

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09997

IZ GEKUMEN A YID KEYN
AMERIKE

Isaac Raboy

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

א. ראבאָי

געקליבענע ווערק

ווילנע - 1929

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

א. ר א ב א י

איז געקומען א ייד קיין אמעריקע

(ר א מ א י)

ווילנע - 1929

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקי

PRINTED IN POLAND

A. Raboj — „Iz gekumen a id kajn Amerike“
Drukarnia „Wyd. Wileńskie“ B. Kleckina, Wilno

א.

דאָס באַקאָנטע פּערדל

אין קעסטל-גארדן האָט מאַניס באַוווּן דאָס קניפּל מיט געלט ; זיינע געזונטע ציין ; זיינע שיינע פּאַרטראַכטע אויגן און זיין ווייב שבע, וועלכע ער האָט מיט זיך אויך געבראַכט — און מען האָט אים געזייטן גיין — אין אַמעריקע.

מאַניס האָט זיך דערפרייט און אַ כאַפּ געטון זיין ווייב שבע אין איין האַנט און זיינע בינט אין דער אַנדערער האַנט, און גענומען שפּאַ-גען מיט גיכע טריט.

זענען זיי געגאַנגען, ער און זיין ווייב, אַ ביסל מיט יבשה, אויף געבויענע שטעזשקעס, צווישן גרינעם גראַז און ווידער, אַט האַסטו דיר, האָ, זיך אַריינגעזעצט אין אַ שיף. די בינט מיטן ביסל אַרימקייט אויפן פּאַל פון שיף; דאָס ווייב שבע אויף די בינט, און מאַניס קוקט זיך אַרום אַ דערשראָקענער: ווער ווייסט ווױזן די שיף פירט? אַ פּיף און די שיף גייט אַוועק פון ברעג. כוואַליעס הייבן די שיף. אַבער דאָס וואַ-סער איז שמאַל און באַלד פון יענער זייט אַקעגן, זעען זיך דורך דעם פענצטער פון שיף, הויכע טורעמס, אַזוינע גרויסע ביז צום הימל און פענצ-טערלעך אין די טורעמס אַזוי פיל.

— וואָס זאָל דאָס זיין — פרעגט מאַניס באַ אַן אַנדערן ייד — וואָס איז דאָס, אָט דאָרט ?
— ר' יוד, דאָס איז נעווראָק.

— און איך האָב געמיינט, ווער וויסט וואָס... שמייכלט מאַניס און
א שווייס רינט אויף זיינע געזונטע רויטע באַקן.
א פייף און די שיף בלייבט שטיין. מאַניס מיט זיין ווייב גייען
אַרויס. זיי דינגען אַ וואַגן, אין וועלכן עס איז איינגעשפּאַנט אַן אויסגע-
מאַערט פּערד. מאַניס הייסט זיך פירן צווישן יידן. דאָס פּערד פון דעם
דאָזיקן וואַגן איז אים זייער באַקאַנט. ער וואַלט געשווירן, אַז ער האָט
עס ערגעץ פּריער געזען. ווען נישט דער וואַגן, דער משונהדיק גרויסער,
מיט די צוויי הינטערשטע גרויסע רעדלעך און מיט די צוויי פּאַדערשטע
גאַנץ קליינע רעדלעך. אַ משוגענער וואַגן.
„דאָס איז אַמעריקע“, האָט מאַניס געטראַכט, קוקנדיק אויף דעם
דאָזיקן וואַגן און אויף די גאַסן, וועלכע ער איז איצט פּאַרבייגעפּאַרן.
איין גרויס הויז, אַזש פּיז צום הימל, און דערביי אַ קליין שטיבל...
פונקט אַזוי ווי דער וואַגן מיט די צוויי קליינע רעדער און די צוויי גרוי-
סע רעדער.
געבליבן שטיין איז דער וואַגן אין דילענסי סטריט. פאַרוואָס עפעס
דילענסי סטריט, קאָן מען נישט וויסן, וואָרים מאַניס האָט קיין אַדרעס
נישט געהאַט. עס קאָן זיין, אַז דער אַנטרייבער האָט אויסגעקליבן די-
לענסי סט., ווייל ער האָט דידאָזיקע גאַס געקענט.
אין דילענסי סט. איז מאַניס אַראָפּגעקראַכן מיט זיין ווייב און
אַראָפּגענומען די בינטלעך און איז געשטאַנען אַזוי אינמיטן גאַס און
געוואַרט אַז אַ ייד זאָל דורכגיין.
עס האָט לאַנג נישט גענומען און אַ ייד איז אָנגעקומען. מאַניס
האַט זיך אויסגעלעט זיין גרויע, שיינע באַרד און איז אַקעגנגעגאַנגען
דעם ייד. ער האָט געזען, אַז דער ייד זעט נישט אויס צו זיין אַזאַ ריי-
כער און וועט וועלן פּאַרדינען אַ פּאַר גראַשן.
— קאָן מיר אַ ייד, אפּשר, אָנווייזן וווּ איך קען געפינען אַ דירה? —
האַט מאַניס יענעם געפּרעגט.
— וואָס איז, אַרויסגעוואַרפּן?
— איך ווייס נישט וואָס דאָס הייסט צי אַרויסגעוואַרפּן, צי אַריי-
געוואַרפּן — האָט מאַניס געשמייכלט מיט זיין אייגנטימלעך צעשמייכלט
פנים — נאָר אַט בין איך דאָ און איך קאָן נישט דאָס לשון פון דער
מדינה און פּאַדאַרף אַ דירה.

— האָ, אַ גלייכער — האָט יענער זיך געכאַפט וואָס דאָ איז, און אויסגעצויגן דאָס וואָרט „גרינער“ מיטן ניגון פון דעם וואָרט „המלך“ — אָט גיי איך שוין מיט אייך טאַקע דאָ אין דילענסי סטריט און גיב אייך אַ דירה וואָלולף. טאַקע וואָלולף ווי באַרשט.

דער ייד האָט אָנגעטון זיינע בריילן און איז געגאַנגען פאַרויס און נאָך אים איז געגאַנגען מאַניס. אין איין האַנט זיינע פעק, און מיט דער אנדערער האַנט האָט ער געשלעפט זיין ווייב שבע. מאַניס האָט זיך באַ- מיט נישט צו פאַרלירן דעם ייד אין דעם ווירוואַר פון מענטשן אויף דער דילענסי גאַס. עס האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז דאָ איז איצט מן הסתם אַ יאָרד. עס לויפן אַרום אַזויפיל מענטשן אַהין און אַהער; עס פאַרן שווערע אָנגעלאָרענע וועגן מיט קאַסטנס סחורה, מיט פעסער, מיט זעק. עס האָט מאַניסן נאָר באַנג געטון, וואָס ער האָט איצט נישט קיין צייט צו שטיילן זיין נייגרייק אויג, אויער און נאָז.

דער ייד מיט די בריילן איז געבליבן שטיין לעבן הויז מיט איין טרעפּל און אַ שמאַלער טיר און געמאַכט מיט איין האַנט אין דער גיך צו מאַניסן. מאַניס האָט פאַרגיכערט זיינע טריט, זיך אָנגעשטרענגט מיט זיינע לעצטע פּוחות און באַ דערדאָזיקער טיר געטון אַ וואָרף זיינע פעק און זיך אָפּגעווישט דעם שווייס.

— דאָ איז פאַראַן אַ דירה פון אַ שטוב מיט אַן אַלקער, אויפן היימישן לעזן — האָט דער ייד מיט די בריילן געזאָגט — קומט אַרויף, וועט איר אָנקוקן.

מאַניס האָט איבערגעלאָזט שבען אונטן אין ער מיט דעם ייד זענען אַרויף אָנקוקן די דירה. עס האָט נישט גענומען לאַנג און זיי זענען צו- ריק אַראָפּגעקומען און מיט זיי אַ גרויער אַלטער אָן אַ היטל און מיט אַ פיפקע אין מויל. מען האָט זיך געדונגען איבער עטלעכע גראַשן ביז דער מסחר איז געשלאָסן געוואָרן. מאַניס האָט באַצאלט פאַר אַ חודש דירה-געלט און באַלוינט דעם ייד פאַר זיין טרחה, וואָס יענער האָט נישט געוואָלט נעמען און קוים, קוים מיט מאַטערניש דאָך גענומען.

מאַניס מיט זיין ווייב שבע זענען געבליבן שטיין אין דער נייער דירה מיט די גרינע ווענט. דידאָזיקע דירה איז באַשטאַנען פון צוויי ציי- מערן. איינס, גאָר אַ פינצטערס אָן פענצטער, און איינס מיט צוויי פענצטער צו דער גאַס און מיט אַ טיר אין אַ פינצטערן קאָרידאָר אַריין.

בא די צוויי פענצטער איז געווען אן אייזערנער גאנטיק. גלייך דאָ אויף דעם אָרט, זענען מאַניס מיט זיין ווייב געבליבן שטיין און זיך אָנגעקוקט און זיך דערשראָקן איינער פאַר דעם אַנדערן אָדער זיך פאַרשעמט איי-נער פאַר דעם אַנדערן. אַ ליידיקע שטוב און דאָס לֶשון פון דעם לֶאָנד קאָנען זיי נישט און אין דרויסן לויפן פורן איבער די שטיינער און מענטשן לויפן אהין און אָהער און ווי עס שרייען די מענטשן, און גיי פאַרשטיי וואָס דיִדאָזיקע מענטשן שרייען. און דאָ איז די דירה ליידיק און הונגעריק איז מען און מיד איז מען.

מאָניס האָט אָבער באַלד באַקומען מיט און אויפגעבונדן די פּעק און אַרויסגענומען אַלע זאַכן. ער האָט אַרויסגענומען די לייכטער און זיי אַוועק-געשטעלט אויף דעם איינציקן געזימס איבערן אויוון. אין די בינט האָט ער נאָך געפונען עטלעכע שטיקער פאַרטריקנט ברויט, וואָס זיי האָבן גע-פירט מיט זיך אויף דער שיף. האָט ער אָנגעהויבן צו זוכן וואָסער און נישט געוואַסט וווּ צו געפינען, און זיין ווייב שבע האָט שוין געפרוּווט זיך רייצן מיט אים, אַז ער האָט געדונגען אַ דירה אָן אַ ברונעם. . . אין פינצטערן קאַרידאָר, צופעליק, האָט מאָניס געפונען אַ קראַן. האָט ער אים אויפגעדרייט און עס האָט פון קראַן אָנגעהויבן צו זעצן וואָסער.

— נאָ, שבע, אָט האָסטו אינזער ברונעם — האָט מאָניס מיט פרייד געשריגן דורך דער אָפּענער טיר צו זיין ווייב.

זיך געוואָשן די הענט און איבערגעכאַפּט עטלעכע שטיקלעך דאָר ברויט, איז מאָניס אַרויסגעגאַנגען אין גאַס אַ קיך טון צי מען קאָן ערגעץ קויפן בעטן און אַ טיש מיט בענקלעך.

דאָס ווייב איז געבליבן אין שטוב מיט אַ פאַרמאַכטער טיר אין האַל זיך אַוועקגעשטעלט באַם אָפּענעם פענצטער פאַר אַ סימן, פּדי מאָניס זאָל וויסן וווּ זיין דירה איז, ווען ער וועט צוריקקומען. מאָניס האָט זיין ווייב אויך אָנגעזאָגט קיינעם נישט אַריינלאָזן אין דירה אַריין, סיידן אים אַליין, מאָניסן.

מאָניס איז אַראָפּגעגאַנגען אין גאַס און האָט זיך ערשטנס געמאַכט אַ צוויי סימנים פון זיין דירה. פון איין זייט איז געשטאַנען אַ הילצער-נער מענטש, אין דרויסן באַ אַ טיר פון אַ קראַם, און פון דער אַנדערער זייט האָט געהאַנגען אַ זאַנטיק, אַ רויטער, באַ דער טיר פון זער קראַם.

און די טיר פון זיין דירה איז געווען פונקט אין דער מיט. אט צווישן די צוויי קראָמען.

מאָניס האָט געטראַכט, אז ער וועט שוין געוויזן ווערן שפעטער, וואָס דאָס מיינט אַ היִלצערנער מענטש אין אַ זאָנטיק. דערווייל איז ער אַריבער אויף דער צווייטער זייט גאָס און אַרויפגעקוקט צו די פענצטער פון זיין דירה און דערזען זיין ווייב אין דעם פענצטער. האָט ער צו איר אַרויפגעוואַנדען מיט די הענט. נאָכדעם איז ער אַוועקגעגאַנגען זוכן אַ מעבל-געשעפט.

אזוי גייענדיק אין גאָס, האָט זיין אויער פאַרנומען, אז די מענטשן רעדן, דאַכט זיך אים, ייִדיש. אָבער עס איז דאָך נישט ייִדיש. מילא, האָט ער געטראַכט, אַ נייע מדינה מיט נייע מין יידן, רעדן זיי אַ נייעם מין ייִדיש. אָבער, אז עס איז ייִדיש, דאָס איז ער געווען זיכער. און עס האָט אים הנאה געטון.

באַלד איז ער אַנגעקומען אויף אַ קראָם פון מעבל און איז אַהין אַריין.

— וואָס וויל אַ ייד ?

— אַ בעט — האָט מאָניס געזאָגט און זיך אַליין נישט געגלייבט זיינע אויגן, וואָרים פאַר אים איז געשטאַנען אַ ייד מיט אַ באַרד און מיט ציצית, וועלכע האָבן אַרויסגעשטעקט פון דעם קורצן רעקל אַפער.

— אַ ניי בעט, אָדער עס מעג זיין אַן אַלט בעט ? — האָט דער ייד געפרעגט — מיר האַלטן אַי נייע, אַי אַלטע.

— איך וועל זען וואָס עס וועט מיר געפעלן — האָט מאָניס זיך שוין איבערגענומען.

— אונזערע יידן האָבן ליב אַלץ נייעס — האָט דער ייד ווידער געזאָגט פראַסט און מיט געצייילטע ווערטער — עס זענען אָבער פאַראַן יידן וואָס קאַנען, זאָגן זיי, שלאַפן אין אַן אַלט בעט. פונדאָנען איז אַ ייד ?

— פון פאַדאָליע. — האָט מאָניס געענטפערט.

— מיינס אַ לאַנדסמאַן ! — האָט דער קרעמער זיך דערפרייט און אויסגעשטרעקט אַ האַנט — איר וועט מן הסתם קויפן אַ ניי בעט... מאָניס האָט זיך מוזיה געווען בשעת ער האָט געדריקט יענעם האַנט. ער איז געווען פיל מיט פרייד, וואָס עס האָט זיך דאָ געפונען איינער, וועלכער האָט אים געגעבן שלום. עס איז אים פשוט אַראָפּ

א שטיין פון האַרץ ; זיך איבערגעשמועסט מיט דעם קרעמער פּונוואַגען
ער קומט און זיך שיער נישט אויסגערעכנט, אַז זיי זענען גאַר לייבלעכע
קרובים. מאַניס האָט אָבער נישט באַמערקט, אַז באַ דעם קרעמער אין
אַ ווינקל פון איין אויג, איז געלעגן אַ קנייטש. און דערדאָזיקער קנייטש
האַט געמיינט : עס הייבט זיך גאַרנישט אָן. איך בין נישט פון פּאַדאַליע
און הייס נישט איציק, דאָס הייסט, אפשר הייס איך יאָ איציק, אָבער
נישט יענער איציק, וואָס אַט דערדאָזיקער גרינהאַרן מיינט. . .

אָבער אַזוי ווי מאַניס האָט דאָס נישט געוואָסט, וועט דאָס אים
נישט שאַדן. ער האָט געקויפט צוויי בעטן און דווקא נייע. דערפאַר אָבער
האַט ער געקויפט אָפּגענוצטע טיש און בענקלעך. עס איז נישט געווען
מאַניסעס שולד, וואָרים דער קרעמער האָט פשוט נישט פאַרמאָגט קיין נייע.
קורץ און גוט, עס האָט נישט גענומען לאַנג און באַ מאַניסן אין
שטוב איז שוין געשטאַנען אַ טיש מיט בענקלעך און אויך די נייע בעטן.
דאָס ווייב האָט זיך געשפיגלט אין דידאָזיקע בעטן. זי האָט זיי פאַרשפּרייט
אין פאַרבעט און אַנגעצויגן די קאַלדרעס מיט ווייסע ליילעכער — און עס
האַט אַנגעהויבן אויסצווען ווי אַ היים.

ב.

נאָענט דער הימל

אז מען האָט אָפגעקאָמאָדעוועט מיטן מעבל און שוין אַזעקגע-
שטעלט יעדע זאך אויף דעם אָרט ווי עס האָט באַדאַרפט שטיין, זענען ביידע,
אי מאַניס, אי זיין ווייב, הונגעריק געוואָרן.

— איצט גיי דו אַראָפּ אין גאַס אין קויף וואָס מען באַדאַרף אויף
וועטשערע — האָט מאַניס ברייט און הרחבהדיק געזאָגט — און איך וועל
זיצן באַם אָפענעם פענצטער. קאָנסט דיר מאַכן די אייגענע צוויי סימנים,
וואָס איך האָב געמאַכט: פון איין זייט אַ הילצערנער מענטש און פון דער
אַנדערער זייט אַ זאָנטיק.

שבע איז אַראָפּגעגאַנגען מיט די טרעפּ און מאַניס האָט איר נאָכ-
געקוקט און נאָכגעשרינגן דורך דער אָפענער טיר, אַז זי זאָל נישט פאַרגעסן
דעם סימן: פון איין זייט אַ הילצערנער מענטש און פון דער אַנדערער
זייט אַ זאָנטיק.

דערנאָך איז מאַניס געוועסן באַם אָפענעם פענצטער און געוואַרט אויף
זיין ווייב שבע. ער האָט דערווייל באַטראַכט אינטן די גאַס. זיין פאַנטאַזיע
האַט שוין געאַרבעט. וואַרים ער האָט נאָך אין זיין לעבן אַזוי פיל מענטשן
נישט געזען און די הייזער האָבן אים אויך אויסגעוויזן מאַדנע גרויסע,
נישט אין דער היך, נאָר אין דער לענג. איין הויז איז אַזוי מן הסתם לאַנג
פונקט ווי די גאַס איז לאַנג. און ער האָט ווידער נישט פאַרשטאַנען וואָס
מען האַלט דאָ אין די פעסער, וועלכע שטייען אויף די דעכער. דאָס,
וואָס די דעכער זענען אָן דעכער פון שינדלען, האָט ער באַלד מסביר

געווען, אז מען ווארט נאך ביו מען וועט ווייטער בויען העכער און אז מען וועט שוין ענדיקן, וועט מען ערשט דעמאלט ארויפטון דעם שינדלענעם דאך — אבער צו וואס טויגן די פעסער ?

ער האט זיך ענדלעך דערווארט אויף זיין ווייב שבע, וועלכע איז באַלד אַרויפגעקומען מיט די פעק וואָס זי האָט איינגעקויפט. זי האָט אַוועקגעלייגט די פעק און זיך צעלאַכט מיט איר קוויטשידיק גע- לעכטערל.

— הערסט, מאַניס, אומעטום איז איין וועלט — האָט זי מיט ביידע הענט געגעבן געוויכט צו אירע רייד — ווילסטו פלייש, איז דאָ אַ קצב, אזוי ווי אין שטאָט באַ אונז, און ברויט, איז דאָ אַ בעקער, און טיי מיט צוקער האָב איך געקויפט אין אַ קראַכ, דאָ זענען זיי אַבער אַנגעשטאַפט מיט געלט, ווי עס ווייזט אויס, אַ רייכע מדינה, און איך הייס נישט מער שבע, נאָר מיסיס, מיינסט, איך זאָג דאָס וואָרט גוט ? מיסיס. — לאַכט שבע.

— פּרעגסט מיך ? זאָל זיין מיסיס... אויב זיי האָבן נישט חווק גע- מאַכט פון דיר — האָט מאַניס געזאָגט און באַטראַכט זיין ווייבס רויטע פאַרפלאַמטע באַקן.

— וואָס הייסט חווק מאַכן ? — האָט שבע געטענהט — מענטשן האָבן שוין נישט פון וועמען חווק מאַכן, נאָר פון מיר.

— נו, זאָל זיין, מיסיס — איז שוין מאַניס באַשטאַנען — און וואָס וועט זיין מפות באַלייכטונג, אַט באַלד פאַלט צו די נאַכט. האָסט ערגעץ ליכט.

— ליכט איז דאָ אין אַ פינט ערגעץ, אַבער וואָס וועט זיין מפות פייער אויף צו קאָכן וועטשערע — איז שבע געוואָרן באַ- זאָרגט.

— פייער ? אין אויוון, אַט איז אונזער אויוון.

— אַבער ווי נעמט מען האַלץ ?

מאַניס האָט ווי אַלע מאַל, אין אַ קלעם, איצט אויך דערפילט אין זיך מוט און איז אַוועקגעגאַנגען אין גאַס, אפשר וועט ער קויפן ערגעץ האַלץ, ער איז שוין איצט מיט מער זיכערקייט געטרעטן אויף דעם טראַג- שוואַר און געזוכט לײַט זיינע אויגן אויף יעדן וואָגן וואָס איז דורכגע-

פאָרן, צי מען פירט נישט קיין האַלץ. ער האָט אָפגעשטעלט אַ ייד און
געפרעגט:

— ווו קויפט מען דאָ האַלץ?

— אין אַ בייסמענט! — ענטפערט יענער מיט כעס און לויפט
אָועק.

— „אַ ביזער ייד“ — טראַכט זיך מאַניס. ער שטעלט זיך אָפ און
וואַרט ביז אַן אַנדערער ייד קומט אָן און פרעגט:

— ווו, מיין ליבער ייד, באַקומט מען דאָ האַלץ?

— אין אַ בייסמענט! — ענטפערט דער ייד, און אויך אַזוי ווי
מיט כעס, אין אַנטלויפט.

„אַלע יידן זענען דאָ בייזע“ — טראַכט מאַניס — „און שעלמן זיך
עפעס מאַדנע“.

מאַניס וואַרט אַ ביסל און פאַלט אויף אַ שכל, אַז ער וועט פרעגן
באַ אַ יידענע. און טאַקע באַלד, אַזוי ווי גאַטס אַן אַנשיקעניש, איז אַנ-
געקומען אַן עלטערע יידענע מיט אַ געלן פאַרוק און מיט אַ יידן שאַ-
לעכל אויף די אַקסלען און מיט אַ סך קנייטשן אויף איר נאַרישן
פנים.

— מיין ליבע יידענע, ווו קריגט מען דאָ האַלץ — האָט מאַניס
געזאָגט מיט פיל הכבועה און מיט אַ ווייגענדיק קול — מיין ווייב וויל
קאַכן וועטשערע, האָט זי נישט קיין האַלץ.

— דאָ מוז זיין אַ בייסמענט, ערגעץ — האָט די יידענע זיך אָנ-
געהויבן אַרומצוקוקן אין אַלע זייטן — וואָס זשע, אייער יידענע ווייסט
נישט ווו מען קריגט האַלץ?

— מיין יידענע איז דאָ אַ פרעמדע, נאַר וואָס פון שיף — האָט
מאַניס געפרוּווט זיך פאַרענטפערן.

— אַ גרינע — האָט די פרוי אויסגעזונגען — אַזוי, געבראַכט אייער
פּרוי פון יוראַפּ.

— איך בין אויך מיט איר געקומען — האָט מאַניס זיך אַזוי ווי
אויסגעפיינט.

— אויך אַ גרינער? — האָט אים די פרוי אָנגעקוקט פאַרוואַנ-
דערט — און קוילן האָט איר?

— ניין! — איז מאַניס נישט געווען זיכער צי ער האָט קוילן, צי נישט, אָבער געענטפערט, אָז נישט.

— דאַרפט איר דאָך קוילן — לאַכט די יידענע און באַווייזט אַ פּויל מויל מיט גאַלדענע ציין — קומט וועל איך אייך ווייזן וווּ מען קויפט קוילן מיט האַלץ.

מאַניס איז נאָכגעגאַנגען דערדאָזיקער פּרוי. אַלע מאַל האָט אים עמעצער פון די פאַרבייגייער געטון אַ שלאָג אָפּ אָן די זייטן. ווער מיט אַן אַקסל און ווער מיט אַן עלנבוידן. מאַניס האָט זיך אַלע מאַל אָפּגעשטעלט און נאָכגעקוקט יענעם, וואָס האָט דאָס אים געטון און געפרווט יענעם נאָכשריייען, אָבער זעענדיק, אָז יענער לויפט און הערט אים נישט, איז ער ווידער געגאַנגען זיין וועג נאָך דער פּרוי מיט דעם געלן פאַרוק, ביז ער האָט פון ווייטן דערזען דעם זאַנטיק און דעם הייליצערנעם מענטש, די צוויי סימנים פון זיין דירה.

— איר זעט, אַט דאַרט וווינען מיר — האָט ער געוויזן דער פּרוי.

— און אַט-אָ-דאָ קויפט מען קוילן — האָט די יידענע געוויזן אויף טרעפּ, מיט וועלכע מען גייט אַראָפּ אין דער טיף — העי, קוילנמאַן, העי, קוילנמאַן!

אַ מענטש, אויסגעשמירט דאָס גאַנצע פנים מיט סאַזשע און מיט אַ קויטיק העמד און פון שווייס פאַרפלעקט און מיט שוואַרצע הענט, האָט זיך באַוויזן אויף דידאָזיקע טרעפּ.

— דער ייד איז אַ גרינער און וויל קויפן קוילן מיט האַלץ — האָט די פּרוי מיט פיל ווירדע אויסגעשריגן — איצט, גוד ביי, זייט געזונט.

— וויפיל וויל גרינער? אַ האַלב מעסטל, אָדער אַ גאַנץ מעסטל?

— אַ גאַנץ מעסטל, און אַ פּויל האַלץ.

— גרינער, דאָ פאַרקויפט אַ זאַק, ווילסט אַ זאַק האַלץ.

— וואָס דוצט איר זיך.

— אַלע גלייך דאָ לאַמעריקע — האָט דער אויסגעשמירטער

מענטש געזאָגט מיט זיין געבראַכענעם יידיש, — ווילסט אַ זאַק?

— זאָל זיין אַ זאַק.

— נא. הארט א גרינער, איך דיר ארויפטרעגן.
זו מען האט ארויפגעבראכט דאס האלץ מיט די קוילן, האט
מאניס געבעטן דעם אויסגעשמירטן מענטש ער זאל ווייזן ווי אזוי מען
הייצט דא אין אמעריקע.

דער מענטש מיט דעם פארשמירטן פנים איז אפילו געווארן ברונג,
אבער דאך איינגעווייליקט און אנגעלייגט אין אויוון עטלעכע שטיקלעך
האלץ און פון אויבן ארויפגעשאטן א הויפן קוילן אין אונטערגעצונדן
דאס האלץ און דערנאך געוויזן ווי אזוי מען באדארף דא א, דאס טירל,
האלטן פארמאכט און דארט יענץ טירל, מוז מען האלטן אפן. און אט-א-
דא טוט מען א דריי: לופט!

מאניס און זיין ווייב שבע האבן זיך גוט צוגעהערט און אז דער
מענטש איז אונטערגעגאנגען, האבן זיי ערשט נישט געוואוסט וועלעכעס טירל
מען באדארף האלטן אפן און וועלעכעס פארמאכט. זיי האבן זיך אנגעהויבן
צו קריגן: מאניס האט געזאגט, אז דאס דאזיקע טירל דארף מען האלטן
אפן און זיין ווייב שבע האט געזאגט אז ניין, זי ווייסט בעסער.

אבער אין אויוון האט דאס האלץ זיך דערווייל צעברענט און די
קוילן האבן אנגעהויבן צו ווערן רויט.
מאניס האט זיך אנדערגעזעצט פאם טיש און פון זיך אליין, גלאט
אין דער וועלט אריין, געטון א זיפץ.

— וואס איז דער זיפץ? — האט שבע געפרעגט.
— אט גארנישט, אזוי זיך. מען איז דאך נישט מער ווי א
ייד.

— געקומען קיין אמעריקע' זיפצן? — האט שבע טרייסטנדיק און
מוטערלעך געזאגט.

מאניס האט זיך דערפילט שולדיק און גיך זיך אויפגעהויבן פון זיין
ארט און געזאגט:

— עס וועט זיין רעכט, שבע! אפי מיר זענען אריבער דעם ים.
— אזוי האב איך ליב — האט שבע געזאגט און איר בלייך פנים
האט קימ באמערקבאר זיך צעשמייכלט.

— אבער וואס וועט זיין מפה ליכט? — איז מאניס חידער אמאל
געווארן אומרויק.

— זע ערגעץ צווישן די זאכן. עס באדארף ערגעץ זיין א ליכט —

זאגט שבע און בשעת מעשה איז זי פארנומען באַם אויוון — איך ווייס
שוין כמעט ווי אזוי מען באדארף זיך נוהג זיין באַם אַמעריקאַנישן
אוייוון.

— איך האָב געפונען אַ ליכט — איז מאַניס געוואָרן פריילעך —
אַז מען זוכט, געפינט מען.

מאַניס האָט אָנגעצונדן דאָס ליכט און אַריינגעשטעלט אין איינעם
פון די לייכטער אויף דעם געזימט וואָס איבער דעם אויוון.

אינדרויסן האָט אָנגעהויבן טונקלען. דער אַמעריקאַנער הימל איז,
ווי עס האָט זיך מאַניסן אויסגעוויזן, געלעגן נאָענט באַ די פענצטער פון
זייער דירה. דאָס האָט אים געשראַקן, וואָרים פאַר דעם הימל האָט ער
תמיד מורא געהאַט. איצט איז ער אזוי נאָענט באַ די פענצטער. און
אפשר איז דאָס בעסער, האָט מאַניס געטראַכט, נאָענט דער הימל, וועט
גאָט זען און אַז מען וועט אויסשטרעקן די האַנט, וועט ער העלפן.

אינדרויסן איז געווען אַ גרויסער טומל. דאָס קול פון דעמדאָיקן
טומל איז געגאַנגען ביז צום הימל. מאַניס האָט זיך געשטעלט דאווענען
מנחה און ער האָט נישט געקאָנט דאווענען, וואָרים דורך די אַפענע
צוויי פענצטער איז אַריינגעקומען דאָס גערויש פון דער גאַס. האָט
זיך מאַניס אַרויסגעבויגן דורך דעם פענצטער צו זען וואָס דאַרטן
איז.

— אוי, שבע, גיב נאָר אַ קוק און זע וואָס דאַרטן טוט
זיך.

שבע איז אויך צוגעלאָפן צום אַפענעם פענצטער און זיך אַרויס-
געבויגן.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ געלויף פון מענטשן? — האָט זי זיך גע-
וונדערט.

— אַלע לויפן אַהין, אַ! — האָט מאַניס געזאָגט.

— דאַרטן מוז עפעס זיין! — האָט שבע אָנגעשטרענגט אירע

אויגן.

— איך זע גאַרנישט.

— ווער ווייסט ווי הייט עס איז.

— איך וואָלט אַראָפּגעגאַנגען אַ קוק טון — האָט מאַניס געפרוּווט

זאָגן.

- איך וועל דיך נישט לאָזן.
- וואָס האָסטו מורא?
- איך וועל דיך נישט לאָזן. ווער ווייסט וואָס דאָרטן איז.
- דאָרט איז גאָרנישט.
- אויב גאָרנישט, צו וואָס באַדאַרפסטו גיין?
- זע נאָר, ווי זיי הערן גאָרנישט אויף. פון ביידע זייטן גאָס
לויפט מען

אינדרויסן איז געוואָרן פינצטער. די לאַמטערנעס האָבן זיך פון זיך אַליין אָנגעצונדן. עס איז געווען אַ גליק, וואָס מאַניס מיט שבען האָבן דאָסדאָזיקע ווונדער נישט געזען. שבע איז שוין ווידער געשטאַ- בען באַם אויוון און געקאַכט וועטשערע און מאַניס האָט שוין ווי סע נישט איז געדאוונט, און אַלע מאָל געבליבן שטיין אין מיט פון שטוב און זיך איינגעהערט אין דעם. וואָס עס האָט זיך געטון אין דרויסן, און אזוי ווי רעדן האָט ער נישט געקאָנט אינמיטן דאוונען, איז ער זיך באַ- גאַנגען מיט דעם, וואָס ער האָט געדרייט מיט זיין קאַפּ און געקלאַפט מיט די ליפּן.

באַם שיין פון ליכט זענען מאַניס מיט שבען געזעסן באַם טיש און געגעסן זייער מאַלצייט. זייערע שאַטנס זענען געלעגן אויף די גרינע ווענט פון צימער און דורך די פענצטער האָט זיך געזען דער הימל אַ באַשטערנטער.

- דאָס פלייש האָט עפעס אַן אַנדערן טעם, שבע, וואָס זאָגסטו? —
- האָט מאַניס געזאָגט מער פון היימלעכקייט וועגן.
- עס איז מן הסתם שולדיק דער אויוון — פרוווט שבע פאַר- ענטפערן.

- מעגלעך. איך וויל זיר אָבער זאָגן, אַז דאָס ברויט האָט אויך עפעס נישט קיין טעם.
- וואָרט, איכל מירצאשעם אַליין באַקן. בעקעריש ברויט האָט תמיד נישט קיין טעם.
- מעגלעך. זאָגסט וועסט אַליין באַקן. אָבער וווּ וועסטו באַקן?

- עס מוז זיין ערגעץ אַן אויוון אין די ווענט — איז שבע געווען זיכער, — ווי אינדערהיים אויף צום באַקן.

— איך וועל אַנגיסן טיי און דו זיך און רי זיך אָפּ — האָט זיך
מאַניס אויפגעהויבן — און רעד נישט קיין נאַרישקייטן. איך זע דאָ נישט
קיין אויוון אין די ווענט.
— וואסער מעג דאָ גיין פון דער וואַנט, איז מן הסתם דאָ אַן אויוון
אויך אין די ווענט — האָט שבע געגעבן איר מאַן צו פאַרשטיין.

א ייד מיט א פיפקע

מאנים האָט איבערגעצייילט דאָס געלט, וואָס איז אים געבליבן און
האָט בשעת מעשה געקוקט אויף די גרינע אַמעריקאַנער פּאַפּירן און עס
האָט אים שטאַרק הנאה געטון.

— וואָס מיינטו, איך וועל זיך אויף דעם נישט פאַרלאָזן — האָט
מאָניס געזאָגט — איך וועל מאַרגן פּרוּוון עפעס טון.
— וואָס? — האָט שבע אויף אים אָנגעשטעלט אירע גרינלעכע
שיינע אויגן.

— וואָס עס וועט זיך לאָזן.
— אז דו ווייסט נישט וווּ אַ טיר עפנט זיך.
— באַם דאַונען אין בית המדרש וועל איך פון אַלץ געווייר
ווערן.

— ווער ווייסט צי עס איז דאָ אַ בית המדרש.
— הע! עס מוז זיין.
— אויב נישט וועסטו דאַונען דאָ — האָט שבע געזאָגט. — איך
מיין, אז מיר זאָלן אַריינציען אַ ביסל סחורה און איך וועל שטיין אינדרויסן
און בעטן די דירכגייער, אז זיי זאָלן קויפן.
— און איך וועל זיצן דאָ. עס איז אפשר אַ פּלאַן — האָט זיך
מאָניס אָנגעכאַפט — מע באַדאַרף טראַכטן.
— ס'איז נישטאָ וואָס צו טראַכטן — האָט שבע אים איבערגע-

שלאגן — פון לאנג טראכטן וועט דאס ביסל געלט דערווייף אוועק-
גיין.

— פריער מוז איך געפינען א בית המדרש — האט מאניס זיך אזוי
ווי געעקשנט.

— וואלסט שוין געמעגט אוועקווארפן דא די נארישקייטן — איז
שבע געווארן לייכט אויפגערעגט.

— וואס איז, דא איז קיין גאט נישטאָ — איז מאניס אריין אין
התפעלות — ער איז דא אויך דאָ.

— חלילה, ווער זאגט ? ! אָבער מען וועט לאַכן פון דיר. דאָ מוז
מען נישט וויסן אפילו פון א בית המדרש. איך בין א יידענע, אָבער איך
האָב שוין אָנגעשמעקט, אז דאָ דארף נישט זיין קיין בית המדרש.

— אָט וועסטו זען וואָס פאַר א בית המדרש דאָ איז פאַראַן — האָט
שוין מאניס זיך גערייצט מיט זיין ווייב — דיר אויף צו להכעיס.

— איך זאָג, אז אויב דו ווילסט עפעס טון, זאָל קיינער נישט וויסן —
האָט שבע צוגעלייגט אַ פינגער צו אירע שמאַלע ליפן — וואָרים קענסט
דאָך אוינזערע יידן, מען וועט דיר נאָך פאַרכאַפן דעם וועג.

— פאַרלאָז זיך אויף מיר, שבע. איך וועל אזוי אונטנאַרומעט אַלץ
געווייר ווערן.

שבע האָט דאָס קניפֿל מיט דעם אַמעריקאַנער געלט צוריק אַרייַן-
געלייגט אין בוזעם און אַראָפּגענומען דאָס געפעס פון טיש. מאניס האָט
געבענטשט. דערביי האָט ער זיך מיט ביידע הענט געגלעט די האַלב
גרויע באַרד און זיך געשאַקלט אויף זיין בענקל.

אין טיר פון פינצטערן קאַרידאָר האָט זיך באַוויזן אַ פנים מיט
גרויע האַר באַוואַקסן און מיט אַ פיפקע אין מויל. אי שבע, אי מאניס,
האַבן זיך פון אָנהייב דערשראַקן. באַלד זענען זיי געקומען צו זיך, וואָ-
רים זיי האַבן דערקענט אין דעמדאָויקן פנים דעם, וועלכער האָט זיי
פאַרדינגען די צימערן.

— קומט אַריין בענטער — האָט שבע געבעטן.
— גור איווינג! — האָט דער ייד מיט דער פיפקע געזאָגט —

וואָס, איר ברענט גאָר אַ ליכט. פאַרוואָס יוזט איר נישט די געז ?
— רעדט מיט אויב נישט אזוי טיף אַמעריקאַניש — בעט זיך מאניס
און זיינע אויגן שמייכלען — מיר פאַרשטייען נאָך נישט דאָס לשון.

— גרינע!! — האָט שטאַרק הנאה דער וואָס מיט דער פּיפּקע פּון דעמדאָזיקן וואָרט, וואָרים ער זורט עס איבער עטלעכע מאָל — פינאוואָ-גען קומען יידן? פּון דער ליטע?!

— פּון פּאָדאָליע — ענטפּערט מאַניס.

— האָהאָ, געהערט — זאָגט דער ייד מיט דער פּיפּקע — פּאַרוואָס זשע יוזט איר נישט די געז?!

— שבע, דו פּאַרשטייט, וואָס זיי זאָגן?

— פינאוואָנען זאָל איך פּאַרשטיין — שעמט זיך שבע און האַלט אירע אויגן אַראָפּ צום פּאַרטן.

— אַ דאָס, האָ! — ווייזט דער ייד וואָס מיט דער פּיפּקע אויף דער גאַז-רער, וועלכע הענגט פּון סטעליע אַראָפּ אין דער מיט פּון שטוב.

— טאַקע, וואָס איז דאָס?! — ווערט שוין מאַניס פּאַראינטערעסירט און הייבט זיך אויף פּון טיש, פּאַרלייגט ביידע הענט אויף הינטן און הייבט דעם קאָפּ צו דער סטעליע.

— לעשט אויס די ליכט — האָט דער ייד מיט דער פּיפּקע באַפּוילן. אין שטוב איז געוואָרן פינצטער אויף אַ מינוט און נאָכדעם האָט געטון אַ בליץ אין די אויגן און עס איז געוואָרן אזוי ווי עפעס אַ באַ-פליגלטס, איז אַריין אין צימער, דורכגעפּלויגן מיט אַ רעש, און עס איז געוואָרן ליכטיק.

— פּריער דרייט מען אויף אַט אַ-דאָ-אַ, און מען צינדט אָן, ברענט עס — האָט דער ייד מיט דער פּיפּקע אין מויל, דערקלערט — און אז מען פּאַרדרייט, לעשט זיך אויס. מען טאָר עס נישט אויסבלאָזן, נאָר אַ פּאַרדריי און עס לעשט זיך אויס.

— זע נאָר, שבע, גאָטס ווינדער! — האָט מאַניס געזאָגט, נאָכדעם ווי ער האָט אַ וויילע געקוקט אויף דעם שפיצעדיקן בלויען פּלאָם פּון דעם גאַז — יאָ, איך האָב זיך אָן עפעס דערמאַנט, קומט אַוועק אין אַ זייט, איך חיל' באַ איך עפעס פּרעגן, ר' ייד...

מאַניס איז מיטן ייד אַוועקגעגאַנגען אָן אַ זייט און האָט אים עפעס איינגערוימט אין אויער אַריין.

מאַניס האָט געוואָלט אויספירן אזוי, אז עס זאָל הייסן: דאָס וואָס איך רעד מיט אַט דער פּיפּקע אין דיינע אויגן, שבע, איז אַ סוד, שפע-טער וועט שבע שוין אַליין וויסן וואָס...

און פדי דערווייל צו פארדרייען שבען דעם קאפ, אז זי זאל מיינען
 עפעס אנדערש, האָט מאַניס געזאָגט צו דער פיפקע אין דער הויך :
 — און וווּ איז דאָ דער אויוון, אין וועלכן מען באַקט ברויט ?
 — באַם בעקער !
 — נו, ווער איז קלוג — זאָגט מאַניס, אומקערנדיק זיך צו שבען
 און באַווייזט איר אַ שפיץ פֿין זיין צונג.
 — קיינער באַקט דאָ נישט קיין ברויט אינדערהיים ? — פרעגט שבע
 און פֿילט זיך ווי אַ שולדיקע.
 — ווער'ט זיך באַדערן ? — זאָגט דער ייד אין בשעת מעשה שאַקלט
 ער מיט דער פיפקע צווישן זיינע ליפֿן — קומט, מיסטער, מיט מיר, וועל
 איך אייך ווייזן וווּ עס איז...
 אין פינצטערן קאַרידאָר האָט דער ייד מיט דער פיפקע געעפנט
 ווידעראַמאָל אין דער וואַנט אַ געהיימע טיר, פּונדאָנען עס האָט אַ שלאָג
 געטון נישט קיין שיינער ריח...
 — דאָס איז עס...
 דאָס געהיימניש איז אזוי אַרום אויפגעלעזט געוואָרן, אויך פֿאַר
 שבען, אין עטלעכע מינוט אַרום.

אקעגן דעם גרויסן ראָזמאַך

דעם ערשטן פרימאָרגן אין אמעריקע. איז מאַניס אויפגעשטאַנען. ווען עס איז נאָך געווען פֿלוי אין די פענצטער. ער האָט זיך אַליין גע-וונדערט פֿאַרוואָס ער פֿילט נישט די געוויינלעכע מידיקייט, וואָס ער האָט תמיד געפֿילט נאָך אַ נאַכט שלאָפֿן און אַלע מאָל באַשולדיקט דאָס איי-בערבעט, די קישן צוקאַפֿנס, אָדער שטיל אין זיך צוגעגעבן, אַז דאָס איז שוין אַ סימן פֿון אַלטיקייט.

איצט האָט ער זיך געפֿילט פֿריש, געזונט און איז כמעט אַרויסגע-שפרונגען פֿון בעט. און אַזוי ווי ער איז געשטאַנען אין זיינע אונטער-קליידער, באַטראַכט זיין נייע היים און אים איז געוואָרן גוט.

ער האָט זיך אָנגעטון און דערנאָך זיך געוואָשן באַם קראַן אין קאַרי-דאָר. דאָסדאָזיקע וואָשן איז אים נישט געווען אַזוי באַקוועם, וואָרים דורך דעם קאַרידאָר זענען געגאַנגען מענטשן פֿון די אויבערשטע עטאַזשן.

זיך איינגעוואָשן, האָט ער גענומען דעם טלית-זאַק און זיך געלאָזט גיין. שבע האָט צו אים גערעדט, ליגנדיק אין בעט, אַז ער זאָל גיין פֿאַ-מעלעך אין געדענקען דאָס הויז, און אַז ער זאָל, למען השם, נישט לאָזן באַ זיך אויסנאַרן דעם יאָ מיט דעם ניין.

מאַניס האָט אין ראָג פֿון גאַס זיך געמאַכט אַ סימן: אַ ייד האָט פֿאַרקויפט צייטונגען און איז געשטאַנען איינגעבויגן און געפֿאַנפֿעט אונ-טער דער נאָז.

אין גאַס זענען נאָך געווען זייער ווינציק מענטשן, אָבער גענוג.

אז עס זאל באווייזן, אז דאס איז נישט קיין קליינע שטאט. מאַניס האָט אויפגעהויבן זיינע אויגן און געזען אַרום זיך, שפּאַרנדיק ביז צום הימל, איינע העכער איבער דער אַנדערער, הייזער איבער הייזער. און פאַר די פּיס זענען געלעגן שטיינער גליטשיקע און אויסגעשמירטע.

אַזוי ווייניקסטנס, האָט מאַניס געפילט, אַז די שטיינער מוזן זיין גליטשיק און אויסגעשמירט און עס מוז פון זיי אַנכאַפן אַ חלשות, ווען מען זאל זיי אַנטאַפן מיט די פינגער. עס האָט מאַניסן געווינדערט, וואָס מען האָלט נישט ריין אַזאַ גרויסע שטאַט. עס האָט אים אויך געווינדערט, וואָס די פענצטער פון אייניקע קראַמען זענען געווען באַשריבן מיט יידישע אותיות. און ער האָט געלערנט אַ ממה-נפשך: איז דאָס אַ יידישע שטאַט, פאַרוואָס רעדט מען דאָ אַרום און אַרום עפעס אַזאַ מאַדנע לשון. און אויב דאָס איז אַ גויאישע שטאַט, צו וואָס טויגן די יידישע אותיות אויף די פענצטער. ער האָט געפרוווט איבערלייענען אייניקע ווערטער און נישט פאַרשטאַנען: פּר—ריי—נט... גר—ר—ר—אַס... בו—וא—טש... בקיצור, ער האָט אָפּגעשטעלט אַ ייד, און איינגעבויגענעם, און אים געפרעגט:

— וווּ איז דאָ אַ מקום קדוש?

און מען קאָן זיך פאַרשטעלן אויף וועמען מאַניס האָט אַנגעטראַפּן.

אַז יענער האָט נישט פאַרשטאַנען, וואָס מקום קדוש מיינט.

— אַ בית המדרש? ווייסט נישט אַ ייד, וואָס אַ בית המדרש איז?

בו, דאָרט וווּ מען דאַונט.

— האָ, בית מדרש הגדול — האָט זיך דער איינגעבויגענער ייד גע-

כאַפט — די דאָזיקע שול איז צוויי בלאַק פונדאָנען.

— אַרונטער? — האָט מאַניס געפרעגט און נישט געוואָלט צוגעבן,

אַז ער פאַרשטייט נישט יענעם לשון.

— יעס! — האָט דער איינגעבויגענער אָפּגעכאַפט אַ וואָרט און

איז אַוועק.

מאַניס האָט געצויגן מיט זיינע אַקסלען און איז געגאַנגען אַרונט-

ער, און דעם צווייטן ייד, וואָס ער האָט אָפּגעשטעלט, האָט ער

שוין געפרעגט וווּ דאָס בית מדרש הגדול איז, און הנאה געהאַט

פון זיין איינפאַל, וואָריים דערדאָזיקער ייד האָט אים אויך גע-

הייסן גיין אַרונטער, וועט ער שוין אַליין זען דאָס גרויסע בית

המדרש.

ענדלעך איז מאַניס צוגעקומען צו די טרעפּ פון דעם גרויסן בית המדרש. עס איז אויף אים באַלד אָנגעפאלן אַ פחד פון די מאַסיווע זיילן און די אַן אַ שיעור טרעפּ. ער איז צוויפגעגאַנגען מיט די טרעפּ, און דערהערט, און מען שרייט. האָט ער זיך אומגעקוקט. מען האָט טאַקע צו אים געשריגן :

— מיסטער, מען דאַונט אין בייסמענט.

— איך ווייס, איך ווייס — האָט מאַניס געענטפערט.

— אויב איר ווייסט, וואָס זשע קריכט איר אַהין — שרייט דער

פרעמדער.

— וואָס, נישט דאָ דאַונט מען ?

— נישט דאָ.

— ווו דען ?

— איר זאָגט דאָך, און איר ווייסט — רייצט זיך יענער.

— איך זע אַ בית המדרש, וויל איך אַריינגיין דאַוונען — פילט

זיך מאַניס ווי אַ שולדיקער.

— נישט דאַרט, גאָר דאָ, אונטן, אין בייסמענט — זאָגט יענער

מיט אַ טאָן פון איינעם, וואָס האָט איבער עפעס צו שאַפן, אין ווייזט מאַניס אויף אַן אונטערשטער טיר אונטער די טרעפּ.

מאַניס האָט זיך פאַרשעמט. ער האָט געפילט ווי די טרעפּ, בשעת

ער איז צוריק אַראָפגעגאַנגען, שווינדלען אונטער זיינע פיס. ער איז מיט

הכנעה אַריינגעגאַנגען דורך דערדאַויקער טיר, וואָס אונטער די טרעפּ,

אין איז באַלד אַריינגעפאלן אין אַן אַלט-באַקאַנטן קליינעם בית המדרש,

מיט לאַנגע בענק און מיט טישן און מיט יידן און טליתים און תפילין און

מיט דעם אַלט-באַקאַנטן ניגון. אין בית המדרש האָבן געברענט הענגענדיקע

בליצלאַמפן און די סטעליע איז געווען גידעריק און די ווענט פאַרשמאַל-

צעוועט פונקט אזוי ווי ערגעץ אנדערש באַ יידן.

מאַניס האָט זיך אַליין געפונען און צו זיך אַליין, אין דער מוחשבה,

אויסגעשריגן : ס'מוז זיין אַ יידישע שטאַט ! יידן דאַוונען !

מאַניס האָט שוין לאַנג אזוי נישט הנאה געהאַט פון דאַוונען אין

טלית און תפילין, ווי איצט. ער האָט באמת געדאַוונט מיט פונוה, און

נאָך דעם דאַוונען, האָט ער געוואַרט, און עמעצער זאָל אים געבן

„שלום עליכם“. אָבער קיינער איז נישט צוגעקומען צו אים. „די

שטאַט אין אזוי גרויס — האָט מאַניס געטראַכט צו זיך אַליין —
אז מען דערקענט נישט קיין פרעמדן. טאַקע, פּונוואַנען זאָלן זיי
וויסן ?

פּונדעסטוועגן אין מאַניס צוגעגאַנגען צו איינעם פּון די יידן אין
האַט יענעם געגעבן שלום. יענער האָט אים אָנגעקוקט ווי מען קוקט צו
אַ משוגענעם.

— איך זע אייך דאָס ערשטע מאָל, גיב איך אייך שלום — זאָגט
מאַניס, אָנגעמענדיק זיך מיט מוט.

— וואָס רעדט אַ ייד ווי אַ גרינער — פעסטעט זיך יענער
אין נעמט זיך איבער און שטעלט אַרויס זיין רונד בייכל — איך
דאַוון דאָ שוין באַלד צען יאָר, און ער זעט מיך דאָ דאָס ערשטע
מאָל.

דאָס, וואָס יענער האָט גערעדט וועגן מאַניסן מיט „ער זעט מיך“.
האַט מאַניסן שטאַרק געקרענקט און פשוט איינגעבויען ביז צו דער
ערד. מאַניס האָט געטראַכט, אז דאָס מוז זיין אַ גראַבער יונג, אַן אויפֿ-
געקומענער גביר, אָדער גלאַט עפעס אזוי אַ געמאַכטער מאַכער אין
קלויז.

— בין איך, דערפאַר, דאָ דאָס ערשטע מאָל — האָט מאַניס זיך
געפרוווט פאַרענטפערן.

— אזוי איז עפעס אַנדערש! — ווערט יענער אַ ביסל ווייכער —
געפעלט אייך אונזער שול ?

— שוין ווי גאַלד !

— אַבי עס געפעלט אייך — לאַכט יענער — איך האָב נאָר מורא
געהאַט, טאַמער וועט אייך חלילה נישט געפעלן, כאַ, כאַ.

מאַניס איז געבליבן שטיין ווי אַן אָפּגעשמיסענער. ווען עס עפנט
זיך אונטער זיינע פיס אַ גרוב, וואָלט ער גערן און אַן אַ געשריי, אַהין
אַריינגעפאלן.

פאַרשטענדלעך, אז ער האָט דעם טליח זיינעם טיף אונט-
טער זיין אַרעם אַריינגערוקט, און זיך שנעל אָפּגעטראָגן פּון דעם
קלויז.

אינדרויסן האָט ער אָפּגעכאַפט זיין אַטעם. זיך אַרומגעקוקט אין
אַלע זייטן. אומעטום און אין אַלע זייטן, האָבן פאַר זיינע אויגן גע-

צויגן זיך מויערן פון אלערליי ציגל. ציגל געלע. ציגל רויטע. אייך
מויער שטייט העכער. פון דער אנדערער. אן אן עק אין אן א סוף
מויערן אין מויערן. און ער אליין האט זיך איצטער געפילט ווי
א קליין באשעפעניש אקעגן דעם גרויסן ראומאך פון דערדאזיקער
שטאט.

ה.

איבער די ברעגן

גייענדיק אזוי מיט זיין טלית-זאק אונטערן אַרעם און אַפּוּכנדיק מיט גרויס מי אַלע זיינע סימנים, וואָס מאַניס האָט זיך געמאַכט אויף יעדן ראַג פּוּן גאַס, האָט ער צוביטלעך געביטן זיין געמיט. און אַרויפּקוּ-מענדיק אַהיים, האָט ער זיך שוין גאַר געפילט אויפגעלייגט.

— הערסטו, איז דאָס אַ מדינה — האָט מאַניס זייער פּריילעך גע-זאָגט צו זיין ווייב שבע — האָבן זיי אַ בית המדרש. . .

— טאַקע? — איז שבע געוואָרן. אויסער זיך און צעעפנט איר מויל, און איז כמעט ווי אויפגעשפרונגען פון פרייד.

— האָסטו באַדאַרפט זען וואָס פאַר אַ יידן? — איז ווייטער מאַניס געגאַנגען מיט זיין באַגייסטערונג.

— יידן?! — באַווייזן זיך טרערן אין שבעס אויגן — האָסטו עפעס מיט זיי געשמועסט?

— איך האָב זיי נישט געוואָלט ווייזן, אַז איך בין אַ פרעמדער — שמיכלט מאַניס — האָב איך בעסער געשוויגן.

— קליגער געוואָרן! — ווּנדערט זיך שבע.

— קליגער געוואָרן — קרימט מאַניס נאָך — מען קאַן זיין אַ חכם! איך וויל רעדן מיט מיין לשון און זיי ווילן רעדן מיט זייער לשון. . .

— אודאי! . . .

— דערפאַר האָב איך געשוויגן — פאַרענדיקט מאַניס עפעס וואָס, וואָס עס שרייט באַ אים פון אינעווייניק.

— ס'טרינקען א גלעזל טיי ? — פרעגט שבע.
 — א קראנקן פרעגט מען — שמייכלט מאַניס.
 שבע דערלאנגט צום טיש א גלאַז טיי.
 מאַניס נעמט אַרום דאָס גלאַז טיי מיט ביידע הענט; דאָס וואַרעמ-
 קייט פון דער טיי נעמט דורך זיינע ביינער. ער באַרויקט זיך פול-
 שטענדיק.
 שבע זעצט זיך אַוועק באַם אַנדערן ברעג פון טיש מיט איר גלאַז
 טיי. עס קומט אַזוי אויס, אַז זי זיצט באַ איין פענצטער און מאַניס באַם
 אַנדערן, וואַרים דער טיש איז גראַד געשטאַנען באַ דער וואַנט צווישן
 די צוויי פענצטער.
 אי מאַניס, אי שבע קוקן אינדרויסן דורך די אָפּענע פענצטער און
 אַלע מאָל באַגעגענען זיך זייערע פּנימער און אויגן און זיי פרעגן איי-
 נער באַ דעם אַנדערן: האַסט געזען ?
 — וואָס ?
 — טרייבט אַ וואַגן מיט צוויי גרויע פּערד און זיצט און לייענט
 אַ בלאַט-צייטונג.
 — יאָ — ענטפּערט מאַניס — לייענט אַ בלאַט-צייטונג און טרייבט
 פּאַוואַליע די גרויע פּערד.
 — און מען שווייגט אים ?
 — קיין מיתה קומט אים דערפאַר נישט ! — לאַכט מאַניס.
 — וואָס טוט ער אָבער, אויב די פּערד גייען אַראָפּ פון וועג און
 קערן איבער דעם וואַגן ?
 — ס'קער זיין געלערנטע פּערד — איז מאַניס זיכער — אָבער
 וואָס מיך ווונדערט איז דאָס, וואָס אַן אַנטרייבער קאָן לייענען אַ בלאַט-
 צייטונג.
 — ס'קאָן זיין אַ געלערנטער אַנטרייבער — איז שבע זיכער.
 דאָס נישט — וויל מאַניס נישט ליידין — ווי קומט צו אַן אַנטריי-
 בער לערנען ?
 — זעסט דאָך !
 זיי טריינקען ביידע פון זייערע גלעזער די טיי. רוען זיך אָפּ און
 קוקן ווידער דורך די פענצטער און ווידערמאָל באַגעגענען זיי זיך און —

— זיצט זיך א מענטש אינמיטן גאס און מ'פוצט אים די שטייף —
לאכט שבע.

— אזא מענטש מוז דאָס זיין — מאכט אַוועק מאַניס מיט אַ קריס
פון זיינע ליפן.

— זע נאָר, ווי ער זיצט און קוועלט. איי, מוז דאָס זיין אַ בהמה —
פאַרגייט זיך שבע.

— גידעריקער פון אַ בהמה — קרימט זיך מאַניס.

אינמיטן דערינען דערהערט זיך אַ שטאַרק פייפן און דאָס קלינגען
פון אַ גלאָק. דאָס געפייפעריי שניידט דורך די לופט און וואַרפט אָן אַ מורא.
מאַניס מיט שבען בייגן זיך אַרויס דורך די אָפּענע פענצטער און קוקן. זיי
זעען ווי עס לויפט דורך אַ מאַשין אויף פיר רעדלעך און צוויי ברענענ-
דיקע פּערד, וועלכע ליפן אזוי גיך, אַז זיי רירן נישט אָן מיט זייערע
קאָפּיטעס די ערד. אויפן דאָך פון דערדאָזיקער מאַשין, אַ מעשענער גרוי-
סער גלאָק און איינער שאַקלט מיט אַ שטריקל דעמדאָזיקן גלאָק. באַלד
נאָכדעם לויפט פאַרביי נאָך איין מאַשין מיט אַ קוימען פון מעש, וואָס
בליאַסקעט פון ריינקייט. פון דעם קוימען זעצט אַ דיקער שוואַרצער רויך
און ליגט זיך אויסגעצויגן און ציט זיך צוריקוועגס פון דער מאַשין אין
אַ לאַנגן פאַס איבער דער לענג פון גאַס. אַ ווייסע פאַרע שיסט אַרויס
דאָס שניידנדיקע פייפן. דורכגעלאָפן און נישטאָ שוין קיין זכר פון זיי. עס
בלייבט אינדערלופטן דער רויך און עס הערט זיך פון ווייטן דאָס ווידער-
קור פון דעם קלינגען פון גלאָק און פון דעם פייפן פון דער פאַרע.

— וואָס זאָל דאָס זיין? — פּרעגט שבע.

— איך ווייס! מן הסתם אַ באַן.

— אַ באַן?! — חווקט שבע — ווי-זשע זענען די וואַגאַנען.

— עס איז אַ דרויסנדיקע באַן.

— משוגעים! — זאָגט שבע אַ טרויעריקע.

— אויסגעכאַפט מיין מחשבה — בייגט זיך אַריבער מאַניס איבערן
טיש און טוט אַ שלעפּ שבען באַם אַרבל.

שבע האָט זיך דערשראָקן, וואָרים זי האָט געקוקט אין גאַס אַריין
און נישט דערוואַרט, אַז עמעצער זאָל זי אַגרירן.

— וואָס איז דאָס?

— וועלכעס? — פּרעגט זיך מאַניס און מאַכט זיך נישט וויסנדיק.

— מיינסט, איך ווייס נישט, גיי! — שטעקט אים שבע אקעגן אויס
א שפיץ פון איר צונג.
— דאָס וואָס איך האָב געוואָלט זאָגן — פאַרבייטט מאַניס מיט זיינע
ציין די אונטערשטע לייפ — משוגעים!
— הער אויף! — ווערט שוין שבע ברוגזלעך — פון וועמען מאַכסטו
חוזק. דו האָסט מיך געטון אַ שלעפּ באַם אַרבל?
— און אז איך, טאָר מען נישט — ווערן מאַניסעס אויגן גרעסער
און פול מיט טרערן.

שבע האָט אים געקוקט גלייך אין די אויגן אַריין. זי האָט געוואוסט,
אז וויבאַלד מאַניס האָט אַזעלכע אויגן, איז ער זייער אויפגעלייגט. אין
אַזעלכע מינוטן האָט ער געקאָגט צולויפן צו איר און זי אַרומכאַפן און
געמען זי דריקן אין זיינע אַרעמס, אַדער קושן זי, וווּ ער האָט נאָר גע-
טראָפן. קושן מיט זיינע פליישיקע לייפן און זיפן מיט זיי דעם זאַפט פון
איר. זי האָט זיך דערשראָקן: טאַמער טוט ער איצט, דאָ, באַ די אַמענע
פענצטער אויך אַ לויף צו צו איר.

שבע האָט זיך אויפגעהויבן פון איר אָרט און איז אַוועקגעגאַנגען
פון טיש, און בשעת זי האָט דאָס געטון, האָט זי אונטנאַרום געקוקט צו
מאַניס און אים געהיטן. אין דער מינוט איז זי געווען צוריק אַ יונגע. אין
אַלע אירע גלידער האָט געשווימט און געזאַטן דאָס בלוט ביז צום אַריבער-
לויפן איבער די ברעגן.

מאגיס כאפט פליגן

עס זענען אוועקגעגאנגען עטלעכע טעג. מאגיס מיט זיין ווייב שבע האָבן נישט געוואסט וואָס צו טון מיט די גרויסע סוף-זומערדיקע טעג. די היצן זענען געווען גרויס. דורך די צוויי פענצטער האָט די זון געברענט ווי אין אַ קאלעכאווון און אין שטוב אין געווען אזוי הייס, אז די ווענט האָבן געשוויצט. און וואָס צו טון האָבן זיי ביידע נישט געהאַט. מאגיס האָט, ווי זיין טבע אין געווען, געטון אַלערליי קלייניקייטן אין שטוב: איבערגעשטויבט זיין ביסל ספרים, וואָס ער האָט געבראַכט מיט זיך קיין אמעריקע; דאָ און דאָרט אַריינגעקלאַפט אַ טשוואַק אין דער וואנט; דאָ פאַר אַ האַנטוך און דאָרט פאַר זיין טלית-זאַק; אַדער ער האָט מלחמה געהאַלטן מיט די פליגן. אַזעלכע איינגעפאַרטע פליגן ווי אין אמעריקע האָט מאגיס נישט געזען אין זיין לעבן; און ער האָט אַנטדעקט אַ נייעם מין פליג, וועלכע פלייט נישט, נאָר זי קריכט און איז נישט שוואַרץ, נאָר אַ געל-רויטלעכע. און ווי מען שטעלט נאָר אַוועק עפעס אַ טעלער, וואַקסט זי אויס... עס איז אַבער גרינג זי צו כאַפֿן. און מאגיס האָט דידאַזיקע קריכנדיקע פליג זייער גיך געכאַפט און אַרויס-געוואָרפֿן דורך אַפֿענעם פענצטער אין גאַס אַריין.

— וואָס וועט זיין דער סוף? — האָט שבע איינמאַל אַריינגע-וואָרפֿן אַ וואָרט פֿון דער זייט — ביסט געקומען כאַפֿן פליגן אין אמעריקע?

— נישט געוואָרגט, נישט געוואָרגט — האָט מאגיס געענטפערט,

אַבער דערפילט, אז עס איז אמת דאָס, וואָס שבע זאָגט: געקומען כאָפּן פליגן אין אַמעריקע.

— דער פּלאַן פּוין אונזער קרעמל געפּעלט מיר נישט — האָט שבע געפרווט ווייטער.

— איך מיין אויך, אז עס איז נישט קיין פּלאַן — האָט מאַניס מיט זיכערקייט געזאָגט.

— וואָס-זשע דען ?

— איך וועל שוין אַנשמעקן.

— פּרעג באַ דעם ייד מיט דער ליוולקע — זאָגט שבע — באַ אים קאַנסטו עפעס אַנשמעקן.

און נאָך אין דעם אייגענעם טאַג איז אַריינגעקומען דער ייד מיט דער פּיפּט.

דערדאָזיקער ייד איז אַריינגעקומען אָן אַ היטל אויף זיין קאַפּ. זיין קאַפּ איז געווען אויך אָן האָר און די הויט פּוין זיין שטערן און מוח, אַ געלע מיט קאַרבן, האָט אויסגעוויזן ווי דאָס אויבערשטע בלאַט אויף אַ פּאַרעלטערט קעפּל קרויט. די ליוולקע איז נישט אַרויסגעגאַנגען פּוין זיין מויל די גאַנצע צייט, וואָס ער איז געשטאַנען און דערנאָך געזעסן באַ מאַניס אין שטוב.

עס האָט זיך אָנגעהויבן אַזוי: דערדאָזיקער ייד פּרעגט און מאַניס ענטפּערט.

— פּונוואָנען קומען יידן ?

— פּוין פּאַדאָליע.

— דאָס ווייב אייערס אויך פּוין פּאַדאָליע ?

— פּונוואָנען דען ?

— זי האָט געקאַנט קומען פּוין אַן אַנדערע שטאָט ?

— ניין. פּוין פּאַדאָליע.

— און וווּ זענען אייערע קינדער ?

— אין פּאַדאָליע.

— אַלע ?

— אַלע.

— און ווי לאָזן עפעס קינדער די עלטערן אין אַזאַ ווייט

לאַנד ?

— זיי האָבן טאַקע נישט געלאָזט.
 — פאַרוואָס זשע זענט איר געפאַרן ?
 — מען האָט געמוזט.
 — כ'פאַרשטיי... אודאי... כ'פאַרשטיי... הום-הום !
 — חלילה נישט באַגנבעט קיין קלויסטער...
 — וואָס אַרט עס מיך.
 — און אויך גאַרנישט באַ קיינעם צוגענומען.
 — כ'פאַרשטיי... אודאי... כ'פאַרשטיי...
 דאָ האָט זיך עפעס מאַניס ווי דערפילט, אַזוי ווי עמעצער וואָלט
 אים אָנגערעטן אויף דעם מינדסטן פינגער פון זיין פוס. מאַניס האָט
 דערפאַר איצט געפרעגט און דער ייד מיט דער פיפקע האָט געענט-
 פערט.
 — פריער זאָגט מיר ווי אַזוי איר היסט ?
 — אייברעם.
 — ווי אַזוי ?
 — אייברעם ! — מישט זיך אַריין שבע — וואָס זשע דו הערסט
 נישט ? אייברעם...
 — האָ, איך הער. און פונדאָנען קומט אַ ייד ?
 — איך בין שוין דאָ אַזוי לאַנג. אַז איך קום פון ערגעץ נישט —
 לאַכט אייברעם מיט איין ווינקל פון זיין מויל. מיט יענעם ווינקל וווּ די
 פיפקע האָט געשטעקט, פאַרשטייט זיך.
 — האָט איר אַ ווייב ?
 — נאָך נישט.
 — און קינדער ?
 — כּי, כּי, כּי — צעלאָזט זיך שבע — הערסט דאָך, אַז ער האָט
 נאָך נישט קיין ווייב...
 — האָ, איך הער — שטעלט מאַניס אָן זיינע אויגן אויף אייברע-
 מען — אַזוי, נאָך אַ בחור ?
 — דערווייל...
 — און וואָס טוט אַ ייד ? כ'מייך, אייער פרנסה — פאַרטייטשט
 מאַניס.
 — איך בין באַלעבאָס איבער דעם

- אזוי.
- זאָה. . .
- אליין געבויט ?
- כע, כע.
- וואָס לאַכט איר ?
- כ'מיין, ווען דאָס איז מיינס. וואָלט איך נישט געוואָלט רעדן מיט אייך.
- נישט אייערס ? אזוי.
- דער, וואָס פאַרמאָגט דאָס הויז, האָט נאָך אַ סך הייזער.
- און איר זענט נאָר באַלעבאָס ?
- אין מיינע הענט — ווייזט אייברעם זיינע הענט, וועלכע זענען שוואַרץ ווי ערד און מיט מאַדנע צעדרייטע פינגער און מיט גרויסע נעגל אויף די פינגער.
- איך וויל באַן אייך עפעס פרעגן — זאָגט פּלוצלינג מאַניס אַזוי ווי דערמאָנענדיק זיך אָן עפעס — וואָס קאָן אַזאַ ייד ווי איך, טון דאָ אין אַמעריקע ?
- אַזאַ ייד ווי איר ?
- אַזאַ ייד ווי איך.
- האָט איר געבראַכט מיט זיך אַ סך געלט ?
- שוין באַלד אויפגעגעסן — כאַפט אויס שבע דעם ענטפער.
- וואַרט נאָר. לאַמיר אַ טראַכט טון. וואַרט נאָר.
- איך וועל זיך נישט אָפּשטעלן פאַר קיין זאַך — ווערט מאַניס דרייַסט.
- ט'געווענדט זיך, וואָס איר ווילט. אַדער אויף דער לופט, אַדער אינעווייניק.
- כ'פאַרשטיי נישט — זאָגט מאַניס.
- ס'איז דאָ אַזעלכע, וואָס אַרבעטן אַלע מאָל אינדרויסן, אויף דער לופט, און עס זענען דאָ אַזעלכע, וואָס אַרבעטן אינעווייניק.
- כ'פאַרשטיי. כ'פאַרשטיי.
- קלויבט זיך אויס, וואָס איר ווילט — שמייכלט ווידער אייברעם מיט אַ ווינקל פון זיין מויל — אָבער דאָ מוז אַ מאַן אַרבעטן און ברענגען אַהיים צום ווייב דאָס, וואָס ער פאַרדינט.

אָפגעזאָגט דאָס, האָט אייברעם געטון אַ קוק צו שבען. שבע האָט זיך צעשמייכלט און אַוועקגעדרייט איר קאַפּ. זי האָט זיך קוים איינגע- האַלטן נישט צו צעלאַכן זיך אויפן קול. אַזוי קאַמיש האָט דערדאָזיקער אייברעם אין אירע אויגן אויסגעזען. וואַרים זי איז געזעסן די גאַנצע צייט און נישט אַראָפּגענומען אירע אויגן פון אים. זי האָט כמעט איבער- געצייילט אַלע קנייטשן אויף זיין פנים; אַלע האַר, וועלכע האָבן זיך נאָך דאָ און דאָרט געפונען אַרום דעם האַלדן נידעריק צום קאַפּ. נאָר שבע האָט נישט געלאַכט.

פון וועמען איז דאָ צו לאַכן? פון אַ מענטש, וואָס איז איינער אַליין אויף דער וועלט, און אַט זיצט ער און שמועסט, און מאַרגן, ווער ווייסט, וועמעס טאָג עס איז. אויב ער שטאַרבט, ווער וועט בלייבן נאָך אים?

אַזוי האָט שבע געטראַכט. און מאַניס האָט געפרעגט:

— וואָס הייסט, אַזאַ געזעץ פאַראַנען דאָ? אַז אַ מאַן מוז ברענגען צום ווייב וואָס ער פאַרדינט?

— געזעץ. יעט.

— שבע, הערסט? אַ געזעץ.

— כ'הער — רעדט שבע קוים אַרויס דאָס וואָרט.

— הערט, ווי הייסט איר? — ווענדט זיך פּלאַצלינג אייברעם צו

מאַניסן.

— איך הייס מאַניס.

— קומט מיט מיר און איך וועל אייך פירן.

— מיט אייך — קוקט זיך מאַניס אַרום אין אַלע זייטן, ווי ער

וואַלט מורא געהאַט פאַר עפעס.

— גיי — האָט שבע ווידער קוים אַרויסגעזאָגט דאָס וואָרט.

— אַבער איר וועט מוזן אַרבעטן אינעווייניק.

— זאָל זיין אינעווייניק — שמייכלט מאַניס — כ'האַב פּיינט אַז אַ

פּרנסה איז אין דרויסן... מען זאָל מיך אויפקוקן... .

איידער מאַניס מיט אייברעמען זענען אַרויס פון שטוב, האָט שבע

מיט אַלערליי צייכנס געלאָזט וויסן מאַניסן, אַז ערשטנס, זאָל ער זיך

היטן ווהיין דערדאָזיקער ייד פירט אים, און צווייטנס, זאָל ער צופיל

נישט גלייבן דעמדאָזיקן אייברעמען.

מאניס האָט געטון אַ הויב מיט זיין הויט פון זיין שטערן און ביי-
דע ליפן האָט ער געטון אַ שטעק אַרױס ביז העט, העט איבער דער
נאָז, װאָס דאָס האָט געהייסן, ערשטנס, אַז ער האָט נאָך שכל אין קאָפּ,
און צווייטנס, אַז דאָס, װאָס מען מעג, װעט ער רעדן, און דאָס, װאָס מען
טאָר נישט, װעט ער האַלטן אין מויל אַזוי ווי װאָסער.

ל י י ב ל ע ך נ א ע נ ט

נאָכדעם, ווי מאַניס איז אַוועקגעגאַנגען מיט אייברעמען, איז שבע געפֿליבן, ווי עס האָט זיך איר מיטאַמאָל אויסגעוויזן, אַליין אין אַמעריקע... דער טאָג איז נאָך נישט אַריבער און שבען האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז דער טאָג איז לאַנג ווי אַ יאָר.

שבע האָט זיך קיין אַרט נישט געקאָנט געפינען. און האָט אַ גאַנצן טאָג געהוינגערט. דאָס הייסט, הונגעריק איז זי נישט געווען, אָבער אַזוי ווי זי איז געווינט געווען צו עסן איינינעם מיט מאַניסן, אַלע מאָל, האָט זי היינטיקן טאָג, בשעת מאַניס איז אינדערהיים נישט געווען, גאַרנישט געגעסן.

זי האָט געפרוּווט טרינקען אַ גלעזל טיי און די טיי אַוועקגעשטעלט און נישט אויסגעטרונקען. איינמאָל דערפֿאַר, טאָמער איז מאַניס דאָרט. ערגעץ פֿאַרשמאַכט און וויל אַ גלאַז טיי און קאָן עס נישט פֿאַקומען, און צוטייטנס, דערפֿאַר, ווי עס איז פֿריער געוואָגט געוואָרן: — אָן מאַניסן טרינקט זי נישט.

וואָס זשע האָט שבע געטון אַ גאַנצן טאָג ? זי האָט אַ גאַנצן טאָג געוואָרט אויף מאַניסן. געזעסן לעבן אָן אָפֿן פענצטער און געקוקט אין גאס אַרײַן. יעדן מענטש האָט זי באַטראַכט; אויב זי האָט נאָך נישט פֿאַר-פעלט אַנצוקלעפֿן איר בליק אָן אַ מענטש. וואָרים מענטשן זענען אין גאס געגאַנגען אַזוי פֿיל, ווי מוראַשקעס. און כאַטש דאָס איז געווען פֿאַ שבען אַ נייע זאַך צו זען אַזוי פֿיל מענטשן אַלערליי, פֿונדעסטוועגן האָט זי יעדן

מענטש באזונדער געוואלט אויסמאלן אין אירע אויגן אזוי, אז עס זאל דארטן גיין איר מאניס.

פארשטענדלעך, אז זי האט זיך מער פון טויזנט מאל אפגענארט. מאניס איז ערשט געקומען שפעט אין אונט, וואס מיר וועלן נישט פאר-פעלן צו דערציילן שפעטער. דערווייל איז שבע געזעסן און געטראכט; ארומגעגאנגען איבער די צוויי חדרימלעך פון איר היים, אזוי ווי א שאטן; געפילט, אז עס קומט איר אן א קלעם אונטערן הארץ, און טרערן האבן זיך געשטעלט אין אירע אויגן; געלעגן אין בעט און מיט געזאל-צענע טרערן נאס געמאכט דאס קישן; דערנאך זיך פארשעמט פאר זיך אליין, און אפגעצויגן דאס ציכל און עס געטריקנט אויף דער ווי.

פארוואס האט שבע געוויינט? עס האט איר פלוצלינג אנגעהויבן קלאר ווערן, אז זי מיט מאניסן זענען אומגליקלעך און וועלן שוין קיינמאל נישט ארויס פון דעם אומגליק.

גענוג. שבע האט נאר א קוק געטון אויף די צוויי חדרימלעך. דאס, וואס מיט די צוויי פענצטער צו דער גאס, איז נאך געווען באם גאנג. אבער דאס אנדערע חדר, וואס האט גארנישט פארמאגט אפילו קיין סימן פון א פענצטער... עס האט נאר געלעבט מיט דעם ביסל שייך פון דער ליכטיקייט פון דעם ערשטן חדר. אמת. דא, אין די דאזיקע צוויי חדרימ-לעך איז דא א פאל פון ברעטער. און שבע האט אפגעוואשן דעם פאל אזוי ריין, אז ער איז אזש געל און ווייך, און עס זעען זיך ארויס די רינצל פון די ברעטער; אמת, אז אין שטוב איז ריין אזוי ווי אין א קלאר אויג. די גאנצע שטוב איז עפעס אזוי הויך פון דער ערד, א שרעק, ווי הויך.

און שבע איז פון קליינערהייט געוויינט צו וויינען נאענט בא דער ערד. א שאן מיט א פוס און אריבער דער שוועל, אין זי איז שוין געשטאנען אויף דער ערד.

שבע איז געבוירן געווארן אין א קליין שטעטל אין פאדאליע. אירע עלטערן זענען געווען גרויסע מיוחסים. זיי האבן זייער יחוס גע-ציילט ערגעץ ווייט, ווייט, ביז צום בעל-שמש תלמודים. שבעס עלטערן אליין זענען געווען נישט שטארק ריין, אבער זיי האבן געפירט א שייך ברייט היז מיט א טך חדרים. די חדרים, גרויסע אזוי ווי וועלדער, כאטש

עס איז אין זיי נישט געווען קיין הילצערנע פאדלאַגעס. אין הויז, באַ
 שבעס פאָטער, איז געווען ממש אַ רחבות. דער טאַטע, פאַר זיך אַ חדר
 מיוחד צום דאוונען און לערנען. די מאַמע, פאַר זיך אַ חדר מיוחד. שבען,
 אַ חדר מיוחד. פאַר דער דינסט, אַ חדר מיוחד. חוץ דעם זענען געווען
 אַנדערע חדרים צום שלאָפן, עסן און קאַכן. שבע איז געראַטן אין איר
 פאָטער. זי איז טאַקע געווען די איינציקע טאַכטער באַ אירע עלטערן,
 זיין ווען זי איז אַלט געוואָרן צוועלף יאָר, האָט מען זי שוין חתונה גע-
 מאַכט מיט מאַניסן. און שבע האָט זיך באַהאַלטן אין איר באַזונדערן, חדר
 און זיך געשעמט פאַר מאַנספילן, וואָרים זי איז שוין דעמאָלט געווען
 הויך ווי אַ סאַסנע און אירע שוואַרצע האָר האָבן צוגעדעקט אירע דינע
 פלייצעס, ביז אַראָפּ איבער דעם גאַרטל. נאָר איינמאָל, אין שבת-צונאַכטס,
 האָט מען זי מיט געוואַלט אַריינגעבראַכט אין שטוב אַריין צווישן עולם,
 און זי מיט אַ פאַרשטעלט פנים, וואָס זי האָט פאַרשטעלט מיט ביידע
 הענט, האָט פינדעסטוועגן געזען דעם עולם. און דער טאַטע אירער האָט
 געזאָגט תורה פאַר דעם עולם. און שבע האָט געהערט און זיך געשאַקלט
 אין פאַרשטאַנען, אַז דער פאָטער אירער האָט געטון אַ ווינק וועגן איר,
 אַז עס מוז פון איר אַרויסקומען אַ קינד, וואָס וועט באַשיינען זיין דור.
 און שבע האָט דערפילט ווי אַלע מאַנספילן האָבן אויף איר אָנגעשטעלט
 זייערע אויגן. איז זי ווידער אַנטלאָפן אין איר באַזונדערן חדר און האָט
 זיך באַהאַלטן אין אַ ווינקל. און דערנאָך זענען אַוועק עטלעכע יאָר נאָך
 זייער חתונה, און שבע האָט זיך געשעמט צו קוקן גלייך אין פנים אַריין
 מאַניסן. זי האָט געבוירן מאַניסן איין זון און צוויי טעכטער אין די
 ערשטע פינף יאָר נאָך זייער חתונה. דערנאָך האָט זי אויפגעהערט צו
 האָבן קינדער. און ערשט דעמאָלט אָנגעהויבן מיט מאַניסן זיך צו פירן,
 ווי אַ ווייב מיט אַ מאַן.

אויב זי האָט גערעדט צו אים, אַדער ער צו איר, האָט זי זיך
 שוין פאַר אים נישט געשעמט, און איז מיט אים אַזוי ווי צונויפגעוואַקסן
 געוואָרן. אַ שטייגער, ווי אַ שוועסטער מיט אַ ברודער, אַדער, אַזוי ווי עס
 שטייט אין חומש: און זיי זענען געוואָרן לייבלעך נאָענט.
 און פון דעמאָלט אָן ביז איצט, האָבן זיי זיך איינס פון דאָס אַנ-
 דערע נישט דערווייטערט.
 איצטער איז שוין שבע אין די מיטעלע יאָרן. זי טראַגט דאָ אין

אמעריקע, אירע פינפציק יאָר זייער גרינג. פילט אַזוי ווי יעדער מענטש אין אַ ניי ווייט לאַנד, ווידעראַמאָל, אַזוי ווי צוריק מיט צוואַנציק-דרייסיק יאָר. די הויט פון איר פנים, פון אירע הענט, איז ווייט ווי מילך. אירע בלויע אויגן שווימען נאָך אַרום אין גרויסע, טיפע ווייסלעך, און זענען נאָך באַשיצט מיט שוואַרצע וויעס. און אַז שבע נעמט אַראָפּ דאָס זיידע-גע טיכל און נאָכדעם, אַז זי דעקט אויף דעם טשיפעק און זי טוט אַ קוק אויף אירע נאָך שיינע, כאַטש קורצע, האַר, ווייסט זי דאָך, אַז זי זינדיקט. וואָרים, עס מעג טאַקע קיינער נישט זיין אין שטוב, נאָר די סטעליע איבער איר קאָפּ, אָבער פונדעסטוועגן האָט זי דאָך אירע האַר אויפגעדעקט.

שבע איז שלאָנג און הויך. אַזוי ווי איר פאַטער, און אַזוי בויגעווי-דיק ווי אַ סאַסנע. און איז אַזוי פרום, אַזוי ווי איר מאַמע איז פרום גע-ווען. עס איז באַ איר נישטאָ קיין פאַלשקייטן אַקעגן איר מאַן. אויב זי זעט, אַז ער טוט עפעס נישט אַזוי ווי עס באַדאַרף צו זיין, זאָגט זי אים גלייך אין פנים אַרײַן. און אַזוי ווי זי איז צו איר מאַן, אַזוי איז זי צו אַנדערע מענטשן. אַ סך מאָל לײדט זי דערפון, וואָרים מענטשן דאַן פיינט. אַז מען זאָל זיי זאָגן דעם אמת. שבע איז קלוג. זי פאַרשטייט אַ מענטש מיט דעם ערשטן בליק. וווּ זי האָט גענומען דידאַזיקע חכמה, ווייסט זי נישט, אָבער זי קאַן דערקענען אַ מענטש מיט איין בליק. דידאַזיקע חכמה שבעס, איז מאַניסן אַ סך מאָל צונגיך געקומען. אויב ער האָט זיך נישט איינגעשפאַרט און זיך געוואַלט מיט דעם באַנוצן. שבע האָט נאָך פאַרמאָגט אַ סך אַנדערע מעלות, אָבער אויסרעכנען זיי איז דאָ נישט נייטיק. איין זאך אָבער מוז מען דערמאָנען. און דאָס איז איר חוש פאַר ווייטקייט.

שבע האָט געזען איצטער, וואָס עס וועט זיין שפּעטער. זי האָט נישט געוואַלט פאַרן קיין אַמעריקע, וואָרים זי האָט עפעס געזען אין דער ווייטקייט. מאַניס האָט זיך איינגעשפאַרט, נאָר קיין אַמע-ריקע.

איצט זענען זיי אין אַמעריקע. אַט האָסטו דיר אַמעריקע. איז מאַ-ניס אַוועקגעגאַנגען מיט דעמדאַזיקן אייברעמען. דעם אמת האָט שבע עפעס אַ „כראַפּ“ אויף אייברעמען. פאַרוואָס, ווייסט זי נישט. דאָס פילט זי און דאָס טראַכט זי. גאָט זאָל העלפּן, עס זאָל זיין גוט.

— צו וואָס טויג דיר אַמעריקע? — האָט שבע זיך געבעטן באַ מאַניסן.

- אַ ניי לאַנד, פאַרוואָס נישט ?
- און די קינדער ? — האָט שבע געפרוווט.
- אַז זיי ווילן, קאָנען זיי אויך פאַרן.
- איצט, ווייט פון די קינדער, אמת, אַ ניי לאַנד. דאָס מוז שבע צוגעבן. אַ ניי לאַנד.

ח.

ווייסע הענט

פוקט דאס אייגענע, וואס שבע האט געפילט בא זיך אינדערהיים, האט מאניס געפילט א גאנצן טאג אין דעם ארט. חו אייברעם האט אים געבראכט.

זיי זענען געגאנגען איבער א גאס א שמאלע און, ווי מאניסן האט זיך אויסגעוויזן, אויסגעשניטענע ערגעץ אונטער דער ערד; אן א שיעור א לאנגע, און די שטיבער איינגעווארפענע און בא די שטיבער וועגע- גער מיט פערד און פעסער מיט הערינג און פעסער מיט ציבעלעס און פעסער מיט עפל און געשטעלן מיט אלערליי סחורות און אלטווארג און ארויסגעווארפענע צעבראכענע שטיקער מעבל און פלעשער ליידיקע און אייגעפינדענע בינטלעך זענען געלעגן, איינס אויף דאס אנדערע, אויף קופקעלעך אש און קעץ האבן זיך געראיעט אין דעם אפמאל, און הינט פארלייזיקטע און אפגעשינדענע זענען נאכגעלאפן די קעץ. און קינדער זענען געשטאנען אדער געגאנגען אין גאנצע בינטן, אזעלכע טרויעריקע קינדער, ווי זיי וואלטן נישט געהאט קיין מאמעס. און בעקער-יונגען, ווייס-באמעליקטע, האבן געטראגן גרויסע קוישן פריש-געבאקענע בייגל און הייס געבאקן ברויט, און יידן זענען ארומגעגאנגען מיט זעגן און מיט העמערלעך און אנדערע יידן האבן געטראגן בערג מיט הויזן און רעק- לעך און היטן צום פארקויפן. אט צווישן אזעלכע גאסן האט אייברעם געפירט מאניסן. און מאניס האט זיך געפרוהט אלע מאל אפשטעלן און באטראכטן דאסדאזיקע בייזווונדער, אבער אייברעם האט אים אלע מאל

דערמאנט, אז מען דארף גיין. ביז ר'האט אים צוגעבראכט צו דער מיט
 פון גאס. ערשט דא האט זיך מאַניס אַרומגעקוקט, אַז פון אויבן איז די
 גאס געווען אינגאנצן פאַרשטעלט מיט אַ דאָך, ווי, לַמשל, דער דאָך פון
 אַ היימישער קאַמער — טאַקע אַ דאָך און פאַרט נישט קיין דאָך. וואַריס
 עס האָט זיך דורך דעם דאָך פאַרט דורכגעזען שטיקלעך פון דעם הימל.
 עס איז אָבער באַשערט געווען, אַז מאַניס זאָל זיך דערשרעקן. וואַריס אָן
 שרעק איז באַ אים דאָס לעבן זיינס קיינמאַל נישט אָפּגעקומען. נו, האָט
 ער זיך איצט אויך אָביסל דערשראַקן. עס האָט אויף דעמדאָזיקן דאָך
 פּלוצלינג אָנגעהויבן שטאַרק צו קלאַפּן. און די אייזערנע באַלקנס פון דעם
 דאָך האָבן געקרעכצט פון דעם שווערן געוויכט פון דעם, וואָס האָט אַזוי
 פאַרטייבט צו ווערן געקלאַפּט. עס איז אָנגעקומען דאָס פאַרטויבט-צו-
 ווערעניש אַזוי ווי מיט אַ ווינט, און עס איז ווידער שטיי געוואָרן. אַ גליק,
 וואָס אייברעם האָט מאַניסן אויפגעקלערט, אַז דאָס איז אַזאַ באַן, וואָס
 לויפט אינדערהייך. וואָלט דאָך, דאַכט זיך, מאַניס באַדאַרפט זיין צופּרידן.
 און שוין. איז אָבער מאַניס ערשט איצטער אַריין אין אַלערליי סברות און
 נישט אָפּגעלאָזט אייברעמען, ביז יענער האָט זיך אויף אים נישט אויס-
 געבייזערט און מיט געוואָלט אים אַריינגעשלעפט אין אַ פינצטער לאַך
 און אים געפירט אין דער פינצטער אַ שטיק וועג. און אים ווידער אַרויס-
 געבראַכט אויף דער ליכטיקייט און דאָרט ערגעץ, געעפנט אַ טיר. אייב-
 רעם מיט מאַניסן זענען געבליבן שטיין אין אַ שטוב אַ טונקעלער, וועל-
 כע איז געווען באַלויכטן, אינמיטן העלן טאַג, מיט גאַז-לעמפלעך.
 דער געפילדער פון ניי-מאַשינען און דאָס שווערע, דערהרגענדיקע
 קלאַפּן פון די אייזערנע פרעסלעך, מיט וועלכע עטלעכע יידן האָבן גע-
 וואָרפן אויף טישן, אַזוי ווי זיי וואָלטן זיך מיט די דאָזיקע טישן אָפּגע-
 רעכנט און צו זיי אויסגעלאָזט זייער פעס, — באַזונדער, דאָס געפילדעריי
 פון די מאַשינען, האָט גאַרנישט צוגעלאָזט, אַז עמעצער אַנדערש, דאָ אין
 דערדאָזיקער שטוב, זאָל וואַגן צו עפענען אַ מויל און עפעס זאַגן. טא-
 מער האָט עמעצער יאָ עפעס געזאָגט, האָט מען טאַקע נישט געהערט
 וואָס ער זאָגט.

אייברעם איז דערפאַר צוגעגאַנגען צו איינעם אַ ייד, וועלכער האָט
 געטראָגן אַן אַרשין איבער זיין האַלז, און אַ שרייפּענדל איבערן אויער
 פאַרלייגט, און אַט צו דעם ייד האָט אייברעם געזאָגט עפעס אין אויער

אריין. מעגלעך, אז אייברעם האָט אַריינגעשריגן יענעם אין אויער אַריין, וואָרים יענער האָט זיך אומגעקוקט אזוי ווי אַ דערשאַקענער, און איז גיך צוגעלאָפּן צו מאַניסן און אים באַטראַכט פון דעם קאַפּ ביו צו די פיס.

מאַניסעס פיס האָפּן זיך באַ דעמדאָזיקן באַטראַכטעניש אַ ביסל אַ בייג געטון און אים איז עפעס באַלד דערדאָזיקער ייד נישט געמעלן געוואָרן.

נאָכדעם איז פאַרגעקומען דערדאָזיקער שמועס צווישן דעם ייד אין מאַניסן. אָבער ביידיע האָפּן געמוזט שרייען איינער דעם אַנדערן אין די אויערן אַריין. מאַניס האָט נישט געוואָגט אפילו צו שרייען אזוי הויך ווי דער ייד האָט געשריגן :

— אַ ייד וויל זיך לערנען ?

— פאַרוואָס נישט ?

— עס איז נישט קיין רבנות !

— כ'ווייס..

— ווי אַלט איז אַ ייד ?

— כ'ווייס.. קרוב צו פינפציק... — האָט מאַניס געזאָגט און האָט זיך אַ ביסל פאַרשעמט.

— האָסט נישט געקאָנט זיין יינער ?

מאַניס האָט געפילט ווי עמעצער וואָלט אים אָפּגעברייט.

אָבער ער האָט גאַרנישט געענטפערט. אפילו געפרווט אַ שמיכל טון.

— ווילסט זיין אַ פרעסער ?

— כ'ווייס ? ... — ענטפערט מאַניס און כאַפט דערווייל אַ קיק

אָהין, וווּ עס שטייען יידן און הרגענען די טישן מיט די אייזערנע פרעס-לעך. ער דערשרעקט זיך פאַר אייגעם פון יענע יידנס גרויסע, גרויע אויגן, וועלכע שרייען צו מאַניסן, אז ער זאָל נישט זיין קיין פרעסער, נישט זיין קיין פרעסער !

— ווייז דייע הענט ! — גיט דער, וואָס מיטן שרייבפענדל אונטערן

אויער, פלוצלינג אַ זאָג צו מאַניסן.

מאַניס ווייזט אים זיינע הענט, די ווייכע, אויסגערוטע און ריי-

נע הענט, פון דורות אויסגעאיינלעטע אין געוואשענע אין אָפּגעהיטענע.
דיאָזיקע הענט האָבן מיט זייער ווייסקייט געטון אַ בליץ אין דער
טונקלקייט פון שטוב, און זיי האָבן זיך געבעטן, דרייענדיק זיך
און בייגנדיק מיט זייערע פינגער, אַז מען זאָל זיי נישט מאַכן אַ תל;
מען זאָל זיי נישט אויסשמירן און נישט אָפּבריען מיט דעם הייסן
פרעסל.

— מיט אַזעלכע הענט! מיט אַזעלכע הענט קומט „עס“ קיין אַמע-

ריקע! ...

— אַז איך האָב נישט קיין אַנדערע. .. — האָט זיך מאַניס גע-

בעטן.

— איך וועל דיר געבן אַ גרינגע אַרבעט. .. וויין נישט. ..

— ווער וויינט? — האָט זיך מאַניס געטון, פונדעסטוועגן, אַ טאָפּ

באַ זיינע אויגן, צי ער וויינט טאַקע נישט.

— וועסט פאַקן העמדער?

— פאַרוואָס נישט.

— זעקס וואַכן אומזיסט.

— און דערנאָך?

— און דערנאָך. .. אַז עס שמעקט נאָך פון דיר די שיף — האָט

אים דער פרעמדער ייד אָנגעקלאַפט אין אַן אַקסל.

בשעת דעמדאָזיקן געשפרעך, איז אייברעם געשטאַנען און געהאַלטן

די פיפקע אין זיין מויל, און עס האָט אים הנאה געטון. וואַרים פון

איין ווינקל פון זיין מויל, איז גערינגען אַ שמאַל ריטשקעלע מיט

שפייטעך.

אייברעם איז אַוועקגעגאַנגען און איבערגעלאָזט מאַניסן אַליין צווישן

די פרעמדע מענטשן. מאַניס האָט אַ גאַנצן טאַג געבענקט נאָך שבען.

און אַז עס איז געקומען צוועלף דער זייגער און אַלע האָבן געגעסן אַנ-

בייסן, האָט מאַניס זיך אַרומגעדרייט מיט די הענט אין די קעשענעס און

געטראַכט פון שבען און זי באַדויערט. און כאַטש ס'האַט אין אים גע-

ברענט אַ באַגער אַהיימצוגיין, פונדעסטוועגן האָט ער זיך געשטאַרקט

און געמאַכט, ווי ער וויל פאַרגעסן אין דער היים.

ביז צוועלף איז ער געשטאַנען און געקוקט ווי אַזוי מען באַדאַרף

פאקן א העמד. דער, וואָס מיט דעם שרייבפענדל אונטערן אויער, האָט אים געוויזן, ווי אזוי מען פאָקט העמדער.

נאָך דעם מאַלצייט, און די מאַשינען האָבן ווידער אָנגעהויבן צו פילדערן, איז שוין מאַניס געשטאַנען איבער אַ טיש, וואָס האָט מיט זיין הויך דערגרייכט ביז מאַניסעס באַרד, און אויף דעם טיש איז געלעגן אַ העמד, מיט רויטע און בלויע פאַסן, און מאַניס האָט געפרוּווט דאָס דאָזיקע העמד צונויפלייגן. פריער האָט ער פון דעמדאָזיקן העמד באַ-דאַרפט אַרויסשלעפּן שטיקלעך איבעריקע פעדים, וועלכע זענען געהאַנגען דאָ און דאַרט. פאַרטיק געוואָרן מיט די פעדים, האָט מאַניס געפרוּווט צונויפלייגן דאָס העמד. פאַרשטענדלעך, אַז ער האָט נישט געקאַנט. די צוויי אַרבל זענען געשטאַנען אין וועג. ער האָט באַדאַרפט די צוויי אַרבל אַזוי באַהאַלטן אין העמד איבערווייניק, אַז מען זאָל נישט אַרויסזען, און זיי זאָלן, חוץ דעם, לייגן אַזוי באַקוועם באַהאַלטן אין העמד, אַז זיי זאָלן חלילה נישט צעקנייטשט ווערן. פון דעם העמד האָט געשמעקט מיט פרי-שע לייזונט און מיט דעם ריח פון הייסן פּרעסל און די בלויע און רויטע פאַסן האָבן געלאַקערט דאָס אויג און ווייסע קליינע קנעפּלעך האָבן גע-וונקען, אַזוי ווי קליינע שטערן איבער דער גאַנצער לענג פון אַ בלויען פאַס. זאָלן אַבער פאַרשאַלטן ווערן די אַרבל, וואָס זיי האָבן זיך נישט געוואָלט אונטערגעבן. און אַט איז שוין מאַניס פאַרטיק מיט דעם העמד און טוט עס אַ הייב אויף אין דער הייך און די צוויי אַרבל פאַלן אַרויס, און פון די ניי-מאַשינען הייבן זיך אויסגעפויגענע פלייצעס און עס הערט זיך אַ געלעכטער.

און דער באַרג מיט העמדער וואַקסט. און מאַניס דערשרעקט זיך פאַר דעם באַרג מיט העמדער, און דער ייד מיט דעם שרייבפענדל קומט צו לויפן און ווייזט אים נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל.

— זעסט, ווי גיך עס גייט.

— כ׳האָב עס באַ מיין טאַטן נישט געטון — בעט זיך מאַניס.

— מען ווייסט, מען ווייסט — שרייט אַזוי ווי מיט פּעס דער, וואָס מיט דעם שרייבפענדל, און בשעת מעשה פליען אים די געפאַקטע העמ-דער פון די הענט.

ערשט באַם סוף פון טאָג, איז מאַניס געוואָרן פון דעם סוד,

ווי אזוי מען באדארף פאקן א העמד, און עס איז אים ליכטיק געוואָרן
אין די אויגן. יאָ. עס איז אים ליכטיק געוואָרן אין די אויגן. אָבער דע-
מאלט האָבן זיך שוין אַלע געקליבן גיין אַהיים. מילא, גיין אַהיים איז
אן ענין; אָבער מאַניסן איז געוואָרן אַ שאַד, וואָרים ערשט איצט זיך
אויסגעלערנט, אזוי מען באדארף שוין גיין אַהיים.

ט.

ווי אן אלטער הונט

איירעם האָט באַדאַרפֿט גיין ברענגען מאַניסן אַהיים. שבע איז גע-
ווען אזוי אומרויק, און אירע פֿלויע גרויסע אויגן האָבן אזוי צעשראַקן
זיך געבעטן באַ איירעמען, אז ער זאָל נישט פֿאַון מאַניסן פֿאַרפֿאַלן
ווערן.

מאַניס איז אַזוימגעקומען אַ פֿריילעכער און מיט אַ פֿרייט מויל גע-
פֿאַכט פֿון שבען, וואָס זי איז געווען אזוי אומרויק. זיין פֿרייט צעשמייכלט
מויל האָט באַרויקט שבען און זי האָט אינדערגיך געגרייט צום טיש און
אין שטוב איז געוואָרן אזוי ווי ליכטיקער פֿון דעם ווייסן טישטוך, וואָס זי
האָט פֿאַרשפּרייט איבערן טיש. דאָס געקעכץ האָט געשמעקט איבער דער
שטוב און מאַניס האָט זיך געוואָשן און געגעסן, און שבע איז געוועסן לעבן
אים און אויך געגעסן מיט גרויס אַפעטיט.

— עפעס אַ גוט געשעפט? ... — האָט שבע אזוי פֿון דער זייט אַ
פֿרוו געטון.

— אַ געשעפט? — האָט מאַניס געווישט זיינע באַשורענע וואַגן-

סעט — וואָס פֿאַר אַ געשעפט?

— איך מיין, דיין מסחר...

— וואָס פֿאַר אַ מסחר?

— ביסט דאָך היינט אַ גאַנצן טאַג ערגעץ געווען, צי ניין?

— אין אַ פֿאַבריק — האָט מאַניס געזאָגט און אַ קרים געטון מיט

זיינע וואַנסעס — נישט קיין געשעפט.

— זאָל זיין אַ פּאַבריק — איז שבע געווען צופרידן — אָבער עס
 וועט זיין פּרנסה?
 — פּריער מוז איך זיך אויסלערנען — קוקט מאַניס שבען גלייך
 אין די אויגן אַריין.
 — מיט דער צייט וועסטו זיך אויסלערנען — טרייסט שבע.
 — עס וועט נעמען, זאָגט ער, זעקס וואַכן — גיט צו פאַרשטיין
 מאַניס.
 — ווער זאָגט? — פּרעגט שבע.
 — איך ווייס, ווי ער הייסט? — קרימט זיך מאַניס.
 — וואָס הייסט, דו ווייסט נישט, ווי ער הייסט? — הונדערט זיך
 שבע.
 — איך ווייס נישט.
 — האַנדלסט אַ גאַנצן טאַג מיט אַ מענטש און ווייסט נישט, ווי ער
 הייסט — לאַכט שבע.
 — איך וועל נאָך געוויר ווערן שפּעטער. ס'איז נאָך דאָ צייט.
 — און טאַמער באַראַבעוועט ער דיך? — דערעסט שוין שבע אין
 דער זיפעטער ריפּ אַריין.
 — ווער באַראַבעווען, וואָס באַראַבעווען? — איז שוין מאַניס ברוגו,
 ביסט אַזוי זיכער, אַז יענער איז אַן ערלעכער מענטש?
 — און פּונוואָנען ווייסט יענער צי איך בין אַן ערלעכער?
 — נו, נו, נעם זיך נישט צום האַרץ — ווערט שוין שבע ווייכער.
 — אויב עס וועט מיר נישט געפּעלן, וועל איך גיין אין אַן אַנדער
 אָרט — פאַרענדיקט מאַניס דאָס געשפּרעך און טינקט קליינע שטיקלעך
 ברויט אין דער קאַזשאַדע און קוויקט זיך פּון דעם זייערן מאַכל.
 — קיינער האָט מיך נישט צוגעבוּנדן — פאַרענדיקט מאַניס עפעס
 אַן אינערלעכן געדאַנק.
 — פאַרקערט, עס וואַלט בעסער געווען, ווען דו ביסט צוגעבוּנדן —
 באַווייזט שבע, אַז זי איז מער חכמה פּון מאַניסן — יאָ, האַסט מיר נאָך
 נישט געזאָגט מיט וואָס דו האַנדלסט.
 — איך האַנדל נישט. נאַר. איך אַרבעט.
 — אַ באַלמעלאַכע? — שטעלט שבע אַן אירע גרויע אויגן.
 — וואָס דען האַסטו געמיינט?

— א באַלמעלזאַכע ? דו, מאַניס ? !
 — וואָס האָסטו זיך אַזוי אַ טריפע געטון ?
 — טאַקע באַדאַרפט קומען אַהער איבער אַזאַ ים...
 — עס איז נישט קיין שווערע מלאכה. און אַ שיינע דערצו —
 פרוווט מאַניס זיך אויספיינען — וואָס טו איך דען ? איך לייג צונויף
 העמדער.

— איך וויל נישט ! — גיט שבע אַ קוויטש מיט אַלע פּוהות און הייבט
 זיך אויף פון טיש. גייענדיק צום אויוון, שרייט זי נאָך אַלץ : — איך
 וויל נישט !

— האָסט עפעס בעסערע זאַכן — פאַרענטפערט זיך מאַניס — גלייך
 מען האָט דיר דאָ אַנגעגרייט אין קאַנסט אויטקלויפן.

מאַניס מיט שבען האָבן געגעסן און זיך געקריגט. עס איז געווען
 דאָס ערשטע מאָל, אפשר, אין זייער לעבן, אַז זיי זאָלן זיך טאַקע אין
 אַן אמתן וועג קריגן. זי האָט געשריגן, אַז זי וויל נישט און ער האָט
 געטענהט, אַז עס איז גאַרנישט. עס איז נישט דער עיקר, וואָס דער
 מענטש טוט. אויב אַ מענטש באַדאַרף עפעס טון צוליב דעם שטיקל
 ברויט, טוט ער וואָס עס מאַכט זיך.

און איבערגעשלאָגן דאָס קריגעריי האָט אייברעם מיט זיין אַריינ-
 קומען. שבע האָט אפילו געוואָלט אים אָפּשפילן אַ שיינע חתונה דערפאַר,
 וואָס ער האָט פאַרפירט מאַניס אין אַ בלאַטע, אָבער זי האָט נישט גע-
 קאַנט ווערן שטאַרק ביז. האָט זי דערפאַר געשוויגן. אָבער אין איר
 שווייגן האָט מאַניס דערקענט, אַז זי איז ביזו און אייברעם האָט מסתם
 אויך דערקענט. קיין פינגער אין מויל אַריין, באַדאַרף מען אים נישט
 אַריינלייגן.

אייברעם האָט דערפאַר גענומען דערציילן ווי רייך דער ייד פון
 דערדאָזיקער העמדער-פאַבריק איז — אַט די פאַבריק, אין וועלכער
 מאַניס אַרבעט.

ער האָט פון זיין פיפקע געבלאָזן גרויסע זיילן רויך, אַזוי ווי עס
 בלאָזט אַ באַן פון זיך, גייענדיק באַרג אַרויף, און דערציילט אַ מעשה,
 ווי אַזוי דערדאָזיקער ייד, וועלכער הייסט דזשיקאַב, איז געקומען פון
 דייטשלאַנד אָן אַ פרוטה ; און ווי אַזוי ער האָט אַרומגעטראָגן העמדער
 צו פאַרקויפן ; און ווי אַזוי צוביסלעך, צוביסלעך, האָט ער אַנגעהויבן צו

זען, אז אין העמדער איז דאָ פרנסה; און ווי אזוי ער האָט געזען, אז עס קומען אָן יידן פון אלע עקן וועלט און קאָנען דאָ קיין לעבן נישט מאַכן; איז אים איינגעפאלן דער געדאַנק, אָט דעם דזשייקאַבן, ער זאָל מאַכן אַ פאַבריק פון העמדער. אַ העמד מוז איטלעכער האָבן, פונקט אזוי ווי ברויט, און אפשר נאָך בילעכער פון ברויט — האָט דזשייקאַב געדונג גען פריער אַ קעלער און דאָרט אַנידערגעשטעלט איין מאַשין; און געקויפט אַ שטיקל לייחונט באַ אַ יידענע, וואָס פאַרקויפט שטיקלעך לייחונט, און אויפגענייט און פאַרקויפט; און אזוי ווייטער, און אזוי ווייטער — האָ, האָ, ער איז רייך...

אזוי האָט אייברעם פאַרענדיקט זיין מעשה און זיך אָפגעווישט זיי-נע ליפן און געזאָגט:

— אפשר קאָן די באַלעבאַסטע געבן אַביסל זופ...
 — טרינקט אַ גלאָז טיי — באַט אָן שבע — זופ האָב איך געקאַכט נאָר פאַר אונז צוויי פאַרשוויגען. אַזאָ זופ! איר וואָלט געמעגט פאַרזוכן.
 — איך האָב געשמעקט דעם ריח פון דער זופ איבערן גאַנצן הויז — מאַכט אייברעם קאַמפלימענטן — כוועל אייך זאָגן די ריינע וואָרהייט, אז איך האָב נישט אין מיין לעבנס לעבן אַזאָ זופ מיט מיין נאָז פאַרזוכט. פון עסן איז שוין נישטאָ וואָס צו רעדן.

שבע האָט זיך געפילט זייער אויפגעלייגט. זי האָט נישט געקאַנט איינזיצן אויפן אָרט. עס האָט זי אונטערגעטראָגן. זי האָט זיך נישט גע-וואָלט צולאָזן דאָס פאַרגעניגן, אז זי איז די איינציקע אין אַמעריקע, וואָס קאָן קאַכן אַזאָ שמעקנדיקע זופ און האָט אין זיך געפרוּווט אַוועקצוטרייבן דעמדאָזיקן געדאַנק און אים צוריקגעכאַפט און אים ווידער פאַרטריבן. דאָס לעצטע מאָל האָט זי דעם געדאַנק זייער ווייט פאַרטריבן און בעסער אָפגעשטעלט איר אויפמערקזאַמקייט אויף דעם, וואָס מאַגיס איז אַריין אין די הענט פון אַ זייער רייכן ייד.

זי האָט דערלאָנגט צום טיש טיי אין שפיגלדיקע גלעזער. דער קאַ-פיר פון דער טיי אין געווען ברוין, אזוי ווי דער קאַפיר פון אַלטן, גאָר אַלטן וויין, וועלכער איז אַמאָל, אין די יונגע יאָרן, געווען רויט ווי יונג בלוט און אויף דער עלטער איז ער געוואָרן ברוין.

אייברעם האָט זיך געוויצלט, אז ער ווייסט נישט ווי אזוי צו טרינקען טיי, נאָר אזוי ווי דיאָזיקע טיי שפילט אין גלאָז, ווי גוטער וויין, וועט

ער טרינקען. ער האָט געטון אַ שטאַרקן, גיכן זופּ פון גלאַז און זיך גע-
 קוויקט אויף אַ קול, און געזאָגט :
 — אַ נאַרישקייט געווען פון מיר.
 — וואָס ? — פּרעגט מאַניס.
 — אָט, וואָס כ'האַב נישט חתונה געהאַט.
 — זיך קוים דערמאַנט — שמייכלט מאַניס.
 — „ער“ שפּאַסט — ווענדט זיך שבע מיט אַ שמייכלעלע צו מאַ-
 גיסן — און דו מיינסט, אַז עס איז אמת. . .
 — ס'איז די וואַרהייט — קנייטשן זיך צונויף אַלע קאַרבן אויף
 אייברעמט פּנים.
 — און ווי אזוי וווינט איר איינער אַליין ? — פּרעגט ווידער מאַניס
 און זיינע אויגן ווערן קליין.
 — ווי אַן אַלטער הונט.

„וועזשע דאָם“

מאָניס און זיין ווייב שבע זענען געווען איינזאָם אין דילענסי סטריט. זיי האָבן דאָ נישט געהאַט קיין קרובים און אויך נישט קיין באַקאַנטע. און דאָס ביסל געלט, וואָס זיי האָבן געבראַכט מיט זיך קיין אַמעריקע, איז שוין באַ זיי אויסגעגאַנגען. און באַ וועמען צו לייען געלט, האָבן זיי נישט געהאַט. און איבערהויפּט האָט מאָניס פיינט געהאַט צו לייען געלט. ער האָט נישט געקאָנט צוגיין צו יענעם לייען. מאָניס איז געווען אַ שטילער און זייער מאַדנער מענטש. זיין קומען קיין אַמעריקע איז געווען אזוי מאַדע. פאַר אַזאַ קלייניקייט, וואָס ער האָט נישט געוואָלט זיצן צוויי וואָכן „וועזשע“, איז ער אַנטלאָפן קיין אַמעריקע. דאָ האָט ער זיך זייער געהיטן פאַר פרעמדע מענטשן. און עס האָט זיך אים אַליץ אויסגעוויזן, אַז מסתּם זוכט מען אים דאָ אין אַמעריקע און מען וויל אים אַריינציען און אוועק-כאַפּן אין „וועזשע דאָם“.

פאַרשטענדלעך, אַז זיצן דאָ אין אַמעריקע מיט פאַרלייגטע הענט האָט מאָניס נישט געקאַנט. און דערפאַר זיך געלערנט צונויפלייגן העמ-דער אין אַ פאַבריק. מאָניס איז שוין אריין אין דער זעקסטער וואָך פון זיין לערנען. און האָט שוין געקאַנט די מלאכה. אָבער דער באַלעבאַס פון דער פאַבריק האָט אים נאָך נישט אַנערקענט. איז מאָניסן געווען זייער שלעכט און ביטער. די אַרבעט קאָן ער. און עס האָט אים ווי געטוין, פאַרוואָס מען באַצאלט אים נישט פאַר זיין אַרבעט. ער האָט געקויקט אויף דערדאָזיקער פאַבריק, אין וועלכער ער האָט געאַרבעט און געטראַכט צו

זיך אריין, אז מען האָט אים דאָך פאַרנאַרט אין „וועזשע דאָם“ אַריין. די גידעריקע פענצטער, וועלכע זענען געווען באַוואָרנט מיט אייזערנע שטאַנגען און די שווערע טיר, וואָס איז געווען באַדעקט מיט אייזן און אויך די פאַרהושכטע ווענט, אויף וועלכע עס איז געהאַנגען פאַוויטינע, האָבן מאַ- ניסן אויסגעוויזן, ווי אַ „וועזשע דאָם“.

מאַניס האָט זיך אויפגעגעסן אַ לעבעדיקער, פאַרוואָס ער איז גע- קומען קיין אַמעריקע. ער האָט זיך געקאַנט אַפּזיצן די צוויי וואַכן אין פאַדאַליע און פאַרטיק. דאָ וועט ער באַדאַרפן זיצן דאָס גאַנצע לעבן און צוגויפלייגן העמדער.

מאַניס האָט זיך דערפון און דערפאַר שטאַרק געוואָרגט. פאַרוואָס זאָלן זיי נישט צוגעבן, אז איך קאָן שוין די מלאכה? — האָט ער גע- פּרעגט באַ זיין ווייב שבע.

— מסתם קאָנסטו נאָך נישט — האָט שבע געגאַסן בוימל אויפן פּייער.

— וואָס רעדסטו נאַרישקייטן, איך זאָג דיר, אז איך קאָן, קאָן, קאָן איך.

— באַ דיין טאַטן געווען אַן אַרבעטער? ...

— דאָס טאַקע נישט. אָבער איך קאָן...

— וועט מסתם קומען אַ צייט און זיי וועלן דערווען, אז די קאַנסט.

— איך וואָלט שוין געוואָלט דערלעבן.

— אַ גליק וועט דיר טרעפן.

— ווייסט דאָך, וואָס עס מיינט...

— וואָס דען, כּווייט נישט... כּווייל שוין מיר נישט גיין אין קראַם אַריין... איך שעם זיך שוין אזוי פיל צו באַרגן.

— כּימיין, אז איבעראַכטאַג, ברענג איך שוין עפעס געלט — טרייסט מאַניס זיין ווייב.

— דו מיינסט ערשט... ..

— אזוי מיין איך... איך קאָן נישט זאָגן אויף געוויס, ווען איך ווייס נישט. אָבער איך מיין, אז יאָ.

— פאַרוואָס רעדסטו נישט מיטן באַלעבאַס?

— ער איז זייער אַ בייזער און דערצו נאָך אַ דייטש.

- א דייטש ?
- יא.
- זאָלטו בעסער שווייגן.
- און אז כ'וועל בעסער שווייגן ?
- אפשר וועט ער זיך אליין דערבארעמען ?
- און אויב נישט ?
- וועסטו דעמאָלט רעדן.
- מעג איך איצטער, אפשר, רעדן. וואָס זאָגסטו, שבע, אפשר איצטער רעדן ?
- כ'ווייס ? זאָגסט, אז ער איז א דייטש. און ווער ווייסט, וואָס פאַר אַ מענטשן די דייטשן זענען.
- א דייטש... א בייזער דייטש נאָך דערצו.
- וואָרט שוין בעסער.
- זאָגסט וואָרטן, וועל איך וואָרטן. . . אין אין קראַם קיקט מען אויף דיר קרום ?
- אזוי אַ, — באַווייזט שבע מיט אירע אויגן ווי אזוי דער קרע- מער קיקט אויף איר.
- וואָס האָט ער מורא ? כ'וועל אליין אַראָפּגיין צו אים — מאַכט מאַניס אַ גרינג האַרץ, — און מיט אים טון אַ שמועס.
- פאַר אַ מאַנסביל, וועט ער האַבן מער אָפּשיי.
- כ'וועל שוין אַראָפּגיין, — טוט זיך מאַניס אָן דעם קאָפעליניש און גלייכט אויס זיינע האַר פון דער באַרד. — זאָג מיר וואָס דו באַ- דאַרפסט דאָבן, וועל איך אַרויפברענגען.
- כ'ווייס ? מ'באַדאַרף צוקער, ברויט, אַ שטיקל גוטן הערינג, אַ ביסל גרייפלעך און אַ האַלב טויז אייער.
- גוט, כ'גיי אין כ'וועל באַלד קומען צוריק. — איז מאַניס אַרויס פון טיר און אַראָפּגעגאַנגען מיט די היילצערנע, קרעכצנדיקע טרעפּ און געטראַכט, אז דידאָזיקע טרעפּ זענען שוין אַלט און אויסגעריבן פון די טריט, וואָס מען האָט אויף זיי אויסגעטראָטן. און וויפיל איז טאָקע דער שיעור, אז טרעפּ זאָלן דינען ? און זיי קענען ווען סע נישט איז זיך אינ- טערגעבן און פונקט דעמאָלט, ווען עמעצער וועט אויף זיי גיין. . . טרעפּ אין אַמעריקע. . . אזוי טראַכטנדיק, איז ער אַרויס אין דרויסן.

זינט מאַניס איז אין אַמעריקע, איז באַ אים די נאַז פאַרלייגט. וואָ-
 רים דער ריה פון דער שטוב, אין וועלכער ער ווינט, איז אזאַ מאַדנער.
 עס שמעקט זיך אַזויקע שטוב מיט אַפגעברענט האַלץ, מיט געפּרעגלעטן
 עסיק, מיט איינגעזאָלענע פיש און מיט נאָך צען טויזנטערליי ריחות,
 פון וואָס דער אַטעם ווערט אַפגעהאַקט און עס ווערט נישט גוט אויף דער
 לעבער. און צו אַלעמען שטינקט פון דעם מענטשלעכן. . . ווי מען רופט
 דאָס „טוילעט“. און אַ צוגאַב צו דעם אַלעמען און צו דעמדאָיקן טוי-
 לעט, שטינקט די באַלייכטונג. זיך אַזויקע געז, אַזוי מאַדנע ווער און
 נישט גוט — מיט איין וואָרט: מאַניסעס נאַז איז פאַרשטאַמט פון דעם
 ערשטן סאַג, וואָס ער איז אין אַמעריקע. און בשעת ער קומט אַרויס
 אויף דער גאַס, בלייבט ער שטיין און וויל פרווון כאַפן דעם פרישן
 אַטעם. און ער טוט עס אַזוי: פריער פאַרמאַכט ער דאָס מויל און בייסט
 צוזאַמען זיינע ציין שטאַרק און דערגאָך הייבט ער אָן אויסבלאָזן זיינע
 נאָז-לעכער. קאָן ער דאָך אַבער ביידע נאָזלעכער מיט איין מאַל נישט
 אויסבלאָזן. בלאָזט ער פריער איין נאָז-לאַך אויס. דאַכט זיך שוין ריין,
 און דערגאָך הייבט ער אָן אויסבלאָזן דאָס אַנדערע נאָז-לאַך און בשעת
 ער בלאָזט אויס דאָס אַנדערע נאָז-לאַך פאַרשטאַמט זיך דערוויל ראַס
 ערשטע נאָז-לאַך. שטייט אַזוי מאַניס און בלאָזט מיט זיינע נאָז-לעכער
 און מענטשן גייען דורך און שטעלן זיך אָפּ און קוקן אים אָן ווי מען
 קוקט אויף אַ משוגענעם.

מאַניס בלאָזט און בלאָזט און זעט, אַז עס וועט אים גאַרנישט
 העלפן און ער באַשליסט, אַז זאָל זיין נאַז גיין ווי דער שוואַרצער פעפער
 וואַקסט, און אַליין גייט ער אַרום שוין אַזוי וואָכן און וואָכן מיט אַ פאַר-
 שטאַמטער נאַז.

מאַניס איז איצט אַרויסגעקומען פון זיין שטוב, און מכתם ווידער
 געפרוּווט אויסרייניקן זיינע נאָז-לעכער און געפרוּווט זיך אַנאַטעמען מיט
 דער פרישער לופט און ווידער נישט געקאַנט און ווידער געשאַלטן זיין
 נאַז. און איז געגאַנגען אין קראַם אַריין, ווהיין זיין ווייב שבע האַט אים
 געשיקט.

צוקומענדיק צו דער קראַם, איז ער געבליבן שטיין באַ דער טיר
 און אומבאַהאַלפּענער און זיך אומגעקערט און צוגעגאַנגען צום פענצטער
 פון דער קראַם. דאָס פענצטער איז געווען זייער קייטיק און פאַרשמוצט

מיט פליגן-אָפּפּאַל און מיט שטויב. און פון יענער זייט פענצטער זענען געשטאנען אַלערליי פּושקעס מיט אַלערליי גוטע זאַכן. פּלוימען געטריקן-טע, שטיקלעך צוקער, ראָזשינקעס און קרענצלעך פייגן זענען געהאַנגען אויף שטריקלעך, און אַ קליין זעקל מיט קאווע און אַ קליין זעקל מיט רייז און אַ קליין זעקל מיט פּאַסאַליעס. אין דעם זעקל מיט רייז איז געלעגן אַ גרויסע פעטע קאַץ און געשלאָפּן. פון אַנהייב האָט מאַניס גע-מיינט, אַז די קאַץ איז אַ פּאַפּירענע. וואָרים עס האָט זיך אים גאַרנישט געלייגט אויפן שכל, אַז מען זאָל דערלויבן אַ לעבעדיקע קאַץ שלאָפּן אין אַ זעקל מיט רייז. נאָך אַלעמען איז דאָך אַמעריקע גישט קיין הפּקר-וועלט. וואָס הייסט מען וועט דערלאָזן אַזאַ זאַך ? עס מוז זיין אַפּאַפּירענע קאַץ. מאַניס איז געשטאַנען און זיך איינגעקוקט און געזעען, אַז די קאַץ טאַכט מיט איר וויידל און עפנט דאָס מויל אירס און פּאַלעקט זיך מיט דער צונג. האַ, טראַכט מאַניס, און עס ווערט אים גישט גוט און דאָס ביטערע שפייטעכץ קומט אים אין מויל אַריין און ער שפייט אויס.

ער קוקט אַריין אינעווייניק אין קראָם אַריין. קאָן ער אָבער גאָר-גישט זעען. וואָרים דאָס נלאָז פון דעם גרויסן פענצטער איז שטאַרק פאַר-שמירט און ער קאָן גאַרנישט זען. דערווייל דערמאַנט ער זיך צוליב וואָס ער איז געגאַנגען און לאָזט זיך ווידער גיין צו דער טיר און בלייבט שטיין באַ דער אָפּענער טיר. ווייבער, פּאַלעאָדענע מיט פּעקלעך, קומען אַרויס און שטויסן זיך פּעט אָן אין אים און וואָרפן ברוגזע אויגן אויף אים און גייען זייער וועג ווייטער. ווייבער הויכע. פעטע, מאַניס קוקט זיי נאָך אין ווונדערט זיך, וואָס זיי טראַכטן זיך. אַט דיאָזיקע ווייבער, און צו וואָס עס טויג זיי אַזוי פיל שמאַלץ צו אַלדי שוואַרצע יאָר. און אַליין וויל ער אַריינגיין אין קראָם און האָט גישט קיין מוט.

וואָרים, וואָס וועט ער אים זאָגן, דעם קרעמער ? איך בין מאַניס פון דאָרטן און דאָרטן, מיין ווייב קויפט באַ אייך אויף באַרג און האָט שוין מער גישט קיין מוט ווייטער צו באַרגן. בין איך אַליין געקומען צו אייך און וויל אייך זאָגן, אַז איר מעגט איר באַרגן, וואָרים איך וועל מיט גאַטס הילף באַצאָלן.

אַזוי האָט מאַניס זיך אויסגעשטעלט אַ פּויל מויל מיט לשון און זיך אַליין צוריקגעגעבן אַן ענטפּער: און אויב איר וועט גישט באַצאָלן ?... טאַמער פרעגט דער קרעמער אַזאַ שאַלח. וואָס וועט ער אים ענטפּערן? וועט

ער דאך בלייבן שטיין ווי א פארפרוירענער און נישט קאנען רירן מיט דער צונג.

איז שוין בעסער נישט אריינצוגיין אין קראם. קערט זיך מאַניס אום צום פענצטער און קוקט אויף דער קאץ, וואָס ליגט אין זעקל מיט ריין. מאַניס ווערט אין פעס און קלאַפט אָן אין פענצטער. די קאץ דער-שרעקט זיך און שפּרינגט אַרויס פּון דעם זאַק מיט ריין און אַנטלויפט. „אַזאָ הפּקות!" — טראַכט מאַניס און באַמערקט נישט, ווי עמעצער אין אַ פּאַרטוך קומט אַרויס און שטעלט זיך אַוועק לעבן אים מיט ביידע הענט באַהאַלטן הינטערן פּאַרטוך.

— וואָס האָט אַ ייד געוואָלט? — פּרעגט יענער מיטן פּאַרטוך.

— איך? ! — דערשרעקט זיך מאַניס — איך האָב גאַרנישט גע-וואָלט. אַ קאץ איז געלעבן און געשלאָפּן אין זעקל ריין, אַט דאָרט, — ווייזט מאַניס מיט אַ פינגער צום זעקל ריין.

דער, וואָס מיטן פּאַרטוך, שיטט אויס אין אַ געלעכטער גלייך מאַ-ניסן אין פנים אריין. און מאַניס בלייבט שטיין באַם פענצטער און פּילט ווי ער איז פאַרשעמט און קאָן זיך נישט איבערשטאַרקן נישט צו פאַר-שעמען זיך.

גייענדיק צוריק פון דער קראַם בין צום הויז, האָט מאַניס גע-מאַכט אַ חשבון וויפיל מאָל מען האָט אים שוין דאָ אין אַמעריקע באַ-ליידיקט, און איז געקומען מיט זיך צו אַן אַפּמאַך, אַז זיין ווייב שבע טאָר נישט וויסן פון גאַרנישט. ער וועט איר נאָר דערציילן פּריילעכע זאַכן.

ער איז אַרויפגעקומען אין הויז און ווידעראַמאָל באַדויערט, גייענ-דיק איבער די אַלטע טרעפּ, וואָס זיי זענען אַזוי אַלט, און אַריינקומענ-דיק אינעווייניק אין שטוב איז ער געבליבן שטיין און האָט זיך איבער-געקוקט מיט זיין ווייב שבע. עס איז זיכער געווען מער פון רייד אין זייערע בליקן. שבע האָט שוין אַלץ פאַרשטאַנען. זי האָט גאַרנישט גע-זאָגט. זי האָט גאָר אַרויסגעדרייט זי געזאָגט אַ ביסל גרעסער און זיך אַוועקגעזעצט און אונטערגעשפּאַרט איר שאַרף פנים מיט איין האַנט.

מאַניס האָט זיך געוואָלט אַוועקזעצן אויף אַ בענקל און נישט גע-

פונען מוט דאָס צו טון. צי עס האָט אים אפשר נישט געפאַסט, אָז ער זאָל זיך איצט אַוועקזעצן אויף אַ בענקל. זיין געמיט איז געווען הייך אַזוי ווי אָנגעוואַרעמטער שניי. עס איז אַ גליק, וואָס ער האָט פיינט צו לאָזן טרערן. ער האָט זיך דערפאַר אַרומגעדרייט איבערן צימער און איז אויף זיין מאַרשום איבער דער שטוב אַלע מאָל געבליבן שטיין באַם אַפּענעם פענצטער אין אַרויסגעקוקט אין דרויסן. דער הימל איז טאַקע נאָענט, אָבער די שטערן זענען ווייט, ווייט איז די ערד. עס איז גאַר דאָ קיין ערד נישטאָ. עס געפעלט אים נישט אַמעריקע. פאַסקודנע... וואָס ער האָט געוואָלט פון אַמעריקע האָט מאַניס נישט געקאַנט קלאָר אַרויס ברענגען. ער האָט נאָר איין זאַך געוואָלט: אָנהייבן צו שמועסן מיט שבען און נישט געוואַנען פּונדוואַנען אָנצוהייבן. גאָט, אַזאַ פשוטע זאַך, ווי אָנהייבן צו רעדן מיט זיין אייגן ווייב, מעגסטו דאָך אַ מענטש ווייזן ווי אַזוי צו טון.

— וואָס ביסטו אַזוי פאַרטראַכט? — פרעגט מאַניס באַ שבען און פילט, אָז דאָס איז נישט דאָס אמתע וואָרט.

— גלאַט אַזוי, מאַניס, — האָט זיך שבע ווי אָנגעכאַפט אָן די פאַר ווערטער, וואָס זי האָט געהערט פון מאַניסן. — הער נאָר, מאַניס, מוזסט דאָך זיין הונגעריק?

— גלייב מיר, אָז ניין, — האָט מאַניס געזאָגט מיט אַזוי פיל קינ-דישקייט, אָז ער האָט שיער נישט באַליידיקט שבען — איך בין נישט. אפשר ביסטו.

— איך בין אויך נישט — האָט שבע זיך אָנגעטון אַ כוח צו שמיכלען. — די שווערע אַרבעט, וואָס איך האָב היינט אָפּגע-אַרבעט...

— איך האָב אויך נישט געאַרבעט אַזוי שווער, — האָט מאַניס אָנגעכאַפט דעם פּאָדים פון זיין שמועס, — גלייב מיר, איך וואָלט גע-קאַנט צען מאָל אַזוי שווער אַרבעטן, אָבי עס זאָל זיין אין שטוב, וואָס וואָס מען באַדאַרף.

— ביסט געווען אין קראַם? האָט שבע געפרעגט.

— ניין.

— וואָס דען? מיר פאַלט איין דרך צו שיקן...

— כ'האָב מורא געהאַט איינצושטעלן.

— זיכער.
 — בעסער נישט האָבן, איידער לייַדן אַ בושה.
 — זיכער.
 — אזוי וויינט אונז כאַטש קיינער נישט.
 — בעסער אזוי.
 — אין דער פרעמד מוז מען לייַדן.
 — איך ווייס.
 — כ'האַב נישט געוואָלט זיצן קיין וועזשע. . .
 — וואָס זשע דערמאנטו זיך? — קוקט אים שבע אָן מיט פאַר-
 ווונדערונג. — מען האָט דאָך געשמזעסט נישט צו דערמאָנען די
 וועזשע.

— עס האָט זיך אַרויסגעגלייטשט פון מויל.
 — מער זאָלסטו נישט רעדן פון דעם, — האָט שבע מיט אַ פינג-
 גער געדראַגט מאַניטן, — און איך וועל דיר באַלד ווייזן, אז איך וועל
 ברענגען פון קראַם אלץ וואָס כ'וויל. עפעס האָב איך איצט באַקומען
 שטאַרקייט. אַט וועסטו זען.

שבע איז גיך אַראָפּ אין קראַם אַריין און איז אַריין דאָרטן מיט
 פריילעכקייט און מונטערקייט, גלייך ווי זי וואָלט גאָר וואָס אָן אוצר
 געפונען. דער קרעמער האָט צו איר געטראָגן אַקעגן זיין פאַרימט שמי-
 כעלע, וואָס ער האָט געשמייכלט מיט זיין נאַקעטן קאַפּ און בשעת מעשה
 איז ער געוואָרן רויט ווי אַ באַריק. וואָרים עס האָט זיך אים טאַקע אויס-
 געוויזן, אז שבע האָט זיכער איצט אָן אוצר געפונען. שבע האָט זיך גע-
 הייסן געבן אלץ, וואָס זי האָט באַדאַרפט האָבן און זיך געדונגען אויף
 דעם מקח פון דיִדאַזיקע זאַכן.

— מיין מאַן אַרבעט שווער און איך באַדאַרף אָפהיכן זיין גראַשן. —
 האָט שבע געזאָגט און דערביי קאַקעטירט מיט אירע ליפּן און אויגן. דעם
 קרעמער איז שטאַרק געפעלן אַזעלכע רייד. האָט ער אַלע זאַכן שיין
 פאַרפאַקט אין אַ פאַפירענעם זאַק און געפרעגט צי זי וויל נאָך עפעס.
 מיט אַזעלכע פרויען האָט ער ליב צו האַנדלען, וואָרים זיי ווייסן דעם
 טעם פון יענעמס האַרעוואַניע און האָט נאָך און נאָך גערעדט און שיער
 נישט פאַרגוידעט שבען ביז צום טויט מיט דעם אויסגוס פון זיינע איי-
 געלעך.

גענע צרות. צום סוף האָס שבע געהייסן, אָז ער זאָל פאַרשרייבן אין בוך
און געשטאַנען דערביי און געקוקט ווי אַזוי ער פאַרשרייבט.

אין שטוב איז זי אַריינגעקומען אַ פריילעכע און אויסגעשאַט פון פאַ-
פירענעם זאַק אַלע גוטע זאַכן אויפן הויפן טיש.

— זעסט, מאַניס, ער האָט זיך אפילו נישט אַ קרים געטון, — האָט
שבע געזאָגט מיט אַ פריילעכער שטים.

— נאַר איינער, וואָס האָט ער מורא ?

— טאַקע, וואָס האָט ער מורא ? — האָט שבע ווייטער געפלאַפלט. —

און זאָסט זען מיט וואָס פאַר אַ כבוד. און ער האָט מיר דערציילט זיי-
נע צרות.

— עס איז נאָך דאָ עמעצער, וואָס האָט צרות ? — האָט מאַניס גע-
פרעגט און עס האָט זיך געפילט, ווי ער מאַכט חוזק.

— עס איז דאָ, עס איז דאָ.

זיס איז דאָס ברויט געווען. דאָס גוטע אויסגעפאַקענע ברויט, פון
וועלכן מאַניס האָט געשניטן גרויסע רייפטן, און געשמאַק איז געווען דאָס
שטיקל הערינג, פליישיק, שמאַליציק און ווייס, און באַטעמט איז געווען דאָס
גלאַז טיי און ביידע האָבן הנאה געהאַט. און זייערע פנימער האָבן זיך גע-
רויטלט פון דעם אמתן הנאה האָבן פון אַ מענטש, וואָס דערפילט, אָז ער
לעבט און עס איז נאָך דאָ האַפנונג אויף זייער ווייטע און אויף זייער
ליכטיקע שיינע טעג.

מאַניס האָט זיך נאָכן מאַלצייט דערמאַנט, אָז זינט ער איז דאָ אין
אַמעריקע האָט ער נאָך נישט אַריינגעקוקט אין אַ ספר. אַלע טאַג באַ דער
אַרבעט דערמאַנט ער זיך אין זיינע ספרים און באַשליסט, אָז נאָך ווע-
טשערע וועט ער אַריינקוקן אין אַ ספר. אָבער ווען ער קומט אַהיים פאַר-
געסט ער זיך צו דערמאַנען אין זיינע ספרים. איצט, אַ, גראַד היינט
אויף דער נאַכט, האָט ער זיך דערמאַנט. מען באַדאַרף גיין אַרויסנעמען
אַ ספר. נעם, מאַניס, און גיי ברענג עפעס אַ ספר, זאָגט מאַניס צו זיך
אַליין און פוילט זיך אויפצוהייבן פון אַרט. זאָגן שבען, אָז זי זאָל ברענ-
גען אַ ספר, האָט ער נישט קיין מוט. זי וועט אים אַנקוקן ווי אַ משוגע-
נעם, וואָס עפעס פלוּצלינג, אינמיטן דערינען אַ ספר ? ער באַדאַרף זיך
אַליין אויפהייבן און גיין ברענגען, פון טונקעלן צימער, אַ ספר. ער

פרוויט זיך אויפהייבן אין קאָן נישט. אלע זיינע גלידער זענען אָנגעגאַסן
ווי מיט בליי און די הענט ברעכן און די הויט פון די הענט ציט און
די פינגער זענען אזוי ווי אַפּגעשאַאַרבענע. זאָגט שוין מאַניס צו זיך
אַליין, אַז היינט אייך דער נאַכט וועט ער שוין אין קיין ספר נישט אַרייַנ-
קוקן.

יא.

דאָס פאַרגרעבט ווערן

דאָס נישט קאַנען אַרײַנקוקן אין אַ ספּר האָט מאַניסן געקאַסט אַ סך געזונט. עס האָט אים ווי געטון צו זען מיט זײַנע אײַגענע אויגן ווי אַזוי ער ווערט צופּיסלעך פאַרגרעבט — פאַרגרעבט אי פּון אויסנוויי-ניק, אי פּון אינעווייניק, וואָס האָט ער דאָ אין אַמעריקע אין זײַן ? גאַנץ פּרי, אַז ער שטייט נאָר אויף, האָט ער שוין אין זײַן, אַז מען באַדאַרף לױפּן אין שאַפּ אַרײַן. און פּון אינדערפּרי ביז אין אַוונט האָט ער אין זײַן, אַז מען באַדאַרף באַוועגן, אַדער ווי דײַו, דער אַנטרײַבער, זאַגט, וואָרפּן גיך מיט די הענט. זײַן שכן, דער רױטער, באַוועגט אויך גיך מיט די הענט. ווײַל אים מאַניס ווײַן, אַז ער קאַן אויך וואָרפּן מיט די הענט. באַטאַג, אַז עס קומט די שעה פּון צוועלף, האָט מאַניס אין זײַן דאָס אַפּרוען אין די קישקע. זיך אַנגעשטאַפט מיט דעם אַנבײַסן, דעם טױקענעם, זיצנדיק אין אײַלעניש אויף דער קופּע מיט אַנגעוואָרפענע שטיקלעך שמאַטסעלעך, הײבן זיך אָן באַ מאַניסן די אויגן קלעפּן. דרעם-לען ווײַלט זיך אַזוי אַ ביסל. אַבער מען קאַן נישט: חברה אַרבעטער טוען אַפּ אַלערלײ שפּיצלעך. פּון וועלכע עס לאָזט זיך אַמאָל אויס זײער ביטער, און נאָך מיטאַג, ווידער געוואָרפּן מיט די הענט און מען לױפט און מען יאָגט זיך ביז עס ווערט פּינצטער. דערנאָך לױפט מען אַהײם און מען שלײנגט דאָס וואָרעמע געקעכץ און דערנאָך איז מען שוין אײ-בערגעפּילט, בלײבט מען זיצן ווי אַ געלײמטער און מען קאַן זיך נישט רירן. און דערנאָך לױפט מען גיך זיך לײגן שלאָפּן. מען זיצט און מען

צײַלט די שעה און די מינוטן. אָט, אָט איז שוין נײַן: אָט, אָט איז שוין האַלב נאָך נײַן, אין צען אַ זײַגער לײַגט מען שוין אַ צעגאַסער אין ווײַכן בעט און מען שלאַפט געשמאַק. דאָס איז אַלץ פון אויסנווייניק. דאָס, וואָס מען קאַן זען מיט די אויגן, און וואָס איז מיט דעם אינעווייניקסטן, מיט דעם, וואָס מען קאַן נישט זען מיט די אויגן? אַ גאַנצן טאַג הערט מען נישט קײן אײדל וואָרט. אַ גאַנצן טאַג הערט מען נישט קײן ווײך וואָרט. די מאַשינען בויערן אויס לעכער אין מוח מיט זײער רויש און דאָס גראַבע וואָרט פון דעם אַנטרײבער דײו (אזוי האָט מען דאָרט אין פאַבריק גערופן דײוון אונטער די אויגן) לײַגט זיך אזוי ווי שווער בלײ אויף דעם געמיט. טאַג אײן, טאַג אויס, איז דערדאָזיקער דײו נאָר אין קריג מיט אַלעמען. אײן זאך האָט נאָך קײנער נישט געטון גוט. דאָסדאָ- זיקע געמײל, אַז די האָסט נאָך אײן זאך נישט געטון גוט, צעקרימט די נשמה דײנע, וואָרים עס איז באַ דיר אויך פאַראַן אַ נשמה און די מײנסט, אַז די מעגסט אויך טון אַמאָל אַ קרומע זאך, אָבער נישט אַלע מאָל איז דאָס, וואָס די טוטסט קרום. און אויב מען קוקט אויף דיר מיט אַזעלכע קרומע אויגן, ווי דער באַלעבאַס דזשײקאַב און זײן אַנטרײבער, פאַרגײט דיר דער גאַנצער טעם פון דײן לעבן, און עס ווערט דיר מײאוס דאָס שטיקל ערד, אויף וועלכן די שטייט, און קוקסט אויף זיך ווי עפעט אַן איבעריק, אַן אומוניטיק באַשעפעניש. גאַט, זאַגסטו, וואָס בין איך ערגער פון אַ פערד אין שטאַל. יענעם גיט מען טאַקע אָפט מיט דער בײטש, אָבער אַמאָל טוט מען אים אויך אַ גלעט איבער דעם קוזיש.

און די אַרבעטער אין שאַפּ זענען אײנס ווי אײנס פאַרגרעפטע מענטשן.

דער רויטער, וואָס שטייט אין שכנות מיט מאַניסן און פאַקט אויך העמדער פונקט אזוי ווי מאַניס, איז אזוי גראַבז זײן גראַבקיט שרײט פון אים אראָפּ אי פון זײן פנים, אי פון זײנע רײד. קײן אַנדערן נאַמען האָט ער נישט דאָ אין שאַפּ. מען רופט אים „דער רויטער“, דערפאַר, וואָס זײנע האָר זענען רײט.

מאַניס האָט אַ קבלה, אַז ווי נאָר אַ רויטער מענטש איז ער אַ שלעכ-טער, אַ גראַבער מענטש, אַ בעל כּעסן, אַ גזלן, אַ וואָס אין דער קאַרט. אָבער דערדאָזיקער רויטער גײט אַריבער אַלע רויטע מענטשן אויף דער

וועלט. אזוי טראכט מאַניס. ער האָט פיינט דעם רויטן, ווי מען האָט פיינט סם. עס הערט זיך פון אים אויף אַ מייַל די ווייט. עפעס זענען זיינע קליי- דער איינגעווייקט אין שווייס, און דערצו אַזאַ פאַסקודנעם שווייס. פון אַ גוטן מענטש קאָן זיך גאָר אזוי נישט הערן. דערצו האָט ער אַ פנים אַ לענגלעכס מיט אַ לענגער נאָז, וואָס זעט אויס ווי אַן אָפגעשיילטע, אין מאַדנע לענגע ציין, און ווען ער זאָגט עפעס, זאָגט ער נישט, ווי מענטשן באַדאַרפן זאָגן, נאָר ער פאַנפעט און ציט אויס די ווערטער אזוי לענג, ביז עס ווערט אַזש נישט גוט. דערדאָזיקער רויטער האָט אויך אַן עובדה צו גרעבצן אי דורכן מויל, און אויב מען וויל, קאָן ער גרעבצן אויף אַן אַג- דערע פלי אויך. עס זאָגט זיך נאָר אזוי, אויב מען וויל. ער פרעגט באַ קיינעם נישט — ער גרעבצט. וויפיל מאַניס אין דאָ געווען אַ פרעמדער, האָט ער מורא געהאַט אויפצוּעפּענען דאָס מויל און זיך געהאַלטן פונדער- ווייטנס פון דעם רויטן.

אַז מאַניס אין דאָ געוואָרן אַ ביסל היימישער, האָט זיך, דער רוי- טער" צוגעשאַרט צו אים און לכתחילה אָנגעהויבן מאַניסן לערנען: „אזוי האַלט מען נישט די פינגער, אזוי אַ, באַדאַרף דאָס העמד ליגן, מיטן האַלן צום פופיק" — דאָס האָט דער רויטער געלערנט מאַניסן ווי אזוי צו אַרבעטן. מאַניס האָט באַ אים נישט געפרעגט. אַבער אַז יענער אין גראַב און וואַרט נישט ביז מען וועט באַ אים פרעגן.

אַז „דער רויטער" האָט דערזען, אַז מאַניס קאָן שוין די מלאכה, האָט ער אָנגעהויבן שטילערהייט איינצורעדן מאַניסן, אַז ער זאָל גיין זיך זוכן אַן אנדערע פאַבריק. „דאָ וועט פאַר דיר סיי ווי נישט זיין קיין אַרט" — האָט „דער רויטער" געזאָגט מאַניסן — וואָס באַדאַרפסטו וואַרטן ביז מען וועט דיך אַוועקשיקן, גיי אַליין אַוועק.

מאַניס האָט געשוויגן. ער האָט מורא געהאַט פאַרן „רויטן". וואַרים ער האָט שוין אַ סך מאַל אויסגעפונען, אַז וואָס ער זאָגט אַרויס צום רויטן, ווייסט באַלד דערפון דייוו דער אַנטרייבער.

האָט זיך מאַניס געהיטן מיט אַ וואַרט. און דאָ האָבן זיך ערשט אַג- געוויבן נייע צרות. דער רויטער האָט זיך מיט מאַניסן דערפאַר. דאָס הייסט פאַר זיין שווייגן, אָפגערעכנט. וואַרים חוץ דעם רויטן זענען אין פאַבריק געווען נאָך אנדערע אַרבעטער. האָט דער רויטער אָנגעמאַכט אַן אינטריגע צווישן מאַניסן און די איבעריקע אַרבעטער.

„דער רויטער“ האָט אַרויסגעלאָזט אַ קלאַנג, אַז מאַניס האַלט זיך גרויס קעגן די אַנדערע אַרבעטער. האָט מען מאַניס אָנגעהויבן צו פאַר-פּאַלנן. ברודערל, דו האַלסט זיך גרויס, וועלן מיר מיט דיר גאַרנישט האַפּן צו טון. פשוט, מיר וועלן דיך איינגאַרירן.

מאַניס האָט זיך אַרומגעזען, אַז ער איז געבליבן איינער אַליין אין שאַפּ. קיינער וויל מיט אים נישט רעדן. מען אַנטלויפט פון אים ווי פון אַ פעסט. מאַניס האָט דערפון געהאַט גרויס עגמת נאָש. ער האָט געוווּסט, אַז ער איז גאַרנישט שולדיק. פאַרוואָס קומט אים אַזאַ שטראַף.

און וואָס נאָך האַפּן זיי געטון? די אַרבעטער אין שאַפּ האַפּן מאַ-ניסן נישט נאָר איינגאַרירט, נאָר זיי האַפּן אָנגעהויבן צו מאַכן חוזק פון אים — טאַקע אים אין די אויגן. עס פלעגט זיין אַזוי: מאַניס וויל נאָר עפעס זאָגן, האָט ער נישט צו וועמען אַ וואָרט אויסצורעדן, און טאַמער וואָגט ער שוין עפעס, שיסן אַלע אויס אין אַ געלעכטער און קרימען אים נאָך ווי אַזוי ער רעדט.

גיינען אַוועק טעג גאַנצע און מאַניס רעדט נישט אַרויס קיין וואָרט. „אפשר בין איך אַ נאַר?“ טראַכט מאַניס צו זיך אַליין. „בין איך אַ נאַר, קומט מיר אַזאַ שטראַף. באַדאַרף איך שווייגן...“

ער זעט אָבער נישט, אַז דאָ אין פּאַבריק זאָלן זיין אַזעלכע קלוגע מענטשן, וויפיל ער האָט געקאָנט מיט זיין נאַרישן, שוין צוגעבן, אַז נאָ-רישן, שכל באַטראַכטן, איז דאָ נישט פאַראַנען צווישן די פינף אַדער זעקס פּרעסערס איינער אַ לייטישער. איינער איז גאָר אַ הויכער און איז שוין גרוי. קיין באַרד האָט ער נישט, אָבער זיין פנים איז מאַדנע צעקרימט און די פּאַנגע נאָז זיינע הענגט אויף זיין פנים, אַזוי ווי זי טראַכט ווען סע נישט איז אַרונטערצופאַלן. אַדער עס דאַכט זיך אויס, אַז זי וועט אי-בערוועגן מיט איר געוויכט, און דער גאַנצער פּאַנגער מענטש וועט זיך איבערקערן מיטן פנים אַראָפּ. דערדאָזיקער מענטש קאָן קוים זאָגן אַשרי. אָבער ער באַרימט זיך, אַז ער האָט אַמאָל געקאָנט גוט גנבענען פּערד, קי, אַקסן און וואָס עס איז נאָר געקומען אין זיינע הענט. און עס האָט מיט אים געטראַפּן אַן אומגליק, וואָס מען האָט אים געכאַפט באַ אַ גנבה, אין ער באַרימט זיך ווידער — דערהרגעט די סטראַזשיקעס און איז אַנט-פּאַפּן קיין אַמעריקע. דאָס ווייב איז געבליבן דאַרטן ביז היינטיקן טאָג.

גראַב איז ער ווי אַ גוי, „און וואָס וועל איך גיין זאָרגן וועגן אַ ווייב
 דאַרטן...“ באַרימט ער זיך אַלע מאָל. — „דאָ בין איך אַ פרייער פּויגל
 אין האַב די גאַנצע וועלט אין דער ערד...“ דער צווייטער פּרעסער איז
 אויך אַנטלאָפּן אַהער קיין אַמעריקע און איבערגעלאָזט דאַרט אַ ווייב מיט
 קינדער. אַנטלאָפּן איז ער מיט אַ מויד, אין וועלכער ער האָט זיך פאַרליבט.
 ער איז נאָך כּמעט אַ יונגעראַמאָן. געווען אינדערהיים אַ שניידער, קאָן אויך
 נישט דאווענן און אויף זיין פנים ליגט דאָס גראַבקיט און שרייט צו דער
 וועלט: „דו, וועלט, כּהאַב דיך אין דער ערד. דאָס, וואָס איך בין גראַב
 איז גאַרנישט, אָבער כּהאַב דיך אין דער ערד, כּאָטש דו ווייסט, אַז איך
 בין גראַב. איך וויל אפילו נישט האָבן קיין יסורים דערפון...“ ער איז
 תּמיד פּריילעך און הירזשעט אַזוי ווי אַ לאַשעק און עס איז אים גוט.
 וואָרים עס פעלט אים גאַרנישט. דער דריטער פּרעסער איז אַ נעבעכל.
 אַ דאָר יידל, שוין נישט קיין יונגער, אָבער ער זעט אויס צו זיין פון די
 יידן, וואָס קאָנען אייביק נישט אַלט ווערן. ער גאַלט זיך די באַרד און ער
 רייכערט ציגאַרעטעך, געמאַכט פון הויילן טיטון, אָן פאַפּיר, און ער האַלט
 דאָסדאָזיקע ציגאַרעטל אין מייל ביז דאָס פייער קומט אָן ביז צו די ליפּן.
 דערפון זענען זיינע ליפּן בלוּי, ווי די ליפּן פון אַ מענטש אין אַ שטאַרק
 קאַלטן טאָג. דאָסדאָזיקע נעבעכל הייסט איזי. אַט האָסטו דיר אַ נאַמען —
 איזי! און ער האָט דווקא אַ ווייב מיט זעקס קינדער. און זיין ווייב, זאָגט
 ער, וועגט צען מאָל אַזוי פיל ווי ער. און האָט פאַר אים מורא, דאָס
 קדחת. וואָרים ער קאָן צופאַלן צו איר און איר געבן פעטש. אָבער שעמט
 זיך צו שלאָגן אַזאַ גרויסע יידענע. לאָזט ער זיך בעסער, אַז זי זאָל אים
 שלאָגן... שלאָגט זי אים, און די קינדער זייערע קוקן און וויינען און
 דערנאָך. דאָס הייסט נאָך די פעטש, ווערט נאָך דאָס ווייב זיינס ברוגז,
 ביזוואָנען עס קומט די צייט און ער בעט זי איבער. אָבער אַזוי ווי דאָס
 טרעפט זייער אַפט, איז דערפאַר דאָס ווייב מיט אים דאָס גאַנצע לעבן
 ברוגז. דער פּערטער פּרעסער איז אַזוי ווי אַ שטילשווייגנדע וואַנט. אַז
 ער שטייט באַם טיש און פּרעסט מיט זיין פּרעסל, דאַכט זיך, אַז אַ וואַנט
 שטייט און שאַקלט זיך. זיין נאַמען איז סעם. מען ציט עס אויס
 סע—ע—ע. אָבער ער שווייגט ווי אַ וואַנט. און אַזוי שטיל ווי ער איז,
 איז מען מיט אים קיינמאָל נישט זיכער, צי ער האָט דיך ליב, צי ער
 האָט דיך פיינט. גיכער האָט ער דיך פיינט, וואָרים אויף זיין פנים איז

פארגליווערט די אמתע גאל. אזא מענטש קאן דיר אפהאקן א שטיק האנט
אדער אפרייסן אן אויער און זאל אפילו נישט טון קיין פינטל מיטן אויג.
זיין קאפ איז גרויס ווי א דיניע און באם שטערן דעם שמאלן לינט תמיד
צוויי-דריי האר, איינציקע. צעווארפן דא און דארט. דערדאזיקער שטערן
איז אזוי ווי געשוואלן און איז אריבערגעבויגן איבער דער נאז. ווי א
הענגענדיקער בארג און הינטערן הענגענדיקן בארג ליגן טיף באהאלטן
צוויי קליינע תמנוואטע אויגן. דער פינטער פרעסער האט נישט קיין האר
אויפן קאפ. דער מוח און דער שטערן און די פאטילניצע זענען בא אים
אויסגעמישט. אט דאכט זיך, אז זיין מוח איז גאר באם האלד און נאקן
און דער שטערן איז אויפן שפיץ קאפ און דער שפיץ קאפ זיינער איז עס
אונטן בא דער נאז. דערצו העלפט זייער פיל זאס, וואס ער דרייט אזוי
גיך און פלינק מיט זיין קאפ דעם נאקעטן, אז מען קאן נישט האבן קיין
צייט צו כאפן א בליק אויף אים. ער האט גרויסע גרויע אויגן, וועלכע
גיסן זיך אריבער מיט זייער אויסצוגעוויינלעכער פייכטקייט איבער די
ברעגעס פון זייערע וועס. אין אט די דאזיקע אויגן איז דא אזוי פיל שנאה
און פעס. די מינוט, וואס זיי גיבן אויף אייך א קוק, הייבט איר שוין אן
צו ווערן א פארשאלטענער. א ביזער מענטש און דערצו אליין א פאר-
שאלטענער, געקומען אהער קיין אמעריקע צו לויפן, ווארים אייגענע ברי-
דער האבן אים פאריאגט פון טאטנס ירושה. דערפאר, וואס ער איז גע-
ווען דער אויסווארף אין דעם הויגעזונט. טאג איין, טאג אויס זיך געקריגט
אין געשלאגן, ביז מען האט אים געגעבן אויף הוצאות, נא, גיי קיין אמע-
ריקע. דא איז אים ביטער. א פולע שטוב מיט קינדער און דאס הייב
קרענקט. נישט אומזיסט האט א מענטש אזעלכע גולדישע אויגן. ער מיינט,
אז די וועלט איז אים שולדיק פאר זיין ביטער מזל. ער טענהט: פארוואס
האט מיך מיין טאטע נישט געלערנט פונקט אזוי, ווי ער האט געלערנט
מיינע אנדערע ברידער? " און דערפיי טוט ער א גלאנץ מיט זיינע
גרויע אויגן און עס ווערט אזוי אומהיימלעך. דער זעקסטער פרעסער איז
אזוי ווי דער תם פון דער הגדה. זיין קליין בערדל שטייט בא אים אויפן
געזיכט, נישט עס וואקסט. זיינע אויסגעלאשענע פארוויינטע אויגן, זיינע
גראצע אומגעוואשענע הענט, וועלכע זענען פול מיט קרעץ און אפערליי
צירעקן, זיינע פארוואקסענע נעגל פון די פינגער, וועלכע זענען אזוי אג-
געפילט מיט קייט און זענען גראב און אומבאזאלטן, אומניצלעך פאר-

לָאָזט. אים רופט מען מיט דעם יידישן נאָמען משה, אָבער בשעת מען רופט אים משה, באַטאַנט מען דאָס וואָרט אַזוי, אז עס קלינגט נישט ווי משה, נאָר ווי תם.

דאָס איז דער איינדרוק, וואָס מאַגיס האָט פון די זעקס פרע-סערס.

די זעקס פרעסערס האָבן אַלע אינאיינעם איין אַרויסהעלפער, ווע-מען מען רופט „דער איינטונקער“ דערפאַר, וואָס ער טונקט איין די העם-דער אין אַ צעבער מיט קראַכמאַל. פון דערדאָזיקער אַרבעט זענען באַדעם איינטונקער תמיד די הענט אַזוי ווי אָפגעקראַכענע, רויטע, און פון דעם, וואָס ער ווישט זיך די הענט אָן זיינע הויזן, זענען די הויזן באַ אים גלאַנציקע און דאָס פאַרטוך, וואָס ער טראַגט, איז אויך אַ גלאַנציקס, און ס'איז אויך שטיף און עס מאַכט דעם איינדרוק, אז עס איז אַ לעדערן פאַרטוך, כאַטש עס איז נישט. דערדאָזיקער איינטונקער הייסט ר' אייזיק. פאַרוואָס מען רופט אים „ר“ איז נישט באַווסט. קיין גרויס חכמה אָדער תורה פאַרמאָגט ער נישט. אַ פראַסטער ייד. אָבער מען רופט אים ר' אפשר דערפאַר, וואָס ער איז דער קלענסטער אין שאַפ. דחקא מיט אים שאַפט זיך איטלעכער. באַדאַרף עמעצער בוימוואָל אָדער קנעפלעך, שיקט מען ר' אייזיק און ער ברענגט. ער טונקט איין די מאַנושעטן און די קעלנער מיט גרויס פּוונה, אַזוי ווי אַ שוחט פאַרעט זיך מיט אַן עוף פאַר דער שחיטה. מאַגיס קאָן זיך נישט העלפן צו טון אַ שמייכל, זעענדיק ווי אַזוי ר' אייזיק טוט זיין אַרבעט. אָבער דאָס קאָמישסטע איז, ווי אַזוי ר' אייזיק מאַכט זיך אַליין זיין ציגאַר טיטון מיט זיינע אָנגעקראַכמאַליע-טע הענט. דאָס ציגאַר-פאַפיר קלעפט זיך צו צו זיינע פינגער און ער רייסט די פינגער פון ציגאַר-פאַפיר און ווישט זיי אָן זיינע הויזן, וועלכע זענען אויך פיל מיט קראַכמאַל, און דערפון ווערן נאָך זיינע פינגער מער קלעפיקע. אַלטער נאָר, טראַכט מאַגיס, צו וואָס טויג דיר דאָס רייכערן? וואָס פאַר אַ טעם האָט באַ אַזא מענטש דאָס רייכערן? ר' איי-זיק איז זייער אַ גוטער און לָאָזט זיך טרעטן אפילו אויפן קאָפּ נישט נאָר פון דעם באַלעבאַס, נאָר פון יעדן איינעם אין שאַפ. די פרעסערס זענען זיך אין אים נוקם און ווייסן גאַרנישט פון קיין רחמנות. זיי יאָגן פון אים אַרויס די קישקעס. ער מוז זיי אַלע זעקס צושטעלן די איינגע-

טונקטע העמדער פונקט צו דער צייט, עס זאל חלילה נישט פארפאלן ווערן
קיין איין מינוט. ער מוז די העמדער איינטינקען אזוי, אז דאס פרעסל
זאל זיך נישט קלעפן צום לייחנט. ער מוז אויך זען צו זיין זייער פאר-
זיכטיק, אז עס זאל חלילה נישט בלייבן שטיין אויף די העמדער קיין
איין פלעק. מיט איין ווארט: איידער צו זיין א ר' אייניק, טראכט מאגיס,
איז שוין בילכער צו ליגן אלס א קליין ווערמל ערגעץ אויף א מיטן
וועג און זיך ווארעמען אויף דער זון. ממה נפשך, וועט מען איבערפארן,
וועט זיין פארפאלן... צוליב וואס האט גאט באשאפן אזעלכע ר' אייניקס?
האט זיך דען די וועלט נישט געקאנט באגיין אן אים? דעם אמת, די
וועלט האט זיך אויך געקאנט באגיין אן נאך א סך מענטשן און אויך אן
מאגיסן, אבער אזא לא יוצלח חי דער ר' אייניק. . . דער צונאמען „איינטונג-
קער“ איז צו ר' אייניקן אזוי צוגעטראפן. ער איז איינגעטונקען אין טפשות
פון קאפ ביז די פיס. זאגט עמעצער א גוט ווארט, לאכט ער. זאגט
עמעצער א שלעכט ווארט, לאכט ער אויך. גיט אים איינער פון די פרע-
טעריס א שטיס אין זייט אריין, כאפט ער זיך בא דער זייט און עס דאכט
זיך, אז אט, אט חלשט ער. אבער בארד צעשמייכלט זיך זיין פנים דאס
בליכע און עס איז גלייך ווי נישט אים האט מען געשטיסן. חוץ דעם
איינטונקען, טוט ער אלערליי עבודות אין שאפ. ער קומט אריין דער
ערשטער און גייט אהיים דער לעצטער. ער פארענטפערט זיך דערמיט,
וואס ער מיינט, אז ער איז א שמש. מען דאוונט דאך דא אי אינדערפרי,
אי אויפדערנאכט. וויל ער כאטש זיין א שמש. און די קליינע אותיות
פון סידור קאן ער נישט לייגען — ער קאן נאר לייגען די שטיקלעך
אין סידור, וואס זענען געדרוקט מיט גרויסע אותיות. פון קליינערהייט אן
האט ער קאליע אויגן און דערפאר האט מען אים ווינציק געלערנט.
קמט דוקא פון א באלעבאטישער שטוב, און מען האט, ווי עס ווייזט
אויס, זיך מיט אים דארטן געשעמט. האט ער צוגענובעט בא זיין טאטן
א בייטל מיט געלט און איז אנטלאפן קיין אמעריקע. „איר וועט זיך מיט
מיר שעמען, וועל איך אייך אָנפייפן“. . . (איינמאל אין זיין לעבן האט
ר' אייניק געהאט שכל.) און אט אזוי א, כאטש ער האט קיין שכל נישט.
פונדעסטוועגן טראגט ער רכילות פון איינעם צום אנדערן. און אויב עס
איז נישטא קיין רכילות, באשאפט ער אליין פון זיין קאפ אייגענע רכילות
און טראגט פון איינעם אויף דעם אנדערן. ער מוז אומבאדינגט וויסן,

וואָס עס הערט זיך פֿאַ יעדן אַרבעטער הינטערן אויער-לעפעלע. טאַמער
 בייגט זיך אָן אַן אַרבעטער אין מיטן פֿון דער אַרבעט און זאָגט עפעס
 שטילערהייט צו אַ צווייטן אַרבעטער, שטעלט באַלד ר' אייזיק אָן זיינע
 אויערן שפּיציק און ווייסט שוין, וואָס יענער האָט געזאָגט. דעם באַלע-
 באַס, מר. דזשייקאַבס, היט ער מיט אַלע זיינע חושים. ער פֿאַרשטייט
 אויפֿן בליק, ווען דער באַלעבאַס וועט ווערן אין פעס. ער ווייסט אפילו,
 ווען באַס באַלעבאַס גייען גוט די געשעפטן אָדער ווען דער באַלעבאַס
 האָט זיך געקריגט מיט זיין ווייב. ר' אייזיק ווייסט, צי דער באַלעבאַס
 האָט ליב אָן אַרבעטער, וועלעך אַרבעטער און פֿאַרוואָס. און דאָס אייגע-
 נע פֿונקט פֿאַרקערט: וועמען דער באַלעבאַס האָט פֿיינט און פֿאַרוואָס.
 און ר' אייזיק האָט פֿיינט דעם אייגענעם אַרבעטער, וועלעך דער באַלע-
 באַס האָט פֿיינט און האָט פֿאַר דעמדאָויקן אַרבעטער גאָר קיין שום דרך
 אַרץ נישט. טאַמער באַדינט ער דעמדאָויקן אַרבעטער, טוט ער עס אזוי
 נאַכלעסיק, אַז עס זאָל הייסן: איך וואָלט דיך בעסער באַדינט, נאָר דו
 ביסט שולדיק, קיינער איז דיר נישט שולדיק. פֿאַרקערט, האָט ר' אייזיק
 ליב יענעם אַרבעטער, וועמען דער באַלעבאַס האָט ליב און קריכט פֿשוט
 צו יענעם הינטער די נעגל. ר' אייזיק האָט זייער פֿיל זאָרג פֿאַר דעם
 ווילדוין פֿון דעם באַלעבאַס. ער איז נאָך קיינמאָל נישט דורכגעגאַנגען
 די ברייט אָדער די לענג פֿון דער פֿאַבריק, אַז ער זאָל זיך נישט איינ-
 בייגן און עפעס אויפהייבן פֿון דער ערד. ער הייבט אויף אפילו אַ שטיקל
 אומנוצלעך לייונט און מרייסלע אַפֿ דערפֿון דעם שטויב און לייגט עס
 אַוועק ערגעץ אויף אַ טיש. בשעת ער טוט אַזאַ אַרבעט, מורמלעט ער צו
 זיך אַליין: אַ מדינה! אַלץ וואַרפט מען דאָ אַוועק. . .

די שניידערס, די אַרבעטער, וואָס פֿלעגן די העמדער שטעפֿן, האָבן
 מיט ר' אייזיקן שטאַרק געקאַמאַנדעוועט.

דידאָויקע שטעפֿערס, וואָס זענען דאָ געווען אַ שטיק אַכט, האָבן
 זיך געפֿילט ווי דאָס אייבערשטע פֿון שטייטל דאָ אין פֿאַבריק. זיי זענען
 אַלע יונגע מענטשן, געזונטע און פֿריילעכע. זייער פֿריילעכקייט האָט זאָ-
 ראַזשעט אַיטלעכן פֿון די איבעריקע אין פֿאַבריק. עס איז אזוי געווען:
 ווען די שטעפֿער האָבן געשוויגן, האָט אַיטלעכער אין פֿאַבריק אויך גע-
 שוויגן. געשוויגן האָבן זיי פֿאַרשטענדלעך, ווען דער באַלעבאַס, מר. דזשיי-

קאָבס, איז געווען אין פאָבריק, אזוי גיך ווי מר. דזשייקאָבס איז ערגליך געווען אין גאָס, פלעגן די שטעפערס ווערן פריילעך. און אז זיי זענען געוואָרן פריילעך, איז שוין אין פאָבריק געוואָרן פריילעך. זייער פריי-לעכקייט איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס זיי האָבן געזונגען לידער פון טעאַטער-שטיק אַרויס, לידער פון וואַדעווייל, אַדער עמעצער פון זיי האָט נאָכגעקרימט ווי אזוי אַ ידענע פאַרט איבערן ים קיין אַמעריקע, אַדער נאָכגעקרימט ווי אזוי אַ ייד קומט אַריין קיין אַמעריקע דאָס ערשטע מאל, אַדער נאָכגעקרימט ווי אזוי אַ ייד ווערט אַ בירגער פון אַמעריקע, און אַ סך אַנדערע זאַכן. עס איז געווען איינער צווישן די שטעפערס מיטן נאָמען דזשייקעלע, איז דאָס געווען אַ ברען. זיין פנים איז געווען גע-שטופלט און ער האָט געטראָגן פראַנצויזישע פאות. אז ער האָט באַדאַרפט נאָכקרימען אַ ידענע, פלעגט ער מיט ביידע הענט פאַרשטעלן די פראַנצויזישע פאות און באַלד איז ער געוואָרן אַ ידענע; האָט ער אָבער גע-וואָלט נאָכקרימען אַ ייד, פלעגט ער מיט ביידע הענט טון אזוי, ווי אַ ייד טוט, ווען ער וויל אויסקרייזלען זיינע פאות. דאָס הייסט, ער פלעגט מיט די פינגער קרייזלען זיינע פראַנצויזישע פאות אַדער מאַכן דעם איינדרוק, אז ער קרייזלט זיי און באַלד האָט ער אויסגעזען ווי אַ ייד מיט גע-קרייזלטע פאות. זיין קול האָט זיך געפֿיטן אזוי גרינג, אז עס איז פשוט געווען אַ חידוש, ווי אזוי ער טוט עס און ווי גיך ער טוט עס. ער איז געווען דער איינאיינציקער צווישן די שטעפערס, וואָס האָט געקאָנט נאָכ-קרימען מענטשן. „דערצו האָט ער שכל — פלעגט מאַניס טראַכטן באַ זיך אַליין — פאַרוואָס האָט ער נישט קיין שכל, אז מר. דזשייקאָבס זאָל אַר-בעטן באַ אים אין אַ פאָבריק, אָנשטאַט, למשל, וואָס ער אַרבעט גאַר באַ מר. דזשייקאָבס אין אַ פאָבריק? . . .“ נאָר אז מאַניס האָט זיך צו דעם-דאָזיקן בחור גוט צוגעקוקט, האָט ער אים דערקעגט, אז ער איז אַ פוסטע פֿלי. וואָס האָט געהייסן באַ מאַניסן פוסט? פוסט האָט באַ מאַניסן געהייסן אַ מענטש. וואָס האָט אין זיך גאַרנישט. אין אזאָ מענטש קאָן מען אָנקלעפֿן מיט אַ פינגער, וועט אָפֿקלינגען ליידיקייט. געלערנט האָט ער נישט; קיין עול אויף זיך האָט ער נישט; אַ שניידער איז ער און אַ שניידער וועט ער בלייבן זיין גאַנץ לעבן.

עס איז געווען אַ צווייטער שטעפער, וואָס האָט געקאָנט נאָכקרי-מען אַלערליי חיות און עופות, וואָס עס זענען נאָר דאָ אויף דער וועלט.

דער, וואָס האָט נאָכגעקרימט מענטשן, האָט געהייסן דזשייקעלע, און דער, וואָס האָט נאָכגעקרימט היות און עופות האָט געהייסן טשאַלי. אין שאַפּ האָט מען זיי אָבער זעלטן גערופן באַ דידאָזיקע נעמען. זיי האָבן ביידע געהייסן דאָס פּוּרים-פּאַרל. אָ, דאָס פּוּרים-פּאַרל קרימט שוין נאָך ווי אַ האָן קרייעט! אָדער פּאַרקערט, דאָס פּוּרים-פּאַרל קרימט שוין נאָך ווי אַ ייד פּערלעט מיט קאַלדערעס! אי דזשייקעלע, אי טשאַלי זענען געווען גראָב אין זייער באַנעמען זיך מיט די אַנדערע שטעפּערס. וואָרים זיי זענען געווען פּון די ערשטע צוויי שטעפּערס, מיט וועלכע מר. דזשייקאַבס האָט אָנגע-פּאַנגען צו פירן זיין פּאַבריק, און דערפּאַר האָבן זיי אויסגענוצט אַט דעם-דאָזיקן יחוס אי פּאַר זיך אַליין צום גוטן, אי פּאַר די אַבעריקע שטע-פּערס צום שלעכטן.

די איבעריקע שטעפּערס זענען אין קורצן געווען פּמעט אַלע עב-לעך איינער צום צווייטן. קיין סמנים אויף זייערע פּנימער זענען נישט געווען. אַלע האָבן זיך געגאָלט אי די בערד, אי די וואָנסעס. עס איז נאָר געווען אַ חילוק אין זייערע נעמען: איינער האָט געהייסן דזשאָו, האָט דער אַנדערער געהייסן פּיליפּ. אַלע זענען געקומען צו לויפּן קיין אַמע-ריקע. עס האָט נאָך איינער פּון זיי נישט געוואָנט: „איך בין געקומען צו פּאַרן קיין אַמעריקע“... אויף דער מאַשין שטעפּן האָבן זיי זיך אַלע אויסגעלערנט נאָך אינדערהיים. דאָס איז געווען זייער גאַנצע קענטניש. נאָך אַלס קליינע יינגלעך זענען זיי אַוועקגעגעבן געוואָרן ווער צו אַ דא-מען-שניידער און ווער צו אַזוי אַ שניידער און זיך אויסגעלערנט שטעפּן. אַבי-נאָר אויסגעלערנט שטעפּן, האָט מען זיך אויפּגעהויבן און אַנטלאָפּן קיין אַמעריקע. און זיי איז גוט דאָ אין אַמעריקע. וואָרים זיי קאָנען שטעפּן. זאָל זיך מאַגיס באַרימען, אַז ער קאָן שטעפּן? ... און דערפּאַר זענען זיי דאָ אין שאַפּ, פּמעט אַלע שטעפּערס, דאָס אויבערשטע פּון שטייסל. זיי זענען שטאַלץ מיט זייער מלאַכה און אַז מען שמועסט מיט זיי, זאָגן זיי, אַז זיי מאַכן רייך אַמעריקע. וואָרים איידער זיי, דידאָזיקע שטעפּערס, זענען אַהער געקומען, איז דאָ געווען זייער ווינציק שטעפּערס. הייסט דאָך עס, אַז מיט זייער קומען האָבן זיך די מאַשין-שטעפּערס פּאַר-גרעסערט און דאָס וועט מסתּמא רייכער מאַכן אַמעריקע. עס נעמט נישט קיין סך און מאַגיס הייבט שוין אָן מקנא זיין אַמעריקע. אָבער מא-ניס איז אַ ייד, וואָס אויב ער טראַכט פּון עפעס ווייטט ער נאָר

אליין דערסון. איז ער מקווא אמעריקע. ווער וויסט, וואָס פאר אַ
רייכקייט אמעריקע וועט אַנזאַמלען פון אַט די שטעפערס. און מאַניס
וואָלט אליין העלן זיין אמעריקע. קאָן דען גישט געמאַלט זיין, און אַ ייד
זאָל זיין אמעריקע?

יב.

פ א ר פ א ק ט

נאָר מאלע וואָס מאַניס איז מקנא געווען אמעריקע.
אים אליין איז נישט געווען וואָס מקנא צו זיין. ער איז שוין אין
אמעריקע עטלעכע וואָכן און קאָן זיין מלאכה און פארדינט נאָך נישט
קיין פעני.

מאָניס וואָלט שוין געוואָלט דערלעבן דעם טאָג, ווען ער וועט
קאָנען ברענגען אַהיים אַ ביסל געלט, אַמעריקאָנער געלט, און ער זאָל
פילן, אַז דאָסדאָזיקע געלט האָט ער אליין מיט זיינע הענט פאַר-
דינט.

ווי אזוי צו דערלעבן ביז צו יענער מינוט, ווייסט ער נישט. עס
ווייזט זיך אים אויס, אַז ער וועט גאַרנישט דערלעבן ביז צו יענער
שעה.

דער באַלעבאָס, מר. דזשייקאָבס, מאַכט זיך ווי טאַמעוואַטע. ער
וויל גאָר אפילו נישט אַ קוק טון אויף מאַניסן. וואָלט ער כאַטש גע-
טון אַ קוק אויף מאַניסן... און מאַניס האָט נישט קיין מוט צוצוגיין
צו אים און אים זאָגן: „היי, מר. דזשייקאָבס, גיט אַ קוק אויף
מיר!...“

און וואָס איז דאָס פאַר אַ מדינה, וואָס איין מענטש גיט זי אזוי
פיל כוח, אַז ער זאָל קאָנען נעמען און איינשפאַנען אַ סך אַנדערע
מענטשן און אזוי אויף שטום-שון, נישט אומקונדיק זיך אפילו אויף

זיי טרייגן פון זיי די קישקעס אין נאך דערצו אומזיסט? וואָס איז דאָס?!

מאַניס פרוווט רעדן מיט דייוון, דעם אַנטרייבער.

— וואָס זאָגט איר, איך קען שוין פאַרפאַקן א העמד?

דייוו מאַכט זיך ווי ער וואָלט נישט געהערט, וואָס מאַניס האָט גע- זאָגט, און דאָס, וואָס מאַניס אירצט אים, אַרט אים אויך נישט, און אזוי ווי אויף צו להכעיס, פּרעגט ער איבער דעמדאָזיקן ייד, מאַניסן, וועלכער מיינט, אַז ער איז אַ גאַנצער אייזעלער און שיינער, זאָגט ער אים דווקא „דו“.

— וואָס האָטו געדברט?

— איך האָב געזאָגט, אַז נאָך מיין מיינונג נאָך, קומט אויס, אַז איך קען שוין די מלאכה. וואָס איז אייער מיינונג? האָ, וואָס טראַכט איר?

— איך טראַכט, אַז דו ביסט גערעכט — זאָגט דייוו אַפּ אין דער גיך און אַנטלויפט פון מאַניסן.

מאַניס קוקט זיך אַרום און זעט, אַז דייוו איז שוין נישטאָ לעבן אים. ווידער פאַר זיינע אויגן דער טיש אין אַ באַרג מיט העמדער, און לעבן אים אין שכנות „דער רויטער“. און דערדאָזיקער רויטער קוקט צו אים פון דער זייט דורך זיינע רויטע, קלייענדיקע ווייטע און שאַקלט זיך איבער זיין אַרבעט און וואַרפט מיט די הענט גיך.

צו וועמען ווענדט מען זיך דאָ? — פּרעגט מאַניס באַ זיך אליין — פאַר וועמען רעדט מען זיך דאָ אַפּ דאָס האַרץ?

טעג גייען און טעג קומען. די ערשטע זעקס וואָכן פון דעם לער- בען זיך די מלאכה זענען שוין אַזעק און די זיבעטע וואָך האַלט זיך שוין פאַם ענדיקן. מאַניס וואָלט געבעטן באַ גאָט, אַז ער זאָל דידאָזיקע זיבעטע וואָך אויסציען לענגער. עס דאַכט זיך אים, אַז די טעג גייען אזוי גיך. מאַניס איז ער אינדערפרי אַוועקגעגאַנגען פון דער היים מיט אַ הויף גלאָז טיי און אַפּגעמאַכט באַ זיך און אויך אַפּגעשמועסט מיט שבען, זיין ווייב, אַז היינט מוז מען רעדן מיט דעם באַלעבאַס, אַדער געלט אַדער אויס. שבע איז עס געווען די אויסטראַכטערקע פון דערדאָזיקער אידעע:

„אָדער געלט אָדער אויס“... וואָרים מאַגיס אַליין האָט גאַרנישט גע-
קענט פאַרן אויף אַזאָ המצאה. באַ אים איז אויסגעקומען, אַז וויבאַלד ער
האַט שוין זיך געפלאַגט זעקס וואָכן, קאַן ער זיך פּלאַגן נאָך אַ וואָך
אָדער צוויי. און אַז יושר מוז דאָך ערגעץ דאָ זיין, און סוף פּל סוף וועט
מען אים באַצאָלן פאַר זיין מי.

שבע האָט אָבער געזאָגט: „ניין!“... מען קען נישט וואַרטן אויף
יושר, ווען עס איז נישטאָ אַ פעני באַ דער נשמה און מען איז אין
אַ פרעמד אַרט.

מאַגיס האָט איינגעזען, אַז שבע איז גערעכט. דאָס הייסט, ער האָט
דאָס אייגענע אַליין אויך פאַרשטאַנען. וואָס איז דאָס פאַר אַ מין יושר?
נעמען אַ מענטש און אים פּלאַגן זעקס וואָכן און נאָכדעם ווידער פּלאַגן
אין ווידער פּלאַגן.

— עס קאַן אָבער זיין, אַז מען וועט מיר סיי חי באַצאָלן... — האָט
מאַגיס זיך נישט געוואָלט אונטערגעבן.

— פאַרלאָז זיך נישט אויף יושר, מאַגיס... עס איז שוין צייט, אַז
זאַלסט וויסן, אַז דער יושר איז שוין געשטאַרבן — האָט שבע אויסגע-
לאָזט מיט אַ קוויטש, וועלכעס האָט געמיינט גוטמוטיקייט און אפשר אויך
אַ ביסל בייזקייט.

— איז אָפגעמאַכט, אַז איך זאָל רעדן מיטן באַלעבאַס: אָדער געלט,
אָדער אויס — האָט מאַגיס געוואָלט זיין זיכער, אַז שבע זאָל דערנאָך צו
אים קיין טענות נישט האָבן — וואָרים טאַמער לאָזט זיך אויס צום שלעכטן,
וואָס וועט דעמאָלט זיין?

— צום שלעכטן? ... — האָט שבע זיך אויף אַ וויילע פאַר-
טראַכט און באַלד געקומען צו זיך — וועט זיך אויגן אויסדאַכטן, אַז מיר
זענען נאָר וואָס געקומען קיין אַמעריקע... פאַרשטייט, מאַגיס. נאָר איצטער
זענען מיר געקומען אַנדערע מענטשן. מיר ווייסן שוין וווּ עס עפנט זיך
אַ טיר.

— גערעכט, שבע, גערעכט, ווי מיר האָבן אַ גרויסן פאַטער אין
הימל — האָט מאַגיס זיך געגלעט זיין פאַרד.
און טאַקע נאָך יענעם מאַגטיק אינדערפרי איז מאַגיס אַוועקגעגאַנגען

מיט דער מחשבה צו שמועסן מיטן באַלעבאַס : איינס פון די צוויי — אָדער געלט, אָדער אויס. . .

און אַט אַזוי איז אַזעק דער גאַנצער טאַג מאַנטיק מיט גאַרנישט. אינדערפרי, באַם דאַונען, איז דאָך נישט קיין צייט צו שמועסן וועגן אַזעל-כע זאַכן ווי געלט. דער באַלעבאַס, מר. דזשיקאַבס, איז דוקא צוגעקומען צו מאַניסן און אים אַנגעקלאַפט אין די פלייצעס :

— וואָס זאַגען זי אויף דיעזער אַמעריקאַ ?

— אַ שיינע מדינה — האָט מאַניס אינדערגיך געזענטפערט. און איידער ער האָט זיך אַרומגעקוקט, איז שוין מר. דזשיקאַבס נישט געווען לַעבן אים.

און נאָכן דאַונען האָט זיך אַנגעהויבן דאָס אַרבעטן. בשעת מען אַרבעט, טאָר מען דאָך נישט רעדן. אַזוי האָבן זיי דאָס, דאָ אין אַמעריקע, איינגעפירט. אַז מען טאָר נישט, טאָר מען נישט. מאַניס וועט דאָך נישט אַרויסשפּרינגען פון די האַלאַבליעס און אַנהייבן צו רעדן דאָרטן, וווּ מען טאָר נישט. צוועלף אַ זיגער עסט מען אַנבייסן און מען רוט זיך אָפּ ביז איינס. דעמאָלט וואָלט יאָ געווען אפשר אַ פּלאַן צו רעדן מיטן באַלעבאַס. האָט אָבער מאַניס נישט קיין מוט אַריינצוגיין צום באַלעבאַס, ווי אַן אומ-געבעטענער יון אין סוכה. ער שעמט זיך פאַר דערדאָזיקער מחשבה, אָבער עס איז אמת, אַז ער האָט מורא פאַר מר. דזשיקאַבס. ער האָט מורא פאַר אים. און וויבאָלד ער פילט, אַז ער האָט מורא פאַר אים, וועט ער שוין צו אים אין שטוב אַליין און אומגעבעטן נישט אַריינגיין. די גאַנצע שעה צווישן צוועלף און איינס האָט ער געהאַלטן אין איין טענהן צו זיך אַליין: מאַניס, וואָס האָסטו מורא אַריינצוגיין צו מר. דזשיקאַבסן ? גיי אַריין צו אים... ניין, איך קאָן נישט... נעם און גיב אַ גיי אַריין... ניין, איך וועל נישט אַריינגיין ! . . .

אַט אַזוי איז אַריבער די גאַנצע שעה און מען האָט דערנאָך ווידער אַנגעהויבן צו אַרבעטן, און עס איז גאָר קיינעם נישט איינ-געפאַלן אַ חשד פון דעם, וואָס עס איז באַ מאַניסן אינעווייניק פאַרגע-קומען.

באַ דער אַרבעט אין פאַבריק איז אַזאַ רעש, אַז מען קאָן נישט הערן נישט נאָר וואָס יענער טראַכט, נאָר אפילו נישט וואָס מען טראַכט

אליין. בא דער ארבעט איז א רעש און א געפילדער. די צושניידער קריצן מיט זייערע שערן, אזוי ווי ביזע מענטשן קריצן מיט זייערע ציין. די שערן שניידן אין עס פאלן אן בערג מיט פעק פון אלערליי פאסאנען און פאמען. דייוו, דער אנטרייבער, כאפט די דאזיקע פעק און צעטראגט זיי צווישן די מאשין-שטעפער. דעם א פאק און יענעם א פאק, די מאשינען יאגן איינע נאך דער אנדערער גיך, גיך און בויערן לעכער אין מוח.

דייוו שרייט א גאנצן טאג ביזו ביז צום הייזערק ווערן : „סליוו“, „קאלער“, „פראנט“, „בעק“ און נאך אזעלכע ענלעכע ווערטער. ער שרייט אריבער די מאשינען, און באַלד טוען זיך די מאַ-שינען א יאָג און פארטיבן זיין געשריי. דייוו כאַפט זיך אָן באַ זיין קאָפּ מיט ביידע הענט, ווי ער וואַלט זיך צוגעהאַלטן, אַז ער זאָל נישט משוגע ווערן. און באַלד וואַקסט ער אויס לעבן דעם איינ-טונקער, ר' אייזיק, און שרייט אויף אים. און ר' אייזיק שטייט אָן איינגעבויענער און וויסט נישט וואָס צו טון, ביזוואַגען דייוו גיט אויף אים נאָכאמאָל אַ געשריי, און ר' אייזיק קומט צו זיך און הייבט אָן איינצוטונקען די מאַנזשעטן פון אַ העמד אין דעם צעבער מיט קראַכ-מאַס.

— ר' אייזיק ! — שרייט דייוו — ר' אייזיק, גיב זיך אַ וואַרף . . . מען וואַרט אויף די העמדער און מען דאַרף זיי נאָך היינט אַוועקשיקן . . . און באַלד וואַקסט ער אויס באַ די פרעסערס. דאַרט באַ די פרעסערס שטייט דייוו אזוי ווי אַ שטומער און הינטער זייערע פלייצעס ברייט ער זיך, די פרעסערס, מיט זיינע גרויסע פּוקלע אויגן.

נאָך דעם בייגן זיך פון די פרעסערס פלייצעס דערקענט דייוו, אַז מען האָט פאַר אים מורא און עס טוט אים הנאה. ער שרייט נישט, וואַרים קיין נאָר איז דייוו נישט. צוליב וואָס באַדאַרף ער שרייען, ווען זיין קוק איז בעסער ווי שרייען ? די אַרבעט ברענט און גייט ווי אין אַ הלום, אזוי גיך. פון די צושניידער צו די מאַשין-שטעפערס. באַ די מאַשין-שטעפערס ווערט זי צעטיילט, איינער שטעפט די אַרבעט, אַ צווייטער דעם פראַנט, אַ דריטער דעם הינטן און אַ פערטער דעם

קאלנער, און א פינטער שטעפט אויס די לעפעלעך, און זעקסטער
 נייט אן די קנעפלעך. מען זעט גארנישט ווי עס ווערט געטון, אזוי
 גיך ווערט די ארבעט געטון. עס בלאנקען נאך פארן אויג די לויפן-
 דיקע, שפרינגענדיקע פעדים, וועלכע ציען זיך פון דעם טאנצנדיקן
 קלעצל, ביז צו דער נאז. און אין דער לופטן פליט צרום א וויסע
 זאך און עס הענגען נאך און באמבלען זיך און קלעפן זיך צו איט-
 לעכן העמד שטיקלעך בוימוואל. פארטיק בא די מאשינען-שטעפערס,
 פאלט דאס העמד אריין אין א קויש, און פון קויש קומט עס אין
 ר' אייזיקס הענט. ר' אייזיק טונקט און טונקט, און די פרעסלעך זע-
 נען הייס און די פרעסערס זענען ביזע יונגען. ווארים זיי האפן
 דאס שווערע שטיקל ארבעט אפצושטיין אין אזא זומערדיקן טאג
 בא דידאזיקע הייסע פרעסלעך, זענען זיי דערפאר ביין. און אפשר
 זענען זיי ביין פאר עפעס אנדערש. ווער ווייסט זייערע הערצער. . .
 אבער ווען עס קומט צו דער ארבעט, דאס הייסט, ווען זיי טון א נעם
 דאס ארימע העמד, באם העמד הענגען נאך פון אלע זייטן שטיק-
 לעך בוימוואל און עס זעט אויס האלב טויט, אדער אינגאנצן טויט,
 ווארים ר' אייזיק מיט זיין איינטונקען דערגייט דעמדאזיקן העמד די
 יארן. ער צעקנייטשט עס אזוי און דרייט עס אזוי צונויף, אז עס
 איז שוין בארד נישט צו דערקענען צי עס איז א העמד, צי עס איז
 א שטיק שמאטע. אבער די פרעסערס זאלן לעבן, טון א נעם דאס
 העמד, און קודם פל טון זיי מיט דעם א טרייסל אין דער לופט.
 דערנאך לייגט מען דאס העמד אהעק אויף דעם טיש אין מיט דעם
 פרעסל א פיר אין דער לענג און עס ווערט א גלאטער וועג. א פיר
 אהין און א פיר אהער. די לייונט גיט זיך אונטער און ווערט ווייך,
 אזוי ווי נאך וואס פון דער מילך ארויסגענומען, און אז די מאנשעטן
 ווערן פארהארטעוועט און נאכדעם אויך דער קאלנער, און דער
 פרעסער טוט עס א נעם און טוט מיט דעם א טרייסל אין דער לופט,
 און דייח גיט עס א כאפ און באטראכט עס פון אלע זייטן, איז דאס
 שוין א לעבעדיק העמד. די ארבל ווארפן זיך מיט זייערע הארטע
 מאנשעטן אהין און אהער און עס האט שוין זיין אייגענע פארב. מען
 זעט שוין, וואס פאר א קאליר ער פארמאגט. און אזוי א לעבעדיק און
 שמעקעדיק גייט עס אהעק צו מאניסן אדער צו זיין שכן, דעם רוטן. דא

שלעפט מען ארויס די איבעריקע שטיקלעך פאָדים פון דעם העמד און
מען לייגט עס צונויף — פארפאקט! —
— פארפאקט לעולם ועד! ... — טראַכט מאַניס און
דער טאַג גייט אַוועק און ער האָט נישט געשמעסט מיט דעם באַ-
לעבאַס.

גייען דאָ זינדיקע מענטשן

יענעם אַוונט איז מאַניס געגאַנגען אַהיים פון דער פּאַבריק, ווי נישט קיין דאָ געוועזענער. זיינע פיס, פילט ער, טראָגן אים שווער. ער איז מיד. אפשר דאָס ערשטע מאָל זינט ער איז אין אַמעריקע, אַז ער פילט זיך אַזוי מיד. אמת, ער וויל זיך נישט אונטערגעבן, אַז ער איז מיד. אמת, ער וויל זיך נישט אונטערגעבן, אַז ער איז מיד פון דער אַרבעט. וואָרים עס איז אפשר דאָ אַ גרעסער און שווערער זאַך, וואָס לייגט זיך אויף זיין געמיט, ווי דער טאָג אַרבעט: מיט וואָס קומט ער אַהיים היינט אַוונט?

אין דרויסן איז וואַרעם. טראָפנט שווייט זעצן אַרויס באַ אים אויף זיין שטערן און אויף זיינע הענט. עס איז נישטאָ קיין שום ווינטל. דער הימל איז אַזוי ווי פון הייסן קופער און די שטיינער אין גאַס זענען, ווי די שטיינער אין אַ קאַלף-אויזן. עס שלאַגט אַ היץ פון הימל און אויך פון די שטיינער. עס איז שרעקלעך ענג. מענטשן אָן אַ שיעור גייען איי-נער נאָכן אַנדערן. באַ די ברעגן פון די טראַטואַרן זיצן מענטשן אויף בענקלעך און פאָכן זיך מיט פאַפירענע פעכערס. מאַניס מיינט, אַז דאָ מוז ויין דער אמתער גיהנום, און ער און אַלע וואָס גייען דאָ, זענען זינדיקע מענטשן. עס פאַרשווינדט דאָס רעאַלע און עס ווערט פון אַלעם מעשה חלום. גייען דאָ זינדיקע מענטשן מיט אַראַפּעלעאַזענע קעפּ, מי-דע פון דער שווערער שטראַף, וואָס זיי האָבן שוין באַקומען, און נעמען צו מיט ליבשאַפט די ווייטערדיקע שטראַף. עס איז נאָך נישט געטומען

די צייט פון ריינקייט. מען מוז נאך ווידער און ווידער ליידן און ליידן...

אזוי פארטראכט איז מאַניס געווען, אז ער האָט נישט באַמערקט זיין אַרײַנקומען אין דײַענסי סטריט. דאָ איז ער געגאַנגען אינמיטן פון גאַס מיט די אייזערנע לײניען פון דער קאַר. עס איז באַלד אַנגעקומען פון הינטן אַ קאַר און דאָס געשרײ פון דעם קאַנדוקטאָר האָט מאַניסן אויפגעוועקט. ער איז אַרויף אויפן טראַטואַר און געבליבן שטיין און גע-קוקט, ווי דער קאַנדוקטאָר האָט צו אים געשאַקלט ביזו מיט דער בײטש. צוויי ווייסע פערד האָבן געשלעפט מיט זייערע לעצטע פוחות דידאַזיקע קאַר. דער קאַנדוקטאָר איז געשטאַנען פון פאַרנט אויף דער פּלאַטפאָר-מע און געדרייט מיט דער בײטש, אין די פענצטער פון דער קאַר זענען געווען אָפן. און געפאַקט פיל מיט מענטשן, אי פון אינעווייניק, אי פון דרויסן, איז געווען דידאַזיקע קאַר. אפילו אויף דעם דאָך פון דער קאַר זענען געזעסן מענטשן. „וואָהין פירט מען זיי? — האָט מאַניס צו זיך געטראַכט — מסתמא איז זיי שוין בעסער פון אונז, וואָס גייען דאָ... מען פירט זיי שוין...“ און איז צוריק אַראָפּ פון טראַטואַר און גענומען גיין גיך צווישן די צוויי רעלסן. אזוי ווי וועלנדיק אַניאַגן די געפאַק-טע קאַר.

און באַלד איז מאַניס ווידער געקומען צו זיך. דײַענסי סטריט האָט אים געבראַכט צו זיך. דײַענסי סטריט איז געוואָרן איצט אַזוי שײן, באַזוימט פון בײדע זײטן מיט צוויי שוואַרצע שטראַמען, וועלכע האָבן זיך געצויגן אַזוי ווי וויקלענדיק זיך פון עפעס אַ ראַד, אַן אומ-זעבאַרס. אין דער מיט זענען געפּלויגן וועגן מיט פערד אַהין און אַהער. און צום טאַקט פון די טריט פון די פערד און פון די רעדער אויף די שטיינער, איז מאַניס געגאַנגען. אין דער לופט איז געשטאַנען דאָס גע-פילדער פון מענטשלעכן וואַרט. מאַמעס האָבן דורך די פענצטער גע-רופן זייערע קינדער. און קינדער זענען געלאָפן און געשריגן אויף אַלערליי קולות. און אַ ייד שטייט אויפן קאַרנער און באַזיינט דעם טאַג, וואָס גייט אַוועק, און בשעת ער וויינט אַזוי, האַלט ער אַ פעקל מיט צײ-טונגען אויף אַ רימען. אַרום זײן האַל, און ער שרייט אַזוי טרויעריק. קומט צו לופּן אַ יינגל מיט אַ פעקל צײטונגען און שרייט פריילעך, און דער ייד טרייבט אים אַוועק פון זיך און שרייט וויינענדיק און דאָס

ייגל קומט צוריק און שרייט אויף צולהכעיס דעם ייד דווקא פריילעך. מאַניסן דאַכט זיך אויס, אַז אי דער ייד, אי דאָס ייגל זענען ביידע משוגע. וואָרים אויב זיי זענען נישט משוגע, וואָלטן זיי ביידע געקאַנט לעבן בשלום. די גאָס איז לאַנג גענוג. שטייט איינער דאָ, קאָן דאָך דער אַנדערער שטיין דאָרט ווייטער. ניין, נאָר דאָ ווילן זיי ביידע שטיין.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ מין מדינה ? — פּרעגט מאַניס באַ זיך און ער גייט און באַטראַכט די מענטשן, וואָס זענען פאַר אים אַרום און אַרום. קיינער האָט נישט אויף זיך קיין ראַק. מיט די אַרבל פון די העמ-דער פאַרקאַטשעט און מיט די נאַקעטע הענט אין דרויסן. גראַב! טראַכט מאַניס. און אין מיטן דערינען, אין מיט פון גאָס שטייט אַ רעדל. מען שטופט זיך איינער איבער דעם אַנדערן אויף צו דערהרגענען. וואָס איז דאָרט ? ווער ווייסט, ווער עס ליגט דאָרט אַ דערהרגעטער אַדער ווער ווייסט וואָס ? מאַניס וויל אויך זיך צושטופן און אַ קוס טון. ער ווערט אויך אָנגעצוּנדן מיט דער אייגענער גייגיריקייט, וואָס אַלע זענען אַרומ-געכאַפט : כאַטש עס איז אים שווער, אָבער פונדעסטוועגן דערשלאָגט ער זיך צום סאַמע מיט פון דעם רעדל. און דאָרט שטייט אַ בחור מיט אַ רענצל און ווייזט אַ קונץ : ער ליגט אַנידער אַ מטבעה אויף זיין האַנט און טוט אַ בלאָז און די מטבעה איז נישטאָ. אָבער, דאָס זאָגט, ער איז נישט דער עיקר, וואָס ער וויל ווייזן. ער עפנט דאָס רענצל און נעמט אַרויס פון דאָרטן צוויי זאַקן-בענדלעך, אַ קעמעלע און זאַפּינקעס גאַלדענע און אַ ביכעלע אַ שיינס און אַ בלייפּעדער און דאָס אַלץ אייניגעט גיט ער אַוועק פּמעט אומזיסט. נאָר פאַר איין ניקעל קויפט, ווייל דאָס רענצל איז פול. אַ פינצטער ווייסט יאָר צו זיין קאַפּ! אָט צוליב דעם אַ, שרעקט מען איבער מענטשן און מען מאַכט אַ רעדל אין דער מיט גאָס. דער-דאָזיקער בחור שפּילעט זיין קאַלנער אין דער גיך און שרייט ביז היי-זעריק ווערן, און מאַניס בטלסט צו אים אויס אַלע וויסטע חלומות און קאָן פונדעסטוועגן נישט איינהאַלטן זיין פּוח אין זיך און נעמט אַרויס אַ ניקעל, נאָך גוט, וואָס ער האָט אַ ניקעל, און קויפט איין דידאָזיקע מציאות און שטופט זיך קוים מיטן לעבן אַרויס פון רעדל און באַטראַכט נאַכאַמאָל דידאָזיקע מציאות — אַ ביכעלע און אַ בלייפּעדער. דאָס אַליין איז שוין ווערט מי יודע. הוץ דעם, די זאַקן-בענדלעך פאַר שבען און די זאַפּינקעס

פאר זיך אליין. פון אמת גאלד די זאפניקעס. און צו דעם אלעמען נאך
א שווארץ, שיין קעמעלע. מאַניס באַהאַלט דיִדאַזיקע זאַכן אין קעשענע
און גייט שוין אַהיים און פאַרגעסט פּמעט אין אַלע צרות און קומט אַריין
אין שטוב. שבע באַגעגנט אים פּריילעך און מיט אַ מונטערקייט אין איר
קול. זי נעמט אַראָפּ פון זיין מידן קאַפּ דעם קאַפעליש און טוט אָן די
יאַרמולקע. און מאַניס בלייבט שטיין פּונקט הינטער די גאַז-באַלייכטונג
אין מיטן שטוב און שטייט מיט זיינע ברייטע פיס צעשפּרייט און די
הויזן זענען אויף אים גרויס און מיט קנייטשן און צעדרייט.
שבע נעמט זיך צו דער אַרבעט אַזוי ווי אַלע אַוונט. זי קלייבט אַראָפּ
פון אים די שטיקלעך בוימוואַל, איבעראַל בוימוואַל, שבע טוט דיִדאַזיקע
אַרבעט מיט ליבשאַפט. עס דאַכט זיך איר, אַז זי באַדאַרף האָבן אַ חלק
אין איר מאַנס טאַג-אַרבעט, און דאַס איז איר חלק, דאַס אַראָפּקלייבן פון
די שטיקלעך בוימוואַל.

מאַניס שטייט אַזוי אומבאַהאַלפּן ווי אַ קינד און ווערט פון צייט צו
צייט אומגעוילדיק און בייט זיינע פיס אונטער זיך און פרעגט אַלע מאָל צי
שבע איז שוין פאַרטיק.

נאַכדעם באַוואַשט ער זיך געוויינלעך באַם קראַן אין קאַרידאַר און
קומט אַריין אין שטוב צוריק אַ נאַסער און אַן אָפּגעפּרישטער.
— שבע, וווּ איז דאַס האַנטוך? קיינמאַל איז דאַס האַנטוך נישט
אויף זיין טשוואַק — בייזערט זיך מאַניס.

— אַט איז דאָך דאַס האַנטוך — טראַגט אים שבע אַקעגן דאַס
האַנטוך.

— פאַרוואָס זאָל עס נישט הענגען אויף זיין טשוואַק?! — קאָן
מאַניס נישט פאַרשטיין.

— כ'ווייט? נאָר דאַס ליגט מיר אין קאַפּ... — מאַכט שבע אַוועק
דיִדאַזיקע האַנטוך-סיטואַציע מיט דער האַנט. — וואָס הערט זיך בעסער,
האַסט גערעדט מיטן באַלעבאַס?

— מיטן באַלעבאַס? — פרעגט מאַניס איבער און באַהאַלט זיין
פנים אין האַנטוך און רייבט זיך דאַס פנים ענערגיש און קרעכצט, איבער-
נעמענדיק זיך, ווי אַ קינד נאָכן אויסוויינען זיך. — מיטן באַלעבאַס האָב
איך נישט גערעדט.

— האָסט נישט געקאָנט ? — פּרעגט שבע און ס'פילט זיך אין איר שטים אזוי פיל צערטלעכקייט.

— ניין.

— וואָס זשע וועט זיין דער סוף ?

— כ'זאָל אזוי וויסן פון ביזו — איז מאַניס אזוי וויין, פשוט פאַרטיק זיך צו צעוויינען. — וואָס וועט טאָקע זיין דער סוף ?

— מוזט דאָך זיין הונגעריק, וועלן מיר גיין עסן, מאַניס. — האָט שבע געזאָגט שוין אַ ביסל טרויעריק.

— אפשר וואָלסטו אַ רוף געטון דעם אייברעמען אונזערן. — האָט מאַניס זיך נישט געקאָנט געבן קיין עצה. — עס קאָן זיין, אז ער וועט אונז געבן אַן עצה.

— ביסט גערעכט. כ'ל אים אַ רוף טון — האָט שבע זיך געלאָזט גיין צו דער טיר.

— זאָג אים גאַרנישט, ביז ער וועט דאָ אין שטוב נישט אַרויפקו- מען. זאָג אים נאָר, אז איך וויל אים זען נייטיק.

— דאַרפסט מיך נישט לערנען קיין שכל — שרייט שבע פון יענער זייט טיר.

אז שבע איז אַרויס און מאַניס איז געבליבן אַליין, האָט ער דער- ווייל ווידער אַרויסגענומען די זאַכן, וואָס ער האָט אין גאָס איינגעהאַנדלט און זיי ווידער פאַטראַכט און אָפגעשאצט און צו זיך אַליין געטראַכט, אז אַמעריקע מוז זיין אַ משוגענע מדינה, אזוי פיל זאַכן גיט מען אוועק פאַר גאַרנישט... ער האָט זיך גאַרנישט געקאָנט זאָט אַנקוקן אויפן קליינעם שוואַרצן ביכעלע מיט די שיינע טאָדעלעך און האָט פאַטראַכט דאָס רויטע אָפגעפאַרבטע באַשניטעריי פון דעם פאַפיר און עס איז אים דאָס ביכעלע אזוי געפעלן, אז ער האָט דערמיט זיך אַ גלעס געטון באַם פנים און האָט צו דעם געטון אַ שמעק און עס באַהאַלטן. ער האָט זיך געוואָלט נעמען גוט פאַטראַכטן די איבעריקע זאַכן, ווען ער האָט דערהערט טריט און אין דער גיך באַהאַלטן אַלץ אין קעשענע.

— דאָ פאַ אייך איז קיל, — האָט אייברעם אָפגעכאַפט זיין אַטעם און זיך אַנידערגעזעצט באַם אָפענעם פענצטער.

— זייער קיל, — איז שבע געוואָרן גרויסהאַלטעריש באַ זיך.
— הערט, מר. אייברעם, כ'האַב אייך מטריח געווען, פדי באַ אייך צו פרעגן אַן עצה, — האָט מאַניס געזאָגט.
— וואָס איז שוין ווידער נייעס? — שטעלט אייברעם אָן אַ לאַנג פנים.

— איר ווייסט דאָך, מיין באַלעבאַס...
— גאָט באַהיט, איר ווילט שוין בייטן דעם באַלעבאַס — האָט איי-ברעם אויסגעכאַפט נאָך איידער מאַניס האָט געענדיקט.
שבע האָט זיך נישט געמישט אין דעמדאָזיקן געשפרעך. זי האָט דערווייל געגרייט צום טיש און אַלע מאָל אויפגעדעקט די פאַקרישקע פון טאַפ און אַריינגעלאָזט אין שטוב אַריין דעם געשמאַקן ריח פון פעטרישקע און געקאַכט פלייש.
— חלילה, ווער טראַכט גאָר פון בייטן באַלעבאַטים — האָט מאַניס אַזוי ווי באַרויקט אייברעמען.
— וואָס דען?
— הערט.

— איך בין דאָ, אַז איך זאָל הערן, — האָט אייברעם געזאָגט און בשעת מעשה געוואָרפן אויגן אַהין צום טאַפ, פוננאָנען דער ריח פון פעט-רישקע איז געקומען.
— עס קומט מיר שוין צו באַצאָלן פאַר מיין אַרבעט. נישט? — פּרעגט מאַניס באַ אייברעמען.
— וואָס דען, נישט?
— פאַרוואָס זשע גיט מען מיר נישט?
— ווייל איר מאַנט נישט, — האָט אייברעם געזאָגט מיט אַן אויס-דרוק אויף זיין פנים פון עפעס אַ וועלט-חכם. — דאָ איז אַ לאַנד וווּ מען דאַרף נאָר קאַנען נעמען.
— און געבן האָט מען דאָ פיינט? ... — פּרעגט איבער מאַניס.

— מען גיט דאָ אוועק אייז ווינטערצייט. .. — האָט אייברעם זיך אָנגעשפּאַרט אָן ווענטל פון בענקל און געלאַכט פון דעם, וואָס ער האָט געמיינט, אַז ער האָט געזאָגט זייער אַן אַריגינעל קלוג וואָרט. — ווי

איך פארשטיי, שעמט איר זיך. . . דאָ אין אַמעריקע לייגט מען אַוועק די בושא אין סטריט און מען לָאָזט זי ווערן איבערגעפּאַרן פון דער קאַר, פאַרשטייען זי ? איך וועל מיט אייך צוגיין מאַרגן אינדערפרי און רעדן מיט דזשייקאַלן. . . כ'קאַן אים דאָך נאָך פון יענע יאָרן, ווען ער האָט נישט געהייסן דזשייקאַבס. אַז איך וועל אים זאָגן : באַצאָלן זי. . . כ'בין נישט קיין גרינער און וועל אייך בעטן אַ טעלעראַל זופּ. . . עס האָט מיר אַזוי פאַרשמעקט, — האָט אייברעם אויסגעלאָזט די לעצטע ווערטער, קוקנדיק מיט פיל געבעט אין זיינע אויגן צו שבען.

— גראַד האָב איך היינט פאַר אייך אויך. איר קאַנט מיט אונז עסן וועטשערע, — האָט שבע וויל-שמייכלענדיק געזאָגט.
— ניין. עסן וויל איך נישט. אַבער אַ ביסל זופּ וועל איך טרינקען, — איז אייברעם באַשטאַנען אויף זיינעם. — כ'וועל אים זאָגן : באַצאָלן זי. . .

מאַניס האָט זיך דערפילט אַזוי זיכער און אויפגעלייגט, ווען ער האָט מיט זיינע אויערן געהערט דאָס לאַנג אויסגעצויגענע „באַצאָלן זי“ פון אייברעמען, אַז ער איז געווען קאַפּאַבעל איצט אַוועקשענקען, וואָס ער פאַרמאָגט.

און ווען אייברעם האָט געגעסן פון שיסל די גוטע שמעקנדיקע זופּ האָט מאַניס באמת גרויס הנאה געהאַט אין געפילט, אַז ער שענקט אַוועק אַלץ, וואָס ער פאַרמאָגט. ער האָט אַלע מאָל אונטערגערופן צו אייברעמען : עסט, עסט און זאָל אייך וויל באַקומען. . . און ווען ער האָט אַליין אַ ביסל געשטיילט זיין הונגער, האָט ער אין מיטן דערינען אויפגעהערט עסן און אַרויסגענומען די זאַכן, וואָס ער האָט פריער איינגעהאַנדלט אין גאַס און גענומען טיילן מתנות : שבען האָט ער דערלאָנגט די זאַקן-בענדלעך.

שבע האָט געטון אַ פאַטש מיט ביידע הענט פון פרייד. „זע נאָר !“ זי האָט געצויגן מיט אירע פינגער די גומענע זאַקן-בענדלעך און נישט געקאַנט זיך זאַט אַנשפּיגלען אין דעם בלויען קאַליר פון זיי.

— און אייך, אייברעם, שענק איך דאָס קעמעלע. . .
אייברעם האָט גענומען דאָס קעמעלע און אַנשטאַט זיך

פרייען דערמיט, האָט ער נאָר מיט אַפּלאַכעריי אין זיין שטימ גע-
זאָגט :

— אַלע גרינע פּאַלן אַריין. . .

— וואָס מיינט איר ? — האָט מאַניס זיך דערשראָקן.

— איך מיין, אַז מיך קאָנען זיי שוין נישט אין זייער לעבן נישט

אַפּנאַרן. . .

מאַניס איז געוואָרן בלאַס פון ערגעניש און ווי אַ שולדיק קינד
געקוקט אי צו שבען, אי צו אייברעמען. שבע האָט זיך געפילט אַ ביסל
באַלידיקט און זי האָט געפרעגט :

— וואָס-ושע, דאָס איז נישט קיין זאַקן-בענדלעך ?

— און אַז יאָ. . . אינען מיינען, אַז זיי האָבן יענעם אַפּגענאַרט, —

האָט אייברעם בלייך און קוים זעבאַר געשמייכלט.

— און אַט דאָס ביכעלע און אַט די בלייפּעדער — איז מאַניס

שוין ווי ברוגולעך געוואָרן, און פּדי צו שלאָגן אייברעמען ביזן סוף, האָט

מאַניס געטון אַ שיט אויס אויפן טיש די גילדענע זאַפּינקעס. — און אַט

דאָס אַ גייט באַ אייך צופּוס ? . . . מיך האָט מען נישט אַפּגע-

נאַרט. . . עס איז דאָך געווען אַזאַ כאַפּעריי, נאָר דערהרגעט צו

ווערן.

— כּהאַב דאָך אינען געזאָגט, אַז דאָ גיט מען אַוועק אייז וויג-

טערציט. . . — האָט אייברעם אַ שטאַלצער זיך אויפּגעהויבן פון

בענקל — איך מוז גיין. איך האָב אַרבעט, און אַז איר וועט זיך

אויסגרינען, וועט איר זאָגן, אַז אייברעם איז געווען גערעכט. כּדאַנק

אינען פאַר אייער טעלערל זופּ. . . איצט האָטן מיך אַ גוד נאַיט. עך

האַב אַרבעט.

אייברעם איז אַוועקגעגאַנגען און איבערגעלאָזט דאָס קעמעלע

אויפן טיש און מאַניס מיט שבען האָבן געגעסן וועטשערע. מאַניס האָט

זיך נישט געקאָנט פרייען מיט די זאַפּינקעס און מיט דעם ביכעלע און

שבע האָט זיך נישט געקאָנט פרייען מיט די זאַקנבענדלעך. וויבאַלד

אייברעם האָט איבערגעלאָזט דאָס קעמעלע, מיינט דאָך דאָס, אַז עס איז

נישט ווערט, אַז מען זאָל דאָס האַלטן אין אַ יידיש הויז. שבע האָט גע-

נומען דאָס קעמעלע און עס באַטראַכט פון אַלע זייטן און געבויגן צווישן

די פינגער.

— אויב עס איז א גוט קעמעלע, באדארף זיך עס קאנען
בייגן...

עס האָט זיך דערהערט אַ פּיך און אין דער מינוט איז דאָס
קעמעלע שוין געווען צעבראָכן אין צווייען. שבע האָט זיך דער-
שראָקן. מאַניס האָט זי אָנגעקוקט ביז און געשאַקלט מיט זיין
קאָפּ טרויעריק. אַבער ער האָט גאַרנישט געזאָגט. שבע האָט אויך גע-
שוויגן.

און נאָכן עסן האָט שבע אַוועקגעשאַרט אין אַ זייט אויפן
טיש די צוויי שטיקלעך פון קעמעלע, די זאַפּינקעס און אויך די זאַקן-
בענדלעך.

מאַניס האָט פאַרשניצט אַ שפיץ באַם קאָראַנדאָש און אים אַריין-
געשטעקט אין דעם לאַפּל באַם ביכעלע. צום ביכעלע האָט ער צוגעבונדן
אַ שטריקל און אַריינגעקלאַפט אַ שוואַק באַם פענצטער, וואָס לעבן זיין
בענקל, און דאַרטן צוגעבונדן דאָס ביכעלע.

און דערגאָך איז ער אַוועק אין פינצטערן צימער און פון דאַרטן
געבראַכט אַ ספר. ער האָט זיך געזעצט צום טיש און פריער באַטראַכט
דאָס ספר פון אַלע זייטן, געפרוּווט דעם איינבינד. דאָס ספר איז געווען
איינגעבונדן אין לעדער און די באַשניטענע בלעטלעך זענען געווען באַ-
שפּריצט מיט רויטע קלייבע שפּריצלעך.

— זעסט, שבע, דאָס האָב איך נאָך איינגעבונדן, ווען איך בין גע-
ווען אַ יינגל, — האָט מאַניס זיך באַרימט פאַר שבען, — און אַט איז
נאָך מיין פּתב.

שבע איז צוגעקומען און אָנגעקוקט זיין פּתב און הנאה גע-
האַט פון די קלייבע, שיינע אותיות אין דער רונדער, שיינער
שורה.

— ביסט נישט מיד, מאַניס? — האָט שבע געפרעגט.
— כּוּויל אַ ביסל אַריינקוקן אין מדרש רבא. כּיפּין דאָך דאָ אַהער
נישט געקומען גראַב ווערן.

— לערן אין דער הייך. כּוּויל אויך הערן, — האָט שבע אַזוי ווי
זיך געפיעשטשעט.

— וועסט דען פאַרשטיין? ...

— כ'ויל גלאט הערן א הייליק ווארט. זינט מיר זענען אין אַמע-
דיקע, האָב איך נאָך נישט געהערט קיין הייליק וואָרט.
מאָניס האָט גאַרנישט געזאָגט מער. ער האָט אַ קוק געטון צום ביי-
כעלע אויף דעם שטריקל באַם שאַלעוואַניע פון פענבטער און אויפגעפנט
דעם מדרש אין אַנגעהויבן אויף אַ קול צו זאָגן.

ווינדער, ווינדער

אייבערעס איז געקומען גאנץ פרי און איז מיט מאַניסן געגאנגען
 אין פאבריק אַרײַן. דער דרויסן איז געווען אַ טרוקענער און אַ צעבראַ-
 כענער, אזוי האָט זיך אויסגעוויזן מאַניסן. ער אַלײַן איז אויך געווען אַ
 צעבראַכענער פון אַ גאַנצער נאַכט נישט שלאָפן. אָבער מיט דעם דרויסן
 האָט עס גאַרנישט צו טון. פון די שטיבער און פון די טרוקענע שטיינער אין
 גאָס האָט געשמעקט מיט שטויב. פון הימל האָבן די צעבראַכענע שטיקער
 וואַלקנס, יאַגנדיקע, אַראָפּגעוואָרפן אויף דער ערד ברעקלעך שטויב און באַ-
 מעליקט די שטיבער און זייערע פענצטער. אין דער לופט האָט זיך גאָך
 געפילט די פארנעקייט פון לעצטער נאַכטיקער היץ, און די רויטע קו-
 פערנע וואַלקנס אין מזרח האָבן צוגעזאָגט פאַר היינט ווידער אַ הייסן טאַג
 פון שטויב מיט שווייס. די גאַסן האָבן געלעכצט נאָך אַ ביסל וואַסער,
 אַ ביסל וואַסער די שטיינער צו באַשפּריצן, אַ ביסל ווייך רעגנוואַסער אָפּ-
 צוואַשן די שטויביקע הייזער. און מאַניס, גייענדיק מיט אייברעמען און
 נישט קאָנענדיק גאַכיאַנגן אייברעמס לאַנגע טריט, האָט אויך געגאַרט נאָך
 אַ ביסל וואַסער. זאָל זיין ערגעץ אין אַ באַד אַדער אין אַ קאַלטער מקווה.
 אָבער ער האָט מורא געהאַט צו רעדן מיט אייברעמען וועגן דעם. מאַניס
 האָט אָבער זיך געגעבן דאָס וואָרט, אַז אויב אייברעם וועט פּועלן, אַז
 דושייקאַבס זאָל אים באַצאָלן, וועט ער זיך דאָס ערשטע פּרוּוזן גיין אין
 אַ באַד אַרײַן.

אייברעם האָט געשפּאַנט מיט לאַנגע טריט און דווקא נישט געטראַכט

פון וואסער. ער האָט זיך געגרייט מיט האַרטע רייד צו דזשייקאָבסן. ער וועט אים באַפעלן און אים גוט אויסזידלען, פאַרוואָס ער פייניקט אַ גרי-נעם ייד.

מאַגיס מיט שבען האָבן אויף אייברעמען געמאַכט דעם איינדרוק פון שטילע, ערלעכע מענטשן און מיט דער שענסטער מעלה, וואָס מענטשן האָבן געקאָנט האָבן באַ אייברעמען — די מעלה פון ריינקייט, אומרייב-קייט האָט געהייסן מער אַרבעט פאַר אים, און אומריינקייט האָט באַ אים נישט געוואָלט זיין אַ שטייגער אומרייבע הענט, פנים, אינגן, קאָפּ אַדער קליידער. אויף אַזעלכע זאָכן האָט אייברעם זיך אפילו נישט אומגעקוקט... אומריינקייט האָט באַ אים געהייסן דאָס אומרייבע פירלעכץ אינעווייניק אין שטוב און אַרום דער שטוב. און מאַגיס מיט שבען זענען געווען רייב-האַלטער אין שטוב.

און אייברעם האָט דערפאַר זייער פיל געהאַלטן פון זיי. ער האָט געזאָגט צו זיך אַליין, אַז דאָס זענען עפעס אַנדערע מינים יידן... עפעס נייע יידן געקומען אַהער קיין אַמעריקע. זיי וואָרפן נישט, גאַרנישט, דורך די פענצטער און פון זייער שטוב שמעקט אַרויס אַ ליכטיקע רייב-קייט, וואָס בלענדט דאָס אויג, און קיין געוואָלטן מאַכן זיי אויך נישט. שטילע מענטשן... .

— פאַר וואָס-זשע זאָל אַזאַ הונט, ווי דזשייקאָב, זיך באַדן אין מאַגיסעס בלוט? ... — האָט אייברעם דערפאַר אַ ברוגזער געעפנט די טיר פון דער העמדער-פאַבריק און איז געבליבן שטיין באַ דער טיר און געזאָגט מיט האַרטקייט אין זיין שטים:

— גוט מאַרגן! וואָס איז דאָ באַ דיר, דזשייקאָב? אַ שול צו

אַ שלאַנג?

אייברעם האָט געוויזן מיט אַ פינגער אין דעם ווינקל, וווּ די פרעס-

אייזנס זענען געשטאַנען אויף בלויע פייערלעך און זיך געוואַרעמט.

— קוק איך אַהין, מיין איך, אַז עס איז אַ שלאַנג. קוק איך אַהער,

מיין איך, אַז עס איז אַ שול. וואָס איז דאָס? הער, דזשייקעלע, דו ווילסט

פון דעמדאָזיקן ייד אַפּשנידן די הויט? האַסט, ברוזער, נישט געטראָפן

דאָס אַרט. באַצאָלן זיי! ...

— ווער, איך? ! — האָט דזשייקאָב זיך געוואַרגן מיט זיינע

ווערטער.

איברעם האָט אים אָבער נישט געלאָזט רעדן. ער האָט אויסגע-
קלאַפט זיין פיפקע דורך דעם, וואָס ער האָט מיט איר גרינג געקלאַפט
אין זיין האַנט אַרײַן און אַזוי װי דערמיט צוגעגעבן געוויכט צו דעם,
וואָס ער האָט געזאָגט :

— דער ייד איז אַ גרינער... אָבער אַ לעבן באַדאַרף ער מאַכן...
און ער האָט פאַר דיר גענוג געאַרבעט אוימיסט! שטייסטו שוין? אויב
נישט באַ דיר, וועט זיין אַן אַנדערער באַס? שטייסטו שוין?
— אָבער דער גרינער קאַן נישט אַמאל דינע אַרבייט — האָט דושיי-
קאַב זיך געכאַפט מיט ביידע הענט באַ זיין ברוסט, אים צוצוגעבן יושר
און אמתדיקייט צו זיינע רייד.

— איך גלאָבס קאַם, — האָט אייברעם ברוגז צוריקגעוואָרפן.
— דייוו, קאַם נאָר אַ מאל אַהער — האָט דושייקאַב גערופן
אין פאַרלעגנהייט — דייוו, זאָג דו נאָר: קאַן דינער קערל שאַן די
אַרבייט?

מאַניס איז געשטאַנען און עס האָט זיך אים אויסגעוויזן, אַז די
צוויי רעדן עפעס אַ לשון, וואָס ער פאַרשטייט נישט, און בשעת דושיי-
קאַב האָט אָנגעוויזן מיט אַ פינגער אויף אים, האָט זיך מאַניס כמעט ווי
דערשראָקן. פון זיין שטערן איז נישט גערובען קיין שווייס, נאָר
בלוט. ער האָט זיך געווישט דעם שטערן און באַקוט די האַנט זיינע
און עס האָט זיך אים פון דעם גאַנצן מאַדנעם שמועס איינגעקריצט אין
געדאַנק דאָס וואָרט: „קערל“ און געהאַט דעם געפיל, אַז מען האָט אים
אַ שניט געטון מיט אַ שאַרף שטיקל גלאָז. עס האָט אים שוין נישט גע-
אַרט, וואָס עס וועט דאָ ווערן דער סוף.

— ניין! — האָט דייוו געענטפערט — ער איז נאָך ווייט פון קאַ-
בען, אַזוי ווי עס איז ווייט יוראַפּ פון אַמעריקע.
— נו, וואָס זאָגען זי איצט? — האָט דושייקאַב מיט נצחון גע-
קוקט אויף אייברעמען.

אייברעם האָט אַ וויילע געקוקט מיט זיינע אויגן צום שטיינערנעם
דיל, וואָס אין פאַבריק. פון זיין קוקן אַראָפּ האָט שוין מאַניס פאַרשטאַ-
בען, אַז עס איז נישט גוט. אייברעם האָט אויפגעוויבן דעם קאַפּ, און
אומקערנדיק זיך צו מאַניסן, האָט ער געזאָגט:

— וואָס קאָן איך מאַכן. איר וועט מוזן אַרבעטן נאָך אַ וואָך
אומזיסט.

און דערנאָך, אומקערנדיק זיך צו דזשייקאַבן .

— אָבער נישט מער ווי איין וואָך. דערנאָך באַצאָלן ! ...

— איך גיב אינען מיין הייליק וואָרט — זאָגט דזשייקאַב.

מאַניס איז דאָ געשטאַנען ווי אַ פאַרלוירענער. אַזוי ווי תמיד ווען
עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן אַ וויכטיקע זאַך, האָט ער זיך נישט גע-
פילט ווי באַ זיך אין די הענט, ער האָט געהערט, אַז מען שמועסט וועגן
באַצאָלן און מען דערמאַנט אַ הייליק וואָרט, איז ער שוין כמעט אינ-
גאַנצן געווען צופרידן און שוין געדאַנקט גאָט, ווען אייברעם איז אַוועק-
געגאַנגען און עס האָט זיך אָנגעהויבן דער טאַג.

אָבער באַלד האָט מאַניס דערפילט, אַז עס איז עפעס אַ מאַדנע
זאַך געשען.

אַרום צען אַ זייגער האָט ער געענדיקט און פאַרפאַקט דאָס
לעצטע העמד און האָט געוואָרט, אַז דייוו זאָל אים ברענגען אַ באַרג
העמדער.

שטייט מאַניס און וואָרט אין קוקט צו דייוו מיט אויגן פול מיט
געבעט: דייוו, גיב מיר עפעס אַרבעט. . .

דייוו קוקט אפילו נישט אויף מאַניסן.

אַט נעמט דייוו אַ בינטל העמדער און טראָגט זיי צו צום רויטן.
באַם רויטן איז שוין געווען אַ פולער טיש מיט העמדער נאָך פון פריער.
אין ווען דייוו האָט אים צוגעבראַכט דעם נייעם באַרג מיט העמדער, האָט
זיך דער רויטער איבערגעקוקט מיט מאַניסן און אין דעם קוק איז געווען
אַזוי פיל חווק. מאַניס האָט געפילט, אַז ער ווערט פאַרברענט פון דעמדאָ-
זיקן קוק, וואָס דער רויטער האָט אויף אים געטון.

מאַניס האָט געזאָגט צו דייוו:

— איך שטיי שוין ליידיק אַ לאַנגע צייט.

דייוו האָט אים באַרגישט געענטפערט.

עס איז געווען אַ מאַדנע פייגלעך געפיל. אין פאַבריק איז איטלע-
כער פאַרנומען מיט זיין אַרבעט. נאָר ער, מאַניס, שטייט ליידיק, דרייט זיך
אַהין און אַהער אויף אַן אַרט באַ זיין טיש און ווייסט נישט וואָס צו טון

מיט זיך. דער באַלעבאָס, דזשיקאָבס, איז נישטאָ. פאַר וועמען צו באַקלאַגן זיך, איז אויך נישטאָ. וואָס זאָל ער טון ?

מאַניס האָט זיך אָנגעשפּאַרט מיט ביידע הענט אָן טיש און איז גע-
שטאַנען און געטראַכט. דאָס פנים האָט אים געפלאַמט פון בושה. וואַרים
קיין שונא וואָלט נישט געקאָנט אויסטראַכטן קיין ערגערע זאַכן פון דעם,
וואָס מאַניס האָט געטראַכט וועגן זיך.

די שמעפּערס האָבן געיאָגט זייערע מאַשינען און דאָס פורים-פּאַרל
האָבן ביידע איניינעם געזונגען אַ יידיש לידל, וואָס האָט מאַניסן געקלאָנג-
גען אזוי חיי עפעס אַ גוישע זאַך. מאַניס האָט זיך אויסגעדרייט צו זיי
און ביז אָנגעשריגן :

— איר וועט אויפהערן, צי ניין ?

דידאָזיקע, וועלכע האָבן געזונגען, האָבן נאָך העכער אויפגעהויבן
זייערע קולות און באלד פאַרענדיקט און זיך צעלאַכט אויף אַ געלעכטער.
וואָס האָט מאַניסן שטאַרק וויי געטון.

— פון היינט אינדערפרי אָן, מיינט ער, אז ער איז דאָ באַס —
זאָגט דער רויטער.

— דייוו, — האָט איינער פון די שטיפּערס זיך אָנגערופן — דער
גרינער לאָזט נישט זינגען.

— דייוו, מעג מען אַ זונג טון טראַ—לאַ—לאַ ?

— ווער לאָזט נישט זינגען ? — האָט דייוו זיך אַוועקגעשטעלט אין
דער מיט פון שאַפ און מיט ביידע הענט אונטערגעשפּאַרט אויף זיינע
זייטן.

— אַט יענער גרינער. . .

— איך הייס זינגען ! — האָט דייוו געטון אַ קאָמאָנדעווע און זיין
פנים האָט זיך אָנגעגאַסן מיט בלוט. ער איז צוגעגאַנגען צו מאַניסן און
אים געטון אַ שלעפּ באַם אַקסל.

— וואָס שלעפּט איר ? — איז מאַניס געוואָרן אַן אָנגע-
צונדענער — איר האָט עפעס אין מיר אַריינגעלייגט אַ חלק ? פאַר-
שיחיען.

— הערסט, ער קאָן זאָך. . . — האָט דייוו אַרויפגעצויגן זיינע הויזן
און באַפעסטיקט זיין לעדערנעם שמאַלן גאַרטל — ער איז גאַרנישט קיין
גרינער.

דער גאַנצער שאַפ איז געבליבן שטיל פון דעם, וואָס מאַניס האָט

זיך צעשריגן. עס איז אויף א מינוט באַ יעדן נישט געווען קיין אַטעם.
וואַרים מען האָט געוויסט, אַז דייוו איז אַ שטאַרקער בּוּר און תּמיד באַ-
רימט ער זיך נאָר, אַז ער גיט יענעם פעטש. עס האָט זיך געוואַלט זען צי ער
וועט געבן דעם גרינעם ייד פעטש. מען האָט געוואַלט, אַז דייוו זאָל באַ-
ווייזן וואָס ער קאַן.

דער ערשטער זיג

— ווען מיסטער דזשייקאב זאל זיין איצט דאָ, וואָלט ער זיך אַרויסגעוואָרפֿן, — האָט דייוו אין גאַנצן אַ ציטערנדער געזאָגט אין ווי-דעראַמאַל אַרויפגעצויגן זיינע הויזן און ווידער באַפעסטיקט זיין גאַרטל, און דאָס פֿנים זיינס איז שוין איצט געווען בלאַס ווי קאַלף, און זיך ווענדנדיק צו די אַרבעטער, האָט דייוו געטון אַ געשריי: — פֿאַרוואָס אַרבעט מען נישט? ! אויסגעלאָצט מיט די אויגן און מען אַרבעט נישט! —

די מאַשינען האָבן ווידער אָנגעהויבן זיך דרייען.

דייוו האָט אָנגעקוקט מאַניסן פֿון קאַפּ ביז די פֿיס.

— פֿאַרוואָס אַרבעטסטו נישט?

— וואָס זאל איך אַרבעטן? — האָט מאַניס געוויזן דעם ליידיקן

טיש, וואָס איז געשטאַנען לעבן אים — פֿאַרוואָס גיסטו מיר נישט קיין אַרבעט?

— בעסער זוך דיר אַן אַנדערן שאַפּ. — האָט דייוו אַזוי ווי אויס-

געשפּיגן און איז אַוועק פֿון מאַניסן.

— אַנוואָרפֿן וויל איך זיך נישט. — האָט מאַניס שוין געזאָגט ווי

צו זיך אַלײן און איז צוגעגאַנגען צו דער וואַנט באַ דער טיר, וווּ עס איז געהאַנגען זיין רעקל, און זיך גענומען אָנטון דאָס רעקל.

דערווײל האָט זיך געעפֿנט די טיר און דזשייקאָב איז אַריינגע-

קומען.

— ווהיין? — איז דושייקאָב געבליבן שטיין לעבן מאַניסן אַ פּאַר-
ווונדערטער.

— דייוו האָט מיך געהייסן גיין.

— דייוו... דייוו... — האָט דושייקאָב גערופן זיין אַרויסהעלפּ-
פּער — וואָס איס יאָ דאָ געשיין?

דייוו איז צוגעקומען און שטילערהייט עפעס געזאָגט דושיי-
קאָבן.

— בלייבן זי דאָ, — האָט דושייקאָב געלאַכט און געשאַקלט מיט
זיין קאָפּ, ווי ער וואָלט געזאָגט צו מאַניסן, אַז ער איז נאָך גאָר אַ קינד
און האָט נישט קיין שכל.

— אָבער ער וויל מיר נישט געבן קיין אַרבעט. — איז מאַניס
געווען דרייסט.

— ער וועט אינען געבן, ער וועט אינען געבן.

מאַניס איז הידער געשטאַנען באַ זיין טיש און מיט אַ פינגער גע-
שריבן אויף די גלאַסע ברעטער, ביז דייוו איז צוגעקומען מיט אַ בינטל
העמדער און זיי געטון אַזוי אַ וואָרף, אַז ער האָט שיער מאַניסן אין
גאַנצן איבערגעדעקט און פאַרשאַטן.

מאַניס האָט געפילט אַ סך גרינגער, ווי עס איז אים אַראָפּ אַ באַרג
פון קאָפּ. און ער האָט געאַרבעט ביז צוועלף מיט אַ סך פלייס. עס איז
אים זייער גרינג אָנגעקומען צו טראַכטן וועגן זיין לעבן פון קליינערהייט
אַן ביז איצטער, און ערשט איצט האָט זיך אים אויסגעוויזן, איז ער קלוג
געוואָרן. ביז אַהער האָט ער זיך געבאַדן אין זיין יחוס און האָט מורא
געהאַט אַרויסצושפּרינגען פון די האַלאַבליעס. מיט דעם איז אים נישט
אָנגעשטאַנען און מיט יענעם האָט ער נישט געוואָלט אָנהייבן און דעם
דריטן האָט ער פאַרשוויגן. תמיד איז זיינס איבערגעגאַנגען. ער האָט בע-
סער געקאַנט פאַרלירן, איידער ער זאָל געווינען און יענער זאָל זיין דער
פאַרלוירענער. דאָס איז געווען ביז איצט. איצט איז ער אין אַ ניי לאַנד
און וועט שוין זיין אַנדערש. אַז אַ מענטש שטעלט זיך נישט אַוועק אויף
זיינע אייגענע פיס, ליגט ער אויף דער ערד, און מען טרעט אויף אים.
האַט מאַניס געטראַכט. דאָ אין נייעם לאַנד וועט ער אַרבעטן. וואָס, ס'איז
דען עפעס נישט שיין צו אַרבעטן? עס איז פונקט אַזוי שיין צו אַרבעטן

ווי צו זיין א רב, אפשר נאך שענער. ער וועט פארדינען און ער מיט
שבען וועלן זיך לעבן רויק און שטיל. . .

עס איז געווארן צוועלף און עס איז אין פאבריק שטיל געווארן.
עס איז געקומען צו גיין א דארער ייד, א הויכער, מיט א קויש און אין
קויש איז געווען פון אלדאס גוטס. עפ"י הערינג, ציבעלעס, פלעשלעך
קוואס. אזא רויטער קוואס, וואס, אז מאגיס האָט געטון פון אים א טרונק,
איז אים נישט גוט געווארן און זיין צונג האָט זיך אָפגעברייט. דער דא-
דער ייד האָט אויך געטראָגן אין ביוזעם באַ זיך אַ פלעשל בראַנפן,
און ווער עס האָט געוואָלט קויפן אַ וויפ בראַנפן האָט געקאָנט קויפן. דער-
דאָזיקער דארער ייד האָט דאָ אַבער אנדערש נישט געקאָנט ליין קיין
געלט, סיידן ער האָט פריער נישט אָפגעזונגען עפעס אַ שטיקל פון
דאווען.

— אַליין אַ שטיקל חוץ — האָט ער זיך ווי פאַרענטפערט און זיך
געטאַפּט באַ זיין שיטער אין קיטשערזאָזע רויט בערדל. זיין פלאַס פנימ
איז געווען אזוי דין און דורכזיכטיק, אזוי ווי מיט פאַפיר אַרומגעוויקלט.
ער האָט זיך אנדערגעשטעלט און אָפגעזונגען דעם, אַדון עולם" און
מיט איין האַנט אין דער לופטן געשאַקלט צום טאַקט. נאַכדעם, אז ער
האָט געענדיקט, איז מען באַפאַלן זיין קויש און גענומען כאַפן פון
דאָרטן אַלערליי זאַכן. דער דארער ייד האָט אַרויסגענומען די פלאַש
מיט בראַנפן און זי האָט אָנגעהויבן אַרומגיין פון איין מויל צום אַנ-
דערן.

מאָגיס איז געזעסן אָן אַ זייט אויף אַ בענקל און גערייכערט אַ
ציגאַר. טיטון. די איבעריקע אַרבעטער זענען אַלע געזעסן אין אַן אנדער-
רער זייט אין געגעסן זייער מיטאַג. ווי עס האָט אויסגעוויזן, זענען דאָס
געווען צוויי פיינטלעכע לאַגערן. אין איין לאַגער מאָגיס און אין צווייטן
לאַגער די איבעריקע אַרבעטער. דאָס, וואָס עס איז היינט געשען איז נע-
ווען נאָך אַ שטויס ווייטער צווישן די דאָזיקע צוויי לאַגערן.

דאָס דארע יידל איז צוגעקומען צו מאָגיסן :

— עט עפעס קויפן, גיט צו ליין.

— אַ דאָק, איך באַדאַרף גאַרנישט — האָט מאָגיס געזאָגט גרינג

און גוטמוטיק — שווער אַ ייד אין אַמעריקע ? האָ ?

— עט — מאַכט אַוועק דער פעדלער.

— פונוואָנען איז אַ ייד ?
 — און ס'כעל זאָגן וואָס'ט אויסמאַכן.
 — קיינער נייט אייך גישט. כ'זע אַ ייד, פרעג איך.
 — אַזוי איז שוין עפעס אַנדערש — זאָגט דער פּעדלער און זעצט
 זיך אַוועק אויף אַ ברעג פון זיין קויש, באַ די פיס פון מאַניסן — אַליין
 בין איך פון קאַמעניעץ-פּאָדאָלסק, אַבער בין געווען שוחדט אין אַ קליינער
 שטאָט.

— פון קאַמעניעץ-פּאָדאָלסק ? !
 — יאָ.
 — ווער זענט איר פון קאַמעניעץ-פּאָדאָלסק ?
 — שמחהס פון הינטער דער בריק, אַ זון.
 — געהערט — האָט מאַניסעס פנים געלויבטן פון פרייד — אַ פיי-
 גער טאַטע. אַ טאַטנס אַ קינד. טאָ ווי זשע קומט איר אַהער ?
 — אַהער ? ס'איז אַ גאַנצע מעשה און ס'נישטאָ וואָס צו
 הערן.

— אַ טאַטנס אַ קינד און דערצו אַ שוחדט און טראָגט זיך אַרום
 מיט אַ קויש מיט עפעלער. דאָס מוז שוין זיין אַ מעשה פון טויזנט און
 איין נאַכט. — האָט מאַניס געזאָגט.
 — כמעט, — האָט דער פּעדלער צוגעשטימט, כאַטש ער האָט גישט
 געוואָס, וואָס עס מיינט טויזנט און איין נאַכט.
 — איך בין געווען שוחדט אין סאַלאָפּקעוויץ.
 — סאַלאָפּקעוויץ ! איך שטאַרב, סאַלאָפּקעוויץ ! — איז מאַניס
 אַרויס שיער פון די פלים פון פרייד און נייגיר.
 — וואָס איז דען ? — פרעגט דער פּעדלער טאַמעוואָטע.
 — וואָס איז דען ? סאַלאָפּקעוויץ ! וויפיל מאָל בין איך
 געווען אין סאַלאָפּקעוויץ ? — האָט מאַניס גענומען קנייטשן זיין שטערן.
 — איך בין אהרון, דעם דיינס אַן'איידיים.
 — געהערט, — האָט מאַניס זיך געטון אַ פאַטש אין דער קני.
 — שוחדט אין סאַלאָפּקעוויץ, האָב איך באַדאַרפט צוויי מאָל אַ וואָך
 גיין איבער די קלענערע שטעט און דערפער קוילען דאָ אַ קאַלב און
 דאָרט אַן ערן. מאַכט זיך אַמאָל אין חודש תמוז, עס איז הייס און איך
 גיי פון שאַטאָווע אַהיים מיטן וועג. די זון ברענט און איר האָב מיך אויס-

געטון דעם ראַק און גיי אזוי. די חלפים טראַג. איך אין איין האַנט און דעם ראַק אין צווייטער האַנט. איך טו אַ קוק, זע איך, אַז אויפן וועג איז פּלוצלינג אויסגעוואַקסן אַ חויר, אַ גרויס גרוי חויר מיט גרויסע ציין, וועלכע שטעקן אַרויס פון זיין מויל.

— היי, מיסטאַר, האַסט דאָרט אַן עפּל — האַט איינער פון די אַר- בעטער געטון אַ געשריי צום פעדלער.

— וואָס דען כ'האַב גישט... הייסט עס, האַלטן מיר באַם חויר — האַט זיך דער פעדלער אויסגעהויבן פון קויש און איז אַוועק דאָרטן, וווּ די איבעריקע אַרבעטער פון פּאַבריק זענען געווען — האַלטן מיר באַם חויר.

אַז דער פעדלער איז צוגעקומען צו די אַרבעטער, האַט מען באַ אים צוגענומען דעם קויש און דער רויטער האַט געזאָגט :
— איצט קאָנסטו גיין אַהין רעדן. — מיט דעם אַהין האַט ער גע- וויזן אויף מאַניסן.

— באַ אויז לייוט ער געלט און אַמונירט גאָר דעם גרינעם.

— אַז מיר זענען גאַראַנים און קויפן באַ אים.

— זיך צעשמעסט. „זיי“ קאָנען מיר — האַט דער פעדלער גע- פרוּווט זיך פאַרענטפערן.

— ווער ? — פּרעגט דער רויטער.

— „זיי“. אַט יענער ייד — ווייזט דער פעדלער אויף מאַניסן.

— גוד באַי ! קינדער, זיי זענען לאַנדטלייט. גוד באַי — האַט דער רויטער געטון אַ פליעסק מיט ביידע הענט.

דער פעדלער איז געבליבן שטיין אַ צעטומלטער. ער האַט מיט זיין שאַרפער, בלאַסער נאַז באלד דערשמעקט, וואָס דאָ איז. ער האַט פאַר- שטאַנען, אַז וואָס ווינציקער ער וועט דאָ שטיין, וועט זיין געזונטער פאַר אים. ער האַט געטון אַ כאַפּ זיין קויש און האַט גענומען שטעלן פּיס. אַז ער האַט זיך אויסגעדרייט מיט זיין פנים צו דעם איגעווייניק פון שאַפּ באַם פאַרמאכן די טיר, האַט ער אַריינגעשריגן צו מאַניסן : „האַלטן מיר הייסט עס באַם חויר...“

דעם גאַנצן טאָג איז מאַניס געשטאַנען באַ זיין אַרבעט און שטי- לערהייט צו זיך אַליין געמורמלט : „האַלטן מיר הייסט עס באַם חויר...“ עס איז אים געווען זייער גרינומטיק. נו, אויב שוחטים קומען אויך קיין

אמעריקע, איז וואָס זשע איז דאָ צו זינדיקן. פּאָוואָליע, פּאָוואָליע און
עס וועלן אָהער אַריבערקומען אַלע יידן.

מאַניס האָט שוין נישט געקאַנט זיך דערוואַרטן ביז אויף דער נאַכט.
ער האָט שוין געהאַט צוויי זאַכן צו דערצייילן שבען. ערשטנס, די שיינע
מפּלה, וואָס דייוו, דער אַנטרייבער, האָט געהאַט דורך אים, און צווייטנס,
אַז ער האָט געפונען אין אמעריקע אַ שוחט פון סאַלאַסקעוויץ.

בשעת מאַניס האָט מיט זיין ווייב שבען געגעסן וועטשערע און דער-
ציילט פון דעם „אַנטרייבערס“ מפּלה, האָט שבע, פאַרשטענדלעך, דערפון
שטאַרק הנאה געהאַט. מאַניס האָט תמיד געקאַנט איבערדערצייילן זאַכן נאָך
שענער ווי זיי האָבן פּאַסירט. ער האָט איצט פאַר שבען אויסגעמאַלן און
איבערגעקרימט פונקט אַזוי ווי דייוו איז געוואָרן אין פעס און ווי אַזוי
ער אַליין איז געוואָרן ברזגו און ווי אַזוי דזשיקאַב האָט זיך אַריינגעמישט.
— ער מוז דיך לייב האָבן אַט דער „יעאייקאָפּן“ — האָט שבע גע-
זאָגט.

— לייב האָט ער מיך נישט, אָבער ער באַדאַרף מיך האָבן — איז
מאַניס געווען זיכער. — אָן מיר וועט ער דען קאָנען פירן דאָס גע-
שעפט ?

— וואָס איז דאָס פאַר אַ מין געשעפט ? — האָט שבע געוואָלט
וויסן. — איך האָב דיך שוין עטלעכע מאָל געפרעגט און דו האָסט מיר
אפילו געזאָגט, אָבער איך ווייס נאָך אַלץ נישט, וואָס דאָס איז פאַר אַ מין
געשעפט.

— העמדער — האָט מאַניס געזאָגט מיט אַ זיפּך.

— פשוט, העמדער ? — פרעגט שבע.

— העמדער. אמעריקע האָט, ווייזט אויס, לייב העמדער מיט גרינע
און רויטע פּאַסיקלעך און מיט אַלערליי קאַלירנדע קעסטעלעך — האָט מאַניס
געמאַכט דערפון גאַרנישט.

— אויך מיר אַ מסחר. העמדער... — האָט שבע געקרימט מיט

די לייפן.

— זעסט דאָך, אַז עס איז אַ מסחר.

— כּיפּאַרשטיי נישט — האָט שבע געקוקט מאַניסן אין מויל אַריין —
וואָס איז באַ „יעאייקאָפּן“ ? אַן אַרט, וווּ מען וואַשט און מען פרעסט
העמדער.

- גיין. „בא אונק“ מאכט מען העמדער. פארשטאנען? — האָט מאַניס געזאָגט דאָס וואָרט „בא אונק“ מיט ווירדע.
- און איבערגעקערטע וועלט: וואָס „בא אונק“ גייען יידענעס, איז גאָר דאָ אַ מסחר פאַר אַ מאַנספערשויך — האָט שבע אָפּגעלאַכט פון אַמעריקע.
- יא, איך האָב גאָר פאַרגעסן — האָט זיך מאַניס דערמאָנט אין פעדלער — ווייסט וועמען איך האָב היינט געזען?
- וועמען?
- אַ שוחט.
- טאַקע?
- אַ שוחט פון סאַלאַפּקעוויץ.
- גיי שוין, גיי! פון סאַלאַפּקעוויץ — האָט זיך שבע געוונדערט.
- פון סאַלאַפּקעוויץ.
- און איצט איז ער שוחט אין אַמעריקע?
- שוחט אין אַמעריקע... — האָט מאַניס געשמייכלט — ער איז דאָ אַ סוחר.
- אַ רייכער, מסתם — פרוווט שבע.
- כ׳האַב זיין געלט נישט געציילט.
- מיט וואָס האַנדלט ער?
- מיט עפעלעך.
- מיט וואָס? — האָט שבע אויף געטון אַ קוויטש.
- מיט עפּ—פּע—לע—לעך. עפּל, עפּל — האָט מאַניס שבען געגעבן צו פאַרשטיין.
- נו, קאָן מען נישט משוגע ווערן? אַ שוחט פון סאַלאַפּקעוויץ און פאַרקויפט דאָ עפעלעך. ער מוז זיין עפעס פון יענע חברה.
- פון וועלכער חברה?
- אפשר ווילן זיי דיך אַריינגאָרן אין זאַק אַריין?
- גיי. ער קומט אַריין אין אונזער פאַבריק, שאַפּ מיין איך, און טראַגט אַ קויש מיט עפּל, בייגל, הערינג און קוואַס צו פאַרקויפּן.
- אַ יורד. — לאָזט שבע אַרונטער דעם קאַפּ.
- וואָס דען.
- אַ רחמנות.

— דו באַלד מיט דיין רחמנות — ווערט שוין מאַניס אַ ביסל אויפֿ-
גערעגט — וואָס באַלד, איז רחמנות. פאַרקערט, לאָזן קומען אַ סך אַזעלכע
קיין אַמעריקע.

— וואָס וועט דיר אַרויסקומען ?

— זאָל דער אייבערשטער העלפֿן און גאַנץ פּאָדאָליע זאָל אַהער-
קומען. איז ערשטנס, וועט דאָ זיין פּאָדאָליע. און צווייטנס, וועט דאָס אמתע
פּאָדאָליע בלייבן אָן אַ ייד, אַזוי ווי, צום ביישפּיל, הישפּאַניע. אוי בענקט
זיך זיי נאָך אַ יידעלע, כימיין הישפּאַניע.

— עט, כּגלליב נישט, אַז עס זאָל גאָר קיין איין ייד אפּילו נישט
זיין אין הישפּאַניע. — ווערט שבעס פנים באַלויכטן מיט דעם אמתן יידישן
חן, וואָס גאָר אַ יידישע טאַכטער קאָן זיך פאַרגינען.

— אַזוי שטייט אין די ספרים.

— וואָס זשע האָט דער שוחט דערציילט ? — פּאַלט פּלוצלינג שבע
אַריין אין די רייד.

— ער האָט נעבעך נישט קיין צייט — פרנסה, צו דערציילן האָט
ער אַ סך. ער האָט מיר אָנגעהויבן דערציילן אַ מעשה און איז געבליבן
אינמיטן דערציילן. — האָט מאַניס געזאָגט און זיך צעלאַכט אויף אַ קול,
גאָר אומדערוואַרטעט פאַר שבען.

— וואָס זשע לאַכסטו, מאַניס ?

— כּלאַך, ווי אַזוי די אַרבעטער קיפּן פאַם סאַלאַפקעוויצער בראַנפֿן-
פינף גראַשן אַ זופֿ.

— קאָן דאָך איינער אויסזופֿן דאָס גאַנצע פּלעשל ?

— דאָס טאַקע, וואָס איך לאַך.

— הערסט, מאַניס, זען זיך בעסער אַזעק און שרייב אָן אַ בריוו.

כּהאַב געזאָגט שלומען, אַז מיר וועלן אים אַלץ אַרויסשרייבן.

— גוט, וואָס דו האָסט מיך דערמאַנט. נעם אַראָפּ פּוץ טיש —
האַט מאַניס דערווייל געבענטשט אויף אַ קול און נאָך דעם בענטשן האָט
ער פאַרויכערט אַ ציגאַר טיטון און זיך גענומען שרייבן :

— — מיין זיס און פיינקענענדיק אייניקל, זאַלסט לעבן לאַנג.

איך וואָלט דיר אפּילו באַדאַרפט באַשרייבן אינונער נסיעה קיין אַמעריקע.
ווי אַזוי מיר האָבן געשוואַרצט די גרענעץ פּאַנאַכט און ווי אַזוי איך מיט
דער באַבען דיינער זענען געלעגן אין וואָגן מיט היי. און ווי אַזוי מיר

זענען אזוי געפאָרן און געפאָרן, ביז מיר זענען צוגעקומען צו אַ בריקל
און אַרויסגעקראַכן פון דעם היי. און צוויי הויכע גוים מיט שטרוענע
קאָפּעליושן, אזוי ווי צוויי שדים, האָבן אונז געמירט: באַרג-אַראַפּ, באַרג-
אַרויף דורך פעלדער מיט ווייך, ביז מיר זענען צוגעקומען צו אַ טייך.
און מען האָט אונז געהייסן אויסטון די שטינעלעך. און מיר האָבן אזוי
געטון. און מען האָט אונז געהייסן אַריינגיין אין טייך. און איך האָב
אַריינגעשטעלט מיין פוס אין וואַסער און דערפילט, אַז דאָס וואַסער איז
קאַלט ווי אייז, און די שטינדלעך אין וואַסער-גרוינט זענען שפּיציקע.
האַב איך צוריק געכאַפט דעם פוס. און די צוויי לאַנגע גוים האָבן אינו
געטון אַ כאַפּ אויף זייערע פלייצעס און אַריבערגעטראָגן מיך מיט דער
באַבען איבער דעם טייך. און פון יענער זייט גרענעץ האָבן די הענער
שוין געקרייט. און מיר זענען איבערגעשלאָפן דאָס שטיקל נאַכט באַ
אַ ייד. און אין דער פרי האָט אונז דער ייד געפירט צו דער באַן. מיט
דער באַן זענען מיר געפאָרן דריי טעג ביז צו דער שיף. און אויף דער
שיף האָבן מיר זיך אויפגעזעצט פרייטיק און מיר זענען געפאָרן מיט דעם
ים הגדול. אַ ביסל אַ גרויסקייט פון אַ ימעלע. כ'האָף, אַז וועט אים
אַליין אַמאָל זען. דעמאָלט וועלן מיר וועגן אים אַ ביסל רעדן. עס האָט
געדויערט אפּשר צוויי וואָכן, ביז מיר זענען אַריבער דעם ים הגדול בשלום.
און מיר זענען אָנגעקומען קיין קעציל גארדען ווידער אַמאָל אין אַ פריי-
טיק. זענען מיר איבערגעשטאַנען איבער שבת אין קעציל גארדען. די
באַבע דינע באַזונדער און איך באַזונדער, פּרעג שוין נישט. כ'על קיינ-
מאָל נישט פאַרגעסן דעמאָזיקן קעציל גארדען. מיך האָט מען אַוועקגע-
לייגט שלאָפן צווישן גוים. און די נאַכט פון פרייטיק אויף שבת, גיין,
וואָס זאָג איך, די נאַכט פון שבת אויף זונטיק, דאָס הייסט שבת-צונאַכטס.
האַרן זיך די גוים געשלאָגן. ווי איך האָב פאַרשטאַנען, האָבן זיי זיך גע-
שלאָגן איבער מיר. וואָרים זיי האָבן געהאַלטן אין איין טייטלעך מיט די
פּינגער אויף מיר. פאַרשטייטו שוין, ווי איך האָב דעמאָלט געפילט. נאָר
גאָץ האָט געהאַלטן און עס איז געוואָרן טאָג און עס איז געקומען איי-
נער מיט אַ לאַמטערן אין האַנט און אונז אַרויפגעטריבן ערגעץ מיט טרעפּ.
ביז מיר זענען אַרויפגעקומען אויף אַן אָרט וווּ מען האָט געקאַנט זען
דעם הימל מיט דעם ווייטן בלייכן טאָג. דערנאָך האָט מען אונז צוריק
אַראַפּגעטריבן מיט די אייגענע טרעפּ און מען האָט אונז איבערגעצייילט

און אונו געגעבן עסן איבערבייסן. און באטאג האט מען מיך צונויפגע-
פירט מיט דער באַבען דיינער, וואָס האָט שוין געהאט געשוואַלענע אויגן
פון וויינען. און מיר זענען אַראָפּ ווידער אין אַ שיף און ווידער אַרויס
פון דער שיף און אַריינגעפאַרן אין אַמעריקע. איצט וויינען מיר אין די-
לענציי סטריט, נומער 118. מיר האָבן אַ דירה פון צוויי שטובן. איינע
איז אַ פינצטערע און איינע אַ ליכטיקע. מיר האָבן געקויפט ניי מעבל
און איך אַרבעט שוין בסך-הכל, און איבעראַכטאָג וועל איך שוין פאַרדי-
גען געלט. טאָקע אַמעריקאַנער געלט. די באַבע דיינע פילט, דאַנקען
גאָט, זייער גוט. און איצט וועל איך דיר אַביסל באַשרייבן די ווונדער
פון אַמעריקע. קיין נאַפט נוצן מיר נישט. מען טוט אַ דריי אַ קרענטל
און אַ צינד אָן אַ שוועבעלע און עס ווערט ליכטיק. דאָסדאָזיקע מין באַ-
לייכטונג רינט אין רערן איבער דער גאַנצער שטאָט און רינט אַריין צו
יעדן איינעם אין שטוב אַריין. דאָס קרענטל מוז זיין פאַרדרייט, אַ נישט
קאָן עס דיר אַנריגען אַ פולע שטוב און עס זאָל זיך פאַרדרייען דער
קאָפּ. עס איז איינס פון גאָטס ווונדער. מען עפנט דאָס קרענטל, הייבט אָן
צו זשומזשען, מיינסטו דאָך, אַז ווער ווייסט, וואָס דו וועסט באַלד דער-
זען. לאָזט זיך אויס, אַז דו קאַנסט אַזוי אַפּשטיין אַ גאַנצן טאָג, אַ וואָך,
אַ חודש און פון אַפענעם קרענטל וועט אַלץ זשומזשען און וועסט גאָר-
נישט זען. דערפאַר שמעקט עס גישט אַזוי שיין. ווידער איז דאָ פאַראַן
אַן אַנדער ווונדער. אין די גאַסן ברענען לאַמטערן און זיי צינדן זיך אַליין
און פאַרלעשן זיך אַליין. די שטיבער האָבן גישט קיין דעכער, און
אויך גישט קיין קוימענס. און די שטיבער זענען אַזוי הויך, אַז מען האָט
זיי געמוזט צעטיילן אויף פיר חלקים. אין דער הויך האָט מען זיי צע-
טיילט. כּוּזיל, שלום, אַז זאָלסט פאַרשטיין. אין דער הויך. איינער וויינט
אונטן. אַ צווייטער וויינט איבער אים. דאָס הייסט אויף דעם ערשטנס
קאָפּ, און דער דריטער וויינט אויף דעם צווייטנס קאָפּ. און מיר וויינען
אויך אויף יענעם קאָפּ, אין דעם דריטן חלק פון אַזאַ שטוב. וואָסער
גייט דאָ פון דער וואַנט און, זאָלסט נישט לאַכן, דער בית-הכּסא איז דאָ
סמוך לשולחן, כּמעט אין שטוב, פרעג שוין גישט. אַזאַ ווונדער האָט דאָ
געמענט גישט זיין. אַבער פונדעסטוועגן איז דאָס אַ ווונדער...
— מאַגיס, מאַגיס, — רופט שבע — וואָס האָסטו זיך אַזוי צע-
לאָזט? עס ווערט שפעט און באַדאַרפסט אויפשטיין גאַנץ פרי. שרייב

א גרוס פון מיר און שרייב נחומען, אז ער מעג קומען. אים וועט דו
זיין גוט אין אמעריקע.

— כ'וועל אים שרייבן — בייגט מאַניס ווידער אָן זיין
קאָפּ איבער דעם פּאַפּיר און זיין פּען הייבט אָן לויפן אַהין און
צוריק.

טז.

פ א ר ו ע מ ע ן ?

דאָס הויז, נומער 118 דילענסי סטריט, מוז שוין דאָ שטיין. אזוי
זוי מאַניס זאָגט, פון ששת ימי בראשית אָן. וואָרים נישט נאָר איז דאָס
אַלט, נאָר עס איז נאָך עלטער פון אַלט. די פענצטער זאָגן עדות.
ערשטנס, קאָנען זיי זיך שוין נישט עפענען און אויב מען עפנט שוין יאָ
אַ פענצטער מיט גרויס אַנשטרענגונג, קאָן מען עס דערנאָך נישט פאַר-
מאַכן. די שאַלעוואַניעס זענען אזוי איבערגעטעפעשיעט, אַז אויב מען
רירט זיי אָן מיט אַ פינגער, קרישלט זיך פון זיי ברעקלעך. די ווענט זע-
נען אזוי פאַרפויילט, אַז אויב מען קלאַפט אין זיי אַריין אַ טשוואַק, באַ-
דאַרף מען נישט נוצן סיינ העמערל. מען קאָן דעם טשוואַק אַריינבלאָזן
מיט אַ בלאָז פון דער נאָז. מאַניס קלערט המצאות: פון וואָס זענען די-
דאָזיקע ווענט געמאַכט? . . . צי זענען זיי טאַקע פון ציגל, נאָר די ציגל
פון פאַרצייטנס זענען געווען נישט אזוי שטאַרק ווי די היינטיקע; צי
זענען די ווענט לכתחלה געמאַכט פון פאַפיר אָדער פון בלאַטע. און אויף
דער בלאַטע האָט מען געקלעפט פאַפיר, און דאָס פאַפיר האָט מען ווידער
פאַרשמירט מיט גרינע פאַרב.

מאַניס צאָלט דירה-געלט. אָבער ער ווייסט נישט ווער עס איז דער
באַלעבאָס פון דעמדאָניקן הויז. דאָס דירה-געלט נעמט צו אייברעם. און
אייברעם גיט עס אפשר איבער דעם אמתן באַלעבאָס. האָט מאַניס אוי-
מישנע געפרעגט אייברעמען צי ער קאָן דעם באַלעבאָס. אָבער עס ווייזט
זיך אַרויס, אַז אייברעם אַליין ווייסט אויך נישט ווער עס איז דער באַ-

לעבאָס. עס איז דאָ אַ גאַנצע מעשה דערביי. געווען אַמאָל אַ רייכער
גוי, איז ער פֿלוצלינג געשטאַרבען אין האָט נישט איבערגעלאָזט קיין קינד-
דער און קיין יורשים. ער אַליין האָט געווינט ווי אַן אַרימאָן. ערשט אז
ער איז פֿלוצלינג געשטאַרבען, האָט מען זיך דערוואַסט, אז ער פֿאַרמאָגט
גאַנץ דילענסי סטריט. און קיין יורשים זענען נישטאָ. . .

דערפֿאַר קאָן אייברעם אויך נישט דעם באַלעבאָס פֿון דעם הויז.
ער נעמט צונויף דאָס דירה-געלט און מראָגט עס אַוועק אין קאַנטאַר.
דאָרטן נעמט מען צו דאָס געלט און מען טאַרשרייבט אַזוי פֿיל און אַזוי
פֿיל און מין זיפצט דערביי. וואָרים פֿאַרוואַסט זאָל מען נישט זיפצן: פֿאַר
וועמענס וועגן זאָמלט מען דאָסדאָזיקע געלט ?

עס פֿאַלט טאַקע דערפֿאַר אַ פֿחד אַ קוק צו טון אויף דעם הויז
ווי מאַניס ווינט. עס איז פֿאַרוויינט און אויסגעשמירט און באַם ברעג
פֿון דאָך הענגט אַ שטיק רינווע און שאַקלט זיך טרויעריק. דער קאַרי-
דאָר אינעווייניק איז שמאָל און פינצטער און די ווענט זענען אַפּגעריסן.
עס איז נישטאָ פֿאַר וועמען זיך צו באַקלאָגן. די שטיבער וועלן שטיין
אַזוי, ביז זיי וועלן זיך צעשיטן אין פֿראַגן.

מאַניס פֿאַרשטייט נישט וואָס דאָס הייסט. געווען אַ מענטש אַמאָל.
איז ער דאָך געווען. פֿאַרוואַס-זשע ווייסט מען נישט פינקטלעך ווי אַזוי
ער האָט געוויסן, און אפשר האָט ער ערגעץ איבערגעלאָזט קינדער. און
וואָס הייסט ער האָט געלעבט ווי אַן אַרימאָן ? די שטיבער האָבן דאָך
ווערט געהאַט געלט. פֿאַרוואַס-זשע האָט ער געלעבט ווי אַן אַרימאָן ? עס
מוז זיין אַן אויסגעטראַכטע מעשה. אַזוי געפֿעלט מאַניסן. אייברעם שפֿאַרט
זיך מיט אים, אַז נישט. און ער, מאַניס, האַלט זיך באַ זיינס. אייברעם
קוקט אַן מאַניסן מיט צוויי אויגן: וואָס מיינען זי ? דאָ איז אַמעריקאַ. . .
דאָ קאָן אַלעס מיט אינען פֿאַסירן. . .

אייברעם אַליין האָט אויך געלעבט איינוואַם און אַליין אויף דער
וועלט. זיין היים כאַ, כאַ, אַ גרויסער קעלער מיט צוויי קליינע, שמאַלע
פענצטערלעך, וואָס זענען געווען באַשלאָגן מיט דראַטענע באַשיצערס.
און דורך אַט די, פֿון זינעם דראַט אויסגעוועפטע, באַשיצערס, האָט קיין
זון נישט געקאַנט אַריינשטראַלן אין אייברעם קעלער. דערפֿאַר אַבער
איז דורך די דאָזיקע באַשיצערס יאָ אַריינגעקומען שטויב. רעגן און שניי.
ווינטער האָט אייברעם באַדאַרפט אַוועקשטעלן זיין בעט ווייט פֿון די באַשיצ-
ערס.

טע פענצטערלעך. און זומער האָט אייברעם זיין בעט באַדאַרפט דערנוענ-
טערן צו די פענצטערלעך.

אייברעםס באַלעבאַטישקייט איז באַשטאַנען פון אַ סך זאַכן. חוץ ויין
אייגן בעט, האָט ער פאַרמאַגט אַ גרויס פאַרמעגן פון אַלערליי טשווע-
קעס, האַמערס אַלערליי, זעגן, שטיקער בלייענע קישקעס, שטיקער גומענע
קישקעס.

אייברעם האָט ליב אויפצוקלייבן זאַכן. ער איז ברוגו אויף דער
וועלט, פאַרוואָס מען וואַרפט אַזעק. ער האָט געטראַכט, אַז ווען ער קאַן
אויפקלייבן דאָס, וואָס די וועלט וואַרפט אַזעק, וואָלט אים שוין גאַרנישט
געפעלט. דאָס, וואָס ער איז איינער אַליין אויף דער וועלט און דאָס, וואָס
קיינער וועט נישט בלייבן נאָך אים, האָט אים ווייניק געאַרט. די מחשבה,
אַז ער זאָל אַנשיטן פילע קעלערס מיט זאַכן, האָט אים געוואַרעמט און
אויפגעלעבט זיין בלוט.

אַז ער איז געגאַנגען אין גאַס און געזען ליגן אַ טשוואַק, האָט ער
אים אויפגעהויבן און געבראַכט אַהיים. און אַזוי מיט אַנדערע זאַכן: שרויפן,
קראַנטן, שטריק, פיסלעך פון בענקלעך, אַלטע קאַפּעליזשן, שיד, קאַלאַשן,
פּאַדקאַוועס פון פּערד, ציגל, זאַווייעסעס, שטיקער גלאַז, רעמלעך, אַלטע
טעפּ, הילצערנע קעסטלעך. די דאָזיקע זאַכן פלעגט ער האַלטן אין באַזונ-
דערע ערטער אויסגעלייגט. און פון יעדער זאָך געמאַכט גוטע נוצן. אַ
שטייגער פון די הילצערנע קעסטלעך האָט ער אויסגעשפּאַלטן שפּענער
צום אויוון. טשוועקעס, ציגל און שרויפן, האָט ער פאַרברויכט צום פאַר-
ריכטן די הייזער, איבער וועלכע ער איז געווען באַלעבאַט. שיד און אַנדע-
רע אַלטע זאַכן האָט ער אַליין באַדאַרפט פאַר אייגענעם געברויך. עס איז
נישט געווען איין זאָך, וואָס ער האָט געפּינען, אַז ער זאָל עס נישט קאָ-
נען פאַרברויכן, אויב נישט איצט, איז שפּעטער.

ער איז פּמעט מיט דערדאָזיקער טבע זיינער געווען שטאַלץ. דער
קעלער זיינער איז געווען פאַרפּונדעוועט מיט אַזעלכע אַלטוואַרגן. און צווישן
דעם אַלעמען אויך זיין בעט. דאָסדאָזיקע בעט איז קיינמאַל, ווי עס האָט
אויסגעוויזן, נישט געווען ווייס. צוליב וואָס האָט דאָס באַדאַרפט זיין ווייס?
עס האָט דאָך געקאַנט זיין גרין אַדער געל. אָבער זיכער איז דאָסדאָזיקע
בעט געווען דאָ באַ אייברעמען רויק, וואָרים קיין ווייבלעך האַנגט האָט עס
נישט אַנגעריירט און דער שטויב האָט עס צוגעדעקט און דאַרטן האַבן

מסתם געלעבט ווערים און אנדערע באשעפענישן, און שפינען האָבן צווישן בעט און וואַנט זייער שפינוועבס געוועבט און קיינער האָט זיי נישט גע- שטערט. טאַמער שלאָפט דאָרטן אַ מענטש, איז וואָס אַרט עס זיי ? שלאָפט זיך אַ מענטש אין זיינע אַרימע מידע שעהן.

אייברעם האָט דערפאַר, דאָס הייסט אַט פאַר דעמדאָזיקן פאַרגעניגן צו האָבן וווּ צו שלאָפן, געטון אַלערליי אַרבעטן אַרום דעם הויז. אַלע אַוונט האָט ער באַדאַרפט אַנצונדן די גאַז-באַלייכטונג אין די קאָרידאָרן פון אַלע עטאַזשען. ער האָט אויך אַלע גאַנץ פרי באַדאַרפט די אייגענע גאַז-טאַמפּן אויסלעשן, דאָס מיסט פון די טרעפּ און קאָרידאָרן אויסקערן און אויך אַפּקערן דעם ברוק באַם הויז און זען, אַז דער מיסט-פירער זאָל צונעמען דאָס מיסט און אַפּמאַל.

איז ער שוין געווען זיכער מיט אַן אָרט, וווּ זיין קאַפּ אַוועקצולייגן. ער האָט אָבער זיך געפילט זייער איינזאַם און פשוט נישט געהאַט מיט וועמען זיין צייט צו פאַרברענגען. האָט ער דערפאַר אַריינגענומען אין זיין קעלער אַ שוואַרצע קאַץ. די דאָזיקע קאַץ איז אים זייער געווען גע- טריי און זי פלעגט אים פאַרשטיין אויף דעם ווונט. און זי האָט געבוירן קעצעלעך אַ סך, שוואַרצע, און אייברעם האָט זיי נישט אַוועקגעטריבן. פאַרקערט, ער האָט זיי געלאָזט וואַקסן. ער האָט זיך מיט אַט די קעץ זיינע זייער פיל געגרייסט און זיי אַפּגעזיטן ווי גוטע קינדער און זיי גע- לערנט שיינע מידות. עס האָט אָבער אויך געקאַנט טרעפן, אַז אייברעם האָט אַוועקגעגעבן עמעצן אַ קאַץ. מען פלעגט שוין זאָגן אין דעלענטי סטריט :

— מען באַדאַרף אַ גיי קון נעמען אַ קאַץ באַ אייברעמען.

אייברעם פלעגט דעמאָלט שטעלן אַלערליי שאַלוח : וויפיל קינדער עס זענען דאָ אין הויז, וויפיל דער מאַן פאַרדינט, און וויפיל מען צאָלט דירה-געלט און אויפן וויפילטן שטאַק מען וווינט. און אַמאָל פלעגט אייב- רעם אזוי זאָגן, לַמשַׁל : „איר האָט צופיל קינדער. דערפאַר וועל איך אייך נישט געבן קיין קאַץ.“ אַדער : „אייער מאַן פאַרדינט ווייניק, טאָרט איר קיין קאַץ נישט האַלטן“ און פאַרקערט : „עס איז אַלראַיט, נעמט אַריין אַ קאַץ אין שטוב, וועט אייער מאַן אָנהייבן צו פאַרדינען מערער“...

און זיין נאָמען איז געווען באַקאַנט אומעטום, נישט נאָר דערפאַר,

וואס מען האָט געוואָסט. אַז באַ אים קאָן מען באַקומען אַ גוט קאַצפֿ מיט
שיינע מדות, נאָר אויך פֿאַר אַנדערע זאַכן.

און זאָגן. אַז אייברעם האָט דערמיט נישט געגרייסט זיך, קאָן מען
נישט. און אַט די קעץ זיינע האָבן אים פֿיל נחת געטון. זיי צו געבן עסן
האָט ער זיך ווינציק געוואָרגט. אַבי ער איז נאָר געווען זאַט, האָט ער
שוין געקאַנט אין זינען האָבן זיינע קעץ אויך, וואָרים באַם קאַב איז תמיד
געווען אַלערליי אַפּפּאַלן און ביינער. דער עיקר איז געווען, אַז ער אַליין
זאָל זיין זאַט. דאָס איז אים אויך נישט אַנגעקומען אזוי שווער. נו, האָט
ער געאַרבעט באַ אַן אַנדער הויז אויך. און באַ אַ דריטן. דער גאַנצער
בלאָק צווישן עסעקס און נאָרפֿאַלק איז פֿמעט געווען זיינער. דער קאַב
האָט געגעבן שטיקער קישקע, אַנגעפֿילט מיט פֿלייש און קנאָבל. דער ביער-
סאַלון האָט געגעבן ביער און די שפּייז-קראַם האָט געגעבן ליכט, צוקער
און סיי און דער בעקער האָט געגעבן ברויט און זעמל.

אייברעם האָט געקענט איטלעכן אויף דעמאָזיקן בלאָק. ער האָט
געוואָסט ווער עס באַרגט באַ די קרעמער און וועלכער קרעמער איז פֿונ-
דאַמענטאַל אויב אַ קרעמער האָט נישט געטון קיין גוטע געשעפטן און
האָט זיך געוואַקסן מיט זיינע קרעדיטאָרן, האָט דאָס אייברעם געוואָסט.
ער האָט געקאַנט נביאות זאָגן באַלד פֿון אַנהייב אָן. אויב אַ קרעמער
האָט זיך מיט זיין קראַם אין יענעם בלאָק אַריינגעצויגן, צי ער וועט
לאַנג דאָ געדויערן.

אייברעם האָט אויך געקענט באַם נאָמען די קאָנדיקטאָרן פֿון
פֿמעט יעדער פֿערד-קאַר, וואָס איז דורכגעלאָפֿן דילענסי סטריט. און דער
פֿאַריסמאַן איז מיט אים געווען אויסגעבונדן און ער פֿלעגט אים תמיד
דערציילן וויצן און דערביי דרייען מיט זיין פֿאַליציאָרישן קלעצער. אייב-
רעם האָט אפֿילו זייער גוט געקענט די פֿערד, וואָס פֿלעגן לויפֿן מיט די
קאַרס. טאַמער האָט ער דערזען אַ ניי פֿערד, פֿלעגט ער זיך באַלד נאָכ-
פֿרעגן וווּ עס איז אַהינגעקומען דאָס אַלטע. אַוועק אויף יענער וועלט? ...
נו, מיר וועלן אויך אַהין גיין. . .

דאָס לעבן אויף דילענסי סטריט איז פֿמעט ווי דורכגעגאַנגען טאַג-
טעגלעך דורך אייברעמס הענט. און פֿאַר זיינע אויגן איז דילענסי סטריט
געוואָרן צו ביסלעך איבערגעביטן פֿון וווינונגען אויף קראַמען. ווען ער
איז דאָ אין דער יוגנט געקומען, איז נאָך קיין סימן נישט געווען פֿון

קיין קראמען. איצט ווערט פול די גאס מיט קראמען. און שוין הערט אייברעם פון פאליסימאן און אין ביער-סאלון, אז מען וועט באַלד איין זייט פון גאס אינגאנצן אראפרייסן, וואַרים מען וויל בויען אַ גרויסע בריק און צוליב דער גרויסער בריק באַדאַרף מען ברייטער מאַכן די גאס און מען זאָגט, אז דאָ וועט אַמאָל זיין אַ ברייטער בולוואַר מיט ביימער. ווער ווייסט, ווען דאָס וועט אַמאָל זיין ?

דערווייל איז אייברעם נאָך אַלץ דער אויפזעער פון דער גאס. און דאָס ביסל געלט, וואָס עס פאַלט אים אַמאָל אַריין. באַהאַלט ער אין אַ גרויסן בייטל, וועלכן ער האַלט אין בוועם. געלט פאַלט אים אַריין פון אַלערליי קוואַלן : פון שליסל-געלט, פון מתנות, פון דעם, וואָס ער פאַר-קויפט אַלערליי זאַכן, ווי פלעשער, אַלטע גומי, שטריק, פאַפירן, זעק, אויך פאַלט אים אַריין געלט פון מעקלעריי.

זיין מעקלעריי באַשטייט אין דעם, וואָס ער געפינט פאַר אַ גרינעם ייד אָן אַרט וווּ צו פאַרדינען. ער איז פשוט צופרידן צו זען ווי אזוי אַ גרינער ייד ווייסט נישט וווּ אַ טיר עפנט זיך און ער, אייברעם, באַווייזט זיין חסד און עפנט פאַר דעם ייד די טיר.

די גרינע יידן ווייסן נישט וווּ אַ טיר עפנט זיך. מיט אַזעלכע יידן קאָנען די באַלעבאַטימ טון, וואָס זיי ווילן. אַרבעטן אוימיסט מיט זיי עט-עטלעכע וואָכן. גרינע יידן מיט זייערע פרישע, געזונטע הענט און מיט זייער מורא פאַר דעם מאַרגן, טאַמער וועט נישט זיין וואָס צו עסן.

אייברעם האָט טיף אינעווייניק פיינט געהאַט מענטשן. פיינט געהאַט ביז גאַר. פאַרוואָס ? אָט פשוט דערפאַר, וואָס עס האָט זיך אים אויסגע-ווירן, אז אין זיין אומגליקלעך לעבן, אין זיין, פון אויבן-אויף, גאַנץ גע-שמאַק און זאָרגלאָז, אַבער אין דער אמתן זייער נידעריק און פינצטער לעבן, זענען שולדיק מענטשן. פריער זיין פאַטער און מוטער, דערנאָך זיין מלמד און דערנאָך זיין ערשטער באַלעבאַט, באַ וועמען ער האָט גע-אַרבעט און דערנאָך זיינע חברים, וועלכע האָבן אים אַראָפגעפירט פון גלייכן וועג, און דערנאָך אַנדערע חברים, מיט וועלכע ער האָט זיך ס'קאַמ-פאַניעוועט שוין אין די שטעכטע וועגן, וועלכע האָבן פון אים געמאַכט זיין אויסוואַך, און דערנאָך אַלע, אַלע, פון קליין ביז גרויס ליגנער — אין די אויגן גוטע רייד און אונטער די אויגן אַלדאָס בייז ; איז דיר גוט,

זענען זיי מיט דיר פריינט ; איז דיר שלעכט — אנטלויפן זיי פון דיר ;
ביסטו געזונט און שטארק, דערקענט מען דיך און אויב נישט, אויב עס
טרעפט מיט דיר עפעס אַ צרה, בלייבסטו איינער אליין און קיינער פון
דיינע פריערדיקע פריינט דערקענט דיך נישט. מיט איין וואָרט, אייברעם
פילט אַ טיפע שנאה צו מענטשן.

א שְׁנָאָה צו מענטשן

אמת, א שְׁנָאָה צו מענטשן האָט אייברעם געהאַז, אָבער קיין שלעכט-טער איז ער בטבע נישט געווען. אויף דילענסי סטריט האָט מען אים געקענט פֿאַר אַן ערלעכן, פּראָסטן מענטש און קיינער האָט גאַרנישט גע-ווסט, אַז דערדאָזיקער פּראָסטער, גוטער מענטש טראָגט אינעווייניק אַ פיינטשאַפט אויף דער גאַנצער וועלט.

אייברעם האָט זייער אָפּט, ליגנדיק אין זיין איינזאַמען בעט, נישט געקאַנט איינשטאַפּן, כאָטש ער איז תמיד געווען מיד פּון אַ גאַנצן טאַג אַרבעט. ער האָט זייער אָפּט געהאַלטן אין דער פינצטער אָפּן זיינע אויגן און געהאַט טענות צו דער וועלט. די גאַנצע וועלט פירט זיך, אַז אַ מאַנט-ביל באַדאַרף זיך אויסקלייבן אַ „פּרוי“ פֿאַר אַ ווייב. אייברעם האָט זיך נאָך נישט אויסגעקלייבן קיין „פּרוי“ פֿאַר אַ ווייב. אייברעם איז שוין באַלד אַלס פּופּציק יאָר און האָט נאָך נישט קיין ווייב. . . עס אַרט אים נישט, וואָס ער האָט נישט קיין ווייב, אָבער עס פּאַרדריסט אים, וואָס די יאָרן גייען אַוועק און ער שליינגט אין זיך אַריין, ממש, דאָס שפייטעך. און ער ווייסט, אַז עס איז שוין פּאַרפאַלן. ער וועט שוין נישט קאָנען אויסקלייבן זיך אַ פּרוי. . . און אַט פּאַרוואָס: ביז אייברעם איז צו זיין שכל געקומען, האָט ער דאָך נישט געהאַט קיין שכל. און אַז ער האָט שוין באַקומען שכל, איז אויף אים אָנגעפאַלן אַ מורא פֿאַר פּרויען. אַזוי מיט זיך אַליין אָדער צווישן מאַנטבילן, האָט אייברעם, דאָכט זיך, געהאַט גענוג שכל. טאַמער איז ער געקומען צווישן פּרויען, האָט ער באַלד פּאַרלוירן זיין

שכל און איז געוואָרן נאַריש, ווי אַ שטעקן פון אַ בעזים. די מאַמע זיינע, געדענקט ער, האָט אים תמיד געשלאָגן מיטן שטעקן פון בעזים. און טאַקע פון אַט יענער פרוי, דאָס הייסט פון זיין מאַמען, האָט זיך באַ אייברעמען אַנגעהויבן זיין שנאה צו פרויען. ווען ער איז געוואָרן גרויס, האָט ער אַנגעהויבן גיין פון שטאַט צו שטאַט, פריער מיט אַ קאַמפאַניע אַרימעלייט. ער איז באַ זיי געווען דער אַנטרייבער פון זייער פערד-און-וואָגן. ביז זיי זענען מיט אים אַוועק גאַר אין אַ ווייטער שטאַט און ער האָט זיך דאָרט געפונען איינמאַל אין אַ קריגעריי צווישן צוויי אַרימעלייט. אייברעם האָט אַרויסגעוויזן זיין נאַרישקייט צו דער פרוי פון איינע פון די אַרימעלייט. אייברעם גיט איצטער צו און איז זיך מודה, אַז עס איז געווען אַ נאַ-רישקייט פון זיין זייט צו טון אַזאַ זאַך. דער מאַן פון דער פרוי האָט אים גוט אַנגעבראַכן די ביינער און אייברעם איז פאַר שאַנד און ווייטיק אַרי-בער די גרענעץ און געוואָרן פאַר זיך אַליין אַן אַרימאַן. דאָס הייסט, ער איז געוואָרן איבער זיך אַליין באַלעבאַס, געבעטלט וווּ און ווען ער האָט נאָר בעקאַנט, און איז אַזוי געגאַנגען פון איין שטאַט אין דער אַנדערער, ביז ער איז געקומען צום ים. דאָס הייסט, צו אַ שטאַט באַם ברעג פון ים און פּונדוואַנען שיפן זענען אַפּגעגאַנגען ערגעץ ווייטער, ווייטער. מען קאָן נישט זאָגן, אַז אויף זיין וועג האָט ער נישט באַגעגנט זיין שלימול, די פרוי. אומעטום האָט אים די פרוי געטריבן פון איר שוועל און אויב ער האָט געבעטלט, איז אים אַמלייכטסטן אַנגעקומען צו בעטלען באַ מאַנס-בילדן. מאַכסט אַ קרום פנים און שטעלט אַן דיין האַנט און דער מאַנסבילד גיט וויפיל ער קאָן.

אייברעם איז געפאַרן מיט אַ שיף איבערן ים אין באַצאָלט מיט דעם, וואָס ער האָט געטון זייער שווערע אַרבעט. געקומען אַהער קיין אַמעריקע און זיך ווידער געוואַלגערט, ביז ער האָט זיך דערשלאָגן צו דילענסי סטריט. און ערשט דאָ וואַלט מען געמיינט, אַז ער וואַלגערט זיך נישט. ערשט דאָ, ברודער, וואַלגערט זיך אייברעם איינער אַליין יאָר-איין, יאָר-אויס און אַזוי איז ער שוין באַלד פּופציק יאָר און האָט זיך ערשט איצט דערמאַנט, אַז ער איז אַ מאַנסבילד, אין פאַרוואַס איז ער ער-גער פון אַלע מאַנסבילדן, וועלכע נעמען זיך אַ פרוי פאַר אַ ווייב ? אין דילענסי סטריט איז דאָ אַ סאַלין, וווּ אייברעם קומט אַפּט אַריין טרינקען אַ גלאָז ביער אַדער אַ ביסל בראַנסן. דער סאַלין-קיפער

איז א גראַבער און וועגט אפשר דריי הונדערט פונט און דער בויך איז
בא אים גרעסער פון זיין נאָז. דערדאָזיקער סאַלן-קיפער האַנדלט מיט
מיידלעך. דער סאַלן איז גאָר באַ אים אַ פאַרשטעלעניש, אַז מענטשן
זאָלן מיינען, אַז עס איז אַ סאַלן-קיפער, אַבער אין דער אמתן האַנדלט
ער מיט מיידלעך. אייברעם איז באַ אים אַ היימישער מענטש און אייברעם
פאַלט אים אָפּט אַ גאַנג. דער סאַלן-קיפער שיקט אים אָפּט אין איינע
פון יענע שטיבער, וווּ די מיידלעך זענען דאָ. אייברעם קומט אַהין אַרײַן
און ווערט דאָרט פשוט צעשרויפט באַם אַנבליק פון גאַקעטן לײב און
ווינקענדיקע אויגן. דער סאַלן-קיפער רייצט זיך מיט אים, אייברעמען,
און גיט אים אַזאַ וואָרט-צײַכן, אַז מען זאָל אים, אייברעמען, צולאָזן און
מען זאָל אים געבן די מעגלעכקייט אויסצוקלויבן, וואָס ער וועט אַלײַן
וועלן. אַבער אייברעם ווערט אַזוי צעמישט און נאַריש און אויסער זיך,
אַז ער ווייסט נישט, וואָס עס טוט זיך מיט אים און עס לאָזט זיך אויס
מיט דעם, וואָס די מיידלעך האָבן אים מיט זייער קלאַג שמייכלע, אַז ער
זאָל מוחל זיין און גיין פריער אין באַד אַרײַן.

אייברעם שעלט דערנאָך די גאַנצע וועלט מיט טויטע קלאַות און
האַלט באַ זיך אין האַרצן אַ שנאה אָנגעגרייט. אויב עס וועט קומען
אַ געלעגנהייט, וועט ער זיך נוקם זיין. זיינע פּיילן פון שנאה האָט ער
געציילט נאָר אויף פרויען.

דאָס מאַל האָט ער געוואָרפן אַן אויג אויף שבען. פון איין זייט
איז ער געווען צו איר זייער גוט און פון דער אַנדערער זייט האָט ער
געציילט אויף איר די פּיילן פון זיין פאַרבאָרגענער שנאה.

ער איז שטילערהייט אַוועק צום קרעמער און אים דערציילט, אַז
מאַניס קאָן נישט די אַרבעט און וועט נאָך אַזוי גיך נישט פאַרדינען.
אין דעם קרעמער איז קאַלעמוטנע געוואָרן אויפן האַרץ. אייברעם ווייסט
מסתמא וואָס ער זאָגט, האָט דער קרעמער געטראַכט.

אין אַז שבע איז געקומען אין קראַם אַרײַן באַרגן, האָט דער
קרעמער איר מער נישט געוואָלט באַרגן. און שבע איז יענעם טאָג גע-
ווען שטאַרק באַזאָרגט, וואָרים עס איז שוין באַ זיי אין שטוב נישט גע-
ווען קיין געבעדיקער גראַשן. און ווען מאַניס איז אַהיימגעקומען פון דער
אַרבעט, האָט ער נישט געפונען קיין וועטשערע. שטילערהייט האָבן זיי
זיך ביידע איבערגעשמועסט און שבע האָט זיך געשמט אַרויסצוזאָגן דעם

באנצן אמת, אָבער עס איז געווען אזוי ביטער, אז מאַניס האָט געפילט
 דעם טעם דערפון, כאַטש ער האָט גאַרנישט פאַרזוכט. שבע האָט געוויינט,
 נישט דערפאַר, וואָס ס'איז נישטאָ אין שטוב קיין וועטשערע, נאָך דער-
 פאַר, וואָס עס איז דאָ אַזעלכע שלעכטע מענטשן. און ווער ווייסט, אפשר
 זענען נאָך מענטשן נישט אזוי שלעכט. ווען זיי וואָלטן האָבן קלאָרע
 אויגן, וואָלטן זיי געקאָנט זען, אז מאַניס מיט שבען מעג מען געטרויען,
 וואָרים עס איז נאָך נישט געווען אזא זאך באַ זיי, אז זיי זאָלן באַ יענעם
 צונעמען און נישט וועלן אָפגעבן. מאַניס האָט זיך געוואָשן און איז גע-
 זעסן באַם טיש און עס איז געווען באַ אים פונקט אזוי ווי ער האָט גע-
 געסן. אים האָט געזאָרט טאָמער איז שבע הונגעריק. ביסט נישט הונגעריק
 שבע. איך נישט. דו מוזט זיין הונגעריק נאָך אזא טאָג אַרבעט, מאַניס.
 אפשר אַריינרופן אייברעמען און באַ אים לייזן. ווער ווייסט צי ער האָט
 געלט. ער זעט אויס אַ שוויטער אַרימאָן, קוק נישט, וואָס ער זעט אויס
 אזוי. גוט, מאַרגן וועט ער דאָ אַריינקומען וועל איך מיט אים רעדן. אויף
 מאַרגן, נאָכדעם ווי מאַניס איז אוועקגעגאַנגען צו דער אַרבעט, איז שבע
 געבליבן אַ דערשלאָגענע. טון האָט זי נישט געהאַט וואָס. די בעטן פאַר-
 שפרייט און אויס מיט דער אַרבעט. זיצט זי און קוקט אויף די ווענט
 אָדער אין אָפגעם פענצטער, אָדער אויף דער טעלעיע. מען קלאַפט אין
 טיר. עס מוז זיין אייברעם. זיין קלאַפ. זי קען שוין זיין קלאַפ. זי הייבט
 זיך אויף און גרייט אָן דאָס קעסעלע מיט אָפפאַר, און אייברעם קומט
 אַריין מיט זיין פיפקע אין מויל. שבע האָט דערווייל צוגעשטעלט צוויי
 טעפ, אַ קליינעם און אַ גרויסן, אויפן אויוון. גאָט האָט געוואוסט דעם אמת,
 אז די דאָזיקע טעפ זענען געווען מיט הויל וואַסער. אָבער זי האָט נישט
 געוואָלט, אז אייברעם זאָל עפּעס וויסן. האָט זי געמאַכט דעם איינדרוק,
 אז זי קאָכט.

— גוט מאַרגן אייך, באַלעבאַסטעניו! — האָט אייברעם געזאָגט
 פריילעך — פאַרגעסט נישט אין מיר. עך וויל אַ ביסכען זופ. ווו איז
 אייער גאַרבעטש?

— זיכער קאָנט איר עסן באַ אונז אַ טעלער זופ — האָט שבע גע-
 פילט, אז זי זאָגט דעם ערשטן לייגנט אין איר לעבן.
 — וואָס האָבן זי זיך געקריגט מיט דעם רויטן קאַפ? — האָט

איברעם געפרעגט און געטון א מאך מיט איין האנט איבער זיין קאפ, אלס א סימן, אז ער מיינט דעם קרעמער מיטן נאקעטן קאפ.

— איך — איז שבע געווארן פארשעמט — איך קריג זיך מיט קיינעם נישט קיינמאל אין מיין לעבן.

— דאס טויג נישט דא אין אמעריקע — זאגט אייברעם מיט א פולער באסאָוער שטים — דאָ ברויך מען זיין אַ ביסעלע פרעכער. אינען וויל ער נישט באַרגן.

— פון וואָנען ווייסט איר דאָס ? — איז שבע געוואָרן אויסער זיך.

— עס גיט נישט קיין סעקרעטן פאַר אייברעמען.

— נישט גענוג, וואָס ער האָט מיך פאַרשעמט, באַרערט ער מיך נאָך פאַר מענטשן — איז שבע געוואָרן אַ ביסל אויפגעזרעגט.

— ניכט מאַכן קיין צימעס — טוט אייברעם אַ מאַך מיט דער האַנט — ווען איך בין דאָ געווען אַ גרינער, האָט מען מיך נאָך נידריקער געטראָטן. מען האָט מיך אין קיין שטוב נישט אַריינגעלאָזט.

— אַזוי ? !

— וואָס ווייסן זי ? עך געדענק, עס איז געווען אום ווינטער און דער פראַסט האָט געברענט און איך האָב נישט געהאַט קיין פיצקען ברויט אין מיין מויל, און בין שוים געווען אַ פאַרטיקער אין מיטן סטריט. זיך אויסגעשטרעקט און פאַרטיק. דעמאָלט, אז עך בין שוין געלעבן אויסגעשטרעקט אַ פאַרטיקער, האָט מען מיך אויפגעהויבן. אַ, אַזוי גייט עס דאָ אין אמעריקע. און עך האָב ביי זיך געשווירן, אז עך מוז העלפן עמעצן, ווען יענער איז אויף גרויסע צרות. עך העלף וועמען עך קאָן און מיט וואָס עך קאָן.

דאָ איז אייברעם שטיל געוואָרן און געלאָזט אַ רויך פון זיין פיפּ-קע און ווידער געזאָגט :

— פילייכט קאָן איך אייך באַהילפיק זיין.

— מיט וואָס ? — האָט שבע געפרעגט.

אייברעם האָט גאַרנישט געזאָגט, נאָר אַרויסגענומען פון קעשענע אַ בייטל, אים געעפנט און פון דאָרט אַרויסגענומען עטלעכע גרינע פאַ-זיטן און צוגעטראָגן צו שבען און איר געשטופט דאָס געלט גלייך אין פנים אַריין.

שבע האָט אַוועקגעדרייט איר פאַרפלאַמט און פאַרשעמט פנים און

דאָס געלט נישט געוואָלט נעמען. אייברעם האָט זי אָנגענומען באַ איר
עלנבויגן און אַ קוועטש געטון דעמדאָזיקן איידעלן, ווייכן עלנבויגן, האָ.
זי האָט גאַרנישט קיין ביינער !...". האָט אייברעם געטון אַ טראַכט.

— נעמט דאָס געלט, ביטע — האָט אייברעם זיך געבעטן.

— כ'ף נישט נעמען.

— איר'ט יאָ נעמען !

שבע האָט זיך אַ ריס געטון פון אייברעמען און איז אַוועק אין
דעם אַנדערן צימער. אייברעם איז איר נאָך און געפילט, אַז זיין גאַנץ
וועזן ציטערט און עס האָט אים באַזעצט אַזאָ היץ, אַזש דאָס גאַנצע פנים
און די לייפן זענען אים טרוקן געוואָרן. שבע האָט זיך באַהאַלטן אין
אַ ווינקל און האָט שוין געזען, אַז זי האָט געמאַכט אַ טעות, וואָס זי איז
אַריין דאָ אין צימער, וואָרים פאַרוואָס איז זי בעסער נישט אַרויסגעלאָפן
דורך דער טיר, וואָס פירט אין דרויסן אַרויס. זי איז געווען גרייט אויפן
ערגסטן פאַל.

— כ'בעט אייך, נעמט דאָס געלט — האָט זי געפילט ווי אייברעמס

האַנט איז שוין געווען נאָענט צו איר פנים.

„שלעכט !...". האָט שבע געטון אין דער גיך אַ טראַכט און עס

איז איר נישט גוט געוואָרן, זי האָט געוואָלט שרייען און די ווערטער

האַבן געוואָרגן איר האַלס.

— גוט, איכ'ל באַ אייך לייען, אָבער קומט אַריין דאָרט אין דער

ליכטיק — האָט שבע אַליין נישט געוואוסט, וואָס זי זאָגט, און זיך געטון

אַ רוק פון אייברעמען, וועלכער האָט שוין געהאַלטן אירע ביידע עלבן-

בויגנס מיט זיינע אויסגעשמירטע הענט. שבע האָט זיך אויסגעריסן פון

דידאָזיקע אויסגעשמירטע הענט; זי האָט געפילט גלייך אַזוי ווי אייברעם

האַט זי אָנגענומען מיט אַפצווענגעס; זי האָט זיך שטאַרק דערשראָקן און

האַט זיך אינסטינקטיוו אויסגעשטרעקט אין איר גאַנצער לאַנגער, ביינער-

דיקער פיגור און איז געוואָרן אַזוי הויך, אַז זי האָט געקאַנט אַריבער-

שפרינגען איבער אייברעמען און אים אומוואַרפן און אויף אים טרעטן

און אים צעמאַלן אויף שטויב. זי האָט נישט געטון נישט איינס פון די

אַלע זאַכן, נאָר זי איז פשוט אַריין אין גרויסן ליכטיקן צימער און אַפ-

געאַטעמט און איז צוגעלאָפן צום אויוון, טאַמער מאַכט זיך אַ שלעכטע

זאָך, איז זי שוין גרייט און האַלט מיט איין האַנט דאָס הענטל פון הייסן טאַפ

איברעם איז אריינגעקומען מיט זיין פנים אראפגעבויגן און בא-
האלטן אין זיין אויפגעקעפלט העמד. דאס פנים איז בא אים געווען רויט
ווי בא א גולן. שבע האט געהיטן זיין איטלעכן ריר און ווען ער קומט
צו נאענט לעבן איר, ווי עס איז דא א גאט אין הימל, אזוי וואלט זי אים
באגאסן מיט דער הייסער פליסיקייט, וואס האט זיך געקאכט אויפן אויוון.
זי האט געווען ווי איברעם ווארפט מיט זיינע פיס אזוי ווי איינער,
וואס גייט אין שלאף. זי האט זיך געמאכט קוראזש, און אלץ, פדי עס זאל
היליה נישט ארויסקומען אין מענטשלעכע מיילער, און געזאגט: איצט
קאנט איר מיר לייזן געלט, דא אין דער ליכטיק.
איברעם האט פונווייטנס אויסגעשטרעקט זיין האנט מיט די פאך
פאזיטן. שבע האט זי בא אים גענומען.

— מיינ מאן וועט איך אפגעבן מיט גרויס דאנק.
— אייער מאן וועט מיר נישט דארפן אפגעבן, אויב ער וועט נישט
קאנען, — האט איברעם געזאגט, און בא אלד חרטה געהאט, ווארים ער
האט געווען בא אלד, אז ער האט זייער נאריש געזאגט.
— וואס זשע, איר ווינשט אינו שליממזל? ... — האט שבע גע-
ענטפערט מיט א שמיכל — מיינ מאן וועט פארדינען, וועלן מיר איך
אפגעבן.

— איך בין זייער ווינציק באזארגט. דאס געלט ליגט סיי ווי סיי
בא מיר אין קעשענע און קיינער האט נישט דערפון קיין נוצן — האט
איברעם פון פארלעגנהייט זיך געקראצט אין קאפ.
שבע האט אים געהייסן זיצן, און איברעם האט זיך אוועקגעזעצט.
מאדנע! ערשט פריער מיט צוויי-דריי מינוט האט שבע פאר אים מורא
געהאט, און איצט איז זי באפרייט געווארן פון דער מורא און זי איז
אריין אין דער ראלע פון דער באלעבאסטע און איברעם איז צוריק גע-
ווארן איברעם. דער אויפזעצער פון דעמדאזיקן הויז.

איברעם האט זיך זאגאר דערמאנט, אז מען באדארף אראפגיין און
אנגרייטן דאס פעסל מיט אפפאל פאר דעם וואגן, וואס נעמט צו דאס אפ-
פאל. ער האט זיך אויפגעהויבן און גענומען דאס קעסעלע מיט אפפאל,
וואס איז געשטאנען בא דער טיר און איז אראפ די טרעפ אזוי גיך און
שטיל און צוריק אזוי גיך און שטיל ארויפגעבראכט צוריק דאס קעסעלע
און מיט זוכעה אוועקגעשטעלט בא דער אפזעצער טיר. שבע האט געטון

א כאפ דאָס קעסעלע און גיך אַ שמיץ געטון מיט דער טיר און פאַרקייטלס
מיטן קייטל, און איז געבליבן אליין אין שטוב און האָט פּלוצלינג אָנגע-
הויבן מורא צו האָבן פאַר די גרינע ווענט און איז דעם גאַנצן טאָג גע-
זעסן און געקוקט אין אַפענעם פענצטער.
דאָס געלט, וואָס אייברעם האָט איר געגעבן, האָט זי אזוי ווי אין
אַ קנורל צוגויפגעקנייטשט און אַוועקגעלייגט אויפן טיש.

יח.

גלי, זון, גלי.

שבע איז אזוי געזעסן באם אָפענעם פענצטער ביז שפעט אין אָונט.
פאַר אירע אויגן איז דורך דער טאָג אין דילענסי סטריט. גאַסנבאַען
זענען נאַכגעגאַנגען, הוידנדיק נאָך זייערע צוגעשפּאַנטע פּערד אַהין און
צוריק. און פּונקט באַ שבעס פענצטער האָט זיך זיי, די דאָזיקע טראַמ-
ווייען, געוואָלט טון אַ גריליץ מיט זייערע רעדער. דערדאָזיקער גריליץ
איז געגאַנגען טיף שבען אין דער נשמה אַריין. און נישט נאָר דאָס האָט
זי געאַרט, נאָר אפילו דאָס איינגעשפּאַנטע קערן מיט דעם בעזים פּון
דעם גאַסן-קערער, וועלכער האָט זיך איינגעשפּאַרט און געריבן מיט דעם
בעזים די שטיינער פּון דער גאַס און נישט געוואָלט אוועקגיין פּון שבעס
אויגן ביז די שטיינער זענען געבליבן ריין, און זיך אומגעקערט און ווי-
דער געריבן מיט דעם בעזים, דאָכט זיך, די שוין גאָר ריינע שטיינער.
די זון האָט געבראַטן שבעס פנים. און אַ ווינטל איז געקומען און אָפּגע-
בראַזן דאָס אָנגעגליטע פנים, און די זון איז ווידעראַמאָל געקומען און
ווידעראַמאָל געבליט. גלי, זון, גלי! גלי, זון, גלי! האָט עמעצער
געשריגן איבער דער גאַס. די טריט פּון די מענטשן, די טריט פּון די
פּערד, די רעדער פּון די וועגן האָבן אַלע אינאיינעם געשריגן: גלי,
זון, גלי! עס איז געווען אַ נאַכקלאַנג פּון הפּקר אין דעם געשריי; עס
איז געווען פּרעמדקייט, שלעכטקייט אין דעם געשריי. ווי געשריגן, די-
לענסי סטריט, ווי געשריגן, דילענסי סטריט. גלי, זון, גלי! אַ שליי-
פּער מיט זיין שלייף-שטיין אויף די פלייצעס און מיט אַ גלאַק אין איין

האנט. קלינגט דער גלאַק: שליפן מעסער, שליפן מעסער, שליפן מע-
סער! א מאן מיט טויזנט היטלען אויף זיין קאפ שרייט: האָ-היי! האָ-
היי! און א גראַבער פאַרסימאָן שטייט אין מיטן גאָס און פייפט אַלע
מאָל מיט זיין פייפּל, וואָס איז מן הסתם געמאַכט פון א פּערעשקע קערל.
זיין פייפּל האָט א שטיינדל אינעווייניק און בשעת עס פייפט, קייקלט זיך
דאָס שטיינדל אינעווייניק און דאָס פייפן קייקלט זיך און דרייט זיך אין
אויסער. און צען מינוט נאָך דריי, פונקט צען מינוט נאָך דריי, לאָזן זיך
די קינדער פון אַלע גאָסן מיט צייטונגען, און זיי שרייען און זיי לויפן
און זיי יאָגן. און באַלד שפעטער קומען די עלטערע יידן, וועלכע קאָנען
נישט לויפן אַזוי ווי די קליינע קינדער מיט זייערע צייטונגען און זיי
שרייען און זיי קלאָגן. און צען מינוט נאָך פינף גייען שוין צוריק אָנגע-
לאַדענע פּערד-קאַרס מיט אַרבעטער. פון פאַרנט אָנגעקלעפט אַ בינט מיט
מענטשן און פון הינטן אָנגעקלעפט אַ בינט מיט מענטשן. עס איז
נאָר אַ ווונדער, ווי אַזוי האַלטן זיך די מענטשן אָנגעקלעפט אַן
דערדאָזיקער קאַר. עס איז נאָר אַ ווונדער, פאַרוואָס די קאַר
צעברעכט זיך נישט אין פיץ-פיצלעך. שבע זיצט אין אָפּענעם פענצטער
און פאַר אירע אויגן שווינדלען מענטשן. אַט, אַט, אַט איז איינער שיער
נישט איבערגעפאַרן געוואָרן פון אַ וואָגן מיט גרויסע רעדער. גרויסע רע-
דער, קליינע רעדער און צוויי גרויסע גרויע פּערד מיט אַ סך פעט פלייש
אויסגעבעטע. עס קאָן גאָר אַנדערש נישט זיין. מען האָט די ביינער פון
דידאָזיקע פּערד געמוזט אויסבעטן מיט אַ סך פלייש. אַזעלכע גרויסע פיס
און גראַבע, ברייטע העלזער און שיינע קעפּ. און אויף זייערע קעפּ
שטרויענע קאפּעליושן אין פון די קאפּעליושן שטעקן אַרויס זייערע
אויערן, און זיי גייען גלייך אויף מענטשן. וואָרים דער מענטש איז אַזוי
ווי אַ פליג קעגן זיי. ליגן די פיר-עקעדיקע שטיינער הינטער זייערע פיס
פלייען פונקען פון דעם טראַט פון שווערע פיס אויף שטיין. און מענטשן
יאָגן אַהין און אַהער. וואָס איז דאָס? זאָל דאָס זיין, אַז דילענסי סטריט
שראַגט מיט אַ קוואַל פון מענטשן, וועלכע לויפן און שלאָגן זיך ערגעץ
אַן אין אַ שטיינעריקער וואַנט און פאַרן צוריק צום קוואַל?
פון ווייטן שיילט זיך אַרויס די נידריקע פיגור פון מאַניסל. שבע
ווינקט צו אים פון אָפּענעם פענצטער מיט איר האַנט. מאַניס זעט נאָך
נישט איר האַנט. שבע הערט אַבער נישט אויף צו וואַרפן מיט איר האַנט

אין דער לופטן, ביז מאַניס דערזעט זי און גיט אויך אַ הויב אויף זיין האַנט אין דער לופטן.

שבען ווערט אַזוי גוט און היימלעך. באַלד איז שוין מאַניס אין שטוב. שווער זענען זיינע טריט. די טרעפּ קרעכצן אונטער זיינע פיס. די פּאָד-לאַגע אין שטוב קרעכצט אויך אונטער זיינע פיס. שבע קערט אום איר פנים פון אַפּענעם פענצטער אין שטוב אַריין. מאַניס קרימט זיין פנים און מאַכט גרימאַסן, אַזוי ווי אַ בן יהיד פאַר דעם אַנבליק פון זיין מאַמען.

דערווייַל פּאַלט מאַניסעס בליק אויף דעם בינטל צעקנייטשט געלט וואָס אויפן טיש. ער לויפט צו מיט איין שפרונג, ווי אַ הונגעריקער צו אַ שטיקל ברויט, און כאַפט דאָסדאָזיקע בינטל אין ביידע הענט. זיינע אויגן ווערן פון אויפציטערונג אַזש פאַרנעפּלט און ער קאַן מיט זיי לכתחילה גאָר-נישט זען. אָבער נאָך אַ ביסל אַנשטרענגונג, און דורך דעם, וואָס מאַניס צענעמט דאָס בינטל און גלייכט אויס מיט זיינע פינגער די גרינע פּאַפּיר-לעך, דערזעט ער, אַז עס איז געלט.

— געלט ? !

— זעסטאָך.

— אויפן טיש געלט ? !

— זעסטאָך.

— ווער האָט'ס דאָ אַנידערגעלייגט ? !

— איך — ענטפּערט שבע מיט אַ קוויטשיק קול.

— ווי האָסטו גענומען ?

— געליען באַ אייברעמען.

— וואַרפט מען אַזוי אַוועק ? !

— ס'דאָ אַ גאַנצע מעשה דערביי.

— וואָס פאַר אַ מעשה ?

— איך שעם זיך צ'דערציילן.

— מסתמא האָט ער נישט געוואָלט לייען.

— פאַרקערט.

— וואָס זשע איז די בושע ?

— וועסט הערן, וועסטו זעען.

— לאַמיר הערן.

- איך שעם זיך.
- דערצייל, פאר מיר איז נישטאָ וואָס צו שעמען זיך.
- האָב צייט.
- איך האָב צייט. דו אַנטלויפסט דאָך נישט.
- וואָדען.
- מעג זיין שפעטער.
- דערווייל האָט מאַניס, נישט וויסנדיק פאָרוואָס, געטון אַ שמעק צו דעם געלט מיט זיין נאָז, און געקנייטשט מיט זיין גרויסן געקארבטן שטערן און דאָס געלט אַריינגעלייגט צו זיך אין דער הויזן-קעשענע. גוט באַוואַרנט מיט דער האַנט, אַז עס זאָל ליגן טיף אין קעשענע און געזאָגט:
- פאַר אים האָט מען טאַקע מער דרך ארץ.
- פאַר וועמען? — האָט שבע זיך געמאַכט ווי זי פאַרשטייט נישט מאַניסעס רייד.
- פאַר אייברעמען. נאָכדעם, ווי ער איז מיט מיר געקומען אין שאַפ אַריין, האָט ער זיי דאַרטן געגעבן אַ גאַנצע דרשה. ער קאָן מיט זיי רעדן. מיט גראַבע מענטשן דאַרף מען קאָנען רעדן. און ווער קאָן נאָך אזוי גוט רעדן צו גראַבע מענטשן, ווי אַזאַ באַשעפעניש, ווי אייב-רעם איז? און דערנאָך איז מען צו מיר געווען אַ גאַנצן טאַג גוט ווי לעקעך.
- וואָס הייסט, גוט? — האָט שבע איבערגעפרעגט און דער-ווייל זיך געשלאָגן מיט דער דעה, צי זי זאָל יאָ דערציילן מאַניסן, צי נישט.
- אַז איך זאָג גוט, ווייס איך וואָס איך זאָג. — האָט מאַניס מיט אַן אויפגעלויכטן פנים געזאָגט, — עס איז גאָר אַנדערע ווערטער. דער פאַלעבאָס איז צו מיר צוגעקומען אַזש צוויי מאָל, און שטאַרק געלויבט מיין אַרבעט. ער זאָגט מיר, אַז פון מיר וואַקסט אַ גוטער אַרבעטער און אַז ער האָט ליב אַזאַ אַרבעטער, וועלכער איז אַ שטילער און ערלעכער מענטש.
- און וואָס נאָך? — האָט שבע ווידער געצויגן דאָס געשפּרעך.
- פדי צו פאַרציען דאָס, וואָס זי האָט שוין פאַשלאָסן, כמעט ווי באַ זיך אי-געווייניק, נישט צו דערציילן.

— אין וואָס נאָך ? — האָט מאַניס אויף שבען אָנגעשטעלט אַ פּאַר
גרויסע אויגן — וואָס נאָך ווילסטו ?
— וואָס קוקסטו מיך אזוי אָן ?
— איך קוק אויף דיר, וואָס עס איז פון דיר געוואָרן — האָט מאַניס
ניס געשאַקלט מיט זיין קאַפּ און זיין גאַנץ פנים איז געווען צעקרימט פון
ווייטיק.

— פון מיר ? — האָט שבע זיך דערשראָקן.
— זיצסט מסתם אַ גאַנצן טאָג און זאָרגסט.
— נישטאָ וואָס פריילעך צו זיין.
— אויב דו וועסט אזוי רעדן, וועסטו מיר אויך אָנטון יסורים.
— ווער טשעפעט דיר, מאַניס ? — האָט זיך שבע פאַרענט-
פערט.

— כ'זע אויף דיין פנים, אַז דו האָסט אַ גאַנצן טאָג געזאָרגט און
מסתמאָ געוויינט אויך.

— געוויינט האָב איך נישט.
— וואָס דען ?
— גאָרנישט.
— דער הימל איז נאָך נישט איינגעפאלן איבער אונז — האָט
מאַניס געזאָגט — און געלט האָבן מיר אויך. . . עס זענען דאָ ווילע
מענטשן.

— ווילע מענטשן ! — קרימט אים איבער שבע.
— וואָס דען, נישט קיין ווילע ? — קוקט זי אָן מאַניס פאַר-
דעכטיק.

— אוודאי איז דאָ ווילע מענטשן — פאַרצייט שבע דעם שמועס
אין אַן אַנדערן וועג. — ער האָט מיר געליען דאָס געלט ביזוואַנען דו
וועסט קאָנען אָפגעבן.

— טאַקע פֿיין פון אים — נעמט מאַניס אַרויס דאָס געלט פון זיין
קעשענע און ציילט עס איבער — און איצט קאָנטו אַראָפּגיין צום קרע-
סער און אים באַצאָלן.
— אזוי מיינסטו ?

— וואָס פאַר אַ קשיא. גיי אַראָפּ און באַצאָל. ווייז אים, אַז מיר
זענען אויך מענטשן.

שבע האָט זיך איינגעהאַלטן מיט אַלע כּוחות. זי האָט געוואָלט אַרויסברענגען דאָס, וואָס עס איז געלעגן אויף אירע לייפן און האָט מורא געהאַט, אָז עס זאָל עפעס נישט געשען מיט מאַניסן.

— האָסט מיר עפעס צו זאָגן ? — האָט מאַניס געצויגן שבען פאַר דער צונג.

— גאַרנישט. איך וויל אַראָפּגיין צום קרעמער און אים באַצאָלן. חוץ דעם, האָב איך גאַרנישט אָנגעגרייט, וועל איך איצטער אייניקויפן.

— גוט, גוט. כּיבין טאַקע הונגעריק. דו מוזט אויך זיין הונגעריק. שבע איז אַראָפּגעגאַנגען. מאַניס איז געבליבן אַליין. ער האָט פֿון זיך אַראָפּגעוואָרפן דאָס רעקל און דעם אַמעריקאַנישן האָרטן קאַפעליוש, אָנגעצונדן די געז. איידער ער האָט אָנגעצונדן, האָט ער זיך אַ ביסל איינגעהערט צו דעם זשומושען פֿון דעם אומזעבאַרן „עפעס“, וועלכעס ברענט, ווען מען צינדט עס אָן. עס איז שוין געווען שטאַק פינצטער אין דרויסן. אַ קיל ווינטל האָט אַריינגעבאַזאָן דורך די צוויי אָפּענע פענצטער. מאַניס האָט אָנגעצאַפט אַ טשייניק וואָסער און אויפגעשטעלט טיי. ער האָט עפעס געזוכט איבער די צוויי שטיבלעך. וואָס ער האָט געזוכט, האָט ער נישט געוואָסט. אים האָט זיך אויסגעוויזן, אָז ער הערט דאָס ווידערקול פֿון שבעס טרערן. שבע האָט געמוזט וויינען אַ גאַנצן טאָג, ער האָט זיך גוט איינגעקוקט אויף די ווענט, אפּשר וועט ער געפינען אַ סימן פֿון אירע טרערן. אָז זי האָט געוויינט איז מאַניס כּמעט געווען זיכער.

אין טיר האָט זיך באַוויזן אייברעם.

— גוטער אַוונט !

— גוט יאָר.

— היינט געווען הייס ?

— אַ קשיא.

— כּיבין שוין דאָ גענוג מיט יאָרן און געדענק נישט אַזאָ הייסן

זומער.

— דאָס הייסט באַ אייך הייס — צעפלאַמט זיך מאַניס, — באַ

אונז אין פּאָדאָליע איז הייס אַזוי שטאַרק, אָז עס צינדן זיך אָן דעכער פֿון שטיבער.

— איז עס וואָר ?

— אין קוואַלן טריקענען אויס — ציט ווייטער מאַניס.

— גאט באהיט! — זעצט זיך אייברעם אַנידער אין פילט זיך
 שוין אַ ביסל באַרויקטער און זוכט מיט זיינע אויגן אין אלע זייטן —
 ווו געפינט זיך ערגעץ די מיסעס?
 — זי קומט באַלד — זאָגט מאַניס און ציט ווייטער דעם געשפרעך
 וועגן די היצן — איר וויסט דען דאָ פון היצן, באַ אונז ברענען, אין
 פאַדאַליע, די וועלדער פון זיך אליין.
 — און די מענטשן? — פרעגט אייברעם תּמעוואַטע.
 — וואָס האָט איר געוואָלט, אז מענטשן זאָלן אויך ברענען?
 — אַזעלכע היצן? — שאַקלט אייברעם מיטן קאָפּ — און דאָ איז
 אויך גענוג הייס אין אַמעריקע, האָ-האָ!
 שבע איז דערווייל אַריינגעקומען, און נאָך אין דער אַפענער טיר
 האָט זי זיך אַזש דערשראָקן פון דעם אַנבליק, אז אייברעם איז דאָ אין
 שטוב.
 אייברעם האָט אָבער נישט געלאָזט, אז עס זאָל צו עפעס קומען.
 ער האָט הויך אויף אַ קור אױסגעשריגן:
 — גומען אַווענט! — איך בין געקומען נאָך דעם ביסכען זופּ!
 — זופּ? — ציט שבע אויס מיט אַ געזאָנג — היינט אין אַזאָ היצן
 הייסע זופּ. מיר וועלן עסן קילע זאָכן.
 — אַ שאַד, וואָס איר האָט נישט קיין זופּ — האָט אייברעם באַ-
 דויערט.
 — עט, איר'ס טרינקען מיט אונז אַ גלעזל טיי — איז מאַניס אַריין
 אין די ווערטער.
 — טיי? — קרימט זיך אייברעם — אין אַזאָ היצן טיי, גיט מיר
 עפעס אַ טעפּל, וועל איך אייך ברענגען אַ ביסל ביר.
 — ביר? עס איז אַן ענין — זאָגט מאַניס און זוכט צווישן די
 טעפּ און דערלאַנגט אייברעמען אַ טאַפּ. אייברעם כאַפט דעם טאַפּ און
 לױפט ברענגען ביר. קיינער האָט נישט באַמערקט, אַ חוץ שבען, די מאַ-
 גיער, ווי אייברעם האָט געכאַפט דעם טאַפּ און ווי אַזוי ער איז אַרויס
 פון שטוב. נאָר אז ער איז אַרויס פון שטוב אין איז שוין געווען אַראָפּגעגאַנגען
 די טרעפּ, האָט שבע געזאָגט צו מאַניס:
 — עפעס ווערט ער מיר דאָ אַ גאַנצער בן-בית.
 — וואָס אַרט דײך.

— טאקע, וואָס אַרט מיך — קרימט שבע איבער מאַניסן — אפשר אַרט מיך יאָ. —

אַ מינוט שווייגט שבע. דערנאָך :

— מיך אַרט יאָ.

— וואָס האָסטו צו אַזאַ פשוטער בהמה ? — פרעגט מאַניס און

עפנט זיינע אויגן גרויס אויף שבען.

— איך וויל אים דאָ אין שטוב נישט ! — שרייט אויס שבע, ווי

זי וואָלט געביסן געוואָרן פון אַ משוגענעם הונט.

— שריי נישט אַזוי הויך — בעט זיך מאַניס אַ דערשראָקענער —

וואָס איז דאָ געשען ? שבע, זיי אַזוי גוט אין קלער מיר אויף וואָס דו

האָסט צו אַזאַ פשוטער בהמה.

— ער האָט מיך שטאַרק מבוה געווען, — האָט שבע זיך פאַר-

שעמט און שטילערהייט געזאָגט.

— ער, דיך ? — ווונדערט זיך מאַניס און הויבט זיך אויף פון

זיין אַרט און גייט צו נאָענט צו שבען און בלייבט שטיין לעבן איר —

פאַרוואָס ?

שבע האָט געשוויגן. מיט ביידע הענט האָט זי אונטערגעשפּאַרט

איר פאַרפלאַמט שייך פנים, אָן קנייטשן. דער שטערן אירער האָט זיך

גראַד יאָ באַדעקט מיט לאַנגע, דינע קאַרפן, ווי עס איז געווען איר

טבע, ווען זי האָט זיך אָנגעשטרענגט עפעס צו טראַכטן. מאַניס האָט ליב

געהאַט צו זען ווי אַזוי שבע לייגט אויס איבער איר שטערן אָט דיראַ-

זיקע קאַרפן.

— איך פרעג דיך עפעס, פאַרוואָס ענטפערסטו נישט ? — נעמט

מאַניס אָן זיין ווייב שבען באַ די אַקסלען מיט זיינע ווייסע, קליינע הענט.

— איך ווייס. . . טאַמער האָב איך אַ טעות. . . — זאָגט שבע און

בלייבט שטיל, וואַרים אין טיר באַווייזט זיך באַלד אייברעם מיט אַ פולן

טאַפּ מיט ביר. דער ווייסער שוים פון דעם ביר האָט אַריבערגערונען אי-

בער די ברעגן פון טאַפּ. אייברעם שטעלט דעם טאַפּ אויפן טיש, ציט אָפּ

זיין אַטעם און ווישט אָפּ זיין פאַרשויצטן שטערן.

— אין סטריט איז הייס און מ'קאָן בראַטן קאַרטאַפּל אויף די שטיי-

נער.

— צוליב וואָס טויג אַזאַ פולער טאַפּ ? — פרעגט מאַניס און באַ-

טראכט דאָס ביר און פילט ווי זיין גומען ציט זיך שוין צו דעם קילן, ביטערלעכן ריח פון אַט דעם שוימיקן געטראַנק — שבע, ס'גרייטן צום טיש.

שבע האָט אים געטון אַ קוק אָן אין דער קרום און זיך אויפגע-
הויבן און גענומען גרייטן צום טיש.

אייברעם האָט זיך די גאַנצע צייט אַזוי ווי געפלאַנטערט צווישן
שבען און מאַניסן, ביז ער האָט זיך באַזעצט באַם אַפּענעם פענצטער און
פאַררייכערט זיין לילקע.

שבע האָט אַנידערגעשטעלט צום טיש ברויט מיט מעסער און זאַלץ.
מאַניס האָט זיך געוואָשן און געמאַכט אַ „המוציא“, שבע האָט דערלאָנגט
הערניג מיט ציבעלעס מיט עסיג און ליידיקע גלעזער.

דערזען די ליידיקע גלעזער, האָט זיך אייברעם אויפגעשטעלט און
גענומען דעם טאַפּ מיט ביר און אים אויפגעהויבן אין דער לופטן און
געגאַסן אין די גלעזער פון דער הויך און דאָס ביער איז געלאָפּן אין
אַ דינעם שטראָם אין גלאָז אַרײַן. דער קאַליר פונם ביר איז געווען בלייך
און אין גלאָז איז פון דעם הויכן ווייסן שטראָם געוואָרן אַ ווייסער שוים,
אַ שפילעוודיקער, וועלכער האָט זיך אַריבערגעגאַסן איבער דעם גלאָז.
מאַניס האָט געטון אַ טרונק פון אַ גלאָז און זיך ממש דערקוויקט.
ער האָט געפילט, אַז עס איז אַראָפּגעגאַנגען דורך זיין פאַרטרוקטן האַלז
און עס איז אַרײַנגעדורנגען טיף איבערווייניק און אי געשווענקט און אויך
געקילט און אויך געוואַרעמט.

— געפעלט אינען די משקה ? — האָט אייברעם מיט פיל הנאה
געפרעגט.

— אַ טייער ביסל משקה — האָט מאַניס פאַרקויקט זיינע אויגן
פון גרויס צופרידנהייט — שבע, מעגסט אויך נעמען אַ ביסל.

— שור. פון דעם ווערט מען נישט באַזויפן — רוקט אייברעם צו
שבען אַ גלאָז ביר — טרינקט, איר וועט זיך דערקוויקן. דאָס זאַנגדיק,
האָט אייברעם אויסגעליידיקט זיין גלאָז ביז צום דנאָ, און זיך אָנגעגאַסן
נאָך אַמאָל און ווידער אויסגעליידיקט ביז צום דנאָ. אַרום זיינע ליפּן איז
געבליבן הענגען דער ווייסער שוים. עס איז געווען אַ שאַד אָפּצווישן די
ליפּן. האָט אייברעם מיט דער צונג זיך אָפּגעליקט די ליפּן זיינע.

מאַניס מיט שבען האָבן געגעסן ברויט מיט הערינג. מאַניס האָט

געבעטן אייברעמען ער זאל אויך פארבייסן, און אייברעם האָט נישט גע-
וואַסט וואָס צו טון מיט זיין ליולקע. ער האָט נישט געקאַנט געפינען קיין
אַרט פאַר איר. ענדלעך האָט ער זי אַרײַנגעלייגט אין קעשענע און צוגע-
ביסן ברויט מיט הערינג און מיט ציבעלע. און ווידער אָנגעגאַסן די גלע-
זער ביר. מאַנים האָט שוין געפילט, ווי אין זיין קאַפּ זייערט שוין עפעס.
עס איז אים מיטאַמאָל אַזוי ווי ליכטיק געוואָרן אין די אויגן, אָבער
פונקט אַזוי ווי אויף קאַפויר האָט ער מיט די דאָזיקע ליכטיקע אויגן ערשט
גאַרנישט געזען. עס האָט אים געשווינדלעך פאַר די אויגן די גאַנצע שטוב.
ער האָט נישט באַמערקט, ווי אייברעם איז מיטן ליידיקן טאַפּ ווידער
אַראָפּ אין גאַס אַרײַן.

שבע האָט זיך אויפגעוויבן פון אַרט און צוריקגעפאלן.

— אַ, מאַנים, איך בין שיכור, — האָט זי מיט שרעק אין איר
שטימע געזאָגט.

— וואָס זאָגסטו? — האָט מאַנים נישט פאַרשטאַנען.

— איך זאָג, אַז איך קאָן זיך נישט אויפהייבן פון אַרט —
שמיכלעט שבע, אַזוי ווי זי וואָלט געשמייכלט פון שלאָף.

— ביסט מיד. אַזאַ טאַג געאַרבעט — רעדט מאַנים און בשעת
מעשה קייעט ער אַ פול מויל מיט ברויט און באַ יעדן וואָרט זעט זיך
אַרויס דער קנויל מיט צעקיייעט ברויט פון זיין מויל, און שבע קוקט אויף
אים און פילט גאַר אין זיך נישט קיין כוח צו זאָגן אים, אַז עס איז נישט
שיין אַזוי צו עסן. זי וואָלט אים באַדאַרפט דאָס זאָגן, אָבער יעדער אבר
איז באַ איר איצט איינגעשלאָפן. עס איז איר איצט אַזוי גוט און אַ דור-
שטיקייט שפאַרט פון איר גאַנץ וועזן. זי וואָלט איצט געטרינקען עפעס
קאַלטס.

אייברעם איז ווידער צוריקגעקומען מיטן טאַפּ פול מיט ביר. דער
טאַפּ איז געווען אָנגעשיט פול איבער די ברעגן מיט אַ הויך בערגל. און
ווען אייברעם האָט אים אַנידערגעשטעלט אויפן טיש, האָט זיך דאָס ווייס-
שוימיקע בערגל געטון אַ ריר, ווי אַ לעבעדיקע זאַך.

שבע האָט זיך צעלאַכט הויך אויף אַ קול, ווען זי האָט דאָס דער-
זען. אָבער אייברעם האָט קאַליע געמאַכט די אילזויע מיט דעם, וואָס ער
האָט אָנגעגאַסן זי ליידיקע גלעזער. דאָס מאָל האָט ער שוין געגאַסן ווי עס
האָט זיך געלאָזט, און מער פון דער משקה אויסגעגאַסן אויף דעם טישט-ך.

שבע האָט מיט ברען געטון אַ כאָפּ דאָס גלאַז אירס און אויסגע-
טרונקען אַ האַלבס דערפון און דאָס איבעריקע געטון אַ וואָרף אַוועק אַזוי.
אַז דאָס גלאַז האָט זיך איבערגעקערט. זי האָט פאַרוואַרפן איר קאַפּ צום
ווענטל פון בענקל און גענומען בלאַזן פֿין זיך, דורך איר מויל, עפעס
ביטערס. זי איז איצט געווען אַזוי שוואַך, ווי אַ מענטש נאָך אַ שווערן
טאַג פאַסטן.

— נישט גוט, טאַכטער? — האָט אייברעם געזאָגט, אויסוואַקסנדיק
פּלוצלינג און אומגעבעטענערהייט הינטער איר קאַפּ. ער האָט אָנגענימען
מיט ביידע הענט איר קאַפּ אַזוי, אַז ער האָט געפילט דאָס וואַרעמקייט
פון אירע אויערן.

מאַניס איז געווען אויף זיין אַרט אַזוי ווי אַ צוגעקלאַפּטער. זיין
פנים איז געווען רויט. ער האָט געשמייכלט. דעם אמת, ער איז געווען אַ
ביסל ווי דערשראַקן, אָבער ער האָט זיך נישט געקאַנט אויסהייבן, כאַטש
עס האָט זיך אים געוואַלט טון אַ געשריי.

אין דער אָפּענער טיר זענען דערווייף אויסגעוואַקסן עטלעכע קינד-
דער, פרעמדע, פון די שכנישע שטיבער. די קינדער מיט פאַרשמירטע
פנימער, זייערע פאַרווונדערטע אויגן האָבן געבלישטשעט מיט דעם כאַראַק-
טעריסטישן קינדערישן שמייכל, וואָס זאָגט: זע נאָר, ווי די גרויסע זענען
נאַריש. אין קאַרידאָר האָבן טריט געשאַרעט, טירן האָבן זיך שטיל גע-
עפנט און מען איז שטילערהייט איבערגעלאָפן פון איין טיר צו דער אַנדער-
ער. אַ האַנט האָט געוואַקען צו די קינדער באַ מאַניסעס טיר. די קינדער
האָבן אויסגעדרייט זייערע קעפּ צו דער הינקענדיקער האַנט און מיט באַ-
וועגונגען געגעבן אַהין צו חיסן, וואָס באַ מאַניסן אין שטוב טוט זיך. . .
הידעראַמאַל שטילע שאַרכנדיקע טריט. אין דער אָפּענער טיר באַ
מאַניסן באַווייזט זיך אַ קאַפּ פֿין אַ פרוי. אַ שטיקל פון דעם קאַפּ כאַפּט
אַ קוק אינעווייניק און באַהאַלט זיך צוריק אין קאַרידאָר. באַלד הערט זיך
אַ שטיל רעדן און ווידער שאַרכנדע טריט, און אין דער אָפּענער טיר שטייען
שוין צוויי קעפּ פון גרויסע און אַ פאַר קינדער האַלטן זייערע פינגער אין
די מיילער און קוקן וואָס דאָ טוט זיך.

הידעוויקע, וואָס זענען אינעווייניק באַ מאַניסן אין שטוב, זעען נישט
און הייסן נישט וואָס זיי טוען.

צום ביישפיל: שבע וואָלט זיכער אין אַ נאַרמאַלער צייט נישט באַ-
האַלטן איר פנים אין אייברעם הענט.
דאָס נעמלעכע וואָלט אפשר אייברעם נישט געפרוּווט אפילו צו
באווייזן.

אייברעמען האָט זיך איצטער אויסגעוויזן, אַז שבע איז עפעס ברוגז
אויף אים. ווער זי איז האָט ער נאָך געווסט, כאַטש אַזוי ווי דורך אַ בעפל.
אַבער פאַרוואָס זי איז ברוגז אויף אים האָט ער נישט פאַרשטאַנען. ער האָט
איר, דערפאַר, געגלעט מיט ביידע הענט דאָס פנים און ווען זיין ליוולקע
וואָלט נישט געשטעקט אין זיין מויל, וואָלט ער זי געקושט אין קאַפּ. ער
האָט זיך עטלעכע מאָל איינגעבויגן דאָס צו טון און זיין ליוולקע איז אים
געשטאַנען אין וועג. אַרויסצונעמען די ליוולקע פון מויל האָט ער איצט
נישט געהאַט קיין שכל.

און מאַגס איז געזעסן און מיט ביידע הענט געקלאַפט, בנעימותדיק,
אין טיש און זיך געשאַקלט מיט פאַרמאַכטע אויגן. עס האָט זיך אים זייער
און זייער געוואָלט עפעס אָנהייבן צו זינגען, אַבער די צונג איז באַ אים
געווען אַזוי ווי צוגעקלעפט צום גומען. זיין שאַקלען איז געוואָרן וואָס
אַמאָל ענערגישער און מיט די הענט האָט ער נאָך אַלץ געקלאַפט אין טיש.
און אינעווייניק איז שוין באַ אים געבוירן געוואָרן דער ניגון. און צוביס-
לעך, צוביסלעך האָט ער אָנגעהויבן צו זינגען. וואָס ער זינגט, ווייסט ער
נישט. ער שפאַרט אָן זיין קאַפּ אויף זיינע צוויי הענט איבערן טיש און עס
ווייזט זיך אים אויס, אַז ער דרימלט איין. די לייכט אין די לייכטער זענען
שוין אויסגעלאָשן און שבע וועקט אים, אַז ער זאָל גיין שלאָפן.
עס איז אַזא זיסער דרימל. און וואָס אַרט שבען? ...

אַזוי איז מאַגס איינגעשלאָפן באַם טיש. און אייברעם שטייט נאָך
אַלץ צוקאַפּנס פון שבען און גלעט איר די פאַרפלאַמטע באַקן. שבע ווייסט
גאַרנישט צי עמעצער גלעט אירע באַקן. באַ איר אין קאַפּ קלאַפן האַר-
מאַטן און עס ציט זי צו דער ערד. זי איז אַזוי ווי אָנגעפילט מיט שווערן
בליי. ווען זי זאָל קאַנען זיך אויפהייבן פון בעט און אַראָפּגיין אויסלעשן
די לאַמטער אין דרויסן, די לאַמטער צעשטערט די רז פון דער נאַכט.
זי וויל אוימוועקן מאַגסן און ער איז גאַר נישטאַ אין בעט. זי דער-
שרעקט זיך. טוט זיך אַ וואָרף דורך, עפנט די אויגן, קוקט זיך אַרום.
אייברעם שפּרינגט אַוועק פון איר. שבע קוקט אים אָן שטרענג.

— וואָס טוט איר דאָ ? ! — שרייט שבע אויס מיט אַ קוויטש.
אייברעם שמייכלט און פאַרזשמורעט זיינע אויגן און זיין ליולקע
פאַלט באַ אים אַרויס פון מויל צום פאַל. פון דעם קלאַפּ כאַפּט זיך אויף
מאַניס, קיקט זיך אויך אַרום מיט קליינע פאַרשלאָפּענע אויגן. אייברעם
בייגט זיך אָן אויפצוהייבן די ליולקע און ציט זיך אויס מיטן פנים אַראָפּ
אין זיין גאַנצער לענג אויפן פאַל.

— כאַ, כאַ, כאַ ! הערט זיך פון דער אָפּענער טיר. האַ-האַ-האַ !
עגטפערן אָפּ מיט זייער דינעם געלעכטער די קינדער באַ דער אָפּענער טיר.
נאַכדעם הייבט זיך שבע אויף פון איר אָרט.

דידאָזיקע, וואָס זענען געשטאַנען באַ דער אָפּענער טיר, צעלויפן זיך.
שבע קיקט זיך איבער מיט מאַניסן. אייברעם הייבט זיך אויף, נעמט
זיין ליולקע און רוקט זיך צוריק-וועגס אַרויס פון שטוב.

י.ט.

אין קעלער

בשעת אייברעם איז ארויס פון מאניסטס שטוב איז ער נאך געווען
אונטער דעם איינדרוק פון ביר. די פיס זענען בא אים געווען אזוי ווי
שטיקער האלץ און אין קאפ האט געשווינדלעט. פונדעסטוועגן האט ער
נישט פארפאלט צו באמערקן, אז די טירן עפענען זיך און עס באזיין
זיך חוקפולע פנימער. פון וואס מאכן זיי חזוק? האט אייברעם באזיין
צו טון א פרעג בא זיך אליין. אין דערנאך האט ער זיך אליין געענט-
פערט מיט א מאך מיט דער האנט און א זידלוארט אין ענגליש. דאס
דאזיקע זידלוארט האט אייברעם אפט באנוצט און עס פלעגט אים גרינגער
ווערן בשעת ער האט דאס געזאגט. עס איז בא אים געווען אזא מין ברכה,
בעסער געזאגט, עס איז דערבאנגען בא אים צו דער מדרגה פון א ברכה.
אייברעם האט אויך נישט פארגעסן איינצודרייען די געז-ברענערס אין די
קארידארן, דורך וועלכע ער איז איצט דורכגעגאנגען. די איבעריקע קא-
רידארן, וועלכע זענען אים נישט אויסגעקומען דורכצוגיין, האט ער היינט
אונט געלאזט אויף גאטס באראט. עס איז אים איצט מער נישט געלעגן
אין זינען דאס אויסדרייען די געז-ברענערס. ער איז קוים, קוים צוגעקא-
מען צו דער טיר פון זיין קעלער און איז כמעט אריינגעפאלן דורך דער
טיר.

אין קעלער איז געווען פינצטער. אייברעם האט נישט אנגעזונדן
קיין באליכטונג. ווי עס איז זיך צוגעשלעפט צו זיין בעט און זיך
אועקגעזעצט אויף דעם ברעג פון בעט. ער איז געווען אזוי מיט זיין

קאפ א ביסל אייגעבויען. דער טשאד פון ביר איז ביסלעכווייז ארויס און
אים איז געווארן קלאר אין מוח, אזוי ווי אויף דעם הימל נאך א שטארקן
רעגן. שוין הידעראמאל אפגעטון א נארישע זאך. נאך אלעמען איז
דאך שבע גישט זיינע, נאך מאניסעט. וואס האט ער זיך אנגעקלעפט און
יענעמס א זאך. פארוואס געמינט ער גישט פאר זיך א פרוי, וואס איז
נאך קיינעמס גישט ?

אייברעם האט אין דער פינצטער א בריק געטון מיט זיין פוס אינ-
דערלופטן. דערדאזיקער בריק האט געמיינט זיך אליין א בריק צו טון.
אין דער מינוט האט ער טאקע געפילט, זיך אליין צו טון א בוטן בריק.
דרייט זיך ארום אויף דער וועלט און זוכט נאך יענעמס.

וואס זאל ער אבער טון. אז מאניס האט פארקאפט פריער פאר אים.
ווארים ווען אייברעם וואלט געווען דארט ערגעץ אין פאדאליע, וואלט דאך
מאניס גישט אויסגעכאפט בא אים שבען.

אייברעם צעלאכט זיך הויך אויף א קול. דאס איז א חייך. . . מאניס
האט בא אים אויסגעכאפט. חער פילט אזוי טיף דעם ווייטיק אזוי ווי
אייברעם פילט. עס טוט אים וויי. שבע האט דאך אים ארויסגעטריבן פון
שטוב. שבע, שבע, שבע. אייברעם וועט משוגע ווערן פון ווייטיק. איצט,
גוד באי. צוואס טויג אים דערדאזיקער קעלער מיט די זאכן, וואס ער
האט דא אנגעקליבן, און מיט די שיינע קעץ, אויב שבע האט אים היינט
אויף דער נאכט פון איר שטוב ארויסגעטריבן.

אייברעם הייבט זיך אויף פון בעט, צינדט אן באלייכטונג. דאס פינצ-
טערקייט צעלויפט זיך. דא און דארט ליגן זיינע קעץ און שלאפן. עט
זאלן לעבן אייביק זיינע קעץ. קעץ מיינע ליבע, ווייסן זיי, אז מען האט
אייברעמען פון א מענטש שטוב ארויסגעטריבן ?

אייברעם פילט, ווי עס ווערט אים אין האלז.

וואס איז דאס, אייברעם ?

חיל אייברעם, ווי א קליין קינד, זיך אויסוויינען ?

אייברעם, כ'וועל זיך דערווערען ! כ'שווער בא דעם ליבן פאטער אין
הימל, אז כ'וועל זיך דערווערען.

אייברעם צעלאכט זיך.

אט אזוי, אייברעם, זיי א ספארט !

אייברעם שעלט זיך הידעראמאל מיט זיין ענגליש זידלחוארט. עס

ווערט אים לינד און לייכט. ער לייגט זיך אין בעט. מאכט זיך דאס ליגן אין בעט זייער באקוועם. עס באפאלן אים אזוי פיל טראכטענישן, אז ער ווייסט אלליין נישט פון וואס פריער צו טראכטן.

ער טראכט, אז עס קאָן מעגלעך זיין, אז אייברעם זאל ווערן א באַ-נייטער מענטש. אלץ איז מעגלעך. קאָן ער דען מאַרגן נישט אויפשטיין און אוועקגיין אין אַן אנדערן עק פון שטאָט און זיך אַ נאַמען געבן אַן אנדערן נאַמען און זיך אַנטון אנדערש. אלץ איז מעגלעך. אוי, וועט ער לאַכן פון איטלעכן. זיך וואַשן דריי מאַל אַ טאָג און לאַכן. זיך אַרומדרייען אין די גאַסן און פייפן און קיינער וועט נישט וויסן, אז עס איז אייברעם. נאָר אין אַ צייט, אַ לאַנגע צייט אַרום, וועט ער אַראָפּקומען אין די לענסטי סטריט און דורכגיין נומער הונדערט און אַכצן און בלייבן שטיין און באַטראַכטן דאָסדאָזיקע שיינע אַרט און ערשט זען, ווי דום אייברעם איז אַמאָל געווען.

הערט נאָר אַמאָל, אייברעמען אַרויסוואַרפן פון שטוב ? עס קומט אים. בעסערס האָט ער נישט פאַרדינט. שוין צייט געווען צו זיין אַ זיידע און האָבן שיינע אייניקלעך. גייט גאָר אייברעם נאָך אַרום אַ בחור. ווער וויל זיך אומקוקן אויף אַזע פערזאָן. אויך אַ פערזאָן. אייברעם ! . . . אפילו קיין גאַנצע הויזן פאַרמאַגט ער נישט. עס שטינקט פון אים דריי מייל ווייט. און דאָס שמוץ ליגט אין זיין הויט אזוי טיף אַריינגעזאַפט, אז מען קאָן עס שוין נישט אַפּוואַשן. און אַ העמד טוט עס אַן איינמאָל אין יאָר. ווען עס צערייסט זיך דאָס אַלטע העמד, קויפט ער אַ ניי העמד. און אזוי ווייט טער, און אזוי ווייטער. ווער האָט זיך אייברעמען געהייסן אזוי אַפּלאַן, צו אַלדי שוואַרצע יאָר. אז מען לאָזט זיך אַפּ, טרעט מען דיר אויפן קאַפּ. איז דאָס מעזלעך, אז אַ מענטש זאל לעבן און נישט האָבן קיין פריינט ? האָט אייברעם פריינט ? וווּ זענען זיי ? דרייט זיך נישט אַ שטיין אין די לענסטי סטריט ? אייברעם איז אזוי ווי פון שטיין אַרויס. נישט אומזיסט רינט נישט קיין בלוט, ווען אייברעם צעשניידט זיך אַ פינגער באַ דער אַרבעט. קאָן דאָס מעגלעך זיין, אז אַ לעבעדיקער מענטש זאל האָבן אַן אינטערעס אין לעבן און לעבן אַזע לעבן, ווי אייברעם לעבט ? געוויס נישט, געוויס נישט. . . אייברעם הייבט זיך אויף פון בעט, פילט אַן זיין ליולקע מיט טאַ-באַק, און מיט גרויס פלייס צינדט ער אַן דעם טאַבאַק, ביז די פולע ליולקע גליט מיט רויטן פייער. דאָס פייער לעשט זיך, טונקט זיך אונט-

טער אין דער טיף פון דער ליוולקע און קומט צוריק ארויף און גלייט
וידער און באשיינט אייברעמט פנים. א לאנגער זייל מיט רויך קומט
ארויס פון דער ליוולקע און צעטראגט דעם שיינעם, פארשופטן ריח אין
דער לופט. אייברעם ווערט פון דעם רויכערן א ביסעלע געלאסענער, זיין
פנים קליידט זיך אן מיט דעם קלוגן אויסגעווייטיקטן אויסדרוק פון
א הייליקן מענטש, וואס האט זיך אפגעזונדערט פון דער וועלט און פרא-
וועט באהאלטענע און געהיימע פייניקונגען איבער זיין קערפער.

אייברעם איז אבער נישט קיין אפגעזונדערטער הייליקער. אייברעם
ווייסט אפילו נישט וואס דאס איז אועלכעס. אייברעם איז א מענטש
א פראסטער און א זינדיקער און וויל לעבן אזוי ווי אלע פראסטע זינ-
דיקע מענטשן לעבן און ווייסט נישט ווי אזוי. אפט דאכט זיך אים אויס.
אז ער האט שוין אנגעטראפן אויף דעם ריכטיקן וועג. נו, וואס איז דא
צו נארן זיך. אייברעם האט אויך אויגן, אייברעם האט אויערן, אייברעם
האט אלע הוישם, וואס יעדער מענטש באדארף האבן. אבער תמיד שטייט
אים עפעס אין וועג: אדער ער פארלירט יענעם, אדער יענער לאזט
אים איבער און אנטלויפט פון אים.

אום גאטס הילף! שרייט אייברעם. אום גאטס הילף, גיט מיר אגע-
לעגנהייט און איך וועל אייך ווייזן, אז איך וועל זיין אזוי גוט און קלוג
ווי איר אלע זענט.

עס איז שוין שפעט, אייברעם, — שרייט אייברעם אין זיך אינע-
ווייניק. עס איז שוין שפעט.

וואס זשע זאל איך טון?

גיי ארויס אין פעלד און לייג זיך אנדער אויף דער ערד אין זאל
דער ווינט דין אוועקלאזן. נישט אנדערש.

איר בעסטעס! כוועל אייך ווייזן. — טוט אייברעם א בריק מיטן
פוס אין דער לופט. כוועל אייך ווייזן. איידער אייברעם גייט אדעק פון
דאנען, וועט איר אים נאך פילן. ער האט נאך גענוג ביטערקייט אין זיך
אייך אלעמען אז פארסמען. אייך איז גוט, וועט אייך כאטש א ביסל בי-
טער זיין. פילט אויך דאס ביטערקייט פון אן אייגזאמען מענטש צווישן
שטייבער.

אך, יו גאט אין הימל, וואס זאל איצט אייברעם טון?

וואס זאגסטו דארטן, דו אלטער גאט?

דיין קלוגשאפט קארגסטו נישט פאר קיינעם. גיב מיר אויך א ביסל.
אייברעם וועט נישט ווארטן. אייברעם וועט זיך אליין נעמען דאס, וואס
אים קומט.

יא, מיין הער! יעס סער! כ'וועל דאך נישט משוגע ווערן דערפאר,
וואס איך בין געבוירן געווארן אין א רעגנדיקן טאג. כ'וועל נעמען מיינס,
וואס עס קומט מיר.

אויב איך קאן עס נישט נעמען מיט ביין, וועל איך נעמען מיט
אנדערע וועגן. כ'זאל זאגאר דארפן ווארטן ביז מיינע האר וועלן גרוי
ווערן, וועל איך דען נישט ווארטן?

אייברעם הייבט אויף זיינע הענט, שפארט זיך אן מיט זיי אין
באלקן פון קעלער, וואס איבער זיין קאפ, ציט זיך אויס אין זיין גאנצער
לענג און דערפילט ווי זיינע ביינער גיבן זיך א גלייך אויס. ער שפייט
אויס דאס ביטערע זיסע שפייטעכץ פון דעם זאפט פון ליילקע און ווארפט
זיך אריין אין בעט אריין מיט די זאזיקע ווערטער:
איצט וועלן מיר א ביסל שלאפן.

שווערע וואַלקנס

אויף מאַרגן איז מאַניס אויפגעשטאַנען ווי אַלע מאָל זייער פרי
און זיך אָנגעטון שטילערדייט, כדי ער זאָל נישט אויפּוועקן זיין הייב.
אַבער שבע איז אויך אויפגעשטאַנען און זיך אָנגעטון נאָך גיכער פון מא-
ניסן, און אָנגעגרייט מאַניסן אַ גלאַז טיי. זיי האָבן צווישן זיך די גאַנצע
צייט נישט גערעדט, נאָר זיך געפלאַגטערט איינער אין אַנדערן אין דער
האַלבער טונקלקייט פון שטוב.

און ווען שבע האָט אָנגעגאַסן טיי צום טיש, האָט זי געזאָגט :

— מאַניס, איך האָב מורא צו בלייבן אַליין.

מאַניס האָט זי פאַרווונדערט אָנגעקוקט

— וואָס עפעס אַ נייעס ?

— אַ נישט בין איך דען געשלאָסן די גאַנצע נאַכט ? דו ביסט יאָ

געשלאָסן, אַבער איך נישט. עס האָט זיך מיר נאָר געדאַכט, אז עמעצער
איז באַ דער טיר.

— מען וועט דיך צוגנבענען, צי וואָס ? ט'פּיצעלע קינד האָט מורא, —

האָט מאַניס געלאַכט. — און וואָס ביסטו ערגער פון אַנדערע באַלעבאַס-

טעס, אומעטום פילט זיך אַזוי : דער באַלעבאַס גייט אַוועק און די „זי“

בלייבט אין שטוב. צי אפטר וואָלט איך דיך מיטגענומען אין אַ פּושקעלע

מיט זיך ?

— איך וועל אַליין נישט בלייבן, מעגסט לאַכן פון מיר, — האָט שבע

געזאָגט זיכער און שאַרף.

— פאר וועמען האסטו מורא ? — איז מאַניסן מיטאַמאַל נישט זייער באַקוועם געוואָרן. — דאָ איז אזא פּריילעכע שטאַט, מענטשן אַפּ און אויף. וואָס איז דאָ דען אַ דאָרף ?
 — וואָס איז דאָ לאַנג צו רעדן. — איז שוין שבע געוואָרן קריגע-
 ריש. — איך וועל דאָ אין שטוב אַליין נישט פּלייבן.
 — טאָ קום מיט מיר.
 — זאָל זיין מיט דיר.

— איי, ביסטו נאַריש, שבע, פּונקט ווי אַ ווייב'ל ערשט נאָך דער חתונה — האָט מאַניס צעקרימט זיין פנים און מען האָט נישט געקאָנט וויסן צי ער לאַכט, צי ער היינט — און אז דו וועסט גיין מיט מיר, וועסטו זיין אַפּגעהיטן פון אַ סכנה ? און וווּ קאָן איך דיר באַהאַלטן. צי דו וועסט גיין מיט מיר דאָרטן ווי איך אַרבעט ? האָב איך דען דאָרט גענוג אַרט פון מיינעטוועגן אַליין. קוים צוויי איילן די גרויס פון מיינעטוועגן. און דאָס געלעכטער, וואָס עס וועט זיין, אז איך וועל מיטברענגען דאָס ווייב מיט זיך. און ווידער זיצן מיט דיר דאָ און דיר אַפּהיטן קאָן איך נישט.

— וואָס זשע דען וועט זיין ? — זעט שוין שבע, אז זי איז נאַריש.

— איך וועל בעטן אַ שכנה אָדער צוויי, אז מען זאָל דיר היטן — איז מאַניסן איינגעפאַלן אַ פּלאַן. ער האָט אויסגעטרונקען דאָס גלאַז טיי און איז אַרויס אין האַלב פינצטערן קאַרידאָר. לינקס פון זיין טיר איז געווען נאָך אַ טיר. מאַניס האָט אין דער פינצטער קוים געפונען דאָס הענטל פון דער טיר. ער האָט דאָסדאָזיקע קלעפּיקע הענטל אָנגענומען און געפּילט, אז דאָס האַרץ זיינס קלאַפט שווער. און נאָך איידער ער האָט באַוווּן אַ קלאַפּ צו טון אין טיר, האָט זיך דידאָזיקע טיר געטון אַ ריס פון זיינע הענט און אין זיינע אויגן האָט געטון אַ בליץ דאָס נאַקעט-קייט פון אַ פּרוי, וועלכע איז געווען פעט באַהאַנגען מיט זעקלעך מיט שמאַלץ.

— גיר הארי היר! וואדי יו מין!

מאַניס האָט נישט פאַרשטאַנען, וואָס דידאָזיקע פּרוי האָט געשריגן, אָבער ער האָט געפּילט פּונקט אזוי ווי אַ שלאַנג וואָלט אים אַ ביס גע-טון. מאַניס איז אַפּגעשפרוינגען פון יענער טיר און באַלד איז דידאָזיקע

טיר צוגעקלאפט געווארן מיט אזא ראָומאַך, פון וואָס דער גאַנצער קאַרן-
דאָך האָט אַ ציטער געטון. מאַניס האָט געוואַלט זיך שוין אומקערן צוריק
אין זיין שטוב אַרײַן, נאָר אזאָ געפיל געהאַט, ווי עמעצער האָט אים אַ
שטופּ געטון און ער איז צוגעגאַנגען צו איינער פון די צוויי טירן אין אַני-
דערן עק פון קאַרידאָר.

„מען דאַרף אַנקלאַפּן“ — האָט מאַניס צו זיך אַלײַן געזאָגט. ער האָט
אַנגעקלאַפט אין דער טיר. דאָס ווידערקול פון זיין קלאַפּ אין דערדאָזיקער
טיר האָט מצניסן אויסגעוויזן ווי קיינער וואַלט דאָרט אינעווייניק נישט
געווינט. אַ מינוט איז טאַקע געווען שטיל. מאַניס האָט ווידעראַמאַל אַנגע-
קלאַפט. דאָס מאַל שטאַרקער אינעווייניק האָט עפעס אזוי ווי שווערס גע-
טון אַ פאַל. טריט ביזנע. די טיר טוט זיך אָן עפּן מיט אַ פראַל.

— וואָס האָט'ס געוואַלט ? — פּרעגט דאָס צעשוּבערטע, האַלב-נאַ-
קעטע באַשעפעניש און גיסט פּייער פון די שפּיזלדיקע קליינע אויגן —
מאַניס האָט זיך דערשראַקן פאַר דעמדאָזיקן באַשעפעניש. אַז עס איז אַ
פּרוי האָט ער באַלד געקאַנט זען. אַבער דאָס קול אירס איז געווען אזוי
ווי פון אַ מאַנספּיל. מאַניס האָט זיך געשעמט צו קוקן. זיינע אויגן זענען
געווען אַרײַנגעצויגן אין אים אַרײַן. ער האָט נאָר געפּילט, ווי דער וואַרע-
מער, גישט זייער גוטער ריח פּליסט פון יענער שטוב אין זיין נאָז אַרײַן.
ער האָט געזאָגט :

— איך בין דאָ אַ שכן — און נישט געהאַט צייט צו ענדיקן, אַז
דאָס געשטאַלט באַ דער אָפּענער טיר האָט אים איבערגעשלאָגן :
— ס'וואָס-זשע וויליך איר ?
— מיינע האָט מורא אַלײַן צו בלייבן אין שטוב.
— לייגטצע אוועק אַ פּאַליסמאַן באַ דער טיר — זאָגט די פּרוי.
— אַ וואָס ? — פּרעגט איבער מאַניס.
— אַ פּאַליצמאַן ! — שרייט די פּרוי.
— אפשר קאַנט איר טון אַ שכן אַ טובה און האַלטן אַן אויג אויף
איר ? — בעט מאַניס און וויל שוין אַוועקגיין פון דער טיר. וואַרים ער
האַט דערפּילט, אַז עס איז אים נישט גוט דאָ צו שטיין.
— איך זאָל וואַטשען הינענס וואַב. . . האָסט געהערט — איז יענע
האַלב-נאַקעטע געשטאַלט שוין געוואָרן ברוגז — וואָס בין איך אַ פּאַליצ-

מאן ? דיין גליק, וואָס מײן מאַן איז נישטאָ אין דער היים. ער וואָלט
דיר געמאַכט אַ בלוי אויג.

— וואָס אַרט אייך — האָט מאַניס פאַרשטאַנען, אַז דידאַזיקע פרוי
האַט זיך אַ ביסל באַליידיקט, אָבער ער האָט נישט געוואָסט, וואָס אַ בלוי
אויג האָט געמיינט. דערפאַר האָט ער זי געוואָלט איבערבעטן מיט ווייכע
ווערטער — וואָס אַרט אייך. מיר זענען דאָך שכנים. איצט וועט איר מיר
טון אַ טובה. אַן אנדערט מאַל וועל איך אייך אָפּדינען מיט דאַנק.

— וואַרטן נאָר אַ סעקאַנד — האָט די פרוי געזאָגט און איז גיך
פאַרשוואַנדן און באַלד צוריקגעקומען שוין אַ באַליידיקטע, און אויפגעהויבן
אַ האַנט צו מאַניסן און געזאָגט :

— איר געטן נישט אַוועק פון דאַנען ?

— לײַבע פרוי ! — האָט זי מאַניס געטון אַ כאַפּ מיט ביידע הענט.

— אינענס ווייב שפּילט זיך מיט אייברעמען און איר ווילט זיך

שפּילן מיט מיר ! — האָט זיך די פרוי געריסן פון מאַניסעס הענט און

אים דערווייל פאַרפאַרן אין קאַפּ אַריין מיט איין האַנט. מאַניסעס קאַפּע-

לײַז איז אַראָפּ פון זיין קאַפּ און זיך ערגעץ פאַרקייקלט אין פינצטערן

קאַרידאַר. מאַניס בייגט זיך איין נאָך דעם קאַפּעלײַזש. עס עפענען זיך

אַלע טירן אין קאַרידאַר. שבע איז אויך אַרויסגעלאָפּן.

— מאַניס, וואָס איז מיט דיר ?

— אַט זי איז דאָס דידאַזיקע, וואָס שפּילט זיך מיט אייברעמען.

— האַלט אייער מויל ! — שרייט מאַניס און פּילט ווי זיינע באַקן

פּלאַמען.

— דערלאַנגט אים אַ ברי צווישן די אויגן, וועט ער וויסן ווי

אַ לײַדי צו רעספעקטירן — גיט אונטער היץ אַ צעגאַסענע יידענע פּאָן

דער צווייטער טיר.

— נאַטן אינען אַ פּרישטיק ! — האָט מאַניס געכאַפט אַ זעץ אין

דער נאָז אַריין. אים איז פינצטער געוואָרן אין די אויגן און אַ קעלט איז

דורך זיין גאַנץ לײַב. באַלד איז ער געקומען צו זיך. שבע האָט אים אַנ-

גענומען און געטון אַ שטופּ אַוועק. מאַניס האָט אַוועקגעשאַרט שבען :

— נאָר, איך וועל שווייגן ווען מען זאָגט אַ שלעכט וואָרט אויף

דיר ? — ער איז צוגעלאָפּן צו דער פרוי, וועלכע האָט אים געטון אַ קלאַפּ

אין דער נאָז און איר געזעבן אַ פּאַטש מיט אַ פּוֹלן קרייז פון זיין האַנט,
אין פנים, עס איז געוואָרן אַ טומל.

— אַ פּאַליסמאַן !

— שלאַגט אַ ליידי !

— אַ פּאַטראָל-האַגן !

דערווייל איז שוין מאַניס געלעגן אויסגעשטרעקט אויפן פּלאַץ פון
קאַרידאָר און איינע פון די פרויען איז געזעסן אויף אים און מיט איר
שווער געוויכט אים שיער נישט איינגעבראַכן דאָס בלעך פון האַרץ. מאַניס
האַט געוואָלט זיך באַפרייען, אָבער נישט געקאַנט. שבע האָט אים אָנגע-
נומען באַ די פיס און אים געוואָלט אַרויסשלעפּן און נישט געקאַנט. אין
דער מינוט איז שבע גאָר געוואָרן אַן אַנדער העזן. זי האָט זיך געראַנגלט
מיט דער פרוי, וועלכע איז געזעסן אויף מאַניס און זי נישט געקאַנט
בייקומען. זי איז אויסגעשטאַנען אַלערליי באַליידיקונגען. ווערטער, וועלכע
זי האָט אין איר לעבן קיינמאַל נישט געהערט, זענען געפּלויגן אויף איר
קאַפּ אזוי ווי שווערע שטיקער האַגל פון אַ גרויסן שטורם. שבע האָט נאָר
געוואָלט איין זאך : באַפרייען מאַניס פון דעם ערגסטן בויען.

דערווייל איז דער קאַרידאָר געוואָרן פול מיט מענטשן. דער גאַנ-
צער סקאַסנער חלל פון די טרעפּ איז געווען אָנגעשטאַפט מיט קצפּ. אינ-
דרויסן האָט זיך דערהערט דאָס קלינגען פון אַ גלאַק. דאָס שטופעניש
צווישן די אָנגעלאַפּענע איז געוואָרן מוראדיק און דורך דעם סקאַס פון
די טרעפּ איז דורך דער ענגשאַפט, ווי מיט אַ מעסער דורכגעשניטן,
אַרויפגעקומען אַ פּאַליסמאַן מיט זיין פּאַליציי-קלעצער, פּאַכענדיק אין דער
דער לופטן. באַלד נאָך אים איז געקומען אַן אַנדערער אין ציחילע
קליידער.

— וואט-טי-מעדער ?

— דיס מען מוירדער אַ ליידי. . .

— וועמען האָט ער דערהרגעט ?

— אַט דיזע פרויקע.

— זי זיצט דאָך אויף אים.

— נעווער מיין.

— קרוק. . . אויסגעלאַסענע פרוי. . . פיקפּאַקעט. . . מוירדער אַ ליי-
די. . . — האָט די פרוי, וואָס איז געזעסן אויף מאַניס, געקלאַפּט מיט

א קילאך מאניסן און הארץ אריין און אויסגערעכנט אלערליי פארברעכנס,
וואס די האט נאר געקאנט ארויסברענגען אויף איר צונג.
— געט אפ! — האט דער פאליסמאן באפוילן.

— הא, מי?

— געט אפ! — האט דעם פאליסמאן זי געטון א ריס און באפרייט
מאניסן. מאניס האט זיך קוים געהאלטן מיט דער הייליך פון שבען. שבע
האט אים מיט דער האנט אפגעטורייסלט דעם שטויב פון די קליידער און
אין איינזעט אויך אויסגעגלייכט די ביינער און צו אים גערעדט, אבער
מאניס האט נישט געהערט. זיין בלוט האט אין אים געקאכט און געזאטן.
ער האט זיך געטון א ריס צו דער פרוי, וועלכע איז אויף אים פריער
געזעסן. דער פאליסמאן האט אים געטון א כאפ און גענומען אונטערן
ארעם.

אין די אויגן האט געשווינדלט. קעפ איבער קעפ. די גאנצע גאס
איז געווען שווארץ מיט מענטשן. א טרעפל און צוויי לאנגע בענק און
א גלאק קלינגט דינג, דינג, דינג. דאס אלץ. און ווען מאניס איז געקומען
צו זיך, איז ער געשטאנען פאר א טיש צווישן צוויי פאליסלייט און באם
טיש פון יענער זייט איז געזעסן א גוטמיטיקער מענטש מיט א זייער
גרויסן קאפ. שווערע הענגענדיקע רויטע באקן און מיט א גרויסן פליך
אויפן קאפ.

— ספיק ענגליש.

— ני! — האט מאניס געדרייט מיטן קאפ אויף ניין.

עס איז צוגעקומען איינער אין ציווילע קליידער:

— מען פרעגט בא איך, ווי אזוי איר הייסט.

— מאניס, הייס איך.

— ווי לאנג זענט איר אין אמעריקע?

— בא א צוויי חדשים.

— און וואס טוט איר פאר א לעבן?

— איך ארבעט בא העמדער.

— און וואס האט איר געטון אזוי פרי בא א פרעמדער טיר?

— מיין פרוי האט מורא געהאט אליין צו בלייבן אין שטוב, בין איך

געגאנגען בעטן בא דער שכנה, אז זי זאל זיך צוהערן צו מיין ווייבס טיר.

— וואס איז געווען ווייטער?

די פרוי איז מיך באפאלן פאר גארנישט און מיר געטון א זעץ אין דעם אָרט — מאַניס ווייזט זיין גאָז.

— וואָס איז געווען ווייטער ?

— און חוץ דעם האָט זי באַליידיקט מיין ווייב.

— און וואָס איז געווען ווייטער ?

— האָב איך איר דערלאָנגט אַ פאַטש, דאָס אַלץ. — זאָגט מאַניס

פשוט און ער פילט זיך זיכער דערפון, וואָס ער דערציילט דעם אמת. ער קוקט דעם איבערזעצער גלייך אין די אויגן אַריין און טראַגט דערנאָך אַריבער זיינע אויגן צו דעם מאַן, וועלכער זיצט פון יענער זייט טיש. באַ יענעם אויף דעם שווערן רויטן פנים באַווייזט זיך אַ שמייכל. מאַניס ווערט דערפון גרינגער דאָס האַרץ. ער טראַכט אַז זיך אין דער שטייל: אוי גאָט, גיב אים אַריין אַ גוטע מחשבה. איך דערצייל דעם אמת. זאָל ער מיך שיקן אַהיים צו שבען און זאָלן די שונאים צעפיקעט ווערן.

— און וואָס ווייטער ? — פרעגט דער איבערזעצער.

— אז איך האָב איר געטון אַ פאַטש, האָט זי געמאַכט אַ געוואָלט

און מען איז אַרויס פון אַלע טירן און מען איז מיך באַפאלן און מיך געשלאָגן און געטרעטן מיט די פיס און זיך אויף מיר געזעצט, ביז זיי זענען געקומען. — מאַניס ווייזט אויף דעם פאַליסמאַן, וואָס שטייט רעכטס צו אים.

איז דאָס דאָס ערשטע מאָל, וואָס איר זענט אין געריכט ?

— דאָס ערשטע מאָל — זאָגט מאַניס און כאַפט זיך צוריק און זאָגט:

אין פאַדאָליע האָב איך נישט געוואָלט זיצן וועזשע, בין איך אַנטלאָפן קיין אַמעריקע.

— נישט געוואָלט זיצן אין פּריזאָן ?

— נישט געוואָלט זיצן וועזשע.

— פּריזאָן ?

— וועזשע.

— נו, אין פּריזאָן. פאַרוואָס פאַר אַ זינד ?

— כּווייס דאַרטן. פאַני גנב. . . — זאָגט מאַניס מיט האַלבע, נישט

דערזאָגטע ווערטער.

— אַ גנב.

- צי ער איז א גנב. ער מעג אַלץ. טאַמער האָב איך נישט געהאַט
 קיין פאַטענט.
- דערקלערט איר זיך שולדיק?
- אין וואָס? — שטרעקט מאַניס אויס זיינע דערשראָקענע אויגן.
- אין אויפברעכן יענעמס טיר.
- צו מיינע שונאים קעג! ... ווער האָט אויפגעבראַכן אַ טיר? —
- צששרייט זיך מאַניס און איידער ער האָט נאָך צייט זיך גוט אויסצוטענהן
 איז ער שוין דאָ נישטאָ.

כא

א י ן א נ ר י ט

נישט אזוי גרינג איז אָנגעקומען דעם פּאַליסמאַן אַרויסצורייסן מאַ-
ניסן פּון שבעס הענט. שבע האָט געביסן מיט די ציין, געדראַפּעט מיט אירע
נעגל אין געבריקעט מיט די טיס. איין זאך האָט זי נישט געטון — זי
האָט נישט געוואַלט מילא, מאַניסן האָט מען שוין באַ איר צוגענומען און
זי איז געבליבן איינע אַליין אין אירע צוויי שטיבלעך: איינס אַ ליכטיקס
און איינס אַ פינצטערס. זי איז באַלד, גאָר אין אָנהייב, געלעגן אַדער גע-
זעסן אויף אַ בעט אין פינצטערן שטיבל.

זי האָט זיך געביסן די אייגענע פינגער און געדראַפּעט דאָס איי-
גענע פנים. רויטע פּאָסן זענען געווען אויסגעווירעט איבער איר פנים און
זי האָט נישט געקאָנט אפילו אַ ביטל וויינען. כאַטש אַ ביטל.
און צו וועמען זאָל זי זיך ווענדן? פאַרוואָס האָט מען מאַניסן צו-
גענומען באַ איר? און פאַרוואָס שווייגט זי?

שבע האָט זיך אויסגעוויבן און געטון אַ לויף אין ליכטיקן שטיבל
אַריין. זי איז צוגעגאַנגען צו איינעם פּון די אָפענע פענצטער און פּאוואָ-
לירע אַרויסגעבויען זיך אינדרויסן אַרויס. זי האָט געטראַכט, אַז עס איז
איר געבליבן איין וועג: וואַרטן ביז מענטשן וועלן גיין אונטן אין גאָס און
דעמאָלט טון אַ הויכן געשריי, וועלן זיך מענטשן אָפּשטעלן און אַרויפ-
לויפן און פּלעגן וואָס זי שרייט, וועט זי זיי דערציילן. אפשר וועט מען
איר העלפן. זי איז אזוי געשטאַנען אָנגעבויען אין אָפענעם פענצטער. עס
זענען גראַד באַלד אין אַ מינוט אַדער צוויי, דורכגעגאַנגען גאַנצע בינע-

ל'עך מיט מענטשן. שבע האָט אָבער אין דער מינוט נישט געהאַט גענוג שטאַרקייט צו טון אַ געשריי.

זי האָט זיך געגעסן, ווי אַ וואָריס עסט אַן עפּל, פאַרוואָס זי האָט געלאָזט צונעמען מאַגיסן, פאַרוואָס זי איז אויך נישט נאָכגעלאָפּן, און אין בער דעם, וואָס זי איז געווען שולדיק אין דער גאַנצער זאַך.

איצטער האָט זי שוין נישט מורא צו זיין אַליין אין שטוב? ווען זי הייבט נישט אָן מיט דערדאָזיקער טענה, אַז זי האָט מורא, וואָלט דאָך מאַגיס שוין איצט געווען אין פאַבריק באַ דער אַרבעט.

שבע האָט דערזען אונטן אין גאַס אייברעמען. האָט זי זיך דער-שראַקן און איז גיך אַוועק פון אַפּענעם פענצטער. זי איז צוגעגאַנגען אויף די שפיץ פינגער צו דער טיר און פאַרקייטלט די טיר און איז צו-ריק אַוועק אין פינצטערן שטיבל. עס קאָן זיין, אַז אייברעם האָט זי גע-זען באַם אַפּענעם פענצטער און ער וועט איצטער וועלן אַריינקומען אין שטוב אַריין.

שבע האָט זיך אָן עפעס דערמאַנט. זי איז אויף גיך געלאָפּן און געמאַכט פייער אין אויוון, עס זאָל כאַטש זיין צום גוטן. זי האָט זיך אַליין געוונדערט, וואָס עס קומט איר אַזוי גרינג אָן דאָס פייער מאַכן. אין אויוון האָט שוין דאָס האַלץ געפלאַקערט און זי האָט אַרויפגעשאַט אַ זשמעני מיט קוילן. זי האָט אויפגעקייטלט די טיר און אָנגעכאַפט אַ טאַפּ מיט וואַסער. בשעת זי האָט געזאַפט דאָס וואַסער אין קאַרידאָר האָבן די שיינע שכנים געעפנט די טירן און אַ קוק געטון אויף איר און צוריק פאַרמאַכט זייערע טירן. שעלטן זיי ווילט זיך נישט שבען — עס וועט מסתם באַוויזן ווערן שפעטער, ווער עס איז דער גערעכטער און ווער עס איז דער שולדיקער. די וועלט פירט זיך נישט גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין. שבע איז צוריק אַריין אין שטוב און פאַרקייטלט די טיר און אַרויפגעשטעלט דעם טאַפּ מיט וואַסער אויף דעם אויוון, איצט איז זי שוין רויקער מיט זיך. זאָל אייברעם בעסער האָבן שכל און נישט קומען.

דערנאָך האָט שבע זיך גענומען גריזשען פאַרוואָס זי איז אַזאַ קאַלטע.

אַ פרוי זאָל נישט קאָנען כאַטש עטלעכע מאָל חלשן. ווער האָט

דרך ארץ פאר אזא פרוי ווי זי איז ? צוגענומען דעם מאן, פארפאלן. פאר-
וואָס שוויגט זי ?

שבע האָט זיך אָנגענומען מיט שטאַרקייט און איז אַראָפּ פון בעט,
צוגעזאָגען צום אָפּענעם פענצטער און פאַרזיכטיק אַרויסגעקוקט אין דרויסן.
אייברעם איז מער נישטאָ אונטן אין גאַס. נו, אויב ער איז נישטאָ, וועט
זי אויף גיך אַראָפּלויפן אין גאַס אַריין. געטראַכט און געטון.

אין גאַס איז שבע געשטאַנען און געשריגן : „העלפט מיר ראַטעווען
מיין מאַן.“ פון אָנהייב האָט שבע דיִדאָויקע ווערטער געמורמלט שטילער-
הייט, ביז זי האָט אַרום זיך אָנגעזאַמלט מענטשן. דערנאָך שטייענדיק אין
אַ גרויס רעדל מיט מענטשן, האָט זי שוין געשריגן גאַנץ הויך אויף
אַ קול.

— וואָס איז געשען ?

— אַ משוגענע ?

— ווער ווייסט ?

— אַ פרוי שטייט און שרייט אין מיטן סטריט

— מוז זיין עפעס דיִווערטיִזמענט.

— אַ משוגענע.

— מוז עפעס זיין אַ נייער סאַנג.

— אַ נישט איז דאָס אַ פרוי ?

— וואָס דען ?

— ס'אַ מאַן אָנגעטון ווי אַ פרוי.

— אַן עקטער.

— אַ יעקטער.

— קוק, ווי פונקט ער מאַכט עס.

— זיי קאָנען.

— האַ, האַ.

— וואָדען, אומזיסט צאָלט מען געלט.

— זאָל מען מיר אַבשיטן די שטוב מיט געלט, וואָלט איך נישט

געטון אזא זאַך.

— טא, טא, אויך מיר אַ מלאכה.

עס קומט אָן מיט שטורם אַ נייער פאַרבייגייער און שטופט זיך דורך

אין דער מיט פון רעדל.

— וואָס איז דאָ ?
 — אַלץ דאַרפט איר וויסן ?
 — דעם פּויל ! הו איז עסקינג יו ?
 — מי הי קאַלס א דעם פּויל ?
 — וואָט דען ?
 — וואָט דען ? לוק ! ער טראַגט דעם נעקטיי אויף דער לינקער זייט
 אין איך בין א דעם פּויל.
 — קיד דעם פּאַליסמאַן אויפן קאַרנער, נישט מיך. וואָס מיינסטו,
 איך בין א גרינער ?
 — קיין אַמעריקאַנער ביסטו אויך נישט.
 — אין דו ביסט ?
 — איך וועל דיר מאַכן א בלוי אויג, אויב יו וויל נאָט שאַ-
 ראַפּ.

ווער ווייסט, וואָס דאָ וואָלט געוואָרן, ווען נישט אייברעם, וועלכער
 דערזען, אז באַ אים אויף זיין „סיידוואַק“ איז ווידער א געלויף, דאָס
 געלויף אינדערפרי, ווען מען האָט מאַניסן צוגענומען אין „סטיישאַן-
 הויז“ האָט ער געזען און צי ער האָט יאָ געהאַט הנאה, צי נישט, האָט
 ער גאַרנישט געקאַנט טון, וואָרים דאָרטן וווּ די פּאַל-ציי טוט עפעס, קאָן
 אייברעם גאַרנישט העלפן. אָבער וואָס איז שוין ווידער פאַר א צונויפ-
 לויפעניש ?

אייברעם איז צוגעגאַנגען צום רעדל און איז געווען פאַרטיק דאָס
 דאָזיקע רעדל צו צעטרייבן, ווען ער האָט אָבער דערזען שבען און דער-
 הערט ווי זי שרייט ווי אַ משוגענע און האָלט אירע אויגן צוגעמאַכט אין
 ברעכט זיך די הענט, האָט עס אייברעמען געטון אַ שטאַרקן קלעם באַם
 האַרצן און ער האָט זיך דורכגעשלאָגן אַ וועג און אָנגענומען שבען באַ
 דער פּלייצע און זי אַוועקגעפירט צוריק אין שטוב אַריין, די גאַנצע לענג
 מיט די טרעפּ אַרויף האָט אייברעם שבען פּמעט ווי געטראַגן און בשעת
 מעשה האָט ער נישט אין זינען געהאַט קיין שום זינדיקע געדאַנקען. פאַר-
 קערט, ער האָט זי ווי ווייט מעגלעך זיך געהיטן פון נישט אָנצורירן זיך
 אַליין אַן שבען. שבע אַליין האָט נאָך אַלץ געשריגן: „ראַטעוועט מיין
 מאַן“ ..

עטלעכע ווייבער פון גאַס זענען אויך נאָכגעגאַנגען שבען איז

אייברעמען ביז אין שטוב אריין. זיי האָבן געפרוּווט גיטן קאַלט וואָסער
אויף שבעס פנים. שבע האָט געעפנט אויף זיי די אויגן און גע-
זאָגט:

— מונטערט מיך נישט, איך בין געזונט. אָבער ראַטעוועט מיין
מאָן.

— וווּ איז אייער מאָן?

— איך ווייס, איך ווייס — שרייט אייברעם — וואָס שיטן זיי זאָלן
אויף די ווונדן.

שבע האָט נאָך גרעסער געעפנט אירע אויגן און אָנגעקוקט אייב-
רעמען.

אייברעם האָט געזאָגט צו די צוויי פרעמדע פרויען, וועלכע האָבן
אים געהאַלפן אַרויסברענגען שבען צוריק אין הויז אריין:

— איך זע אייך דאָס ערשטע מאָל דאָ אויף אונזער בלאַק, אָבער
איך דערקען אין אייך, אַז מען מעג זיך אויף אייך פאַרלאָזן.

— אַוודאי! — האָבן ביידע פרויען געשאַקלט מיט זייערע גרויסע
קעפּ פּאַדעקט מיט די שיינע, שוואַרצע, פונדערמיט צעקעמטע און אַזוי
ווי מיט בוימאייף פאַשמירטע פאַרוקן.

— איך וויל אייך דאָ איבערלאָזן און אין אייערע הענט איבער-
געבן אַט די אומגליקלעכע פרוי, און איך וועל אַ לויף טון דאָרטן וווּ מען
דאַרף — האָט אייברעם זיך געהאַלטן אַזוי ווירדיק און גערעדט מיט
אַ שטילן פאַס, און זיינע ווערטער האָבן געקלונגען פון דער טיף אַרויס. —
איך האָב וויסן זיי, פאַקאנטשאַפּט. עס וועט נישט נעמען לאַנג. זאָגן זיי
מיר דאָס צו?

— אַוודאי! — האָבן ווידער ביידע פרויען געשאַקלט מיט זייערע
קעפּ, דאָס מאָל שוין מיט מער ווירדיקייט — אַזאַ מצווה.

אייברעם איז גיך אַראָפּ מיט די טרעפּ. ער האָט דערפילט גרינג-
קייט אין זיינע פיס און זיין גאַנץ פלוט האָט געקאַכט אין אים און די
גאַנצע צייט פון זיין אַרומלויפן האָט ער גלע מאָל מיט אַ מאַדנער פרייד
צו זיך אַליין געטון אַ טראַכט: „און איך האָב זי אפילו נישט אָנגערירט“,
און איז געווען אַזוי שטאַלץ אויף דעמדאָוויקן געדאַנק, אַז ער האָט געפילט
אין זיך פּוּח דירכצוברעכן אַן אייזערנע וואַנט.

צום אַלעם ערשטן איז ער אַליין צום סאַלן-קיפער אויף זיין בלאַק.

דער ביר-סאלון איז געווען האלב-טונקל און דאס געלע זאמד אויף דעם
 דיל האָט ווי באַלויכטן דעם גאַנצן חלל פון דעם סאלון. אַ קיילעכיק יידל
 מיט אַ ווייס פאַרטוך אַרום זיין גראָב בייכל, איז געשטאַנען אונטער דעם
 לאַנגן טיש-קאַסטן. דאָס גראָבע בייכל זיינס מיט דעם ווייסן פאַרטוך האָט
 אַרויסגעקוקט איבער דעם טיש-קאַסטן. דער ייד האָט געטון אַ שמייכל בשעת
 אייברעם איז אַריינגעקומען.

— דינע פּראָפּערטיס זענען פאַרברענט געוואָרן, אייברעם, וואַט'ס
 די מעטער מיט יו ?

— אַך, ברודער, איט'ס אַ לאַנג סטאָרי — איז אייברעם צוגעפאַלן
 צום ברעג פון טיש-קאַסטן און זיך אָנגעשפּאַרט מיט ביידע עלנבויגנס און
 פאַרוקט זיין היט הויך איבערן שטערן — יעס! הער, ברודער, אָן אומ-
 גליק, מיינס אַ גוט פריענד איז אין טראַבעל... אין די קיפּ... יו נאָי,
 אין די קיפּ, פאַר נאַטינג.

— וואָס הייסט ?

— אַ „בלויער הונט" האָט אים אַ נעם געטון און פאַר-

טיק.

— פאַרוואָס ?

— פאַר נאַטינג.

— אין אונזער בלאַק ?

— דאטס וואַט איי עמ טעלינג יו

— וואָס פאַר אַ „קאַפּ".

— נישט אונזערער.

— וועלכער דען ?

— געבראַכט פון דאָרט, מיטן קערידזש...

— ווער איז דער חברמאַן ?

— אַ פּראָסטער ייד.

— ווי זשע קומט ער אין טראַבעל ?

— אַ מיסעס נעקסט דאָר...

— אזוי... אַ מיסעס נעקסט דאָר — צעלאַכט זיך דער ייד מיטן

ווייסן פאַרטוך — און וווּ בין איך ? ... הערסט, אַ מיסעס נעקסט
 דאָר...

— כ'חילף זאלסט אים ארויסנעמען — ווערט אייברעם בלייך אויף זיין פנים און פילט ווי דאָס גאַנצע לייב ציטערט אויף אים פון דעמדאָ- זיין יידס האַלטן זיך.

— איך ? ! כאָ, כאָ, כאָ — צעשפרייט דאָס בייכיקע יידל זיין ווייס פארטויך נאָך ברייטער מיט זיינע צוויי האַריקע הענט — נישט באַ מאַטיען !

— גיי אין דר'ערד ! — שרייט אים אייברעם אין פנים אַריין און לויפט ארויס פון טאַלן.

אין גאָס האָט ער זיך אַ ביסל באַרויקט און איז צוגעגאַנגען צום פּאַליציי-מאַן, וועלכען ער האָט גוט געקענט.

— האַלפּאַ, ביל !

— האַלפּאַ, אייברעם ! וואָסט די טראַפּעל ?

— ביל, אַ פרענד אָן מיין איז אין טראַפּעל.

— קען איי העלפּ היים ? — פרעגט דער פּאַליציימאַן און בייגט

זיך איין צו אייברעמען מיט זיין אויער.

— דו קאָנסט, אויב דו וועסט נאָר וועלן.

— איי עם ען איירישמען !

— דאָס איז גענוג ! — זאָגט אייברעם מיט שטיין צוטרויען.

— עניוועי, טעל מי, וואָס איז די טראַפּעל.

אייברעם האָט שטילערהייט, און בשעת מעשה אַרומקוקנדיק זיך אין אַלע זייטן, דערציילט בילן די גאַנצע מעשה. ווען ער האָט געענ- זיקט, איז ער געשטאַנען און באַטראַכט דאָס געוונטע פנים פון דעם פּאַ- ליציימאַן און אים מקנא געווען : אָט דאָס איז אַ מענטש !

דער פּאַליציימאַן האָט זיך געמוזן אַ רייב דעם שטערן און גע- זאָגט :

— לייסטען, אייברעם, איך גלייב דיר, אָו דיין פריינט איז אַן ער- לעכער מענטש. אָבער איך בין נישט קיין „קעפטען“ און אויך נישט קיין „דזשאָדזש“. מיין קליינער קאַפּ זאָגט, אָו דו באַדאַרפסט האַנדלען גיך, וואָרים ווייסט'ך... דאָרט וווּ עס האָט צו טון מיט אַ וואַומען, איז נישט גוט. דו לויף בעסער אַוועק צו דעם „ידישן פייפער“. דערצייל דאָרטן

און זיי וועלן שוין זען, וואָס זיי קאָנען טון. אייברעם. לויף גלייך אַהין.
און איך זאָג דיר צו, אַז אַזוי גיך ווי מען בייט מיך איבער און אויב
איך טרעף אים נאָר אין סטישאַן, וועל איך טון מיין „דיוטי“. איך בין
אַן איירישמען. ווי הייסט ער, מאַניס?

— יעס, ביל. איך דאַנק דיר — האָט אייברעם אַ פאַרלוירענער
געזאָגט און האָט זיך געלאָזט לויפן אין דער ריכטונג פון איסט בראָד-
וויי. לויפנדיק האָט אים געקלאַפט אַ צאַן אין אַ צאַן. וואָרים פאַראַ פיי-
פער" האָט ער געהאַט גרויס אַפשיי. ער האָט המיד מורא געהאַט אפילו
פאַר איינעם, וואָס האָט געקאָנט לייענען אַ „פייפער“. און איצט לויפט
ער אַליין אין דעם אָרט וווּ מען דרוקט דעם „פייפער“.

עס האָט נישט גענומען לאַנג און אייברעם איז געשטאַנען אין
פאַרנט פון אַ נידריק הילצערן שטיבל מיט צעבראַכענע לאָדן און מיט
אַ קליין גאַניקל און איבערגעפּוילטע טרעפלעך. איבער די טרעפלעך באַם
קליינעם דעכל פון גאַניקל איז געהאַנגען אַ טאַבעל מיט גרויסע יידישע
אותיות. אייברעם האָט זיי געבען נישט געקאָנט איבערלייענען. אָבער
פונדעסטוועגן איז ער אין דער מינוט עפעס אויסערגעוויינלעך שטאַלץ
געוואָרן, וואָס אין דער מיט פון אַמעריקע הענגט זיך אַזאַ „סאין“ מיט
יידישע בוכשטאַבן.

אייברעם האָט זיך אָנגענומען מיט מוט און איז אַריין אינעווייניק
אין דעמאָזיקן שטיבל. ער איז אַריינגעפאַלן אין אַ גרויס צימער און
איז געבליבן שטיין באַ דער טיר. ווייט אויבן-אָן באַ דער וואַנט איז גע-
שטאַנען אַ גרויסער טיש און באַם טיש זענען געזעסן עטלעכע מענטשן
אַן היטלען, נאָר מיט קליינע שוואַרצע יאַרמוקעלעך אויף זייערע ליסע-
וואַטע קעפּ. די דאָזיקע מענטשן זענען אַלע געווען פאַרטון, ווער אין טיפן
טראַכטן, ווער אין זיין שרייבן.

אייברעם איז געשטאַנען אויסגעשטרעקט און שטייף. ער האָט מורא
געהאַט, אַז ער זאָל היליגה נישט טון אַ ריר מיט זיינע פיס און איבער-
שלאָגן די שטילקייט. ער איז אַזוי געשטאַנען אַ גוט שטיקל צייט,
ביז אייבער, פון יענע דאָרט באַם טיש, האָט אים באַמערקט און מיט אַ
פייגער צו אים געטון אַ ווונק. אייברעם איז צוגעגאַנגען.
— וואָס האָט אַ ייד געוואָלט?

— איך בין געקומען בעטן פאר מיין פריינט א טובה — האָט אייב־
דעם געזאָגט מיט א ציטערדיקער שטים.

— דהיינו ?

— מיין פריינט איז זייער א פיינער ייד פון פאָדאָליע.

— אָן הקדמות ! — טוט יענער אַ רייס איבער אייברע־

מען.

— מען האָט מיין פריינט צוגענומען אין פאָליס סטיישאַן.

— פאָרוואָס ?

— פאָר גאַרנישט — שרייט אויס אייברעם.

— גלאַט אזוי... — זאָגט יענער, און מען ווייסט נישט, צי מאַכט

ער חווק, צי ניין.

— איך שווער, אז פאָר גאַרנישט — זאָגט אייברעם.

— הער נאָר דאָרט, ווען, זאָגסטו, איז אויסגעפאלן יום־כּפור־קטן

אין אַכצן זיבן און זיבעציק ? — פרעגט איינער פון דעם אַנדערן עק טיש
באָ דעם, אַקעגן וועלכן אייברעם שטייט.

— יום־כּפור־קטן ? ... יום־כּפור־קטן ? ... כּווייס נישט... באַדער

מיר נישט, ווען כּרעד מיט אַ מענטש. וואָס זשע זאָגט איר, מיסטער, אייער
פריינט איז אין דזשייל ?

— נאָך נישט — כאַפט זיך אייברעם — אָבער אויב מען וועט אים

נישט העלפן, וועט ער נאָך גיין אין דזשייל.

— ווער האָט אייך געשיקט אַהער ?

— דער פּאָליסמאַן פון מיין בלאַק — ענטפערט אייברעם אומשויל־

דיק און פילט, אז ער זאָגט דעם אמת.

— אז וואָ, אַ גרויסע פּערזענלעכקייט... מיסטער, מיר האָבן נישט

קיין צייט זיך צו באַדערן מיט אייך.

— אַ ייד — — וויל אייברעם אָנהייבן זיך אויסצוטענהן, אָבער

יענער, וואָס זיצט הינטערן טיש, הייבט זיך אויף און וויינט אייברעמען

די טיר.

אייברעם פאַרשעמט זיך פאַר זיך אַליין, גייט גיך אַרויס פון דער־

דאָזיקער שטוב. שוין אינדרויסן פאַקומט ער רציחה, און מיט פאַרביסע־

נע ציין אין זיין מויל־לאָזט ער זיך גיין און קערט זיך צוריק און רייסט

אַפ אַ שניקל ברעטל פון די הילצערנע טרעפלעך און טוט אַ וואַרף אין

דער טאבעלע מיט די יידישע ווערטער און אנטלויפט צוריק צו זיין די
לעגטי סטריט. לויפנדיק, שפייט ער אלע מאָל אויס אין דער קרום און
צוריקוועג, מיינענדיק, אז ער שפייט נאָך אַלץ אויף דער איסט בראָדווייער
נאָס, מיט איר יידישן פייפער, וואָס מען שרייט אויף אלע גאַסן זיין גאַ-
מען: „דאָס בלאָט“.

כב.

” ד אָ ס ב ל אַ ט ”

בשעת אייברעם האט נאך געהאלטן אין שפייען אין דער ריכטונג פון איסט בראדוויי, איז אן אנדערער ייד, וואָס האָט אויך געהייסן אייברעם מיט נאָך אַ גאָר לאַנגן צוואַמען „דער רעפּאָרטער מיט די לאַנגע פּיס“, אָנגעקומען אין דער רעדאַקציע פון „דאָס בלאַט“ פון זיין לאַנגער פּיס-רייזע איבער די גאַסן פון ניו-יאָרק. אייברעם, דער רעפּאָרטער מיט די לאַנגע פּיס, האָט זיך צוגעקוקט צו די גאַסן, וואָרים ער האָט נאָר טאַקע געקאָנט קוקן, ווייל הערן האָט ער שוין נישט געקאָנט, מחמת, ער איז געווען אַ ביסל טויבלעך. ער איז געווען געוונט אין הויך און זיין באַרד האָט אים צוגעגעבן דאָס שיינקייט פון עפעס אַן אויסגעדינטן גענעראַל. ער האָט מיט זיך געטראָגן אַ פּילע קעשענע מיט פאַרשפּיצטע קאַראַנדאַשן און אַ קליין ביכל. טאַמער האָט זיך עפעס געמאַכט אַ נייעס אין גאַס, האָט ער באַלד פאַרשריבן. ווי אזוי ער האָט געקאָנט אויסקומען מיט זיין טויבקייט, איז געווען אַ געהיימניש.

ער איז גראַד פאַרבייגעגאַנגען דילענסי גאַס בשעת מען האָט מאַ-ניסן אין פּאָליציי-וואַגן איינגעזעצט. האָט ער געטון אַ בליק מיט זיינע שאַרפע אויגן אויף דעם גרויסן עולם, וואָס אַרום אין גאַס, און ער האָט פאַרצייכנט דאָס, וואָס ער האָט געזען. און איז דערנאָך אַוועק אין פּאָליציי און מען האָט אים צוגעלאָזט צו מאַניסן אַלס צייטונגס-מענטש.

מאַניס האָט זיך גאָר מחיה געווען מיט אים. איין נאָך האָט אים

נישט געשמעקט, דאָס, וואָס דער גאָסט איז טויב. מאַניס האָט באַדאַרפט שרייען. מאַניס האָט אים דערציילט די גאַנצע מעשה און אייברעם דער רעפּאָרטער האָט געשריבן. געענדיקט האָט זיך מיט דעם, וואָס אייברעם האָט אַנטדעקט אין מאַניס אַ ייד אַ לַמֶּדֶן און זיך שוין מיט אים פשוט געפרייט און אים צוגעזאָגט, אַז עס וועט נישט נעמען קיין סך אין מען וועט אים אַרויסלאָזן.

אַז אייברעם דער רעפּאָרטער איז געקומען אין רעדאַקציע, האָט ער מיט זיין באַרימטער ברייטקייט דערציילט און איינער פון דער רע-דאַקציע האָט געשריבן. אַליין אויפצושרייבן האָט ער נאָך נישט געהאַט דעם זכות. נישט דערפאַר, וואָס ער האָט נישט געקאַנט, נאָר דערפאַר. וואָס מען האָט אים נישט געגעבן די געלעגנהייט.

און אַז אייברעם דער רעפּאָרטאַר האָט שוין געהאַלטן באַם ענדיקן דאָס שטיק נייעס, האָט דער, וואָס האָט דיִדאַזיקע נייעס אויפגעשריבן, צוגערופן אַלע קאַלעגן און צו זיי אַזוי געזאָגט:

— קינדער, מיר האָבן פאַר מאַרגן אַ העכט!

— וועגן וואָס? וועגן וועמען?

— די ענגלישע צייטונגען וועלן דאָס באַ אונז צוכאַפן.

— טאַקע?!

— וואָס איז פאַרגעקומען?

— אַ פרומער ייד שטייט אויף דער שוועל פון דזשייף.

— גיי, מאַכסט חוזק!

— אמת. נישט, אייברעם?

— אמת. איך האָב אַליין מיט אים גערעדט — האָט אייברעם זיך

געגרויסט.

— אויף דער ערשטער פיידזש! — האָט איינער פון זיי קאַלעגן

אַ קאַמאַנדע געטון.

— און אַ דאַבעל קאַלום!

— און וואָס וועל איך דערפון האָבן? — פּרעגט אייברעם דער

רעפּאָרטער.

— עס איז גאַרנישט דאָ אין רעדאַקציע אַזוי פיל מזומן דיר צו באַ-

גאַלן.

— כ'מין עפעס... — זאָגט אייברעם מיט ווירדיקייט און טראַכט.

אז ער איז געווען א גאר, וועט ער האט אזא פעטן ביסן פון דער האנט
ארויסגעלאזט.

— א נו, לאמיר הערן — בעטן זיך די קאלעגן — לאמיר נאָמט
הערן.

דער, וואָס האָט די גייעס וועגן מאַניסן אויפגעשריבן, זעצט זיך
אחוועק ברייט און הייבט אָן לייגען: „אין נומער הינדערט אַכצן דילענסי
סטריט איז פאַרלאָפן אזא געשיכטע: אין דיון הויז וווינען הויפטזעכ-
לעך נאָר יידן. און אויבזערע יידן האָבן אַ נאָמען אַלס שטילע, געהאַרכ-
זאמע מענטשן, וועלכע זייערע פאַמיליעס מיט גרויס פּבוד סופאַרטן און
היטן אָפּ זייערע פאַמיליען און זייער הויז-געזונט פון אַלערליי געפאַרן.
פאַסירט אזא געשיכטע: איינער פון דיזע יודען, אַ פּרוּמער און אַ ווילי-
גענער, אַלס ראַפּי געקאָנט זיין ווירדע; ער, דערלאַזיקער יוד, איזט אין
א געץ פון אייפערזוכט אַריינגעפלאַנטערט און אונטער פאַרזאָכט פון איין
אַנדערער פּרוי אַרעסטירט ווירדען.“

— פּראַכטפול!

— איבערטרעפלעך!

— מען פאַדאַרף אַ שטיקל מאַרד צו דעם באַהעפטן!

— עס איז גענוג ווי עס איז.

— זען טויזנט צירקולישאַן!

— און פינף טויזנט איז אים ווינציק.

— גאר, איך וועל נעמען צוויי טויזנט.

— שלאָג מיט אים איין אויף איין טויזנט.

— הכלל, אייברעם — שרייט דער הויפט פון די קאלעגן — דו ביסט

גרויס! דיין נאָמען ווירד שיינען אין דער יידישער געשיכטע, דאָס זשור-
נאַליזמוס אין אַלע עקן וועלט. הורא!

אייברעם דער רעפּאָרטעד מיט די לאַנגע פיס, איז געפליבן שטיין

אַ ביסל צעמישט: געשיכטע, זשורנאַליזמוס — פאַר אַזעלכע ווערטער האָט

ער גרויס דרך ארץ. שטייט ער זיך אַזוי און קוויקט זיך מיט דעמדאַזיקן

טרוים.

און דערווייל גייט נאָך אַלץ דער אַנדערער אייברעם פון די-

לענסי סטריט און שפייט אין דער קרום, אין דער ריכטונג פון איסט

בריאָדוויי.

ביז אייברעם קומט אָן אין דילענסי גאס און דערמאנט זיך, אז ער
האָט נאָך איין האַפנונג און דאָס איז זיין אַלטער פריינט דזשייקאַבס, באַ
וועמען מאַניס אַרבעט.

נישט קיין סך געטראַכט און אייברעם לויפט אַזעק צו דזשייקאַבסן
און האָט מזל צו געפינען אים אין זיין פאַבריק פון העמדער. באַלד באַ
זיין אַרײַנקומען פרעגט אים דזשייקאַבס ווי מאַניס איז.

— מאַניס, אין טראַבעל — זאָגט אייברעם שטילערהייט און נעמט
אָן דזשייקאַבסן באַ איין אַרעם און פירט אים אַזעק אין אַנדערן צימער.
אין דער פריחאָטער ווײַנונג דזשייקאַבס, און דערציילט אים די גאַנצע
מעשה.

דזשייקאַבס הערט אויס, ווי זיין שטייגער איז געווען אויסצוהערן
יענעם ביז צום לעצטן וואָרט מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט. דערנאָך זאָגט
ער :

— אייברעם, גיי אַהיים און שלאָף רויק. דזשייקאַבס וועט ווי אַ פאַ-
טער פאַר אים אַלע באַזאָרגן.

— אוי, דזשייקאַלע, ווײַן זאָל איך דיך אַרײַנפֿועצן — צי אויף
מיין קאַפּ, צי אויף דעם הימל איבער אונז? — איז אייברעם געוואָרן
אַזוי צעקראַכן און געקוועטשט דזשייקאַבס האַנט ביז צום צע-
ברעכן.

— נישט געמאַכט קיין קאַראַש — האָט דזשייקאַבס געוויזן אַ פינג-
גער צו זיין מויל, אַ טימן צום שווייגן און האַלטן בסוד. אייברעם איז
אַזעק אין דילענסי סטריט זען וואָס שבע טוט. ער איז אַרײַפגעקומען
און געפונען דאָרט ביידע פרעמדע פרויען. נאָך איידער ער איז געקומען
האַבן די דאָזיקע צוויי פרעמדע פרויען באַוויזן צו באַרויקן שבען. שבע
האַט זיך פאַר די דאָזיקע צוויי ווייבער געפיעטצעט, ווי אַ בת-יחידה באַ
איר מאַמען. זי האָט נישט געוואַלט טרינקען ביז זיי, די דאָזיקע ווייבער.
האַבן איר צוגעזאָגט גאַלדענע בערג. אז שבע האָט אויסגעטרונקען דאָס
גלאַז טיי און האָט זיך אַ ביסל דערוואַרעמט, האָט זי באַלד באַדאַרפט
ענטפערן אויף דעם, וואָס איינע פון די פרויען האָט מיט אַ זיס מיילעכל
געפרעגט :

— און ווער איז אַט „דער“, וואָס לייגט זיך אַזוי אַזעק? — מיט
דעם „דער“ האָט זי געמיינט אייברעמען.

א זיפן — ווען נישט „ער“, וואָלט איך נישט געהאַט אַזעלכע צרות איצט.

— נו, נו, זאָרגט אייך נישט... מיר וועלן שוין זען, וואָס מען קאָן טון אייער מאַן פון דער צרה אַרויסצושלעפּן — האָט די צווייטע פרוי געגלעט שבען איבער דעם שטערן — אין אמעריקע טרעפט מיטן פיינסטן מענטש אזוינס, וואָס אין קיין אַנדער לאַנד קאָן נישט טרעפן.
— דאָזי איז אַ צונויפלויפעניש — זאָגט די אַנדערע און פאַרגלאַצט מיט אירע אויגן פרום — אַ שאַיגער אַט „דער“, וואָס לייגט זיך אַזוי צוועק צוליב אייך — ווער איז ער, מיינט איר ?

— דער הויז-קיפער — ענטפערט שבע.
— אַבער איר זאָגט דאָך, אַז ער איז שולדיק — פּרעגט ווידער די פרוי מיט די פרומע אויגן.

— ס'אָ גאַנצע מעשה — וויל שבע זיך אָפּטרייסלען פון אַן ענט-פער.

— אַזוי ? מיר פאַרשטייען שוין, מיר פאַרשטייען שוין — זאָגט די אַנדערע, וואָס האָט נישט קיין פרומע אויגן.

— וואָס זשע זאָל איך טון ? — פילט שבע ווי עס ברענט איר פנים.

— טאָקע, גריגע, וואָס קאָן מען טון ?
— כ'קאָן אַ ווייבל, איז זי אַנטלאָפן מיטן „הויז-קיפער“.
— און אויף מיין בלאַק איז דעם הויז-קיפערס ווייב אַנטלאָפן מיט אַ מאַן.

שבע האָט געברענט אי פון בושא און אי פון ערגערניש. זי האָט געדאַנקט גאָט ווען אייברעם איז אַרויפגעקומען און געלאָזט וויסן, אַז אַלץ איז שוין באַזאָרגט. די צוויי פּרעמדע ווייבער האָבן אייברעמען גוט אָנגעקוקט און זענען אַוועקגעגאַנגען. ווען זיי, די צוויי וויי-בער, זענען אַראָפּגעקומען אין גאַס, האָט די, וואָס מיט די פרומע אויגן, געטון אַ קניפּ די אַנדערע אין דעם ווייכן פלייש פון איר האַנט.

זיי האָבן זיך ביידע אָנגעקוקט און זיך ברייט פונאַנדערגע-
לאַכט. ביידע האָבן זיך געבויגן פּמעט אין צווייען, מיט זייערע
קעפּ פּיז די קניעס און זיך ווידער אויפגעהויבן און געלאַכט אַזוי
שטאַרק, אַז זיי האָבן מורא געהאַט, חלילה, עס זאָל פּאַן זיי גישט פּלאַצן
קײן אַדער.

כג.

ג ר ו י ס ע ר י ו ש ר

אז מען האָט מאַניסן אַרײַנגעפּראַכט אין אַ גרויסער שטוב און אים דאַרטן פאַרשפּאַרט און איבערגעלאָזט אַליין, און אז ער האָט דערזען די אייזערנע גראַטעס אויף די צוויי פענצטער, איז אים זייער נישט גוט גע-וואָרן. אזא מיין נישט גוט ווערן איז אים באַפּאַלן דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבן. עס איז אין דערדאָזיקער שטוב נישט געווען קיין טיש און דערפאַר האָט זי אויסגעזען מוראדיק גרויס און ליידיק. אַרום די ליידיקע ווענט זענען געשטאַנען מאַדנע לאַנגע בענק. אויף די דעקלעך פּוין די בענק זענען געווען סימנים פון אַ סך זיצן. דאָ זיצט מען, האָט מאַניס געטראַכט. אין די צוויי באַוואַרגטע פענצטער זענען געווען זייער פינצטער און קויטיק. זיי זענען אויך געווען פאַרמאַכט און אין שטוב האָט זיך געפּילט אַ טוכ-לעך ריח.

מאַניס האָט זיך אַרומגעדרײט ווי אַ משוגענער פּוין איין וואַנט צו דער אַנדערער און געוואַלט דאַווען און נישט געדענקט אויף אויסנוויי-ניק קיין איין וואַרט. עטלעכע מאָל אַנגעהויבן און געבליבן שטיין. ער איז איצט געווען שטאַרק דערשלאָגן און זיך איבערגעגעבן אין די הענט פון רבּונו של עולם... שמיים!... שמיים!... האָט מאַניס געטראַכט, און צוריקגעפּרעגט: פאַרוואָס? און צוריקגעענטפּערט: מסתּם קימט מיר...

באַלד האָט זיך געעפּנט די איינציקע טיר פון דערדאָזיקער שטוב און עטלעכע מענטשן האָבן זיך געטון אַ שיט אַרײַן. טאַקע ממש אַ שיט

אריין. זיי זענען געבליבן ליגן אויף דער פאדלאגע. און צוויי פאליציי-
מענער אין די הויצע ארבל, און רעקלעך, זענען אריין און אריבערגע-
שפרונגען די קופע מיט מענטשן און מיט קורצע שטעקנס גענומען האקן
איבער דער קופע מיט מענטשן, אויף דעם שניט, ווי מען מאלאטשעט
סנאפעס מיט ווייץ. ביז זיי האבן אויסגעקלאפט אט דידאזיקע קו-
פע מיט מענטשן, איז מאניס געשטאנען באהאלטן אין א ווינקל מיטן
פנים צו דער וואנט און מיט פארמאכטע אויגן; ער האט גע-
בויען זיין פלייצע און שטארק צונויפגעקועטשט זיינע ציין און שטי-
לערהייט געווארט. אז דער קלאפ פון דעם שטעקן זאל פאלן אויף אים
אויך.

שפעטער איז געווארן שטיל. די טיר האט זיך פארהאקט. מאניס
האט זיך אויסגעדייט פון דער וואנט און דערזען אויף עטלעכע בענק-
לעך זיצן מאדנע איבערגעאנדערשטע מענטשן מיט אָנגעשוואַלענע אויגן
און צעשפאלטענע ליפן און צעלעכערטע קעפ. און בלוט איז גערוגען פון
אלעמען. און זייערע קליידער זענען געווען צעריסן. און פונדעסטוועגן,
אז זיי האבן דערזען מאניס, האבן זיי זיך אלע שטארק זעפרויט מיט
א מאדנע פרייד, וועלכע האט מאניסן באליידיקט; זיי לאכן גאר פון
מיר, האט מאניס געטראכט.

מאניס האט זיי אָנגעקוקט און באַרד פאַרשטאַנען, אז מען האָט זיי
נישט געמאַלאַטשעט אימזיט. דער אָנבליק פון בלוט האָט אים אָבער אַזוי
דורכגענומען, אז ער האָט געפילט ווי זיין האַרץ האָט זיך צונויפגע-
קוועטשט, ווי מען קוועטשט צונויף אַ שטיקל ציגאַר-פאַפיר. ער האָט
אַ ציטער געטון. אויסגעעפנט זיינע אויגן און ווידער אָנגעהויבן צו שפאַ-
נען איבער דער שטוב פון איין וואַנט ביז צו דער אַנדערער.

די צעשלאַגענע און פאַרבליזיקטע האָבן אים גערופן אויף זייער
לשון, און מאניס האָט דאָך נישט פאַרשטאַנען זייער לשון, איז ער נישט
געגאַנגען צו זיי. זיי האָבן געמאַכט אַלערליי משוגענע באַוועגונגען מיט
זייערע הענט און אַלץ צו מאַניסן, און ער האָט זיך געמאַכט ווי ער זעט
זיי נישט.

געשטערט האָבן זיי אים דאָך צו טראַכטן. זיינע געדאַנקען זענען
געווען אָפּגעריסענע און שווערע. ער האָט, מסתם, געטראַכט פון זיין
ווייב שבע. וואָס איז עס פון איר דאָרט געוואָרן, און אויף וועמענס הענט

האָט ער זי איבערגעלאָזט. און וואָס עס וועט זיין מיט איר אַלליין. צי וועט ער שוין דאָ דארפֿן זיצן. אויב יאָ, וווּ איז דאָס שטיקל בעט אַני-דערצולייגן דעם קאַפּ. אפשר שלאַפּט מען טאַקע דאָ אויף די בענק. און אפשר איז דאָס אַרט דאָ נישט מער ווי אַ פּאַרהויז, און וואָס וועט טאַקע זיין: ער וועט זיך לֵאָזן, אָז מען זאָל אים, מאַניסן, אַריינזעצן און פאַר גאַרנישט? וואָס איז דאָס פאַר אַ מין לֵאָגד, געוואָלט, וואָס איז דאָס פאַר אַ מין לֵאָגד.

און בשעת מאַניס פייניקט זיך אַזוי, עפנט זיך די טיר און עס טוט זיך אַ שאַט אַריין אַ בינמל געשטאַלטן מיט אַ געקוויטשעריי. אויסגע-שאַטן אויף דעם פאַר, און די טיר האָט זיך צוריק פאַרהאַקט. אין חלל פון שטוב איז נאָך געשטאַנען דאָס שאַרפע קוויטשען, וואָס האָט זיך אי-בערגעשוניטן ווי מיט אַ מעסער. עס איז איצט געווען שטיל. און פון דער פּאַרלאַגע האָבן זיך אויפגעהויבן מאַדנע געשטאַלטן, מיט בלאַטע, מאַדנערע פּנימער, גרויסע, געוואָלענע אויגן; מיט בלויע סימנים אַרום זיי, זייערע בגדים אויסגעשמירט מיט בלאַטע. ווייזט אויס, זיך ערגעץ געוואָלערט אין ריגשטאַק; באַ דידאַזיקע געשטאַלטן האָבן זיך געטעלעפעט מאַדנע דאַרע הענט, לֵאָנגע און, ווי עס האָט זיך מאַניסן אויסגעוויזן, זענען די-דאַזיקע הענט געווען אויסגעליקטע. אַרימע באַשעפענישן, ווי אַזוי קימט איר אַהער? האָט מאַניס געפרעגט און זיך אַלליין געענטפערט — וואָס דען זאָל מען טון מיט זיי?

נאָר אַזוי גיך ווי דידאַזיקע באַשעפענישן האָבן זיך געפרוּווט שטעלן אויף זייערע פיס, איז אין שטוב געוואָרן אַ גערודער. דאָס גע-רודער האָט זיך גענומען שטופן און אַנפילן דאָסדאַזיקע צימער. מאַניס האָט געזוכט אַ ווינקל זיך צו באַהאַלטן. איינע פון די געשטאַלטן איז צוגעלאָפן צו אַ פענאָטער און מיט אירע דאַרע הענט אַנגעכאַפּט די אייזערנע גראַטעס און זיך געשאַקלט און עפעס אין דער הייך אויף אַן אומפאַרשטענדלעך לשון, מאַניסן, געשריגן, מסתם איז אַקעגן איר אַן אומ-גערעכטיקייט געטון געוואָרן. אַזוי ווי אַנטקעגן מאַניסן, נאָר נישט מער, ער, מאַניס, איז בטבע אַ שטילער, אונטערטעניקער, און זי וויל זיך נישט אונטערגעבן. זאָל זי צעברעכן די אייזערנע גראַטעס, דאָס געשריי אירס, צעברעכט מאַניסעס האַרץ, זי איז גערעכט. מסתם אויך אויפגעשטאַנען

אין דער פרי און עס האָט זיך איר אפילו גישט געהלומט קיין שלעכטע
הלומות און מען איז געקומען און מען האָט זי אוועקגעכאַפט, און גיי
שריי חי וקים.

פאַרשטענדלעך, אַז דאָס געשטאַלט האָט גישט געקאַנט צעברעכן
די איינערנע גראַטעס. עס איז באַלד אַריינגעקומען אַ הויכער פּאַליציי-
מאַן, באַ וועמען די גאַלדענע קנעפּ האָבן זייער שטאַרק געבלישטשעט און
אַליין איז ער געווען דוקא אַ בייזער און געטון אַ געשריי, אַז אַלע זאַלן
גיין. מאַניס האָט געהאַט אַ הויש פאַר די דאַזיקע ווערטער, אין וואָס פאַר
אַ פרעמדער שפּראַך זיי זאַלן גישט געווען געזאַגט ווערן. אַרויסגיין איז
אַרויסגיין. מאַניס האָט אפילו געכאַפט אַ סטוסאַק פון איינעם פון דער
פּאַליציי. זר האָט זיך מורא געהאַט אומצוקוקן. עס פּעלט אים דען נאָך
אַ סטוסאַק? גענוג — דער איינער. זיי קאַנען געבן. און באַלד איז מאַ-
ניס געזעסן ווידער אין אַזאַ פאַרמאַכטע קאַרעטע מיט צוויי לאַנגע בענק.
באַ דער טר פון דער קאַרעטע איז געשטאַנען דער הויכער פּאַליציימאַן
מיט די אויסערגעוויינלעכע, בליצנדיקע קנעפּ. און ביידע בענק באַזעצט
מיט גוטע שכנים. מאַניס איז געווען וויל. פירט מען זיי אַלע אין טייך
אַריינזאַרפן, אין טייך אַריינזאַרפן? ווזהין פירט מען זיי? אַן אַן עק
פירט מען זיי. די קאַרעטע גיט זיך אַלע מאַל אַ דריי און מען גיט אַ פאַר
אַראַפּ פון די בענק. זיי פאַלן אויף מאַניס, גראַד אַלע מאַל אויף מאַ-
ניס. זאַל זיין אַזוי. וואָס וועט ער גיין פאַלן אויף זיי. אַז בסך הכל פילט
ער זיך אַזוי קליין און דערשלאַגן. זאַלן זיי שוין בעסער פאַלן אויף אים.
אַ פריילעכע חברה, מען לאַכט און מען קוויטשעט, פונקט ווי זיי
וואַלטן געפאַרן אויף אַ חתונה און גישט אין טייך אַריין, אין טייך
אַריין.

ענדלעך איז די קאַרעטע געבליבן שטיין. דער פּאַליציימאַן עפנט
די טיר און אַן אַנדערער פּאַליציימאַן פון גאַס נעמט איבער איינציקווייז
די פּאַסאַזשירן פון דער קאַרעטע און פירט זיי אַריין מיט גרויס כבוד אַי-
געווייניק אין דעם שרעקלעך גרויסן שטיינערנעם מויער. אַ קלויסטער,
אַדער דעם גובערנאַטאַרס הויף — טראַכט מאַניס. שפעטער האָט מאַניס זיך
דערוויסט, וואָס דאָס איז. דערווייל איז ער אַריינגעגאַנגען גלייף מיט
אַלעמען. אינעווייניק איז מען געבליבן שטיין אין אַ שורה צווישן צוויי

ווענטלעך פון אייזערנע גראטעט אויסגעפלאכטענע. מאַניס איז געשטאנען צווישן צוויי שלעכטע שכנים. דער, וואָס פון פאַרנט, האָט אים געשטופט צוריק און דער, וואָס פון הינטן, האָט אים געשטופט פאַרויס. מאַניס האָט זיי נישט געקאָנט געבן צו פאַרשטיין, אָז ער באַדאַרף דאָ שטיין. אייגן-טלעך באַדאַרף ער נישט, נאָר ער מוז דאָ שטיין. און אָז ער שטייט אויף זיין אָרט, נישט אויף דעמס אָרט, וועלכער שטייט פון פאַרנט פון אים און נישט אויף דעמס אָרט, וועלכער שטייט פון הינטן. נאָר ער האָט פאַר-שטאַנען, אָז שוויגן וועט זיין זייער גוט. נאָך בעסער פון גוט. האָט ער געשוויגן. סיי ווי וואָלט ער דאָך מיט זיי זיך נישט געקאָנט אויסטענהן. גו, האָט ער געשוויגן. ביז גאָט האָט אים געהאַלפן און דער, וואָס פון פאַרנט, איז צוגענומען געוואָרן. נישטאַ. פטור. דאנקען גאָט. ווען וועט מען שוין אים אויך צוגעמען. מאַניסן. דאָס האַרץ קלאַפט. עס שרעקן זיך באַ אים זיינע אָדערן אין די שלייפן. עפעס פילט ער, אָז עס וועט נישט זיין גוט. פון יענער זייט גראַטעט זעט מאַניס אַ סך מענטשן אויף בענק, אַזוי ווי אין אַ קלויסטער. שורות בענק. אויבנאָן זיצט איינער, וואָס קוקט אויס אַזוי ווי אַ גלח אין שוואַרצן אָנגעטון. באַ אַ טיש אָן אַ זייט שטייט דער שמש זיינער און קלאַפט מיט אַ האַמער אין טיש. עס וועט נישט זיין גוט. אייגס פון די צוויי, אָדער מען וועט אים אַ נעם טון און מען וועט אים פרוּוון אָפּשמדן, אָדער מען וועט אים ערגעץ אין די קעלערן פון אַט דעם קלויסטער פאַרשליסן. אָפּשמדן. . . זיי מיינען, אָז זיי האָבן צו טון מיט אַבי וועמען. מאַלט אייך, אָז איר האָט זיך באַנאַרישט, אויב איר מיינט, אָז איר האָט צו טון מיט אַבי וועמען. . . אַזוי טראַכטנדיק, האָט מען אים דערווייל, דאָס הייסט מאַניסן, געטון אַ נעם און אין זיי-גע אויגן האָט אָנגעהויבן שווינדלען, אָבער ער האָט זיך געשטאַרקט און איז געקומען, ווען מען האָט אים צוגעבראַכט צום ריכטער. מאַניס איז געשטאַנען אַזוי ווי מאַניס דאַרף שטיין פאַר אַ גרעסערן פון זיך. אָן ערלעכע פראַטסקייט האָט זיך באַזעצט אויף זיין פנים, און זיינע חייסע הענט, די נישט-מאַנספילשע, האָט מאַניס געקענען אַזוי גלאַט אין דער וועלט אַריין, ווי ער וואָלט זיי ערשט געוואָשן און געוואָלט אָפּטריקענען. דער ריכטער, וואָס איז געזעסן אויבנאָן, האָט אים אָנגעקוקט. מאַניס האָט זיך אַזש מוזיה געווען פון אַט דעם קיך. קלוגע אויגן. גוטע אויגן. באַ זיי

איז אויך פאראן "תלמידי חכמים", האט מאַניס אינדערגיך געטון אַ טראַכט —
אַט דאָס איז אַ תלמיד חכם".

דערנאָך האָט דער, וואָס אין שוואַרצן, געקוקט אויף יענעם פאַר-
שריבענעם פאַפיר באַ זיך אויפן טיש און ווי אויפגעוויבן זיינע אויגן אויף
מאַניסן.

מאַניס האָט געפילט, אַז מען קוקט אויף אים פון אַלע זייטן. ער
האַט זיך געוואַלט אויסדרייען און איטלעכן אַנקוקן. אָבער ער האָט געוואַלט,
אַז דאָ טאָר מען זיך נישט אויסדרייען. דאָ באַדאַרף מען שטיין גלייך. עס
איז אים מיטאַמאָל קלאָר געוואָרן. אַז ער שטייט פאַר דעם, וואָס וועט
איבער אים באַלד משפּטן.

דער ריכטער קוקט אים אָן און פרעגט:

— מאַניס?

— יאָ, — שאַקלט מאַניס מיטן קאַפּ אויף יאָ. ווער דען בין

איך?

און דערנאָך הייבט ער זיך אויף, דער וואָס אין שוואַרצן, און זאָגט
עפעס צו אַלע מענטשן, וואָס זיצן אויף די בענק.

גאָט איז דיר ליב, פּונוואָנען האָבן זיי זיך גענומען? לעבן מאַניסן
וואָקסן באַלד אויס זיין ווייב שבע, אייברעם און אויך זיין באַלעבאַס, דזשיי-
קאַב. מאַניס רייבט זיך זיינע אויגן, כּדי ער זאָל וויסן, צי עס איז וואָר
און נישט אין חלום.

דערוויייל איז שבע צוגעלאָפּן צו מאַניסן און אים אָנגעכאַפט, ווי
עס פּאַסט פאַר אַזעלכער ווי שבע, באַ איינעם פון זיינע אַקסל און דאָרט
איינגעגראָבן איר שיין פנים. עס האָט מאַניסן געטון אַ ריר אָן אַזש באַ
דער נשמה; זיינע אויגן האָבן געטרערט און דער גאַנצער זאָל איז פאַר-
שוואַנדן אינאיינעם מיט דעם פאַל פון אונטער די פיס. מאַניס איז שיער
נישט אומגעפאַלן. ער האָט זיך אָנגעכאַפט אָן שבען און זיך שטאַרק אָן
איר אָנגעהאַלטן. אייברעם איז אים געקומען צו הילף און אים מיט זיין
שטאַרקער האַנט געטון אַ דריק אין דעם גראָבן פלייש פון זיין אַרעם, אַז
מאַניס האָט פון דעמדאָזיקן קוועטש דערנאָך געפילט אַ ווייטיק אין זיין
גראָב-פלייש דאָס גאַנצע לעבן.

אין זאָל איז געווען שטייל, דורך די גרויסע, היכע פענצטער האָט

אריינגעווארעמט די זון און א קיל ווינטל האָט אָפגעפרישט דעם אָטעם.
פון איין זייט איז געשטאַנען מאַניס אַרומגערינגלט מיט זיינע מענטשן און
פון דער אַנדערער זייט זענען געשטאַנען די גוטע שכנים מאַניסעס, וועלכע
זענען געקומען אים אומגליקלעך מאַכן.
דער ריכטער האָט געקוקט אין אַ פאַפיר און אויפגע-
הויבן זיינע אויגן און ביז געפרעגט פאַ דעם אַנדערן צו, ווי זי
הייסט.

— מרס. טוירק — האָט די פרוי געענטפערט.
— מ'רס. טוירק — זאָגט דער ריכטער ביז אין מיט אַ שאַרף
פנים — וואָס פאַר אַ שלעכטס איז דערדאַזיקער מענטש קעגן אייך פאַ-
גאַנגען ?

— וואָס פאַר אַ שלעכטס ? — הייבט אָן די פרוי צו שיטן ווערטער
פון איר מויל און מיט אַזאָ ליאַרם און מיט באַוועגונגען פון אירע הענט
און מיט פייער-שפייענדיקע אויגן — איר קוקט אים אָן, דאכט זיך, אַ שטיף
יידל..

דער ריכטער קלאַפט מיט דעם האַמער אין טיש.
— ליידי, זייט אַזוי גוט און דערציילט אין קורצן, וואָס ער האָט
געטון — שרייט דער ריכטער — מער גאַרנישט.
— ער האָט אויפגעבראַכן מיין טיר און געוואָלט אַריין צו
מיר.

— ווער ? — פּרעגט דער ריכטער.
— ער ! — שרייט די פרוי און ווייזט אויף מאַניסן.
מאַניס האָט נישט פאַרשטאַנען דאָס לשון, האָט ער נישט געוויסט,
וואָס די פרוי זאָגט. ער האָט נאָר געזען, אַז זי ווייזט אָן אויף אים,
האָט ער זיך אַרויסגערוקט פון זיין אַרט, פּדי ער זאָל זיך קאַנען מער
אַרויסזען.

דער ריכטער האָט געהייסן, אַז מרס. טוירק זאָל זיך אַוועק-
זעצן און מער קיין וואָרט נישט זאָגן, סיידן ער וועט זי פּרעגן. די
פרוי איז געוואָרן רויט פון פּעס און זי האָט געטראַכט, אַז עס איז
נישט גוט, וואָס דער ריכטער איז נישט אויף איר זייט. אָבער זי
האָט זיך אַנדערגעזעצט אויף דער פּאָדערשטער פּאַנק, וואָס איז פון

קיינעם נישט געווען באזעצט. מיט איר האָפֿן זיך אויך אנידערגע-
זעצט אירע עדות, נאָך צוויי ווייבער, אויך מיט רויטע פֿנימער און
ברוגזע.

דער ריכטער האָט אומגעדרייט זיין פֿנים צו מאַניסן. און אזוי ווי
מאַניס האָט נאָר געקאָנט רעדן ייִדיש, האָט מען געמוזט ברענגען דעם אי-
בערוועצער.

- ווי לאַנג זענט איר אין אַמעריקע ?
- באַ אַ צוויי חדשים, — ענטפֿערט מאַניס.
- און וווּ אַרבעט איר ?
- אַט באַ אים. — ווייזט מאַניס אויף דזשיקאָבסן.
- וואָס טוט איר דאָרט ?
- איך לייג צוזויף העמדער.
- און וואָס האָט איר געטון באַ איר טיר ?
- איך האָב זי עפעס געוואָלט בעטן.
- אַ לינגט ! אַ לינגט ! — שרייט די פֿרוי פֿון איר אַרט אַרויס —

ער האָט זי אויפגעבראַכן !

— מאַדאַם, אויב איר וועט גישט שווייגן, וועל איך איך פֿאַר-
שיקן — זאָגט דער ריכטער שטרענג און קלאַפט מיט זיין העמערל אין
טיש.

דער איבערוועצער הערט אויס דעם ריכטער און פרעגט מאַ-

ניסן:

— דער ריכטער וויל וויסן די גאַנצע מעשה. דערציילט פֿון אַנ-

הייב ביזן סוף.

— עס איז אזוי געווען — הייבט מאַניס אָן צו דערציילן — איך
בין אויפגעשטאַנען גאַנץ פֿרי, פֿדי איך זאָל קאָנען גיין אַרבעטן. די
לעצטע נאַכט האָבן מיר זיך געלייגט שלאָפֿן שפעט. מר. אייברעם האָט
געבראַכט ביר און מיר האָבן אַ ביסל זיך פֿאַרטרונקען. בין איך אויפגע-
שטאַנען גאַנץ פֿרי און נישט געוואָלט אויפוועקן מיין שבען. זאָל זי נאָך
אַ ביסל שלאָפֿן, טראַכט איך מיר. איך גיב אָבער אַ קוק, שבע האַלט
שוין אָפֿן אירע אויגן און קריכט פֿון בעט אַרויס. פרעג איך זי : וואָס
ביסטו אזוי פֿרי אויפגעשטאַנען ? זאָגט זי, אַז זי וויל נישט בלייבן אַליין
אין שטוב. פרעג איך זי : וואָס פֿלוצלינג ? זאָגט זי, אַז זי וועט נישט בלייבן

אליין אין שטוב. רעד אהין, רעד אהער, זי וויל נישט בלייבן אליין. און דאָ זענען מיר נישט לאַנג אין אַמעריקע. מיר האָבן דאָ קיינעם נישט. און איך מוז לױפן אין פּאַבריק אַרײַן. וואָס טוט מען? בין איך געפּאַרן אויף אַ שכר: איך וועל צוגיין צו מיין שכנהס טיר און בעטן די שכנה, אז זי זאָל אַכטונג געבן אויף מיין ווייב. אַט אזוי ווי איך טראַכט, אזוי גיי איך אַרויס אין קאַרידאָר און גיי צו צו דער טיר, וואָס לעבן מיין טיר, און פּרוּוו עפענען די טיר. אזוי ווי איך פּרוּוו און קאָן נישט, עפנט זיך די דאָזיקע טיר אַליין, און אַ פּרוּוו פּאַלעט אָן אויף מיר ביז און פאַרמאַכט צוריק די טיר מיר גלייך אין פנים אַרײַן. טראַכט איך: אַ ביזע יידענע. און גיי צו דער אַנדערער טיר, וואָס אין צווייטן עק פון קאַרידאָר. פּרוּוו דאָרטן עפענען די טיר. די טיר עפנט זיך. אַ יידענע באַווייזט זיך אין איר שלאָף-העמד. איך וויל שוין פון פאַרשעמטקייט אַוועקגיין. אָבער זי פּרעגט מיך, וואָס איך האָב געוואָלט. זאָג איך איר, וואָס איך האָב גע-וואָלט. זאָגט זי, אַז אויב איך וועל נישט אַוועקגיין מיט גוטן, וועט זי מיך באַגיסן מיט הייס וואַסער. פאַרדריסט מיך שוין. זאָג איך איר, און אַלץ מיט מיין פנים אַוועקעדרייט, אַז זי באַדאַרף נישט זיין אין פעס. פּאַלעט זי אָן אויף מיר און רופט מיין פּרוּוו אָן מיט נישט קיין שיינעם באַמען. דאָס, טראַכט איך, וועל איך איר נישט שווייגן. וואָלט איר גע-שוויגן, ווען מען רופט אייער פּרוּוו מיט אַזוינע נעמען?

דער איבערזעצער האָט געדאַנקט גאָט, וואָס מאַניס האָט שוין גע-ענדיקט. ער האָט דעם ריכטער איבערגעגעבן אַלץ אויף אַמעריקעס לױטן. און דער ריכטער האָט געהייסן פּרעגן, וואָס פאַר אַ שלעכטן באַמען מען האָט גערופן זיין שבען.

— אַז זי שפּילט זיך מיט פּרעמדע מענער.

— אמת! אמת! מיר האָבן אַליין געזען! — שפּרינגט אויף מרס.

טורק פון איר באַנק און טייט מיט אַ פינגער אויף שבען.

— ליידי, דאָס איז אייך אַ לעצטע וואָרונג, אַז איר זאָלט שווייגן.

זעצט זיך באַלד אַנידער! — שרייט דער ריכטער. די מרס. טורק זעצט זיך אַוועק.

— און וואָס האָט איר געטון? — פּרעגט ווידער דער איבערזעצער

באַ מאַניסן.

— איך האָב איר דערלאַנגט אַ פּאַטש, — זאָגט מאַניס.

— ווייסט איר, אז מען טאָר נישט באַליידיקן אַ ליידי דאָ אין
לאַנד ?

— ניין. איך ווייס נישט.

— האָט איר געלט ?

— ניין, נישט קיין פעני.

— און אויב איר וועט באַדארפן אַ פאַרטיידיקער, אַדוואַקאַט, —
כאַפט אונטער דער איבערזעצער.

— וווּ וועל איך נעמען ? — פּרעגט מאַניס מיט אַ נאַיווער
פּראָסטקייט.

— מען קלאָגט אייך אָן זייער סעריעז — האָט דער איבערזעצער
קוים געפונען דאָס וואָרט „סעריעז“ און נישט געווען זיכער, צי מאַניס
פאַרשטייט אים.

— וואָס זשע זאָל איך טון. אדרבה, גיט אַן עצה.

— דער ריכטער וויל הערן, וואָס אייער באַלעבאַס ווייסט פון
אייך.

דזשייקאַבס רייניקט זיך אויס זיין גאַרגל און מאַכט צוויי שפּאַן
נענטער צום טיש פון ריכטער און ציט זיך אויס ווי אַ סאָלאַדאַט.

— אייער האַנאַר, איך קען מאַניסן. ער איז אַן ערלעכער דזשע.
ער אַרבעט באַ מיר שוין עטלעכע וואָכן.

— וויפיל פאַרדינט ער באַ אייך ? — פּרעגט דער ריכטער און
אַ שמייכל באַווויזט זיך אויף זיינע ליפּן.

— באַ מיר ? ... ער וועט ערשט היינטיקע וואָך באַקומען זיין
ערשטע פעני — שעמט זיך דזשייקאַבס דעם פאַקט צו דערציילן און דער-
ציילט עס פאַרט מיט אַ ביסל שטאַלץ.

אין זאָל ווערט אַ געלעכטער.

דער ריכטער האָט אויף צוריק פאַרוואָרפן זיין קאַפּ און זיך געטרייסלט
פון געלעכטער. ער האָט געטון אַ מאַך מיט דער האַנט צו דזשייקאַבסן און
גערופן אייברעמען :

— און דו ווער ביסט ?

— איך בין דער הויז-קיפער. מיין נאָמען איז אייברעם, אייער
האַנאַר.

— קענסטו מאַניסן ?

— יעס, אייער האַנאַר, איך טראַכט, אַז מאַניס איז איינער פון די גאַר נייע יידן, וואָס הייבן אָן צו קומען קיין אמעריקע.

— אין וואָס באַשטייט זייער נייקייט? — פּרעגט דער ריכטער פאַר- אינטערעסירט.

— אין זייער ריינקייט. איר זאָלט זען, אייער האַנאַר, ווי זיי האַלטן ריין זייער היים.

אין זאָל ווערט ווידער אַ געלעכטער. דער ריכטער קלאַפט מיטן הע- מערל אין טיש.

— און איצט זייט אַזוי גוט, ליידי. . . — ווענדט זיך דער ריכטער צו דעם אַנדערן צד.

פון דער באַנק, וווּ מרס. טוירק איז געזעסן, האַפן זיך אויפ- געשטעלט דריי פרויען. זיי זענען אַלע צוגעגאַנגען צום טיש פון דעם ריכטער.

— וועלכע איז פון אייך די אַנקלאַגערין? — פּרעגט דער ריכ- טער.

— איך. — זאָגט מרס. טוירק, און שאַרט אַוועק מיט אירע הענט די אַנדערע צוויי ווייבער.

— און ווער זענען יענע צוויי — פּרעגט דער ריכ- טער.

— מיינע שכנים, עדות.

— וואָס האָט דערדאָזיקער ייד געטון פאַ אייער טיר.

— איך ווייס, אָט וואָס: איך בין געשלאָפן, האָב איך דערהערט, ווי מען ברעכט די טיר. בין איך אַראָפּ און דערזען, אַז די טיר איז שוין אויפגעבראַכן און אָט יענער איז געשטאַנען אין דער אָפּענער טיר מיט צוויי אויגן, ווי פאַ אַ פּיקפאַקעט און איך האָב געמאַכט אַ גע- וואָלט און אים געכאַפט. מיינע שכנים זענען אַרויס און זיי האַפן אים געזען.

— איז דאָס אַלץ אמת? — פּרעגט דער ריכטער מיט אַ שטרענג פנים.

— אמת! — שרייען ביידע פרויען מיטאַמאַל.

— דער ייד איז אייער שכן? — פּרעגט דער ריכטער און רייבט זיך דעם שטערן.

— אונזער שכן — ענטפערט מרס. טוירק.
 — האָט איר פריער עפעס געהאַט צווישן זיך, אָדער האָט ער אייך
 באַליידיקט ווען סע נישט איז ?
 — ניין, — ענטפערט מרס. טוירק.
 — איך וועל בעטן דעם אַרויסהעלפער פון געריכט, — האָט
 דער ריכטער געציילט זיינע ווערטער — אַז ער זאָל זאָגן אַט דער ליידי
 און איר געבן צו פאַרשטיין, איידל און מיט ווירדע, אַז דאָ אין אַמעריקע,
 אין אַ געריכט-הויז, רעדט מען נישט אַזוי, ווי מען רעדט אין גאַס. דאָדאַרף
 מען זיך האַלטן ווירדיק.
 דער אַרויסהעלפער הייבט זיך אויף און דערקלערט :
 — מאַדאַם, אין געריכט-הויז ענטפערט מען אַזוי : „יא, אייער
 האַנאַר“, אָדער „ניין, אייער האַנאַר“ . . . פאַרשטאַנען ?
 — יעס, אייער האַנאַר — האָט מרס. טוירק מיט טראַציקייט אין
 איר שטים געזאָגט.
 — איר האָט פון מאַניסן און זיין ווייב קיין קרום וואָרט נישט גע-
 הערט ? — פּרעגט דער ריכטער.
 — ניין, אייער האַנאַר.
 — איז דאָס נישט אמת, אַז מאַניס האָט אייך שטילערהייט גע-
 בעטן, אַלס שכנה, אַז איר זאָלט האַלטן אַן אויג אויף זיין ווייב — פּרעגט
 דער ריכטער.
 — וואָס בין איך אַ דעטעקטיוו ? — לאַכט מרס. טוירק — אויב
 ער באַדאַרף אַ דעטעקטיוו פאַרן ווייב, ווייסט ער ווהיין צו גיין.
 — איך פּרעג באַ אייך נישט, צי מאַניס באַדאַרף אַ דעטעקטיוו —
 שרייט שוין דער ריכטער און קלאַפט מיטן העמערל אין טיש — דאָ
 האַנדלִט זיך וועגן עפעס אַנדערש. איר זענט אַלע געקומען אין אַ גוט
 און שיין לאַנד, איר אַלע. דאָ איז פאַראַן אַ גוט און שיין איינפירונג.
 אַז אַ „ליידי“ מוז ווערן רעספּעקטירט. איר, וועלכע זענט אַהערגעקומען
 פון אַלערליי לענדער, כאַפט אַריבער די מאַס. איר מיינט, אַז אַ „ליידי“
 קאָן אויסטראַכטן, וואָס זי וויל נאָר אויסטראַכטן אויף אַ פּרעמדן ער-
 לעכן מאַן און עס איז גענוג. דער ריכטער וועט מוזן גלייבן. איך
 פּרעג : ווייסט איר, וואָס איר ווילט ברענגען אויף אַן אומשוֹלדיקן
 מענטש ?

— גיט אים די גרעסטע שטראף, אייער האַנאַר — שרייט מרס. טוירק.

— און וואָס וועט זיין, אויב מאַניס וועט אייך גאָר הייסן באַ-
שטראַפֿן — זאָגט דער ריכטער מיט אַ פינגער טייטלענדיק אויף מרס.
טוירק — איך וועל אים געבן דאָס רעכט. איבערוועזער, פרעגט באַ מאַ-
ניסן, וואָס פאַר אַ שטראַף ער האָט קעגן אַט דער פרוי.

— דער ריכטער פרעגט באַ אייך — זאָגט דער איבערוועזער צו
מאַניסן מיט אַ שמייכל — וואָס פאַר אַ שטראַף איר הייסט געבן אַט דער פרוי.
— איר... — פרעגט מאַניס און קוקט אויף זיין ווייב שבען, אויף
איברעמען און אויף דזשיקאָבסן, און פאַרשטייט נישט, וואָס דאָ איז —
אויך בין נישט קיין שופט, און איך בין איר מוחל.

דער איבערוועזער גיט איבער דעם ריכטער מאַניס ווערטער. אין
זאָר ווערט אַ גערוידער. אין דער לופט טראַגט זיך דאָס גערעכטע געפיל.
זאָרע האָבן דאָס געפיל אויף זייערע לייפן. דער ריכטער האָט פאַרמאָכט
זיינע אויגן און זיין שאַרף פנים אונטערגעשפאַרט מיט איינער פון זיינע
הענט. די אויבערשטע לייפ זיינע איז געווען איצטער אַ סך גרעסער ווי
אַ געוויינלעכע לייפ. מען האָט געקאָנט מעסטן דאָס גרויסקייט פון דעם
יושר, וואָס וועט באַלד אַרויסקומען פון ריכטערס מויל, מיט דער גרויס
פון אַט דער לייפ. און אַט עפנט ער די אויגן און זאָגט:

— אייך, מאַניס, שיק איך אַהיים צו אייער ווייב. געדענקט, אַז אין
אַמעריקע באַדאַרף מען זיין פאַרזיכטיק. איר וועט שוין אַליין לערנען.
און אייך, מאַדאַם, זאָג איך און בעט אייך, אַז איר זאָלט געדענקען, אַז
איר זענט אין אַמעריקע. דאָ איז אַ פריי לאַנד. איר זאָלט אָבער פאַר-
שטיין, אַז אַ פריי לאַנד איז נישט נאָר אייערס אַליין. עס איז אייער
שכנס אויך. עס איז אַלעמענס. דאָס מאַל שענק איך אייך, אָבער איך זאָג
אייך אַן נישט צו פאַרפירן קיין אומזיסטע סקאַנדאַלן... .

פאַרשטענדלעך, אַז מאַניס מיט שבען, אייברעם און דזשיקאָבס זע-
נען שוין גאָר אויפגעלייגטע געגאַנגען אַהיים. מאַניס אין דער מיט, צווישן
איברעמען און דזשיקאָבסן, און שבע איז נאָכגעגאַנגען פון הינטן. שבע
האַט זיך געווינדערט, ווי גרויס און לאַנג די שטאַט איז. די פיס האָבן שוין
געבראַכן פון דעם גיין און עס איז גאָר קיין סימן נישט פון דילענסי סטריט.
און סאַמע אַזעלכע פאַראַדנע גאַסן. און קיינער, ווי עס ווייזט אויס, ווייסט

גאַרנישט, וואָס מיט איר מאַניסן האָט געטראָפּן. קיינער שטעלט זיך נישט
אַפּ פּרעגן. דער איינדרוק אירער איז געווען, אַז אָדער אַלע וואָס גייען,
לויפּן אויך ערגעץ אַהיים אויסגעלייזטע, אַזוי ווי זי מיט מאַניסן ; אָדער
מען לויפט ערשט אַרויסנעמען אן אייגענעם פּוּן אַ צרה. מאַניס האָט אַלע
מאַל מיט פּרייד געזאָגט צו אייברעמען אין צו דושייקאַבסן, אַז אין אַמע-
ריקע איז דאָ אַ גרויסער יושר.

כד.

א מ ע ר י ק ע . . .

עס איז שוין געווען נישט ווייט פון זינענאונטערנאנג. דושייקאָבס
האַט זיך געזעגנט מיט מאַניסן און האָט אים געהייסן קומען מאַרגן גאָנץ
פרי צו דער אַרבעט :

— היינטיקער טאָג איז אייערער, און פון מאַרגענס זינט זי שאַן
אויסגעגרינט. . . פאַרשטאַנען ? — האָט דושייקאָבס גוטמוטיק גע-
שמיילט.

— ער זאָגט, אז איר האָט זיך שוין אויסגעגרינט, — גיט אייברעם
מאַניסן צו פאַרשטיין.

מאַניס האָט אמיליו נישט פאַרשטאַנען, וואָס „אויסגעגרינט“
איז, אָבער ער האָט ביטערלעך-שמייכלענדיק געשאַקלט מיט זיין קאַפּ.
געמיינט האָט ער: מיר האָבן אַ גרויסן גאַט איבער דער גאַנצער
וועלט און דעם גערעכטן היט ער אָפּ פון אַלערליי אָנשיקענישן, און
אויב דאָס הייסט אויף אייער לשון „אויסגעגרינט“, בין איך מיט אייך
מסכים.

און אז מאַניס האָט דערזען זיין שטוב, מיט דעם הילצערנעם מענטש
אינדרויסן באַ דער קראַם, פון איין זייט, און דאָס רויטע זאַנטקיפּ, וואָס
הענגט באַ דער קראַם, פון דער אַנדערער זייט, האָט ער זיך נאָך מער
דערפרייט.

די אַלטע טרעפּ, וואָס האָבן געפירט אין שטוב אַריין, האָבן היינט

שוין נישט געקדעכצט, ווען מאַניס איז אַרױפגעגאַנגען. דאָס הייסט, זײ האָבן יאָ געקדעכצט, אָבער מאַניס האָט דאָסדאָזיקע קדעכצן נישט גע- פילט. אַזױ טײער איז אים געווען יעדער טרעפּ באַזונדער, און ער האָט זיך נישט פאַרגינען צו גיין גיך. ער האָט געשפּאַנט אַרױף, אַרױף צו זיך אין שטוב אַרײן. שבע האָט אױפגעשלאָסן די טיר און די היימלעכקײט פון זײער אײגן ווינקל האָט אַקעגן זײ געטון אַ קום אַרױס פון אַלע זײערע זאַכן; פון דעם טיש מיט די בענקלעך; פון די טעפּ, וואָס זענען באַ אים געשטאַנען אַזױ ווי פאַרכמורעטע און אַצינדערט געוואָרן פריי- לעך. וואָרים שבע האָט נאָך נישט געהאַט קיין צײט אַפּצוציען דעם אַטעם און זי האָט שוין גענומען קאַמאַנדעווען מיט די טעפּ: איינער אַראָפּ און דער אַנדערער אַרױף. עס האָט געקלונגען זײס און היימיש דאָס גע- צאַפטע וואַסער פון קראַן אין טאָפּ אַרײן; דאָס אַנרײבן פון דעם שוועבעלעך; דאָס פּאַלאַקען פון דעם פײער אין אױוון, און דערנאָך דאָס שטײלע געזאַנג פון דעם אױפּוידנדיקן וואַסער. מאַניס האָט זיך אַרומגעדרײט אין זײן שטוב, אײבערגעשטעלט די בענקלעך אױף זײער אָרט, געפרוּווט דעם טיש, צי ער שאַקלט זיך נישט. (דער פּאַל אין מאַניסעס שטוב איז געווען קרום אױף אײניקע ערטער און דער טיש האָט קײנמאַל נישט געקאַנט געפּינען אָן אָרט צו שטיין אומ- געשאַקלט).

— נו, פאַרלוירן אַזאַ טאָג — האָט מאַניס געזאַגט.
 — מסתּם אַזױ באַשערט — טרײסט שבע — האַסט כאַטש עפעס „טועם טעם“ געווען?

— גאַרנישט. אפילו נישט קיין טרונק וואַסער.
 — רוצחים.
 — ווער?
 דאָרטן, וווּ דו ביסט געווען — לאַכט שבע פון דעם באַ-
 הוסטױן, און מאַניס איז שוין דאָ און נישט דאָרטן, וווּ ער איז
 געווען.

— מער האָט מיר נישט געפּעלט, נאָר עסן.
 — וואָס איז דאָס פאַר אַ מיין אָרט? — פּרעגט שבע און מיט בײדע
 הענט טרײסלט זי אַ טאָפּ מיט אַנגעברענטע רעטשענע גרויפן און

דער געשמאקער ריח פון געבאקענע רעטשקע צעטראַגט זיך איבער דער שטוב.

— אַ גרויס חדר. פיר ווענט — מאַלט מאַניס מיט זיינע הענט אויס דאָס אָרט, וווּ ער איז געווען פאַרשפּאַרט — און צוויי פענצ-טער. די פענצטער מיט אייזערנע גראַטעס. מאַניס זאָל חלילה נישט אָנט-לויפן.

— אַ שוואַרץ יאָר אויף זייער קאַפּ — לאַכט שבע — אין וואָס האָט מען דיר דאָרטן געטון ?

— מיר ? מען האָט מיך פאַרשלאָסן.

— מיט אַ שלאָס ?

— וואָס דען. מיט אַ שלאָס און מיט אייזערנע ריגלען.

— וואָס זעט האַסטו דאָרטן געטון ?

— כּהאַב געוואַלט זאָגן אַ קאַפיטל תּהילים און נישט געדענקט אויסבווייניק.

— וואָס הייסט, דו האַסט נישט געקאָנט. תּהילים האַסטו נישט גע-דענקט ? — ווינערט זיך שבע.

— אזוי ווי דאָס ליטן האָט באַ מיר אויסגעפעלט, אָפּגע-בומען.

— ווען כּווייס, גיב איך דיר מיט אַ סידור.

— ווען ! ...

אז די וועטשערע איז שוין געווען פאַרטויק, אין מאַניס מיט שבען זענען געזעסן באַם טיש און געגעסן, האָט זיך שבע דערמאָנט, אַז מען באַדאַרף רופן אייברעמען צום טיש. זי האָט געכאַפט עפעס אויף זיך און איז געלאָפּן נאָך אייברעמען. לויפנדיק מיט די טרעפּ אַראָפּ, האָט זי זיך באַגעגנט מיט די דריי שכנות, וועלכע האָבן גע-וואַלט אומגליקלעך מאַכן מאַניסן. זי האָט זיך געמאַכט אזוי דין, ווי ווייט זי האָט געקאָנט, און זיך צוגעטשעפעט צו דער וואַנט און דורכגע-לאָזט די דאָזיקע דריי ווייבער און זיך מורא געהאַט אין זיי אפילו אַב-צורירן.

אייברעם איז גראַד געשטאַנען אינדרויסן מיט דער פּיסקע אין זיין מויל און געבלאָזן רויך גלייך צום פאַרנאַכטיקן הימל און מיט ביידע הענט אין זיינע הויזן-קעשענעס.

— אייברעם, אייברעם! — שרייט שבע.
אייברעם האָט זיך געטון אַ דערשרעק און זיך אומגעקומט. דערזען
טבען, איז ער צוגעלאָפּן.

— וואָס איז שוין ווידער נייַעס?

— קומט אַרויף עסן וועטשערע.

— זופּ? — שמייכלט אייברעם.

— זופּ — ענטפערט שבע און פאַרשעמט זיך. זי לויפט אין איילע-
ניש צוריק אין הויז אַריין. אויפן טראָטואַר שלאָגט זי זיך אָן אָן פאַרביי-
גייער, וועלכע גייען ווי אַ טשערעדע שאָף, איינגעפלאַנטערט איינס אין
דעם אנדערן. שבע שלאָגט זיך דורך אַ וועג און פאַלד איז זי צוריק
אין שטובּ פּאַ זיך. אייברעם קומט אויך אַרויף. פּאַ זיין אַריינקומען,
בשעת ער גייט פאַרביי דעם קאַרידאָר, האַלט ער איין אויג אויף
די טירן פון די שכנים, וועלכע האָבן געוואַלט פּאַניסן אומגליק-
לעך פּאַכן. אייברעם האָט געטראַכט, אַז עס איז זייער גליק, וואָס זיי
עפענען נישט די טירן צו כאַפּן אַ קוק. — זייער טויט אַדער זיין
טויט.

פּאַם עסן די רעטשענע קאַשע מיט דעם גוטן ביסל יויך, וואָס
שבען איז היינט זייער געראַטן, האָט אייברעם זיך אַזוי אויסגעדריקט,
האַלטנדיק אַ פּוילן לעפּל אין דער מיט וועג, צווישן טעלער און זיין
מויל:

— ווי איר זעט מיך אַ לעבעדיקן, דיאָזיקע מענטשן גייען מאַרטש
פונדאָנען!

— וואָס הייסט? — וויל שבע פאַרשטיין.

— איך וועל געבן איין פּינטל מיטן אויג און זיי גייען פונ-
דאָנען.

— טאַקע? — פרייט זיך שבע.

— מסתם קאָן ער! — גיט פּאַניס אייברעמען מוט.

— אייברעם וועט זיי באַזאָרגן — כאַפט אייברעם אַריין

דעם לעפּל אין מויל אַריין, ווי ער וואַלט דערמיט אילאָסטרירט, ווי
גרינג ער קאָן טון זאַכן — אַזעלכע מענטשן דאַרפן וווינען פּאַם
ריווער.

— ווו איז דאָס ? — פּרעגט מאַניס.
 — באַם וואַסער — פאַרטייטשט אייברעם — ניכט איבערן וואַסער.
 סער.
 — און וואָס איז איבערן וואַסער ? — דערשרעקט זיך מאַניס.
 — איבערן וואַסער ! — זאָגט אייברעם מיט אַ טרויע-
 ריקן מאַך פון זיין האַנט — דאָרט איז מען שוין אַ פאַרפאַלע-
 גער.
 — אזא שטראַף קומט זיי נישט — בעט זיך מאַניס באַ אייב-
 רעמען — זאָלן זיי וווינען באַם וואַסער. אַבי נישט איבערן וואַסער.
 סער.
 — פון מאַי פאַרט — זאָגט אייברעם — מעגן זיי וווינען וווּ זיי
 ווילן, אַבי נישט דאָ באַ מיר אין הויז.
 עס איז געוואָרן שטיל. מיינער האַבן געקלאַפט, ציין האַבן גע-
 קלאַפט.
 אייברעם האָט וועגן מאַניס פּלוצלינג אַ טראַכט געטון: „דאָסדאָ-
 זיקע יידל, מאַניס, איז דום.“
 אַ ביסל שפעטער נאָך דער וועטשערע, אז מאַניס האָט גענומען
 דערציילן, וואָס ער האָט היינט איבערגעקלעבט, האָט אייברעם ווידעראַמאָל
 געטון אַ טראַכט: „פאַרוואָס האָט מען אים געגעבן אזא ווירטין פאַר
 אַ ווייב ?“
 אַבער דאָסדאָזיקע טראַכטן זיינס וועגן מאַניס האָט אים נישט גע-
 שטערט צו זיצן און הערן מיט געשפּאַנטקייט דאָס, וואָס מאַניס האָט דער-
 ציילט.
 נאָר אז מאַניס האָט געענדיקט דערציילן, איז אייברעם אויפגעשטאַ-
 בען, און געזאָגט:
 — זיי גייען פונדאָגעט — מיט אַ פינגער ווייזנדיק צום קאַרי-
 דאַר.
 שבע האָט געוואַקען צו מאַניסן, אז ער זאָל אייברעמען נישט אַוועק-
 לאָזן אזוי פרי. מאַניס האָט נישט פאַרשטאַנען, וואָס זי ווילט און גאָר-
 נישט געזאָגט.

שבע האָט געטראַכט, אַז דערדאָזיקער אייברעם איז אַן אמתער
גוטער פריינט, דער איינציקער דאָ אין פרעמדן לאַנד, און אים גע-
וואָלט מיט עפעס אַפדינען. וואָל ער כאַטש זיצן דאָ צווישן מענטשן נאָך
אַ ביסל.

ווען אייברעם וואָלט דאָס געוואוסט, וואָלט ער טאַקע נאָך גע-
זעסן, אָבער אזוי ווי ער האָט עס נישט געוואוסט און געמיינט, אַז
מאַניס איז מיד, האָט ער זיך געלאָזט גיין אהיים צו זיך אין
קעלער. באַ דער טיר, בשעת ער איז אַרויסגעגאַנגען פון מאַניסעס
שטוב, האָט ער זיך אומגעדרייט מיטן פנים אין שטוב אַריין און גע-
זאָגט :

— איך וויל עפעס באַ אייך בעטן.

— פאַרוואָס נישט — האָט מאַניס געענטפערט.

— איך האָב מורא, אַז איר וועט זיך באַליידיקן — קרימט
זיך אייברעם. באַ שבען איז דער שפיץ פון איר נאָז געוואָרן
בלאָס. זי האָט זיך באמת געשראַקן. אָבער אַז אייברעם האָט גע-
זאָגט :

— איך וויל באַ אייך עסן אַלע אַונט — מיט אַראָפגעלאָזטע אויגן
צום דיל, איז שבען גרינגער געוואָרן אויפן האַרץ, און זי האָט געענט-
פערט :

— פאַרוואָס נישט, איר קאָנט באַ אויבן עסן.

— כ'על באַצאָלן.

— ס'מאַכט נישט.

— האַ, כ'על באַצאָלן. כיוויל ווערן אַ מענטש. גענוג געווען אַליין.
כ'וויל זיין צווישן מענטשן — האָט אייברעם זייער שווער און מיט אַ ניד-
ריקן טאָן געזאָגט. מיט אַזא טאָן איז זיך אַ מענטש מודה אין אַ פאַר-
ברעכן.

מאַניס האָט אייברעמען אַנגעקוקט מיט ברייט פונאַנדערגעשפרייטע
אויגן און מיט זיין צעעפנט מויל גאַרנישט געקאָנט זאָגן עפעס אַ וואָרט.
פרי צו פאַרגרינגערן אַ מענטש.

— וואָס איילט איר זיך אזוי פרי אַהיימצויגין ? — מישט זיך אַריין
שבע.

— כ'קאן נאך זיצן, זאגט איר ? — פרעגט אייברעם.
— זיצט נאך א ביסל — ווינקט שבע צו מאניסן, אז ער זאל זיין
נאסטפריינטלעך.

מאניס פארשטייט ווידער נישט שבעס ווונק. אייברעם זעצט
זיך ווידער אוועק און פילט, אז ער מוז אראפרעדן פון זיין
הארץ.

— איך האב בא זיך אפגעמאכט צו ווערן אן אנדערער מענטש.
ביז אהער בין איך געווען א נאר. דאס, וואס עס נעמט אן אנדערן
מענטש זיך אויסצולערנען אין איין טאג, האט בא מיר געדויערט עט-
לעכע צענער יארן. איך האב זיך קיינמאל נישט געפרעגט צוליב וואס
איך לעב. קיינמאל נישט. איך האב געלעבט אן א השבון. כ'בין אלע
מאל אפגענארט געווארן און עס האט מיך נישט געארט, וואס מען האט
מיך אפגענארט. ווארים מיר האט זיך אויסגעוויזן, אז דיאזיקע, וואס
נארן מיך אפ, נארן זיך אליין. עס איז נישט אמת. יעדעס מאל, וואס
מען האט מיך אפגענארט, האט מען מיך אפגענארט און בא מיר איז
געבליבן הינציקער און בא יענעם — מער. איך מוז זיין זיער א גרוי-
סער נאר, אייב איך האב ביז יעצט דאס נישט פארשטאנען. איך האב
געשוויגן, און זיך אלע מאל געטראכט: הע, עס וועט קומען דער טאג
און איר וועט דערזען, אז בא דעם אפגענארטן איז געבליבן זיין
אוצר און בא אייך די ליידיקע זעק, נישט וואו! די ליידיקע זעק זענען
בא מיר. ..

אייברעם איז געבליבן זיצן און געקוקט אי אויף מאניסן, אי אויף
שבען. אים האט זיך געהאלט זען, וואס פאר אן אייגנדיק ויינע ווערטער
האבן געמאכט אויף זיי.

שבע איז געזעסן א ווייט פארטראכטע. „אט, זי האט פארשטאנען“.
האט אייברעם געטראכט. אבער מאניס האט אויף אים נאכדעם ווידער
געקוקט מיט ברייט-צעשפרייטע אויגן און געהאלטן זיין מויל שטארק אפן.
אבער, ווי עס איז אייברעמען שוין פריער, באם עסן וועטשערע, קלאר גע-
ווארן, האט אייברעם געטראכט ווידערמאל, אז דערדאזיקער מאניס פאר-
שטייט ווינציק.

אין דער אמתן איז עס געווען פונקט פארקערט. שבע האט

אייברעמען גארנישט אנגעהויבן צו פארשטיין. וואָרים זי האָט גע-
מאַסטן אייברעמען און אלע זיינע ווערטער און יעדן קער זיינעם מיט איין
מאַס. ריכטיקער: פון איין ווענדונג. און דאָס איז געווען: ווי האָלט זי
מיט אים?

דערפאַר האָט זי נישט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס מאַכט ער זיך אזוי
קליין און נידריק אין אירע אויגן?

מאַניס האָט אייברעמען גראַד יאָ פאַרשטאַנען. עס איז אינגאַנצן
געלעגן פאַר אים אַן אָפענער מענטש, וועמען גאַט האָט געשטראַפט מיט
ווינציק שכל, אָבער וועלכער איז פאַרט אַ מענטש מיט אַ נשמה. ער האָט
אין אים געזען אַן אַפּשפּיגלונג פון זיך אליין, נישט מער, אייברעם איז
פראַסט און קאָן נישט באַהאַלטן דאָס, וואָס מאַניס, דער פיינערער, קאָן
יאָ באַהאַלטן. צוליב וואָס איז אַ מענטש דאָ אויף דער וועלט באַשאַפן
געוואָרן? ווער טרייבט אים אַרום איבער דער וועלט? אַט איז ער אין
פאַדאָליע און אַט איז ער אין אמעריקע. און פון אמעריקע, ווהיזן גייט
אַ ייד? מאַניס האָט נישט געקאָנט ענטפערן אויף די דאָזיקע זאַכן און דער-
פאַר מקנא געווען, וואָס אייברעם קאָן כאַטש אַרויסרעדן זיך. מאַניס האָט
געזאָגט:

— אַראַפּלאָזן דעם קאַפּ באַדאַרף מען נישט. מען איז אין גלות...
און מען באַדאַרף שווייגן...

— האָ, האָ — האָט אייברעם זיך נישט געלאָזט — האָ, האָ... וואָס
איז דאָס גאַללעס? ... וואָס מיינט'ס גאַללעס? ...

— איר ווייסט נישט, וואָס דאָס מיינט? — האָט מאַניס פאַרקנייטשט
זיין שטערן — עס מיינט, אַז מיר זענען אין דער פרעמד און קאָנען נישט
גיין מיט אַן אויפגעהויבענעם קאַפּ און מיר טאָרן נישט געבן קיין געשריי
און מען טאָר נישט און מען טאָר נישט.

— כאַ, כאַ, כאַ! — האָט זיך אייברעם צעלאַכט אויף אַ קול —
דאָ אין אמעריקע מעג מען. דאָס איז נישט יוראַפּ.

— מעג דאָ אַ ייד וווינען באַ דער גרענעץ? — פרעגט מאַ-
ניס.

— באַ וואָס פאַר אַ גרענעץ? דאָ איז נישטאָ קיין גרענעץ — זאָגט
אייברעם און טוט מיט זיין האַנט אַ וויש איבערן טיש.

- גאָבער מעג אַ ייד ווײַנען אוממעטום ?
- פאָרוואָס נישט ?
- פאָרוואָס נישט, איז נישט קיין ענטפער — ווײַל מאַניס טאַקע באַמת וויסן — מעג דאָ אַ ייד ווײַנען אוממעטום ?
- אפילו אין וואַשינגטאָן.
- וווּ איז דאָס ?
- דאָרט, וווּ דער פּרעזידענט ווײַנט — גרויסט זיך אייב-רעם.
- הערסט, שבע ? — ציט מאַניס שבעס אויפּמערקזאַם-קייט.
- אמעריקע — זאָגט שבע.
- און טאַבאַק מעג אַ ייד פאַרקויפּן ?
- ער מעג — זאָגט אייברעם מיט נצחון
- און בראַנפן ? — פּרעגט מאַניס.
- אין יעדן סאַלון פאַרקויפט מען שנאַפּס און ווער מיינט איר זע-נען סאַלון-קיפּערס ?
- יידן ? — פּרוווט מאַניס טרעפּן.
- ווער דען ?
- הייסט עס, מעג מען דאָ אַלץ ? — איז שוין מאַניס באַלד פאַרטיק.
- נו, עס זענען דאָ אַזעלכע זאַכן, וואָס מען טאָר נישט — שלאַגט אים איבער אייברעם און ער הייבט אָן אויסרעכענען — מען טאָר נישט האָבן קיין צוויי ווייבער. מען טאָר נישט אַזעקוואַרפּן דאָס ווייב, מען טאָר נישט זיין קיין פייקער...
- אַ וואָס ?
- פייקער... — זאָגט אייברעם אויספייפּנדיק דאָסדאָזיקע וואָרט מער מיט דער נאָז ווי מיטן מויל.
- הער נאָר, שבע, זייער לשון: פייקער... — שמייכלט מאַניס — וואָס איז דאָס ?
- אַ פייקער איז אַזעלכער, וואָס פאַרקויפט שנאַפּס און גיסט אין אים אַריין וואַסער — גיט אייברעם צו פאַרשטיין.

— און אז מען כאפט א פייקער ? — וויל מאַניס
וויסן.
— עס איז דאָ גענוג פייקערס און קיינער כאפט זיי
נישט.

— טויג דאָך נישט — קרימט זיך מאַניס.
רעד בעסער פון פריילעכערע זאכן — מישט זיך אַריין שבע —
פון וואָס זיי האָבן זיך דאָ צערעדט. . .
— יא, כ'האַב גאָר פאַרגעסן — דערמאַנט זיך מאַניס — אין אַ באַד
איז דאָ פאַראַן ?
— פאַראַן ! — ענטפערט אייברעם מיט ברייטקייט — אָט דאָ נישט
ווייט. און נאָך וואָס פאַר אַ באַד !
מיט דעם האָט זיך דער אָונט געענדיקט.

אז אייברעם איז אוועקגעגאַנגען האָט שבע געפרעגט מאַניסן, צי ער
וויל שוין שלאָפן. מאַניס האָט געזאָגט, אז אים דאַכט זיך, אז ער וויל
שוין שלאָפן. שבע האָט געענטפערט, אז איר דאַכט זיך אויך, אז זי וויל
שוין שלאָפן. וועלן מיר טאַקע אפשר גיין זיך לייגן שלאָפן, האָט מאַ-
ניס געזאָגט. שבע איז אַריינגעגאַנגען אין שטיבל, וווּ די בעטן זענען
געשטאַנען. באַלד האָט זיך געהערט דאָס ענערגישע קלאַפן פון אירע
הענט אין פויל אַנגעפילטע קישנס. עס איז געווען ריטם אין דעמדאָזיקן
קלאַפן. מאַניס האָט פון תמיד אָן געהאַט אַ טבע, אז בשעת ער האָט גע-
הערט אָט דאָסדאָזיקע ריטמישע קלאַפן, האָבן זיך אים זיינע אויגן אָנגע-
הויבן צו קלעפן און עס האָט אים געצויגן אין בעט אַריין. אין שטוב איז
באַלד געוואָרן פינצטער. מאַניס האָט געלייענט „קריעת שמע“ און שבע
האָט אויך שטילערהייט געטון דאָס אייגענע. דערנאָך האָבן זיי
צווישן זיך נאָך שטילערהייט גערעדט. שבע האָט שטייל, קוויטשיק פרום
געלאַכט און מאַניס האָט איר געהייסן שווייגן מיט נאָך אַ שטילערער
שטים.

דילענסי סטריט איז אויך געווען שטייל. די לאַמטערנעס האָבן אָפּ-
געהיטן די גאַס. פון צייט צו צייט איז אַ שטערן פון הימל אויף דילענסי
סטריט אַראָפּגעפאַלן. די הייזער זענען געווען אזוי ווי צוויי שורות שטיינער-
נע סקאַלעס, צווישן וועלכע מען האָט אַ וועג אויסגעהאַקט. עס איז געווען

א קיילע נאכט. עס איז געווען גוט צו שלאָפן. אין ניו-יאָרק האָט זיך צו-
געכאַפט צום שלאָף. קליינע קינדער אין די וויגן זענען גוט געשלאָפן.
קעץ אין הינט פון דער גאס זענען אויך געשלאָפן. די לאַמטערן האָבן
געהיטן די גאס. אין די שטערן פון אויבן אויך. היט גאָט אָפּ די מידע
מענטשן פון אַלערליי אומגליקן.

כה.

דאָס קאָנווערטל

אז די אַרבעטער אין דזשייִקאָבס שאַפּ, דאָרט וווּ מאַניס האָט גע-
אַרבעט, האָבן דערהערט, וואָס עס האָט מיט מאַניסן געטראָפּן, זענען זיי
געוואָרן מלא שמחה. כאָטש זיי האָבן אַלע גוט פאַרדינט, פּונדעסטוועגן
האָבן זיי נישט געוואָלט, אז עס זאָל קומען נאָך איינער, אַ נייער אַרבע-
טער, און אויך פאַרדינען. כאָטש זיי האָבן געוואוסט, אז דער נייער אַר-
בעטער וועט נישט קאָנען אַליין טון די גאַנצע אַרבעט דאָ אין שאַפּ,
האָבן זיי, פּונדעסטוועגן, נישט געקאָנט לייַדן, אַז אַ נייער אַרבעטער
איז אָנגעקומען אין שאַפּ אַריין. טעמים זענען געווען זייער אַ סך.
ערשטנס, זאָל דער באַלעבאַס נישט זען, אז עס איז גרינג צו באַקומען
נייע אַרבעטער; צווייטנס, זאָל דער באַלעבאַס טאַקע מורא האָבן פאַר
דיִדאָזיקע אַרבעטער, וואָס ער האָט, אַז זיי זאָלן נישט וועלן אים
אָועקוואַרפּן; דריטנס, זאָל דער באַלעבאַס וויסן, אַז ער באַדאַרף צי-
טערן פאַר זיינע אַלטע אַרבעטער, וואָרים זיי קענען דאָך די אַרבעט
גוט.

דערפאַר האָבן זיך אַלע געפּרייט, וואָרים זיי האָבן געמיינט, אַז
זיי זענען פּטור געוואָרן פּון מאַניסן. „דער רויטער“, וועלכער איז גע-
ווען מאַניסעס שכן, האָט זיך נאָך מערער געפּרייט, וואָרים באַ דעם
רויטן איז דאָס געווען אַן אידעע: פּטור געוואָרן פּון אַ קאָנקורענט
און איצט וועט די גאַנצע אַרבעט פּון צונויפלייגן העמדער זיין אין איין
האַנט, חוץ וואָס „דער רויטער“ האָט גלאַט אַזוי פּיינט געהאַט מאַניסן.

באטאָג, ווען דער פעדלער איז געקומען, האָט אים „דער רויטער“ מיט
נצחון דערציילט, אַז מען האָט מאַניסן געכאַפט באַ נישט זייער קיין שיי-
נער נאָך און מען האָט אים אָנגעטון קייטעלעך אויף די הענט.

— גייט שוין, גייט, וואָס לאַכט איר פון אַ ייד? — איז דער בליי-
כער פעדלער געוואָרן בלוי ווי אַ מילך.

— קינדער, ער וויל נישט גלייבן, — שרייט „דער רויטער“ אויף
אַ קול איבער דעם גאַנצן שאַפ.

— יאַ, יאַ.

— קייטעלעך אויף די הענט.

דערנאָך האָט „דער רויטער“ געטון אַ כאַפּ דעם פעדלער באַ
אַ האַנט און זי אים אַרונטערגעדרייט אויף זיינע פלייצעס. דער פעדלער
האָט געפילט אַ שטאַרקן ווייטיק, און ער האָט זיך איינגעהאַרבעט און
פאַרקוועשט מיט זיינע אויגן און זיך געצאַפלט: — לאַזט אַפּ מיין
האַנט.

— איך בין אַ בלאַפער? האָ? — האָט „דער רויטער“ געלאַכט
מיט זיין ביזן און קוויטשיק געלעכטער, — בין איך אַ בלאַפער?

— ניין, ניין, — האָט זיך דער פעדלער געבעטן און געפילט, אַז
זיין האַנט ברעכט זיך.

— וואָס זאָגט איר, קינדער, — פרעגט „דער רויטער“ באַ די
אַרבעטער, וועלכע שטייען אַרום אין אַ רעדל, — זאָל איך אים אַפרייסן
די האַנט?

— דאָס מאַל שענק אים צוריק די האַנט.

— רייס אים אַפּ.

— ניב זי אים צוריק.

— ער האָט גענוג איין האַנט.

— אוי, אוי, לאַזט אַפּ מיין האַנט! — האָט דער פעדלער שוין

געטון אַ געשריי מיט אַלע זיינע פוחות.

דער רויטער האָט זיך דערשראַקן און אַפגעלאַזט די האַנט. דער
פעדלער האָט מיט זיין באַפרייטער האַנט געטון אַ טרייסל, ווי ער וואָלט
פרוון זען צי זי לעבט נאָך.

אַלע אַרבעטער האָבן זיך צעלאַכט. זייער געלעכטער האָט זיך אויס-
געשאַטן ווי ניס פון אַ זאַק. דער פעדלער האָט זיך פאַרשעמט פאַר דעם-

דאָזיקן געלעכטער. באַ אים איז דאָס האַרץ איצט געהאַנגען אויף אַ דין פעזעמל. ער האָט זיך געשראַקן, אַז מען וועט אין אים דאָ איצט נעמען נקמה פאַר דעם, וואָס זיינס אַ גלייכן איז געכאַפט געוואָרן באַ אַ נישט קיין שיינער זאַך. ער האָט שוין געדאַנקט גאָט, וואָס ער האָט דערלעבט צו זען, ווי די דאָזיקע חברה-פרעסאַרעס, ווי ער האָט זיי גערופן באַ זיך אין דער מהשבה, האָבן זיך גענומען צו זייערע קעשענעס און אים אָנ-געהויבן צו באַצאָלן. פאַרשטענדלעך, אַז מען האָט באַ דעמדאָזיקן פעד-לער גענוג בלוט אָפגעצאַפט, איידער מען האָט אים באַצאָלט.

דערפאַר איז געווען דעמדאָזיקן פעדלערס פרייד צוויי מאָל מער, ווען ער איז געקומען אויפן צווייטן טאָג און געפונען מאַניסן באַ דער אַרבעט. ער איז גלייך צוגעלאָפן צו מאַניסן און אים געגעבן שלום און זיך שיער נישט אַרומגעכאַפט מיט אים.

נאַכדעם האָבן זיי זיך ביידע געשאַקלט באַם טיש און געמאַכט מיט זייערע הענט אין דער לופטן, ווי זיי וואָלטן עפעס מבטל געווען און טרויעריק געשאַקלט מיט זייערע קעפּ און געקרעכצט און זיך ביידע איינגעהויקערט און צום סוף זיך ביידע אויסגעגלייכט, און דער פעדלער האָט זיך געכאַפט, אַז ער באַדאַרף שוין גיין טראָגן דעם קויש.

מאַניס האָט באַלד נאַכמיטאָג, ווי ער האָט זיך געשטעלט אַרבעטן, אַנטדעקט, אַז אין זיין חלק פון טיש איז דאָ קאַרבן. עס איז אים געווען אַ חידוש פּונוואַנען די קאַרבן האָבן זיך גענומען און פאַרוואָס ער האָט די דאָזיקע קאַרבן פריער נישט באַמערקט. וואָרים די דאָזיקע קאַרבן האָבן געשטערט אין דער אַרבעט, בשעת ער האָט דאָס העמד צונויפגעלייגט, האָט ער עס באַדאַרפט מיט זיינע הענט אויסגלעטן. און דער טיש האָט באַדאַרפט זיין גלאַט, אָן פּגימה. אַ נישט איז די האַנט געשטרויכלט געוואָרן און נישט געקאַנט אַזוי גוט אויסגלעטן דאָס העמד.

קאַרבן, — האָט מאַניס צו זיך אַליין געמוזמלט, — דאַכט זיך, אַז דאָ איז קיינמאָל נישט געווען קיין איין קאַרב אין טיש. מאַניס האָט פאַרביסן זיין אונטערשטע ליפּ און געטון זיין אַרבעט. ער האָט געפילט, אַז „דער רויטער“, זיין שכן, וואַרפט צו אים בליקן, אָבער מאַניס האָט זיך נישט געמאַכט וויסנדיק.

אין שאַפּ איז געווען שטיף, אויב מען קאָן זיך אַזוי אויסדריקן.

די שטילקייט פון די אַרבעטער איז אפילו געווען אַ געצוונגענע. יעדער איז געווען פאַרטון אין זיין אַרבעט.

מאַנים האָט געאַרבעט מיט פלייס, אין יעדן קער פון זיינע הענט איז געווען דאָס געפיל, אַז ער איז פריי און קליגער. וואָס מער העמדער ער וועט צונויפלייגן, וועט זיין בעסער פאַר אים. אין זיין גאַנץ וועגן איז אָנגעקומען אַ גיכקייט און געיאָגט זיינע פינגער הענט. דער שטערן איז געוואָרן באַדעקט מיט שווייס און די פינגער האָפּן זיך געיאָגט און די הענט האָפּן זיך געוואָרפן. דער באַרג מיט העמדער איז געוואָרן קלענער. און ער האָט פון זיך אַליין אָנגעהויבן צו געפינען נייע וועגן ווי אזוי צו טון זיין אַרבעט גיכער. למשל : באַם צו-נויפקעפּלען דאָס העמד האָט ער פּו איצט גענוצט ביידע הענט. איז אים באַ דער אַרבעט איינגעפאַרן אַ געדאַנק, אַז מען באַדאַרף נישט נוצן ביי-דע הענט — איין האַנט איז גענוג, און אין דער צייט, וואָס איין האַנט קענפּלט דאָס העמד, קאָן דערוויייל די אנדערע האַנט טון אַן אנדערע אַרבעט. דערדאַזיקער איינפאַל האָט פאַר מאַניסן געוועזן אַ ביסל צייט. און מיט דעמדאָזיקן ביסעלע צייט האָט מאַניס אַריבערגעיאָגט זיין שכן „דעם רויטער“.

יענער, „דער רויטער“, האָט דערנען, אַז מאַניס יאָגט אים אַריבער, איז אים געווען אַ ווונדער, פאַרוואָס מאַניס יאָגט אים אַריבער. האָט „דער רויטער“ געוואָלט אויסגעפינען, וואָס מאַניס טוט, פּדי אים אַריבערצוויאַגן. האָט מאַניס אָפּער נישט געוואָלט, אַז „דער רויטער“ זאָל געווייר ווערן פון דעם „שכל“, וואָס מאַניס האָט אויסגעטראַכט.

זיי האָפּן ביידע אָנגעהויבן אין איין רגע. מאַניס האָט אַנידערגע-לייגט אַ העמד אויף זיין חלק טיש, און „דער רויטער“ האָט אַנידערגע-לייגט אַ העמד אויף זיין חלק טיש. „דער רויטער“ גיט זיך אַ וואָרף און הייבט אָן גיך צונויפלייגן דאָס העמד. מאַניס פאַלט ווידער אויף אַ שכל און פאַרקעפּלט פריער דאָס העמד און דערנאָך קערט ער עס איבער און הייבט עס אָן צונויפלייגן. „דער רויטער“ כאַפט אַ קוק צו מאַניסן, און אים דאַכט זיך, אַז מאַניס איז דאָס מאַל געפליבן העט ווייט הינטערשטע-ליק. אָפּער צום סוף ענדיקט מאַניס פריער פון „דעם רויטער“ און כאַפט שוין אַן אנדער העמד.

איז „דער רויטער“ געוואָרן אין פּעס און געשאַלטן, אַז עס זאָלן

מאניסן אַפדארן די הענט. דאָסדאָזיקע שעלפֿן האָט ער געטון באַ זיך אין דער מוזשבה.

וואָרים ער האָט גוט געוואָסט, אָז מאָניס איז איצט אַ גאַנצער מיוחס באַ דעם באַלעבאָס. און פאַר אַזעלכע זאַכן האָט „דער רויטער“ מורא געהאַט. ער איז געווען פאַרטיק זיך איבערצובעטן מיט מאָניסן און זיך אונטערגעבן צו אים. נאָר ווי אַזוי צוצוקומען צו מאָניסן האָט ער נישט געוואָסט.

דידאָזיקע שטימונג איז געווען באַ אַלע אַרבעטער אין שאַפ. זיי האָבן אַלע באַקומען גרויס דרך ארץ פאַר מאָניסן. אַ ייד, וועלכער איז שוין געווען אין די גרויסע פענצטער און איז שוין שיער-שיער נישט אַריינגעפאלן, און איז דאָך צוריק דאָ. פאַר אַזאַ מענטש באַדאַרף מען האָבן גרויס דרך ארץ. וואָרים ווער זענען זיי? פשוטע באַלמעלאַכעס. ווער ווייסט פון זיי? קיינער נישט. מיט וועמען האָבן זיי צו טון? אַדער מיט דעם ווייב, אַדער מיט דעם באַלעבאָס. היינט לעבט מען און מאָרגן שטאַרבט מען. אָבער ער, דערדאָזיקער מאָניס, איז שוין גאַר אַן אַנדע-רער מענטש. אין „פייפער“ האָט מען געשריבן וועגן אים אַ גאַנצע מעשה. און אַט איז ער דאָ צווישן זיי גלייך, ווי נישט אים מיינט מען. ער איז אפילו נישט שטאַלץ דערמיט, וואָס מען האָט געשריבן וועגן אים אין „פייפער“. ווייזט אים, ער איז געוויינט צו אַזעלכע זאַכן.

פאַרנאַכט, פאַר דעם אחיימיגין, איז דזשייקאַבס צוגעקומען צו מאַ-ניסן און אים געגעבן אַ „פייפער“.

— היר, האָבן זי, מיסטער מאָניס, „דאָס בלאַט“. דאָ היר שרייבט זיך וועגן אינען. — האָט דזשייקאַבס געזאָגט מיט פיל ווירדע און מיט אַן אויפגעשטעלטער ברוסט.

— וואָס? — האָט מאָניס איבערגעפרעגט.

— אַ באַשרייבונג פון אינען. — האָט דזשייקאַבס מיט אַ צע-שמיכלט פנים נאָך אַמאָל מאָניסן דערקלערט.

די אַרבעטער אין שאַפ האָבן אַרומגערינגלט מאָניסן מיט דזשיי-קאַבסן, און מיט פנימער צעשטראַלטע פון אַן איבערלעכער פרייד, געקוקט אויף מאָניסן און אים מקנא געווען. מאָניס האָט נישט פאַרשטאַנען וואָס דאָ איז. אָז ער האַלט אין די הענט אַ בלאַט-צייטונג האָט ער געוואָסט. אָז די צייטונג איז מיט יידישע אותיות האָט ער געזען. ער האָט געווענדט

זיינע אויגן צו דעם אָרט אין דער צייטונג, אויף וועלכן דושייקאָבס האָט אים אָנגעוויזן :

— היר, מיסטער מאַניס, לעזען זי אינענס נאָמען.

מאָניס האָט דערזען זיין נאָמען געדריקט מיט יידישע אותיות. עס איז פון אָנהייב אַזוי פאַרטונקלט געוואָרן אין זיינע אויגן, ווי מיט אַ טו-מאָן פאַרצויגן. דערנאָך האָט ער דערפילט, אַז עס איז אים הייס געוואָרן אין פנים. ער האָט זיך שטאַרק פאַרשעמט און זיינע פינגער האָבן אים געברייט. דערנאָך האָט ער פאַרשטאַנען און געזאָגט :

— צוליב וואָס האָבן זיי דאָס געטון ?

— די וועלט מוזט יא וויסען, — האָט דושייקאָבס געענטפערט מיט

פיל ענערגיע.

— ווי אַזוי וועל איך אַריבערגיין די גאַס ? — האָט מאָניס גע-

זאָגט, אַזוי ווי ער וואָלט באַלד שיער נישט אָנגעהויבן צו וויינען.

— דאָס מאַכט נישט, — האָט אים דושייקאָבס געגלעט מיט איין

האַנט איבער זיין פלייצע.

— וואָס דען, פון מיר וועט מען שרייבן אין די פייפערס ? — האָט

„דער רויטער“ אַריינגעוואָרפן, און זיך באַהאַלטן הינטער די פלייצעס פון אַן אַנדערן אַרבעטער.

— גאָט ווייסט דעם אמת, אַז איך בין גאַרנישט שולדיק, — האָט

מאָניס זיך פאַרענטפערט.

— נעמען זי דיזען פייפער און ברענגט צו אינענס פרוי, — האָט

דושייקאָבס מאָניסן געגעבן אַן עצה.

— אַהיים, זאָגט איר ? מיין שבע וואָלט געחלשט, — זאָגט מאָניס.

— נאָ, נאָ ! דאָס איזט שוין צופיל, — האָט דושייקאָבס מיט

זיינע הענט געפאַכעט אין דער לופטן, — איך זאָג אינען, נעמט דאָס פייפער אַהיים פאַר איינדענק.

— זאָגט איר, אַז איך מעג ? — האָט מאָניס אַליין נישט געוואוסט

וואָס צו טון.

— דאָס טרעפט מיט אַ מענטש איינמאַל אין טויזנט יאָר ! — שרייט

„דער רויטער“.

— קאָן מען דאָך מיט אַזא זאך אָנשיטן פעסער גאַלד, — זאָגט

אייזיק דער איינטונקער, און גלעט זיך זיין פאַרקראַכמאַליעטע באַרד.

— יא, בעטשאָן! — כאַפּט זיך דייוו, דער אַנטרייבער, מיט ביידע
הענט באַ זיינע זייטן.

מאַניס איז געשטאַנען אינדערמיט פון דעם בונט מיט אַרבעטער
אזוי ווי אַ דערשלאָגענער. און ווער ווייסט, וואָס מיט אים וואָלט געווען,
ווען נישט דאָס, וואָס עס האָט פאַסירט, נעמלעך: היינט אַוונט האָט דזשיי-
קאַבס אויסגעצאָלט זיינע אַרבעטער זייער וואַכנגעלט, און מאַניס האָט אויך
באַקומען פון דזשייקאַבסן אַ קליין קאַנווערטל, וואָס איז געווען פאַרקלעפט
און אַנגעפילט מיט זיין פאַרדינסט. דאָס איז געווען מאַניסעס ערשטע
פאַרהאַרוועטע געלט.

מאַניס האָט דאָסדאָזיקע קאַנווערטל גענומען מיט אַ בנעימותדיקע
פרייד און נישט באַמערקטערהייט די צייטונג, אין וועלכער מען האָט גע-
שריבן וועגן אים אויך, אַריינגעלייגט צו זיך אין קעשענע.

כז.

די גאלדיענע קארעטע

גייענדיק אהיים פון דער ארבעט, האט מאַניס צוריק אַרויסגענומען פון זיין קעשענע דאָס בלאַט, פאַר זיינע אויגן מיט ביידע הענט געהאַלטן אויסגעשפּרייט און געפרוּווט לייענען וואָס דאָרטן שרייבט זיך. דאָס לשון איז אָבער געווען אַזאַ שווער לשון, אַז מאַניס האָט נישט פאַרשטאַנען. עס איז געווען, ווי מאַניס האָט זיך אָנגעשטויסן, דאָס לשון פון טייטש-חומש. אין דעמדאָזיקן לשון איז מאַניס נישט אַזוי געווען קלאָר ווי אין לשון קודש. ער האָט דאָס בלאַט-צייטונג צוריק אין קעשענע אַריינגע-לייגט און אַרויסגענומען דאָס קאַנווערטל מיט זיין האַרעוואַניע און עס אויפגעריסן און אַרויסגענומען די גרינע פּיוטן און אַזוי גייענדיק געצייילט. אין קאַנווערטל איז נאָך געלעגן קליין געלט פון זילבער און פון קופּער. מאַניס האָט עס אויסגעשאַטן אויף זיין האַנט און עס איז אים מיט אַמאָל אַזוי גוט געוואָרן צו גיין דאָ אין גאַס מיט אַלעמען. וואָס גייען זיי אַזוי מיד און פאַרשלאָפּן ? — האָט מאַניס באַ זיך גע-פרעגט.

ער האָט שוין קיים דערלעבט צוצוקומען צו זיין טיר. ער איז אַריין אין שטוב מיט פּריילעכע טריט.

— שבע! נא דיר דאָס קאַנווערטל.

— וואָס פאַר אַ קאַנווערטל ? — האָט שבע צעטומלט גע-

פרעגט.

— נעם, וועסטו שוין זען.
— וואָס איז עס ?
— מיין האַרעוואַניע.
שבע האָט געטון אַ כאַפּ דאָס קליינע גרויע קאָנווערטל און אויס-
געשאַטן אויף דעם טיש דאָס, וואָס עס איז געווען אינעווייניק אין קאָנ-
ווערטל.

— אזוי פיל האָסטו פאַרדינט, מאַניס ?
— די ערשטע וואָך, — האָט מאַניס זיך אַזש געוואָרגן מיט די
ווערטער פאַר פרייד, — דאָס איז די ערשטע וואָך. די צווייטע וואָך וועט
אם ירצה השם זיין בעסער.

— זאָל גאָט העלפּן, — בענטשט שבע מאַניס, צונויפלייגנדיק
ביידע הענט, אזוי ווי זי איז געווען געוויינט צו טון בשעת זי האָט גע-
בענטשט ליכט.

— זאָל גאָט העלפּן ! — האָט מאַניס געטון אַ פאַטש שבען
אין אַקסל אַריין מיט פיל ווייכקייט און גרינגקייט, — און איצט נאָדיר
נאָך עפעס.

— וואָס ? — האָט שבע מיט פאַרוונדערונג זיך אויסגעדרייט גלייך
מיט איר פנים צו מאַניס. זי האָט שוין נישט געקאָנט ביישטיין דעם
נסיון און אומגעדולדיק גענומען העלפּן מאַניס שרעפּן פון זיין קעשענע
דאָס בלאַט-צייטונג.

— אַט איז דאָס ! — האָט מאַניס געוויינט שבען מיט אַ פינג-
לער.

— דיין נאָמען, אוי וויי איז מיר !
— מיין נאָמען. . . — האָט מאַניס געזאָגט אַ פאַרשעמ-
טער.

— ווי קומט דיין נאָמען אַהער ?
— כ'ווייס ? כ'זאָל אזוי נישט וויסן פון ביזו.
— וואָס איז דאָס ?
— אַ בלאַט-צייטונג.
— וואָס מען רופט בלעטער. . . — האָט שבע, וועלכע האָט אזא
לאַך ווי אַ צייטונג קיינמאָל פריער נישט געלייענט, איצט מאַניס געגעבן

צו פארשטיין דאָס, וואָס זי האָט אַמאָל געהערט, אַז עס זענען פאַראַנגען
אויף דער וועלט „בלעטער“.

— יא, אַ בלאַט-צייטונג.

— וואָס וועט וויל ער, דער בלאַט-צייטונג?

— כ'האַב נאָך נישט געלייענט.

— נעם בעסער און באַגראַב עס אָט אַ דאָ-אַ, — כאַפט אויס שבע

דאָס בלאַט און לויפט צו גלייך צום אויוון.

— ניטע, ניטע, פאַרברען עס נישט! לָאָם איך כאַטש פריער אי-

בערלייענען, וואָס דאָרט שטייט, — איז מאַניס צוגעלאָפן צו שבען און

צוריק אויסגעכאַפט דאָס בלאַט באַ איר. ער האָט זיך אַנידערגעזעצט באַם

טיש און אָנגעהויבן צו לייענען.

שבע איז אָבער זייער געשיקט אונטערגעלאָפן און אויסגעריסן באַ

אים דאָס בלאַט און נאָך גיכער אויפגעעפנט די פאַקרישקע פון אויוון און

אַריינגעשמופט די צייטונג אויף די גלייענדיקע קוילן. דער גאַנצער אויוון

האַט געפלאַצקעט פון דעם פלאַם, וואָס האָט די צייטונג אַרוימגע-

כאַפט.

— באַגראַבן און מער וויל איך נישט הערן פון דעם. — האָט שבע

געזאָגט.

און אַזוי האָט זיך שוין געפירט אין מאַניסעס שטוב. אויב שבע

האַט עפעס געוואָלט, האָט זי אויסגעפירט. מאַניס האָט געמעגט וויסן, אַז

עס איז אַ קרוימע זאך, אָבער אויב שבע וויל אַזוי, בלייבט עס ווי זי

וויל. עס איז דערפאַר תמיד באַ זיי געווען שלום אין שטוב. כאַטש מאַניס

איז אַמאָל אַרוימגעגאַנגען מיט אַ פאַרדראָס קעגן שבען, האָט ער אָבער

זינס פאַרבויען, פדי עס זאָל זיין שלום. אַזוי איז עס געווען דאָרטן, וווּ

זיי האָבן זיך דערקענט און חתונה געהאַט און אַזוי איז עס געזאַנגען

דאָ אין אַמעריקע.

זייער לעבן דאָ אין אַמעריקע איז נאָך שענער געווען ווי דאָרטן.

וואַרים דאָ האָבן זיי נישט געהאַט קיין קרובים. האָבן זיי זיך ביידע

אַזוי איינגעוואַקסן איינס אין דאָס אַנדערע און אַזוי זיך דערנענטערט.

אַז נענטער האָט שוין נישט געקאָנט זיין. עס זענען געווען מינוטן, ווען

זיי זענען געזעסן ביידע אין שטוב און געשוויגן. און אין אַ וויילע שפע-
 טער איז געקומען צווישן זיי, ווידער אַמאַל, רייד. האָט זיך אַרויסגעוויזן.
 אז ווען זיי האָבן געשוויגן, האָבן זיי ביידע געטראַכט פּמעט דאָס אייגע-
 נע. פּונדאָנען האָסטו געוואָסט, וואָס איך טראַכט ? — לאַכט מאַניס. איך
 האָב טאַקע נישט געוואָסט, — זאָגט שבע. איך האָב גלאַט אַזוי אַ טראַכט
 געטון. און איך האָב אויך גלאַט אַזוי זיך פאַרטראַכט — פאַרענטפּערט
 זיך מאַניס.

שבע איז געווען מאַניסעס ווייב, שוועסטער און מאַמע. און מאַניס
 איז געווען שבעס מאַן, ברודער און פאַטער. עס איז נישט געווען אַזעל-
 כעס, וואָס זי האָט נישט געקאַנט דערציילן מאַניסן אַדער פאַרקערט,
 ער — איר. זיי זענען געווען ביידע איינס. פון אינדערפרי ביז אַוונט
 און פון אַוונט ביז אינדערפרי, אפילו דעמאָלט, ווען מאַניס איז געווען
 אין שאַפ, איז שבע אַרומגעגאַנגען מיט מאַניסן אין שטוב באַ זיך. אייב
 זי האָט איינגעקויפּט, האָט זי נאָר געטראַכט וועגן מאַניסן. דאָס האָט ער
 לייב און דאָס האָט ער פיינט. און בשעת זי האָט געקאַכט, ווידער
 אַמאַל דאָס אייגענע: דאָס האָט ער לייב, אז עס זאָל זיין אַזוי געקאַכט
 אַדער אַזוי געפּרעגלט. און מאַניס איז באַ דער אַרבעט אַלע מאָל געווען
 פאַרטראַכט וועגן שבען. האָט אים געפלאַמט דאָס ליינקע אויער, למשל,
 האָט ער געוואָסט, אז שבע רעדט וועגן אים. האָט אים געקלונגען אין די
 אויערן, האָט ער געטראַכט, אז שבע בענקט נאָך אים. האָט ער זיך גע-
 טון אַ שטאַך און אַ קלאַפּ באַ דער אַרבעט, האָט ער געטראַכט, אז שבען
 איז דאָרט אומעטיק צו זיין אַליין. און אז ער האָט געטראַכט וועגן דעם,
 וואָס עס וועט זיין ווייטער. . . האָט ער קיינמאַל נישט געטראַכט דערפון
 נאָר צוליב זיך אַליין. צוליב אים אַליין איז גאַרנישט געווען קיין ווייטער,
 אַבער פאַר אים מיט שבען איז שוין געווען זייער אַ ווייטער ווייטער. איז
 ער געגאַנגען אין גאַס און עפעס שיינס דערזען, האָט ער געזאָגט צו זיך
 אַליין: דאָסדאָזיקע שיינע באַדאַרף מען קויפן פאַר שבען. האָט ער גע-
 הערט אַ גוט און קלוג וואָרט, האָט ער געטראַכט, דאָס באַדאַרף מען
 דערציילן שבען.

און אַמאַל באַ דער אַרבעט, אז עס איז אים באַפאַלן אַ חשק צו

טראכטן וועגן דעם, ווי ער וועט רייך ווערן, ווי אזוי? מאלע וואָס
 עס קאָן טרעפן. ער וועט אַרבעטן, אַרבעטן אין אַרבעטן. ביז
 עס וועט אים זיך דערעסן דאָס אַרבעטן, וועט ער נעמען דאָס
 אָפגעשפּאַרטע געלט און קויפן אַן אַקציע, אָדער עפענען אַליין
 אַ פאַבריק. עפענען אַ פאַבריק איז אַ שענערער ענין ווי קויפן אַן
 אַקציע. יא, עפענען אַ פאַבריק און רייך ווערן, נישט סתם רייך
 ווערן, זיך אָנשטאַפן מיט געלט. נישט. נאָר רייך ווערן אויף דעם
 שיינעם אופן. און פירן אַ שטוב ווי עס פאַסט פאַר אזא מיין אופן.
 וואָלט אפשר נישט זיין שוין צו האָבן אַ גאַלדענע קאַרעטע מיט פיר
 זילבערנע פערד. און ער מיט שבען וואָלן זיך דורכפאַרן אלע פאַר-
 נאַכט אַרויס פון דער שטאָט. און עט ווייט פון דער שטאָט אַרויס
 וועט מאַגיס הייסן דעם קוטשער בלייבן שטיין. און ער וועט אַראָפּ-
 גיין צום קוואַל, וואָס באַם העג און אָנשעפן אַ לעפּל וואָסער פאַר
 שבען און אַ לעפּל וואָסער פאַר זיך. און נאָכדעם, אז זיי וועלן
 זיך דערקוויקן זייערע הערצער מיט דעם קוואַל-וואָסער, וועט דער
 קוואַל נישט-ווערן. וואָס, עס איז נישט מעגלעך? וואָס וועט אים
 צרן, אז דער קוואַל וועט זיין אַן אמתער קוואַל באַם וועג. אויב
 דאָס וואָסער איז גוט, וועט עס נאָך עמעצן דערקוויקן. אָבער צו-
 ריק אַריינפאַרן אין שטאָט וועלן ער מיט שבען אויף אַ גאַלדע-
 נער קאַרעטע מיט פיר זילבערנע פערד. וואָס אזוינס גוטס וועט ער
 טון פאַר אונזערע יידעלעך? גוטס... ער וועט בטל מאַכן אלע
 זייערע זאַרגן. קאָן מען זיך פאַרשטעלן אַ ייד און ער זאָל נישט
 באַדאַרפן זאַרגן? עס קאָן זיין, אז נישט. דאָס הייסט, אז עס קאָן
 נישט זיין אַ ייד, וואָס זאָל גאָר קיין זאַרג נישט האָבן. אין דער
 אמתן איז זאַרג אפשר גוט. אָבער עס איז פאַראַן זאַרג צווייערליי.
 זאַרג פאַר מאַרגן און זאַרג פון היינט; אַט פון באַלד. די זאַרג פאַר
 מאַרגן איז נישט געגעבן געוואָרן דעם מענטש, אז ער זאָל עס קאָנען
 אוועקוואַרפן. וואַרפט ער עס אוועק, איז ער נישט מער ווי אַ בוזמה.
 אָבער די זאַרג פון היינט, פון באַלד, דאָס נעמט זיך דער מענטש
 אַליין. וואָס זשע וועט ער, מאַגיס, טון, פדי אַט לידאַויקע מענטש-
 לעכע זאַרגן, די קליינע, נישטיקע, אויסצוואַרצלען? ער וועט זיצן
 מיט שבען אין גאַלדענעם פאַעטאַן און מיט איר פאַרן איבער די

גאסן פון שטאָט און זי פון איין זייט און ער פון דער אנדערער זייט וועלן וואַרפן גאַלדענע רענדלעך. ווער עס באַדאַרף, זאָל אויפקלויבן. אין נאָך, נאָך גוטע זאַכן.

אַבער דערווייל איז מאַגיס נאָך אַן אַרימער אַרבעטער. ער אַרבעט באַ העמדער. פאַר יעדער העמד, וואָס ער לייגט צונויף, צאָלט מען אים נאָך ווינציקער פון אַן אַמעריקאַנער פענני. ער באַ-קומט פינף פענניס פאַר אַ טויף העמדער. דער באַלעבאַס דזשיקאַבס זאָגט אים, אַז ער קאָן מיט דער צייט צונויפלײַגן אין איין טאָג הונדערט טויזן העמדער.

הונדערט טויזן העמדער! פינף פענניס פאַר אַ טויף: — וויפיל באַטרעפט דאָס? און וועט אַמאָל קומען יענע צייט? דערווייל, קאָן ער, מאַגיס, נאָך גישט צונויפלײַגן אפילו קיין צען טויזן העמדער. דער שכן זיינער, „דער רויטער“, לייגט גישט צונויף קיין הונדערט. פע, עס איז גישט שוין יענעם נאַכצוקוקן. מאַגיס פרוווט טאַקע גישט נאַכצו-קוקן „דעם רויטן“ און קאָן זיך גישט בייקומען. ער טוט עס צוליב דעם, אַז ער זאָל זען צי עס איז דאָ וואָג אין זיינע האַפּנונגען. איי, האַפּנונג-גען, האַפּנונגען! זאָגט מאַגיס צו זיך אַליין און טוט אַ לייכטן זיפף און עס טוט אים אַ ריס באַם האַרץ.

געווען אַמאָל באַ אים אַנדערע האַפּנונגען. זענען זיי שוין באַגראָבן און פאַרשאַטן אונטער אַ פאַרגאַש. ער אַליין איז אויס-געריסן געוואָרן פון זיין אָרט. און מען האָט גישט געהאַט קיין צייט אים גוט אויסצורייסן. וואָרים, מען האָט איבערגעלאָזט די וואָרצ-לען, דאָס הייסט, זיינע קינדער און זיינע נאָענטע; אַט אַלע יענע יידן, האָס זענען אים אַזוי גוט אין באַליבט געווען, זענען גע-בליבן ערגעץ דאָרטן. און אים האָט מען אַריבערגעחאָרטן אַהער אין אַמעריקע. אמת, ער הייבט שוין אָן זיך פילן היימיש. ער ווייסט שוין דאָ די נעמען פון אַ סך גאַסן; ער קאָן שוין דאָ אַ סך יידן און מיט זיינע אייגענע הענט פאַרדינט ער זיין ברויט; ער באַדאַרף גישט אַנקומען צו קיינעם און באַדאַרף גישט שמעקן פּונוואַנעט און ווהיזן דער ווינט בלאָזט; ער פאַרדינט זיין ברויט ווען עס מעג רעגע-זען אַדער שנייען, אַדער זיין הייס אַדער קאַלט; ער שטייט אויף

אינדערפרי און גייט אוועק צו דער ארבעט און ארבעט אָפּ זיין טאָג ;
וועט ער האָבן פּה אין זיינע הענט, וועט ער צונויסלייגן מער און
מער ; וועט ער זיך דאָ אינוואַרציען און זיך איינפונדעווען. נאָך אַלעמען,
איז דער טאָג דער אייגענער דאָ ווי אומעטום, און נאָכט אויך. און אַ
שניב איז אַ שטוב און אַ מענטש איז אַ מענטש.

כז.

די שיינע מידה

עס איז געווען מיטאָג-צייט.

א שיינע זאך האָבן זיי דאָ אין אמעריקע. מיטאָג-צייט. מאַניס האָט דערפאַר אַליין שוין לייב געהאַט אמעריקע. אינמיטן העלן טאָג, מיר גישט, דיר גישט, נעמט מען און מען הערט אויף צו אַרבעטן. אַלע אינאיינעם; פֿון איין עק שטאַט ביז צום אַנדערן; אין יעדער פּאַבריק; אין אַלע גאַסן שטעלט מען אָפּ די אַרבעט און מען רוט זיך אָפּ. אַזא שיינע מידה, האָט געפּאַסט פֿאַר די צייטן פֿון בית המקדש. און ווער ווייסט, אפשר... אפשר איז דאָ אין אמעריקע פּאַראַן אַ ווונק אויף דעם. מאַניס האָט זיך צעשמועסט מיט דעם „סעלאַפּקוועצער שוחט“ וועגן דעם ענין.

— איר זענט אַזא מאַדנער ייד, — האָט דער פּעזלער שטילערהייט געזאָגט צו מאַניסן, — דאָ אין דעם וויסטן אמעריקע זעט איר אַ ווונק... וויהין? ...

— פּאַרגיט מיר, — האָט זיך מאַניס ווי געבעטן באַם פּעדלער, — באַ מיר איז עס אַזוי ניי. פשוט, עס פּאַרכאַפט מיין אויג. אינמיטן העלן טאָג שטעלט מען אָפּ די אַרבעט אי פּאַר דעם מענטש, אי פּאַר דער בהמה.

— אינגאַנצן אויף איין שעה צייט, — קרימט זיך דער פּעדלער, — מען קאָן דען מאַכן אַ לעבן דערפֿון.
— נא, אייך לוינט גישט. כ'פּאַרשטיי, — זאָגט מאַניס, — אָבער

פאר מיר איז עס זייער גוט. כ'קאן אָפּכאַפּן דעם אָטעם. אין מצרים
וואָלט אַזאַ זאָך נישט געווען מעג עך. אין ארץ ישראל, יאָ.
— איר פאָרגלייכט דאָ, צו ארץ ישראל, להבדיל אַלף הַבדלות —
ווערט דער פּעדלער ברוגז.
— איר ווילט זיך מיט מיר קריגן ? — שמיכל'ט מאַניס, — וואָס
האַט איר געוואָלט, און מען זאָל רוען אַ גאַנצן טאָג ? באַ מיר וועט איר
פּוועלן.
— אַ גאַנצן טאָג נישט, — פאַרענטפּערט זיך דער פּעדלער, —
אַבער איין שעה איז ווינציק. אין איין שעה קאָן איך גאַרנישט אויפֿ-
טון. איך קום צריין אַהער און איידער איך קוק זיך אַרום איז שוין די
שעה אַריבער און דאָס איז מיין גאַנצער פּדיון. וואָס קאָן מען פאַרדיגען
אין איין שעה ?
— טאָקע שלעכט, — איז מאַניס מסכים, — פאַרוואָס טוט איר
נישט דאָס וואָס איך טו ?
— וואָס ? — דערשרעקט זיך דער פּעדלער.
— אָמ. . .
— דאָס נישט.
— פאַרוואָס נישט ?
— כ'האַב נאָך האַפּנונג.
— אויף וואָס ?
— אָדער אַהין אָדער אַהער.
— כ'פאַרשטיי נישט.
— אָדער כ'וועל ווערן צוריק אַ שוואַט אָדער. . .
— ווערן אַ שוואַט. . . זאָל איך גאָט העלפּן.
— באַ „אים" אין די הענט.
— נישט פאַרלירן קיין האַפּנונג.
— צוריק גערעדט, ווער באַדאַרף דאָ אַ שוואַט, — קרימט דער
„טעלאַפּקעוויצער שוואַט" זיינע ליפּן.
— ווע, עס האַלט נישט אזוי שמאַל ? האַלט עס ?
— חלילה.
— פאַראַן יידן ?
— גענוג.

— אין וואָס זשע באַשטייט די מניעה?
 — אין דעם חזיר.
 — אין וואָס פאַר אַ חזיר, — לאַכט מאַניס.
 — כ׳האַב אייך נאָך נישט דערציילט?
 — האָ, די מעשה מיט דעם חזיר. יאָ, דאַכט זיך, דערציילט. ניין.
 איר האָט אָנגעהויבן און נישט דערענדיקט.
 — בין איך אזוי געבאָנען אינמיטן וועג מיט מיינע חלפים אין
 בוזעם-קעשענע און גיב אַ קוק אַ חזיר אַ גרויסער, וואָס זיין גרייס איז נאָך
 נישט געזען געוואָרן, גייט פונקט אַקעגן מיר. און אַט איז ער שוין לעבן
 מיר. באמת, איך האָב זיך דערשראָקן.
 — וואָס זשע האָט איר געטון?
 — איך האָב אויפגעהויבן אַ שטעקן און האָב אים דערלאָנגט אי-
 בערן קאַפּ, דעם חזיר.
 — העי, מיסטער, עס האָט שוין „געוויסעלט“... — האָט דייוו,
 דער אָנטרייבער, געטון אַ געשריי און איבערגעשלאָגן דאָס געמיטלעכע
 שמועסעריי צווישן מאַניסן און דעם פעדלער. מאַניס האָט אָנגעהויבן צו-
 ריק צו אַרבעטן און „דער פעדלער“ איז אוועקגעגאַנגען און אין איילע-
 ניש, פּמעט אויף איין פּוס, איינגעמאַנט דאָס געלט פון די אַרבעטער. באַם
 ארויסגיין האָט ער געטון אַ געשריי צו מאַניסן: האַלטן מיר, הייסט עס,
 באַ דעם, אַז איך האָב אים געגעבן איבערן קאַפּ.
 — געגעבן איבערן קאַפּ, — האָט מאַניס געמורמלט און געאַרבעט.
 און געפרוּווט זיך באַצווינגען, אַז ער זאָל אַרבעטן און נישט טראַכטן.
 וואָרים צוויי זאַכן מיט אַמאָל האָט ער נישט געקאַנט טון. אי טראַכטן,
 אי אַרבעטן... וואָס איז ער דען נאָך עפעס מער פון אַ מענטש?
 אַ פשוטער מענטש. איז אויב ער הייבט נאָר אָן צו טראַכטן באַ דער
 אַרבעט, אזוי רוקט זיך דער טאַג און די אַרבעט שטייט. מאַניס קאָן אַבער
 זיך אזוי גרינג נישט באַצווינגען אויפהערן צו טראַכטן. עס איז אַ שווע-
 רע מלאכה. ער שטעלט זיך פאַר, אַז ער נעמט אָן מיט ביידע הענט זיין
 מוח און קוּעטשט אים אויס און וואַרפט אַוועק דאָס פעטע און נעמט
 דאָס, וואָס עס בלייבט איבער, דאָס שאַלעכץ, און לייגט צוריק אַריין אויף
 דעם אָרט, וווּ דער מוח באַדאַרף לייגן. און איצט, אַז ער ווערט פארטיק
 מיט אַט דער מלאכה, נעמט ער זיך אַריינלאָזן אין דער אַרבעט, וואָס

פאר אים אויפן טיש. אַבסאָלוטע פאָרגעסנהייט. מאַניס רופט עס אַנדערש. ער רופט עס דאָס „אַפגעמעניש“, עס גייען אַוועק אַלע הושים און עס בלייבן נאָר שרייפלעך און שרייפלעך, וועלכע דרייען זיך און דרייען זיך ערגעץ אינעווייניק, ביז זיי דערדרייען זיך צום אָרט, ווי די הענט זענען צוגעשרויפט. און דאָ ווידער, דרייען זיך די שרייפלעך און די הענט פון זיך אַליין, וואָרפן זיך אַהין און צוריק, ביז צום „אַפגעמען“, אָבער זיי ווערן נישט אָפגענומען, דערפאַר וואָס עס איז דאָ אין זיי אַזא מיין עקשנות, וואָס לאַזט זיי נישט „אַפגענומען“ צו ווערן, און זיי וואָרפן זיך און אַרבעטן, ביז דער טאַג גייט אַוועק. יאָ, געבענטשט זאָלסטו זיין גאָט, וואָס דער טאַג איז שוין אַוועק, און עס ווערט נאַכט. און עס גיט אַ פייף דער „וויסעל“, און מען הערט אויף צו וואָרפן מיט די הענט. און מען קאָן שוין צוריק אַרויסנעמען דעם מוח און אים אַנפילן מיט מחשבות און צוריק אַ טראַכט טון וועגן וואָס מען וויל.

ווי גוט עס איז דעמאָלט מאַניסן !

עס מוז דעמאָלט איטלעכן גוט זיין !

אָווי מיינט מאַניס, אז עס איז איטלעכן אָווי גוט. וואָרים ער איז איינער פון אַלע. ווען דער „וויסעל“ גיט אַ פייף, הערן אַלע אויף צו אַרבעטן און ער אויך. דאָס אַליין איז שוין אַ סימן, אז מאַניס איז איינער פון אַלע. און אויב עס איז אים גוט, איז דאָך אַלעמען גוט.

קאָן דען זיין בעסער ? עס עפענען זיך אָן-אַ-שיעור טירן און מען גייט אַרויס אויף גאָטס וועלט. מען כאַפט אַפ דעם אָטעם. מען גייט אי-בער די גאַסן און מען שמעקט גאָטס גוטע ביסל לופט. מען זעט דעם שיינעם הימל מיט די שטערן און מען זעט גאָטס באַשעפענישן. און מען פילט זיך ווי מען איז אויך עפעס נישט קיין פאַרשפּאַרטער. אַראָפּגע-וואָרפן פון זיך דעם שווערן יאָך און מען קלאַפט אויס מיט די פיס די פרייע, וואָס זענען אַ גאַנצן טאַג שיער נישט אָפגענומען געוואָרן. אַלערליי טריט.

איז עס אַ ווונדער, וואָס מאַניס פרייט זיך אָווי ? ווי אַ קינד פילט ער אַלע אָונט, ווי אַ קינד, וואָס הייבט אָן ערשט צו גיין אויף זיינע

פיסלעך. אלע אַוונט אַזוי — פיס, פיס, פיס! עס איז אַזוי גרינג צו שפּאַ-
נען אין דער גאַס מיט אלע אינאיינעם.

אַבער וואָס וועט זיין ווייטער? ... פּרעגט זיך מאַניס. וואָס וועט
זיין ווייטער. עס אַיז אַ שרעק זיך צו דערמאָנען, אַז דאָס איז עס אינ-
גאַנצן און נישט מער. מאַניס וויל דעמדאָזיקן געדאַנק נישט צוילאָזן צו
זיך: דאָס איז עס און נישט מער. וויפיל ער וועט לעבן וועט ער צונויפ-
לייגן העמדער. מען קאָן אויסרעכענען. אַזוי פיל העמדער און אַזוי פיל
העמדער וועט ער צונויפלייגן און דערנאָך וועט קימען דער סוף. האַ,
רבונו של עולם? ... דערנאָך וועט קימען דער סוף. ...

און וואָס וועט ווערן דערפון? עס וועט אַלעמענס סוף קימען. קינ-
דער וועלן בלייבן באַ עמעצן, וועלן זיי אויך טון דאָס אייגענע, וואָס
זייערע טאַטעס האָבן געטון, אַדער צונויפלייגן העמדער, אַדער
שטעפן העמדער, אַדער פּרעסן העמדער, און וואָס וועט זיין דער
סוף.

איז דאָס דער תּכלית פון דער וועלט? צוליב דעם, רבונו של
עולם האָסטו אָנגעגרייט אַזאַ מדינה אַמעריקע, כדי עס זאָלן קימען יידן
און צונויפלייגן העמדער? און זיין פאַרשפּאַרט אַ גאַנצן טאַג און פאַר-
נאַכט זיך באַפרייען און מאַרגן ווידער זיך אַליין מיטן גוטן ווילן פאַר-
שפּאַרן און אַזוי אָן אַ סוף.

שבע, מאַניסעס ווייב, איז שוין געווען אַנדערש. זי האָט עס געזען
אַנדערש.

— וואָס איז דער הילוק, וואָס אַ מענטש טוט — האָט זי
געזאָגט, — דאָ אויף דער וועלט מוז מען אַרבעטן און האַפּן
צרות.

— אַ נייעס, — האָט מאַניס זיך געוויצלט.
— אויב דו ווייסט, וואָס זשע קלאַגסטו זיך.
— שבע, עס באַפאַלט מיך אַ שרעק, — האָט מאַניס געזאָגט
און איז געווען גערירט ביז טרערן — ווען איך גיב זיך אַ פאַרטראַכט
וועגן דעם פּבליע. וואָס פאַר אַ תּכלית, טראַכט איך, ליגט אין דעם צו-
נויפלייגן העמדער.
— ס'נישט אַזוי מסוכן, — שלאַגט אָפּ שבע מאַניסעס טרויעריקע

געדאנקען, — אין אז עס שטייט געשריבן דארטן וועגן יענעם „מנא“
וואס איז געווען א שוטטער.

— גערעכט, שבע, ביסט גערעכט, — ווישט זיך מאניס זיין

שטערן — איך וועל שוין מער נישט האַפן קיין תרעומות.

— ווער לאָוט דיך נישט, — האָט שבע געזאָגט מיט

אויגן ווייט פאַרטראַכטע, — קאַנסט אַהיימקומען און לערנען און

שרייבן דיין ספר, וואָס דו האָסט אַמאָל געוואָלט אַנשרייבן. גע-

דענקסט ?

— וואָס דען, כ'האַב פאַרגעסן ? — האָט מאַניס זיך גערויטלט און

איז צוגעגאַנגען צום טיש אין זיך אין אים אָנגעשפּאַרט. — דאַכט

זיך, אז איך האָב דיר שוין געזאָגט, וואָס פאַר אַ ספר איך וויל

שרייבן.

— ניין, מיר האָסטו גאַרנישט געזאָגט, ווי אזוי דאַס

ספר וועט זיין. האָסט מיר גאָר געזאָגט, אז דו ווילסט שרייבן

אַ ספר, — האָט שבע געזאָגט און זיך געשאַקלט באַ יעדער

וואָרט, וואָס דאַס האָט צוגעגעבן זייער פיל חן צו אירע ווער-

טער.

— וועל איך דיר איצטער זאָגן — איז מאַניס געשטאַנען אָן

געשפּאַרט אָן טיש מיט ביידע הענט, און בשעת ער האָט גערעדט

האָט ער געקוקט צום טיש, — מיין ספר וועט זיין אַ נייער שולחן-

ערוך.

— ווינציק דינים — האָט שבע געטון אַ שמייכל, דאָסדאָזיקע שמייכל-

לען האָט נישט באַליידיקט קיינעם. חוץ דעם, האָט מאַניס גאַרנישט גע-

זען ווי זי האָט געטון אַ שמייכל — ווינציק זענען דאָ באַ אונז יידן

דינים, וועסטו גאָך אויפשרייבן נייע דינים.

— וואָרט, כאַפּ נישט, — האָט מאַניס מיט איין האַנט אינדער-

לופטן געוויזן שבען, אז עס איז דאָ גענוג צייט און גענוג אָרט — האָסט

גאָך נישט געהערט וואָס און ווען. ס'איז מיר גאָר וואָס איינגעפאַלן די-

דאָזיקע מחשבה. איך האָב גאָר געוואָלט שרייבן אַ חידוש איבער דעם

מדרש. גאָר איצט, אז מיר זענען דאָ אין אַמעריקע, און איך זע, אז אלע

יידן שטייען אויף אינדערפרי און גייען צו דער אַרבעט. אלע אַרבעטן. עס

איז א נייע מדינה, און דאָ גילט נישט דאָס, וואָס עס האָט געטויגט פאַר
דאָרט. פאַרשטייט, שבע, דאָ באַדאַרף מען האָבן אַ נייעם שולחן-ערוך.
וואָס מיינסטו ?

— אין אַזעלכע זאַכן בין איך בלינד, — זאָגט שבע און שפאַרט
שונדעסטוועגן אונטער מיט איין האַנט איר פנים און וויל דאָסדאָזיקע,
וואָס מאַניס האָט געזאָגט, אַ ביסל טיפער באַנעמען. עס איז נאָר אַ שאַד,
וואָס מאַניס ציט ווייטער דעם שמועס און שבע הערט שוין נישט וואָס ער
רעדט, אָבער אין דער אייגענער צייט קאָן זי זיך נישט פאַרטיפן אין זיך
אַליין.

— כוועל נאָך אַזוי גיך זיך נישט אַוועקזעצן שרייבן. — שפאַנט
מאַניס איבער דער שטוב און קרייזלט מיט איין האַנט איינע פון זיינע
פאות — פריער וועל איך פאַרצייכענען אין אַ ביכעלע גלאַט אַזוי אַלער-
ליי דינים.

— למשל — גיט מאַניס צו דערקלערן, נאָכדעם ווי ער
איז אַרומגעגאַנגען אַ פאַר מינוט און געשוואָגן, — נעם אַזא
מנהג, ווי זיי האָבן דאָ, אַז אין מיטן העלן טאָג, אין מיטן
פון דער אַרבעט, טוט מען אַ פייף אין מען הערט אויף צו אַר-
בעטן.

— ווער טוט דעם פייף ? — קאָן די פרוי אין שבען נישט ביישטיין
דעם נסיון.

— כ'ווייס אויך נישט, ווער עס טוט דעם פייף, — ציט מאַניס מיט
זיינע פלייצעס, — אָבער עס דערהערט זיך אַ פייף אין מען בלייבט שטיין
אין דער מיט אַרבעט. אַ שטייגער, איך האַלט אינמיטן צונויפלייגן אַ
העמד. טוט מען אַ פייף, לאָו איך איבער דאָס העמד און זען זיך אַנידער
אַפרוען.

— זייער וויל, — געפעלט שבען דער מנהג.

— אַזא זאָך איז וויל, און עס מוז ווערן אַ דין — קלאַפט מאַ-
ניס מיט איין האַנט אין דער אַנדערער, — טאַמער נעפינט זיך איינער
אָן אַרבעטער, וואָס וויל נישט רוען. ער זאָגט: איך בין נישט מיד און
איך וויל נישט רוען. אַדער טאַמער געפינט זיך איינער אַ באַלעבאַס, וואָס

ווייל נישט לאָזן זיינע אריבערטער ריזען אין מיטן טאָג. קאָריג, זאָגט ער, איז
אייך זיי נאָכט?

— אזוינע צעזעצט מען דעם קאַפּ — פּסקנט שבע.

— צוואַנצן? אַ מער וועט עס ווערן אַ דין אין שולחן-ערוך — ווייל
מאַניס דוקא זיינס אויספירן.

כח.

א ס ו ד

עס זענען גענוג וואסערן אוועק ביו מאַניס האָט זיך גענומען
שרייבן זיין שולחן-ערוך. דאָס לעבן פון דעם פרעמדן ייד אין אמעריקע
האָט זיך געצויגן, אזוי ווי פון פעך. מאַניסעס פאַרדינסטן זענען געווען
קוים, קוים גענוג אויף דעם, וואָס זיין שטוב האָט באַדאַרפט. אָפּטמאָל
איז נישט געווען גענוג. און כאַטש שבע האָט געוואָסט דעם סוד פון
שפּאַרזאַמקייט, פּונדעסטוועגן האָט זי נישט געקאַנט זיך צוצוקן ווי אזוי
מאַניס קומט אַהיים אָן אויסגעמוטשעטער. און האָט לעצטנס אָנגעהויבן
צו פּראַכן מיט דער נאָז. און צו דערצו האָט מאַניסעס קאַפּ האַר אָנגע-
הויבן צו ווערן גרוי. און דער קאַפּ אַליין זיינער, ווערט עפעס אזוי ווי
איינגעשרומפּן און קליין. רעדן מיט מאַניסן וועגן דעם האָט זי מורא
געהאַט. זי פּלעגט קוקן און שווייגן. איר האַרץ איז צעגעאַנגען געוואָרן
פון ווייטיק.

דערפאַר איז זיי אָפּער אין אמעריקע געגאַנגען אין אַנדערע זאַכן
בעסער. זייערע שונאים, די שכנים, האָבן זיך פאַרנומען פון דילענס-
סטריט. און פּונקט די צווייטע טיר האָט זיך אַריינגעצויגן דער סעלאַפּ-
קיוויצער שוּחט.

איצט, אַז מאַניס גייט אוועק און שבע בלייבט אַליין אין שטוב,
טוט זי אַ קלאַפּ אין דער וואַנט און די שוּחטקע קומט באַלד אַריין. זי
הייסט רבקה. און זעט אויס טאַקע ווי אַן אמתע שוּחטקע. שבע מיט
רבקהן זענען שוין געוואָרן אזוי נאָענט ווי צוויי שוועסטער. זיי

איז שוין אינאיינעם גרינגער צו טראָגן דעם שווערן יאָך פון דעם פּרעמדן לאַנד.

און אין אָונט קומט דער שוחט אַריין אמאָל צו מאַניסן, אָדער פאַרקערט, מאַניס גייט אַריין צום שוחט. דער שוחט הייסט אברהם און זיין ווייב רזפט אים אברהמל. באַם שוחט איז דאָ אַ פולע שטוב מיט קינדער. און זיי האָבן שוין אַ היפש מיידל, וועלכע הייסט לאהטשע. די צוויי שטיבלעך, וואָס דער שוחט האָט באַוווינט, זענען פּמעט געווען ליידיק און פּויל. ליידיק זענען זיי געווען אַן מעבל. נישט קיין בענקלעך, נישט קיין טיש, אָבער פּויל זענען זיי געווען מיט קינדער. חוץ דער גרויסער לאה זענען געווען קלענערע מיידלעך, מאַגערע, בלאַסע. מיט שוואַצע האָר און מיט אויסגעשמירטע פּנימער. עס זענען געווען יינגלעך גאָר קליינע. צוויי פון זיי זענען נאָך אַרומגעקראַכן אויף דעם פּאָל, איין יינגלעך איז נאָך געווען פאַ דער מאַמעס ברוסט און איין יינגל איז שוין געווען אַ גרעסערער. אין דער צייט פון צווישן צוויי שוועסטערלעך גע- בורן געוואָרן.

די שוחטקע רבקה איז אַליין געווען זייער אַ פיינע נשמה — דאָס גוטסקייט אַליין, און האָט פאַרמאָגט אַלערליי גוטע מידות, וואָס נישט אַלע פּרויען האָבן. איין זאך, דאָס, וואָס זי איז נישט געווען אַזא בריה אין שטוב, זי האָט שוין געהאַפּט, אַז דאָס מיידל לאה וועט זי שוין אַרויס- שלעפּן פון דער שווערער האַרעוואַניע, איז אָבער דאָ אַמעריקע, און אין אַמעריקע גייען גאָר די מיידלעך אויך אַרבעטן.

עס האָט זיך אָפּגעטון אַלערליי מעשים אין שוהטס שטוב, איידער לאה האָט געפּוועלט, אַז מען זאָל זי לאָזן גיין אַרבעטן אין אַ פאַבריק. לאה איז געקומען קיין אַמעריקע מיט אירע עלטערן, ווען זי איז נאָך קוים צוועלף-דרייצן יאָר אַלט געווען. זי האָט נאָך פאַרכאַפּט אַרומצו- לויפן אַ ביסל איבער די גאַסן און זיך צו שפּילן מיט די קינדער אין גאַס. דאָרטן, וווּ זיי האָבן געווינט, איז געווען זייער געדיכט באַזעצט מיט מענטשן. די גאַס אַ שמאַלע, הייזער הויכע און אַלטע און אָנגעפּילטע מיט מענטשן, ווי מיט מוראַשקעס. דאָס געפּילדער דאָרטן אין יענער גאַס ליגט נאָך פאַ לאהן אין די אויערן. ווער ווייסט, צי זי וועט שוין דאָס קאָנען פאַרגעסן. זי האָט זיך אויך אויסגעלערנט ענגליש. דאָרט אין יע- נער גאַס האָבן די קינדער געוויסט, אַז זי איז נישט קיין אַמעריקאַנער-

געבוירענע. מען פלעגט עס איר אויפןארטן אויף יעדן טריט און שריט.
 אָבער זי האָט זיך נישט געשעמט מיט דעם. זי האָט נישט געקאָנט באַנע-
 מען, פאַרוואָס עס איז פאַראַן צו שעמען זיך מיט דעם, וואָס זי איז גע-
 בוירן געוואָרן אין דעם שיינעם שטעטל סעלאַפּקעוויץ. און זי האָט זיך
 טאַקע נישט געשעמט. אָבער ענגליש האָט זי זיך אויסגעלערנט און זי
 רעדט אזוי ווי אַן אמת געבוירענע אין אמעריקע. דאָס איז זייער אָנגע-
 לייגט באַ אירע עלטערן. זייער טאַכטער קאָן רעדן ענגליש. פאַרוואָס
 אַ שטייגער איז עס באַ זיי אָנגעלייגט? זיי ווייסן נישט. נאָר אַז זיי
 דעהערן ווי זייער טאַכטער לאַהטשע טוט אַ זאָג עפעס אין ענגליש מיט
 דעם אמתן פּאָנפּן פּון נאָו און מיט דעם פּינקטלעכן פאַרקאָשען פּון איר
 צייגל, ווערן זייערע הערצער פול מיט פּרייד. עס איז פאַרט ענגליש.
 עפעס אַן איידל לשון און נישט גוייש. און אַז זי איז אלט געוואָרן פּופּצן
 יאָר האָט מען איר אָנגעטון אַ לאַנג קליידל, און זי האָט אויפּגעהערט
 צו גיין אין גאָס זיך שפּילן מיט קינדער, און האָט אָנגעהויבן העלפּן דער
 מאַמען אין שטוב. נאָר זי האָט געזען, אַז עס איז נישטאָ וואָס צו העלפּן
 דער מאַמען אין שטוב. וואָרים דער טאַטע איז אַ גרויסער אַרימאָן, און וואָס
 זי וויל קויפּן אין שטוב אַריין קאָן זי נישט. וואָרים עס איז נישטאָ פאַר-
 וואָס. איז זי דאָך אַ מיידל, קאָן זי נישט איינרוען. מאַמע, זאָגט זי, איך
 וועל גיין אַרבעטן. וועסט נישט גיין. איך וועל יאָ גיין. אַז איך זאָג גיין,
 וועט זיין גיין! אַ מאַמען פּאַלגט מען. און אַז איך וועל פרעגן באַם טאַטן
 און דער טאַטע וועט מיך הייסן? יאָ. דעמאָלט איז עפעס אַנדערש. דער
 טאַטע האָט זיך געקרימט און געקרימט און געזאָגט, אַז אויב זי וויל, קאָן
 זי אָנהייבן אַרבעטן. נאָר באַ עפעס אַן איידעלע אַרבעט. איז לאַה גע-
 גאָנגען און זיך אָנגעגעבן אין אַ פאַבריק, וווּ מען מאַכט בייטלעך. קליי-
 גע בייטלעך און גרויסע בייטלעך. זי פאַרדינט שוין גאַנץ נישקשה. זי
 ברענגט אַהיים דאָס קאָנווערטל און גיט עס אַוועק דער מאַמען. די מאַ-
 מע טראָגט דאָס קאָנווערטל מיט לאַהס האַרעוואַניע אין אַ באַנק אַריין
 און זאַמלט דאָס געלט פאַר איר טאַכטערס נדן. לאַה, פאַרקערט, וואָלט
 בעסער געוואָלט, אַז די מאַמע זאָל אויסגעבן דאָס געלט, וואָס זי פאַרדינט
 אויף דער שטוב. נדן, זאָגט זי, באַדאַרף איך נישט. זי ווייסט, וואָס זי
 זאָגט. לאַה איז אַ שיינן מיידל. זי ווייסט שוין דערפּון. זיגט זי האָט אַ-
 געהויבן אַרבעטן אין דער פאַבריק, האָט זי דערווסט זיך, אַז זי איז אַ

שיין מיידל. זי איז אויך א ביסל באַלעזן. אין אַוונט זיצט זי תמיד מיט
 א בוך אין האַנט און שלענגט בלאַט נאָך בלאַט. דאָס לייענען איז באַ
 איר אַזוי באַטעמט, פּינקט אַזוי ווי דאָס עסן. א סך מאַל וואָלט זי נישט
 געגעסן און פּעסער געלייענט. אַזויגע שיינע ביכלעך דאָ אין אַמעריקע.
 זי לייענט איבער אַ ביכל און דערציילט דער מאַמען און שבען וואָס אין
 ביכל שטייט. און די מאַמע מיט שבען קוקן זיך איבער און טראַכטן
 מסתּמ, אַז זיי וואָלטן אויך געלייענט, ווען זיי וואָלטן געקאָנט. אין אָט די
 ביכלעך זענען פּאראַן מיידלעך זייער שיינע, און לאַה שפּילט זיי איבער
 אין לעבן. און עס דאַכט זיך איר, אַז זי איז שענער פּון זיי אַלעמען.
 וואָרים זי האָט מען נאָך נישט געזען. אַזא געפּיל האָט זי, אַז קיינער
 האָט זי נאָך נישט געזען. אין יענעם טאַג, ווען מען וועט זי שוין דער-
 זען, וועט עפעס אויסערגעוויינלעכס געשען. זי איז זיכער אין דעם. זי
 האַלט באַ זיך אינערווייניק אַ סוד, וואָס אויב די וועלט וועט אים דערוויסן,
 וועט אפשר די וועלט זייער שיין ווערן. זי אַליין ווייסט אויך נישט, וואָס
 דאָס איז. אָבער אַזא געפּיל האָט זי. און זי האָט נישט מיט וועמען פּון
 דעם איבערצורעדן. זי פּאַלט פּון צייט צו צייט אָן אויף איינעם פּון די
 קליינע ברידערלעך און דריקט אים צו זיך און קישט אים אַזוי באַטעמט,
 פשוט אים אויפצושען. אין פּאַבריק פּועלעט זי אַרץ, וואָס זי וויל. אָט
 שפּאַרט זי זיך איין, אַז זי וויל נאָך פּופציק סענט אויף דער וואַך. גיט
 מען איר. אַן אַנדערש מאַל נעמט זי זיך אָן פּאַר אַן אַנדער מיידלעס
 קרייודע און געווינט. זי וואָלט געקאָנט האָבן זי לייכטסטע אַרבעט, נאָר
 זי וויל נישט זיין פּון די מיידלעך, וואָס מען זאָל טייטלען אויף איר מיט
 די פינגער. טיי-ווי קוקן די מיידלעך קרום אויף איר. מען רופט זי אין
 „שאַפּ“ מיט דעם צונאָמען: „דאָס שיינע פּנימל“. עס איז טאַקע שיין צו
 פּאַרמאָגן אַ שיין פּנים. אָבער אַז זי ווייסט, אַז מען קוקט קרום אויף דעם,
 פּילט זי ווי צו נעמען סאַזשע און זיך אויסשמירן דאָס פּנים. אָבער זי
 טוט עס נישט. וואָרים עס איז פּאַרט שיין. און בסך הפּל זענען נאָר די
 מיידלעך נישט צופּרידן. אין לאַזן איז דאָס מיידלעשע אויפגעשטאַנען אומ-
 דערוואַרטעט. זי האָט אפּילו געוואוסט שוין אַ סך זאַכן, נאָך אַרומלויפּן-
 זיך אין גאַס צווישן די קינדער, אָבער דאָס אמתע מיידל איז ערשט
 געבוירן געוואָרן. ווען די מאַמע האָט איר געהייסן אַנטון אַ לאַנג
 קליידל. ערשט דעמאָלט האָט זי זיך אַנגעהויבן שעמען מיט אירע נאַקטע

הענט פאר דעם אייגענעם טאטן. און אויב דער טאטע האָט איר אַמאָל געגעבן אַ קניפּ אין באַק פאַר ליבשאַפט און אירע באַקן האָבן זיינע פינגער געטון אַ בריי, איז לאַה דערנאָך געווען אַזוי ווי צעמישט און נישט געוויסט מיט וואָס צו פאַרשטעלן דעם וועג צו אירע אינעווייניקסטע געדאַנקען, אז דער טאטע זאָל זיי נישט זעען.

אַט אַזוי איז דאָס געגאַנגען. דער שוחט איז געווען אַ מענטש פול היצה. זיין קענטעניש און זיין לערנען האָבן אים אָבער נישט געמאַכט קליגער. ער איז געווען אַ ביסל נאַריש און ווינציקער נאָך פראַקטיש. ער האָט געוויסט, אז אפילו צו זיין אַ שוחט, באַדאַרף מען האָבן שכל, אָבער, אין וואָס עס באַשטייט דאָס האָבן שכל, האָט ער נישט געוויסט. ער האָט אַלץ געלעזט אויף גאַטס באַראַט. ער איז געווען אַ גרויסער בעל-בטחון. אין אַמעריקע וואָלט ער אויך געלעבט מער פון בטחון, נאָר עס האָט צו געטרעטן שוין ביז צום האַלד. איז ער געוואָרן אַ פּעדלער. אַזוי האָבן לאַנדסלייט געראַטן. זיי האָבן געזאָגט, אז פּעדלעריי איז נישט קיין בושע. פּמעט אַלע גבירים זענען דאָ פריער געווען פּעדלער. אברהם פילט אָבער, אז דאָס טראַגן פון דעם קויש איז אַ דערנידערונג פאַר אים. מען באַהאַנדלט אים גראַב. מען מיינט, אז ער האָט נאָר קיין נשמה נישט. ער שטייט זיך אויס יעדן טאָג אַלערליי בושות. און אין אָונט, ווען ער קומט אַהיים און טוט אַ קוק אויף זיין שטוב, דער אַריים-ליידיקער און דער פולער מיט קינדערלעך, פאַרגעסט ער אין אַלע בושות. ער נעמט אָן אַלץ מיט ליב-שאַפט און האָט בטחון, אז ער וועט נאָך דאָ ווערן צוריק אַ שוחט. דאָס לאַנד איז נאָך ניי, יידן קומען אַהער פון אַלע עקן וועלט און מיט דער צייט וועט דאָ זיין אַ יידישע שטאָט.

— אַט וועט איר זעען, ר' מאַניס, — זאָגט ער מאַניסן אין איינעם פון זייערע געמילעכע שמועסן, — וואָס דאָ וועט ווערן. — עס איז שוין — זאָגט מאַניס, — ווינציק יידן זענען דאָ פאַראַן. אָבער וואָס איז אמת, איז אמת, די יידן דאָ וועלן זיך אויסשמדן. געמט מיין וואָרט.

— הלילה-וחס, — מישט זיך אַריין שבע, — אינווערע יידן, שפילסט זיך מיט אינווערע יידן! וווּ מען גייט, הערט מען רעדן יידיש. קלויזן זע-נען דאָ פאַראַנגען. אפילו אַ ישובה. יידן זיצן און לערנען תורה.

און מען גיט אַכטונג אויף פשרות. און האָסט געזען ווי יידן האָבן גע-
בויט סופות ? דו אַליין, מאַניס, האָסט געגעסן אין אַ סופה.
ניין ?

— און די מלחמה מיט די איירישע באַמס ? — האָט מאַניס דער-
מאַנט שבען.

— געהאַט אַ מלחמה ? — פּרעגט דער שוחט אַ פאַראַינטערע-
סירטער.

— ניין, ניין, מיר וועלן נישט האָבן ? — שאַקלט ביטער מיטן קאָפּ
מאַניס — די איירישע באַמס. כיווייס, וואָס פאַר אַ ברואים דאַס זענען.
זיי האָבן נאָר געוואָלט וואַרפן שטיינער אין דער יידישער יויך אַריין.
מיליא, אין דער יויך איז ווי אין דער יויך, אַבער די שטיינער האָבן גראָד
געטראָפן אין קאָפּ אַריין. נו, נו, זענען אונזערע יידעלעך אויך נישט קיין
לעמעשקעס. איז מען אַרויס און עס איז געוואָרן אַן אמתע מלחמה.
פענצטער זענען צעבראַכן געוואָרן, די שטריק אויף וואָס מען הענגט
גרעט, זענען אָפגעשניטן געוואָרן און בלוט האָט זיך געגאָסן. איבער
וואָס ? איבער אַ יידישער סופה. מיינט איר דאָך, אַז אונז יידן לייגט
די סופה אין קאָפּ ? האָט איר אַ טעות. אָפגעגעסן און זיך אָפגעשלאָגן.
איז מען אַוועק און אָפגעווישט די לייפן און פאַרגעסן, אַז מען איז
יידן.

— פּונדוואַנען ווייסט איר, אַז מען האָט פאַרגעסן, — פּרעגט דער
שוחט טאַמעוואַטע.

— יא, פּונדוואַנען ווייסטו ? — האַלט אונטער שבע.

— איך ווייס, איך ווייס. וואָס ווילט איר מיר דערציילן,
אַז דאָ שמעקט ווי אין אַ יידישער שטאָט ? — איז מאַניס גע-
וואָרן אַ צעקאָכטער — אין אַ יידישער שטאָט, אַז עס קומט שבת
שמעקט דאָרט מיט שבת. אַלע ימים-טובים האָבן געהאַט זייער אייגענעם
גוטן ריח און די גאַנצע שטאָט האָט געשמעקט מיט דעמדאָזיקן
טאָג.

— דאָס איז אמת, — גיט זיך דער שוחט אונטער.

— און די קינדער די יידישע וואַקסן גויים, — זאָגט מאַניס מיט
ווייטיק.

— דאָס איז אמת, — גיט זיך ווידער דער שוחט אינג-
טער.

— זאָנט איר מיר, אַז מען וועט באַדאַרפֿן אַ שוחט, — לאַכט מיט
גאַל מאַניס, — אַ שוחט...

— וועלן מיר פעדלעווען, — זאָגט דער שוחט מיט הכנעה.
— הערט אים נישט, — נעמט זיך אָן שבע אַמעריקעס קריוו-
דע, — ווי ער וויל אַזוי רעדט ער. אַז ער וויל שרייבט ער שוין
אַ שולחן-ערוך מיט דינים פאַר אַמעריקע און אַז ער וויל, איז דאָ גאַר
נישטאָ.

מאַניס האָט אָנגעקוקט שבען מיט פאַרוורף. ער האָט אַ טראַכט
געטון, אַז פאַר אַ פרוי טאָר מען גאַרנישט דערציילן, וואָרים זי
קאָן דיך אַמאָל מיט אַ וואָרט אומגליקלעך מאַכן. ער האָט אָפּער זיך
געמאַכט ווי נישט אים מיינט מען. ער איז געבליבן שטיל. און ווי זיין
טבע איז געווען, שוין מער גאַרנישט גערעדט. כאַטש דער שוחט איז גע-
זעסן און דערמאָנט מאַניס, אַז ער האָט נאָך נישט געענדיקט זיין
מעשה מיט דעם חזיר. מאַניס האָט געשאַקלט מיטן קאָפּ אין דער
שוחט האָט דערציילט די מעשה מיט דעם חזיר ביז צום סוף.
ווי אַזוי מען האָט אויסגעטראַכט אין סעלאַפּקעוויץ אויף אים אַ
שם-רע, אַז ער האָט געשלאָגן דעם חזיר מיט איינעם פּוין זיינע
חלפּים...

מאַניס האָט געהערט און געשוויגן. ער האָט נאָר געטראַכט וועגן
זיך און זיך געשטראַפּט, פאַרוואָס ער האָט גאַר דערציילט שבען וועגן
דעם שולחן-ערוך און זיך צוריק געשטראַפּט פאַר דעם, וואָס ער איז
ברוגו אויף שבען.

אַז דער שוחט איז אַוועקגעגאַנגען, האָט מאַניס געזאָגט צו שבען
שטילערהייט:

— פאַרוואָס דערציילסטו מיינע סודות?

— וואָס פאַר אַ סודות? — פאַרשטייט נישט שבע.

— מיט מיין שולחן-ערוך...

— פּיגוואָנען ווייס איך, אַז עס איז אַ סוד

— זאָלסטו וויסן, אַז עס איז אַ סוד.

— אַ סוד...

- י.א.
- פאר וועמען האָסטו מורא?
- פאר קיינעם נישט. אָט אַזוי, עס איז אַ סוד.
- אויב אַ סוד, וועל איך וויסן פון היינט אָן.
- נאָלסטו וויסן, — וואָרנט זי מאַגיס מיט אַ פינגער.

כט.

דזשייקאָבס מלוכה

דאָס, וואָס מאַגיס האָט געמאַכט אַ שווייג וועגן די קאַרבן אויף זיין טיש. האָט „דעם רויטן“ גאַרנישט געשמעקט... די אַרבעטער אין דזשייקאָבס פאַבריק, האָבן צווישן זיך געהאַלטן אין אַפּמאַכן אַ געהיימע פאַרבינדונג. עס איז געטון געוואָרן אזוי געהיים, אַז אי דייוו, דער אַנטרייבער, זאָל נישט וויסן, אי דער פאַלעפּאַס, דזשייקאָב, זאָל אויך נישט וויסן. און אזוי ווי די פאַבריק איז אַלע מאָל געווען אַפּגעהיטן פון דייוו, אָדער דזשייקאָבן מיט דייוו, האָבן די אַרבעטער זיך באַדאַרפט רעכענען מיט שוועריקייטן. זיי האָבן זיך געמוזט צונויפֿרעדן דורך צייכנס פון איין אויפֿגעהויבענעם פּינגער, אָדער אַ טיפּקע פון אַ פּוס.

די געהיימע פאַרבינדונג פון די אַרבעטער איז באַשטאַנען אין דעם: אַז אזוי ווי אַלע אַרבעטער דאָ אין פאַבריק האָבן נאָר גענוג אַרבעט פון זייערשוועגן אַליין. און אויב דזשייקאָב זאָל נאָך פרווון אַרייננעמען אַנדערע אַרבעטער, אַפּס שוין דעמאָלט נישט זיין גענוג אַרבעט פאַר אַלעמען. דערפאַר מוזן אַלע אַרבעטער אין דזשייקאָבס פאַבריק זיך אַפּשמועסן אזוי ווי ברידער צווישן זיך און נישט לאָזן, אַז דזשייקאָב זאָל אַרייננעמען נייע מענטשן.

„דער רויטער“ האָט געוואוסט, אַז אויב מען וועט די פאַרבינדונג טאַקע דורכפירן, וועט דאָך מאַגיס אויך זיין צווישן די פאַרבינדעטע. און מאַגיסן האָט ער אזוי פּיינט. מאַגיס איז דאָך זיין קאַנקורענט. צוואַס טויג

אים דאָ מאַניס ? קאָן ער דען אליין נישט טון די גאַנצע אַרבעט דאָ אין פּאַבריק ? זיי, די איבעריקע חברה, די שטעפּערס, די פּרעסערס — זיי איז גוט! זיי אַרבעטן פון וואָך. אָבער אים איז אַ ווייטיק. ער אַרבעט פון שטיק. אַז ער וויל, טוט ער זיך אַ וואָרף און „וואַרפט“ אַרויס נאָך עטלע-כע טוך העמדער. פאַרוואָס זאָל דאָ זיין מאַניס ? „דער רויטער“ איז אָבער געווען אַ דיפּלאָמאַט. זאָגן אָפּן, אַז ער איז קעגן מאַניסן, האָט ער נישט געוואָלט. דעמאָלט וועלן דאָך די אַרבעטער זאָגן צו אים: אויב דיר איז דאָ ענג, קאָנסטו אַוועקגיין. „דער רויטער“ וויל אָבער, אַז מאַניס זאָל אַוועקגיין. האָט ער, „דער רויטער“, אַזוי לאַנג געטראַכט, ביז ער האָט זיך דערטראַכט. ער האָט געהערט דערציילן, אַז אין ניו-יאָרק איז דאָ אַזאַ חברה באַנדיטן, וועלכע הייסט מיט דעם נאָמען „דריי קאַרבן“. און דיראַ-זיקע באַנדיטן קוקן נאָך אַ מענטש, וועמען זיי קלויבן אויס צו פאַראַומ-גליקן. און אַז זיי קאַרבן אויס דריי קאַרבן אויף יענעם טיר. און דעמאָלט ווען זיי מאַכן שוין די דריי קאַרבן אויף אַ מענטשס טיר, מעג שוין דער מענטש זיך אָנגרייטן און באַצייטנס אָפּזאָגן ווידוי, וואָרים קיין לעבעדי-קער וועט ער שוין לאַנג נישט בלייבן. „דער רויטער“ האָט געפרוּווט זיין מזל. ער וועט מאַכן דריי קאַרבן אויף מאַניסעס טיש. מאַניס וועט דער-זען און מסתּם פּרעגן דייוון. וועט דייוו אַ קוק טון און דערזען די דריי קאַרבן. דייוו ווייסט, וואָס דאָס מיינט. וועט ער זאָגן מאַניסן אַזוי: מיס-טער, גייט אַהיים און באַהאַלט זיך. מיסטער, גייט אַהיים און באַהאַלט אייך ! ! !

מאַניס האָט גראַד געזען די דריי קאַרבן אויף זיין טיש, האָט ער אָבער גאַרנישט געזאָגט. ער האָט געשוויגן. וואָס אַרט עס מאַניסן, זאָל זיין קאַרבן אין טיש. און אַז מאַניס האָט געשוויגן. האָט דאָך „דער רויטער“ אויך געמוזט שוויגן.

„דער רויטער“ האָט זיך אַזוי געטראַכט: איך וועל וואַרטן און זעען, וואָס דאָ וועט זיין.

דערפּי האָט ער הינטנאַרומעט נאָכגעשמעקט מאַניסן. אַלע אַוונט, ווען מאַניס איז געגאַנגען אַהיים פון דער אַרבעט, איז אים דער רויטער נאָכגעגאַנגען פון הינטן. דער רויטער האָט ערשטנס געוואָלט זעען: צי מאַניס פרוּווט נישט זיין מזל ערגעץ אין אַן אַנדערע פּאַבריק. צווייטנס: צי מאַניס וווינט. און דריטנס, מיט וועמען מאַניס איז באַקאַנט: צי

האַט מאַניס פריינד, אָדער דערוואַקסענע קינדער. דער רויטער האַט אַזוי אַ לאַנגע צייט נאַכגעשמעקט מאַניסן און געווען, אַז ער קאָן גאַרנישט אַנשמעקן. אַלץ, וואָס ער האַט געוואָסט, איז, אַז מאַניס ווײַנט אין 118 דילענסי סטריט. דאָס אַליין וועט אים אַפּשר מיט דער צייט צונױן קומען. אָבער דערווייַל האַט ער געשוויגן וועגן דעם. דער רויטער האַט פאַר-מאַגט אַזאַ קראַפט, אַ בייזע, אין זיך, אַז ער האַט געקאַנט זיך אַליין אָפּנאַרן און נישט אויסזאַגן זיך אַליין, וואָס ער האַט פאַרטראַכט אויף שפּעטער.

און ווי שוין פריער געזאָגט, האָבן די אַרבעטער זיך געוואַלט צו-נויפנעמען און מאַכן צווישן זיך אַ געהיימען אָפּמאַך. די אַרבעטער האָבן נישט געוואָסט, וואָס דער רויטער טראַכט וועגן מאַניסן. די פּאַציאָנגען פון אַלע אַרבעטער צו מאַניסן, איז שוין פּמעט געווען אַזוי ווי צו אַן אַלטן אַרבעטער. נישט קוקנדיק, וואָס מאַניס איז געווען אַ נייער מענטש דאָ אין פּאַבריק; און אויך נישט קוקנדיק אויף דעם, וואָס מאַניס האַט זיך געהאַלטן אַ ביסל פּונדערווייטנס.

פאַרקערט, דאָס, וואָס מאַניס האַט זיך געהאַלטן פּונדערווייטנס, האַט נאָך מער גוטס געטון מאַניסן. און אַז מען האַט באַדאַרפט מאַניסן געבן צו לאָזן הערן וועגן דעם, אַז די אַרבעטער ווילן זיך באַ-וואַרענען, האַט מען צו אים געמוזט שיקן אַ פּאַר ווערטער מיט אַ מענטש.

און וועמען קלויבט מען אויס? דעם רויטן. מען זאָגט צום רויטן, ער זאָל מאַניסן איבערגעבן, אַז אַלע אַרבעטער אין שאַפּ ווילן זיך באַ-וואַרענען. דעם רויטן איז נישט-גוט געוואָרן ביז צום חלשן. אים הייסט מען, אַז ער זאָל זאָגן מאַניסן. . . פון אַנהייב האַט ער נישט געוואַלט איבערנעמען אַזאַ שליחות. אָבער אַזוי ווי מען האַט אים זייער צוגערעדט דערצו, האַט ער זיך געלאָזט איבעררעדן. און טאַקע באַלד הנאה געהאַט דערפון, וואָס ער וועט קאָנען אָפּנאַרן אי די אַרבעטער, אַי מאַניסן.

וואַרים, אינעווייניק באַ זיך האַט דער רויטער געלאַכט פון ביידע, אי פון די אַרבעטער, אי פון מאַניסן. דאָס איז געווען באַ אים אַזאַ געווינהייט: באַ זיך אינעווייניק אָפּצולאָכן פון איטלעכן, וואַרים ער האַט איטלעכן פיינט געהאַט. און מאַניסן האַט ער קיינמאָל נישט געזאָגט

דאָס, וואָס מען האָט אים געהייסן זאָגן. ער האָט אזוי געטון: אין אַטאַג
אַרום איז ער געקומען צו די אַרבעטער און זיי איבערגעגעבן, אז ער
האָט יאָ געזאָגט מאַניסן.

— וואָס האָט מאַניס געענטפערט? — האָט מען באַם רויטן גע-

פּרעגט.

— גאַרנישט. ער האָט געשוויגן — האָט דער רויטער דיפּלאָמאַטיש

געזאָגט.

אין פאַבריק איז פאַר די אַרבעטער דעמאָלט געווען זייער שווער
און אוממעגלעך צו רעדן. דייוו האָט שטאַרק אָפּגעהיטן די אַרבעטער.
וואַרים מען האָט געדאַרפט ענדיקן עטלעכע טויז העמלער, איבער וועל-
כע די אַרבעטער האָבן געמוזט אַרויסווייזן, וואָס זיי קאָנען און אַריינלייגן
אין יעדן שטיקל אַרבעט זייער שענסטע מלאכה. די דאָזיקע העמלער זענען
געווען נאָר פאַר אַ „פּראָצע“. דזשייקייב האָט געוואָלט אָנשפּאַרן מיט
זיינע העמלער ערגעץ אויף בראַדוויי.

דאָס וואַרט בראַדוויי האָט אַרומגעשוועבט אין דער לופט פון שאַפּ
און געדריקט דאָס געמיט. בראַדוויי!... עס איז גרינג אַרויסצורעדן:
בראַדוויי!... אויב די „פּראָצע“ וועט זיי געפּעלן, וועט יענער סוחר פון
בראַדוויי אָנהייבן צו קויפּן באַ דזשייקאַבן, וועט דזשייקאַב ווערן אַ גרויס-
סער פאַבריקאַנט. ער וועט אפשר אַליין אויך זיך אַריבערציען: פּונדאַנען,
פּון דער „איסט סייד“ קיין בראַדוויי... און אז עס וועט באַ דזשייקאַבן
ווערן ליכטיק, וועט דאָך די אַרבעטער אויך ווערן ליכטיק אין די אויגן.
דזשייקאַב וועט באַזאַלן העכערע פרייזן פאַר מלאכה, און אין שאַפּ וועט
זיין מער ליכטיק, וואַרים אויף בראַדוויי איז דאָ גרויסע פענצטער. און
גלאַט אזוי איז שוין בעסער צו זיין אַן אַרבעטער אויף בראַדוויי...
הפּלל, ס'האָט זיך גערודערט מיט בראַדוויי... די „פּראָצע“ האָט מען
געמוזט אויפנייען און פּרעסן און צונויפלייגן מיט גרויס דרך-אַרץ, און
דייוו האָט געהיטן יעדן אַרבעטער. און אפילו דזשייקאַב אַליין האָט זיך
נישט געוואָלט פאַרלאָזן אויף דייוו. ער, דזשייקאַב, האָט אַליין אַכטונג
געגעבן אויף דער אַרבעט פון די פּראָצען.

עס איז געווען אָנהייב הינטער. און „די פּראָצען“-העמלער, וואָס
דזשייקאַב האָט צוגעגרייט, זענען שוין געווען זומערדיקע, פאַר דעם קי-
מענדיקן פּרילינג און זומער. און דאָס זומערדיקע אין די העמלער האָט

זיך געמוגען אין דעם קאליר פון די לייונט. אין אנדערע זאכן איז דאס זומערדיקע העמד געווען פונקט אזוי, ווי די ווינטערדיקע. דזשייקאב האט איינגעפירט, אז בא אים אין פאבריק האט מען נאך געמאכט א העמד מיט א קאלנער, א צוגעגרייטן. דזשייקאב האט פיינט געהאט די אמערי-קאנער העמער, וואס מען האט באדארפט צושפילען דעם קאלנער באזונ-דער. זיין אידעע איז געווען, אז מען פארלירט א סך צייט מיט דעם, וואס מען דארף צושפילען א קאלנער. זיין העמד, וועלכעס האט שוין א קאלנער אויף זיך, טוט מען אן און מען פארקעפלעט און מען איז שוין פארטיק ארויסצוגיין אין גאס. עס איז געווען נאך איין אורזאך. פארוואס דזשייקאב האט געמאכט העמער מיט צוגענייטע קעלנער: א פערזענלע-כע. ער אליין האט פארמאגט א נידעריקן האלז. און, אז ער האט בא-דארפט צושפילען דעם אפגעטיילטן קאלנער, פלעגט אים דאס אַנקומען מיט שווייס און מיט מאטערנישן. און עס איז נישט אזוי גרינג דזשייקאבן אַנגעקומען, איידער ער האט זיין העמד מיטן קאלנער געקאנט פאר-קויפן.

דזשייקאב איז געקומען קיין אמעריקע מיט זיין ווייב, באַלד נאך זיין חתונה, פון גאליציע. דאָ האָט ער זיך שטאַרק געפּלאַגט און געטון אַלערליי זאַכן און נישט געוואָלט גיין אין אַ שאַפּ. אין אַ שאַפּ, האָט ער געזאַגט, זאָל „יענער“ אַרבעטן. ער האָט געפּעלעט מיט אַלערליי זאַכן, ביז ער האָט דורך אַ צופּאַל איינמאַל אַפּגעקויפט העמדער, פון נאָך אַ שרפּה. די העמדער זענען געווען פאַרנעצט און אַ ביסל פאַרויכערט. ער האָט די העמדער אַהיימגעפּראַכט און ער מיט זיין ווייב האָבן גענומען אַרבעטן איבער די דאָזיקע העמדער, ביז זיי האָבן פון זיי געמאַכט אַ שטיקל לייט. דזשייקאב האָט זיי דערנאָך פאַרקויפט און גוט פאַרדינט. און אז ער האָט געזען, אז עס איז אַ גוטער מסחר, האָט ער געקויפט אַ שטיקל לייונט און געפּראַכט אַהיים. ער האָט געשניטן, נאַכקוקנדיק נאָך אַן אַנ-דער העמד און זיין ווייב האָט גענייט און אזוי ווייטער. ביז ער האָט זיך מיישב געווען און אויסגעליידיקט איין חדר טאַקע באַ זיך אין שטוב און אַריינגעשטעלט איין מאַשין און דערנאָך אַ צווייטע און דערנאָך אַ דריטע און אזוי ווייטער. ביז יענץ צימער איז שוין געוואָרן קליין. און דזשיי-קאב האָט גענומען אַ נייע דירה מיט גרעסערע צימערן. און אַפּגעזונדערט צוויי צימערן פאַר אַרבעט און אַ קיך מיט אַ שלאַף-צימער פאַר זיך.

דושייקאָפּ האָט גלייך נישט געוואוסט, ווי אזוי עס איז געשען, אָבער ער איז געוואקסן. זיינע הויפט-מעלות, מיט וועלכע ער איז געקומען פון יענער זייט ים, זענען אים דאָ שטארק צונאָך געקומען: זיין פינקטלעכ-קייט און זיין אַרנטלעכקייט. שוין גאר פון אָנהייב, ווען ער האָט נאָך אַרומגעטראָגן אַ פּאַק מיט העמדער אויף זיינע פלייצעס און געקלאַפּט אין אַלע טירן, צי די פּאַלעבאָסטע וויל קויפן אַ העמד פאַר דעם באַלע-פּאַט — שוין דעמאָלט האָט מען אומעטום געוואוסט, אַז דושייקאָב איז אַן אַרנטלעכער מענטש און אַ פינקטלעכער און אזוי איז ער פאַרפליבן ביז איצט, ווען עס אַרבעטן באַ אים שוין נאָענט צו צוואַנציק מענטשן. איצט ווען ער איז שוין אַ שטיקל גביר און וואָלט שוין געקאָנט זיך פאַרגינגען צו זיין — גיין, קאָן ער אָבער נישט זיין אַנדערש, ער האָט זיך יאָ געפּיטן פון אויסנווייניק. מען דערקענט שוין אין אים, למשל, ווען מען טוט נאָר אַ קוק אויף אים, אַז ער איז רייך. זיין אויסגעגלייכקייט; זיין עטאָלצער טריט; זיין ווייט-לויטערע הויט פון פנים, האַלד און נאָך און דענט; זיין דינציק, זיס עמייכעלע, וואָס בשעת ער טוט עס, צערדיקן זיך אַ ביסל זיינע ווינקלדיקע ליפּן; זיינע קליידער, וואָס מאַכן אויף איינעם דעם איינדרוק, אַז זיי קאָנען גאָר קיינמאָל נישט צערסיסן ווערן — באַ אַ גביר רייסט זיך נישט.

און נישט קוקנדיק אויף דעם אַלעם, וויינט דושייקאָב מיט זיין ווייב און זיינע צוויי קינדער נאָך אין שכנות מיט זיין פּאַבריק. דאָס אַליין גיט אים צו אזוי פיל פּרעסטיזש אויף עללען סטריט. מענטשן זאָגן אזוי: „זעט נאָר, אזוינער, און רייסט נישט אויף יענעם אויגן“.

אָבער נישט ציליב דעם, אַז ער זאָל נישט אויפרייסן יענעם אויגן, וויינט דושייקאָב אין שכנות מיט זיין פּאַבריק.

דושייקאָב איז אַ ביסעלע קאַרגלעך. אמת, ער האָט אַליין געאַרבעט אויף זיין יעדן גראַשן און זיין ווייב, וועלכע איז נאָך קאַרגער פון אים, האָט אויך געאַרבעט אויף יעדן גראַשן — אָבער וואָס אמת איז אמת — קאַרגע זענען זיי ביידע.

און אַז זיי זיצן אַמאָל שפּעט אין אַוונט אין קיך באַ אַ גלאָז קאָוע און מען שמועסט וועגן היימישע זאַכן און מען הייבט אָן צו מאַכן השּׁבוּת, ווי אזוי אַפּאָזיטיילן דעם שאַפּ פון דער היים, דערשרעקן זיי זיך ביידע פאַר די צימערן, און מען באַשליסט ווייטער אזוי, דאָ, אין עללען סטריט

צו בליין. דאָ קענען זיי איטלעכן און איטלעכער קען זיי. דאָ איז פאר די קינדער זייער נאָענט די שול; דאָ איז עפעס אזוי באַקוועם; דאָ האָט מען נישט מורא אַ נאָכט איבערצושלאָפן. דאָס לעצטע איז אַ שטאַרקער באַזיין, אַז דזשייקאַב טאָר זיך פונדאָנען נישט רירן. די פאַבריק באַזונדער און דאָס הויז באַזונדער — זאָל גאָט היטן.

נאָר אזוי ווי ער, דזשייקאַב, רוקט זיך צו בראַדוויי — אויב די פראַבן וועלן געפּעלן — און זיי וועלן באַ אים אָנהייבן צו קויפן — אָט יענע בראַדווייער. סוחרים — איז שוין קלאַר, אַז דזשייקאַב וועט אפשר מוזן אויך טון אַ טריט אַריין אויף בראַדוויי.

אייגנטלעך חלשט ער און אויך זיין ווייב, אַז מען זאָל אַריין אַהין, אויף בראַדוויי. דאָרט וועט זיין גאָר עפעס אַנדערש. און טוט ער נאָר אַ טריט אויף בראַדוויי...

אַבער דזשייקאַב האָט מורא אפילו גוט צו טראַכטן וועגן אָט דעם, וואָרים ער ווייסט נאָך נישט, ווי אזוי די פראַבן וועלן אויסנעמען און ער האָט פיינט צו בויען שלעסער אינדערלופטן. אזוי אויך זיין ווייב, וועל-הייסט מיני. אַז עס וועט קומען דערצו, וועלן מיר נישט שלאָפן, זאָגט מיני.

און באַ זיי אין שטוב איז באמת געווען אזוי ווי אַ צוגעדעקטער טאַפ. מיני גלייבט אזוי שטאַרק אין דזשייקאַבן און זי ווייסט. אַז זי האָט זיך אויף וועמען צו פאַרלאָזן. דזשייקאַב ווייסט, אַז זיין ווייב גלייבט אין אים, און ער האָט זי דערפאַר זייער ליב. אַז ער פאַרטראַכט אָבער עפעס, קומט ער נישט אַהיים צו זיין ווייב איר דערציילן און זיך מיט איר ראַטן, נאָר, פאַרקערט, ער פאַרטראַכט און טוט, און דערנאָך, אַז עס איז שוין אָפגעטון, קומט ער אַהיים און דערציילט זיין מינין. און אזוי ווי קיין שום דורכפאַל האָט ער נאָך דערוויל אין זיין פאַבריק נישט געהאַט, הייסט עס שוין במילא, אַז ער איז אַ קלוגער. דאָס, וואָס ער טוט, איז פול מיט חכמה און מען מעג זיך אויף אים פאַרלאָזן.

מיני מישט זיך דערפאַר נישט אין איר מאַנס פאַבריק, כאָטש די מיר פון זייער היים איז תמיד אָפן אין דער פאַבריק אַריין, אזוי, אַז מען קאָן זען פון דער היים, וואָס עס טוט זיך אין דער פאַבריק, אַדער פאַר-

קצרט, מען קאן זען פון דער פאבריק, וואָס עס טוט זיך אינעווייניק אין דזשיקאָבס היים.

די היים האָט פאָ דזשיקאָבן, ווי אויך פאָ זיין ווייב, מיני, פאָרנו-מען זייער אַ קליין אָרט. עס איז נישט געווען די רחבתדיקע היים, וואָס עס איז פאָ מענטשן אָנגענומען לייב צו האָבן; און איבערהויפט פאָ מענטשן פון דזשיקאָבס שטאָנד. דזשיקאָב אליין איז געווען אזוי פאָר-טון אין זיין געזעפט, אז ער האָט אפילו אין חלום געקויפט לייונט און פאָרקויפט העמדער. זיין קאָפּ איז געווען פאָרנומען מיט דעם, ווי אזוי מען זאָל קאָנען וואָס מער העמדער אויסשניידן פון אַ שטיק לייונט. פאָ אים אין קאָפּ האָט זיך תמיד געשפרייט לייונט, אָדער אין דער לענג, אָדער אין דער ברייט און אַמאָל סקאַטע. ער איז מער געווען אין פאָר-ריק, ווי אינדערהיים, כאָטש פון דער פאָבריק פון זיין היים איז אינגאָנצן געווען איין שוועל אַריבערצוגיין. אז עס פלעגט אָנקומען צוועלף אַ זיגער, די שעה פון רו, איז דזשיקאָב גראָד דעמאָלט זייער אָפט נישט געווען אינדער-היים, און פאָראַכט, נאָכדעם ווי אַלע אַרבעטער זענען שוין לאַנג געווען אין זייערע היימען, האָט ערשט דזשיקאָב געפונען אַרבעט אין פאָבריק פאָר זיך. זיין ווייב פלעגט אים קוים אַרויסרייסן פון דער אַרבעט און אים אַריינגעמען אין קיך אַריין, אָפצוועסן דאָס ביסל וועטשערע. דערנאָך האָט ער לייב געהאַט זיך אַוועקצוזעצן מיט די ביכער פאָם קיך-טיש און פאָרשרייבן וויפיל די אַרבעטער האָבן אויסגעאַרבעט און וויפיל מען האָט פאָרקויפט. ער האָט געפירט זינע השפּונות מיט זיין אייגענער האַנט און אויף זיין פשוטן וועג. יענעם איז ער שולדיק אַזויפיל, און אים קומט פאָ יענעם אַזויפיל. עס וואָלט פאָ אַ זייטיקן געווען שווער צו דערגיין פון צום לעצטן אונטערצי. וואָרים אין קיין שול פאָר בוכהאַלצער, איז דזשי-קאָב נישט געגאָנגען. ער האָט געקאָנט שרייבן „געמען“ אויף ענגליש און ציפער. זינע ציפערן זענען געווען מאָדנע און אומגעלומפערטע. אַ זיבן האָט ער געשריבן אזוי ווי אַן איינס, און זיין „ניין“ האָט אָפט אויסגע-היזן ווי אַ צען. וואָרים ער האָט דאָס קעפל פון „ניין“ תמיד געמאַכט אזוי ווי אַ פּאַזונדער רינגל און דאָס פּיסל פון דער „ניין“ האָט ער גע-צייכנט אויף דער לינקער זייט. אָבער דאָס האָט אים נישט געשטערט צו וויסן פּינקטלעך וויפיל עס קומט יענעם און וויפיל יענער איז אים שול-דיק. איז, ווי אויבן געזאָגט, האָט ער ווינציק צייט געהאַט, פּדי ער זאָל

קאָנען הנאה האָבן פון אַ היים מיט רחבות. זיין עסן איז געווען תמיד אויף איין פּוס. צו זיינע קינדער האָט ער זיך נישט אָפּגעגעבן. עס איז אמת, אַז זיין ווייב, מיני, האָט זיך אויך נישט אָפּגעגעבן צו די קינדער. צוויי איז באַ זיי געווען. זענען זיי אַרומגעלאָפּן אין גאַס, ביז זיי פּלעגן ווערן הונגעריק. און דערנאָך ווידער אַרומגעלאָפּן אין גאַס, ביז זיי זענען געוואָרן שלעפעריק. מיני, דושייקאַבס ווייב, האָט אַליין אויך קיין סך אַרט אינדערהיים נישט באַדאַרפט. די קיך צום קאָכן און דאָס שלאַף-צימער צום שלאָפּן. קיין טואַלעט האָט זי נישט באַדאַרפט. וואָס זי איז געגאַנגען אָנגעטון, איז באַ איר געווען גוט. זי האָט נישט געהאַט קיין באַדערפּעניש פאַר בעסערע זאַכן. זי איז געווען זאַט מיט דעם געפיל אַליין, אַז זיי פאַרמאָגן קיין עין-הרע...

אַ, דאָס געפיל פון האָבן געלט | דושייקאַב האָט געפירט אַ בלעטל אין אַ בוך, וווּ ער האָט מיט זיינע מאַדנע איבערקערטע ציפּערן געהאַט פאַרצייכנט, אַז ער פאַרמאָגט אַכט מאַשינען. אַז ער פאַרמאָגט ניינצען אַרבעטער. און געלט האָט ער אַליין נישט געוואַסט וויפיל ער פאַרמאָגט. דאָס איז שוין געווען אַ שווערער ענין פאַר אים. ער האָט אָבער גע-וויסט, אַז ער טראָגט אַלעמאַל אין צוויי בענק געלט. ער האָט געטראָגן געלט אין גרעסערע סומען אין דער גרויסער „ניישאָנאַל“ באַנק. דאָרטן איז אַ שרעקלעך גרויסע באַנק און אַ ריין אמעריקאַנישע. דאָרטן באַ-פאַלט דושייקאַבן אַ מורא ווען ער קומט אַהין אַריין. ער גיט זיי אַוועק די סומע געלט. זיי פאַרשרייבן און דושייקאַב גייט אַוועק מיט דעם גע-פיל, אַז אייגנטלעך שיט ער אַן די דאָזיקע באַנק מיט זיין געלט און ווי עס ווייזט אים אויס, קומט זיי נאָך אַ דאַנק... אָבער ער באַרעכנט זיך ווידער, אַז ער איז נישט דער איינציקער. עס איז דאָך נאָך פאַראַגען אַזוינע ווי ער, וואָס זשע וועט ער זיך אַרויסשטעלן — אָבער, אַז דאָס געלט איז אין אַ גוט אַרט, דאָס קאָן קיינער נישט אָפּלייקענען. דאַרפאַר האָט שוין דושייקאַב הנאה פון דעם טאַג ווען ער טראָגט נאָר אַ קליין ביסעלע געלט אַריין אין דער יידישער באַנק אויף ריווינגטאָן סטריט. דער באַלעבאַס פון דער באַנק שטייט אַליין הינטערן טיש און זאָגט אים דערביי אַ גוט וואָרט און טוט צו אים אַ שמייכל. דערפאַר האָט שוין דושייקאַבס נישט אַזוי פיל דרך-אָרץ פאַר דערדאָזיקער באַנק און טראָגט אַהין נאָר אַזוי פיל, וויפיל ער באַדאַרף פאַר דעם אויסקום פון זיין שאַר.

ער בייט זיך מיט דערדאזיקער באַנק. היינטיקע וואָך לייגט ער אַרײַן. און
 קומענדיקע וואָך נעמט ער צוריק אַרויס און אזוי ווייטער. אָבער דער ווייץ
 האָט דזשייקאַב דאָס געמײל, אָז ער האָט געלײט אין צוויי בענק און האָט
 דערפון הנאה. דזשייקאַב איז פאַרשריבן אין צוויי חברות. און מיט זײנע
 קלױבן איז ער זיך נוהג פונקט ווי מיט די בענק. איז ער פאַרשריבן אין
 אײן חברה פון זײנע לאַנדסלייט, יידן. איז זײן ווייב פאַרזאָרגט מיט
 געלט אויף איבער הונדערט און צוואַנציק יאָר און ער אַלײן מיט זײן
 פאַמיליע, זענען פאַרזאָרגט מיט אַ שטיקל אָרט: פאַר זיך אַ קבר און
 אויך פאַר זײן פאַמיליע. טאַקע גוט. אָבער ער האָט נישט קײן דרך-אָרץ
 פאַר דעמדאָזיקן קלױב — דערפאַר האָט ער אָבער מער דרך-אָרץ
 פאַר דעם „גײטס אָו פיטיס-קלױב“. עס איז אים אָנגעקומען זײער
 שווער, אײדער מען האָט אים אַהײן אַרײַנגענומען. און אַז מען האָט
 אים שוין אַהײן צײַנגענומען, איז ער פריער געווען אין ערשטן
 קלאַס. עס איז עפעס אַן ענין. ערשטער קלאַס! און דערנאָך האָט ער
 זיך דערדינט צום צווייטן גראַד. אָט דערדאָזיקער קלױב איז דער
 „יום-טוב“ פון זײן לעבן, כאַטש, ווען מען באַדאַרף דאָרט אָפּזײַן אַן
 אויפֿערנאכט, קומט ער אָפּ מיט שווייט, וואַרים דאָס אַמעריקאַנישע לשון
 איז אים פּרעמד. און דאָרט זענען אַלע רײכע מענטשן און אַמעריקאַני-
 זירטע; מענטשן פון גאָר אַן אַנדערן שניט. דזשייקאַב זיצט און ווישט
 זיך דעם שווייט פון זײנע הענט. און איז צונויפגעצויגן און אײַנגעקנייטשט
 אין זיך, פּדי מען זאָל אים נישט אַרויסווען. אַזאַ געפיל האָט ער, אַז
 מען טאָר אים נישט זען. עס איז נישטאַ וועמען צו זען! אָבער אַז
 דזשייקאַב טוט אַמאָל אַ טראַכט, ווי אַ מענטש טוט אַמאָל אין אַ געוויסער
 מינוט אַ טראַכט, אַז עס וועט מסתם קומען די שעה און ער וועט טון
 אַ שטאַרב. וועט מען דאָך אים מסתם באַגראַפן אויף דעם שטיקל אָרט
 פון זײנע לאַנדס-לייט. אָבער דער עיקר, וואָס אים טוט הנאה איז דאָס.
 וואָס די „גײטס אָו פיטיס“ וועלן אַנטון די האַרטע קאַפּעליושן און די
 ווייסע הענטשקעט און זיי וועלן נאָכגיין נאָך זײן קאַסטן טא, טא... עס
 איז אָנגענעם און וואַרעם צו טראַכטן פון אַזאַ מין מאַמענט. טאַקע, וואָס
 פּעלט דזשייקאַבן? געלײט האָט ער אין צוויי בענק. ווייסע הענטשקעס מיט
 האַרטע היטן נאָך הונדירט און צוואַנציק יאָר; אַכט מאַשינען דרייען זיך
 אין זײן פאַבריק; גײבן אַרבעטער — זײנע אַרבעטער! זאָל עמעצער

פרוון אוועקנעמען בא דזשייקאָבן אן אַרבעטער. זיי וועלן דען אוועקגיין?
 זיי וועלן דען קאָנען אַרבעטן באַ עמעצן אין אַ פּרעמדער פּאַבריק? און
 באַ וועמען וועלן זיי האָבן אזא ווילטאָג, ווי באַ אים? אַז עס שלאַגט
 אויס דריי דער זיגער פּרייטיק פּאַרנאַכט, הייבן זיי שוין אָן אויפצוהערן
 צו אַרבעטן. שבת האָבן זיי אַ גאַנצן טאַג אַפּרייען. דאָס נישט: שבת
 אַרבעט מען נישט באַ דזשייקאָבן, ווען מען זאָל אים אָנשיטן פעסער מיט
 דאָלאָרלעך. מאָנטיק, איז שיק-טאַג, מאָנטיק, שיקט דזשייקאָב אַרויס די
 פּאַרטיקע העמדער. ער ווייסט, אַז די אַרבעטער זיינע נוצן אויס דעמדאָ-
 זיקן טאַג און אַרבעטן נישט אזוי פּלייסיק. טראַכט זיך דזשייקאָב: זאָל
 זיי נעמען דאָס גוטע יאָר. עס איז שיק-טאַג. מיטוואַך, איז שוין ווידער
 צאָל-טאַג. ווען אַלע ניינצן אַרבעטער דערפילן, אַז דזשייקאָב פילט אָן די
 קאַנווערטלעך מיט דאָלאָרלעך, האָבן זיי שוין נישט קיין חשק צו טון זיי.
 ער טאַג-אַרבעט. טראַכט זיך דזשייקאָב: טאַקע, וואָס קאָן מען טון? אַ
 צאָל-טאַג מוז דאָך זיין, אויב נישט מיטוואַך איז דאָנערשטיק — זאָלן זיי
 וויסן, אַז זיי אַרבעטן באַ דזשייקאָבן.

איז אזוי ווי דזשייקאָב רעכנט אויס, לעבן באַ אים די אַרבעטער
 אַ גוטן טאַג. שבת זענען זיי אינגאַנצן פּריי. מאָנטיק איז שיקטאַג. מיט-
 וואַך איז צאָל-טאַג. פּרייטיק איז דער טאַג קורץ. נו, באַ וועמען
 וועט זיי נאָך אזוי גוט זיין? איז דאָך אָפּגערעדט, אַז זיי
 וועלן שוין באַ אים פּאַרבלייבן דאָס גאַנצע לעבן, זיינע אַרבע-
 טער.

דזשייקאָב האָט מיט זיינע באַלמעלאַכעס זיך באַרימט פאַר אַלע
 זיינע סוחרים פון העמדער. אַזא שטיקל אַרבעט ווי זיינע אַרבעטער גיבן
 אַרויס פון זייערע הענט, קאָן קיינער נישט באַווייזן. זיינע אַרבעטער, זייער
 גיכקייט, זייער פיינער און געשמאַקער „שטאַך“. באַ אים אַרבעטן סאָ-
 מע „עקטאָרס“. טאַקע אמתע „עקטאָרס“. זיי זאָפילן דאָך און זינגען
 אָפּ אַ שטיקל אַרבעט. דאָס שטיקל אַרבעט זינגט אַרויס פון זייערע
 הענט.

און „דער רויטער“, צום ביישפּיל, אַזא געטרייער אַרבעטער! אים
 קאָן מען הייסן אַרבעטן אַ גאַנצן טאַג און אַ גאַנצע נאַכט, וועט ער נישט
 זאָגן קיין איין וואָרט און וועט אַרבעטן און נישטן מיד ווערן און „אייזיק,
 דער איינטינקער“ איז נאָך אַ שטיקל דינסט אין שטוב אויך. ער פּאַלגט

א גאנג און העלפט דושייקאָבס ווייב, ווען זי באדארף אויפהענגען גרעט אויפן שטריק. און דער שטייגער און הערלעכער מאַניס, וועלכער באַשיינט די פאַבריק. אזוי ווי אַן אייגענער רב אין פאַבריק, אָט דער מאַניס. און דושייקאָב איז נישט נאָר שטאַלץ מיט זיינע אַרבעטער, נאָר ער האָט זיי אויך לײב.

דאָס הייסט לײב האָבן צו לײב האָבן איז נישט גלייך. דושייקאָב האָט זיינע אַרבעטער לײב אזוי ווי אַ באַלעבאַס באדארף לײב האָבן. ער וועט דאָך נישט לױפן זיי אַרויסווייזן זיין לײבשאַפט. וואָרים זיי וועלן אים דעמאָלט אַראָפּדרייען דעם קאַפּ. פאַרקערט, אין דעם ענין פון לײב האָבן, ווייזט דושייקאָב אַרויס אַ ביסל בייזקייט צו זיינע אַרבעטער. זאָלן זיי מורא האָבן פאַר אים. אָבער ער וויל נישט, אז זיי זאָלן זיך דערשרעקן און פון אים אַנטלויפן. דושייקאָב האָט אַ מאַס אין זיין בייזקייט. אי מען האָט פאַר אים מורא און אי מען האָלט אים פאַר אַ גוטן באַ-לעבאַס.

און דאָס קאָסט אים נישט אַ גראַשן געלט. ער פאַרלירט גאַרנישט און געווינט אַ סך. עס איז שוין לאַנג אין דעם, אז דושייקאָב האָט אַנט-דעקט אָט זיידאָזיקע חכמה: איידער ער זאָל שרייען אויף אַלע אַרבעטער מיט אַמאָל, שרייט ער צעסער אויף דייוון. דושייקאָב פילט בשעת ער שרייט אויף דייוון, אז אַלע אַרבעטער ציטערן. דושייקאָב ווייסט, אז דייוו איז אַ גאָר-נישט. ער האָט אים אַריינגענומען אין פאַבריק טאַקע דערפאַר, וואָס דייוו איז אַ גאָר-נישט. דייוו איז געטריי. און עס איז אזוי: אז דושייקאָב ווערט ברוגז, צעשרייט ער זיך אויף דייוון. דייוו וואָרט גע-דוילדיק ביז דושייקאָב שרייט אַרויס דעם גאַנצן רוגיז. דערנאָך נעמט זיך דייוו צו די אַרבעטער. פאַלט אויף זיי אָן און זידלסט זיי מיט אַלערליי זיידערייען. דער שלעכטער בלייבט דייוו. וועמען שעלטן די אַרבעטער? דייוון! זיי אַרבעטער ווילן נישט, אז דייוו זאָל אויף זיי שרייען. אויב שוין שרייען, פאַרוואָס שרייט נישט דושייקאָב אַליין אויף זיי?

6

און אָט אזוי פירט זיך דושייקאָבס מלוכה. אַכט מאַשינען און ניינצן אַרבעטער-טישן, פרעסלעך און אַ פוילער קאַמער מיט לײונט. עללען סטריט קען דושייקאָבן און גיט אים אַפּ

פּוּד. אפילו דער גאַסן-קערער גיט אים אָפּ דעם ברייטן גוט מאַרגן.
אין כאַפּט אַ מאַל אַריין אַ מתנח פון דזשייקאַבן אַן אויסבראַקירט
העמד.

אין פונדעסטוועגן וויל דזשייקאַב אַוועקגיין פון עללען סטריט. אים
ציט צו בראַדוויי... ..

דאָס קאָנארִיקל און די קאַץ

„די פּראָבען“ זענען פּאַרטיק געוואָרן. די אַרבעטער האָבן געשוויצט און אַרײַנגעאַרבעט זײַער לעצט ביסל כּוח און זײַער נשמה אין דערדאָ-זיקער מלאכה. זײ צושניידערס האָבן געמוזט זען, אַז די געקעסטלעטע לײוונט זאָל באַם שניידן אַזוי אויסגעשניטן ווערן, אַז אײן קעסטעלע זאָל אַרײַנפאַלן אין אַנדערן קעסטעלע. די שטעפּערס האָבן בשעת שטעפּן באַדאַרפט אַכטונג געבן, אַז די „נאַט“ זאָל זײן אַ גלײכע און די שטעפּ — קלײנע און אויסגעמאַסטענע. די פּרעסערס האָבן נישט געטאַרט אײבער-לאָזן קײן שפּרענקעלע און קײן קנײטשעלע. די צונויפּלײגער האָבן באַ-דאַרפט אַזוי צונויפּלײגן זאָס העמד, אַז עס זאָל טון אַ נעם דאָס אײג און עס זאָל לײגן ווי אַ לעבעדיקע זאך.

און נישט אַלע אַרבעטער אין שאַפּ האָבן געקאַנט האָבן דעם זכות, אַז זײ זאָלן אַרבעטן אויף די פּראָבן. און דידאַטיקע, וואָס האָבן יאָ גע-האַט דעם זכות, האָבן זיך געפילט דערהויבענע אויף גאָר אַ הויכער מדרגה. און פאַרקערט, יענע, וואָס האָבן נישט געאַרבעט אויף די פּראָבען, האָבן זיך געפילט אַ ביסל דערשלאָגן און געפאַלן.

דייוו, „דער אַנטרייבער“, האָט אויסגענוצט דעם מאַמענט, און אַרויסגעוויזן זײן פאַרביסנקייט צו אײניקע פּון די אַרבעטער מיט דעם, וואָס ער האָט זײ אפילו נישט געלאָזט אַגרירן זיך צו די פּראָבן. באַם צונויפּלײגן, האָט דייוו אויסגעקליבן „דעם רויטן“, אַז ער זאָל צונויפּלײגן די פּראָבן. מאַניס האָט נישט פאַרשטאַנען דעם אונטערשיד פּון צונויפּ-

לייגן פראָבן און צונויפלייגן פשוטע העמדער. און האָט אויך נישט גע-
פילט, אָז ער באַדאַרף זיין דערשלאָגן, דערפאַר, וואָס ער האָט נישט דעם
זכות צונויפצולייגן די פראָבן. „דער רויטער“ האָט אָבער יאָ געפילט זיך
שטאַרק דערהויבן ביז גאַר אַ הויכער מדרגה. און בשעת ער האָט געאַר-
בעט אויף פראָבן און, האָבנדיק לעבן זיך דייוון, האָט דער רויטער צו
דייוון אַזויפיל געשמייכלט, ווי ער וואָלט דעמדאָזיקן דייווס ביז און
אַנגעשטרענגט פנים געוואָלט ווייכער מאַכן.

אַבער דייוו איז געווען אַ צופיל אַנגעשטרענגטער. און קיין שום
שמייכלערייען אין דער וועלט האָבן אים נישט געקאָנט ווייכער מאַכן.
אמת, עס האָט אים הנאה געטון דאָס, וואָס „דער רויטער“ איז אַזוי אונ-
טערטעניק. אָבער, ער האָט נישט פאַרגינען זיך אָט דעם געדאַנק, ווען
מען מאַכט פראָבן!

און די פראָבן זענען מיט מזל פאַרטיק געוואָרן און מען האָט זיי
אַזוועקגעטראָגן און זיי זענען געפעלן געוואָרן. און דער סוחר פון בראַדוויי
האָט אַנגעהויבן קויפן באַ דזשייקאַבן. דזשייקאַב האָט זיך אַליין נישט אָנ-
געהויבן צו דערקענען. ער איז געוואָרן גאַר אַן אַנדערער.

זיין שטים האָט זיך געאַנדערשט. ער האָט גערעדט מיט שווערע-
וויכטיקייט און מיט אַ טיף באַסאָווע קול; אינדערפרי איז ער אויפגע-
שטאַנען פריער מיט אַ שעה ווי אַלע מאָל; עס איז איבערהויפט אין זיין
שלאָף געווען אַ סך אומרויקייט; ער האָט געגעסן מיט גרויס אָפעטיט
און איז, ווי אויף צולעהכעיס, דווקא געוואָרן מאַגערער אויף זיין געזיכט;
אין מוח באַ אים האָט געשווינדלעט מיט אַלערליי מהשבות און ער האָט
באַקומען אַ טבע צו פאַרגעסן זאָכן. זיין ווייב, מיני, האָט באַמערקט, אָז
באַם עסן, ווען זי האָט אים דערלאָנגט אַ טעלער מיט יויך, האָט דזשייקאַב
פאַרגעסן אויפצועסן די יויך. און עס האָט שוין געטראָפן, אָז דזשייקאַב
איז געגאַנגען ערגעץ און פאַרגעסן ווהין ער באַדאַרף גיין און זיך אומ-
געקערט און זיך געריבן דעם שטערן און נישט געקאָנט זיך דערמאַנען,
ווהין ער באַדאַרף גיין.

אַבער דאָס ערגסטע איז געווען דאָס, וואָס דזשייקאַב האָט נישט גע-
קאָנט שלאָפן. דאָס איז געווען פאַר אים זייער נישט גוט. וואָרים, אָז ער
האָט נישט געקאָנט שלאָפן, איז ער געלעגן מיט אָפענע אויגן און געטראַכט.
וועגן וואָס האָט ער געקאָנט טראַכטן, אויב נישט וועגן בראַדוויי. . . העם-

דער... און מאַרגן באַדאַרף ער אויפשטיין. און ווי וועט ער קאָנען אויפשטיין, אויב ער וועט נישט שלאָפן.

דזשייקאָב האָט אָנגעהויבן איבער זיך צו אַרבעטן. ער האָט גע-
פרווט אויסצוציען זיין מוח אַ ביטעלע גרעסער, און עס זאָל זיין דאָרט
מער אָרט. און אויב עס וועט דאָרט זיין מער אָרט, וועט זיין קאָפּ נישט
אזוי צעשאַסן ווערן פון ענגשאַפט. און ער זאָל געבן אַ טראַכט אויף צו-
ריק: — „צו וואָס עס טויג אים דאָס רייכקייט?“ — האָט דזשייקאָב גראָד
נישט געטראַכט. עס איז באַ אים אפילו נישט געווען דער מינדעסטער חשק
צו ווערן רייך. עס איז אָבער יאָ געווען אַ געפיל, און אַנדערש קאָנען עס
נישט זיין, אזוי איז עס און אזוי וועט עס זיין. וואָס עס וועט זיין? דאָס
וועט שוין דזשייקאָב דעמאָלט האָבן צייט צו זעען. זיין מוח איז שוין אזוי
פול געווען מיט מחשבות... און דערווייל איז דזשייקאָבס פאַבריק גע-
וואָרן פול מיט אַרבעט. אזוי פיל העמדער, האָבן דזשייקאָבס ניינצן אַר-
בעטער נישט געקאָנט אויסאַרבעטן, ווען זיי זאָלן אפילו אַרבעטן טאָג און
נאַכט. אויך די פאַבריק אַליין איז געווען זייער קליין אין שטח.
דזשייקאָב האָט זיך געפונען אין אַ קלעם. פאַרגרעסערן די פאַב-
ריק דאָ, ווי זי איז, האָט ער נישט געקאָנט. טיידן ער זאָל אַרויסוואַרפן
די וואַנט וואָס טיילט אָפּ זיין שלאָף-שטיבל פון דער פאַבריק, און אויב
ער וועט שוין אַרויסוואַרפן די וואַנט, וועט זיין הויזגעזונט נישט האָבן ווי
צו שלאָפן.

און דאָרט, אין בראַדוויי, רייסט מען פון דזשייקאָבן די הויט: „גיב
העמדער!“ און וויפיל מען גיט זיי איז נישט גענוג. און קיין צייט איז
נישטאָ. און דזשייקאָב איז שוין געפאָלן אויף אַ פלאַן, און ער זאָל זיין
גאַנצע היים אָפטיילן פון שאַפּ. ער קאָנען ווינען מיט זיין הויזגעזונט
אַקעגנאַיבער, אָדער דערלעבן, אָדער אפילו אין אַן אַנדערער גאַס. זיך
אַ ביסל איבערגעשמאָעסט מיט זיין ווייב, מיני. איר געפעלט דער פלאַן.
אַלע מאָל געפעלט איר דאָס, וואָס דזשייקאָב פאַרטראַכט. זי האָט זיך אויף
וועמען צו פאַרלאָזן.

שוין גוט. אַריבערציען די היים און דאָ וועט צוקומען צו דער
פאַבריק נאָך צוויי צימערן. ער וועט די ווענט אַרויסוואַרפן און עס וועט
ווערן אַ גרויסע פאַבריק. נאָך עטלעכע מאַשינען, לענגערע טישן — —
אָבער ווי וועט ער נעמען אַרבעטער?

— די שיפן פון יוראָפּ ברענגען ווינציק — האָט ער זיך שוין גע-
קלאָגט פאַר זיין ווייב, מיני — און איך באַדאַרף כאַטש נאָך אַמאָל אַזוי
פיל אַרבעטער.

מיני האָט אים נישט געקאָנט טרייסטן. זי האָט נישט געוואָסט ווי
אַזוי. ווען זי זאָל האָבן שיפן, וואָלט זי שוין געוואָסט. זי האָט זיך באַ-
גוגנט מיט דעם, וואָס זי האָט מקנא געווען איר מאַן דזשייקאָב. זי האָט
אים מקנא געווען מיט דעם, וואָס ער האָט אַזוי פיל זאָרג אויף זיין קאַפּ.
זי האָט אפילו זיך געפילט שטאַלץ, וואָס זי האָט אַזא מאַן מיט אַזוי פיל
זאָרג אויף זיין קאַפּ.

און דזשייקאָבס צרות און זאָרגן האָבן זיך ערשט אָנגעהויבן.
וואָרים די אַרבעטער האָבן זיך צונויפגענומען איינמאַל אַ פאַר-
נאַכט און אַלע אינאיינעם אַוועקגעשפאַצירט אויף דריי, פיר גאַסן ווייטער
פון ערליען סטריט און זיך דאָרטן אַנידערגעשטעלט אויף אַ ליידיק שטיק
אַרט, וווּ מען האָט נישט לאַנג אַראָפּגעריסן אַן אַלט הויז. מאַניס איז
אויך געווען מיט די אַרבעטער. און האָט באַטראַכט דאָס ליידיקע שטיק
אַרט פון אַלטן הויז און געטראַכט, אַז דאָ אין אַמעריקע, זעט מען נאָר
ווי מען רייסט אַראָפּ אַלטע שטיבער און מען בויעט ווידער גייע און מען
רייסט ווידער אַראָפּ אַלטע און אַזוי ווייטער.

יא, מאַניס איז אויך געווען צווישן זיי אַלע. און זיי אַלע זענען
געשטאַנען אין אַ רעדל און עס האָט זיך אָנגעהויבן אַט אַזוי: — מיר
טאָרן נישט דערלאָזן, אַז דזשייקאָב זאָל אַריינגעמען נאָך אַרבעטער. אַזוי
האָבן מיר גענוג. אַז ער וועט אָבער נעמען אַנדערע אַרבעטער, וועלן
מיר נישט האָבן און יענע וועלן נישט האָבן.

מאַניס האָט נאָך נישט פאַרשטאַנען דעם גאַנצן ענין. יענע וועלן
נישט האָבן. ווער זענען עס יענע? און וואָס וועלן זיי נישט האָבן? אין
אויב יענע וועלן יאָ האָבן, פאַרוואָס קאָנען מיר אויך נישט האָבן? מאַ-
ניס איז דערפאַר אויך געשטאַנען אין רעדל און מיט איין אויער זיך
צוגעהערט צו דעם, וואָס די אַרבעטער האָבן גערעדט און מיט זיינע
אויגן באַטראַכט די צוויי אָפּגעריסענע ווענט, צווישן וועלכע עס איז גע-
שטאַנען ערשט נישט לאַנג אַ שטוב און איצט איז שוין די שטוב פון די-
דאָזיקע ווענט אָפּגעריסן. אויף איין וואַנט זענען געווען די סימנים פון
טרעפּ און אויף דער צווייטער וואַנט איז געווען אַ סימן פון אַ קימען.

טשוועקעס האָבן געשטעקט דאָ און דאָרט אין די ווענט. עס איז מאַניסן
גוט געווען און ער האָט געטראַכט, אַז אויף די טשוועקעס, קאָן זיין, האָט
אַ מענטש, אַ מידער, זיין מאַנטל אויפגעהאַנגען; אַ יידענע אירע טעפּ;
און אויף יענעם טשוואַק איז מסתּם אַ האַנטוך, אַ ווייס געהאַנגען. אָדער
אפשר אַ בילד פון די פיגף משהס. און מיט זיין אויער האָט זיך מאַניס
צוגעהערט צו דעם, וואָס די אַרבעטער רעדן.

איינער פרעגט אַ קלאַין קשיה: טאַמער וועט זיך דזשייקאַב איינ-
עקשענען. ער וויל יאָ צוגעמען נאָך אַרבעטער?
שרייען אַלע אין איין קול: — אויב ער וועט זיין אַ חויר, וועט
מען אים ווייזן.

— מיט וואָס?

— מיר וועלן אַלע אַוועקגיין.

— וועט אים שטאַרק וויי טון..

— שיפן קומען אָן! ... מיטש זיך אַריין דער רויטער.

— מיר האָבן נישט מורא.

— און ווער וועט דזשייקאַבן זאַגן. עמעצער דאַרף דאָך אים

זאַגן..

— דאָס וועלן מיר איצט אויסקלויבן.

— דו וועסט אים זאַגן — ווייזן אָן עטלעכע פינגער אויף דעם

רויטן.

— איך? ! וואָס עפעס נאָר איך — ווערט דער רויטער בלאַס

אויף זיין פנים און מען קאָן נישט וויסן, צי עס איז דערשראָקנקייט,
צי רציחה.

— ווער דען?

— שיקט אים — ווייזט דער רויטער אויף מאַניסן — ער איז

צווישן אונז דער עלטסטער און דזשייקאַב וועט אים אויסהערן מיט
רעטפּעקט.

— זאָל זיין ער — הערן זיך עטלעכע שטימען.

— וועט איר רעדן מיט דזשייקאַב? — פרעגט מען באַ מאַ-

ניסן.

— וועגן וואָס? — פרעגט מאַניס.

— אז מיר ווילן נישט, ער זאל צונעמען נאך ארבעטער — דער-
קלערט דער רויטער מאַניסן,
— אויף מיר געפאלן דער גורל? — פרעגט מאַניס מיט אַ
שמיכל.

— איר באַדארפט נישט מורא האַבן — זאָגט טשאַרלי, דער שטע-
פער, און טוט אַ שטעל אָן דאָס פנים מיט דער נאָז, אַזוי ווי ער וואָלט
נאָכגעקרימט אַ ווילד געוואָרענעם האָן, אין לאַזט אַרויס אַ קו-קו-רע-קו —
איב ער וועט אייך שלעכטס טון, וועלן מיר אים אויסבייסן די אויגן
זיינע.

— ווער האָט דען געזאָגט, אַז איך האָב מורא — איז מאַניס גע-
בליבן שטיין אַזוי ווי אַ צעמישטער.

— מען קאָן זען, אַז איר האָט מורא. אין אייער פנים קאָן מען
זען. וואָס זענט איר אַזוי בלוי געוואָרן — זאָגט איינער פון די פרע-
סערס און בשעת מעשה גלייכט ער אויס זיין הויכע פיגור און שטעלט
אַרויס זיין שטאַרקע ברוסט — מען באַדאַרף גאַרנישט מורא האַבן. מען
גיט צו אים צו און מען זאָגט אים, אַז אלע מיר דאָ, האַבן אייך גע-
שיקט.

— ניין, דאָס טויג נישט.

— וועט ער דאָך וועלן וויסן, וווּ מיר האַבן זיך צונויפגענומען און
וואָס מיר האַבן גערעדט.

— גו, וועט מען אים דערציילן.

— ניין, דאָס טויג נישט.

— טאַקע, וואָס וועט זיין, איב דושייקאַב פרעגט באַ מיר אַלץ
אויס — כאַפט זיך מאַניס אָן אין דעם, ווי איינער, וואָס טרינקט זיך,
חשק צו רעדן מיט דושייקאַבן. עס איז אפילו באַ יעדן איינעם פון די
פאַרזאַמלטע געווען אַט דער אייגענער געפיל, אַבער זיי האַבן געהאַט
אַלערליי וועגן, ווי אַזוי צו באַהאַלטן דאָסדאָזיקע געפיל. מאַניס האָט נאָך
נישט געוואָלט, ווי אַזוי צו באַהאַלטן זיינס אַ געפיל.

— וואָס זשע וועט זיין, איב ער פרעגט באַ מיר — וויל מאַניס
וויסן.

— נישט דערציילן — שרייען אייניקע.

— ער מעג יאָ דערציילן — שרייען אנדערע.
 — ניין.
 — וואָס איז דאָ מורא צו האָבן?
 — טאקע, אלע אינאיינעם, האָבן מיר נישט מורא.
 — הייסט עס, אַז מיר מוזן דערציילן? — פרעגט מאַניס.
 — קיינער הייסט אייך נישט דערציילן. אויב ער וועט שטארק צו-
 שטיין, וועט איר אים דערציילן — זאָגט דער רויטער אין קוועטשט מאַ-
 ניסן באַ אַ האַנט, ווי ער וואַלט אים וועלן דערמיט געבן צו פאַרשטיין,
 ווי צו האַלטן אַ סוד.
 — נו, אויב אַזוי, — פאַשליסט מאַניס — וויל איך נישט רעדן מיט
 דזשיקאָבן. צו וואָס זאָל ער מיר ווערן אַ שונא.
 — קו-קו-רע-קו!... — שרייט אויס טשאַרלי און שפרייט אויס
 זיינע הענט, ווי צוויי פליגלען — שאַט, קריגט זיך נישט. איך וועל רעדן
 מיט דזשיקאָבן, אָבער איך וויל, אַז מיר זאָלן אלע דאָ-אַ שווערן, אַז
 ווען מיר קומען מאַרגן צוריק אין שאַפ, זאָלן מיר זיך מאַכן, ווי מיר
 ווייסן גאַרנישט.
 — ווער עס וועט רעדן אַ וואָרט, דעם וועט מען די קישקעס אַרויס-
 שניידן. זאָגט דער הויכער סעם און אילוסטרירט זיין „שניידן די קיש-
 קעס“ דוקא מיט אַ געזונטער, פאַרמאכטער פויסט. טרייסלענדיק אין דער
 לופטן — און איצט וועלן מיר אַריינגיין אין אַ סאַלון.
 אינדרויסן איז שוין פּמעט ווי געווען פינצטער. דער אַוונט האַט
 געטון אַ קום אָן גיך און אומדערוואָרט. אלע אַרבעטער, וואָס זענען דאָ
 געשטאַנען אויף דעם ליידיקן שטיק אַרט, זענען אַריין אין סאַלון און
 מיט זיך מיטגעשלעפט מאַניסן. וואָרים מאַניס האַט נישט געוואַלט גיין
 מיט זיי. זיין ווייב, שבע, זיצט דאָרט און וואָרט אויף אים, האַט מאַניס
 געזאָגט. מיר האָבן אויך אונזערע ווייבער און זיי זיצן אויך און וואָרטן
 אויף אונז, האָבן די אַרבעטער געזאָגט מיט איראַניע אין זייערע רייד.
 און איינמאָל מעג מען מיט פריינט טרינקען אַ גלעזל ביר.
 אין סאַלון זענען אלע אַריין מיט אַ געפילדער. עס איז נאָך דאָרט
 געווען שטאַק פינצטער און אַ פאַר געשטאַלטן האָבן זיך געשאַקלט באַ
 דעם טיש-קאַסטן. און דער פאַרשימלעטער ריח פון ביר האַט זיך געפילט
 אין דער אַטמאָספערע. ווען די אַרבעטער פון דזשיקאָבס שאַפ זענען

אריין אין סאלון, איז דער באַלעבאַס באַלד אַפּערגעלאָפּן פּון טיש-קאַסטן
און געטון אַ צי דאָס שטריקל פּון דעם הענגענדיקן לאָמפּ. עס איז גע-
וואָרן ליכטיק און די חברה האָבן זיך באַזעצט אַרום אַ קיי־לעכדיקן טיש.
באַלד האָט דער באַלעבאַס געבראַכט בייזיקע פּוסות פּויל מיט שוימיק ביר.
דידאָזיקע פּוסות האָט ער געטראָגן צו עטלעכע מיט אַמאָל אין איין האַנט
און מיט זיי זשאַנגלירט אַזוי ווי אַ קונצן-מאַכער אין דער לופטן און מיט
אַ פּיינעם מאַניר אַנידערגעשטעלט פאַר אַיטלעכן אַ פּוס.

— פּונדאָנען זענען יידן לאַנדס-לייט? — האָט ער געפרעגט, שטיי-
ענדיק איבער דערדאָזיקער חברה מיט ביידע הענט הינטער זיין ווייס
פאַרטוך און פּויל אונטערטעניקייט אויף זיין פנים.

— גיס בעסער אָן נאַכאַמאָל — האָט דזשייקעלע, טשאַליס חבר,
געזאָגט און נאַכעקרימט דאָסדאָזיקע אונטערטעניקע פנים — גיס אָן, מיר
זענען עקטאַרס, זעסט נישט, אַז מיר זענען עקטאַרס! — האָט דער באַ-
לעבאַס פּון סאלון זיך דערשראָקן און איז אַוועק אַנגיסן פּוסות. אַז ער
איז צוריקגעגאַנגען מיט די פּוילע פּוסות אין זיינע הענט, האָט ער פּונ-
דעסטוועגן אַ טראַכט געטון, אַז וויבאַלד עס זענען עקטאַרס, באַדאַרף מען
באַ זיי באַלד נעמען קעש (מזומן). פּונדאָנען עס האָט זיך באַ אים געג-
מען דערדאָזיקער געדאַנק, ווייסט ער אַליין נישט. אפשר האָט ער עפעס
געהערט פּון עמעצן אַנדערש, אָבער ער האָט געוווּסט, אַז מיט „עקטאַרס“
דאַרף מען זיין פאַריזטיק. דער באַלעבאַס האָט ווידער אַמאָל זשאַנגלירט
מיט די פּוילע פּוסות ביר און אַוועקגעשטעלט באַ יעדן איינעם פּון דער
חברה אַ פּוס. און איז אַוועק און האָט געבראַכט אַ טעצל און געפרעגט:
— אַ לאַ פּילאַדעלפּיאַ? ...

— גיין, איך צאָל — האָט זיך דער הויכער סעם געכאַפט צו זיין
קעשענע.

— „זיי באַצאָלן דאָך“ — טוט דער באַלעבאַס אַ טראַכט און עס
טוט אים שוין באַנג, וואָס ער האָט געמאַנט אַזוי פּרי. טאַמער וואָלטן זיי
נאָך געזעסן, שטופּט ער זיי אַליין אַרויס. דער הויכער סעם האָט אַני-
דערגעוואָרפּן אַ גרין פאַפּירל אויף דעם טעצל.

— ברענגט נאַכאַמאָל — האָט טשאַלי, דער וואָס קאַן נאַכקרימען
אַ האָן, געגעבן צו וויסן.

און אַזוי האָבן אַלע געהייסן ברענגען ביר, ביז עס איז געקומען

צו מאַניסן. ער איז שוין געווען אזוי אָנגעטרונקען, אַז עס איז אים אַזש גטווען ביטער אין די אויגן. אָבער ער האָט נאָך געקאָנט געדענקען. אַז זיינע קעשענעס זענען ליידיק. אים איז געווען אַ בושא. אָבער ער איז נישט געווען ברייז זיך צו שעמען. ער האָט אָפּן געזאָגט צו זיינע נאָענטע שכנים, אַז ער ווילט אויך געשטעלט ביר, נאָר ער האָט נישט קיין געלט. אזוי ווי ער האָט דאָסדאָזיקע געזאָגט, האָט זיך פּון אַלע זייטן גענומען שיטן קולות. מאַניס איז געווען גערירט פּון דעם גוט-ברידער-שאַפט, וואָס אַלע האָבן צו אים אַרויסגעחויזן. און אזוי אַרום האָט ער אויך געקאָנט שטעלן ביר. און אזוי ווי ער איז געווען דער לעצטער, האָבן די אַרבעטער נישט אזוי גיך אויסגעטרונקען דאָס לעצטע גלאָז ביר און ווער עס האָט פאַררייכערט און ווער עס האָט געזונגען עפעס אַ לידל.

דער באַלעבאָס, שוין איצטער אַ צופרידענער און אַ זיכערער, איז צוגעקומען און געבעטן, אַז די „עקטאַרס“ זאָלן עפעס זינגען אַדער טאַנצן.

די אַרבעטער האָבן געטון אַ חונק צו דעם „פורים-פאַרל“ און זיי האָבן זיך נישט געלאָזט לאַנג בעטן. זיי זענען אויפגעשטאַנען פּון טיש און ביידע אָנגעהויבן צו זינגען אַ וויציק לידל. איינער האָט פאַרגעשטעלט מיט זיך אַן „איירישען“ אין סענטראַל-פאַרק, און ווי אזוי דער „ייד“ פאַרקויפט גאַנץ סענטראַל-פאַרק צו דעם „איירישען“ פאַר צען דאָלאַר. און אזוי ווי נאָכדעם, אַז דער „איירישער“ האָט שוין באַזאָלט, זאָגט דער „ייד“ צו אים „גויישער קאַפּ“. פרעגט דער „איירישער“ פאַם „ייד“, וואָס ער זאָגט, זאָגט דער „ייד“, אַז ער זאָגט „האַסט געקויפט אַ גרויסע מציאַה...“ עס איז געווען אזוי פיל קאַמישקייט אין דערדאָזיקער סצענע: ווי אזוי דער „ייד“ מאַכט זיך, ווי ער איז באַלעבאָס פּון דעם סענטראַל-פאַרק און טרייבט די פייגל פּון די ביימער און וועויערקעס פּון דעם גראַן...

די אַרבעטער האָבן געקייכט פּון געלעכטער און אויף זיי קוקנדיק, האָט אויך דער באַלעבאָס פּון סאַלון זיך געהאַלטן באַם בויך פּון געלעכטער. דערדאָזיקער באַלעבאָס האָט צעעפנט די האַלבע טירלעך פּון זיין סאַלון און אַריינגערופן פאַרבייגייער. ער האָט געפילט זיך מיט עמעצן צו טיילן מיט זיין פרייד פּון אַזעלכע פריילעכע געסט און באַ אים אינעווייניק איז

געווען א געפיל, אז מען זאל זען ווי פריילעך דאָ באַ אים אין סאלון איז.
וועט מען קומען אהער אלע מאָל.

דערווייל איז דער סאלון פול געוואָרן מיט מענטשן. און אז דאָס
„פּוּרִים-פּאַרֶל“ האָבן דערזען, אז עס זענען אָנגעלאָפּן מענטשן, האָט זיך
באַ זיי ערשט דער חשק צעברענט. הערסט, אָט דאָס, וואָס זיי ווילן,
מענטשן זאלן זיי הערן און לאַכן געזונט. דער סאלון איז באַלד פאַר-
וואַנדלט געוואָרן אין אַ טעאָטער. מענטשן זענען געשטאַנען קאַפּ אויף
קאַפּ און דער באַלעבאַט פון סאלון האָט זיי, די דאָזיקע אָנגעלאָפּענע
מענטשן, צוריקגעשטופּט מיט ביידע הענט און זיי אָפּגעטיילט פון דעם
אַרט, וווּ דאָס „פּוּרִים-פּאַרֶל“ האָט איצט פאַרגעשטעלט: ווי אזוי אָן „איי-
רישער“ קויפט אַפּ אַ „ייד“ אין טאַג פון „וואַלן“. דער „ייד“ הייבט
נישט אָן צו פאַרשטיין אַ וואָרט ענגליש און דער „אירישער“ קרימט
נאָך יידישע העוויזות, פּדי צו געבן דעם „ייד“ צו פאַרשטיין, וואָס ער
מיינט. צווישן אָנגעלאָפּענעם עולם איז געוואָרן אזאַ פּליעסקעריי און
אַלע מיטאַמאַל האָבן אזוי געזונט געלאַכט, אז עס האָט אָנגענו-
מען אויך דזשייקעלען און טשאַלין אַ חשק צו ווייזן, וואָס זיי
קאַנען.

דזשייקעלע האָט זיך אויפגעשטעלט, געטון אַ טרייסל מיט זיין קאַפּ
געקרייזלטע האָר און דורך דער גאַנצער מאַסע אָנגעלאָפּענע מענטשן אין
סאלון איז דורך אזוי ווי אַ ציטער, און עס האָט זיך באַלד געהערט פון
דאָרט באַמערקונגען:

- דאָס ווייזט אויס צו זיין אַ ברען.
- וווּ האַלטן זיי זיך אויף?
- פאַרוואָס שפּילן זיי נישט קיין רעגעלע טעאָטער?
- אוי, ווער ווייסט צי זיי האָבן, נעבעך, ערגעץ אַ היים? — האָט
א פרוי זיך געקרוימט.

- נו, און אויף טרונקען וווּ נעמען זיי?
- דאָס גיט זיי דער סאלון אומזיסט.
- אומזיסט, מאַי אי! — שלאָגט אַפּ אַ זייטיקער.
- דערווייל האָט דזשייקעלע געזאָגט: מיינע הערשאַפּטן, איך וועל
פאַרשטעלן, ווי אזוי אַ יידינע כאַפּט אַ קאַנאַריקל, וואָס איז געקומען און

זיך אנדערע רגעשטעלט באַ איר פענצטער. איך וועל זיין די יידענע און
מיין פריינט טשאלי — אָט איז ער — וועט זיין דאָס קאנאָריקל.
טשאלי שטעלט זיך אויף. דאָס קאנאָריקל באַם פענצטער: טשאלי
הייבט אָן צו שפילן און זינגען אַזוי ווי אַ קאנאָריקל. דושייקעלע טוט זיך
אין דער גיך אָן זיין נאָז-טיכל אויפן קאָפּ. קומט צו און מיט אַ גלאַז אין
זיינע הענט כאַפט ער, דאָס הייסט, די יידענע כאַפט דאָס קאנאָריקל.
ברענגט עס אַריין אין שטוב און פאַרמאַכט אַלע פענצטער. דאָס קאנאָ-
ריקל הייבט אָן אַרומצופליען איבער די שטוב. טשאלי מאַכט מיט די הענט
אַזוי ווי מיט פליגל און זינגט דערביי, פונקט ווי אַ קאנאָריקל. די „יידענע“
כאַפט און לייגט עס אַריין אין אַ טאַפּ. און דעקט צו דעם טאַפּ מיט דעם
האַנטוך און גייט אַוועק אין מאַרק אַריין קויפן אַ שטייגל. דערווייַל פלייבט
דאָס קאנאָריקל פאַרשפאַרט אין טאַפּ און זינגט נאָך אַלץ, ווי אַ קאנאָ-
ריקל אין פלען. דערהערט די קאָץ — ווידער אַמאָל טשאלי, — אַז עס
איז דאָ אַ קאנאָריקל אין טאַפּ. דאָ באַווייזט טשאלי אין אַ דועט, ווי אַזוי
דאָס קאנאָריקל בעט זיך באַ דער קאָץ, און ווי אַזוי די קאָץ איז אומ-
דערבאַרמדיק און עסט אויף דאָס קאנאָריקל, און אַז די יידענע קומט פון
מאַרק מיט דעם שטייגעלע, געפינט זי נאָר עטלעכע פּעדערן. . .
בא דערדאָזיקער סצענע איז אַנגעקומען די באַלעבאַסטע פון סאַלון,
אַ געוונטע פרוי, מיט אַ ווייס אַנגעפודערט פנים און מיט פלישטשענדיקע
אויבערינגלעך אין אירע אויערן. די דאָזיקע פרוי האָט זיך שטאַרק צעשריגן,
פריער אויף איר מאַן און דערנאָך אויף דעם גאַנצן אַנגעלאַפּענעם עולם.
דער עולם איז זיך באַלד פונאַדערגעגאַנגען און די אַרבעטער פון דושיי-
קאַבס שאַפּ, זענען אויך אַרויסגעגאַנגען אין גאַס, נאָר דורך דער הינ-
טערשטער טיר פון סאַלון, פרי דער עולם זאָל זיי נישט באַפאַלן אין
גאַס.

עס איז געווען זייער אַ שיינער אָונט. דער הימל איז געווען איב-
גאַנצן אַ זילבערנער און די לבנה האָט אַזוי גוט און קלוג אַראַפּגעקוקט
אויף דער גאַס. דער אָונט איז שוין געווען אַ האַרבסטיקער, אַ קילער.
עס האָט געשמעקט מיט רויכערדיקע פּלעטער, פון ערגעץ ווייטע, ברענענ-
דיקע וועלדער. די לבנה איז געלאָפן אַהין און די זילבערע וואַלקנס
זענען געלאָפן אַהער. אַזוי ווי אויבן, אויף דעם הימל, אַזוי אויך אונטן
אין גאַס. עס לויפן מענטשן אַהין און עס לויפן מענטשן אַהער.

מאָניס האָט געזאָגט:

— קינדער, לאָמיר מחדש זיין די לבנה.

די אַרבעטער האָבן געענטפערט:

— קינדער, לאָמיר מחדש זיין די לבנה.

מאָניס האָט זיך אַנידערגעשטעלט באַם ראַנד פֿון טראַטואַר און

האָט אָנגעהויבן אויף אַ קול מחדש צו זיין די לבנה.

עס איז באַלד געוואָרן אַ ראַד מיט מענטשן אַרום מאָניסן. און אַווי

גיך ווי עס איז געוואָרן אַ ראַד מיט מענטשן, האָט מען אָנגעהויבן צו

לויפֿן פֿון אַלע זייטן אַהין צו דעם ראַד. וואָס איז דאָ? איך ווייס נישט.

עמעצן געכאַפט? איך ווייס נישט. איבערגעפּאַרן? איך ווייס נישט. וואָס

איז דאָ? עמעצער דערהרגעט? איך ווייס נישט. דאָס ראַד מיט מענטשן

איז געוואָרן געדיכטער און איבער די קעפֿ פֿון אַט דעם ראַד איז געשטאַ-

נען אַ ווייסע גרויסע לבנה. גאַסן האָבן זיך אַוועקגערוקט. דער הימל איז

געוואָרן גרויס. „שלום עליכם“, האָט מאָניס געשריגן צו די נאַענטסטע

מענטשן לעבן זיך. „עליכם שלום“ — האָבן געענטפערט עטלעכע מענטשן

מיט אַמאָל — „פֿינוואָנען איז אַ ייד?“

מאָניס האָט אויפֿגעהויבן אַ האַנט אין געוויזן צום הימל.

— כאַ, כאַ, דער ייד קומט פֿון הימל. און דאָס ראַד ווערט גע-

דיכטער. וואָס איז דאָ? כווייס נישט. עמעצער געהרגעט? כווייס נישט.

כאַ, כאַ, דער ייד קומט פֿון הימל.

און ווער ווייסט, וואָס דאָ איז געוואָרן.

מאָניס האָט געטון אַ שפּיי אויס אין אַוועקגעגאַנגען, איבערלאָזנדיג

דאָס גאַנצע ראַד מיט מענטשן.

אין כאפעניש

אויף דעם אנדערן טאג איז בא דזשייקאָפּן אין פּאַבריק געווען אַ כאַפּעריי. שוין גאַנץ פּרי, נאָך איידער די אַרבעטער זענען זיך צונויפגעקומען, האָט שוין דזשייקאָב מיט דער הילף פון דייוון אויסגעלייגט אויף די טישן, פאַר די צושניידערס, אַלערליי לייונטן, און דערנאָך זענען געקומען די צושניידערס און האָבן דידאָזיקע לייונט אויסגעמיאַרקירט מיט קרייד. און זיך איינגעביטן מיט זייערע גרויסע שערן, וועלכע האָבן מיט זייער זשאַווערן שערן-קלאַנג דערמאַנט אין דעם בילדן פון הייזעריקע הינט — און באַלד דערנאָך האָט זיך אָנגעהויבן דאָס כאַפּעניש. דייוו האָט געכאַפט פון די הענט פון די צושניידערס און געטראָגן צו די שטע-פּערס. זי שטעפּערס האָבן זיך געיאָגט, טרייבנדיק מיט זייערע פיס די קישקעס פון די מאַשינען. און דייוו האָט ווידער אַמאַל פון זייערע הענט, געכאַפט און געטראָגן צו דעם, וואָס האָט אָנגענייט די קעלנער; צו דעם, וואָס האָט אָנגענייט אַרבל; צו דעם, וואָס האָט געמאַכט פאַ-טעלסקעס; צו דעם, וואָס האָט אָנגענייט קנעפּלעך און אַזוי וויי-טער.

און דזשייקאָב אַליין איז אינדערפרי אַוועקגעגאַנגען און איז כאַפּט-דיק אַרײַנגעקומען און זיך דורכגעשמועסט מיט דייוון כאַפּנדיק און איז ווידער אַוועק און ווידער געקומען און נאָך אַמאַל גערעדט מיט דייוון כאַפּנדיק.

טעם, דער הויכער, האָט געוואַלט אויספירן זיין שליוחות און נישט

געקאָנט. עס איז געווען זייער הייס אין פּאָבריק אין סעם האָט שוין אַראָפּגעוואָרפֿן פֿון זיך וואָס ער האָט נאָר געקאָנט. דאָס פֿלויזע העמד באַם לייב האָט ער אויך אויפגעקנעפֿלט, און זיין ברוסט באַוואַקסן מיט שוואַרצע האָר האָט זיך אַרויסגעזען אינגאַנצן. און גרויסע ריקעס שווייס זענען גערונען איבער זיין קאַרבעדיק פנים, און זיינע גרויסע הענט זענען געווען איינגעטונקען אין שווייס און דיוו, דער אַנטרייבער. האָט געריסן פֿון זיינע הענט און האָט אים געוואָרנט אַלע מאָל, אַז די אַרבעט מוז זיין גוט, אַנישט וועט מען ברענגען צוריק, און אַז מען וועט ברענגען צוריק, וועט מען זיך דאַרפֿן אַנטון און גיין מעסטן די גאַסן. סעם האָט געפֿילט צו נעמען אַ הייס פֿרעסל און אַ שמיר טון דיוון איבער זיין פנים, נאָר ער האָט עס נישט געטון, וואָרים ער האָט געקאָנט מיט זיינע היילע הענט דיוון טון אַ שמיר אין פנים אַריין, וואָלט אים אויך געווען גענוג. אָבער סעם האָט אפֿילו דאָס אויך נישט געטון. עס איז אויף סע- מען געלעגן אַזאָ מיין קללה און זיין שטאַרקייט איז דאָ, אין דערדאַזיקער פּאָבריק, איינגעפֿרעסט געוואָרן. ער האָט גאַרנישט געקאָנט טון הויך פֿרעסן העמדער, און אַלע מאָל איז באַ אים געווען אַן אינעווייניקסטע מורא, אַז טאַמער וועט ער נישט האָבן חלילה וווּ צו פֿרעסן העמדער און ער וועט נאָך באַדאַרפֿן אומקומען. און ווען סעם האָט געפֿרעסט העמדער, איז ער געפֿאַרן מיט זיין פֿרעסל, ווי אַ גליטשער אויף אייז. דער גלאַנץ פֿון שטאַלערנעם פֿרעסל האָט געפֿינקלט אַזוי ווי אַ בליץ אין אַ פינצטע- רער נאַכט. און אין פּאָבריק איז אַזאָ רעש. עס טראָגט זיך אַ ווינט אי- בער ימים, איבער וועלדער און איבער זאַמדיקע פעלדער. די זון שניידט אַריין פֿון דער קרום און וואַרפט אַ לאַנגן, געלן זייל איבער אַ שטיק וואַנט און הענגט אין דער קרום איבער דער מיט פֿון פּאָבריק, ווי אַ פּאַס פֿון געלן לייונט. סעם הייבט אויף זיינע אויגן און באַגעגנט זיך הילפֿ- לאַז מיט אַנדערע אויגן, און סעם פֿאַרשטייט, אַז יענע אויגן פֿרעגן אים „האַטט שוין געזאַגט?“ און ער ענטפֿערט צוריק מיט זיין שטומען בליק „ניין, איך האָב נאָך נישט געזאַגט“.

שפּעטער אַ ביסל האָט געטראָפֿן, אַז דער, וואָס אַרבעט אַריין די אַרבל, האָט אין איילעניש אַריינגענייט אַן אַרבל קרום. דיוו איז אַרויס מיט לשון:

— אַז איר האָט אין זינען דער רוח ווייסט וואָס אַ

דידאזיקע ווערטער האָט דייוו אַזוי הויך געזאָגט און אַזוי פֿלוצ-
לינג, אַז די אַרבעטער האָבן אויפגעהויבן זייערע קעפּ און אים אָג-
געקיקט. פֿאַרשטענדלעך, אַז מען האָט דערווייל אויפגעהערט צו אַרבעטן
אויף אַ רגע.

— איך הייס אַרבעטן! — האָט דייוו געטון אַ געשריי — וואָס איז
דאָס פֿאַר אַ ביזנעס, אויפהערן צו אַרבעטן?
און צו דעם, וואָס האָט אַריינגעאַרבעט דעם אַרבל קרום, האָט דייוו
אַזוי געזאָגט: — אזא אַרבעט קאָן דאָ נישט געטון ווערן. טרען אויס און
גיי צוריק איין, אַנישט וועסטו מעסטן די גאַסן און נאָכלויפן דעם עלע-
וויטער... .

דייוו איז געווען דערנאָך פֿול מיט רציחה. ער האָט שוין געוואָסט
פֿון דער געכטיקער פֿאַרזאַמלונג און שוין אפילו דערציילט דזשיקאָבן
אויך. אים איז געווען פֿאַרדראַטיק אויף די אַרבעטער. ער האָט גע-
טראַכט: מען טאָר זיי נישט לֶאַזן אויפהייבן קיין קאָפּ. הער נאָר, וואָס
אַרבעטער קאָן איינפֿאַלן. זיך צוגויפנעמען אויף אַ ליידיק אָרט אינ-
מיטן גאַס און מאַכן צווישן זיך אַן אָפּמאַך. נישט גענוג, וואָס זיי
מאַכן אַ לעבן, ווילן זיי נאָך אַריינכאַפּן דזשיקאָבן אין זייערע
הענט... .

דאָס האָט דייוו געטראַכט, אָבער אויסגעלאָזט האָט ער אויף אַ קול
אַזוי, אַז אַלע זאָלן הערן:

— דאָס, קינדערלעך, וועט אייך נישט ווערן געשענקט.
— וואָס? — האָבן פֿמעט אַלע שטומערהייט געפרעגט, און דער-
שראַקן אָנגעקוקט דייוו.

— איך הייס אַרבעטן! דאָטס אַלץ! — האָט דייוו ווידעראַמאָל
באפוילן און האָט זיך גענומען יאָגן פֿון איין אַרבעטער צום אַנדערן,
די שטעפּערס האָבן צעלאָזט זייערע מאַשינען און נישט געקאָנט פֿאַר-
שרייען דאָס, וואָס עס האָט געבויערט אין זייערע קעפּ: ווער האָט אים
דערציילט?

סעם, דער הויכער, האָט זיך געבויגן מיט זיינע ברייטע פֿליי-
צעס איבער דעם טיש און געפֿלויגן מיט דעם פרעסל, אָנגעשפּאַרט
אויף דעם מיט זיינע האַריקע הענט און אים האָט הנאה געטון, וואָס
דייוו ווייסט שוין. איצט וועט זיין גרינגער צו רעדן מיט דזשיי-

קאָבן. אָבער ווער האָט עס אים געקאָנט דערציילן? זאָל עס זיין מעגלעך, אז דערדאָזיקער דייוו איז זיי נאָכגעגאָנגען און האָט זיי אונטערגעקוקט? צי איז דאָס געווען די אַרבעט פון איינעם פון די אַרבעטער.

מיטאַגזייט איז אין פאַבריק געווען שטיל. דושיקאָב איז געווען פאַרנומען באַ זיך אינדערהיים און דייוו איז אויך דאָרטן געווען. זיי ביידע האָבן געפירט אַזאָ געשפרעך:

— איך ראַט אייך אַלעמען אוועקצושיקן — זאָגט דייוו.

— דו ביסט זיכער, אז —

— זיכער.

— עס קאָן נישט זיין.

— אויב איר גיט זיי נישט נאָך, גייען זיי אוועק.

— איך מוז עס אַליין הערן פון זייער מויל.

— און אויב איר וועט?

— ווייס איך נישט, וואָס צו טון.

— שיקט זיי אוועק אַלעמען.

— און וווּ וועל איך באַקומען אַנדערע אַרבעטער?

— שיפן קומען אָן אַלע טאָג.

— אַ שיינע ביזנעס... ..

— זייער... ..

— אין ווען איז עס געשען?

— נעכטן, נאָך דער אַרבעט.

— ווער איז דאָרט געווען?

— אַלע.

— קום אַריין אינעווייניק — האָט זיך דושיקאָב געוואַלט לאָזן אין

פאַבריק אַריין.

— געלאָסן! נישט אַזוי היציק — האַלט אים צו, דייוו — וואָס וועט

איר טון באַלד צום ערשטן.

— איך וויל וויסן, צי עס איז די וואַרהייט — רייסט זיך דושיקאָב.

קאָב.

— איר פאַרנעמט זיך מיט זיי צו צעקריגן — וואָרנט דייוו —

דאָס טויג נישט. ווער וועט מאַכן די העמדער?

— דאָס, וואָס איך זאָג — זאָגט דזשייקאַב — איך וועל צו זיי רעדן מיט גוטן און פרעגן, וואָס זיי ווילן. עס קאָן דאָך גאָר נישט שאטן.

— אפשר אַריינפירן איינעם פון זיי אַהער — איז דיין געפאַלן אויף אַ פּלאַן. וואָרים ער האָט פּלוצלינג מורא באַקומען, און עס זאָל נישט געשען אַ שלעכטע זאך, אויב דזשייקאַב וועט רעדן צו אַלע אַרבעטער מיטאַמאָל.

— וועמען וועסטו רופן? — פרעגט דזשייקאַב.

— זעם שטאַרקסטן צווישן זיי — ראָט דיין.

— נו, רוף אַריין דעם הויכן סעם.

דער „הויכער סעם“ שטייט מיט זיין צעקנעפּלעטער האַריקער ברוסט אַקעגן דזשייקאַב. דזשייקאַב זיצט באַם טיש מיט די אַנגעוואַרפענע ביכער און פאַפירן. דיין שטייט באַ דער זייט. מיט זיינע קליינע, שוואַרצע אויגן, מעסט ער דעם הויכן סעמען פון קאַפּ ביז צו די פיס.

— איך ווייס אַלץ — הייבט אָן דזשייקאַב מיט דעם טאָן פון איי-נעם, וואָס וויל אויסשטראַפּן זיין פאַרשייט קינד. — איצט, פרעג איך באַ זיך, צי עס איז ריכטיק אַזוי?
— וואָס? — פאַרשטייט נישט סעם.

— אייער אָפּמאָך — מישט זיך אַריין דיין.
— מיט וועמען האָב איך ביזנעס, מיט אייך, מיסטער דזשייקאַב, צי מיט אים? — האָט סעם געזאָגט און זיינע נאָזלעכער האָבן זיך פון אויפּרעגונג צעשפּרייט, בשעת ער האָט אַנגעוויזן מיט זיין האַנט אויף דיין.

— מיט מיר — האָט דזשייקאַב געענטפּערט און מיט איין האַנט זיך אַ קלאַפּ געטון אין זיין ברוסט אַריין.

— דאָטס אַלץ! — האָט סעם פון אויפּרעגונג געביטן זיינע שווערע גרויסע פיס אין די גאָר גרויסע צעלאַפּעסעטע שיך — איך וויל אייך

נישט פרעגן ווער עס האָט אייך צוגעטרעגן. עס איז אמת. מיר ווילן אַר=
בעטן! ... קרייס סייק, מיר זענען נישט לייז. . .
— ווער זאָגט דען, אַז איר ווילט נישט אַרבעטן — מישט זיך
ווידער אַרײַן דייוו.
— שאַראַפּ! — שרייט דער הויכער סעם צו דייוון אין פנים
אַרײַן.

— שאַראַפּ יור סעלף! — שרייט צוריק דייוו, אויך גלייך סעמען
אין פנים אַרײַן.

— האָ, האָ אַן פייסט! — צעשפרייט דזשייקאַב זיינע הענט אזוי, אַז
מיט איין האַנט פאַרדעקט ער סעמס פנים און מיט דער אַנדערער דייווס —
איך האָב דיך געשיקט אַהער ברענגען, דערפאַר, וואָס דו ביסט דער
שטאַרקסטער און אויך דער קליגערער. זאָג מיר, סטרייט אין מיין פייס,
וואָס איך זאָל טון. ווייט אַ מינוט. איך האָב נאָך נישט געפינדעשט. לעט
מיע טאַק. גיב מי אַ טשאַנס. איך האָב איצט אַ גוטן קאַסטאַמער, ער
וועט מיך פאַרשיטן מיט אַרבעט. איז דאָך אַלרײַט. אָבער, אַלרײַט, ער
ברויך צו האָבן די אַרדערס, רייט אַוויי, און אין אַ האַר. אויב נישט, גיט
ער נישט קיין אַרדערס. ווייט אַ מינוט. לעט מי פיניש. אויב ער וועט
נישט געבן קיין אַרדערס, וועט איר נישט האָבן קיין אַרבעט, און אויב ער
וועט יאָ געבן אַרדערס, וועט איר נישט קאָנען אַרויספינדישן די אַרבעט.
עס איז נאָ יוז צו זיין אַ דאַמבעל און נישט פאַרשטיין; יאָ אַנדערסטענד!
דו ביסט דאָך נישט קיין גרינהאַרן, און איך מוז די פעקטאַרי מאַכן גרע-
סער און נאָך צונעמען אַ סך הענט. באַט, ווייט אַ מינוט, איר, די אַלטע
הענט, וועט סיי ווי קריגן אַ שאַה. . .

— מיסטער דזשייקאַב — האָט סעם אָנגעהויבן, ווען עס איז גע-
קומען זיין געלעגנהייט צו רעדן — יו נאָו, און איר וויסט, אַז איך בין
נישט קיין פייטער. איט טייקס אַ לאַנג טיים, איידער איך ווער האָט
אינאָף צו געבן יענעם אַ פייט, באַט איצט איז נאָך נישט קיין פייט.
קרייס סייק, ווער וויל זיך פייטן? איך זאָג, אַלרײַט, אַרדערס, אַלרײַט.
וואָס דען, עס איז גוט, אַז עס איז סלאָו און מען פאַרדינט אַ קרענק.
שור איז גוט, אַז עס איז ביזי. אָבער וואָס וועט אינז טון גוט, אַז איר
וועט אַנפֿירן דעם פלייס מיט נאָך הענט, און אַלע וועלן האָבן קדחות
מיט רוטן פאַדעם. עף קאַס, איך בין נישט קיין לאַיער און אויך

נישט קיין ספיטשער, אָבער וואָס עס איז רייט. איז רייט. וואָי נאָט אונז
געבן אַ טשענס... מיר זענען נישט קראַנק צו אַרבעטן אַווערטיים, אויב
עס וועט זיין נעטעסערי. פאַר קרייס סייק, מיטער דזשייקאַב, גיב אונז אַ
אַ טשאַנס צו אַרבעטן אַווערטיים און דו וועסט דעליווערן דינע
אַרדערט.

— אַווערטיים? — האָט דזשייקאַב איבערגעהורט דאָסדאָיקע וואָרט
מיט אַ ניגון און עס אויסגעזונגען און געקוקט אויף דיין צו כאַפן אויף
זיין פנים עפעס אַ וונק אָדער אַ צייכן וועגן דעם ענין „אַווערטיים“ —
וואָי נאָט? איך בין אַ ספּאַרט. פאַר מיינע אַרבעטער וועל איך טון אַלץ
איך דער וועלט. באַט, פאַרוואָס זענט איר נישט געקומען לייק דזשענ-
טעלמען און געזאָגט: מיטער דזשייקאַב, מיר ווילן אַרבעטן אַווערטיים?
פאַרוואָס קומט מיר אזא אינסאַלִטמענט, אַז מיינע אַרבעטער מאַכן אַ מי-
טינג אויף אַ ליידיקן לאַט... און ווען איר זאָגט מיר, אַז איר ווילט אַ
מיטינג, נעם איך און גיי מיט אייך אַוועק אין אַ האַל און דינג פאַר אייך
דעם האַל פאַר אַ מיטינג.

— מיטער דזשייקאַב — האָט דער הויכער סעם אָנגעהויבן מיט
זיין קאַפּ אַראָפּגעבויגן, ווי אַ פאַרשעמטער און שולדיקער — דיס טיים יו
אַר אַלרייט. וועסט מיינע הענט?

— נו, נו. — האָט דזשייקאַב אויפהייבנדיק זיך פון טיש אָנגע-
הויבן צו שרייען אין דער גיך — איך וויל נישט קיין פייטס.
— נישט דאָס — בעט זיך דער הויכער סעם באַ דזשייקאַבן —
איך מיין, אַז איך גיב דיר מיין האַנעסט וואָרט, אַז מיר האַבן דיר נישט
געוואָלט טריטן שלעכט. מיר האַבן נישט וואָס צו „קיקען“ אַקעגן דיר.
דערווייל האָט געטון אַ פיף דער איינט אַ זייגער וויסער. דער הוי-
כער סעם איז ווי אַן אָפּגעברייטער אַריין צוריק אין פאַבריק אַריין. צו
די איבעריקע אַרבעטער האָט ער געטון אַ מאַך מיט דער האַנט. ער האָט
געמיינט מיט דעמדאָזיקן צייכן צו זאָגן, אַז מען וועט ווייטער בלייבן דאָ
אַרבעטן. און די אַרבעטער האַבן געמיינט, אַז דער צייכן האָט באַדייט.
אַז דער הויכער סעם האָט דאָרט גוט דעם באַלעפּאַס אַריינגעזאָגט און
האַט אים „געלייגט אין דער ערד“.

און אין אַוונט האָט דיין געטון אַ קלאַפּ מיט דער האַנט אין אַ טיש.
אַלע אַרבעטער זענען געבליבן שטיל און אָנגעשטרענגט געקוקט אויף

דייוון. דייוו האָט אויסגעשריגן. בלאַזנדיק זיינע רויטע באַקן: היינט אויף דער נאכט אַרבעט מען „אָווערטיים“, און אַלע וואָך-אַרבעטער און אַלע שטיק-אַרבעטער מוזן אַרבעטן אָווערטיים. דאָטס אַל! —

אָווערטיים?

— וואָס איז דאָס? — פּרעגט מאַניס באַ זיין שכן, דעם רויטן.

— אָווערטיים!... דערקלערט דער רויטער מאַניסן.

— וואָס איז דאָס? — פּרעגט נאַכאַמאַל מאַניס.

— מען עסט דאָס — ענטפערט דער רויטער, זייענדיק אויפגע-
לייגט און וויצלדיק.

— וואָס טרייבט איר קאטאָועס? — לאָזט זיך נישט מאַניס —

איך טאָר באַ אייך נישט פּרעגן. וואָס דאָס איז, האַ?

— האָט געדוילד — זאָגט דער רויטער און אויף זיין פנים פאַרציט

זיך אַ געהיימיניספולע פרייד — עס וועט קומען דערצו, וועט איר זעען.

— איז מה טוב — זאָגט מאַניס און פאַרטיפט זיך אין זיין

אַרבעט.

אין פאַבריק איז איצט געווען אַ פריילעכע שטימונג. די שטעפערס האָבן גענומען קלעצלעך פון פאָדים און געוואָרפן צו די פּרעסערס, און די פּרעסערס האָבן דיִדאָזיקע קלעצלעך צוריקגעוואָרפן צו די שטעפערס. די מאַשינען האָבן געיאָגט און די פריילעכע פנימער פון די שטעפערס האָבן זיך געאַיגט אַזוי ווי פון איינעם, וואָס פאַרט רייטנדיק אויף אַ פּערד פאַר ווילטאַג. עס איז געווען אַזוי פיל גרינגקייט אין די פיס פון די שטעפערס און די מאַשינען זענען אַליין געגאַנגען, אַזוי ווי באַשמירטע מיט פוטער. און די צוויי, וואָס האָבן גענייט קנעפלעך און פעטלעקעס, האָבן געזונגען, ציענדיק מיט זייערע הענט נאָדל-פאָדים, נאָך דעם הויכקייט און טיפיקייט פון ליד.

דייוו האָט אָנגעצונדן די גאַז-לאַמפן און עס איז געקומען צו לויפן אַ יינגל פון דער אַפטיק און גערופן דזשיקאָבן צום טעלעפאָן. דזשיקאָב, ווי עס האָט אויסגעוויזן, איז אַ דערשראָקענער אַרויס פון זיין שטוב, זיך געווישט די לויפן און געלאָפן אין אַפטיק צום טעלעפאָן. אַז דזשיקאָב איז אַריין אין אַפטיק, האָט אים דער אַפטיקער אָנ-

געוויזן אויף א שווארץ רערל, וואָס איז געשטאנען אויף דעם גלעזערנעם
טיש.

עס איז געווען דאָס ערשטע מאל אין דזשייקאָב לעבן, אז ער זאָל
האַבן צו טון מיט אַ טעלעפאָן. דאָס האַרץ האָט באַ אים זייער געקלאָפּט.
ער האָט געטון אַ כאַפּ דאָס שוואַרצע רערל און אַנשטאָט עס צוצוילייגן
צו זיין אויער, האָט ער דאָס רערל צוגעלייגט צום מויל. דזשייקאָב האָט
געהערט, אז עס איז פאַרגעקומען אין דעם רערל עפעס אזוי ווי אַפּגע-
ריסענע ווערטער פון אַ געקוילעטן. וואָס מען האָט צו אים געזאָגט, האָט
דזשייקאָב נישט געוואָסט.

דער אַפטייקער האָט באַמערקט, אז דזשייקאָב האָלט נישט
דעם טעלעפאָן ווי עס באַדאַרף צו זיין. איז ער צוגעקומען און מיט
זיינע ווייסע הענט און מיט אַ מאַניער פון אַ זייער געלערניטן
מענטש, דזשייקאָבן געוויזן, ווי אזוי מען דאַרף האַלטן אַ טעלע-
פאָן.

און ערשט איצט האָט דזשייקאָב געהערט, ווי אַ געקוילעטער
ווייל עפעס זאָגן — קים — קיר — קיר און דאָס איבעריקע
זשום-ם-ם-ם-ם.

— האַלאָ, גוד איוונינג! — שרייט דזשייקאָב און לאַכט אומבא-
האַלפּן, אָט אין טעלעפאָן-רערל אַריין און אָט צום אַפטייקער, וועלכער
שטייט און קוקט אים אָן.

פון טעלעפאָן קומט אַרויס, ווי עס דאַכט זיך דזשייקאָבן:
זשום-ם-ם-ם-ם. עס ווערט באַ דזשייקאָבן אין קאָפּ אַ גע-
מיש פון אַלערליי מחשבות און ער לאָזט אַרויס דאָס שוואַר-
צע רערל פון זיינע הענט און בלייבט שטיין, ווי אַ צעמישטער.
דער אַפטייקער קומט צו און נעמט מיט זיינע ווייסע הענט דאָס
רערל פון טעלעפאָן, און ווי אַ מאַגיקער מאַכט ער מיט דעם רערל
אַ האַלבן קריין און לייגט עס צו צו זיין אויער און רעדט שטילער-
הייט, ווי דזשייקאָבן דאַכט זיך, צו איינעם, וואָס שוועבט אין דער
לופטן.

— מען רופט אייך פון בראַדוויי, פון דער ראָזענהיים-
קאָמפּאניע — זאָגט דער אַפטייקער צו דזשייקאָבן נאָך שטי-
לער.

— אַ וואָגט זײַ, אַז איך בין דאָ — ווערט דזשייקאַב אַזש אַ פאַר-
צײַטערטער.

— דאָס איז דזשייקאַב, אַ — רעדט דער אַפטייקער אין רערל אַרײַן —
וואָס האָט איר געוואָלט ?

— מאָרגן דעליווערען ? האָ ? מאָרגן ?

— וואָגט אים מאָרגן — וואָגט אונטער דזשייקאַב צום אַפטייקער —
מאָרגן שוין טינג. מאָרגן.

— יעס סער. מאָרגן שוין טינג — שרייט דער אַפטייקער אין טעלע-
פאָן אַרײַן — גויד באַי. גויד באַי.

— אַ גוטע זאַך, אָט דער טעלעפאָן — פילט דזשייקאַב, ווי
צו מאַכן דעם אַפטייקער אַ קאַמפלימענט — איך וואָלט באַ-
דארפט אַזאַ טעלעפאָן באַ זיך אין שאַפּ. וויפיל קאָסט אַזאַ טעלע-
פאָן.

— אַ דאָלאַר אַ מאָנאַט — צײַלט דער אַפטייקער פון זײַנע ווייסע
צײַן אַרויס — אויב איר ווילט, וועל איך אײך סובסקרייבען. איך בין אַן
אַגענט.

— וואָס, באַ אײך קריגט מען אַ טעלעפאָן ? — ווונדערט זיך
דזשייקאַב און באַקוקט די אַפטייק מיט די גרויסע און קלײַנע פלעשער און
סלויקלעך מיט די ווייסע פאַפירלעך און מיט די אַפגעדרוקטע נעמען פון
די מעדיצינען.

— באַ מיר קריגט איר אַלץ — האָט דער אַפטייקער גע-
ריבן זײַנע ווייסע הענט און איז אַוועק הינטערן גלעזערנעם טיש-
קאַסטן און געעפנט אַ בוך און פאַרשריבן דזשייקאַבן פאַר אַ טעלעפאָן
און אויפגעהויבן זײַנע אויגן און געוואָגט: איין דאָלאַר מיט פּופציק,
פליעס.

דזשייקאַב האָט באַצאָלט און איז אַוועק אַהײם, און ווען נישט די
פרייד, וואָס ער וועט שוין אויך האָבן אַן אײגענעם טעלעפאָן, וואָלט ער
זיך באַדאַרפט שטאַרק פילן געפאָלן פון דעם דורכפאַל, וואָס ער האָט גע-
האַט אין אַפטייק באַם טעלעפאָן.

ער האָט סײַ ווי נישט געקאָגט פאַרגעסן זײַן דורכפאַל באַם טעלע-
פאָן. און אַהײםקומענדיק, איז שוין געווען שטאַק פינצטער אין דרויסן.

בא אים אין שאַפּ איז געווען ליכטיק און ווען דושייקאַב איז אַריינגע-
קומען, האָט ער געטון אַ געשריי צו דייוון :
— מען רייסט די הויט פון בראַדוויי — העמדער. . . העמ-
דער. . .

— מיסטער מאַניס ווייסט שוין וואָס אַווערטיים איז — האָט
דייוו געזאָגט דושייקאַבן און געשמייכלט פון דעם וויץ אויף מאַניסעס
השבון.

— און דו, ים-קאַטער, האָסט געוואָסט וואָס אַווערטיים איז ? —
שרייט אַריין דער הויכער סעם אין שאַפּ אַריין און צעלאָזט זיך מיט זיין
פרעסל איבער דעם העמד.

— שאַראַפּ ! — ענטפערט דייוו.

— שאַראַפּ יוד סעלף !

— ווער ? — האָט געפרעגט אַ צווייטער פרעסער. כאַטש ער האָט
גוט געוואָסט וועמען דער הויכער סעם מיינט. אָבער עס איז איצט אין
שאַפּ געוואָרן אַזוי געהויבן די שטימונג, אַז עס האָט זיך די אַרבעטער
אַ גלויסט געטון צו מאַכן שפּאַס, האָט דערדאָזיקער פרעסער אַ פּרעג
געטון : ווער ?

— איך מיין דעם פּאַרמאַן אונזערן — פּאַרענטפערט זיך סעם, אויך
וויסנדיק, אַז דער וויץ הייבט זיך אָן אין מען דאַרף אַזוי ענטפערן :
איך מיין דעם פּאַרמאַן אונזערן.

— אַ פּאַרמאַן איז ער ? — שרייט דער רויטער פון זיין
ווינקל.

— וואָס דען איז ער ? — פּרעגט צוריק דער הויכער סעם.

— אַן עקספּרעסמאַן איז ער ! — שרייט איינער פון די שטע-
פּערס.

— אַן עקספּרעסמאַן איז ער ! ? — פּרעגט צוריק אַן אַנדערער
שטעפּער.

— וואָס דען איז ער ? — ענטפערט סעם.

— אַן אַנטרייבער איז ער ! — ענטפערט צוריק דער רוי-
טער.

— וועמען טרייבט ער ? — פּאַלט אַריין דייוו אין דער
שפּיל.

— פֿערד ! — שרייט איינער פון די צושניידערס, און מען ווייסט
נישט צי מיינט ער עס אין שפּאַס, צי אין פּאַראַכטונג.
— פֿערד טרייבט ער ?
— וואָס דען טרייבט ער ? א. א. א. וו.

די שיף מיט נייע הענט

דזשייקאָב האָט געשיקט אויף בראָדוויי אזוי פיל העמדער, וויפיל עס האָט זיין שאַפּ נאָר געקאָנט אַרויסגעבן. מען האָט אָבער געריסן פון זיינע הענט נאָך און נאָך. דאָס, וואָס זיינע אַרבעטער האָבן געאַרבעט אי באַטאָג, אי פאַנאַכט, איז נאָך געווען ווינציק. דזשייקאָב האָט נישט גע-וויסט, וואָס צו טון. ער האָט געמוזט פאַרברעסערן זיין שאַפּ, און געמוזט אַריינעמען נאָך מאַשינען און נאָך נייע הענט. אָבער וווּ האָט ער גע-קאָנט באַקומען נייע הענט? און אויב מען האָט שוין באַזאָרפט באַקומען נייע הענט, האָט מען געמוזט גיין אין קעסל-גאַרדן צו דער שיף.

און דזשייקאָב האָט מורא געהאַט פאַר קעסל-גאַרדן. ער האָט אזוי ליב געהאַט אַמעריקע און אַמעריקע איז געווען אזוי מזלדיק פאַר אים, אז ער האָט מורא געהאַט, אַ קוק צו טון אויף קעסל-גאַרדן, דאָרטן, וווּ די שיפן קומען אָן מיט גרינע.

נאָר נויט ברעכט איין און דזשייקאָב האָט געמוזט אויך איבער-ברעכן זיין מורא פאַר קעסל-גאַרדן און איז אין אַ שיינעם טאַג אַראָפּגע-פאַרן אַהין. ער האָט זיך אויסגעפּוּצט אין זיין שענסטן גאַרניטור און אָג-געטון דעם שבתדיקן ציילנדער-הוט און איז דאָרטן, אין קעסל-גאַרדן, אָנגעקומען און זיך געווינדערט, וואָס עס איז נאָך דאָ אַ סך אזויגע ווי ער, וועלכע וואַרטן אויף דער שיף מיט גרינע.

די אַלע, וואָס ווענען געשטאַנען און געוואַרט אויף גרינע,

האָבן זיך געמוזט אויסשטעלן אין אַ ליניע פון איין זייט און אַ ליניע פון דער אַנדערער זייט. פאַרשטענדלעך, אַז ווער עס איז אָנגעקומען פריער, דער איז געשטאַנען נענטער צו דעם ברעג, וווּ די שיף האָט באַדאַרפט אָנקומען. די ערד געפלאַסטערט מיט גרויסע, פיר-עקיקע שטיינער און אַזוינע ווייסע שטיינער, נאָר וואָס אָפגעוואַשענע מיט דעם געוואַלצענעם ים-וואַסער. דאָס וואַסער פון ים איז בלוי און ווייסע. שוימיקע כוואַליעס קליינע, אַזוי ווי ליסקעס פון אַ שיף, באַדעקן די אויבערפלאַך פון וואַסער. קעסליגאַרדן שטייט מיט צעפראַלמע טויערן פון דריי מינים. איין טויער אינדערמיט פאַר וואָגנס און פערד און פון ביידע זייטן פון אַט דעם גרויסן טויער, צוויי קליינע טויערן — „מסתם פאַר מענטשן“, טראַכט דזשיקאַב. עס איז אינמיטן טאַג, די זון וואַרעמט. איבער דעם הימל שווימען קליינע וואַלקנס. דאָרט, וווּ דער הימל איז רייך, קאָן מען זיך נישט אַנשפּיגלען אין דער ריינער בלויקייט. ווייסע, גרויסע ים-פּייגל פליען אַרום אינדערהיין און קומען אַראָפּ צום וואַסער. שיפּלעך ווייסע און שיפּלעך בלויע לויפן אַרום איבער דעם וואַסער אַהין און צוריק. איבער דעם ווייס-געפלאַסטערטן, שטיינערנעם וועג, קלינגען וואָגנס און אַ שווערער טריט פון פערד. אַרום און אַרום זענען הויכע פאַבריקן. פּאָנען אַמעריקאַ-נישע מיט שטערנדלעך און פאַסן פלאַטערן אין ווינד. עס פילט זיך דאָ אַן אָנגעשטרענגטקייט אַזש עס נאָגט באַם האַרץ. וועט זי קומען? וועט מען זי אַריינלאָזן אַהער אין לאַנד? צי אפּשר איז זי אומגעקומען אינמיטן ים?

מיטאַמאָל איז געוואָרן אַ גערודער. די שיף קומט. די שיף קומט. אַט איז זי. פונדווייטנס האָט זיך דערזען די שאַרף פון דער שיפּס-נאָז. אַ ווייסע שיף און דער שאַרף פון איר נאָז איז אינגאַנצן שוואַרץ. דער קוימען אַ ביסל אויף אַ זייט, אַזוי ווי באַ אַן אונטערגעטרונקענעם דער ציילנדער-הוט. אַיך באַ די שטאַכעטן אַזויפיל מענטשן. די שיף גיט אַ ברום. אַ דיקער קנאָט רויך זעצט באַ איר פון קוימען און גייט אויף ביז צום הימל. די שיף גייט פאַמעלעך און מיט אַ זייט אַריין צום האַפן. דאָס בלויע וואַסער פון ים רוקט זיך אַריבער איבערן ברעג, וואַשט די שטיי-נער און רינט צוריק אַראָפּ אין ים אַריין. עס קלינגען קייטן פריילעך און קלינגענדיק. עס פילט זיך, ווי עס עפענען זיך הערצער און הענט שפּרייטן זיך און פּיילער ציען זיך צו מילער. די פּראַצעסיע הייבט זיך אָן.

א הויכער, לאַנער, און דאַרער מאַן מיט אַ קליין גרין קאָפּעליוש
 אויף זיין קאָפּ און מיט קליינע שטיוועלעך אויף זיינע לאַנגע און דאַרע
 פיס און מיט זאַקן ביז איבער די קני און די שמאַלע הייזן זענען אַרייַן-
 געשטעקט אין די זאַקן. אַ קליין, קורץ לייבל אָן אַרבל, פאַרקנעפּלט מיט
 אַ סך קנעפּלעך אויף זיין ברוסט אין אַ ווייס העמד מיט אַנגעבלאָזענע
 אַרבל. נאָך אים און אַרום אים גרעסערע און קלענערע קינדער. די ייַנג-
 לעך אויך אַזוי אַנגעטון, אַזוי ווי ער. און די מיידלעך מיט ברייטע
 קליידלעך און מיט פאַרביקע סטענגעס נאַכגעאַנגען אַרום זייערע אַקס-
 לען און פון זייערע פאַרמלאַכטענע פּלאַקסענע האָר. די מאַמע פון אַט
 דערדאָזיקער פאַמיליע אויך מיט סטענגעס טאַרביקע באַהאַנגען און מיט
 אַ ברייט אַנגעבלאָזן שליאַרידיק קלייד. און באַ יעדן איינעם פון זיי אין
 די הענט אַ פּאַק, אַדער אַ טשעמאַדאַן. אויף די טשעמאַדאַנעס רויטע אַג-
 געקלעפטע פּאַפּירלעך. און דער מאַן שמייכלט און איז אַזוי אומבאַהאַלפּן
 און בלייבט אַלעמאַל שטיין און קוקט זיך אַרום און לייגט אַוועק זיינע
 פּעקלעך און הייבט זיי אויף און גייט ווייטער.

דזשייקאַב האָט זיך פאַרלוירן אין דעם טומל פון אַלערליי שפּראַכן
 און דעם געמיש פון אַלערליי קאַלירן און פּנימער. ער האָט נישט גע-
 וויסט וואָס צו טון. פון די אַפּענע טויערן פון קעסטל-גאַרדן האָט גע-
 שטראַמט אַ טייך פון מענטשן מיט רויטע פּרישע באַקן, געזונטע הענט,
 לויטערע אויגן און שמייכלענדיקע פּנימער. און די, וואָס זענען געשטאַנען
 פון גאַנץ פּרי אָן אין צוויי ליינען און געוואַרט אויף די דאָזיקע נייע, גע-
 זונטע און פּריילעכע אימיגראַנטן, האָבן זיך געטון אַ וואַרף אויף דעם-
 דאָזיקן שטראַם. אין דער לופט האָט זיך אויפגעוויבן דאָס געשריי פון
 אַלערליי לשונות און עס האָט זיך געהערט דאָס פּריילעכע אויסגעשריי
 פון מענטשן, וואָס האָבן זיך נישט געזען לאַנגע יאָרן; פון מענטשן, וואָס
 האָבן באַגעגנט זייערע אונטערגעוואַקסענע קינדער, וועלכע זענען אַמאָל
 ערגעץ איבערגעבליבן גאַר סליינגערהייט; פון מענטשן, וועלכע האָבן באַ-
 געגנט געליבטע זייערע, וועמען זיי האָבן פּריער אין ערגעץ נישט געזען.
 נאָר זיך פאַרליבט אין זיי דורך בריוו; פון מענטשן, וועלכע האָבן דאָ
 באַגעגנט אַרבעטער מיט פּרישע געזונטע הענט און זיך מיט זיי געדונגען
 איבער דער פּריז, צי זיי ווילן אַרבעטן פון טאַג, צי זיי ווילן אַרבעטן
 אויף זייער אייגענעם חשבון. דזשייקאַב האָט געפרוווט צוצושטיין צו

אייניקע פון די נייע אַנקומענדע און ווהין ער איז צוגעקומען, האָט ער שוין דאָרט עמעצן געטראָפֿן. אויסכאַפֿן באַ יענעם, האָט דזשייקאַב נישט לייב געהאַט. איז ער אַזוי געשטאַנען אַ פאַרזאָרגטער און געביסן זיינע לייפֿן און אין האַלז איז אים געווען טרוקן. ער האָט דערזען אַ יונגן מענטש, פֿון וועלכן עס האָט זיך אים געוואָלט לאַכן. פאַרוואָס האָט ער געוואָלט פֿון יענעם לאַכן? דערפֿאַר, וואָס יענער האָט מאַדנע אויסגעוויזן אין זיינע זייער שמאַלע הויזן. נאָר זאָס וואָלט ער אים מוחל געווען. זאָל זיין שמאַלע הויזן. אָבער צוליב וואָס איז זיין העמד אַרויסגעשלאָפעט פֿון די הויזן אַרויס און אַריבערגעוואָרפֿן איבער די הויזן. נאָר דאָס וואָלט ער אים אויך מוחל געווען. מוז זיין אַ פאַרטראָגענע בריאה און האָט פאַרגעסן דאָס העמד אין די הויזן אַריינצושטעקן. אָבער פאַרוואָס טראָגט ער אַ רויט העמד? און פאַרוואָס זענען זיינע האַר אַזוי פאַרוואַקסן? און פאַרוואָס איז זיין קאַפֿעליש אַזוי צעדרייט, פֿון איין זייט איז דער ראַנד אַראָפֿ ביז איבער די אויגן און פֿון הינטן איז דער ראַנד אַרויפגעפֿויגן? און פאַרוואָס בייסט ער פֿון אַן עפל? און ווער איז ער פֿאַר אַ מין גרינג-האַרן? דזשייקאַב האָט אים אינגאַנצן מבטל געווען באַ זיך אין האַרץ און איז צו אים צוגעגאַנגען און אים זיך געשטעלט אין וועג אַזוי, אַז יענער האָט גייענדיק אַזוי און בייסנדיק דעם עפל, זיך אין דזשייקאַבן אַנגע-געשלאָגן.

— פאַרדאַן!

— פאַרדען, — לאַכט דזשייקאַב. — אַן אונזעריקער?

— יאָ — ענטפֿערט יענער און קוקט אַן דזשייקאַבן מיט אויסגע-

בלאַצטע אויגן.

— איר פֿאַרט אין ניו-יאָרק? — ווונדערט זיך דזשייקאַב.

— איר זעט דאָך, — זאָגט יענער אין וויל אויסמיידן דזשייקאַבן.

זיך לאָזנדיק גיין ווייטער.

— איילט זיך נישט, — נעמט אים אַן דזשייקאַב.

— וואָס האָט איר געוואָלט? — פֿרעגט יענער שוין אַ ביסל

שטרענג.

— איך באַדאַרף אַ יונגמאַן אין מיין פֿאַבריק, — זאָגט דזשיי-

קאַב שטיִלערהייט און נעמט נישט אַראָפֿ זיינע אויגן פֿון דעם פֿרעמדן.

— און איך באַדאַרף אַ פֿאַבריק, — צעשמייכלט זיך דער פֿרעמד-

דער, פארענדיקט מיט עטלעכע גיכע ביס דעם עפל און ווארפט אדעק
וויילינגערש דעם קאריק פון עפל אין א זייט.

— האָט איר עמעצן אין ניו-יאָרק? — פרעגט דזשייקאָב.

— יאָ.

— וועמען? און וווּ וווינען זיי? — איז דזשייקאָב נייגיריק.

— איך ווייס גישט ווער איר זענט, ר' ייד, און איך קען אייך נישט.

— מיין נאָמען איז דזשייקאָב און איך האָב אַ פאַבריק פון העמ-

דער — האָט דזשייקאָב זיך שוין געפילט ווי באַליידיקט.

— און מיין נאָמען איז איסאַק, און אָט דאָס שטרויענע רענצל

איז מיין פאַרמעגן — האָט דער פרעמדער מיט פיל איראַניע אין זיין

שטימ געזאָגט — און וואָס ווילט איר פון מיר, וואָלט איך געוואָלט

וויסן?

— איך וויל, אָז איר זאָלט גלייך אָנהייבן צו אַרבעטן באַ מיר —

האָט דזשייקאָב געזאָגט.

— איר האָט שוין קיין צייט נישט... וואָס איז דאָס איילעניש אויך

אייך? — תאָט איסאַק נישט פאַרשטאַנען וואָס דאָ איז — פריער וויל

איך קומען צו מיינע קרובים אין הויז אַריין, און איך וויל זיך אַרומקוקן,

דערנאָך וועלן מיר זעען.

— וווּ וווינען אייערע קרובים? — פאַרגייט אים דזשייקאָב פון אַן

אַנדערע זייט — און ווי אַזוי איז זייער נאָמען?

— איך האָב אַ זיידן אין דילעגטי סטריט, נומער הונדערט און

אַכצן — האָט איסאַק פראַסט און אויפריכטיק געזאָגט.

— נומער הונדערט און אַכצן?! — הונדערט זיך דזשייקאָב.

— יאָ, וואָס איז דען?

— נומער הונדערט און אַכצן?! — שרייט שוין דזשייקאָב און

זיינע ליפן שפרייטן זיך אויס אין דער ברייט פון זיין פנים — נומער

הונדערט און אַכצן?! — הייסט אייער זיידע נישט אַמאָל מאַגיס?

— יאָ, מיין זיידע הייסט מאַגיס! האָ, איר קאָנט מיין זיידן? —

זערט איסאַק לעבעדיק און אויפגעלייגט — מיין זיידע הייסט מאַגיס, איז

ער געזונט?

— אויב עס איז ריכטיק נומער הונדערט און אַכצן, דאָן קען איך

אייער זיידן — האָט דזשייקאָב דערפילט ווי עס באַפאַלט אים אַ מיד-

קייט — הערסט, צי איך קען אייער זיידן? אייער זיידע ארבעט בא מיר אין פאבריק.

— מיין זיידע ארבעט בא אייך אין פאבריק? — ווייסט איסאק נישט וואָס צו טון — צי זאָל ער זיך פרייען, צי זאָל ער זיך נישט פרייען — הערט אַ צופאַל... ווונדערלעך!... ווי עס קאָן פאַרקומען. ווונדערלעך!...

— אויב אזוי, וועט איר שוין זיין מיינער — ווישט זיך דזשייקאָב דעם שחיים פון שטערן — אייער זיידע מאַכט באַ מיר אַ שיין לעבן.
— דאָ באַ אייך „מאַכט“ מען אַ לעבן? — האָט איסאק זיך גע-וויצלט. אָבער ווי עס ווײַזט אויס, האָט דזשייקאָב נישט פאַרשטאַנען דעם ווייץ און געענטפערט:

— אַז מען איז אַ מענטש מאַכט מען אַ לעבן.
אויף וואָס איסאק האָט געענטפערט מיט אַ שטומען: האַ, האַ.
— וועל, ווי האַלט איך מיט אייך? — פּרעגט דזשייקאָב און קוקט זיך אום.

— וואָס פאַר אַ פּאָבריק האָט איר? — קוקט אים אָן איסאק מיט זיינע גרויסע ברוינע אויגן. דזשייקאָב דערשרעקט זיך פאַר די דאָזיקע אויגן און ענטפערט:

— באַ מיר מאַכט מען העמדער.
— אַ לעבן „מאַכט“ מען באַ אייך און העמדער „מאַכט“ מען באַ אייך... — שפייכלט איסאק גוטמוטיק — איך האָב נאָך צייט, איך וועל זיך באַטראַכטן.

„פון די גוטע אַרבעטער, וואָס מען פּרעגט אויף זיי...“ האָט דזשייקאָב געטון אַ טראַכט צו זיך אַליין. ער האָט זיך געפילט זייער דער-שלאָגן. עס קומט אים נאָך אַ בעסערע שטראַף. פאַרוואָס איז ער געגאַנגען באַגעגענען די שיף מיט נייע הענט? ער האָט דאָך אַזעלכע גוטע אַרבע-טער און פּמעט מיט זיי ווי אַפּגעמאַכט, אַז ער נעמט נישט אַריין קיין נייע אַרבעטער. וואָס זשע איז ער געקראַכן אַהער? איז שוין זיין וואָרט מער קיין וואָרט נישט? דזשייקאָב האָט שוין געזוכט אָן אויסרייד זיך אַרויסצודרייען פון דעמדאָזיקן יונגמאַן מיט דעם רויטן העמדל און מיט די שמאַלע הויזן, ווען ער האָט פּלוצלינג דערהערט קולות פון זייער אַ באַקאַנטע לישון. ער האָט זיך אַרומגעקוקט אַהין פּונוואָנען די קולות זענען

געקומען, און איז א פארווונדערטער געשטאנען און נישט געגלייבט זייען אויגן.

אין א מינוט ארום איז ער שוין דאָרט געווען. באַ דעם גרויסן טויער פון קעסטל-גארדען זענען געשטאנען גאַנצע קופּעס מיט מענטשן און פּעק מיט בעטגעוואַנט זענען געלעגן אויף דער ערד; מאַמעס מיט פּאַטשיילעס אויף זייערע קעפּ האַבן געשריגן אויף דעם קליינזאָרג, וואָס זענען געקראַכן אויף די פּעק בעטגעוואַנט. די דאָזיקע מאַמעס זענען גע- גאַנגען אַנגעטון זייער אַרים און אַפּגעלאָזט. און די קינדערלעך זענען דווקא געווען אַרומגעוואַשן און פּאַרקעמט, נאָר וואָס פון אונטערן קעמל אַרים. אַבער די פּנימער פון די קינדערלעך זענען באַלד דאָ אויף דעם אַרט ווידער פּאַרשמירט געוואָרן פון דעם, וואָס זיי האַבן געגעסן פּאַויד-לע מיט ברויט און פון דעם, וואָס זיי האַבן זיך פון גרויס פּרייד געוואַל- גערט אויף דער ערד. זיי טאַטעס פּאַרזאָרגטע, מיט אויגן צום הימל גע- הויבן, אָדער צו דער ערד אַראַפּגעלאָזט. מען האָט איינס דאָס אַנדערע געטרייסט דאָ שטייענדיק אויף דער ערד פון דעם גייעם לאַנד: מען האָט געלאָזט אַ טרער פון דעם אַנדערנס עלנטקייט דאָ אין דעם גייעם לאַנד; מען האָט זיך געבייזערט אויף דעם קאַפיטאַן פון שייף, פּאַרוואָס ער האָט זיי אַזוי שפּעט אַריינגעלאָזט אַהער אין דעם גייעם לאַנד, שוין נאָך אַלע- מען, ווען אַלע אַנדערע, די סלאַוון, די דייטשן און די אונגאַרן זענען שוין ערגעץ מסתמא אין לאַנד און שוין פּאַרכאַפט, וווּ ס'איז נאָר דאָ אַן אַרט. און וואָס איז זיי געבליבן — זיי, די אַרימע און עלטע?

אַט אויף דעמדאָזיקן געפילדער איז אַנגעקומען דזשיקאַב און זיך פשוט מחיה געווען. עס איז אים באַלד איינגעפאַלן אַ פּלאַן. אין ער האָט זיך שוין אַנגעהויבן האַלטן גרויס מיט דעמדאָזיקן פּלאַן. ערשטנס, וועט ער רייך ווערן פון דעם פּלאַן, און צווייטנס, אַז ער וועט דערציילן דייוון פון זיין פּלאַן, וועט יענער משוגע ווערן פון פּרייד. דער פּלאַן זייער איז געווען אַט וואָס: ער וועט נעמען גאַנצע פּאַמיליעס, דעם טאַטן, די מאַ- מען און די קינדער, און זיי באַזעצן אין צוויי צימערן און זיי אַריינ- שטעלן אַ מאַשין. דער טאַטע וועט נייען, די מאַמע וועט פּרעסן און די קינדער וועלן מאַכן פּעטעלעקעס און אַנגייען קנעפלעך און צונויפלייגן די העמדער און אַפּטראַגן דאָרטן, ווהיין מען דאַרף. דזשיקאַב וועט קאַנען מאַכן די אַרבעט, און אין דער פּאַבריק באַ אים וועלן די אַרבעטער גאָר-

נישט וויסן פון דעם פלאַן... דזשייקאָב איז געווען שטאַרק צופרידן מיט זיין פלאַן. ער איז אזוי געווען פריילעך, אז ער האָט דעם ערשטן ייד, וואָס ער האָט אַ כאַפּגעטון באַ אַ האַנט, שיער אים די האַנט נישט צעקוועטשט פון אזוי פיל דריקן יענעם דעם וואַרעמען, פריילעכן שלום עליכם.

— ווי גרויס איז אייער פאַמיליע?

— וואָס?

— אייער פאַמיליע?

— אַ. אַ ווייב מיט קינדער... — האָט דער ייד געענטפערט מיט הכנעה און זיך געגלעט דאָס שוואַרצע שפיצן בערדל און געטראַכט: אַט, האָט דער רבּונו של עולם שוין צוגעשיקט אַ גואל.

— וויפיל קינדער? — שרייט דזשייקאָב אויף דעם ייד. דער ייד

טראַרט זיך, אז דער אדון איז אַ ביזער, פאַרוואָס האָט דער רבּונו של עולם נישט צוגעשיקט אַ גוט האַרציקן גואל? און ער ענטפערט:

— פינף און מיט איינעם טראַגט זי... — דערביי האָט ער אָנגע-

וויזן אויף אַ פרוי, וואָס איז געזעסן אויף אַ פינטל מיט בעטגע-
וואַנט.

— ווילט איר מאַכן אַ לעבן?

— וואָס, זאָגט איר, זאָל איך מאַכן? — פאַרשטייט נישט דער

ייד.

— צי איר ווילט מאַכן אַ לעבן!

— אַ לעבן אויף אייך, אַ געזונט אויף אייך — זאָגט דער ייד מיט

הכנעה — איך האָב דאָ קיינעם נישט, כאַטש נעם און וואַרף זיך אין ים
אַריין — — —

נאָר דזשייקאָב לאָזט אים נישט ענדיקן און זאָגט צו אים, קלאַפּני-

דיק אים אין דער אויסגעבויגענער פלייצע, דער ביינערדיקער:

— זאָרגן פאַדאַרפט איר נישט. דאָ איז אַ לאַנד, וווּ אַלע דאַרפן

אַרבעטן. ווייט איר וואָס דאָס מיינט?

— וואָס דען, איך ווייס נישט? למשל, אַ בלעכער, אַ שוסטער,

אַ זייגערמאַכער... .

— וואָס זענט איר פון דער היים?

— איך? אַ גאַרנישט. כ'ווייס דאָרט, צוגעהאַנדלט, געמעקלערט.

און גענומען אַ ירושה-שטוב און זי פאַרקויפט און געקומען קיין „אַמעליקע“.

— דאָ וועט איר מיון אַרבעטן — זאָגט דזשייקאַב שטרענג — אַז נישט וועט מען אייך צוריק אַרויסזעצן איבער דעם ים.

— טאַקע? וואָס דען, איך בין געקומען דאָ נישט אַרבעטן?

— ווילט איר אַרבעטן באַ מיר?

— פאַרוואָס נישט?

גוט. שטייט, זייט מוהל, דאָ-אַ וואָרים איך באַדאַרף נאָך עט-

לעכע יידן. וועל איך אייך אַלע צונויפנעמען און אייך אַריינפירן אין שטאָט אַריין.

דערהערט דאָס, איז דער ייד געוואָרן מלא שמהה. און דאָס ווייב זיינס האָט זיך אַזש פאַר פרייט נישט געקאָנט אויפהייבן פון אַרט. זי איז שיער פון פרייט נישט געבליבן זיצן מיט אַפגעשטאַרבענע גלידער, אָדער ווער ווייטט, אפשר הלילה, געוואָלט מפיל זיין. אָבער איר מאַן האָט זי געטון אַ שלעפּ מיט ביידע הענט און זי אויפגעשטעלט אויף די פיס. דערוויייל איז געוואָרן אַ געוואָלט צווישן אַלע יידן דאָ. מען איז געקוי-מען דינגען אַרבעטער! מען איז געקומען דינגען אַרבעטער! און באַלד האָט מען אַרומגעסטאַמפּעוועט דזשייקאַבן פון אַלע זייטן און צו אים גע-שרעקט הענט: נעמט מיך! נעמט מיך!

ד ע ר ג א ס ט

אז איסאק האָט דערזען, ווו דער אמעריקאניעץ מיט דעם צילינ-
דער-וואָט איז אַהעק אַהין צו דער קופּע יידן מיט ווייבער און קינדער,
האָט ער געטון אַ צי אַראָפּ זיין צעדרייטן הוט איבער די אויגן און איז
אָועק צום ברעג. די שטיינער זענען געווען אָנגעגלייט פון דער זון און
ווייס, ווי נאָר וואָס אָפּגעקאָלירטע. אין דער לופט האָט געשמעקט מיט
דעם שאַרפּן ריח פון זאַלץ-וואַסער. און דאָס בלוזיקייט פון ים האָט גע-
צויגן צו זיך און באַרויקט. איסאק האָט, שטייענדיק באַם ברעג, צעשפּרייט
זיינע נאָזלעכער און אַריינגעאַטעמט באַרויקונג. אים איז שטאַרק געפּעלן
די שטאַט, ער האָט זיך אַרומגעקוקט פון אַלע זייטן. מויערן הויכע מיט
פענצטערלעך אַ סך. דאָס געפּילדער פון רעדער אין דאָס געשריי פון די
מענטשן, און כוואַליעס פון רויש און טומל זענען געשוואַמען פון ערגעץ
הייט. די זון איז דאָ אַ זון ווי אַמעטום. און דער הימל איז דאָ אַ
הימל ווי אַמעטום. פאַרט-אַרבעטער גייען אַ היים פון דער אַרבעט מיט
זייערע פּעקלעך אויף די פּלייצעס, פאַרברענטע פון דער זון און פון גע-
זאַצענעם האַסער, אַזוינע מידע, גייען אין שורות און לאַכן הויך און
געזונט און רעדן צווישן זיך. פיינע הערן און דאַמען גייען אויף דעם
טראַטואַר, אַזוי ווי אַמעטום.

איסאק דערועט אַ פּאַליציימאַן, גייט ער צו צו אים און פרעגט
אים אויף דעם ביסל ענגליש, נאָס ער האָט זיך אויסגעלערנט אינדער-
היים:

— וויר איס דילענסי סטריט, פארדאן ?

— דילענסי סטריט ? — קוקט אים דער פאליציימאן אן אין שמיכלט אוודאי פון דעם רויטן העמדל מיט די שמאלע הויזן. אָבער ער טוט עס אַזוי, אַז דער פרעמדער זאָל עס נישט באַמערקן — יו טעיק דהאַט קאַר. סי, דהאַט קאַר, ענד גאַ סטרעיט טו דילענסי סטריט.

איסאק האָט זיך נישט געווונדערט, פאַרוואָס ער האָט נישט פאַר- שטאַנען אפילו איין וואָרט. וואָרים דער קלאַנג פון די ווערטער איז גע- ווען אַזוי אויסגעמישט און אַזוי מאַדנע אויסגעצויגן און פּמעט ווי אומ- הערבאַר, אַזוי ווי ער וואָלט נישט גערעדט מיט דער צונג, נאָר אַרויס- געשאַסן די ווערטער פון דער נאָז אַרויס, אָבער דאָס, וואָס דער פּאָליציי- מאַן האָט אָנגעוויזן אויף דעם טראַמוויי, האָט פּמעט ווי געראַטעוועט די סיטואַציע. איסאק האָט אים באַדאַנקט מיט אַ הייב אינדערהייך פון זיין צעדרייטן הויט און איז מיטן קליינעם, שטרויענעם רענצל אַוועקגעגאַנגען צום טראַם. און ווען ער איז געזעסן אין קאַר אויף דער שטרוי-געפלאַכ- טענער פאַנק און זיך געוויגט אַהין און אַהער פון דעם, וואָס די קאַר האָט זיך געדרייט גאַס איין גאַס אויס, האָט ער געפרוּווט נאָכמאַכן דעם פּאָליציימאַן און עס איז באַ אים אַרויסגעקומען עפעס מאַדנע און קאַמיש.

איסאק האָט געהאַלטן דאָס שטרויענע רענצל אויף זי קני און גע- היט דעם קאַנדוקטאָר. וואָרים דער קאַנדוקטאָר איז גראַד געווען אַ רוי- סיש-ידישער בחור פון אַדעס און זיך שיער נישט צעלאָזט דאָ אין דער קאַר אַרויסצווייזן זיין שיינעם אַדעסער רוסיש, ווען ער האָט נישט מורא פאַר אַ פאַרבאַהאַלטענעם אינספּעקטאָר. . . יעדער פאַסאָשיר איז דאָ מעג- ליך אַ פאַרבאַהאַלטענער אינספּעקטאָר. אָבער דילענסי סטריט וועט ער פאַר אים אַ געשריי טון.

איסאק האָט דערפאַר געהיטן דעם אויסגעשמירטן בחור מיט דעם פאַרשמאַלצעוועטן רעקל און מיט צוויי קעשענעס, וואָס זענען אַוועקגע- שטאַנען פון רעקל אַזוי ווי צוויי טאַרבעס פּויל מיט געלעט. צום סוף, האָט דער קאַנדוקטאָר אַרויסגעזונגען אויף אַ קול: דילענסי סטריט, מאַמאַליגע מיט ברינזע, דילענסי סטריט !

איסאק איז אַראָפּ פון קאַר און האָט זיך געלאָזט גיין, זוכנדיק דעם
נומער הונדערט מיט אַכצן. דאָס איז אים אָנגעקומען זייער גרינג, און
אין אַ מינוט, אַדער צוויי, איז ער שוין געווען אין דער אָפּענער טיר
פון זיין באַבעס שטוב.

— איציקל! — האָט זיך שבע געטון אַ כאַפּ מיט ביידע הענט
באַם קאַפּ.

— באַבע!

און איסאק האָט אַראָפּגעלאָזט דאָס רענצל אויף דער פּאַד-
לאַגע און איז אַרויפגעפאַרן אויף זיין באַבע שבע. זי געקושט אין ביי-
דע באַקן. און זי האָט אים אויך געקושט אין ביידע באַקן, און דערנאָך
האַבן זיי זיך איינס דאָס אַנדערע אָפּגעלאָזט פריי. און עס האָט זיך אָן-
געהויבן:

— איציקל!

— באַבע!

— ווי קומסטו אַהער?

— מיט דער באַן, מיט דער שיף אין מיטן טראַמוויי.

— פאַרוואָס האָסטו נישט געשריבן, אַז דו קומסט?

— נישט געווען קיין צייט.

— וואָס טוט דער טאַטע, די מאַמע?

— ווען איך האָב זיי פאַרלאָזט, געזונט.

— און די מאַמע דיינע האָט דיך געלאָזט פאַרן?

— נישט געלאָזט. אַבער געמוזט.

— וואָס הייסט, געמוזט?

— באַדאַרפט שטיין צום פריזיוו.

— גלייך געטון, — פרייט זיך די באַבע שבע — ווען איך האָב

עמעצן צו שיקן נאָך דעם זיידן מאַניסן.

— ווען קומט דער זיידע געוויינלעך אַהיים?

— אָט באַלד. ווען די זון זעצט זיך.

— וועלן מיר וואַרטן, ביז ער וועט אַהיימקומען.

— איציקל! — האָט שבע ווידער אַמאָל אָנגעהויבן מיט איר קווי-

טשיק קיל.

- באַבע ?
- ווי אזוי האָסטו אַליין געטראָפֿן ?
- וואָס בין איך, אַ קליין קינד ?
- און מען האָט דיך אַרײַנגעלאָזט פֿריי.
- מען האָט מיך נאָר געפֿרעגט, צי איך האָב געלט.
- נו ?
- האָב איך זיי געוווּן געלט.
- נו ?
- נו, האָט מען מיך געהייסן גיין מאַרש.
- אוי, איציקל, איז אונז דאָ געווען סקוטשנע. האָסט גלייך געטון, וואָס דו ביסט געקומען.
- באַבע, אַ גלאַז טיי און אַ סעכערייל ? — האָט איסאַק זיך גע-
מאַכט היימיש.
- באַלד, מיין קינד. נעם און וואַש פֿון זיך אַפֿ דעם שטויב פֿונם
וועג.

איסאַק האָט אַראָפּגענומען זיין הוט און דאָס מאָדנע ברייטע רעקל און איז געבליבן אין דעם רויטן העמד מיטן גאַרטל אַרומגעאַרטלט. דאָס האָט אים געגעבן אַ שלאַנקן אויסזען און די פּעך-שוואַרצע האָר זענען געפאַלן אויף צוריק פֿון דעם ווינקלדיקן שטערן און געגעבן זיין פֿנים אַ דורכגעלייטערטע וויסקייט.

שבע האָט אָנגעצאָפֿט אַ טשייניק וואָסער און צוגעשטעלט טיי. זי האָט אָנגעקוקט איר אייניקל און הנאה געהאַט פֿון זיין איידל, שיין פֿנים. דערפֿאַר האָט זי געבראַכט אַ ווייס, פֿריש האַנטוך און דערלאַנגט איסאַקן און אים אָנגענומען באַ דער האַנט און אַרויסגעפֿירט צום קראַן אין קאַרי-דאָר אַריין. איסאַק האָט זיך גוט אויסגעוואָשן אין קאַלט וואָסער, געלאָזט צאָפֿן דאָס וואָסער פֿון קראַן זייער שטאַרק און קרעפֿטיק, און דאָס וואָסער האָט געפֿאַסטט זיינע האָר און פֿאַרלאָפֿן אין האַלד אַריין. טיף הינטערן העמד. אַ דערפֿרישטער, איז ער אַריין צוריק אין שטוב און זיך געווישט און אַרײַנגעאַטעמט דאָס געשמאַקע, ריינע לייזונג פֿון האַנטוך. איצט איז זיין קאַפֿ האָר געווען אזוי שיין, ווי באַ אַ שיינעם לייב און די אויגן קלאַר און נאָך בריווער, ווי זיי זענען אַלע מאָל, און זיינע ווייסלעך האָבן

געגלאַנצט מיט זייער שפיגלדיקער ווייסקייט, ווי אַפגעקאַכטע ווייסלעך פון אַן איי.

— איציקל! — האָט שבע נאַכאַמאָל זיך געפרייט מיט דער שיינ-
קייט פון איר גאַסט.

— באַבע! וואָס זשע טוסטו דאָ אין אַמעריקע? — פּרעגט איסאַק —
אין ווי פּילסטו אין געזונט? דאַכט זיך מיר, באַבע, אַז דו ביסט יונגער
געוואָרן.

— יא, יונגער געוואָרן — שמייכלט שבע — כּיעל נישט האָבן וואָס
צו טון, נאָר גיין און נעמען יונגער ווערן, וואָס איז דאָ, מיינסטו, אַ לאַנד
וואו מען ווערט יונגער? —

שבע האָט איסאַקן געוואָלט דערציילן, וואָס זי און מאַניס האָבן דאָ
געהאַט אין אַמעריקע, אָבער זי האָט באַלד אויף דער מינוט הרטה געהאַט
און בעסער פאַרפירט מיט אים אַ שמועס וועגן דעם, ווי אַזוי ער קומט
פּלוצלינג קיין אַמעריקע. זי האָט אַנגעגאַסן טיי און געזאַגט:

— יא, דאַכט זיך, אַז דו האָסט געוואָלט ווערן אַ דאָקטאָר?
— שיער, זייער נישט געוואָרן — לאַכט איסאַק — נאָר (מען
האַט דערזען און מיך פון אוניווערזיטעט אַרויסגעוואָרפן.
— אַרויסגעוואָרפן? — דערשרעקט זיך שבע.
— פּראַסט אַרויסגעוואָרפן.
— פאַרוואָס?

— איך האָב געמאַכט אַ לאַך אין צאָרס קאַפּ — האָט איסאַק זיך
געזיגלט. אָבער שבע האָט נישט אויפגענומען דעם ווייץ. זי האָט זיך ווי-
דער אַמאָל דערשראָקן און איבערגעפרעגט:
— אַ לאַך אין קייסערס קאַפּ? ! אוי, איך האָלט נישט
אויס!

— נישט אין זיין קאַפּ, נאָר אין דעם בילד פון קייסער, וואָס איז
געהאַנגען באַ אונז אין קלאַס. מיר האָבן שרעקלעך פיינט געהאַט אינווער
לערער. און דאָרט, וואו ער פלעגט שטיין און מיט אונז לערנען, האָט גע-
האַנגען דאָס בילד פון ניקאָלאָין. האָבן מיר געמאַכט אַ לאַך אין בילד.
מען האָט דערזען, עס איז געוואָרן אַ טומל. ווער האָט געמאַכט דאָס
לאַך אין צאָרס קאַפּ? מיר האַלטן זיך שטאַל און איינן, אַז מיר

ווייסן נישט. האָט מען אונז אַלע אַרויסגעוואָרפן פון אוניווערזיטעט.

— מען האָט אייך דאָן געקאָנט הילף פאַרשיקן — ברעכט שבע אירע הענט.

— דערפאַר בין איך דאָך דאָ אין אַמעריקע — פרייט זיך איסאַק און בייגט זיך צום גלאַז טיי און וופט ענערגיש פון גלאַז. — איך בין אַנטלאָפן, נאָך איידער וואָס-ווען. עס וועט מסתמא דאָרט זיין אַ גאַנצע אויספאַרשונג און מען וועט זוכן איסאַק און איסאַק איז נישטאָ.

— דיין ווידן זוכט מען און דיך וועט מען זוכן. פאַלג מיך אַ גאַנג — לאַכט שבע.

— יא, וואָס טוט דאָ דער זיידע מאַניס? — דערמאַנט זיך איסאַק — עפעס אַייד אין אַ צילינדער-הוט. האָט זיך באַ מיר צוגעשאַרט נאָך באַ דער שיף, צי איך וויל באַ אים אַרבעטן.

— האָסט באַדאַרפט זאַנג, אַז ניין — זאַגט שבע — אַ סך מענטשן ווערן אָפגעאַרט און מען נעמט באַ זיי צו דאָס געלט אין מען לאָזט זיי שטיין אין מיטן שטאָט.

— איך האָב אים געזאַגט, אַז איך האָב צייט. — זייער גלייך.

— אָבער אַז ער האָט געהערט דעם זיידנס נאַמען, האָט ער געזאַגט, אַז דער זיידע אַרבעט באַ אים אין פאַבריק און זיין נאַמען איז — — — טשאַרט וואַזמי! איך האָב שוין פאַרגעסן.

— דזשייקאָב, פרוווט שבע דערמאַנען — דזשייקאָב?

— דאַכט זיך אזוי. און דער זיידע אַרבעט באַ העמדער. — אמת.

— וואָס זשע האָט ער דאָ געוואָלט באַ מיר אויסזאָרן? — פאַרשטייט נישט איסאַק.

— נישט אַלע ווילן אָפנאַרן.

— איך האָב אים סיי-ווי געזאַגט, אַז איך האָב צייט, — טרינקט

איסאק אויס די טיי פון גלאַז ביז צום דנאָ — איך וויל אָבער נישט אַר-
בעטן באַ העמדער. פּוּי! איך וויל זיך אויסלערנען עפעס אַן אַרבעט,
טשאַרט וואַומי, אַן אַרבעט, נישט קיין העמדעלעך!
איסאק האָט געמאַכט אַ קולאַק און מיט אים געוויכטיק אַ טרייסל
געטון אין דער לופט.

די קאקעטקע

עס איז געוואָרן נאָכט. שבע האָט אָנגעצונדן די געז און נישט פאַרגעסן צו ציען איסאַקס אויפּמערקזאַמקייט אויף גאַטס ווונדער. נישט מען גיסט אָן און נישט מען באַשניצט די קנויט, נאָר מען דרייט אויף און עס ברענט. און צי וויל ער אַ שמעק טון צו דעם, איידער עס ברענט. אָבער נאָר איידער עס ברענט. איסאַק האָט געשמייכלט, ווי אַ גרויסער מענטש שמייכלט, ווען אַ קינד דערציילט אים אַ חכמה פון זיין טאַק. ער וויל נישט שמעקן. אייגנטלעך האָט ער אין קיעוו שוין געזען גאַז-פּאַלייכטונג. קיין נייעס. אים ווונדערט פאַרוואָס דער זיידע איז נאָך נישטאָ. אין קיעוו גייען די אַרבעטער אַהיים פון די פאַבריקן ווען עס ווערט נאָר נאָכט. און דאָ, וואָס? דאָ אַרבעט מען נאָך שפּעטער ווי אין קיעוו? צו וואָס טויג עס, אויב מען אַרבעט דאָ אזוי שפּעט... אזוי שפּעט... זע נאָר, עס איז שוין שטאַק פּינצטער און דער זיידע איז נאָך נישטאָ.

— ער אַרבעט אַיבערטאָים — טוט שבע אַ זיפּן — אַיבערטאָים... קיינער נייט אים נישט. וועט זיין אָן איבעריקער דאָלער. נישקשה, עס וועט צונוצקומען.

— איך פאַרשטיי. — ווערט איסאַק טרויעריק און אויף זיין פנים פאַרצייט זיך אַ וואָלקן.

שבע האָט אָנגעקלאַפּט אין דער וואַנט, וואָס האָט אָפּגעטיילט איר

שטוב פון דער שכנטעס שטוב. זי האָט זיך איינגעהערט. ווידער אָנגע-
קלאַפט אין דער וואַנט.

עס האָט זיך באַלד געעפנט די טיר און די שכנטע איז אַריינגע-
קומען און געבליבן שטיין באַ דער טיר אַ פאַרשעמטע, ווען זי האָט דער-
זען דעם שיינעם יונגן בחור. צוויי פון דער שכנטעס קינדער האָבן זיך
באהאַלטן אונטער איר קלייד.

— קומט נענטער, איך האָב אַ גאַסט, — האָט שבע מיט פרייד
געזאָגט — מיינס אָן אייניקל.

— פון יוראַפּ? — האָט די שכנטע אָפגעכאַפט דעם אַטעם און
מורא געהאַט צו קוקן אויף איסאַקן.

— פון יוראַפּ.

— איך'ל לויפן זאָגן מיין טאַכטער — האָט די שכנטע געטון אַ
נעם דאָס קלייד אירס מיט ביידע קינדער און איז אַן אָנגעבויגענע אַוועק
פון טיר.

— מיין שכנה - דערקלערט שבע איסאַקן — איר מאַן איז אַ שוחט
און זיי האָבן אַ טאַכטער איז זי... נאָר איך וויל דיר נישט אויסזאָגן-
וועסט אַליין זען.

איסאַקן איז געוואָרן אומהיימלעך פון דעם. זאָגן עפעס, האָט ער
מורא געהאַט, און דאָס, וואָס ער שווייגט, איז אויך נישט גוט. עס איז
אַבער שוין געווען צו שפעט עפעס צו זאָגן, וואָרים דורך דער טיר האָט
געטון אַ וואָרף זיך אַריין אַ געשטאַלט פון אַ יונג מיידל. דאָס איז געשען
אַזוי: דאָס מיידל האָט נישט געוואָלט אַריינגיין, און די שוחטקע האָט
דווקא יאָ געוואָלט, אַז זי זאָל אַריינגיין. האָט די שוחטקע גענומען און
אַריינגעשטופט איר טאַכטער צו שבען אין שטוב אַריין מיט געוואָלט.

פון דעם זאַמאָך, האָט דאָס מיידל געטון אַ לויף ביז אין מיטן
שטוב. און דאָ, פונקט אין דער מיט שטוב, איז זי געבליבן שטיין מיט
אַ ביסל צעשפרייטע פיס. אירע פעך-שוואַרצע האָר, די פאַרדרייטע אין
אַ שווערן רונדן קובליק, האָבן זיך פון דעם לויף איצט אויפגעעפנט און
אַראָפגעפאַן אין אַ שווערן, עטוואָס נאַכלעסיק געהאַלטענעם צאַפּ. דאָס האָט
דעם מיידל צוגעגעבן אי אַ ביסל נאַכגעלאָזטקייט און אויך אַ ביסל חן. זי
האָט אַבער באַלד מיט ביידע הענט און מיט גיכע באַוועגונגען פון אירע

לאַנגע, ביינערדיקע פינגער דעמדאָזיקן זאַפּ איבערגעפלאַכטן און צוריי-
פּאַרדרייט אין אַ קובליק, וואָס האָט מיט זיין שווערקיט, ווי שיער נישט
אַריבערגעוויגן איר קליינעם קאַפּ.

שבען איז געווען אַ פינצטערע בוישהפּון דעם, ווי אַזוי די שוחטקע
האַט אַריינגעשאָסן דאָס מיידל אירס אַהער אין שטוב אַרײַן, און עס האָט
שוין שבען באַנג געטון אויף דער גאַנצער זאָך. נאָר עס איז שוין געווען
פאַרפאַלן. דאָס מיידל איז שוין דאָ און מיט איר מאַמען. האָט שבע זיך
אַנגערופן:

— איציקל, דאָס איז אונזער שוחטקעס טאַכטער, לאה.

— זייער צופרידן אייך צו קענען — איז איסאק צוגעגאַנגען און
געגעבן זיין האַנט דעם מיידל, וואָס איז נאָך אַלץ געשטאַנען אינמיטן
שטוב מיט אירע פיס, אַזוי ווי איינגעשפאַרט אין דער פּאַדלאַגע.

דאָס מיידל האָט איר ביינערדיק הענטל, דאָס ווייסע, געגעבן אי-
סאַקן מיט אַזאַ באַוועגונג, ווי זי וואָלט עס אים געשאַנקען אויף תּמיד.
איסאק האָט געטון מיט זיין שיינער און קרעפטיקער האַנט אַ דריק צו-
נויף דעם מיידלס הענטל, אויך אַ שטאַרקן טרייסל געטון דאָסדאָזיקע
הענטל מיטן מיידל צוזאַמען. און עס איז אים עפעס געוואָרן פּריקרע פּון
קאַלטיקייט פּון דעם מיידלס האַנט. האָט ער דיִדאָזיקע האַנט אָפּגעלאָזט און
אַריינלייגנדיק זיינע ביידע הענט אין די קעשענעס פּון זיינע הויזן, האָט
ער גענומען שפּאַצירן איבער דער שטוב. די שמאַלע הויזן האָבן אים גע-
מאַכט שלאָקן. עס איז געווען לאהן אַ ווונדער, ווי אַזוי ער האָט געקאַנט
אויף זיך אַרויפּשלעפּן אַזוינע שמאַלע הויזן. זיי זענען געלעגן אויף זיינע
פיס אַזוי אָנגעצויגן, ווי אַן אויבערשטע הויט, און בשעת ער האָט גע-
שפּאַצירט, האָבן זיך זיינע קניען שאַרף אַרויסגעשניטן און די קנייטשעלעך
באַם שלאָס פּון זיינע קניען האָבן געהאַט אַלע חנען אין דער
וועלט.

— וואָס זעצסטו זיך נישט, לאה ? זיך. — האָט שבע זיך אָנגערופן,
וואָרים זי האָט נישט געקאַנט ליידין דאָס שטילשווייגן. די שוחטקע איז
שוין געשטאַנען באַ דער אָפּענער טיר גרייט אויף אַוועקצוגיין, און אויף
איר פנים איז געווען יענער צופרידענער שמייכל פּון אַ מאַמען, וואָס זעט
גחתי אין איר קינד.

לאה האט זיך אנדערגעזעצט. דאָס האָט זי געטון זייער נאַכלאָזיק, אַזוי, אַז זי איז פּמעט געזעסן אויף אַ שפיץ בענקל און איר קלייד איז פון איין זייט אינגאַנצן געלעגן מיט אַ שיינעם בויג אויף דער פּאַדל־אַגע, און גרויסע שטיקער פון אירע ווייסע זאַקן האָבן זיך אַרויסגעזען. אַזוי איז לאַה געזעסן אַ ביסל. איר בלאָס, איידל פנים אין אַ לייכטן שמייכל, אַ פּאַרטראַכטייט און אַ צעווייטיקדיקייט און אַ מיידלשע פרומקייט און אין דער אייגענער צייט שפּילעוודיקייט האָבן זיך געביטן אַראָפּ און אַרויף אויף איר געזיכט. זי האָט זיך דערמאַנט און אַראָפּגעצויגן איר קלייד אַ ביסל נידעריקער איבער די אויפגעדעקטע זאַקן. אָבער זי האָט דאָס גע-טון גלייך ווי זי טוט עס פון אַזאַ געווינהייט און אַן קיין שום געפיל פון אויפּמערקזאַמקייט פון איר צד, חלילה.

— וווּ איז מיסטער מאַניס ? — האָט דאָס מיידל גלאַט אַזוי גע-פרעגט.

— נאָך נישט געקומען פון דער אַרבעט, קינד.

— ווייסט ער נאָך נישט, אַז איר זענט דאָ. — דאָס מאַל האָט זי שוין געזאַגט נישט דירעקט צו איסאַק, אָבער עס האָט דאָך נישט געקאַנט זיין געזאַגט צו עמעצן אַנדערש.

איסאַק האָט, ווי אַ זייגער, וואָס קלינגט צו דער מיניא, באַלד גע-ענטפּערט :

— גיין.

און ווי איז געווען די ריינע ? — הייבט לאַה אויף אירע אויגן פון די גרויסע כּמאַרעדיקע ברעמען אירע.

— אַ נישט שלעכט — ענטפּערט איסאַק אין קורצן.

— און ווי געפּעלט אייך אַמעריקע ? — פרעגט לאַה מיט אַ שמייכל, אַ פּאַרפירענעם, אַ בריענדיקן.

— אַמעריקע ? ! — שטעלט זיך אָפּ איסאַק און באַטראַכט לאַה און נעמט זי דורך מיט זיינע אויגן און גיט אַ טראַכט : „אַ קאַקעטקע — אָבער אַן אינטערעסאַנטע.“ און זאָגט אין דער הויך — עס מוז זיין אַן אינטערעסאַנט לאַנד !

— איר וועט ערשט אַנקוקן, — זאָגט לאַה און ציט אויס איר

גארטל אזוי, אז איר האלדו ווערט לענגער, העכער און איר פנים שארפער נאך ווי עס איז.

— וואָס אָנקוקן? — מיטט זיך אַרײַן שבע.

— אמעריקע — זאָגט איסאַק, אַרױסכאַפּנדיק דאָסדאָזיקע וואָרט באַ לאַהן פּון מויל אַרױס.

— דאָ איז דאָ יושר... — זאָגט שבע, צײַלנדיק די ווערטער און אזוי ווי מיט אַ שטײל געזאַנג.

— דאָ איז געווען אײַברעהעם לײַנאַלן — באַרימט זיך לַאה.

— איך האָב געלײענט וועגן אים. אַ פּראָסטאַק זאָז און אַ גרויסער מענטש — פּאַרט איסאַק מיט זײַנע פּינגער דורך עטלעכע מאָל דורך זײַנע האָר פּון קאַפּ.

לַאה האָט שוין אין דער מינוט חשק געהאַט צו האַלטן דעמדאָזיקן קאַפּ מיט די שײַנע האָר אין אירע הענט. זי האָט געפּילט, ווי אירע הענט ציען זיך אַנעם צו טון דעם קאַפּ. פּונדזאַנען עס איז צו איר גע-קומען דאָסדאָזיקע געפּיל, ווייטט זי נישט, צי זי האָט ערגעץ אין אַ בוך געלײענט. זי האָט זיך פּאַרשעמט און געביסן גערועז מיט אירע קלײַנע צײַן די אונטערשטע לײַפּ. זי האָט אײַבערגעזורט דאָס, וואָס איסאַק האָט געזאָגט „אַ פּראָסטער און אַ גרויסער מענטש ו“ אָבער זי האָט געוואָלט רעדן פּון אַנדערע זאַכן. זי האָט פשוט געוואָלט אים הערן רעדן, נישט נאָר אָפּגעהאַקטע ווערטער, נאָר ער זאָל רעדן אַ סך, ער זאָל זיך דער-היצן און וואַרפן מיטן קאַפּ און טרײסלען מיט די האָר. און זאָל זיך אַנגי-דערשטעלן מיט אײַן פּוס אײַנגעבויגן. זי וויל זען זײַנע קניען און די קלײַנע קנייטשן, וואָס עס ווערן אויף זײַנע הויזן, בשעת ער בײַגט אויס די קניען. אָבער זי איז אײַנגאַנצן געווען אומבאַהאַלפּן. זי האָט פשוט נישט געוואוסט, ווי אזוי אַרױסצורופּן אַ געשפרעך, און, לַמשל, ווען זי איז מיט אים אַלײַן אויג אויף אויג, וואָלט איר שוין גרינגער געוואָרן. אָבער דאָ איז נישט באַקוועם. און עס איז נאָך צו פּריי. און זיך אויפהײַבן און אַרױסגיין פּונדזאַנען, האָט אויך נישט געפּאַסט. זי וואָלט פּאַרלױרן אַ סך אין איר מוטערס אויגן. זי מוז וואַרטן, ביז די מאַמע אירע וועט זי קומען וואָסן אַהיים.

וי איז געפאלן אויף א פלאץ און געזאגט:
 — האָט איר עפעס געבראַכט פאַר דער באַבען?
 — ניין, ער האָט מיר גאַרנישט געבראַכט, — האָט שבע געענט-
 פערט — א-יא, האָט מיר גאַרנישט געבראַכט, איסאַק?
 — אין איילעניש געפאַרן, באַבע, ווי האָב איך געקאָנט?
 — האָט איסאַק מיט זיין באַס-שטימע, ווי זיך זייער טיף פון האַרץ באַ-
 קלאָגט.

— דו אַליין ביסט באַ מיר די בעסטע מתנה — זאָגט שבע מיט
 אַ פריידיקן שמיכל אויף איר פנים.

— דאָס הייסט ליב האָבן — רופט זיך אַפּ לאה.
 — וואָס דען האָסטו געוואָלט, איך זאָל מיין אייניקל פיינט
 האָבן — האָט שבע ווי זיך באַליידיקט — אוודאי האָב איך אים
 ליב.

— איך בין אייך מקנא — זאָגט לאה און האָט באַלד חרטה
 אויף דעם, וואָס זי האָט געזאָגט, אָבער זי פאַרריכט אירע ווערטער
 מיט דעם, וואָס זי זאָגט: — נישט אייך, שבע, בין איך מקנא, נאָר אייער
 גאָסט.

— מיט וואָס? — פאַרשטייט נישט שבע. און זי קוקט אָן אי-
 סאַקן און עפעס געפעלט איר נישט זיין אַרומגיין איבער דער שטוב.
 איסאַק באַמערקט ווי די באַבע קוקט אים אָן. עס איז אים קלאָר,
 וואָס דאָס מיידל וויל מיט אירע קליגערישע רייד, נאָר עס ווונדערט
 אים יאָ גראַד, וואָס דאָס מיידל קלאַפט מיט אירע רייד, אַזוי ווי
 מיט אַ האַמער אויף זיינע נערוון און זי מאַכט זיך נמאָס אין זיינע
 אויגן. און דאָס וויל זי מן הסתם נישט. ער קוקט אָן דאָס מיידל פון
 דער קרוב, און כאַפנדיק פון איר זיינע אויגן, טראַכט ער, אַז
 זי מוז מסתמא זיין זייער אַ פראַסטע. דאָס מיידל טוט זיך אירס. זי
 שלעפט דאָס געשפרעך אַהין, ווהיז זי וויל עס פאַרשלעפן. זי זאָגט צו
 שבען:

— מיט דעם, וואָס איר ליבט אים.
 — מען וועט דיך אויך ליב האָבן, וואַרט נאָר. וואַרט — טרייסט
 זי שבע.

— מיך זי ! — דרייט דאָס מיידל מיט איר קאָפּ אויף
ניין.

באלד האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּ פון יענער זייט וואָנט.
— דאָס מיינט מען מיך — האָט לאַה זיך אויפגעהויבן און אַרויס-
געלאָפּן.

לה.

א טרויעריקע מעלאָדיע

— צו מיינע שונאימס קעפ, וואָס עס האָט זיך מיר געהלומט נעכטן אין פאר צוויי נעכטנס, זאָל אויסגיין צו זייערע קעפ! זע נאָר, ווער עס איז דאָ, נאָך דיך האָט מען דאָ באַדארפט. . . — אזוי זאָגנדיק, איז מאַניס געבליבן שטיין באַ דער טיר, ווען ער איז אַהיימגעקומען פון דער אַר-בעט אין דערזען באַ זיך אין שטוב זיין אייניקל, איציקלען. מאַניס האָט געשאַקלט מיט זיין קאָפּ און אויף זיין פנים איז געווען דער אויסדרוק פון באַדויערן. און עס האָט זיך געדאַכט, אַז אַט באַלד וועט ער זיך צעוויינען.

דאָס יידישע פנים האָט אָבער דאָס מאָל אָפּגענאַרט. מאַניס האָט זיך נישט צעוויינט, נאָר, פאַרקערט, זיך גאָר צעשמייכלט. כאָטש דאָס שמיי-כעלע זיינס איז געווען מער אויסגעמישט מיט טרויער, ווי מיט פריילעכ-קייט. אָבער געשמייכלט האָט ער פאַרט. מען מוז מודה זיין, אַז מאַניס האָט געשמייכלט, בשעת ער איז צוגעגאַנגען אַ ביסל נענטער אַקעגן זיין גאַסט, וועלכער איז שוין אויך אין דער מינוט אויפגעשפרונגען פון זיין אָרט און אַקעגנעלאָפּן באַגעגענען דעם זיידן. דאָס אייניקל מיטן זיידן זענען אַרויפגעפאלן איינס דאָס אַנדערע מיט קאָפּ אויף האַלז און זיך אַרומגענומען מיט די הענט און זיך שטאַרק צוגעהאַלטן אַ ביסל. ביז שבע האָט אָנגעשריגן, אַז עס איז שוין גענוג און אַז מען מעג זיך שוין אָפּלאָזן. דעמאָלט האָט איסאַק פרייגעלאָזט מאַניסן.

מאניס איז געווען אזוי מיד, אז ער איז שיער נישט אומגעפאלן.
 בלייבנדיק אזוי שטיין אינמיטן שטוב זאן אן אַנשפאַר.
 — טעזי, איך פאל שוין פון די פיס — האָט מאַניס געזאָגט און
 אין שפּאַס געמאַכט אַ באַוועגונג, ווי ער וואָלט אויסגעשפיגן אין אַ זייט
 אַריין. ער איז נישט געפאלן און זיך געדרייט מיט זיינע שווערע, אזוי
 ווי מיט פֿרײַ אַנגעגאַסענע פיס, אויף איין אָרט. זיינע צעקנייטשטע הויזן,
 וועלכע האָבן זיך פון גרויסקייט אין זייער מאָס, נאַכגעשלעפט אויף דער ערד
 און זיין אַמאָליק בייכל, וואָס איז איצט געהאַנגען אויף אים, ווי אַן אַנ-
 געשטאַפטס און נישט קיין אייגנס, און דער אַמעריקאַנער האַרטער קאַפע-
 פֿיש, וועלכער האָט אויך פון זיין גרויסקייט, אין דער מאָס, געהאַנגען
 און זיך אַנגעשפּאַרט אויף מאַניסעס צוויי אויערן און זיי מיט זיין גע-
 וויכט אַ ביסל איינגעפלאַטשט. און דערצו דער אַמעריקאַנער ראַק מיט די
 קנעפּ ביז צום האַלז און מיט קליינע לעצעלעך און מיט שמאַלע אַרבל, פון
 וועלכע די הענט האָבן פּמעט אינגאַנצן אַרויסגעשטעקט, און די
 שטיקלעך באַוול, וואָס האָבן געהאַנגען אויף מאַניסען — דאָס אַלץ, האָט
 מאַניסן צוגעגעבן אַ שפּילדיקן אויסזען, פון איינעם, וואָס האַלט אין גיין
 צו גרונט.

שבע האָט עס אָבער, ווי עס ווייזט אויס, נישט געוואָלט דערלאָזן,
 אז דער איינדרויק זאָל אזוי בלייבן און זי האָט פּמעט ווי זיך צעבייזערט,
 אָבער זי האָט עס געטון אזוי קונציק, אז דער ביזער אירער איז געווען
 אין אַ גוט-ווערטליקן וועג.

— זע נאָר, ווי ער שטייט, אזוי ווי די וועלט, זיינע, וואָלט אונ-
 טערגעגאַנגען... נעם און גיי און וואָש דיך אָפּ, וועט דיר ליכטיק ווערן
 אין די אויגן.

מאַניס האָט גיך אויפגעקנעפּלט די שורה קנעפלעך פון זיין ראַק.
 אויך אַראָפּגענומען דעם האַרטן קאַפּעלזש און אַרויסגעגאַנגען זיך וואָשן.
 בשעת ער האָט זיך געוואָשן, האָט מאַניס געטראַכט שלעכט אויף שבען.
 איר איז גרינג צו זאָגן יענעם מוסר... און צוליב וואָסערע שוואַרצע יאָר
 איז איציקל אַהערגעקומען? און אפשר איז שבע גערעכט... די וועלט
 איז נאָך נישט אונטערגעגאַנגען. היינטיקע וואָך וועט זיין אַ גוטע וואָך.
 אײ, וואָס מאַניס איז נישט געווינט געוועזן באַ זיין טאַטן צו אַרבעטן... .

איז דאך זיין טאטע שולדיק... אז חויל איז צו דעם, וואס קאן א מלאכה!

אזוי האט מאניס געטראכט בשעת ער האט זיך געוואשן און געמישט זיין פנים און שוין איצט געשמייכלט און גערעדט צו אי-ציקלען:

— האסט אודאי געקאנט מיינען, מי יודע און וואס פאר א פא-לאץ דיין זידע ווינט...

— איך בין נישט אנטוישט, זידע — פארלויפט איסאק מאניסעס רייד. אבער מאניס לאזט אים נישט רעדן.

— און האסט געמיינט, אז דו וועסט טרעפן דעם זידן דיינעם אין די שיינע סאמעטענע שטעק-שיך מיטן ליולקע-ציבעק אין זיין מויל, זיצט-דיק בא דער אפענער גמרא...

אבער גאר פלוצלינג האט מאניס איבערגעריסן זיינע רייד און זיך אנידערגעזעצט באם טיש. ער האט געפילט, ווי זיינע פיס ווילן זיך אי-בערברעכן פון מידקייט. עס איז אין זיי, אין דער מינוט, נישט געווען קיין איין גאנץ ביינדל און אונטער דער הויט זענען ארומגעלאפן קליינע שפיוולעך, געיאגט זיך אראפ און ארויף פון די פאדעשוועס ביז צו די קניען, און די פיאטעס האבן געשרפעט, און אפילו די שיך פאדעשוועס זענען געווען אנגעוויקט מיט פריענדיקן שווייט. חוץ דעם אלעמען האט מאניס געפילט א חייטיק אין די פלייצעס און אין ביידע דיכן. און דאס גראבע פלייש פון ביידע הענט האט געצויגן, ווי עס וואלט דארט אנגע-נומען א געשוויר. און די פינגער האבן געפלאמט און געבראכן און האבן זיך קיין ארט נישט געקאנט געפינען. בייגט ער זיי איין, טוט וויי. גלייכט ער זיי אויס, טוט ווידער וויי. — וויי געשריגן, האט מאניס געטראכט, וויי געשריגן, וואס וועט זיין מיט מיינע פינגער?

מאניס האט באטראכט זיין אייניקל און טרערן האבן זיך אים גע-שטעלט אין די אויגן. איציקל איז איצט געשטאנען באם אנדערן ברעג טיש, א הויכער און א גלייכער.

— און וואס מאכן טאטע-מאמע? — האט מאניס קוים פוח געהאט צו פלאגטערן מיט דער צונג.

— א דאנק, געזונט — ענטפערט איסאק מיט א לייכטן בויג פון זיין שיינעם קאפ און טוט דערביי א טרייסל מיט זיינע האר.

— און די מאמע דייע לאכט נאך אלץ ? — פרעגט ווידער מא-
 ניס. און דערמאנט זיך, אז איציקלס מאמע האט תמיד ליב צו לאכן א סך
 און געזונט לאכן.
 — די מאמע ? אודאי לאכט זי אזוי ווי אלע מאָל — פארטראכט
 זיך איסאק בשעת ער ענטפערט.
 — און זיך געלאזט פארן ?
 — געמוזט.
 — וואָס הייסט געמוזט ?
 — דעם קייסער אַ לאַך אין קאָפּ געמאכט — מישט זיך אַרײַן
 שבע, אויסשטרעקנדיק איין האַנט אין דער לופטן צו באַווײַן אַהין פון
 יענער זייט ים.
 — באַמח ? ! — שטעלט אָן מאַניס צוויי גרויסע ליפן.
 — כמעט — שמייכלט איסאק.
 — אַי, ס'איז דאָך אַן אַנטיק — ווערט שוין מאַניס אָן אויפגע-
 לייגטער — אַיי, אַיי, ווי כ'בין אַ ייד, אַן אַנטיק, אַ לאַך אין קאָפּ.
 — נישט אין זיין קאָפּ — שעמט זיך איסאק און עס איז אים שוין
 פאַרדריסלעך פאַרוואָס ער האָט אינגאַנצן דערציילט דעמדאָזיקן עפיזאָד
 מיט דעם קייזערס בילד.
 — אין וועמענס דען קאָפּ ? — דערשרעקט זיך שיער נישט
 מאַניס.
 — אין בילד... אין בילד... — לאַכט שבע און פליעסקעט מיט
 ביידע הענט.
 — וואָס פאַר אַ בילד ? — וויל מאַניס פאַרשטיין וועגן וואָס דאָ
 האַנדלט זיך.
 — עס איז נישט וויכטיק, זיידע — זאָגט איסאק און עס הערט זיך
 אין זיינע ווערטער אַ טאָן פון איינעם אָן עלטערן מענטש, וואָס רעדט
 צו אַ קינד — אין אַזוי ווערזיטעט האָט באַ אונז געהאַנגען אויף דער
 וואַנט דעם קייזערס בילד.
 — נו, נו, — האָט מאַניס אויפגעשפיצט זיינע אויערן.
 — זענען געאַנגען חברה און האָבן אויסגעריסן אַ לאַך אין קאָפּ
 פון בילד.
 — נו, נו, נו.

— אין אז מען האט דערזען דאָס לאַך. איז געוואָרן אַ גרויסער
טומל.

— נו, נו, וואָס האָט מען געטון?

— מען האָט געוואַלט וויסן, ווער עס האָט דאָס שטיקל אָפּגע-

טון.

— נו, נו, נו.

— ווילן חברה דאָך נישט אויסזאָגן. כאַטש, בראַט זיי לעבעדי-

קערהייט.

— דער סוף?!

— דער סוף! האָט מען אונז אַלע אַרויסגעטריבן פון אַונווער-

זיטעט.

— אוי, אוי.

— און חוץ דעם, אַלע אונז אָנגעקלאַגט.

— מיט וואָס שמעקט אַזא זאך?!

— עס שמעקט! — האָט איסאַק אַ מאַך געטון מיט דער האַנט —

דערפאַר בין איך אַוועק קיין אַמעריקע.

— ווי באַלד אַזוי, איציקל, איז דאָך דיין מול נישט ווייט פון

מיין מול. . . גיב זשע, שבע, וועטשערע. וואָס זאָגסטו, וועסט געבן ווע-

טשערע? — האָט מאַניס געשאַרט דעם טיש מיט זיינע הענט — און

אייברעם ווייטט שוין וואָס פאַר אַ גאַסט מיר האָבן?

— ניין. אייברעם איז עפעס היינט נאָך נישט אַרויטגעקומען. —

זאָגט שבע אַ פיל באַזאָרגטע.

— מסתם באַלד קומען — טרייסט מאַניס — איי, דרייען זיך דאָ

אַרום לַמַד-וַאוּניקעס אין אַמעריקאַ. וועסט אַ קוק טון אויף אייברעמען.

קוק, איציק, אויף אים און שווייג. שאַ, אַט קומט ער שוין. כּוּהער זיינע

טריט. אייברעם, גיכער, מיר האָבן אַ גאַסט!

— אין טיר באַווייזט זיך אייברעם מיט דער ליולקע אין מויל. ער

בלייבט שטיין אויף דער שוועל פון טיר, קוקט אויף איסאַקן.

— שנעמט זיך נישט, קומט נענטער — מיינטערט מאַניס דעם דער-

שראַקענעם אייברעמען.

— האַלאָה! — שטרעקט אייברעם זיין שווערע האַנט צו איסאַקן.

— זרעס וואָס! — ענטפערט איסאק אין נעמט אָן אייברעם
 האַנט.
 — כ'פאַרשטיי. מסתם געווען אַ סאָלדאַט באַ פאַניען — זאָגט
 אייברעם.
 — כעט — האַלט זיך איסאק פון וועלן לאַכן.
 — וואָס אזוי שפעט? — קרימט זיך זעב.
 — אָן אומגליק.
 — וואָס? !
 — אויס! — גיט זיך אייברעם אַ קלאַפּ מיט ביידע שווערע הענט
 אין די זייטן.
 — וואָס האָט זיך פאַרלאָפּן?! — קאָן שוין שבע נישט אויס-
 האַלטן.
 — מיט איין בלאָז וועט מען אַלץ איבערקערן... און אויס! —
 זיפצט אייברעם.
 — וואָס וועט מען איבערקערן?
 — דילענסי סטריט!
 — דילענסי סטריט?
 — יאָ.
 — וווּ האָט איר עס געהערט?
 — דער פּאָליסמאַן האָט מיר דערציילט.
 — פּונדאָגען ווייסט ער?
 — וואָס הייסט פּונדאָגען? פון די הויכע פענצטער — זאָגט איי-
 ברעם מיט אַ טרויעריקער שטימע.
 — ווען וועט מען דאָס איבערקערן דילענסי סטריט?
 — וואָס הייסט ווען? ווען זיי וועט זיך פאַרוועלן.
 — טאַקע, באמת?
 — אז דער פּאָליסמאַן זאָגט, ווייסט ער וואָס ער זאָגט.
 — נו, און ווהיין וועלן מיר גיין? — פרעגט מאַניס.
 — מיין דילענסי סטריט! — וויל אייברעם שיער נישט זיך צעוויי-
 בען, ווען ער וואָלט נאָר געקאָנט.
 — אַ שייגע חתונה... — זאָגט מאַניס צו זיך אין דער באַרד
 אַרײַן — האָסטו שוין געהערט אַזעלכעס אין דיין לעבן, אז מען זאָל

איבערקערן אזא גאס, ווי דילענסי סטריט — דאָס האָט שוין מאַניס גע-
זאָגט דירעקט צו איסאַקן.

— וואָס-וואָס, ווען עס וועט אמאָל געשען, אָדער פאַר אונזערע
אויגן, אָדער פאַר אונזערע קינדערס אויגן — האָט שבע צעשלאָגן מיט
אירע ווערטער די גאַנצע טרויעריקע שטימונג — דערווייל לעבן מיר
נאָך אין מען באַדאַרף זיך זעצן עסן וועטשערע. קינדער, גייט צום טיש.

באַם עסן זענען אלע געווען שטיל. דורך די צוויי אָפּענע פענצ-
טער האָט אַריינגעקוקט דילענסי סטריט און נישט נאָר אַריינגעקוקט, נאָר
אויך אַריינגעשריגן, אין דאָ אין שטוב באַ מאַניסן, האָט מען שטיל גע-
געסן אין געטראַכט וועגן דעם שווערן מזל, פון וועלכן נישט נאָר מענטשן
קאָנען זיך נישט אויסרייען, נאָר אויך גאַנצע גאַסן.

נאָך דער וועטשערע איז אייברעם אַוועקגעגאַנגען. און מאַניס, שבע
און איסאַק זענען געבליבן אלע דריי אין שטוב. עס האָט זיך אָנגעהויבן
מיט דעם, וואָס מאַניס האָט געפרעגט:

— שעם זיך נישט, איציקל, האָט געבראַכט עפעס געלט?

— כ'האַב.

— מ'באַדאַרף אַראַפּלויפן קויפן אַ בעט.

שבע קוקט אָן מאַניסן מיט פאַרווורף.

— קוק מיך נישט אזוי אָן — זאָגט מאַניס — וווּ וועסטו אים פאַ-

לייגן?

— אַ, איך וועל זיך אַריבערטראָגן אין אַ האַטעל — פּרובירט

איסאַק

— וווּ האַסטו דאָ האַטעלן? — לאַכט מאַניס — דו מיינסט, עס

איז אינדערהיים.

— און איכ'ר אים דען לאָזן גיין אין אַ האַטעל — מישט זיך

אַריין שבע.

דאָס וואָס איך זאָג, דאַרף מען דאָך אַ בעט — זאָגט מאַניס, דער-

מאַנט זיך אָן עפעס און זאָגט צו איסאַקן — נו, אין אַ גאַרניטור
האַסטו?

— אַט! — ווייזט איסאַק אויף דעם, וואָס ער טראַגט אויף

זיך.

— א שיינער גארניטור... בא מיר אין דאָס אַ העמד מיט גאָ-
טיעס... נישט מער. פע...
— דאָס האָב איך און דאָס טראָג איך — זאָגט איסאק פּראָסט און
פשוט.

— כ'על דיר נאָך היינט אויף דער נאַכט קויפן אַמעריקאַנסקע
הלבשה.

— און מאָרגן וועסטו קיין אייט נישט זאָבן? — הווקט
שבע.

— היינט אויף דער נאַכט! — זאָגט איסאק — זאָל זיין
היינט אויף דער נאַכט! און ער געמט אַרויס אַ ביטל מיט געלט
און טראָגט צו מאַניסן. מאַניס ציילט איינמאָל און נאַכאַמאָל און
זאָגט:

— איצט גייען מיר.

מאַניס הייבט זיך אויף. עס קומט אים אָן שווער, וואָרים זיינע קני
זענען שטייף. ער מורמלט צו זיך אַליין אין דער שטייל: „רבונג של עולם,
גיב מיר פּוח.“ „ער טוט אָן דעם קאָפּעליש און דאָס רעקל. איסאק האָט
געקוקט אויף זיין זיידן, מאַניס, און דאָס האָרץ באַ אים האָט זיך שיער
נישט אָפּגעריסן. איסאק איז נאָך געווען יונג און אין זיינע יאָרן הייסט
נאָך דער מענטש נישט פּוין זישן. אָבער איסאק האָט שוין געוואוסט, וואָס
עס הייסט אויבנס, שווערע איבערלעבענישן.“ ער האָט שוין אַליין אויך
אַ ביסל פאַרוכט פּוין די שווערע איבערלעבענישן און דאָס איבעריקע האָט
ער אויפגענומען פּוין ביכער. ער האָט איצט געקוקט ווי אַ „דורכגעגאַנג-
גענער“ אויף זיין זיידן און פאַרשטאַנען אַז דאָ, אין אַמעריקע, מוז דאָס
לעבן זיין שווער.

מאַניס מיט איסאקן זענען אראָפּ פּוין די שטיגן דורך דעם כאַ-
ראַקטעריסטישן שמאַלן קאַרידאָר. די קוים-ברענענדיקע גאַז-ליכט
האַט אויפגעדעקט די טראַגעדיע פּוין די ווענט אין קאַרידאָר. די טראַ-
געדיע פּוין אַלטיקייט, אָפּגעלאָזנטקייט און נישט מער קאַנען קומען צו
זיך.

איסאק מיט מאַניסן זענען אַרויס אין גאַס. זיי זענען געגאַנגען נאָענט
און צוגעטוילייעט איינער צום אַנדערן. די גאַס איז געווען אַ באַלויכטענע
און אַן אויפגעלעבטע. מענטשן אָפּ און אויף. קראַמען שטאַרק באַלויכטע-

נע. איסאק האָט שוין דערזען דאָס אַמעריקאַנישע אין די קראַמער. וואָס
אייגנטלעך דאָס אַמעריקאַנישע איז געווען, האָט ער נישט געקאָנט אויס-
דריקן אין ווערטער. אָבער ער האָט פאַרט געזען אַן אַנדערשקייט. איינ-
מאַל האָט זיך אים געדאַכט, אַז ער זעט עס אין דעם, וואָס דאָ האָבן זיי
נישט קיין ספּעציעלע אויפגעהאַנגענע טאַבעלן מיט נעמען איבער די
קראַמער. און אַן אַנדערש מאַל האָט ער עס געזען אין דעם, וואָס דאָ
אין אַמעריקע, זענען די טירן פון די קראַמער טיפּער ווי די פענצטער.
און איבערהויפּט זענען דאָ די פענצטער גרעסער, פענצטער, פענצטער... —
האָט איסאק געטראַכט, גייענדיק מיט מאַניסן — דאָ האָט מען ליב צו
ווייזן זיך... ער האָט עס!

דערווייל זענען זיי אַריין אין העסטער סטריט. דאָ איז איצט גע-
ווען אַזוי געפאַסט מיט מענטשן, אַז איסאק האָט שיער נישט פאַרלוירן
מאַניסן. איסאק האָט נישט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס מען רייסט אים אַווי.
אַלע מאַל כאַפט מען אים אָן באַ דער האַנט און מען שלעפט אים. מען
רעדט צו אים אין אַלערליי לשונות, און אַלע מאַל מישט זיך אַריין מאַניס
און ראַטעוועט אים אַפּ פון די, וואָס רייסן אים. עס איז מאַניסן ענדלעך
איינגעפאַלן אַ גוטער געדאַנק, אַריינצוגיין אין אַ קראַם, דאַנקען גאָט!
פּטור געוואָרן פון די באַפאַלער. אין קראַם, וואָס איז געווען מיט טרעפּ-
לעך אַראַפּצוגיין אין דער גידער, איז געווען האַלב-פינצטער. אָבער אַזוי
גיך ווי זיי זענען אַראַפּגעקומען, האָט דער באַלעבאַס געמאַכט ליכטיק. און
עס האָבן זיך באַזיזן קליינע געסעלעך, דורך וועלכע מאַניס מיט איסאקן
האַבן זיך קוים-קוים געקאָנט דורכשטופּן. אויף טשוועקעס זענען געהאַנגען
אַלערליי גאַרניטורן, אַ לאַנג געסל מיט גאַרניטורן — ליכטיקע, טונקעלע.
אויף יעדן גאַרניטור אַ קאַרטל מיטן בילד פון באַלעבאַס פון קראַם און
די פרייז פון גאַרניטור. מאַניס מיט איסאקן האָבן אָבער פאַר קיין שום
ענין ואופן נישט געקאָנט דערגיין דעם סוד פון די דאָזיקע ציפּערן. דער
קרעמער האָט געשמייכלט און געזאָגט:

— דאָס איז מיין סיקרעט... באַ מיר איז וואָן פרייז... מעסט פריער
אַן און איר וועט שוין האָבן אַ באַגען. אַזאַ יאָר אויף מיר. סוועלפּ מי
גאָט.

איסאק האָט אויסגעקליבן אַ גאַרניטור און זיך אַרומגעקוקט אין
אַלע זייטן.

— דאָס אַלרײַט, דאָ איז נישטאָ קײן לײַדס. . . עקסקײז מי! מוז
זײַן אַ גרײַנער און רעד צו אים ענגליש. איר קענט זיך אויסטון און אַג-
מעסטן.

איסאָק האָט געשמײכלט. בשעת ער האָט אַראָפּגעשלעפט פון זיך
דאָס רױטע העמד און איז געבליבן אין זײַנע וײַטע אַרבל. איסאָק האָט
זיך נישט געפילט באַקוועם אין די הױלע אַרבל פון זײַן אונטערשטן העמד,
צווישן פרעמדע מענטשן. ער האָט אין דער גיך אָנגעטון דעם ראַק פון
דעם גאַרניטור און דער קרעמער האָט אים געטון אַ נעם נאָ דער האָנט
און צוגעפירט צו אַ לאַנגן שפּיגל, טיף אין ווינקל פון קראָם. איסאָק האָט
זיך אָנגעקוקט און זיך טײַער נישט צעלאַכט, אַזוי קאַמיש האָט ער אין
זײַנע אויגן אַלײן זיך געזען.

— אַ פּיט!

— עס פּיט — האָט מאַניס מיט חוּק צוגעגעבן — ווי אַ פּעלץ
אויף אַ גי.

— דײַזעלבע רעקלעך גײען צו אַלע גרויסע גבירים — האָט דער
קרעמער געזאָגט — קוקט נישט, וואָס איך שטיי דאָ באַגראָבן אויף העס-
טער סטריט. הילחאי האָב אין דאָס געלט, וואָס מען קאָן האָבן אין העס-
טער סטריט. יאָ. — בשעת ער האָט דאָס געזאָגט, האָט ער מיט בײַדע
הענט אָפּגעגלעט דעם מלבוש אויף איסאָקס אַרבל און אַקסל.

— וואָס קאָסט עס? — האָט מאַניס געטון אַ פּרעג מיט אַ מינע,
ווי ער וואָלט נישט זײַער פּיל געהאַלטן פון מלבוש.

— צוויי מיט אַ האַלבן. . . — זאָגט דער קרעמער און עס טוט
אים צאָלד אויפן אָרט באַנג, וואָס ער האָט געזאָגט אַזוי ביליק — אַ
סענט נישט וויגציקער.

— אַזוי פּיל! — שטרעקט מאַניס אויס אַ פּאַר דערשראַקענע
אויגן.

— מײַנע שונאים און אײַערע זאָלן דאָס פאַרמאַגן, וואָס איך פאַר-
דין דערבײַ.

— איר וועט עס מאַכן אַ ביסל וועלוולער. . . — זאָגט מאַניס מיט
אַ צעשמײכלט פנים.

— וויפּיל אַ שטייגער? — פּרעגט דער קרעמער.
— כּטאָ קיפּיץ. . . — האָט מאַניס געוואָלט זאָגן אַ היימיש.

גויאיש ווערטל, אָבער דער קרעמער האָט אים נישט געלאָזט פאַרענ-
דיקן.

— איך פאַרשטיי... איך פאַרשטיי... אָבער לאָמיר הערן אַ וואָרט.
וויפיל גיט איר ?

— איינס זיין אַ האַלב — כאַפט זיך אַרויס מאַניס און
עס טוט אים שוין באַנג, וואָס ער האָט זיך אַרויסגעכאַפט מיט אַזוי
פיל.

— גיט כאַטש נאָך אַ קוואַדער... — בעט זיך דער קרע-
מער.

— ניין!... — עקשנט זיך מאַניס און טראַכט צו זיך: „הלוואי
נעמט ער נישט.“ וואָרים עס האָט אים אין דער מינוט זיך אויסגעוויזן.
אַז איינס און אַ האַלב איז צופיל פאַר דעם גאַרניטור.

— וועט איר נישט קויפן — זאָגט דער קרעמער — איך
האַב דאָך אַ ווייב מיט קינדער, און צאָל צוויי מאָל דיר-געלט. אי דאָ,
אי דאָרט, ווז איך ווילן. און איר ווילט גאַר, אַז איך זאָל נאָך צו אייך
דערלייגן.

— קום, איציקל — זאָגט מאַניס — דער ייד דערלייגט נאָך צו
אונז און איך וויל נישט, אַז אַ ייד זאָל האַבן היזק.

מאַניס מיט איציקלען לאָזן זיך אַרויסגיין. באַ דער טיר זאָגט אי-
סאַק צו זיין ווידן, אַז עס איז אים דערווידער אַזוי צו קויפן. ער פילט,
אַז מען באַדאַרף געבן דעם קוואַדער און זאָל אַ ייד פאַרדינען. מאַניס
בייזערט זיך אויף איסאַקן, אַז ער זאָל נישט זיין קיין יאָרד. „אַט וועסטו
זעען. ער וועט אונז נאָך בעטן.“

און עס איז טאַקע אַזוי געווען. אַזוי ווי מאַניס מיט איסאַקן
האַבן נאָר באַוווּן אַריבערצוטריעטן די שוועל פון דער קראַם, אַזוי
איז דער ייד זיי נאָכגעלאָפן און זיי צוריק אַריינגעשלעפט אין קראַם
אַריין.

— וואָס זאָל איך טון מיט אייך. עס איז מיין לעצטער פּדיון. איך
ווייל לייזן, איידער איך פאַרשליס. — האָט זיך דער ייד פאַרענטפּערט,
אויסטראַכטנדיק אַ נייעם תירוץ.

מאַניס האָט באַצאָלט און איסאַק האָט גענומען דעם אַמעריקאַנישן
גאַרניטור, וועלכן דער קרעמער האָט פאַרפאַקט אין אַ פּאַפּירן קעסטל.

בייענדיק איבער העסטער סטריט, האָבן פונדעסטוועגן אַנדערע קרעמער
נאַכגעשריגן מאַניסן: „מיסטער, באַ אים האָט איר געקויפט אַ סוט! ער
וועט זיין פיל מיט לעכער!“ אויף וואָס מאַניס האָט זיך אפילו נישט אימ-
געקוקט און געלאָפן גיך מיט דעם קויס-נאַכיאַנגנדיקן איסאַקן. ביז זיי זע-
נען אַריין אין אַ קראָם פון מעבל.

— דאָ האָב איך געקויפט אינוער מעבל — האָט מאַניס זיך באַ-
רימט פאַר איסאַקן — וועסט זען, ווי ער וועט מיך דערקענען. באַלד איז
דער קרעמער צוגעקומען און געזאָגט:

— שלום עליכם, אַ ייד!

— עליכם שלום! — ענטפערט מאַניס אין האָט הנאה, וואָס מען

דערקענט אים.

— וואָס האָט אַ ייד געוואָלט?

— אַ בעט.

— אַ וואָסער בעט, אַן אַלט בעט, צי אַ ניי בעט?

— אַזוינס, וואָס איך האָב שוין דאָ געקויפט — זאָגט מאַניס, מיי-

נענדיק, אַז דער ייד געדענקט מסתם, וואָס פאַר אַ בעט מאַניס האָט דאָ
אַמאָל געקויפט.

— דאַכט זיך, אַז איר האָט געקויפט אַ ניי בעט... — פרויברט

דער קרעמער טרעפן. וואָרים ער האָט שוין געלערנט פון דער פאַרגאַנג-
גענהייט, אַז עס איז בעסער צו זאָגן אַ מענטש, אַז ער האָט געקויפט אַ
ניי בעט, מעג אפילו זיין אינדעראמתן, אַז יענער האָט געקויפט אַן אַלט
בעט.

— געטראָפן! — דערפרייט זיך מאַניס.

— איר זעט, ווי איך געדענק... — רימט זיך דער קרעמער —

אין אַמעריקע באַדאַרף מען האָבן אַ קאַפּ פון אַ מיניסטער.

איסאַק האָט געטון אַ שמיכל, ווען ער האָט געהערט דאָס, האָט
דער ייד האָט געזאָגט. און מאַניס האָט געקויפט אַ בעט, און עס האָט
נישט גענומען לאַנג און באַ מאַניסן אין שטוב איז שוין געשטאַנען דאָס
נייע בעט.

די ערשטע נאַכט אין אַמעריקע איז איסאַקן זיך נישט געשלאָפן
זייער גוט. עס האָט זיך עפעס נישט געקאַנט שלאָפן. אַזאָ אומרויק אַרט,
ווי דילענסי סטריט, האָט נאָך איסאַק אין זיין לעבן נישט געזען. עס האָט

זיך אָנגעהויבן מיט דעם געוויין פון קליינע קינדער. איסאקן ווייזט זיך אויס, אַז עס איז נישטאָ אויף דער וועלט אזא ביטערע זאַך. ווי דאָס געוויין פון קליינע קינדער. און ווען ער וואָלט נאָר געקאָנט, וואָלט ער אַרומגעלאָפן איבער די שטיבער און פאַרשוויגן אָדער פאַרשפּילט די קליינע קינדער, פּדי זיי זאָלן נישט וויינען. ער האָט אויך געהערט ווי מענטשן גייען מיט די טרעפּ אַראָפּ און אַרויף. און אַט איז, דאַכט זיך, שוין שטיל. דערהערט זיך פּלוצלינג אזא מין זאַך, ווי מיאָקען פון קעץ. איסאק איז נישט זיכער, צי דאָס איז דאָס מיאָקען פון קעץ, צי אפשר איז דאָס אַ געזאַנג פון שפורים. ער ליגט און הערט זיך אַיין, הערט זיך אַיין און עס ווערט אים דייטלעך, אַז דאָס זינגען שפורים. ער הערט זיך אַיין און הערט זיך אַיין און עס ווערט אים היידער קלאָר, אַז דאָס זינגען נישט קיין שפורים, דאָס איז גלאַט עמעצן זוייל און פּריילעך און עס זינגט זיך אים, אָדער זיי. . . אינמיטן נאַכט אזא געזאַנג און עס צענעמט באַ איסאקן יעדער ביזן און עס גייט סיף אין דער נשמה אַריין. עס ווערט שטיל און דערנאָך גייט עלעצער אויף דעם טראַסזאַר און פּיפט. און דער טראַם לויפט יעדעס מאָל דאָ פאַרביי און קוויטשעט מיט זיינע רעדער. ערענץ ווייט קלינגען גלעקער. עס ווערט שטיל און דערנאָך טוט ער געץ אַ שאַס אויס, ווי פון אַ ביסק אָדער פון אַ האַרמאַט. אַ פּערד און וואָגן פּויקט איבער די שטיינער פון דער גאַס. פון אַ שטוב הערט זיך אַ קוויטש פון אַ פּרוי. ווער ווייסט, אפשר גייט אַ פּרוי צו קינד. ניין! דאָס קוויטשעט אַ פּרוי גראַד אַזוי פון פּריילעכקייט, מיט אַיין וואָרט: אי-סאַק האָט נישט געהאַט אזא גוטע נאַכט. און צום סאַג האָט ער געכאַפט אַ דרימל און איז אויפגעשטאַנען. מאַניס האָט אויף אים אָנגעשריגן, אָבער איסאק האָט זיך געטון ווינס, ער האָט זיך אָנגעטון אין דעם אַמעריקאַ-נישן גאַרניטור. געטרונקען טיי אינאיינעם מיט דעם זיידן און באַבען. דערנאָך איז מאַניס אַוועק צו דער אַרבעט און איסאק איז געבליבן מיט דער באַבען, זאָגט צו אים שבע. אַז ער מעג זיך אַ ביסל דורכגיין אין גאַס און זעען די שטאַט. גייט איסאק אַראָפּ אין גאַס אַריין. דער פּרוי-מאַרגן איז געווען אַ שיינער, אַזוי ווי דער אַמעריקאַנער אָסיען קאַן נאָר שייך זיין. עס האָט געשמעקט מיט דעם ריח פון געברענטע פלעסער. כאַטש עס האָבן זיך נישט געטון קיין וועלדער ווייט אַרום. איסאק האָט געצויגן דעמאָזיקן ריח אין זיך אַריין און געקוקט אַרום און אַרום און

גענישטערט מיט זיינע אויגן, ווו דער וואלד איז, עס איז אפילו אין די-
לענסי סטריט נישט געווען קיין סימן פון קיין בוים. טויבן זענען יא דורכ-
געפליגן. דערפאר זענען דא געגאנגען א סך מענטשן, „ארבעטער“, האָט
איסאק געטראכט. ווי בליקלעך וואָלט ער זיך געפילט, ווען ער גייט שוין
אויך אינאיינעם מיט זיי צו דער אַרבעט. ביז איצט איז ער געווען א
„דאַרמאַיעד“, געזעסן אויף יענעם קאַרק. ער איז געגאנגען מיטן שטראָם
מענטשן און זיך אָפגעשטעלט באַ אַ רעדל מענטשן. אין דער מיט פון
רעדל איז געשטאַנען אַן אַלטער ייד מיט אַ גרויער באַרד און מיט אַ יאַר-
מולקע אויף זיין קאַפּ. דערדאָזיקער ייד האָט געדרשנט. זיינע אויגן זענען
געווען פרום טאַרמאַכט און זיין שטערן, דער גרויסער, האָט זיך געקנייטשט.
ער האָט אינגאנצן אויסגעזען, ווי איינער, וואָס פייניקט זיין גוף. זיין הויט
איז געווען געל און די ביינער פון זיינע קינבאַקן האָבן אַרויסגעשטאַרצט
און זיינע אויגן זענען געווען אַריינגעגראָבן אין טיפע לעכער. זיינע גרויע
האַר שוין לאַנג, לאַנג נישט געקעמט. אַזעלכער שטייט אינמיטן גאַס און
מזו זאָגן שטראָף-רייד, אָדער אפשר זאָגט ער, וואָס פאַר אַ שלעכטער סוף
עס וועט זיין שפעטער, אויב מען וועט אים נישט פאַלגן. אַזוי האָט איסאק
געטראַכט, ביז ער איז אינפאַרמירט געוואָרן, אַז אָט דערדאָזיקער ייד איז
אַ מיסיאָנער און וויל אָפשמדן יידן.

— פאַרוואָס פאַטשט מען אים נישט אויס? — פּרעגט איסאק.

— דאָ, אין אַמעריקע, איז אַ פריי לאַנד — ענטפערט מען

איסאקן.

— אַזוי? ! הוּזקט איסאק. אָבער קיינער באַנעמט נישט זיין הוּזק

מאַכן. און איסאק שפייט אויס און גייט אַוועק. ער פאַרקירעוועט זיך אין
אַן אַנדערער גאַס. איינער, אין אַ ווייס פאַרטוך, מיט אַ געוואָלדיק רויט
פנים, לויפט נאָך אַ מענטש מיט צעשוּבערטע האַר, יאָגט אים אָן און
דערלאַנגט אים אַ זעץ, און דער, וואָס מיט די צעשוּבערטע האַר, פאַלט
און שטרעקט זיך אויס אויף דעם טראַטואַר. דער, וואָס מיט דעם ווייסן
פאַרטוך, גיט נאָך דעם געפאַלענעם אַ בריק מיט דעם שפיץ פון שיד און
גייט זיך אַוועק זיין וועג. איסאק לויפט צו צו דעם געפאַלענעם און
פרובירט אים אויפהייבן. לויפן צו צו איסאקן צוויי יידישע ווייבער און
זאָגן אים, אַז ער זאָל זיך באַלד אָפּטראָגן, אויב ער וויל לעבן.

— טאָר איך נישט העלפן אַ געפאַלענעם? — פּרעגט איסאק.

— דאָ, אין אמעריקע, איז אַ פריי לאַנד — ענטפערן די וויי-
בער — טראַגט זיך בעסער אָפּ פּונדאָנען.
איסאַק קוקט זיך אַרום. ער איז עפעס געבליבן איינער אַליין. די
צוויי ווייבער האָבן געטון אַ נעם דעם געפאַלענעם און אים ערגעץ אַוועק-
געשלעפט. שטייט אַזוי איסאַק איינער אַליין. און עס באַפאַלט אים אַ
פחד. אָבער זיך אַפּטראַגן וויל ער נישט. ער שטעלט זיך פעסטער אויף
זיינע יונגע פיס, ווי ער וואַלט פּרובירט, צי די ערד וואַקלט זיך נישט
אונטער אים. ער שטייט אַזוי אָפּ עטלעכע מינוט און קוקט זיך אַרום.
דערינאָך גייט ער אַוועק. עס פאַרדריסט אים זייער, וואָס קיינער קומט
נישט צו צו אים.

און אַט אַזוי האָט ער געזען עפעס אַזוינע משונהדיקע זאַכן, נישט
נאָר צווישן גרויסע, נאָר אויך צווישן קינדער. ער האָט זיך אַזוי אַרומגע-
דרייט גאָס איין און גאָס אויס, ביז ער איז מיד געוואָרן און אַהיימגעגאַנגען.
שבע האָט אים געגעבן עסן, און איסאַק האָט אַרויסגענומען פון זיין קיי-
שעלע אַ בוך און זיך פאַרטיפּט אין אים. אָבער שבע האָט אים נישט גע-
לאָזט לייענען.

- וווּ ביסטו געווען ?
- אַזוי אַרומגעשפּאַצירט.
- ווי געפעלט דיר ?
- נישט אַזוי.
- מיר אויך נישט.
- כּוועל אפּשר גיין אַרבעטן, וועל'ך זען.
- האָסט נאָך צייט.
- כּקאָן אַזוי נישט איינזיצן, באַבע.
- נו, גיי אַרבעטן, ווער לאָזט דיר נישט ?
- וואָס פאַראַ מלאכה ?
- לערן דין אויס עפעס אַ שיינע מלאכה.
- אַ שטייגער ?
- אַ זייגערמאַכער — פּרובירט שבע.
- פע.
- וואָס דען ?
- כּוועל ווערן אַן אייזן-אַרבעטער.

— ווילסט האָבן געשוואָלענע הענט.
 יא.
 — וועלכעס מיידל וועט דען וועלן מיט דיר התונה האָבן, אָו וועסט
 האָבן געשוואָלענע הענט? — בלאָזט שבע אָן אירע באַקן צו אילוסטרירן
 געשוואָלענע הענט.
 — אויך אַ דאָגה.
 — ווייסט, אונזער שוחטס מיידל איז אין דיר פאַרליאַבקעט.
 — אַווי?
 — די מאַמע אירע האָט מיר איבערגעגעבן... וואָס מיינסטו?
 — מיר געפעלט זי נישט.
 — אַ מיידל אַ פּריליאַנט.
 — איך קען זי נישט.
 — קוק זיך אומישנע צו איר צו... אָבער דו זאָלסט ווערן אַ קאַ-
 וואַל, זעסטו, דאָס געפעלט מיר נישט — האָט שבע נאָך אַ קורצער פּאַזע
 פון טראַכטן, געזאָגט.
 — רוף עס אָן אַ שלאָטער... אַ שלאָטער וועט שוין זיין גוט? —
 שמייכלט איסאַק.
 — אונדאָי בעסער פון אַ קאַוואַל, אָבער מיר שטייט נאָך אַלץ נישט
 אָן, אַז מיינ אייניקל זאָל אַהיימקומען מיט שוואַרצע געשוואָלענע הענט.
 — גוט, באַבע! מיר וועלן שוין זעען, דערווייל ווייס איך נישט וווּ
 אַטיר עפנט זיך... וווּ זענען דאָ ערגעץ די פּאַבריקן?
 — איך וועל זיך נאָכפרעגן אין שפּייז-קראַם — זאָגט שבע און ציט
 מיט אירע אַקסלען — פּונדאָנען זאָל איך וויסן, וווּ זיי זענען?
 — באַבע, איך וועל נאָר אָנהייבן צו פאַרדינען, וועל איך דיר געבן
 דאָס גאַנצע געלט — באַגייטערט זיך איסאַק.
 — און דו אַליין דאַרפסט גאַרנישט קיין געלט? — פּרובירט שבע,
 צי עס איז דאָ קערנדיקס אין איסאַקס רייד.
 — איך באַדאַרף גאַרנישט, באַטאָג וועל איך אַרבעטן און באַנאָכט
 וועל איך לערנען — זאָגט איסאַק פּראַטס און אויפריכטיק.
 — זעסטו, אַט דאָס האָב איך לייב צו הערן... באַנאָכט לערנען —
 כאַפט זיך אָן שבע אָן איסאַקס ווערטער — באַנאָכט לערנען, לערן אויס

צו זיין א דאָקטאָר, אָדער אן אַדוואָקאַט. דאָ מעג אַ ייד זיין וואָס
ער וויל.

- יאָ, כ'האַב היינט געזען אַ ייד, איז ער אַ מיסיאָנער...
- וואָס איז ער ?
- איינער, וואָס שמדט אָפּ יידן.
- אַ ייד, וואָס שמדט אָפּ יידן ? ס'קאָן נישט זיין, מוזט האָבן אַ
טעות — וויל שבע נישט גלייבן.
- כ'האַבן אַליין געזען, ווי ער שטייט אין מיטן גאַס, פראַנק און
פריי, און הייסט די יידן, וואָס שטייען אַרום אים, אַז זיי זאָלן זיך
שמדן.
- דאָס וועל איך דיר נישט גלייבן — באַשטייט שבע אויף אירע
רייד — עס מוז זיין אַ גוי, וואָס רעדט יידיש.
- אודאי איז ער נישט קיין ייד.
- האַסט'ך ערשט געזאָגט, אַז דו האַסט געזען אַ ייד שטיין אין
גאַס פראַנק און פריי.
- ער האָט געטראָגן באַרד און פאות און מיט אַ יאַרמולקע אויף
זיין קאַפּ.
- אוי, כ'על מיר אַ מעשה אַנטון ! — פאַרברעכט שבע אירע
הענט.
- באַבע, שרעק זיך נישט, ער האָט קיינעם נישט אָפּגעשמדט —
פאַרזיכערט איסאַק שבען.
- נו, דאַנקען גאַט, אַז איך זאָג, אַמעריקע איז אַ טייער לאַנד.
וועסט, איציקל, מ'רצה השם, דאָ זיך אויסלערנען און ווערן רייך און
בלייבן זאָלסטו נאָר אַ ייד. עס מעג זיין אַ ייד אָן פאות, איך האָב פיינט
פאות — איז שבע אַריינגעפאלן אין התפעלות — און קיין באַרד וועסטו
מסתם אויך נישט פאַרלאָזן.
- ערשט נאָך פערציק יאָר, וועל איך אָנהייבן זיך צו פאַרלאָזן אַ
באַרד — באַשטימט איסאַק.
- וואָס עפעס נאָך פערציק יאָר ?
- אַזוי.
- אַזאָ שגעון ?
- מעג זיין.

שבע האָט אָנגעהויבן לײַב צו האָבן איסאַקן. זי האָט אים זייער ווינציק געקאָנט פֿון פֿריער און איצט, מיט זיין האַלטן זיך, האָט זי נישט אַנדערש געטראַכט פֿון אים, אַז ער איז אַ מאַנסביל און אַז מען קאָן זיך אויף אים פֿאַרלײַזן. וואָס ער זאָגט, איז געזאָגט, נישט גלאַט גערעדט אין דער וועלט אַרײַן. און זי האָט אים לײַב באַקומען. זי האָט שוין נישט פֿאַרגיגען, אַז „עפעס“ אַ מיידל זאָל קומען און אים צונעמען צו זיך. נײַן, זי וועט נישט לײַזן אייניקלעך צונעמען פֿון איר הויז אַזוי גיך. סײַדן עפעס גאָר אַ לײַטיש מיידל. און עס האָט איר באַנג געטון, וואָס זי האָט איסאַקן דערציילט וועגן דעם שוהטס מיידל. לאַה איז טאַקע אַ שײַן מיידל, אָבער ווי קומט זי, לאַה, צו איסאַקן? אָבער קאַלײַע מאַכן וועט שבע נישט. זי וועט עס לײַזן גיין אַזוי ווי עס וועט זיך לײַזן.

שבע איז אַראָפּגעגאַנגען עפעס קויפֿן אין קראָם און דעם קרע- מער דערציילט וואָס פֿאַר אַ גוטס זי האָט, און געפרעגט, וווּ עס זענען די פֿאַבריקן.

— אומעטום! — האָט דער קרעמער געענטפֿערט — וווּ עס איז דאָ אַ שטוב, דאָרט איז דאָ אַ פֿאַבריק, אַ שאַפ, אַ פֿעקטאָרי, אַ סוועט- שאַפ, אַ מאַנספעקטשורער, אַ באַס.

— וויי איז מיר — האָט שבע אים איבערגעשלאָגן — הערט שוין אויף אַזויפיל אויסצורעכענען. מען דאַרף דאָך האָבן אַ מיניסטער-קאַפּ צו געדענקען.

פונדעסטוועגן איז זי אַרויפגעקומען צוריק אין שטוב און געזאָגט איסאַקן, אַז עס איז דאָ אין יעדן הויז אַ פֿאַבריק.

— און וווּ ווינען די מענטשן? — פֿרעגט איסאַק באַ שבען און עס הערט זיך באַווייטעט אין זיין שטים.

— איך ווייס?

— פונדעמען זשע ווייסטו, אַז אין יעדער שטוב איז דאָ אַ פֿאַבריק?

— אַזוי האָט מיר דער קרעמער געזאָגט — לאַכט שבע — ער האָט מיר אָנגעמאַלן אַ פֿולן קאַפּ מיט זאַכן און איך האָב כמעט נישט פֿאַרשטאַנען.

— וואָס דען, אין יעדער שטוב אַ פֿאַבריק, כאַ, כאַ, כאַ — לאַכט איסאַק.

— ווארט, איכ'ל בעטן אייברעמען, וועט ער דיך פירן. ער
האָט צייט. — דערמאָנט זיך שבע — איך האָב גאָר פאַרגעסן אין
אייברעמען.

— דער, וואָס עסט דאָ ?

— נעבעך, אָן אומגליקלעכער.

— מען קאָן זען — מאַכט איסאָף אַ טרויעריק פנים — וואָס האָט
מיט אים געטראָפֿן ?

— אַ פאַרבאַרגענער — זאָגט שבע סודותדיק — ער דער-
ציילט, אָבער וואָס מערער ער דערציילט, אַלץ מערער ווערט ער פאַר-
באַרגן.

— ווער איז ער ?

— אַ סטרוזש — זאָגט שבע — דאָ הייסט עס, הויזקיפער.

— אין האָט ווייב און קינדער ?

— ניין, נאָך אַ בחור.

— אזוי !

— און האָט באַ זיך געהאָדעוועט קעץ.

— טאָקע ? — ווערט איסאָף נאָך מער טרויעריק.

— און איצט פאַרטריבן די קעץ.

— פאַרוואָס ?

— פֿרעג נישט קיין שאלות, וואָרים איך קען זיי נישט פאַר-
שטעפֿערן.

— האָ, האָ.

— פֿריער געווען אָפּגעריסן אין פאַרשמירט מיט בלאַטע.

— און איצט זעט ער אויס אָן אייטגעפּוצטער !

— ריינער ווי פֿריער — באַטאָנט שבע אירע ווערטער. — אַ סך

ריינער.

— וואָס זשע מיינט עס ? עס איז אַ מענטשן נמאס געוואָרן צו זיין

אָפּגעלאָזט. פשוט. וווּ איז דאָס פאַרבאַרגנקייט ?

— אַ, ניין. דאָס פאַרבאַרגנקייט קאָן מען נישט זעען — שפּאַרט

איבער שבע איסאָף — אַ-נישט, ווען מען זאָל עס קאָנען זעען, וואָלט

דאָך דאָס נישט געווען פאַרבאַרגנקייט.

— כ'פארשטיי — שאַקלט איסאק מיטן קאַפּ.
— איז, ער וועט מיט דיר גיין — זאָגט שבע פּלוצלינג,
הי איבערדרייענדיק עפעס אין אירע געדאַנקען — און דיר אויפזוכן אַ
פּאַבריק.

— גוט.
— פּאַלג אים, בעט זיך שבע באַ איסאקן.
— אויב ער וועט זאָגן אַ גוטע זאַך, וועל איך אים פּאַלגן.
— ער האָט דעם זיידן דיינעם אַ סך געהאַלפּן — טוט שבע אַ
גראַנץ מיט אירע שיינע אויגן.
— קאָן איך מיט אים איצט רעדן? — שפּרינגט אויף איסאק פון
בענקל.

— וואָס עפעס אזא איילעניש?
— איך קאָן נישט איינזיצן. כ'פּין אומרויק — ציט זיך איסאק אויס
די ביינער.

— אין אַוונט וועט ער דאָ זיין.
— און ביז דעם אַוונט קאָן איך שוין ערגעץ אַרבעטן.
— האָב געדולד. אין אַוונט וועט דער זיידע אַהיימקומען, וועט מען
שמועסן.

— וואָס זשע זאָל איך דערוויל טון?
— שרייב אַהיים אַ בריוו צו דער מאַמען.
— גוט, וואָס דו האָסט מיך דערמאַנט.
— שרייב זיי, אַז דו ביסט געוונט און אַז מיר זענען געוונט —
זאָגט שבע אויסציענדיק די ווערטער טיט אַ געזאַנג — שרייב זיי, אַז
דו ביסט באַ אונז אין שטוב. און באַשרייב זיי ווי אזוי אַמעריקע זעט
אויס.

— נאָר שרייב נישט פון דעם, וואָס מען וויל אַפּשמדן יידן און אויך
נישט פון אייברעמען.
— אַזא נאַר בין איך נישט — קרימט זיך איסאק.
— און שרייב זיי אויך נישט, אַז דיין זיידע איז אַן אַרבעטאָ-
רער.
— וואָס דען זאָל איך שרייבן?

— שרייב זיי, אז דיין זיידע פארדינט, ברוך השם.

— גלאַט אזוי, פארדינט!

— יא.

איסאק האָט גענומען זינגען אַ רוסישע טרויעריקע מעלאָדיע און

זיך אנדערגעזעצט שרייבן אַ בריוו.

דער ליכטיקער גארטל

איסאקס ערשטע טעג אין אמעריקע זענען געווען מאַדנע גרויסע און ליידיקע. באלד ווי ער איז אריין אין דעם אמעריקאנישן גארניטור, האָט ער זיך דערפילט זייער באַקוועם, און זיינע גלידער האָבן זיך דערפילט פריי און באַוועגלעך. עס האָט זיך באַ אים פלוצלינג אַנטוויקלט אַ באַגער צו דרייען מיט די הענט, און ער האָט איצט באַ יעדער געלעגנהייט נאָך געדרייט מיט זיינע הענט אין דער לופטן. די באַבע, שבע, האָט זיך שיער נישט דערשראָקן און באַ איסאקסן געמרעגט, צי ער איז עפעס הלילה נישט געזונט. ניין, ער איז געזונט — האָט איסאקס געלאַכט — געזונט...

און אינדערמאָהן איז איסאקס געמיט נישט געווען נאָרמאַל. ער איז נאָך געווען זייער יונג, נאָך נישט קיין אַסך אַריבער צוואַנציק יאָר. ער האָט שוין פון פריער באַ אַלערליי געלעגנהייטן פאַרוזכט דעם טעם פון אומרויקייט, אָבער אזאָ אומרויקייט ווי עס איז אים איצט באַפאַלן דאָ אין אמעריקע, האָט ער נאָך קיינמאַל נישט פאַרוזכט.

פאַרשטענדלעך, אז עס האָט באלד צום ערשטן אים נישט געשמעקט אמעריקע. אים האָט שרעקלעך באַנג געטון, וואָס ער איז אַהערגעקומען. און אים האָט זיך געדאַכט, אז ער וועט זיך קיינמאַל נישט צוגעווינגען צו דעמדאָוקן לעבן. שוין די וויגונג אליין, דעם זיידנס שטוב, מיט די מאַדנע פאַרזיידטע גרינע ווענט, האָבן אים טרויעריק געמאַכט. איסאקס האָט זיך אויסגעוויזן, אז דידאָויקע גרינע ווענט זענען פאַרוויינט. און אויב

זיי זענען נישט פארוויינט, גלוסט זיך צו וויינען, קוקנדיק אויף זיי. זיי
ווארפן אָן אַ שרעק מיט זייער שרייענדיקן גרינס: דערמאָנען, אַז עס איז
נישטאָ קיין גרינס אינדרויסן — נישטאָ קיין גרינס פון אַ בוים אָדער גראָז.
די טירן און פענצטער זענען אַזוי אַלט און אַז מען קוקט אַרויס דורך
אַ פענצטער, זעט מען גאַניקעס, אַנגעפאַנטע מיט שטרוי, און פאַרהאַנגענע
מיט שטריקלעך. און אויף די שטריקלעך הענגט קויטיקע וועש. די דאָזיקע
וועש איז אַזוי קויטיק, אַז עס כאַפט אָן אַ ווייטיק, קוקנדיק אויף דעם.
און אויף די פענצטער-שאַלעוואַגנעס הענגען קעסטלעך, איבערגעדעקט מיט
פאַרזייענע, קויטיקע צעראַטע. און די פענצטער זענען נישט פאַרהאַנגען מיט
קיין היימישע, ווייסע פאַרהענגלעך, נאָר באַ יעדן פענצטער אַ גרינע אויס-
געריבענע פאַרהאַנג מיט לעכעלעך ווי אין אַ זיפ. אין אַוונט זענען די
פענצטער אָפן און דאָס גאַנצע לעבן פון אינעווייניק זעט זיך קויטיק און
טרויעריק אַרויס אינדרויסן אַרויס. נאָקעטע טישן אָפגערישטעטע, אויס-
געריבענע. בעטן אָן אַ שיעור. עס וואַרפט זיך אין די אויגן דאָס
איבערגעפילטע הויז מיט בעטן; צערויעט, אָפגעדעקט בעטגעוואַנט. און
דאָס געלע ליכט פון דעם גאַז און קינדערלעך אָן אַ שיעור און נאָקעט
פלייש און דאָס געשריי און געפילדער. עס מוז זיין דאָ זייער ביטער, אַז
נישט וואַלטן זיי אַזוי נישט געשריגן, בשעת זיי ריידן. (אַז עס איז מענטשן
גוט, רעדן זיי שטיל און רויק). עס איז זיי דאָ ביטער, און זיי שרייען
אפילו, ווען זיי רעדן זייער אינטיים. אַ שטייגער, וואָס קאָן זיין אינטימער,
ווי קינד, גיי גיב אַ קוש דעם טאַטן. אָדער אפילו דאָס, רעדן זיי מיט
ביטערקייט. די גאַס איז אַ שמאַלע אין די שטיבער הויכע, אַריינגעמויער-
טע איינס אין דאָס אַנדערע. פענצטער אַקעגן פענצטער. עס איז נישטאָ
גאָר קיין באַהאַלטנקייט. די גאַס איז פול מיט מענטשן. איינער טרעט
אויף דעם אַנדערנס פיס, און פון די פענצטער וואַרפט מען וואָס מען קאָן.
גלייך אויף די מענטשן. דאָס מיסט גייט אַריין אין דער נשמה, נאָך קיינ-
מאָל אין זיין לעבן האָט זיך איסאַק נישט געפילט אַזוי פול מיט קויט
און אומריין. אַלע מוזן דאָ זיין זייער אומריין. די ווענט פון די שטיבער,
אינדרויסן, אויף דער גאַס אַרויס, זענען פאַרשמוצט מיט אומריינקייט. אין
די קאָרידאָרן ליגן בערג מיט אַפפאַל און אין דער מיט גאַס, וואַלגעדין
זיך געפוגרטע קעץ און הינט און קינדער שפילן זיך אויף קופעס אומ-
ריינקייט, וואָס איינער, פלומרשט אַנגעטון אין ווייסן, שאַרט צוזאַמען מיט

אן אויסגעריבענעם בענעם. איסאק זיצט אין אפגענעם פענצטער אין קוקט. ער וויל דערגיין, צי קאנען זיך דא מענטשן איינער מיט דעם אנדערן. אין אים דאכט זיך, אז נישט. זייער זעלטן, פמעט גארנישט, קיין באגרי-סונגען פון איינעם צום אנדערן, קיין ווארעמען האנט-דרוק, וואס איז דאס פאר א מין צונויפליפעניש פון מענטשן? זיי יאגן זיך, אזוי ווי עמעצער וואלט זיי געטריבן, איינער אהין און איינער אהער. איינער אהין און איינער אהער. קאנען זיי קיין רו אויך נישט געפינען אזוי ווי ער?

איסאק האט שוין אנגעהויבן זוכן עפעס אן ארבעט. ער האט גע-פרוהט גיין אין א טיפאגראפיע. מען האט אים געזאגט, אז עס הייסט „פרינטינג“ אין ענגליש. ער האט באמערקט דאס ווארט „פרינטינג“ אויף איבער א פענצטער. איז ער אריין פרעגן, צי מען באדארף א מענטש.

— ווי האט איר געארבעט פריער? — פרעגט אים דער בא-לעבאט.

— אין ערגעץ נישט — ענטפערט איסאק.

— איך באדארף נישט קיין מענטשן.

גיט איסאק ווייטער מיט דער שורה שטיבער און קראַמען. ער זעט נאך אמאל א קראַם מיט דעם וואָרט פרינטינג. גיט ער אריין.

— איך וויל ארבעטן — זאגט איסאק.

— וואס קאנט איר? — פרעגט דער באלעבאט.

— איך קאן גארנישט — ענטפערט איסאק.

— לערנט זיך אויס ערגעץ אנדערש — שמויסט אים אפ, אזוי

ווי מיט א קאלטן ווינט, דער באלעבאט.

גיט איסאק ווייטער און טראכט זיך: וואס איז דא? צי בין איך דער נאר און איר זענט דא אלע חכמים? וואס איז דא? וואס פאר א וועגן באדארף א מענטש דא צו אייך האַפן, פדי ער זאל קאנען צו אייך צוקומען? אפשר ווילט איר איך זאל זיך פאר אייך אנדערשטעלן אויף די קניען? — אזוי האט איסאק טרויעריק געשמייכלט צו זיך אַליין און איז געגאנגען ווייטער. עס האט אים שוין א ביסל אנגעהויבן צו פאַר-דריסן און ער האט אין זיך דערפילט עקשנות צו געפינען א טיפאגרא-פיע, ווי ער זאל קאנען ארבעטן. וואס פאר אן ארבעט צו ארבעטן. האט

ער אַליין אייגנטלעך נישט געוואוסט. וואָרים ער איז זיין לעבן קיין-
מאָל קיין טיפאָגראַפּטישק נישט געווען. אָבער ער האָט חשק געהאַט זיך
נעמען צו אַט דערדאָזיקער מלאכה. עס איז פאַרט אַ מלאכה. און אַ נוצ-
לעכע. צום טיילויל. איסאַק האָט ווידער דערזען איבער אַ קראַם אַ שילד
מיט דעם וואָרט „פּרינטינג“. עס איז אים ליכטיק געוואָרן אין די אויגן.
אָבער דאָס האַרץ באַ אים האָט געקלאַפט מוראדיק. ער איז אַריין אין
אַ שמאַלער קראַם, וווּ אַלץ איז געווען מוראדיק באַדעקט מיט שוואַרצן
שטויב. אַ מענטש אויך אין מוראדיק שוואַרצן שטויב אויסגעשמירט איז
צו אים צוגעקומען:

— וואָס?

— אַרבעט — האָט איסאַק אויך קירץ און מיט ביטערקייט גע-
ענטפּערט.

— ווען האָט איר איבערגעלאָזט? — מיינענדיק דערביי, אַז אי-
סאַק איז געקומען אָפּנעמען אַ באַשטעלונג.
איסאַק האָט נישט פאַרשטאַנען, וואָס יענער האָט געמיינט. ער האָט
געזאָגט:

— איך וויל אַרבעטן.

— האָ!

— קאָן איך באַ אייך אַרבעטן?

— אויב איר קאַנט? — זאָגט דער ייד, וועלכער האָט קענטיק ליב
צו רעדן מיט פאַרשפּיצטקייט. (מיינענדיק איסאַק צו פרעגן, צי ער קאָן
די מלאכה).

— איך פרעג, צי איר ווילט — ווערט שוין איסאַק אויסער זיך פון
דעם יידס מאַניר פון רעדן.

— ווילן? פאַרוואָס נישט. צי דאַרף איך?

— דאַרפט איר?

— כוויי... — זאָגט דער ייד און צעקנייטשט זיין אויסגעשמירט

פנים — מירן זעצן. אַ נו, שטעלט זיך אַוועק אַט באַ יענער מאַשין.

איסאַק איז געוואָרן אזוי איבערראַשט, אַז ער האָט נישט געוואוסט,
וואָס צו טון. ער האָט געטון אַ כאַפּ אַראָפּ פון זיך דעם ראַק און אים גע-
טון אַ וואָרף אַוועק אין אַ ווינקל און באַלד איז ער געשטאַנען באַ אַ מאַ-

שׂין מיט אַ רעדל און מיט אַ טאַץ באַשמירט מיט שוואַרצער דרוק־טינט.
 אויף אַ שענקל זענען געלעגן ווייסע קארטלעך.
 — דרוקט אָפּ אַט די קארטלעך — האָט דער ייד געזאָגט צו איי-
 טאַקן — איך וויל זען, ווי אַזוי איר אַרבעט.
 איסאַק האָט נישט געוווסט, ווי אַזוי מען הייבט אָן צו אַרבעטן. ער
 איז געבליבן שטיין באַ דערדאָזיקער מאַשין אין אַ פאַרלעגנהייט. צי זאָל
 ער דרייען מיט דער האַנט דאָס ראָד, צי זאָל ער ערגעץ זוכן אַן אָרט,
 ווי מען באַדאַרף אַרבעטן מיטן פּיס. איסאַק האָט געקוקט אין אַלע זייטן
 און נישט געוווסט, וואָס צו טון. דאָס פנים האָט באַ אים געפלאַמט און
 ער האָט געפילט, ווי דער באַלעבאַט שטעכט אים מיט זיינע אויגן אין די
 פלייצעס.

— ווי איך זע, קאָנט איר נישט די מלאכה — רייצט זיך דער
 באַלעבאַט מיט איסאַקן.
 — אמת, כ'קאָן נישט — איז זיך מודה איסאַק.

— נישקשה. מען וועט אייך אויסלערנען. אַט מיט דער האַנט דרייט
 מען דאָס ראָד און מיט דער אַנדערער האַנט נעמט מען אַ קארטל און
 מען לייגט אָט-דאָ-אָ, איר זעט? און דאָס קארטל גיט זיך אַ הייב און
 באַגעגנט זיך מיטן וואַך. אַ קוש און מען טוט עס אַ כאַפּ. און באַלד מוז
 שוין זיין נאָך אַ קארטל.

איסאַק איז געשטאַנען און נאָכגעפאַלגט, ווי גיך דער באַלעבאַט האָט
 אַנידערגעלייגט דאָס ווייסע קארטל און ווי גיך דאָס קארטל האָט זיך
 באַגעגנט מיט דעם שריפט. עס האָט באַ איסאַקן אָנגעהויבן צו שווינדלען
 אין די אויגן. ער האָט שוין שיער נישט חרטה געהאַט אויף דעם גאַנצן
 ענין, אָבער זיין עקשנות האָט גובר געווען און ער האָט זיך אַוועקגע-
 שטעלט באַ דער מאַשין און געטון מיט איין האַנט אַ דריי דאָס רעדל
 און מיט דער אַנדערער האָט ער געכאַפט אַ קארטל. און דאָס קארטל גע-
 וואָלט אַנידערלייגן אויף דעם באַשטימטן אָרט. האָט ער אָבער נישט באַ-
 וויזן גיך צו געפונען דאָס באַשטימטע אָרט און האָט שוין דערווייל גע-
 מוזט אַוועקכאַפּן זיין האַנט, כדי זי זאָל נישט ווערן אַריינגעכאַפט אין
 פּרעס.

— יונגערמאַן — האָט דער באַלעבאַט איסאַקן אָנגענומען באַ איין

אָסל — איר וועט זיך נאך אָפהאַקן אַ פינגער... נאָר דאָס פעלֶט מיר
צו מיינע גוטע געשעפטן.

— איר ווילט נישט? — האָט אים איסאַק אָנגעקוקט אַ פאַרוואַג-
דערטער

— ניין, איך וויל נישט.

— איז נישט.

— לערנט זיך אויס ערגעץ אנדערש — עצהט דער ייד.

— אַ דאַנק פאַר דער עצה — גיט זיך איסאַק צו אים אַ ניג און
גיט אַרויס פון דעמדאָניקן יידס טיר צוריקוועגס, מיטן רוקן צום
דרויסן.

אינדרויסן ווערט איסאַקן מאַדנע נישט גוט. דאָס איז אים פשוט
טאַקע נישט גוט געוואָרן פיזיש. ער האָט געפילט, אַז באַלד נאָך אַ ביסל
פאַלט ער אַנידער. ער שפּאַרט זיך אָן אָן אַ סלופּ פון אַ גאַס-לאַמטער
און ווישט דעם קאַלטן שווייס פון זיין שטערן. אין דער מינוט איז ער
געווען פאַרצוהייפּלט, ביז אָן אַ שטיקל האַפּנונג. אָבער עס איז אַוועק די
שלעכטע מינוט און ער האָט זיך געשטאַרקט און איז געגאַנגען אַהיים.
אין שטוב האָט געשמעקט מיט פּרישער חלה, וואָס די באַבע שבע האָט
געבאַקן אויף שבת. די באַבע האָט איסאַקן אויפגענומען מיט פּרייד:

— וווּ ביסטו געווען אַזוי שפּעט?

— איך האָב געפרוּווט אַרבעטן — לאַכט איסאַק און פילט, אַזוי
ווי שווערע שטיינער קייקלען זיך אַראָפּ פון זיין האַרץ.

— באַ וועמען?

— כּווייס נישט באַ וועמען. אין טיפּאָגראַפיעס...

— קאַנסט דען?

— זיך שיער אַ פינגער נישט אָפּגעקלעמט.

— אַ ווייטיק איז מיר.

— שרעק דיך נישט, באַבע. עס איז גאַרנישט.

— וואָס דען, איציקל גייט אין אַ טיפּאָגראַפיע.

— וואָס דען וועל איך טון, באַבע?

— כּווייס, קאַנסט ווערן אַ ציגאַר-מאַכער, אָדער לערן זיך מאַכן

בייטעלעך.

— טייערע מלאכות — קרימט זיך איסאַק.

די באַבע, שבע, האָט אים דערלאַנגט אַ שטיקל פיש און אַ פרישע
 חלה. איסאָק האָט שוין לאַנג אַזעלכע געשמאַקע פיש נישט געגעסן און
 פון פרישער חלה האָט ער דאָך אין וועג אויך נישט געוויסט.
 עס איז באַלד אַהיימגעקומען דער זיידע, מאַניס. פרייטיק האָט ער
 נישט געאַרבעט ביז אין אָונט. מאַניס איז אַריין אין שטוב און געמאַכט
 אַ גרימאַסע אויף זיין פנים, אַז עס איז דאָס לעבן אים זייער שווער.
 דערנאָך האָט ער געגעסן עפעס און נאָך דעם עסן געזאָגט צו
 איסאָק.

— קום, וועלן מיר גיין אין אַ באַד.

איסאָק האָט זיך דערפרייט. אַ באַד באַדאַרף ער טאַקע. מאַניס
 האָט זיך גענומען ריינע וועש און איסאָק האָט אויך אַרויסגענומען פון
 זיין קיישעלע אַ פעקל ריינע וועש און ריינע זאַקן און זיי זענען געגאַנגען
 גען אין באַד אַריין. עס איז נאָך געווען כמעט אין מיטן טאָג און אין
 גאָס האָט געברענט די אַסיען זון. מאַניס האָט אָפגעזוכט אייברעמען, און
 אייברעם איז מיט זיי אויך געגאַנגען אין באַד אַריין.

דאָס הויז, וווּ דאָס באַד איז געווען, האָט אויסגעוויזן אַזוי ווי
 אַלע שטיבער. באַם אַריינגיין אין קאָרידאָר איז געווען אַ ייד אויף אַ
 בענקל און באַלד באַ זיי געפרעגט, צי זיי גייען אין אַ ביטער אָדער אין
 שוויץ אַריין. מאַניס האָט געזאָגט, אַז מען גייט אין שוויץ.

— אָבער, ר' ייד, וווּ האָט איר דאָ אייער שוויץ?

— געדוילד — זאָגט דער ייד, וואָס אויף דעם בענקל.

זיי האָבן באַצאָלט און זענען אַריין אינעווייניק. מיט לאַנגע טרעפּ
 אַראָפּ אין דער גיידער. דאָרטן איז געווען אַ גרויסע שטוב. באַלד באַם
 אַריינקומען, האָט מען דערשמעקט, אַז עס איז אַ באַד. ערשטנס, די פאַר-
 רויכערטע ווענט, און צווייטנס, האָבן זיך דאָרט געוואַלדערט פלעטער פון
 פון שמיס-בעזעמלעך. און דריטנס, זענען שוין דאָרט אין דערדאָזיקער
 שטוב אַרומגעגאַנגען נאַקעטע מענטשן און וואַסער האָט זיך פון זיי גע-
 גאַסן. מאַניס, אייברעם און איסאָק האָבן פאַקומען איין קעמערל אויף
 אויסצוטון זיך. זיי האָבן אַלע דריי דאָרטן זיך נישט געקאַנט אויסטון אין
 איין צייט, האָט איינער געוואַרט ביז דער אַנדערער האָט זיך אויסגעטון.
 אַז זיי זענען שוין אַלע דריי געווען נאַקעט, האָט מען זיי געוויזן אויף
 אַ טיר. האָבן זיי געעפנט די טיר און דערזען אַ גרויע כמאַרע. די כמאַ-

רע איז געווען ווארעם און האָט מיט אַ קנול זיך געטון אַ וואָרף זיי אין פנים אַרײַן. זיי האָבן זיך דערשראָקן און זיך אײַנגעבויגן און אַרײַנגע-גאַנגען אַהין אײַנגעבויגענע ביז איבער די קני. אינעווייניק, אין דער פולער שטוב מיט גרויער כמאַרע, איז געווען שטאַרק הייס און מען האָט נישט געקאָנט זען אײַנער דעם אַנדערן. האָבן זיי זיך אַלע דריי אָנגע-נומען באַ די הענט און פּאַוואַליע געגאַנגען אין דער טיפעניש פון דער גרויער פאַרע, ביז זיי האָבן זיך אָנגעשלאָגן אָן אַ וואַרעמען גליטשיקן קערפּער פון אַן אַנדערער פּערוואָן.

אונטער די פיס האָבן זיך געוואַלגערט גליטשיקע בלעטער און טײכלעך מיט וואַסער זענען געשטאַנען דאָ און דאָרט. די פּאַדלאָגע איז געווען פון צעמענט און די קילקייט פון דעם צעמענט האָט געגליווערט דאָס בלוט.

מאַניס האָט געפרוּווט זיך אױפשטעלן, און די הייסע פאַרע האָט אים אַ סמאָליע געטון אין קאַפּ, האָט ער זיך צוריק אײַנגעבויגן. זיי זע-נען אזוי אײַנגעבויגן אַרומגעגאַנגען אַלע דריי און צוגעקומען צו די הילצערנע בענק, פון אַ העכערער באַנק האָט זיך געהערט דאָס געשריי פון אײַנעם אָדער פון עטלעכע מענטשן, וועלכע האָבן געשריגן פון ווילטאַג. מאַניס, אײַברעם און איסאַק האָבן זיך צוגעווינט צו דער גרויער פאַרע און צוביסלעך אָנגעהויבן צו זען. עס איז באַלד קלאַר אַרויסגעשווומען די שורות הויכע בענק ביז צום סטעליע און די שמי-סערס און די געשמיסענע. אין אַ מינוט שפּעטער האָט אײַנער געטון אַ דריי אויף אַ קראַן און אָנגעלאָזט אַ פּול באַד מיט פאַרע און עס איז ווידער אַלץ אָפּגעווישט געוואָרן.

און אַז מאַניס איז געלעגן אויף דער העכסטער באַנק און דער שמײסער האָט אים געריבן מיט אַ בעזעמל פון דעמבעס-בלעטער, האָט ער געפילט, ווי עס צעוואַקסט זיך אין אים אַ ווייכע, סאַמעטענע וואַרימקייט אין אַז די הויט זײַנע וואַקסט ווי אויף הייוון. אזוי האָט אויך מסתמא געפילט אײַברעם. איסאַק האָט זיך נישט געוואַלט לאָזן שמײסן, איז ער אזוי געזעסן אויף דער הויכער באַנק, ביז ער האָט געפילט, ווי די גאַנצע הויט איז צעפּנט געוואָרן און דער שווייס האָט פון אים געגאַסן ריטש-קעסווייז. איז ער אַראָפּ אין דער נידער און געוואַרט ביז די עלטערע צוויי זענען פאַרטיק געוואָרן מיט זייער אָפּשוויצן און אַלע דריי זענען

אריין אין אן אנדער צימער, ווו מען האט זיך גוט ארוימגעוואשן אינטער שפריץ-בעדער.

דערנאך זענען מאניס מיט איסאקן גלייך אהיימגעגאנגען און אייברעם איז געגאנגען באזארגן די שטיבן זיינע מיט גאז-ליכט.

אינדערהיים איז שוין געווען אלץ שבתדיק. צוויי חלות אויף דעם געשפרייטן טיש אונטער א קליין טישטיכל מיט רויטע ברעגן און פרענו-ליעך. ריין אפגעפיצטע לייכטער מיט ווייסע ליכט. און אויף דעם אויוון האבן טעפ זיך געקאכט און די פאדלאגע איז געווען אפגעוואשן און ריין. און שבע אלליין איז געווען אנגעטון ריין. מאניס האט געדאוונט און אי-סאק האט געקוקט דורך דעם פענצטער אינדרויסן ארויס. עס איז צויגע-פאלן דער אונט. ווייס איבער די דעכער זענען אויף דעם הימל געווען רויטע שטיקער וואלקן, אזא רויטקייט, וואס קיין מענטשס האנט קאן נישט אויסמאלן. די זון האט זיך שוין געזעצט. די רויטע וואלקנס האבן אויס-געוויזן ווי פעדערן פון גרויסע צעשפרייטע פליגעלען. מאניס האט מקבל-שבת געווען, ארומדרייענדיק זיך איבער דער שטוב. אין גאס האבן זיך, ווי איסאקן האט זיך געדאכט, אי די מעטנשן, אי די פערד און די וועגן געאיילט אין די היימען, אין די שטאלן. איסאק האט זיך נישט געוואלט אפגארן. ער האט טאקע געוואלט וויסן, צי עס איז אמת, אז אין גאס איילט מען זיך. ער האט זיך גוט נאכגעטראכט און פארט געזען, אז מען איילט זיך, און עס איז אים געווען גוט און עס איז אים געווען מאדנע אומעטיק.

אייברעם איז ארויפגעקומען. אינדרויסן איז שוין דערווייל געווארן פינצטער. מאניס האט געמאכט קידוש איבער די צוויי חלות און מען האט זיך געזעצט עסן. די צוויי ווייסע ליכט אין די לייכטער האבן צוגעגעבן דערהויבנקייט צו די גרינע געפארבטע ווענט.

— דאס באד האט מיך מחיה געווען — האט מאניס זיך אנגע-

רופן.

— און דאס שטיקל חלה? — בארימט זיך איסאק.

— טאקע? דיר געפעלט מיין חלה? — פרייט זיך שבע, — א גאנצע מעשה. דא באקט מען דאך נישט קיין חלה הערסט? איך זאג צום קרעמער, איך באדארף מעל, זאגט ער צו מיר, צוליב וואס טויג איך מעל. זאג איך אים, איך וויל באקן חלה אויף שבת, לאכט ער. פיל איך

שוין, אז איך בין דער נאר. אָבער זיך אונטערגעבן וויל איך נישט. קיי-
 נער באַקט טאַקע דאָ נישט, אָבער איך וויל יאָ באַקן. הכלל, ער איז
 אוועק צו דער פּאַפּריק פּון מעל, כּימיין צו דער מיל און האָט זיי געוואָגט,
 אז ער האָט אַ קונה, וואָס וויל באַקן אַליין חלה אייף שבת. הערסט ? זיי,
 דאַרטן אין דער מיל, האָבן יאָ פּאַרשטאַנען, אז עס איז אַן ענין, באַקן
 חלה אויף שבת. און זאָלט זען. מען האָט אים צוגעשיקט אויף פּראָבע
 אַ קליין זעקעלע מעל, דאָס בעסטע מעל, פּאַרשטייט זיך, און מען האָט
 אים געבעטן, אז אויב איך וועל אָפּבאַקן חלה, זאָל איך אַריינשיקן אין
 קראַם איינע פּון מיינע חלות. זיי ווילן אויך אָנקויפן, וואָס דאָס איז פּאַר
 אַ מין „חלה“. נאָר אַטילד'ך גיין לויפן זיי געבן אַ חלה אין קראַם אַריין;
 מער האָב איך נישט וואָס צו טון !

— פּאַרוואָס נישט ? — האָט מאַניס הנאה פּון דעם, וואָס שבע
 דערציילט.

— אזא חלה מעג מען פירן אויף אַן אויסשטעלונג — וואַרפט
 אַריין איסאַק.

— דו מאַכסט חוזק — זאָגט שבע.
 — חלילה.

אייברעם האָט גאַרנישט געוואָגט. ער האָט מורא געהאַט פאַר דעם
 נייעם מענטש, פאַר איסאַק, און חוץ דעם האָט ער נישט געוואָגט צו
 שטערן דעם שיינעם חלום. נישט אַנדערש, אז עס איז אַ חלום. ער, איי-
 ברעם, באַ אַ שיינעם טיש, דאָס אַלץ.

שבע איז פּון איסאַקס קאַמפּלימענטן געווען אזוי צעטראַגן, אז עס
 איז באַ איר פּון די הענט געפאַלן. איר פנים איז געווען זייער שיין פאַר-
 פּלאַמט און מאַניס האָט אויף איר געוואָרפן פּון דער זייט געהיימע בליקן.
 זי איז אים שטאַרק געפּעלן געוואָרן, און ער האָט געזינדיקט אין זיינע
 געדאַנקען און זיך צוריקגעכאַפט און ווידער געטראַכט וועגן איר און ווי-
 דער אָפּגעטריבן זיינע געדאַנקן. שבע האָט זיך איבערגעקוקט מיט מאַ-
 ניסן און אוועקגעכאַפט אירע אויגן. איסאַק האָט געהאַט לעבעדיק בלוט
 אין זיין פנים און די האַר זענען געווען אזוי שיין אויף זיין לעבעדיק
 פנים, און עס האָט פּון זיין יעדן קער געשטראַלט מיט יונגן פּוה. און
 אזוי גיך, ווי אייברעם איז אוועקגעגאַנגען, האָט מאַניס אָנגעהויבן צו וויג-
 קען צו שבען. שבע האָט אים צוריקגעוואָנקען. דאָסדאָזיקע איבערווינקען.

איז געוואנגען אויף דעם חשבון פון איסאקן, פארשטענדלעך, אז איסאק האט דערפון נישט געוואוסט, אבער איסאקן האט זיך זייער געוואלט ריי-כערן, און דא אין שטוב האט ער נישט געוואלט רייכערן, מורא האבנדיק פאר דעם זידן, האט ער געפרעגט, צי ער מעג אראפגיין אין גאס אריין.

— גיי בעסער א ביסל ארויף אויפן דאך — האט מאניס אים גע-געבן אן עצה. — וועסט זעען, וואס עס טוט זיך אויפן דאך.
— וואס ווילסטו, ער זאל הייליג אראפפאלן? — ביזערט זיך שבע, און עס פילט זיך אין איר ביזערן אזוי פיל ווייבלעכעס.

— אראפפאלן? וואס איז ער א פיצעלע קינד? — ענטפערט מא-ניס און ווינקט צו שבען, אז מען מעג אים, איסאקן, הייסט עס, געטרוען ארויפצוגיין אויפן דאך.

איסאק איז ארויף אויפן דאך. אזוינס האט ער אין זיין לעבן קיינ-מאל פריער נישט געזען. דער הימל מיט די שטערן איז געווען זייער ווייט, אבער ארום און ארום אין דעם האריזאנט, האט געפראלט א ליכטי-קער גארטל, וואס האט ארוימגעבונדן דעם הימל ארום דער ערד, און די גרויסע שטאט, ניו-יארק, מיט אלע אירע דעכער און טורעמס און שפיצן איז אנגעצונדן מיט ליכט. עס שפרוקלען ליכט אין די גידעריקע, אויס-געבויגענע טאלן פון דער שטאט און עס שפריצן ליכטלעך מיט שפיציקע שטראלן פון די אויפגעהויבענע בערג פון דער שטאט. צייטגווייז גיט א פלאם אויף ערגעץ ווייט, פון א הויכן קוימען, א ברענענדיקער פלאם-פייער און טוט א באשיין דאס פינצטערקייט ארום און ארום און גייט צוריק אויס און ציט זיך צוריק אריין, פונדאנען ער האט ארויסגעפלאמט. באנען מיט באליכטענע פענצטער קריכן איבער דער ברייט און איבער דער לענג פון שטאט. איסאק האט זיך דערמאנט. אז ער וויל רייכערן. ער האט עס געטון און געבלאזן דעם רויך גלייך אוף דער שטאט, און ארוימגעשפאנט איבער דעם גלייכן, אמעריקאנישן דאך. דא און דארט האט ארויסגעשטעקט פון קוימען פון ציגל. אין דער פינצטער האבן זיי אויסגע-וויזן, אזוי ווי מענטשן. ער באדארף איצט קיינעם נישט. אים איז גוט, וואס ער איז איינער אריין. קיין חשבון פון וואס ער טראכט קאן ער זיך נישט אָפּגעבן, און עס איז נישט נייטיק. עס וואלט אפילו גוט געווען, ווען מען טראכט גארנישט. עס ווילט זיך אים אנהייבן שרייען הויך אויף

א קול. זאָל זיין קול אויך אַפּקלינגען אין דעם רעש פון דער שטאַט
אונטן.

איסאַק דערשרעקט זיך און שפּרינגט אָפּ אָן אַ זייט.
אַ שטים פון אַ פּרוי. די פּרוי שטייט נישט ווייט פון אים, איינגע-
וויקלט אין אַ מענערשן ראָק, וואָס זי טראָגט אויף איר אַקסל. זי לאַכט
מיט אַ דין געלעכטער :

— אַ מאָן זאָל זיך דערשרעקן. . .

— פּאַרדאָן.

— האָ, דאָס זענט איר? איך האָב געהערט טריט איבער אונזער
סטעליע — זאָגט די פּרוי.

איסאַק קוקט זיך איין אין איר פנים. ער דערקענט דעם שכנס
מיידל, אָדער ווי די באַבע שבע רופט זי, דעם שוחטס מיידל. איסאַק
טראַכט צו זיך : פאַרוואָס איז זי אַרויפגעקומען ?

— איך שטער אייך נישט — פּרעגט לאה.

— האָ, נישט — זאָגט איסאַק און וואַרפט אַוועק דאָס איבערבליי-

בעכץ פון ציגאַרעט.

— טרעט אַרויף מיטן פוס. ס'קאָן נאָך ווערן אַ פייער — וואַרנט

לאה.

— גערעכט — קלינגט אָפּ איסאַקס מעטאַלענע שטים.

— און ווי געפעלט אייך — ווייזט דאָס מיידל מיט איין האַנט,

וועלכע זי גנבעט אַרויס פון אונטער דעם ראָק, אויף דער באַלויכטענער
שטאַט.

— מיר געפעלט — זאָגט איסאַק, ווידער אַמאָל מיט מע-

טאַל.

— האָט איר געפרוּווט זיצן אויף איינעם פון די קוימענס ? —

פּרעגט לאה, און זי פילט, אַז דאָס האָט זי נישט באַדאַרפט זאָגן. אָבער
איסאַק מיינט דווקא, אַז דאָס איז אַ גוט וואַרט. אים געפעלט דער ענין
פון זיצן אויף אַ קוימען. ער זאָגט :

— נאָך נישט. מען באַדאַרף אַ קוק טון.

ער האָט אַריינגעצויגן דורך זיינע נאָזלעכער די קילע לופט און
אויך דעם ריח פון דעם מיידלס פּריש-אויסגעוואַשענע קליידער. ער איז
צוגעגאַנגען צו איינעם פון די קוימענס, זיך לעפּן אים אַנידערגעשטעלט

און דערוען, אז דער קוימען איז העכער פון אים. האָט ער אַ טראַכט געטון, אז דאָס מיידל וויל אים מסתם אויספרובירן צי ער קאָן קריכן אָדער שפּרינגען. ער האָט געקאָנט ביידע זאָכן, אי קריכן, אי שפּרינגען. קריכן האָט ער זיך אפילו אויטגעלערנט, פאַרנדיק אויפן שיף, פון די מאַטראָזן, מיט די קניען אויף אַ גלייכן סוף. און אויף אַ קוימען פון ציגל איז גאַרנישט שווער אַרויפצוקריכן, אָבער ער האָט נישט געוואָלט ווייזן דעם מיידל, אז ער איז אונטער איר איינפלוס.

— דער קוימען איז העכער פון מיר — האָט איסאָק געזאָגט.
— איז וואָס? — גיט זיך לאַזן אַ דריי, אַזוי ווי זי שטייט אויף איר אָרט, אַרום און אַרום — איך וואָלט זייער געוואָלט זיצן אויף דעם דאָזיקן קוימען.

— וואָס וועט איר מיר געבן, איך זאָל אייך דאָרט אַנידערזעצן? — פּרעגט איסאָק מיט שטיפּערישקייט אין זיין שטים.

— וואָס קאָן אייך אָן אַרים מיידל געבן? — שפּאַסט לאַה.

— באַ אונט טוט מען גאַרנישט אומזיסט.

— וואָס מיינט איר „באַ אונט“? באַ אייך אין רוסלאַנד, צי באַ אייך מענער? — וויל לאַה פאַרשטיין. אָדער עס קאָן זיין, אז זי האָט נאָר געוואָלט אויף איסאָקן מאַכן דעם איינדרוק, אז זי פאַרשטייט נישט דאָס וואָס ער מיינט.

— איך מיין באַ אונט אין אַמעריקע — מאַכט זיך איסאָק נישט וויסנדיק.

— ערשט אַזאָ קליינע צייט אין אַמעריקע און עס איז שוין אייערס?

— יאָ, באַ אונט אין אַמעריקע.

— איך וועל באַזאָלן. אויב עס וועט האַבן עפעס אַ ווערט — ענט-טערט לאַה.

— קומט אַהער, וועל איך אייך אַרויפזעצן — וויל זיך איסאָק צע-לאַכן פון דער סיטואַציע.

— אָט בין איך — איז לאַה צו אים צוגעשפּרונגען, אַזוי ווי אייזן צו אַ מאַגעט.

איסאָק האָט זי אָנגענומען באַ די עלנבויגנס און זי געוואָלט אויפ-הייבן, האָט ער זי נישט געקאָנט אויפהייבן. האָט ער זי אָנגענומען באַ

אירע זייטן און זי אויפגעהויבן הויך איבער זיין קאפ. לאה האָט געטון
א כאַפּ זיין קאָפּ מיט ביידע הענט און אַנשפּאַרנדיק זיך אָן איסאַקס קאָפּ.
איז זי געפליבן זיצן אויף דעם קוימען. עס איז דאָרט נישט געווען באַ-
קוועם צו זיצן, און אַ חוץ דעם איז איסאַק געשטאַנען באַ אירע פיס,
וואָס עס איז לאַהן ווידער נישט שטאַרק באַקוועם געווען. זי האָט איסאַקן
דערלאָנגט אירע הענט און אים געצויגן צו זיך אַרויף.

— ניין, איך וויל נישט, פרייליך. מיר איז דאָ אויך נישט שלעכט.

— קומט אַרויף, וועט איר זעצן.

— וואָס, פאַראַן ווידער?

— ווונדערלעך! — ציטערט אַרויס לאַה און פאַרלירט איר גלייכ-

געוויכט און פאַלט אַריין אין איסאַקס אַרעמס.

אַבער איסאַק האָט דאָס מאָל נישט געוואָגט. לאַה איז געווען ברוגו
אויף אים, פאַרוואָס ער האָט נישט געוואָגט. זי האָט עס אָנגענומען פאַר אַ
צייכן, אַז ער האַלט זיך העכער פון איר און זי האָט זיך געפילט אַ ביסל
דערנידערקט. אַבער זי האָט אים נישט געוואָלט אפילו געבן אַ שאַטן
פון אַן אַנצוהערן, אַז זי איז ברוגו אויף אים. זי האָט דאָך אים געהאַלטן
אין אירע הענט. זי האָט געהאַלטן אין אירע הענט זיין קאָפּ האָר איצט
ווייסט זי שוין, וואָס דאָס הייסט. זי איז געשטאַנען און געקוקט אויף דעם
מיט ליכט און פייערלעך אויסגעפילטן רוים און געפילט, אַז אין איר איז
נעוויניק איז איצט אויך אָנגעצונדן אַ פייערל. זי האָט גענוג פּוּח צו
באַהאַלטן אין זיך דאָסדאָזיקע פייערל, אַבער וואָס איז ער פאַרט פאַר אַ
מין בחור? פאַרוואָס האָט ער איר נישט געטון כאַטש איין קוש? זי וועט
פונדאָנען נישט אַראָפּגיין, ביז ער וועט איר נישט טון כאַטש איין קוש...
עס איז לאַהן שוין געגאַנגען אין לעבן אויסצופירן. זי האָט געוואָגט, פּדי
איבערצורייסן דאָס שטילשווייגן:

— פונדעסטוועגן איז נישט גוט צו זיצן אויפן קוימען.

— זיצן מוז זיין גוט אויף דעם געזימס פון דאָך — ענטפערט

איסאַק.

— טאָקע? ווילט איר אַ ביסל זיצן?

— פאַרוואָס נישט? אויב אייך איז אינטערעסאַנט.

— ביז גאָר.

ביידע גייען צו צו דעם געזימס און זעצן זיך אַגידער.

— ווען אייער באַבע ווייסט מיט וועמען איר זיצט דאָ — זאָגט לאַה.
 — וואָס-זשע וואָלט זי געטון ?
 — איר וואָלט הנאה געטון.
 — איך האָב געמיינט, ווער ווייסט וואָס — מאַכט זיך איסאַק ווי
 ער ווייסט נישט זיין באַבעס מיינונג. און — וואָס וואָלט אייער מוטער גע-
 זאָגט, ווען זי טרעפט אייך דאָ מיט מיר ?
 — איר וואָלט אויך הנאה געטון — באַהאַלט זיך לאַה אין דעם
 מענערישן ראַק.
 — וואָס, אייך איז קאַלט ?
 — אַ ביסל.
 — וועלן מיר אַראַפּגיין אין שטוב.
 — ניין, איך וויל זיין דאָ. דאָ איז גוט — זאָגט לאַה און קוויקט
 זיך מיטן וואָרט „גוט“, ווי מיט אַ גוט ביסל וויין.
 — איז דאָ באַ אייך אין אַמעריקע פאַראַן אַ יוגנט ? — פּרעגט זיך
 פּלוצלינג איסאַק.
 — איך וויל פאַרשטיין, וואָס איר מיינט.
 — אַ יוגנט. נו, יונגע מענטשן, וואָס האַלטן זיך אינאיינעם אין אַ...
 ווי זאָגט מען דאָס אין יידיש, אַדער... אינאיינעם אין אַ קלוב אַדער כ'ווייס...
 — עס מוז זיין — ענטפערט לאַה, ווי זי וואָלט עפעס נישט דער-
 זאָגט.
 — איר זאָגט, עס מוז זיין. וואָס-זשע, אייך אינטערעסירט עס נישט.
 — כ'ווייס ? איך האָב נישט קיין צייט. באַטאָג אַרבעט איך און אין
 אַוונט בין איך מיד און האָב גענוג הויז-אַרבעט. מען מוז דער מאַמען
 אַרויסהעלפּן.
 — און וועגן אייך אַליין טראַכט איר נישט ?
 — וואָס מיינט איר ?
 — אייך אַליין, כ'מיין גאַרנישט. פשוט. ווען איך זאָג אייך אַליין,
 מיין איך אייך פּערזענלעך. טראַכט איר גאַרנישט וועגן אייך אַליין ?
 — וואָס דען איך טראַכט נישט ? — ענטפערט לאַה און מיינט, אַז
 זי פאַרשטייט נאָך אַלץ נישט, וואָס איסאַק מיינט. עס פאַלט איר איין אַ
 מחשבה, אַז אפשר הייבט זיך עס אָן. עס איז טאַקע אַ ביסל צו גיך. ערשט

באם צווייטן מאָל באַגעגענען זיך. אָבער טאַמער הייבט זיך עס שוין אָן?
זי זעצט זיך אַוועק בעסער אויף דעם געזימט, וואָס איז געמאַכט פון קא-
כעלקעס און וואָס טיילט אָפּ איין דאָך פון דעם אַנדערן, וואָס פון דעם
אַנדערן הייז.

— איר טראַכט יאָ? — קוקט זי אָן איסאַק — און איר זענט אַ
יונגער מענטש, פאַרוואָס זשע ווייסט איר נישט, צי עס איז דאָ אין אַמע-
ריקע אַ יוגנט.

— איך בין פאַרנומען מיט אַנדערע זאַכן. מיין פּאָטער איז אַריים
און איך מוז העלפֿן מיט מיין אַרבעט — זאָגט לאַה פּראָסט.

— דאָס איז זייער שיין פון אייך — דערפילט זיך איסאַק זייער
נישט באַקוועם, וואָס ער האָט אַנגערירט אַזאַ דעליקאַטע פּראָגע — איך
בעט אַנטשולדיקונג. איך וויל גלאַט וויסן, צי עס איז דאָ פאַראַן אַ יוגנט,
אַזוי ווי באַ אונז אין רוסלאַנד?

— דאָס ווייס איך נישט — קוקט אים לאַה טרויעריק אין די אויגן
אַריין — איך בין אין רוסלאַנד נישט אויפגעוואַקסן. — זי האָט אים
שווייגנדיק אַנגעקוקט און נישט אַראַפגענומען פון אים די אויגן אירע.
אין דער פינצטער איז זיין פנים געווען מער הייס, ווי אין אַ לייכטיקער
שטוב. ער איז געזעסן, רייטנדיק אויף דעם געזימט פון דאָך און מיט די
פינגער געשריבן אויף די גלאַטע קאכעלקעס.

— אַנטשולדיקט. דאָ איז דאָך גאָר אַן אַנדער סאַרט לעבן ווי אין
רוסלאַנד. דאָ איז דאָך אַלץ דעמאָקראַטיש. דער פּאָטער און דער זון
זענען דאָך ביידע דעמאָקראַטן. און דאָ איז דאָך פרייע פרעסע און פריי
דאָס וואָרט. און אַ לייטעראַטור איז דאָ פאַראַן?

— ביכער? — פרעגט איבער לאַה און ווייסט נישט וואָס צו
ענטפערן.

— יאָ, ביכער.

— פאַראַן.

— שיינע?

— זייער!

— וואָס זשע שווייגט איר? — פאַלט איסאַק אַריין אין באַגייסטע-

רונג און כאַפט אָן לאַהן און ציט. זי צו צו זיך.

לאַה רייסט זיך פון זיינע הענט, אָבער איסאַק לאָזט זי שוין נישט אָפּ.

— איר זענט מיר שולדיק אַ חוב — מורמלט ער מיט זיינע ליפן
שוין זייער נאָענט באַ לאַהס באַק.
— נאָר איינעם — בעט זיך לאַה.

איטאַק קדשט לאַהן איין מאָל. טוט עס זייער גיך און לאַוט זי
אַפּ. זיי שעמען זיך ביידע אויפצוהייבן זייערע אויגן. זיי זיצן און שווייגן.
דער ליכטיקער גאַרטל, וואָס געמט אַרום דעם הימל אַרום דעם האַריזאָנט,
דערנענטערט דעם הימל צו דער ערד. אַדער פאַרקערט, די ערד הייבט
זיך אויף ביז צום הימל. די שטאַט איז גרויס פון איין האַריזאָנט ביז
צום אַנדערן און דעכער איבער דעכער שפּאַרן זייערע טורעמס, קוימענס,
שפיצן און קופּאָלן. ביז צו די שטערן אין הימל. דער הימל וואַרפט זיינע
שטערן אַזוי אין דער קרום, שטיפּעריש אויף די דעכער אַרויף און די
גרויסע שטאַט שיקט אַלע אַנדערע מאָל פון קוימענס הויכע, אַזוינע
פּייער-פּלאַמיקע צונגען, רייצנדיק זיך מיט דעם הימל: דו וואַרפסט
שטערן-שטייגער און קאַנסט גישט טרעפּן.

לח.

א מ י ד

נאך דעם פרייטיק צונאכטס, וואָס לאה איז געווען מיט איסאקן אויף דעם אַמעריקאַנישן דאָך און נאָך דעם, וואָס עס איז צווישן זיי ביידע דאָרט פאַרגעקומען — האָט לאה אָנגעהויבן צו טראַכטן, אַז איסאק וואָלט שוין טאַקע אויף אַן אמת געמעגט ווערן איר חתן. לאה האָט דער-פון גערעדט מיט איר מאַמען און די מאַמע האָט אויף דעם גאַרנישט געזאָגט.

אַבער נישט קוקנדיק אויף דעם, וואָס איר מאַמע האָט גאַרנישט געזאָגט, האָט לאה פונדעסטוועגן באַ זיך אין שאַפּ, וווּ זי אַרבעט, פאַר אַלע מיידלעך זיך באַרימט, אַז זי האָט שוין אַ „פריינט“. לאה האָט פאַר די מיידלעך אויסגעמאַלן, ווי אַזוי איר „פריינט“ זעט אויס. און די מיידלעך האָבן זי מקנא געווען, אַדער אפשר אָפּגעלאַכט פון איר.

לאה האָט אויסגעמאַלן איסאקן נאָך שענער, ווי ער איז ווירקלעך געווען. איר פאַנטאַזיע האָט אויסגעשפינען אַזאַ איסאקן, וואָס איז אינע-דער-אמתן גאַר נישט געווען. און בשעת מעשה, האָט לאה דערפון זייער פיל הנאה געהאַט. זאָלן זיי זעען, מיט וואָס פאַר אַ „פריינט“ זי האָט זיך באַקענט. זי פלעגט זיך אַלע מינוט דערמאַנען, אַז זי האָט פאַרגעסן נאָך עפעס שיינס וועגן איר איסאקן. און זי פלעגט באַ אַן אַנדערער געלעגנ-הייט ווידער אַמאָל איבערמאַלן דעם פאַרטרעט פון איסאקן. פאַר די מיידלעך אין שאַפּ, האָט לאה גערופן איר „פריינט“.

איזידאָר. און די מיידלעך האָבן געזאָגט, אַז עס פאַסט זייער גוט איזידאָר צו דעם נאַמען ליינאַ, מיט וועלכן מען האָט לאָהן גערופֿן אין שאַפּ. לאָהן איז דאָס אויך געווען שטאַרק צום האַרץ. זי האָט זיך בעסער ליב געהאַט מיט דעם נאַמען ליינאַ און פֿלעגט אַרבעטן מיט איר מאמען אויף אַלערליי וועגן, אַז די מאמע זאָל זי רופֿן ליינאַ און נישט לאַה. אָבער איר מאמע האָט זיך נישט געקאַנט אַזוי גיך צוגעוויינען צו דעם געדאַנק, אַז ליינאַ איז בעסער פֿון לאַה. פֿאַרוואָס עס איז בעסער, האָט זי נישט גע-געוואוסט. פֿונקט ווי לאַה האָט נישט געוואוסט, פֿאַרוואָס ליינאַ איז בעסער פֿון לאַה. ווען די טאָכטער מיט דער מאמען זענען געווען אַליין אין שטוב, פֿלעגט דאָס מיידל שטודירן מיט דער מאמען, אַזוי ווי מען מושטירט מיט סאָדאַטן: מאמע, זאָג ליינאַ, ליינאַ, ליינאַ. אין אַ מינוט אַרום האָט די מוטער שוין פֿאַררעטן און געשריגן צו דעם מיידל: לאַה, קום נאָר אַהער... איר, כּוּהאַב פֿאַרגעסן, ליינאַ, גיי צוריק אַוועק און כּוועל דיך נאָכאַמאָל רופֿן. גיי זשע אַוועק, לאַה, כּמיין ליינאַ, וועל איך זיך רופֿן נישט לאַה, נאָר ליינאַ, גיי זשע אַוועק, לאַה...

דאָס איז געווען, ווען די מאמע מיט דער טאָכטער זענען געווען אַליין אין שטוב. אָבער ווען דער טאַטע איז געווען אינדערהיים, האָט מען נישט געטאַרט ווייזן, אַז מען מושטעט זיך צו צעברעכן די צונג. נישט דערפֿאַר, וואָס מען האָט מוראַ געהאַט פֿאַר דעם טאַטן, נאָר מען האָט אים נישט געוואָלט ווייזן, אַז מען מושטעט זיך. און זאָל ער נישט האָבן דאָס געלעגנהייט פֿון די „צוויי ווייבער“, ווי ער האָט זיי גערופֿן, צו האָבן דאָס גענאַר.

מיט איין וואָרט, לאַה האָט געהאַט צוויי נעמען. באַ דעם טאַטן האָט זי געהייסן לאַה און באַ דער מאמען און אויך אין שאַפּ, האָט זי געהייסן ליינאַ. זי האָט אויך איסאַקן געבעטן, אַז ער זאָל זי רופֿן ליינאַ. און כאָטש זי האָט אים שוין אויך אַ נייעם נאַמען, איזידאָר, געגעבן, האָט זי אָבער נאָך נישט געוואָגט דאָס אים אַליין צו זאָגן. אין די אויבן האָט זי אים גערופֿן איסאַק. אין אונטער די אויבן, האָט זי אים גערופֿן איזידאָר.

לאַה האָט געטראַכט, אַז זי וועט מיט איסאַקן חתונה האָבן, וועט זי אין איר אייגן הויז אים שוין רופֿן איזידאָר אַדער גאָר איז, וואָרים ווי עס ווייזט זיך איר אויס, וועט זי קאַנען מיט איסאַקן טון, וואָס זי וועט

וועלן. ער איז זייער א גוטער און א ווייכער. מען קאן אים בייגן. זיינע אויגן זענען זייער קלוגע און אזוינע סאמעטענע. זיי גלעטן מיט זייער ווייכקייט. ער קאן, דאכט זיך איר, גאר קיינמאל נישט ברוגן ווערן. זי פארשטייט. עס איז זיך נישטא וואס צו נארן. עס איז שוין געקומען די צייט. וואס איז זי א קינד? עס איז דא א גרויסער חילוק צווישן א מאן מיט גרויע אויגן און א מאן מיט ברוינע אויגן. זי וועט קיינמאל נישט חתונה האבן מיט איינעם, וואס האט גרויע אויגן אדער אפילו בלויזע אויגן אדער גרינע אויגן. און וויפיל זי איז געווען נאך גאר יונג, האבן אירע עלטערן געווינט ערגעץ אין אן אנדערער גאס און דארטן האט זי עפעס גאר געזען בהורים מיט גרויע אדער מיט גרינע אויגן. און פונקט איצט, ווען אירע עלטערן האבן אהער אין דעלענסי סטריט זיך אריבערגעצויגן, איז איסאק געקומען. גראד אזעלכער, וואס זי וויל! די מאמע אירע האט אויך זיך אויסגעקליבן איינעם מיט ברוינע אויגן. דאס איז איר פאטער. עס נעמט לאהן ארום א מאדנע געפיל צום טאטן. פארוואס אים איז אזוי שלעכט די צייט? פארוואס פלאגט ער זיך אזוי? ער איז דאך אזא גוטער טער און אזא שטילער. וואס די מאמע זאגט, איז גוט. ער האט דאך נאך אפילו איינמאל נישט געזאגט עפעס פארקערט פון דעם, וואס די מאמע זאגט.

יא, איסאק וועט אויך אזוי זיין. אבער איסאק וועט שוין נישט באדארפן פערלען. דאס וועט זי שוין זעען אים העלפן. ווען איסאק זאגט נאר: לאה, העלף מיר, וואלט זי אים געהאלפן. לאה איז גרייט אויף ארץ. זי וועט מיט איסאקן לעבן אין ארימקייט, פונקט אזוי ווי איר מאמע לעבט אין ארימקייט מיט איר טאטן. אבער צייטנווייז דאכט זיך לאהן, אז זי וועט אפילו קאנען העלפן שלעפן דעם יאך פון פרנסה זאל ער נאר וועלן צו עפעס זיך דערשלאגן. זי האט אים ליב, און איז ברוגן אויף זיך אליין, פארוואס זי קאן זיך נישט באהערשן. זי וואלט באדארפט אפשר א ביסל צוריקהאלטן איר ליבע צו איסאקן. זאל מען נישט זעען אזוי באשיינפערלעך, אז זי האט אים ליב, און פארוואס זאל מיט איר נישט געשען דאס, וואס זי האט אמאל פארטראכט. אז א רייכער, זייער רייכער יונגערמאן, וואס פארמאגט א סך שיפן אדער א סך אקסן, זאל קומען צו גיין שפאצירן איבער דילענסי סטריט און זי, לאה, וועט גראד דעמאלט שטיין אין גאס, און דער רייכער יונגערמאן זאל זי דערזען.

פארוואַס קאָן נישט געמאַלט זיין, און מען זאָגט זי דערזען? איז זי טאקע
 אינדעראמתן אַזוי שייך ווי זי אליין טראכט וועגן זיך? די מאמע אירע
 שרייט, און זי איז שייך. דער שפּיגל זאָגט, דאַכט זיך, אויך דאָס אייגענע.
 אָבער לאז גלייבט נישט אין זיך. זי גלייבט נישט אירע אייגענע אויגן.
 אין זי שעלט זיך אליין, פארוואַס גאָט האָט זי באשאפן מיט אַזא פנים.
 צייטנווייז פילט זי ווי זיך קאָליע צו מאַכן איר אייגן פנים. און באַלד
 האָט זי חרטה. עס קומט איר אַמאָל פאָר און זי פארגינט נישט און באַלד
 בייטן זיך אירע געדאַנקען און זי פארגינט זיך יא. זי פאַרשטייט זיך
 אליין נישט. וואָס איז זי געבוירן געוואָרן, צו זיין אַ שפּילעכע פאָר
 עמעצן? און פארוואַס היט זי אַזוי די מאמע. אַלע אַהונט מוז זי דער
 מאמען דערציילן, וואָס עס איז מיט איר געשען אַ גאַנצן טאָג. עס הייבט
 זיך אָן אַזוי:

- האָטט היינט געאַרבעט שווער, טאַכטער?
- אַזוי ווי אַלע מאָל.
- האָט דער באַלעבאַס גערעדט מיט דיר?
- צוליב וואָס?
- גלאַט אַזוי.
- גיין.
- און דעם באַלעבאַס זינדל?
- זינדל רופסטו אים?
- וואָס דען?
- פראַסט „זוין“ איז אים נישט גענוג?
- האָטט אים פיינט?
- אַ גאַנצן טאָג מיט די הענט אין די קעשענעס.
- יא, און מיט דיר רעדט ער אַמאָל?
- קיינמאָל נישט.
- אין ער קוקט אפילו אויף דיר זיך נישט אום?
- דאָס ווייס איך נישט.
- דאָס הייסט, דו זעסט אים נישט?
- כּהאַב קיין צייט נישט אויף אים זיך אומצוקוקן.
- אַ חוץ אים איז דאָרט פאַראַן נאָך מאַנטבילן?
- דא.

- מענער, צי בהורים ?
- ווער וויסט זיי דאָרט.
- וואָס הייסט דו וויסט נישט ?
- כ'ווייס נישט.

— אַזא פשוטע זאך ווייסט זי נישט.

פאַלט שוין לאַה אַריין אין אַ נערוועזיטעט און ענטפערט: „וועסט מיך אויפהערן צו מוטשען מיט דיינע שאלות“. די מאַמע זעט, אַז זי קאָן נאָרנישט זיך דערשלאָגן צו יענעם צייל, ווהיין זי וויל, הייבט זי אָן פֿון אַן אַנדער אָרט:

- וויפיל בייטעלעך מאַכט אַ מיידל דורכן טאַג ?
- אַזוי פיל און אַזוי פיל.
- און וויפיל מאַכט אַ מאַנסביל ?
- כ'ווייס נישט.

לאַהן צייגט זיך, אַז די מאַמע היט זי שוין אַ ביסל צופיל. און דאָס אַלץ האָט לאַה צו פאַרדאַנקען דעם שיינעם פנים אירן. און נישט נאָר דאָס, נאָר לאַה באַמערקט, אַז בהורים האַלטן זיך פֿון איר פֿונדערווייטנס. אין פאַבריק וועט אַ בחור גיכער צוגיין שמועסן מיט אַ מיאוסער מיידל און זי מוז תמיד זיצן איינע אַליין. עס איז אַ פיינלעך געפיל צו זיין שוין און נישט צו ווערן באַמערקט פֿון קיינעם. און עס איז איר זייער שווער צו באַפריינדן זיך מיט אַנדערע מיידלעך. עס צייגט זיך איר, אַז אַלע מיידלעך אין שאַפ האָבן זי פיינט. זי איז זייער גוט צו די מיידלעך, אָבער זיי זענען קעגן איר. מען דערציילט איר נאָד שלעכטע זאַכן וועגן שיינע מיידלעך. ווי אַזוי נאָר דיִדאָזיקע מיידלעך מיט שיינע פנימער פאַר-זיצן אַלס אַלטע מיידן. און ווי אַזוי נאָר מיט אַ שוין פנים טרעפט אַפט אומגליקן. עס כאַפן זיך אין אַ שוין פנים אַריין פרישצעס גיכער ווי אין אַ נישט-שוין פנים. לאַה הערט אויס און פילט זיך שטאַרק דערשלאָגן. איצט, אַז זי האָט באַקומען אַזא פריינט, האָט זי געמיינט, אַז זי וועט דערמיט געווינען אין שאַפ. זי האָט דערציילט די מיידלעך און זיי האָבן עס אויפ-געגומען קאַלט. איינע האָט באַמערקט:

— פֿון אַ שוין פנים אַנטלויפן מענער...

— אַ שוין פנים איז ווי אַ זון, היינט שיינט זי און מאַרגן איז זי

היִרוואַלקנט — האָט אַן אַנדערע געזאַגט.

— איך האָב נאָך נישט געזען איין שיין פנים, וואָס זאָל האָבן אַ
זושן מאַן — האָט אַ דריטע פאַרקרימט דאָס פנים.
— עס מוז שוין זיין דאָס לייטישע באַיעלע, אויב ער יאָגט זיך
נאָך אַ שיין פנים — האָט אַ פערטע, מיט זיכערקייט אין איר שטים,
געזאָגט.

זאָה האָט פון אַט דיראַזיקע באַמערקונגען נישט געפילט זייער באַ-
קוועם. און ווען זי זאָל נאָר האָבן אַ טבע פון וויינען, וואָלט זי באַדאַרפט
וויינען. נאָר זי האָט געשוויגן. זי איז געווען זיכער, אַז איסאַק איז גראַד
גאָר אַ געהויבענער מענטש. זי האָט שוין געזען „גרינע“, אָבער אַזעלכן
האָט זי נאָך נישט געזען. זי וואָלט נאָר געווען באַ זיך זיכער, אַז ער
בלייבט אירער. ווען זי קאָן זיין אין דעם זיכער. זי האָט באַ זיך אָפגע-
מאַכט פון היינט אָן און ווייטער, וואָס ווינציקער קיין אויף זיך, ווי אויף
אַ שיינער. זי וועט ווינציקער קוקן אין שפיגל און באַ זיך פועלן, אַז עס
איז דאָ שענערס פון איר. זי וועט נאָך ווערן בעסער, ווי זי איז. עס איז
נאָך דאָ אַרט ווי אַזוי אַרײַסצוברענגען נאָך גוטסקייט. און אַז איסאַק האָט
אַנגעהויבן צו גיין אין דער אַוונט-שולע זיך צו לערנען ענגליש, האָט זי
אים גענומען העלפן זיך לערנען ענגליש.

איסאַק האָט געלערנט אין אַוונט אין באַטאָג געאַרבעט. ער האָט
אַ הויך דער דרוק-אַרבעט אויך געפרובירט אַרבעטן אין אַ פאַבריק פון
מעבל. ער האָט באַדאַרפט פאַרבן מעבל, איינטונקענדיק אַ שטיק בוירלאַפ
אין פאַרב און דערמיט געריבן דאָס מעבל, ביז די פאַרב האָט זיך איינגע-
געזאַפט אין האַלץ. זיינע ווייטע הענט און פינגער זענען אַזוי געוואָרן אָנגע-
געזאַפט מיט פאַרב, אַז ער האָט שוין געזאָלט אויפגעבן די האַפנונג, ווען
עס איז זיינע הענט אָפצווייניקן. די הענט זיינע האָבן אויסגעוויזן, ווי
הילצערנע און ער האָט זיי נישט געפילט, אַזוי ווי אַ מענטש באַדאַרף
פירן צוויי הענט. איסאַק איז געוואָרן מעלאַנכאָליש און קיין שום זאָך אין
דער וועלט האָט אים שוין נישט אינטערעסירט. צו וואָס באַדאַרף ער
עפעס, אַז ער האָט נישט קיין הענט. דאָס הייסט, ער האָט הענט, נאָר
ער פילט זיי נישט. באַנאַכט פלעגן אַט די הענט זיינע ליגן אויף דעם
קישן לעבן זיין פנים און ער האָט געטראַכט שלעכטע מחשבות. די צוויי
הילצערנע, געפאַרבעטע הענט האָבן געברענט אין פּיבער. און פון זיי האָט
נישט גוט געשמעקט. און אַ גאַנצן טאָג אין דער פאַבריק פון מעבל, האָט ער

זיך מיט זיי נאָר צעארבעט, האָבן די הענט זיינע איינגעריבן די פאַרבי
 אין דער טיפעניש פון האַלץ. גוט איינגעריבן. און באַטאָג האָט איסאַק
 פּמעט פאַרגעסן, אַז ער האָט הענט. אַבער אינאַוונט, באַם טיש, האָט ער
 מורא געהאַט, מען מיאוסט זיך פון זיינע הענט. ער אַליין האָט נישט גוט
 געגעסן, פון דעם שלעכטן איינדרוק, וואָס זיינע הענט האָבן אויף אים
 געמאַכט.

דער זיידע מאַניס און די באַבע שבע האָבן באַ איסאַקן קוים גע-
 פּוועלט, אַז ער זאָל אַוועקוואַרפן די פאַבריק פון מעבל. און אייברעם האָט
 איסאַקן אַוועקגעפירט אין אַ פאַבריק פון „ליולקעס“. ווי אייברעם האָט
 געדוונגען, איז אַט די אַרבעט באַ „ליולקעס“ זייער אַ גוטע. עס איז דאָ
 אין אמעריקע צען מיליאָן מענטשן, וואָס באַדאַרפן „פייפּס“ צום רייכערן.
 ער אַליין קויפט יעדן דריטן חודש אַ נייע „פייפּ“. מענטשן שאַרן גאַלד
 דערפֿאַר. איז איסאַק אַוועק אין אַ פאַבריק פון „פייפּס“. די ערשטע וואָך
 האָט דאַרטן געטראָפן, אַז אַן אַרבעטער איז אַריינגעכאַפט געוואָרן אין
 דעם רימען, וואָס דרייט די רעדער פון די שלייף-מאַשינען. דער רימען
 האָט געטראָגן דעם אַרבעטער ביז צו דער סטעליע און אים צוריק אַראָפּ-
 געבראַכט ביז צו די רעדער פון די שלייפערס און אים אַריינגעכאַפט
 צווישן די רעדער און מען האָט אים קוים אַרויסגעשלעפט פון דאַרט און
 דאָס בלוט האָט פון אים גערונען. האָט זיך איסאַק שטאַרק דערשראָקן
 און איז אַהיימגעגאַנגען און געזאָגט, אַז ער וויל נישט אַרבעטן אין דער
 פאַבריק פון „ליולקעס“. איז ער אַרומגעגאַנגען אַזוי ליידיק אַ וואָך און
 צוויי. און עס איז אים אויך נישט גוט געווען צו לייגן אויף יענעמס
 קאַרק. ער האָט געזען דאָס גרויסע אַרימקייט באַם זיידן מאַניס אין שטוב.
 אין ער האָט זיך אונטערגעגעבן. מען באַדאַרף זיך אויסלערנען די אַר-
 בעט באַ העמדער. מאַניס האָט געפּוועלט באַ „דעם הויכן“, ער זאָל איסאַקן
 לערנען פּרעסן העמדער. אין שאַפּ איז איצט „דער הויכער סעם“ געווען
 דער גאַנצער בעל דעה. אַז דזשייקאַב האָט עפעס באַדאַרפט האָבן צו די
 אַרבעטער, האָט ער געמוזט אַנקומען צו דעם הויכן סעם.

און מען האָט אים שוין נישט גערופן „סעם דער הויכער“, נאָר
 „סעם דער דעלעגאַט“. ער האָט זיך באַדאַרפט אַנגעמען די קרוודעס פון
 אַלע אַרבעטער און ער האָט געקאַנט ווידער באַשטראָפן אַן אַרבעטער.
 אויב מען האָט באַדאַרפט. די הויפט שטראַף איז געווען, אויב אַן אַר-

בעטער האָט זיך פאַרזינדיקט, האָט דער אַרבעטער נישט געקאָנט אַרבעטן „אָוערטיים“. עס האָט אָבער אַמאָל געקאָנט דערגיין צו נאָך אַ העכערע שטרעף. „סעם דער דעלעגאַט“ האָט געקאָנט זאָגן דעם באַלעבאָס, אז מען דאַרף דעם און דעם אינגאַנצן אָועקשיקן פֿון שאַפּ. און דער באַלעבאָס האָט סעמען געפּאַלגט.

אויב עמעצער האָט זיך געשטעלט קעגן סעמס אויטאָריטעט, איז סעם מיט יענעם נישט אַריינגעגאַנגען אין קיין דיסקוסיע, נאָר ער פלעגט טון אַ געשריי מיט זיין הייזעריקער באַסאָוער שטים: שאַ-א-רראַפּ! מיט דעם האָט זיך עס געענדיקט. סעם האָט געהאַלטן דעם גאַנצן שאַפּ אין זיינע הענט. קיין נייע אַרבעטער האָט דזשייקאַב נישט געקאָנט צונועמען, סיידן סעם האָט געגעבן זיין הסכמה. און אז מאַניס איז צו אים געקומען וועגן איסאַקן, האָט סעם געטראַכט: אַ געזונטער בחור איז ער, אָט דער גרינער. דאָס גרינע בלוט איז נאָך דאָ אין זיינע אַדערן. וואָס וועט עס אים אַרן אויב ער וועט אים צונועמען און אים אויסלערנען פּרעסן. דער גרינער וועט אַרבעטן אוימיסט און ער וועט קאָנען אַ ביסל אָפּכאַפּן דעם אַטעם. שווער איז געווען סעמס לעבן אין אמעריקע. נישט מער, ער האָט עס פאַרטרונקען מיט ביר. דאָס קאַלמע ביר האָט געמאַכט לינדער דאָס לעבן. זאָל אַ גרינער אויך פאַרוזכן דעם טעם פֿון אמעריקע.

איסאַק איז געקומען אין זיך אָנגעהויבן לערנען פּרעסן העמדער. דעם ערשטן טאָג איז ער געשטאַנען און געקוקט. עס איז איסאַקן גערו-נען די סלינע פֿון מויל, אַזוי האָט ער געהאַלט אָנצורירן דאָס פּרעסל, אָבער סעם האָט אים נישט געגעבן קיין געלעגנהייט.

— קוקסט ווי איך פּרעס! — האָט זיך איסאַקן אויסגעוויזן, אז יענער רייצט זיך מיט אים.

דעם צווייטן טאָג האָט שוין סעם געגעבן איסאַקן אַ געלעגנהייט צו האַלטן אין דער האַנט דאָס פּרעסל. אַ גדולה און אַ ישועה! איסאַק האָט אָנגערירט דאָס פּרעסל.

— ברי זיך נישט אָפּ! — האָט סעם אים געוואָרנט — נישט אַזוי האַלט מען אַ פּרעסל. אָט אַזוי. נעם און צעשפּרייט דיין לאַפּע, עסקיוז מי. נישט אַזוי. וועסט ווי איך טו עס אַ נעם, אז דער רוח קאָן עס באַ מיר נישט אַרויסרייסן. האַלט עס, און איצט גיב עס אַ הייב. וואָס איז,

האָסט ווינציק פּוח געבראַכט צו קאַלומבוסן. אָדער האָסט נאָך היינט קיין
ברעקפּעסט נישט געווען? גיב עס אַ הייב און אַ שטעל אַוועק.

איסאַק איז אַזוי געווען בערוועז, אַז ער האָט נישט געקאַנט נאָכ-
האַלטן די באַפעלן פֿון סעמען. און זיינע הענט האָבן זיך געברייט און ער
האַט געהערט ווי איבער דער גאַנצער לענג פֿון זיין רוקנביין רינט אַ
ריטשקע שווייס. ענדלעך האָט ער שוין געוואָסט, ווי אַזוי צו האַלטן דאָס
פּרעסל. אָבער פּרעסן אַ העמד האָט אים סעם ערשט געוווּן אויף דעם
דריטן טאָג. עס איז אַזוי געווען: סעם האָט אויסגעפּרעסט דאָס העמד און
איבערגעלאָזט באַם הינטערשטן זוים אַ שטיק נישט געפּרעסט.

— נו, קום נאָר אַהער, גרינע פּאַטייטע. נעם דאָס פּרעסל — האָט
סעם געזאָגט צו איסאַקן — האַלט! לאָז נישט אָפּ, וואָרים עס וועט נאָך
פּאַלן אויף מיינע פּיס. איצט שטעל עס אַנידער אויף דעם העמד, גיך.
שטיי נישט. גיב מיטן פּרעסל אַ פּאַר אַהין און אַהער. לאָז נישט איבער
קיין קנייטשן. וואָס קוועטשטו זיך? גרינג. אַט אַזוי!

איסאַק האָט אַליין נישט געוואָסט, וואָס ער טוט. ער האָט געפּילט,
אַז זיינע אויגן שווינדלען אים. און ער איז געפּאַרן מיטן פּרעסל אַהין
און אַהער און אַלע מאָל איז דאָס פּרעסל באַ אים אַרויסגעפּאַרן פֿון
העמד אַראָפּ אויף דעם אויסגעבעטן טיש.

— האָ, האַלד יור האַרסעס! — האָט סעם געלאַכט — ווהין פּאַרט
אַ גרינער. וועסט נאָך אַמאָל זיין אַ גוטער פּרעסער, אַ קלאַנג צו קאַלומ-
בוסן?

און אַזוי איז אַוועק אַ וואָך און איסאַק האָט זיך אויסגעלערנט
פּרעסן העמדער. ער האָט שוין געזען, נאָך אין דער פּאַבריק פֿון מעבל
און אויך אין דער פּאַבריק פֿון „ליולקעס“, אַז דאָ אין אַמעריקע זוכט מען
נישט צו מאַכן גוט אַ שטיקל אַרבעט, דאָ מאַכט מען אַ שטיקל אַרבעט, ווי
אַזוי עס לאָזט זיך. איסאַק האָט אַנגעוווּירן זיין גאַנצן צוטרוי צו אַמערי-
קע, אַט דערפּאַר, וואָס מען לאָזט זיך דאָ אַזוי אָפּגאַרן. און עס אַרט דאָ
קיינעם נישט, אויב אַ וואָך קומט נישט אַרויס גוט. אָדער דאָ ווייסט קיי-
נער נישט, וואָס פּערפּעקציע מיינט. ער, איסאַק — אַ העמער פּרעמער!
עס כאַפט אים שוין אָן אַ געלעכטער. אָבער קיין געלט פאַר זיין אַרבעט
באַקומט ער נישט.

וואָרים עס איז גאָר איצט באַ דזשייקאַפּן אין פּאַבריק אַ גאַנצע

איבערקערעניש. עס האנדלט זיך אין אַט-וואָס: עס איז מער נישטאָ קיין
נאַכט-אַרבעט.

סעט, דער דעלעגאַט. שרייט:

— וווּ איז אַהינגעקומען די אַרבעט?!

— נישטאָ! — ענטפערט דושייקאַב און איז דערביי מאַדנע

בלאַט.

פאַרוואָס בלאַס צו זיין, האָט דושייקאַב אַן אירוואַך. ער האָט דאָך
אַפגעמאַכט מיט די אַרבעטער זיינע, אז מער קיין אַנדערע אַרבעטער וועט
ער אין פאַבריק נישט אָנשטעלן. דערפאַר זאָלן די אַרבעטער, וואָס זע-
נען שוין דאָ אַרבעטן נאַכט-אַרבעט, פּדי מען זאָל קאָנען אַרויסגעבן
מער אַרבעט.

דאָ איז אָבער געשען, אז עס איז פּלוצלינג אין פאַבריק נישט נאָר
נישט געווען גענוג מלאכה אויף נאַכט-אַרבעט, נאָר עס האָט אויך אויס-
געפעלט פאַר דעם גאַנצן טאָג.

דושייקאַב האָט געוואָסט, פאַרוואָס עס פעלט מלאכה. נאָר ער האָט
זיך געמאַכט ווי אַ נעבעכל, אז נישט נאָר ער ווייסט נישט, נאָר עס טוט
אים וויי. אויב עס וועט אזוי אַ סך אָנהאַלטן, קאָן ער נאָך זיין געצווונגען
אינגאַנצן צו פאַרמאַכן. אזוינע אָנשטעלן האָט דושייקאַב געמאַכט. און עס
איז אים געלינגען.

אין אמתן אָבער איז דושייקאַבן איצט געגאַנגען זייער גוט. זיינע
געשעפטן האָבן זיך פאַרצוהייפאַכט. עס האָבן איצט פאַר זיין ווילטאַג גע-
אַרבעט פיל, פיל שטיבער; היימען גאַנצע האָבן פון זיינעטוועגן געאַרבעט.
דושייקאַב האָט די אַזויקע הויז-געזונטן אַראָפגעבראַכט פון דער שיף פאַ
דעם ניו-יאַרקער האַפן. ער האָט זיי באַזעצט אין שטיבער, וואָס זענען
באַשטאַנען פון אַ קיך מיט אַן אַלקער. נישט קינדליק ווי גרויס די פאַ-
מיליע זאָל נישט געווען זיין, האָבן זיי זיך געמוזט היי אזוי עס איז אַריי-
קוועטשן אין אַט די צוויי שטיבלעך.

און פון דעם ערשטן טאָג, וואָס די פאַמיליע האָט דערזען אַמערי-
קע, האָבן זיי שוין געאַרבעט פאַר דושייקאַבן. עס האָבן געאַרבעט טאַטע
און מאַמע און אויך די קינדער, פון גאַנץ פרי, ביזן שפעט אין אָונט. קיי-
נער האָט זיי חלילה נישט געטריבן מיט קיין בייטש, נאָר דער פאַקט, אז
דאָ איז אַמעריקע, אז מען איז דאָ עלבט און אז מען מוז האָבן ברויט

אין דירה-געלט, און דער אומעט פון די טונקעלע, פארוואַנעטע פיר ווינקעלעך — אָט דאָס אַלץ האָט די מענטשן געטריבן צו זיצן אַ גאַנצן טאָג איבערגעבויגן איבער דער מלאכה. קינדער האָבן זיך נישט געטאַרט שפּילן אין גאַס און די טאַטע-מאַמע האָבן מורא געהאַט צו זיין צערטלעך און ליבלעך צו עמעצן אַנדערש חוץ דעם, וואָס פּלעגט זיי ברענגען די בינטלעך מלאכה אין שטוב אַריין.

טאַקע, וואָס וואָלטן זיי געטון, ווען מען ברענגט זיי נישט די בינט-לעך אין שטוב אַריין?

דזשייקאָב האָט איצט געפירט זיין פּאַבריק אַזוי. אויב ער האָט באַ-קומען אַ גרויסע באַשטעלונג אויף אַ געוויסן סאַרט העמדער, האָט ער אַ חלק פון דער באַשטעלונג צעטיילט אין אַריינגעגעבן צו ביסלעך אין יעדן היים-שאַפּ. זאָלן זיי זיך נישט איבערעסן. צו ביסלעך איז בעסער. זיי וועלן האָבן מער צייט צו באַטראַכטן, וואָס זיי טון. און אויב ער האָט באַקומען אַ קליינע באַשטעלונג, האָט ער עס אַריינגעשיקט צו זיך אין פּאַבריק אַריין. אים האָט זיך גאָר אינגאַנצן נישט באַזאַלט צו האַלטן אַ פּאַבריק. וואַרים די מלאכה, וואָס איז געמאַכט געוואָרן אין די היים-שעפּער האָט אים געקאָסט ווינציקער, ווי די מלאכה, וועלכע איז געמאַכט געוואָרן אין זיין פּאַבריק. האָט ער געהאַט ברעיה אינגאַנצן אַפּצושטעלן די פּאַבריק. ער האָט עס אָבער נישט געטון מיט איינמאַל. ערשטנס, האָט ער מורא געהאַט, אויב ער וועט פאַרמאָכן די פּאַבריק, וועט די וועלט מיינען, אַז ער איז שוין אויס געשעפטסטמאַן. צווייטנס, האָט ער מורא געהאַט, אַז די אַרבעטער וועלן באַלד זיך דערוויסן פון זיינע היים-שעפּער און מען וועט אים נאָך שלאָגן אַדער גאָר דערהרגענען.

דעריבער איז באַ דזשייקאָבן געווען אַזוי איינגעפירט, אַז נאָר ער, זיין ווייב און דיין האָבן געוואָסט פון די היים-שעפּער. און פּדי ער זאָל דעם סוד זיינעם קאַנען האַלטן פאַרהוילן פון די אַרבעטער. האָט דזשיי-קאָב אויף קאַטאָועס אַפּגעשאַפט דיין פון זיין פּאַבריק. די געשעפטן זענען שלעכט און האַלטן אַן „אומזיסטן“ פּרעסער וויל נישט דזשייקאָב. און חוץ דעם קאָן ער זיך אַליין פאַרלאָזן אויף זיינע אַרבעטער. זיי אַלע אַרבעטן שוין באַ אים לאָנג און ער קען זיי אַלע זייער גוט און מען קאָן זיך אויף זיי פאַרלאָזן. . .

פאר דער פאבריק האט עס געהייסן, אז דייוו איז אָפגעשאַפט גע-
וואָרן. די אַרבעטער האָבן זיך אי געוונדערט, אי געפרייט.
געוונדערט האָבן זיי זיך, וואָס גאָר פּלוצלינג האָט דזשייקאָב אין
זיי אָנגעהויבן צו גלייבן, וואָס עפעס גאָר אין מיטן דערינען. יאָרן און
יאָרן האָט ער זיי נישט געגלייבט און איצט איז שוין הפנים געקומען
די צייט, אז מען זאָל זיי אויך אַ ביסל טון אַ חסד און זיי גלייבן. ס'אָ
וונדער ! געפרייט האָבן זיי זיך אָבער זייער און זייער, נישט קוקנדיק
אויף דעם ווונדער. וואָרים זיי האָבן געפטרט אַזאָ תכשיט ווי דייוו איז
געווען. אַ ממוזר פון דער מאַמעט בויך, אַ וואָס אין דער קאַרט, אַ
„בעסטעט“, אַ „סאנאָוואַגאַן“. פטור געוואָרן פון אים — קאָן מען אויפ-
הייבן דעם קאַפּ. אַנישט הייל מען דען נישט אַרבעטן ? ס'הייסט ווער
ווייל נישט אַרבעטן ? אין אמעריקע מוז מען אַרבעטן. אָבער לאָזט געמאָך.
לאָזט אָפּזיען דעם אַטעם. מוז מען דען תמיד שטיין איבער דייע פליי-
צעס און יאָגן ? מיר וועלן דזשייקאָב ווייזן. אז אָן דייוו וועט מען מאַכן
אַ בעטער שטיקל מלאכה און אויך שנעלער... אזוי האָבן די אַרבעטער
געטראַכט.

אַבער אינאמתן איז דייוו נישט אָפגעשאַפט געוואָרן. דייוו איז
באַשטעלט געוואָרן פון דזשייקאָב צו זיין דער אויבערהאר איבער די
היים-שעפער.

דזשייקאָב האָט געמוזט דינגען פאַר אים אַ גרויס צימער, ווי דייוו
איז טאַקע דאָרטן געשלאָפּן אויך. אין דעם צימער זענען געפירט גע-
וואָרן די געשעפטן פון די היים-שעפער. און וועדליק די אַלע סודות,
וואָס זענען געפירט געוואָרן צווישן דזשייקאָבס הויפט-פאבריק און אַט
דעם צימער, ווי דייוו איז איינגעשטאנען, האָט נאָך געפעלט איין אונג-
סערערדישער קאנאַל פון דעם צימער ביז צו דזשייקאָבס פאבריק, פדי
עס זאָל ווערן אַ גאַנצע זאַך. נאָר אזוי ווי דייוו איז געווען אַ גוטער
קאָנספיראַטאָר און אויך אַ גוטער שפיאָן, האָט מען קיין אונטערענדישן
קאנאַל נישט באַדאַרפט. פאַר דער באַלעבאַסטע פון דעם צימער האָט
עס געהייסן, אז דייוו איז אַ פעדלער, וואָס האַנדלט מיט לייוונט און
זיידנס. באַ דייוו אין צימער זענען געלעגן גאַנצע פעק מיט לייוונט און
זיידנס אין קנעפלעך אין פּאָדים.

און אז דזשייקאָב האָט דערהאַלטן אַ באַשטעלונג, פלעגט ער באַלד

קומען צו לויסן צו דייוון. דייוו איז פאלר אוועקגעלאפן איבער די היים-
שעפער, וועלכע זענען בא אים געווען פאצייכנט מיט נומערן. נומער
איינס, איז געווען אויף „ראטגערס“ סטריט. נומער צוויי איז געווען אויף
העסטער סטריט און נומער דריי איז געווען אויף הענרי סטריט און אזוי
ווייטער.

דייוון פלעגט אונז אַנכאפן אַ פרייד בין צום משוגע ווערן. ווען ער
האַט געזען ווי אין אַט די היים-שעפער יאָגן זיך הענט האַריקע, הענט
ווייסע, קינדערישע קליינע הענטעלעך, און אלץ פרי צו פארענדיקן די
מלאכה, פדי צו פארדינען אויף אַ שטיקל ברויט. אייגנטלעך, וועדליג דייווס
השנות, איז דאָס אַמעריקע. וואָס דען איז אַמעריקע, צו זיצן ליידיק און
זיך גלעטן דאָס בייכל? אויף דעם דאַרף מען נישט האָבן אַמעריקע. ניין!
אַמעריקע איז געמאַכט געוואָרן, אַז מען זאָל אַרבעטן: אי דאָס, גיך אַר-
בעטן. וואָרים אויב נישט גיך, וועט נאָך עמעצער אויסכאַפן די באַ-
שטעלונגען.

אין נומער איינס היים-שאפ האָבן געאַרבעט פינף נפשות. אַנדערש
קאָן מען זיי נישט אַרויפן — נאָר נפשות. דער טאַטע, אַ קליין יידל מיט
אַ קליין שוואַרץ פערדל, וועלכעס ער האָט נאָך קיין צייט נישט געהאַט
אין אַמעריקע אַ ביסל אַרומצושערן. די מאַמע אויך אַ קליינע און די
דריי קינדער אויך קליינע, און עס וואָלט דאָך קיינעם נישט איינפאַלן,
אַז קינדער דאַרפן זיין גרויס. ווען זיי זענען גרויס, זענען זיי דאָך שוין
נישט קיין קינדער. אָבער אַט די קינדער זענען געווען קליין און אויס-
געדאַרט, נישט ווי עס פאַסט פאַר קינדער. גיכער זענען זיי געווען וואָס
מען וויל, אָבער נישט קיין קינדער. און ווען דייוו איז אַהין אַריינגעקומען,
האַט ער ממש געזען ווי די פינף נפשות זיצן קיים און זיי וועלן ווען עס
נישט אין אויסגייך, זיצנדיק איבער די בינטן העמדער. אין יענער שטוב
איז קיין מעבל, הויז צוויי בעטן און אַ בענקל, נישט געווען. דאָס בענקל
איז אויך געווען מיט אַ לאַך אויף דעם אָרט פונם זיך. אוי, וויפיל יאָרן
זיי וועלן דאָס מוזן אַרבעטן און אַרבעטן דושייקאַבס העמדער, בין זיי
וועלן דערלעבן אַ טיש מיט בענקלעך: עפנט ווער עמעצער זייער טיר אַ
הויז דייוון? מסתם נישט. ווייסן זיי וווּ אַ טיר עפנט זיך? מסתם נישט.
זיי זיצן אזוי אין די האַלב-טונקעלע צימערן און גייען העמדער און זיי
וועלן דאָ אזוי איינגעוואַקסן ווערן און דאָ אויסהויכן זייער לעצטן אַטעם

און קיינער וועט אפילו נישט וויסן, וואָס עס האָט שווער געמאַכט זייער געמיט. און פונדעסטוועגן טלייט אין אַט די פינף נפשות אויך אַ שטיקל האָפנונג, ווי גרויס עס זאָל נישט זיין די געלעגנהייט, אַז די האָפנונג וועט מקויים ווערן; איז דאָס אָבער זייער האָפנונג. דער טאַטע מיט דער מאמען שפּאַרן אַ גראַשן צו אַ גראַשן און די מאמע באַהאַלט עס, ווי זיי קאָן נאָר. זיי ווייסן, אַז אַלע אַמעריקאַנער מענטשן, וואָס זענען איצטער רייך האָבן אויך אַמאָל געטון דאָס אייגענע, וואָס זיי טוען איצט. דאָס איז דאָס איינציקע, וואָס זיי ווייסן וועגן אַמעריקע און וועגן אַמעריקאַנער מענטשן. און זיי ווייסן, אַז זיי זענען נישט די איינציקע, וואָס טוען דאָס. און אויב נישט די איינציקע, איז שוין גרינגער אַריבערצוטראַגן. און זיי זענען זייער צופרידן. עס הייסט, זיי ווייסן נישט, אַז עס איז דאָ אַזאַ זאַך, וואָס רופט זיך אַימזופרידנקייט. ממילא זענען זיי שוין צופרידן מיט זייער האַלב-טונקעלער היים און מיט זייער האַרצואַזיגע, וואָס זיי האַרע-ווען טאָג און נאַכט, אי זיי און אויך זייערע קינדער, און מיט דעם ביסל געלט, וואָס מען וואַרפט זיי צו איינמאָל אַ וואָך.

און נישט נאָר זענען זיי צופרידן, נאָר זיי בעטן נאָט, אויפשטייענע-דיק און לייגנדיק, פאַר זייער באַלעבאַס, אַז ער זאָל זיין געזונט און זאָל האָבן גליק און זיינע פּיס זאָלן נאָר גיין אין דעם רעכטן וועג. דאָס אַלץ, און ווי געוויינטלעך, מיינען זיי, אַז זייער באַלעבאַס איז פריער נאָט און דערנאָך דייוו. זיי ווייסן נישט, אַז דייוו איז נאָר אַ מענטש באַ דזשיקאַבן. און אזוי ווייסן אויך נישט די אַרבעטער אין דזשיקאַבס פאַבריק, ווהיין דייוו איז אַהינגעקומען און זיי באַמערקן נאָר לעצטנס, אַז עס ווערט וואָס אַמאָל ווינציקער מלאכה. יעדער אַרבעטער באַזונדער, מיט זיך אַליין, פילט זיך, אַז עס איז נישט גוט. עס איז דאָ ווינציק מלאכה. עס איז אַ קללה, פון וועלכער מען ווייסט שוין, שוין איבערגעלעבט. ווען עס איז דאָ אַרבעט, פרייט זיך אין אַרבעטערס אָדערן דאָס פּלוס. אָבער אַז עס איז נישטאַ, איז נישט גוט. וואַרפן שטיינער אין הימל אַריין קאָן מען נישט. אָבער דאָס לעבן איז אזוי פאַסקידגע, ווען עס איז נישטאַ קיין מלאכה. דאָס ווייב פאַרלירט דעם גאַנצן דרך-אָרץ און די קינדער שטעקן זיך אָן מיט דעמדאָזיקן געפיל אויך און קוקן אויף דעם פרנסה-געבער, וואָס גיט נישט גענוג פרנסה, ווי אויף אַ לאַ-יוצלה. און די גאַנצע וועלט דערשמעקט, אַז עס איז נישטאַ קיין מלאכה. דאַכט זיך, ווער קאָן זיך דאָ אין אַמע-

דיקע? אָבער ווען עס גייט באַ דיר פּרײַלעכע צײַטן, קוקט מען זיך אויף
 דיר נישט אום. אָבער ווען עס גייט שלעכטע צײַטן, הייבט מען אָן אויף
 דיר רחמנות האָבן. מען באַמערקט באַלד, אַז דו זעסט נישט אויס גוט.
 אפשר חלילה קראַנק. אפשר טראַגסטו זיך אַרום מיט שלעכטע מחשבות.
 אַדער ווער ווייסט וואָס. אוי, אַז עס איז נישטאָ קיין מלאכה, ווערט דאָס
 לעבן אַזוי נישט גוט. מען פאַרגינט זיך נישט אפילו גוט צו שלאָפן. ווער
 קאָן שלאָפן, ווען מען איז אומרויק? שטייט אויף אינדערפרי און זעסט,
 אַז מענטשן גייען צו דער אַרבעט און דו פאַרגינסט זיי נישט. ווערט אַ
 שונא דער גאַנצער וועלט און דו שעלטסט זיך אַליין און דעם טאָג, און
 קומסט אין פאַבריק אַריין און דאַרט שטייען און זיצן מתים. אַלע אַרבעטער
 באַ דזשיקאַבן זעען איצט אויס ווי מתים. אַז מען זעט, ווי די פאַבריק גייט
 אינטער פון טאָג צו טאָג. און גיין זוכן אַן אַנדערע פאַבריק, איז נישט
 אַזוי גרינג. וויפיל איז אינגאַנצן דאָ פאַבריקן — כמעט גאַרנישט. און דאָ
 אַזוי פיל אַרבעטער.

און טיף אין האַרץ טוט זיי שוין באַנג, וואָס מען האָט געמאַכט
 אַן אסיפה און געשיקט צו דזשיקאַבן סעמען. צוליב וואָס באַדאַרפן זיי
 דעם דעלעגאַט, ווען די פאַבריק פאַרמאַכט זיך.

דזשיקאַב גייט אַרום, ווי איינער, וואָס איז ניין און נייגזיק פּראָ-
 צענט אויף יענער וועלט. מען זעט, אַז דער מענטש קאָן נישט צוזען דעם
 צער פון זיינע אַרבעטער און דעם צער פון די שטעפּ-מאַשינען. וואָס
 שטייען און זשאַווערן און אויך דעם צער פון די פּרעסלעך, וואָס שטייען
 מיט די אויערן איבערגעקערט און באַוויינען זייער ביטער מזל.

דער הויכער סעם, וואָס איז איצט דער דעלעגאַט אין פאַבריק,
 זיצט אויף דעם פּרעס-טיש און וואַרפט מיט זיינע פיס, די שווערע, און
 ווישט דעם קאַלטן שווייס פון זיין פנים מיט די שווערע פאַראַרבעטע
 הענט און קאָן גאָר אַזוי קלוג נישט זיין, וואָס דאָ איז פּלוצלינג און אומ-
 דערוואַרטעט אַזוי שלעכט געוואָרן. סעם, דער דעלעגאַט, פילט אויף זיך
 נאָך מער לאַסט, ווי יעדער איינער דאָ אין פאַבריק, וואָרים אויף זיינע
 פלייצעס ליגט דער גורל פון דער גאַנצער פאַבריק, פון אַלע אַרבעטער
 און אַז ער גיט אַ טראַכט, אַז עס קאָן געמאַלט זיין, דזשיקאַב זאָל זיין
 פאַבריק פאַרמאַכן און ער וועט בלייבן מיט אַזאַ טשערעדע אַרבעטער, און
 ער וועט זיי נישט קאָנען געבן קיין אַנדערע פאַבריק. און עס שטעלט זיך

אים פאר, ווי ער וועט זיך אַרומשלעפן איבער די ניו-אַרקער גאַסן מיט
א פינט מיט אַרבעטער און קלאַפן אין די טירן פון די פאַבריקן: „גוט
אונז אַרבעט וו“

נישט מערער, סעם באַנעמט נישט זייער טיף דידאַזיקע זאַך. ער
איז אַ פראַטער מענטש. אָבער פינדעסטוועגן, ווי נישט גוט עס איז זיי
אַלע, איז אים נאָך מער נישט גוט.

ל.ט.

י ע נ ט ש ן

ער „רויטער“, וועמען מאַניס איז געשטאַנען ווי אַ ביין אין האַלדן, האָט איצט זיך געקילט דאָס האַרץ אָן מאַניסן. כאָטש ער אַליין האָט דאָך אויך נישט געהאַט גענוג מלאכה, אָבער דאָס, וואָס מאַניס האָט אויך נישט גענוג מלאכה, איז באַם „רויטן“ געווען ווערט מער ווי אַלץ אין דער וועלט.

מאַניס, ווידער, האָט זיך אַזוי געפילט דערשלאָגן, אַז ער האָט נישט געקאָנט אָפּשאַרן אַ ביסל צייט צו זען ווי דאָס ראָד דרייט זיך באַ יענעם. און חוץ מאַניסעס אייגענער דערשלאָגנקייט, איז נאָך צוגע-קומען איסאַקס טרויעריקייט. באַ איסאַקן זענען איצט געווען גרויסע שוואַרצע רינגען אַרום די אויגן און זיין נאָז איז געוואָרן שאַרפער און מאַדנע בלייך. דערפאַר האָט מאַניס שיער נישט פאַרגעסן זיין אייגענע צעבראַכנקייט. ער האָט געזאָגט צו איסאַקן, אַז עס איז נישטאַ וואָס צו זיין אַזוי טרויעריק, מיט, דערווייל איז ער דאָך באַ זיין זיידן אין שטוב, דירה-געלט זאָל זיך גאָט, מוחל זיין, זאָרגן. און דאָס איבעריקע, דאָס, וואָס מען דאַרף צום פּיסקענען, זאָל זיך ווידער אַמאָל, במחילה, דער גרויסער גאָט זאָרגן. עס איז לחלוטין גאָר נישטאַ וואָס צו זיין טרויעריק.

איסאַק האָט געקוקט אויף זיין זיידן מאַניס און טרויעריק גע-שמייכלט. עס איז אים געפעלן דאָס געפיל פון בטחון באַ זיין זיידן. כאָטש אַזאָ געפיל איז אים פּערזענלעך פּרעמד. נאָ, גיי, האָט עפעס צו

אַזאָ ייד, ווי זיין זיידע אינ, אַז ער האָט אַזאָ שטאַרקן בטחון. איסאַק
 רופט עס אפילו נישט קיין בטחון. ער רופט עס אומבאַהאַלפֿנקייט. ער
 רופט עס אויסגעליידיקטקייט. נאָר מאַלע וואָס איסאַק רופט עס. ער אליין,
 דאָס הייסט איסאַק, איז פֿיל מיט ענערגיע און איז דאָ אין אַ ניי לאַנד
 און וויל איבערקערן וועלטן. אָבער וואָס אייגנטלעך ער וויל, ווייסט ער
 נישט. אָבער ער האָט אַ סך ענערגיע און דאָ איצט זיצט ער פֿאַרשפּאַרט
 גאַנצע טעג אין אַ שאַפֿ און וואָרט, ביז מען וואָרטט אים צו אַ ביסל מלאכה.
 און אַזאָ אומאיינטערעסאַנטע מלאכה! עס ווערט נישט גוט, אַזוי נישט גוט
 ביז צום שטאַרבן. פֿאַרוואָס זיצט ער דאָ אין שאַפֿ? ווייסט עמעצער פֿאַר-
 וואָס עס קומט אים אַזאָ שטראַף, אַז ער וואָל באַדאַרפֿן זיבן אין שאַפֿ
 שוין איצט אין זיינע יונגע טעג, אין די סאַמע יונגסטע טעג פֿון זיינע
 יאָרן? און ער מערקט גאָר נישט, אַז עס באַווייזט זיך שוין באַ אים אַן
 אַפּאַטיע צו אַלץ, וואָס אַרום. ער איז שוין אַ ביסל, אַפּשר שוין אַ היפש
 ביסל, אָפּגעטעמפּט געוואָרן. ער קאָן זיך שוין אַפּשר גאָר אליין נישט
 דערקענען. אין די בריוו אַהיים שרייבט ער מסתּם עפעס אַזוינט, פֿון וואָס
 זיי דאַרטן אינדערהיים דערשמעקן, אַז ער איז עפעס מאַדנע געשטימט.
 שרייבט מען אים צוריק, געוויינטלעך, שטראַף-רייד, אַז אַזוי און אַזוי;
 אַנדערע זענען אויך אין אַמעריקע; אַנדערע קלאָגן זיך נישט; אַנדערע
 לייגן צונויף געלט; אַנדערע שיקן אַהיים געלט. אין וואָס איז געוואָרן
 פֿון אים? וואָס אַזוי טרויעריק?

איסאַק גיט זיי נאָך דאַרט אינדערהיים גערעכט; שטראַפט זיך
 אליין און קאָן נישט צונויפנעמען זיין גאַנצע ענערגיע און זיך נעמען אין
 די הענט אַריין. צייטנווייז פֿילט ער אַזוי צעשרויפט, אַז ער גייט אַרום
 איבער דער גאַס און פֿילט, אַז עס טיילן זיך אַפּ פֿון אים חלקים, ער
 פֿאַרלירט זיך דאָ, ער פֿאַרלירט זיך דאַרט, ער פֿאַרלירט זיך אומעטום.
 אַוועקגיין פֿון זיידנס שטוב קאָן ער נישט. דאָס וואָלט געווען זייער גוט.
 אַוועקגיין אין דער טיף פֿון אַמעריקע. אַדער אין דער זייט פֿון אַמעריקע.
 ערגעץ אַוועקגיין ווייט, און זיך נעמען צו אַ גראַבער אַרבעט, אַזאָ אַרבעט,
 פֿון וועלכער די הענט זאָלן געשוואַרן ווערן. באַ אים איז פֿאַרהאַן עפעס
 אַזאָ ווייזע, אַז די הענט זאָלן באַ אים ווערן פֿאַרגרעבט מיט מאַזאַליעס,
 און ער וואָל נישט שלאָפֿן אויף ווייכע פעדערן. שלאָפֿן אין פעלד אַדער
 אין אַ שטאַל. אויפשטיין מיט זונען-אויפגאַנג און זיך לייגן מיט זונען-אונ-

טערגאנג. אויפהערן לייענען ביכער (ער לייענט סיי ווי נישט איצט), ציי-
טונגען. די אמעריקאנער צייטונג געפעלט אים נישט. פארוואס זי געפעלט
אים נישט, ווייסט ער נישט. אבער ער וויל איבערהויפט אויפהערן צו זיין
אנגעקלעפט צו דער וועלט פאר א לאנגער, לאנגער צייט. ער וויל זיך
אומקערן צום פרימיטיוו. פעלט איסאקן א ביסל פוח זיך אויפצוהייבן און
אוועקגיין פון זיידנס הויז? ער וועט עס מסתם טון, אויב נישט היינט, איז
מארגן.

און, צום טיילו, טאקע דא אין דילענסי סטריט, אט דא אין זיידנס
שטוב. אין דזשיקאבס שאפ, אויב נישט דא, איז אין אן אנדערער שאפ,
און ארבעטן שווער און אהיימקומען און אנדערפאל און אנטשלאפן ווערן
שווער. און פארוואס נישט קאנען זיך דא אומקערן צום פרימיטיוו? אדער
פארקערט, זיך פרווון דערהויבן צו אן אומגעהייערער מדרגה? וואס לאג-
קערט אים אזוי זאס פרימיטיווע? ער גיט שוין זיך איבער אינגאנצן, אין
דער מחשבה געוויינלעך, צום פרימיטיוון. מיט וואס איז דאס פרימיטיווע
אזוי שיין? עס איז אפשר שיין פאר די, וואס ווייסן נישט, אז זיי זענען
פרימיטיוו. אבער וואס וועט ער דערגרייכן מיט פארגרעבטע הענט און
מיט דער אפגעריסנקייט פון דער וועלט? עגאיום, דאס אלץ! און
פון ווען אן שרעקט ער זיך פאר דעם? עגאיום איז אפשר דאס
שענסטע געפיל בא דעם מענטש. אויב איר זענט נישט איינשטימיק
מיט מיר, ארט מיך נישט — טראכט איסאק צו זיך אליין — מיר גע-
פעלט. ער פילט אבער נישט זיכער מיט זיך צי ער איז טאקע,
אדער קאן טאקע זיין באמת אן עגאייסט. דאס קרענקט אים שרעקלעך.
עס איז פיינלעך פאר א יונגן מענטש, ווי איסאק איז, צו האבן דאס גע-
פיל, אז זיינע טעג גייען אוועק מיט גארנישט. און ווען א מענטש איז
יונג, פליען דאך אזוי גיך די טעג. ווער ווייסט, וואס ער פארלירט, אדער
האט פארלירן. אדער וועט פארלירן. עס איז קיין אונטערשיד. בא איסאקן
איז כמעט נישטא קיין גרענעץ צווישן פארגאנגענהייט, קעגנווארט און
צוקונפט.

די טעג פליען מיט אזא אימפעט, אז איסאקן צייגט זיך אפ, אז
ער שפרינגט אריבער א גאנצן דור מיט יארן. צייטנווייז איז ער אזוי
ווייט פארפארן, אז ער זעט זיך שוין אלס אלטעטשקן, ווי זיין זיידע מא-
ניס איז, אבער אן דעם בטחון. יא, זאל זיין אין א גאט! זאל זיין דא?

פארבונדנקייט צו א פאלק! יא, וואס מען זאל עס נישט רופן. עפעס! צוואַס וועט ער זיין צוגעבונדן? אין גאט גלויבט ער נישט; קיין פאלק איז פאר אים נישטאָ. עס איז נישטאָ קיין יידיש פאלק! עס זענען דאָ יידן. דאָס אַרץ. יידן. האָט קאַלומבוס געפונען אמעריקע, זענען זיך מיישב יידן און קומען אַהער קיין אמעריקע. זאַל מאַרגן, אַדער, לאַמיר זאָגן, אין הינדערט יאָר אַרום, אַ מענטש, אַ שפּאַניער אַדער אַ פּאַרטוגעזער אַנט-דעקן אַ נייע ערד, וועלן אַהין אויך קומען יידן און זיך באַזעצן. יידן פון פּוילן, יידן פון רוסלאַנד, יידן פון גאַליציע און יידן פון טערקיי, און זיי אַלע מיטן זיך אויס. יעדער טראַגט אַריין זיין ביסל היימישקייט, און עס ווערט אויסגעמישט. און עס קומט אַרויס עפעס אַווינס, וואָס עס איז נישט טערקיי, נישט רוסלאַנד, נישט פּוילן און נישט גאַליציע, און אויך נישט יידיש. ווי נישט יידיש, יידן זענען דאָ אין אמעריקע! און פון דעם אויסמישעכץ וועט דאָך קיין יידיש פאלק נישט אויסוואַקסן. בעסער אַזוי, טראַכט איסאַק, בעסער אַזוי. ווי איז אים, צוואַס ער איז דערגאַנגען! עס וואַלט איצט באַדאַרפט קומען אַ גביאַ, וועלכער זאַל אַרויס אין די גאַסן און שעלטן און וויינען און קלאַגן. אַז עס וועט נישט אויסוואַקסן קיין יידיש פאלק.

שעלטן און וויינען און קלאַגן! אַבער דערווייף, איידער דער גביאַ קומט, איז אים דאָך פאַרט נישט גוט. דאָס הייסט, אַז איסאַק טוט אַ טראַכט וועגן דעם, אַז ער וועט אַמאָל בלייבן ווי אויפן וואַסער, אי אָן אַ גאָט און אויך אָן אַ פאלק, ווערט אים די גאַנצע זאַך שטאַרק אומהיימלעך. און ער איז פאַרט מקנא זיין זיידן מאַניס. ווהיין זיין זיידע קומט, איז ער ווי באַ זיך אינדערהיים.

אַ קליין ביסל פאַרשימלטע ספרים. צוויי מעשענע לייכטער. דער באַבעס טייטש-חומש. אַן אויסגענייט טישטוכל צוצודעקן די מצות, ווען עס קומט פסח. אַ טלית-זאַק מיט אַ פאַרגעלטן טלית, אַ פאַר תפילין, אַ מעשן הנופה-לעמפל און אַ קליין זילבערן בעכערל צו מאַכן קידוש. דער זיידע שערט נישט זיין באַרד. די באַבע באַקט קייליטשן אויף שבת. בענטשט ליכט פרייטיק צו-נאַכט. דער זיידע מאַכט הבדלה שבת-צו-נאַכטס. און דער זיידע גייט אַרויף אויף דעם אמעריקאַנישן דאָך, מחדש זיין די לבנה. שבת רוט דער זיידע, און די באַבע אויך. אַ גאַנצן טאַג ברענט דער גאַז היגטער אַזאַ בלעכערנער טאַץ. דאָס גאַרט מען אָפּ דעם

רבונו של עולם. דער גאז ברענט פרי אַנצוואַרעמען די בלעכערנע טאָץ. אָבער דאָס, וואָס עס שטייט אויף דער בלעכערנער טאָץ, אַ טשייניק מיט וואַסער, האָט גאַרנישט צו טון מיט דעם גאָז. די בלעכערנע טאָץ היצט זיך אַ גאַנצן טאָג אויף דעם גאָז-פּייער. און דערווייל זינדט דאָס וואַסער אין טשייניק און עס איז דאָ אַ גלעזל וואַרעמט, טיי. דער זיידע און די באַבע טרינקען טיי, שבתדיקע טיי, אין דער זיידע מאַניס היט אָפּ שבת און רוט זיך אויס און שלאָפט זיך אויס און זאָגט זיך אָן ווי אַ פּויק מיט אַלערליי מדרשים און קאָפיטלען תהילים און חומש מיט רש"י און אַ שטיקל אור החיים. און די באַבע שבע לייענט די סדרה פון טייטש-חומש. לייענט אַזוי שנעל, ווי זי וואָלט געגאַנגען אויף אַ רידעוואַטן וועג. און דער זיידע מאַניס שרייט אויף איר אָן און פאַרריכט איר אַלע מאָל דאָס שווערע וואָרט. און אַזוי גייט אַוועק דער שבת. און עס קומט די וואָך — ווידער אַמאָל גאַנצקייט. באַטאָג איז דער זיידע אין שאַפּ און די באַבע אינדערהיים. אין אַוונט זענען זיי ביידע אינדערהיים, נאָך וועטשערע גיי-ען זיי ביידע אַ ביסל אַראָפּ אויף שפּאַציר. זיי גייען ביידע און קוקן אין די פענצטער פון זי קראַמען. קוקן אויף מענטשן. דאַכט זיך, זיי זעען אַלץ. זיי לאָזן נישט פאַרביי קיין זאָך. אָבער זיך אַליין זעען זיי נישט. עס איז גוט דאָס, וואָס מענטשן זעען זיך נישט אַליין. דער זיידע מיט דער באַבען קומען שפעט אין אַוונט צוריק אַהיים און טרינקען טיי, און מען לייגט זיך שלאָפן. פאַרדאָן! נאָר די באַבע לייגט זיך שלאָפן. דער זיידע טרייבט זי, אַז זי זאָל שוין גיין אין בעט. ער אַליין דרייט אַ ביסל אַריין די גאַז-באַלייכטונג טונקלער. ער זעצט זיך באַם טיש און שרייבט אין אַ קליין ביכעלע. שרייבן, שרייבט ער מיט רש"י-פּתב, און זיינע שורות זענען גלייך ווי מיט אַ ווירע.

און דאָס ביכעלע האָלט ער ערגעץ באַהאַלטן. קיינער טאָר אין דעם נישט אַריינקוקן. עס איז זיין סוד. עס איז זאָגאַר זייער אַ וויכטיקע מיסיע באַ אים. איסאַק האָט שוין נאָכגעפאַרשט אַ סך מאָל און איז גע-קומען צו דעם פּאַלגענדן: די אַרבעט, וואָס דער זיידע טוט, איז אַ וויכ-טיקע. אַז די אַרבעט האָלט אים אויף גייסטיק; אַז נישט נאָר האָלט זי מאַניסן אויף גייסטיק, נאָר זי ווירקט אויך אומדירעקט אויף שבען. זי, די באַבע שבע, איז זייער שטאַלץ פון דער אַרבעט, וואָס דער זיידע מאַניס טוט. און זי האָט מורא צו רעדן אפילו מיט איסאַקן וועגן דעם.

עס איז דאָ אַזויפיל סודות אַרומגעוויקלט אַרום דער אַרבעט, אַז דער זיידע מיט דער באַבען אפילו רעדן וועגן דעם אויך נישט. זיי פאַרשטייען זיך אויף דעם ווונק.

איסאק באַמערקט אַמאָל, אַז דער זיידע איז זייער שטאַרק פאַר-טראַכט, אַזוי שטאַרק פאַרטראַכט איז ער, אַז ער הערט נישט, וואָס מען רעדט צו אים. דעמאָלט ווינקט די באַבע שבע צו איסאק און מאַכט מיט איין האַנט אַוועק אָן אַ זייט אַרײַן, וואָס דאָס מיינט: „לאָז אים אָפּ“. אַדער: „האַלט זיך פון אים אָפּגעטיילט“. די באַבע אַליין רעדט דעמאָלט צום זיידן זייער ווינציק. אַז זי באַדאַרף עפעס זאָגן, מעג זיין אַ זאָל, וואָס זי וויל זאָגן צו אים אַליין, וועט זי אויך נישט רעדן צו אים פּערזענלעך, נאָר זי וועט אַ זאָל טון אין דער לופטן טריין. אַזוי ווי זי וואָלט גערעדט צום סטעליע, אַדער צום קוימען פון אויחון, און בשעת דער זיידע פּראַוועט זיינע פאַרטראַכטענישן, און איז בשעת מעשה אַזוי אויס-געטון פון איטלעכן, דעמאָלט איז די באַבע מלאַ שמוחה. עס קוועלט אין איר די פּרייד. יעדער גליד אין איר איז פול מיט האַפּנונגען: האָ, איצט האָט ער עס דערטראַכט. איצט איז געקומען די אמתע מינוט.

און אַן אַנדערטמאָל הערט זיך איסאק צו ווי אַזוי דער זיידע זיצט באַם טיש און מיט ביידע הענט איז ער אַנגעשפּאַרט אָן טיש, און עס גייט נישט. דער זיידע קרעכצט און עס פּייניקט אים עפעס. און דאָס געוויכט פון זיינע הענט ליגט שווער אויף דעם טיש און דער טיש קרעכצט אויך. עס איז שטיל אין שטוב. איסאק האַלט אָפּן זיינע אויגן און קאָן נישט אויפּלעזן דאָס געהיימניש. וואָס איז דאָס פאַר אַן אַרבעט, וואָס דער זיידע טוט? וואָס שרייבט ער דאָרט אין דעם ביכל? אַבער ווען איסאק זאָל פרוּוון אַ פּרעג טון באַ מאַניסן, וואָלט ער אים באַלד געזאָגט.

מאַניס האַלט שטאַרק פון איסאקן. מאַניס גלייבט, אַז אין איסאקן איז דאָ ענלעכס צו אים אַליין. מאַניס געדענקט זיך, ווען ער איז גע-ווען אין איסאקס יאָרן. פּינקט אַזוי איז איצט איסאק. און ער האָט אים ליב מיט אַן אומבאַשרייבלעכער ליבע. עס איז קלאַר אויפגעשריבן אין דעם ערשטן בלעטל פון ביכעלע, אַז אויב מאַניס וועט אַוועקגיין אויף יענער וועלט, זאָל מען דאָס ביכעלע איבערגעבן איציקלען. אויב די אַר-בעט וועט זיין שוין פאַרענדיקט, איז דאָך גוט, דעמאָלט זאָל איציקל נאָר

זיך מטריח זיין און דאָס ביכעלע אָפּדרוקן אין אַ דרוק און צעטיילן
צווישן יידן. אויב אָבער מאַניס וועט אַוועקגיין פון דער העלט, איידער
דאָס ביכעלע וועט זיין פאַרענדיקט, זאָל איציקל זיך גוט פאַרטראַכטן און
איבערלייענען און זיך פאַרטיפּן אין דער אַרבעט און פרווון פאַרענדיקן.
אַזוי ווי זיין זיידע מאַניס האָט זיך פון אָנהייב אָן אונטערגענומען.
מאַניס האָט זיך באַוואַרנט מיט אַ צוואַה דערפאַר, וואָס ער האָט
געקוקט אויף זיין אַרבעט, ווי אויף עפעס אַ הייליקער זאַך. קיין געלט
האַט ער דערפאַר נישט געוואָלט. פּביר האָט ער נישט געוויסט, צי עס
קומט אים. ער איז דאָ איצט אין אַ נייַ לאַנד. אַנדערע יידן זענען דאָ
אויך פאַראַנען. ווי ער האָט פאַרשטאַנען פון דעם, וואָס ער האָט געזען
אַרום זיך, זענען דאָ די יידן געווען שטאַרק פאַרגרעבט. ווער איז געקו-
מען קיין אַמעריקע? אַנטלאָפּענע גנבים, אַנטלאָפּענע אַנזעצער, אַנטלאָפּע-
נע סאָלדאַטן, אַלע זענען דאָ אַנטלאָפּענע. דאָ זענען זיי געקומען אין
איילענדיש. דאָס ביסל, וואָס מען האָט געקאָנט, האָט מען מיטגענימען.
דאָס בעסטע האָט מען פאַרגעסן דאָרט ערגעץ. דאָ אין דער פּרעמד, איז
נישט גוט אין אָנהייב. אַ נייַ לשון. נישט נאָר דאָס קליידונג, נאָר אויך
די הויט איז אַנדערש. דאָ אַ שטייגער זעט מען נישט, אַז אַ מענטש זאָל
האַבן רויטע באַקן. דאָ זענען אַלע בלייך און ווייס, ווי קרייד. דאָ אַ
שטייגער, זעט מען נישט, אַז אַ מענטש זאָל האָבן צייט צו לערנען זיינע
קינדער גוטע מידות. דאָ אַ שטייגער, קען נישט איינער דעם אַנדערן. דאָ
איז דער זומער אַנדערש און דער ווינטער אויך. דאָ איז אויך, דאָכט זיך,
די לבנה נישט אַזוי ווי אינדערהיים. מאַניס איז דאָ אַ ביסל צעמישט.
דאָרט האָט ער געוויסט, ווען מען באַדאַרף מחדש זיין די לבנה. דאָ אין
אַמעריקע, ווייסט ער נישט. עס דאָכט זיך אים, אַז עס איז אַ קיפּערניע
שיסל, נישט קיין לבנה. און די מורה-וואַנט שטייט דאָ נישט אויף דעם
אמתן אָרט. מאַניס ווערט משוגע, ווען ער טוט אַ טראַכט, וויפיל אַנדערש,
זאָכן זענען דאָ. איז שוין עפעס אַ ווונדער, וואָס מען ווערט דאָ פאַר-
גרעבט? מען זעט דאָך סיי ווי, אַז עס איז דאָ אַלץ איבערגעקערט מיטן
קאָפּ אַראָפּ. וואַרפט מען פון זיך אַראָפּ דעם יאָך און מען טוט, וואָס עס
לאָזט זיך גרינגער. מען ווערט פּויל; מען איז אויסגעטון פון אַלץ, וואָס
האַט צו טון מיטן הימל. גאַלע ערד, דאָס אַלץ, וואָס מען קען אַנטאָפּן
מיט די פּיס.

מאניס האָט דאָך אָבער אַ בטחון. ער גלויבט באמונה שלמה, אז נישט היינט, איז מאָרגן, וועט די אמעריקאנער לבנה זיין אַ לבנה. דאָס אויג וועט זיך צוגעוויינען און עס וועט זיין אַ לבנה. די מזרח-וואַנט וועט שטיין דאָרט, וווּ זי באַדאַרף. און יידן וועלן זיך מערן אזוי ווי די שטערן אין הימל. און זיי וועלן זיך אַרומקוקן, אז זיי זענען דאָ אין אמע-ריקע אַ סך און אָן אַ צאָל און עס וועט זיי אויסקומען אזוי, ווי עס איז באַ זיי עפעס ליידיקלעך. דאָ זענען זיי דאָ, און זיי האָבן גאָר-נישט, וועלן זיי אָנהייבן צו זוכן עצות, מיט וואָס אויסצופילן די ליי-דיקייט.

ווייטער פון דעם קאָן שוין מאַניס נישט אַריבערשפּרינגען. דאָס הייסט, ער האָט נאָר כוח צו באַטרעטן, וואָס עס וועט זיין, אָבער קלאָר זיך אָפּ-געבן דערמיט, קאָן ער נישט.

מאָניס איז צופרידן מיט דעם, וואָס ער שרייבט זיין קליין ספרל. ער איז בטבע קיין גרויסהאַלטער. ער רופט זיין קליין ספרל מיט דעם נאָמען פון אַן אַלטן יידישן ספר. אָבער ער גיט אָן פון אויבן, אז זיין ספרל איז גאָר אַ קליינער פרוזן פון דעם, וואָס יענץ ספר האָט אויפגע-בויט, אָבער אזוי ווי דאָס, וואָס יענץ האָט אויפגעבויט, איז איצט הרוב געוואָרן, וועט זיין ספרל ווידער פרווון אויפשטעלן עפעס אַ נייעם בנין באַ יידן.

אין דעם ספּיר זיינעם גיט זיך מאַניס אָפּ מיט אַרבעטער און באַ-לעבאַטיים. פריער פון אַלץ איז באַ מאַניס אין ספרל דאָ איין גרויסער באַלעבאַט, וועלכער איז דאָרטן אויבן. דערנאָך זענען דאָ אויף דער ערד צווייערליי באַלעבאַטיים און צווייערליי אַרבעטער : יידן און גוים. דערנאָך גייט באַ מאַניס אזוי : פריער קומען די יידישע אַרבעטער און דערנאָך גוישע. אָדער פאַרטערט : פריער יידישע באַלעבאַטיים און דערנאָך גוישע. און, למשל, אויב אַ יידישער אַרבעטער אַרבעט באַ אַ גוישן באַלעבאַט, זענען זיינע וועגן אַ סך מער פאַרצוימט, ווי די פון דעם יידישן אַרבעטער, וואָס אַרבעט באַ אַ יידישן באַלעבאַט.

און ווידער, אויב אַ גוישער אַרבעטער אַרבעט באַ אַן יידישן באַ-לעבאַט, זענען שוין די וועגן פון דעם יידישן באַלעבאַט מער פאַרצוימט, ווי ווען עס וואָלט באַ אים געאַרבעט אַ יידישער אַרבעטער. מאַניס האָט באַשיינפערלעך געזען איצט, וואָס עס וועט זיין שפע-

טער מיט יאָרן. ער האָט, ערשטנס, געזען, אז שפעטער מיט יאָרן וועט די יידן דאָ אין אמעריקע אינגאנצן אויסקומען צו זיען זייער חיונה נאָר פון מלאכה. נאָר אזוי ווי עס קאָן דאָך נישט זיין קיין מלאכה אָן אַ באַלעבאַס, וועלן מוזן זיין באַלעבאַטיס. אז עס זאָל מאַניסן איינפאַלן אַ טראַכט צו טון, טאַמער, ווי אַ זאך מאַכט זיך, אפשר וועלן אַלע ווערן באַלעבאַטיס. ניין, דאָס האָט מאַניס נישט געטראַכט. אזא זאך, וואָס איז אים אַליין נישט געקומען אויף דער מחשבה, האָט מאַניס נישט געקאַנט אָנהענגען עמעצן אַנדערש.

איז וויבאַלד אַלע וועלן מוזן אַרבעטן, וועט דאָך אויסקומען, אז מענטשן וועלן ווערן אזוי בויף-הול חלילה, אז מען וועט זיי זעען ווי זיי וואַלנערן זיך אין די גאַסן. עס קאָן נאָך דערגיין, אז מען זאָל אָנ-הייבן דאָ אין אמעריקע פאַרקויפן מענטשן אין מאַרק. פריער, פאַרשטענד-לעך, וועט זיך יעדער איינער פרווון זיך אַליין פאַרקויפן. וועט עס דער-נאָך דערגיין צו דעם, וואָס איינער וועט אַנקויפן אַ סך מענטשן אין וועט זיי דערנאָך פאַרקויפן צו עמעצן אַנדערש.

דעריבער וואָרנט מאַניס, אז נישט קוקנדיק אויף דעם, וואָס דער, וואָס איז דער באַלעבאַס, האָט ער דאָך מסתם געלט, זאָל ער נישט מיי-גען, אז ער איז דאָס אויבערשטע פון שטייט; זאָל ער נישט מיינען, אז ער האָט די גאַנצע חכמה און אז אים אַליין קומט פּבוד.

פּבוד, וואָרנט מאַניס, קומט קיינעם נישט, נישט דעם, וואָס פאַר-מאַנט געלט און נישט דעם, וואָס איז אַ חכם. פאַרקערט, מען זאָל זיך בעסער פאַרטראַכטן און באַרעכענען, אז אפשר קומט אַפּצוגעבן פּבוד דעם האַרעפאַשניק. מאַניס טראַכט אַבער, אז פּבוד איז אזא זאך, וואָס מען באַדאַרף אינגאנצן נישט האָבן. די וועלט קאָן זיך באַגיין אָן דעם. דער עיקר, וויל ער, אז מען זאָל נאָך קוקן אויף דעם אַרבעטער ווי אויף אַ מענטש.

און נישט נאָר דאָס אַליין, די באַציונגען צווישן אַרבעטער און באַלעבאַס איז אים נוגע, נאָר אויך אַ טיפּערע מחשבה, וועלכע מאַניס האָט פּלוצלינג פון זיך אַליין פאַרטראַכט. מען זאָל אים געזען עמעצער זאָגן, איידער ער איז געקומען קיין אמעריקע, אז ער וועט זיך דאָ אין דילענ-סי סטריט אַנידערזעצן און שרייבן אַ ספר, וואָלט ער פון יענעם געוויס זיך אויסגעלאַכט דאָס גרעסטע געלעכטער.

מאָנים איז געקומען צו דער מחשבה פון שרייבן א ספר פֿלוצלינג און אומדערוואַרטעט. עס איז אַזוי געווען: עס איז אים נישט גוט, נו, איז וואָס, ווינציק מענטשן זענען פאַראַן, וועמען עס איז נישט גוט? אים, מאָניסן, איז אָבער נישט גוט פשוט, ווי מען זאָגט, איבער דעם קאָפּ אַרײַ-בער. ער איז דאָ אין דילענסי סטריט פרעמד. אַ סך מאָל האָט ער גע-טראַכט, וואָס עס וואָלט אַ שטייגער געווען, ווען ער טוט פֿלוצלינג אַ שטאַרב אַוועק. עס איז אים דעמאָלט באַפאַלן אַ שרעק. עס איז ביטער צו לעבן אין דער פרעמד, אָבער עס איז נאָך ביטערער צו שטארבן אין דער פרעמד. און מאָנים איז נישט מער, ווי אַ מענטש און אַ מענטש וויל דאָך נישט, אַז מען זאָל נאָך זיין טויט באַלד אָן אים פאַרגעסן. אַזוי איז מאָנים אויך אַרומגעגאַנגען און נאָך געטראַכט פון דעם, אַז נאָך זיין טויט וועט קיינער אפילו נישט זאָגן אַ וואָרט וועגן אים. אָבער דאָס איז נאָך געווען פון די קליינע דאגות. וועט מען נישט זאָגן אַ וואָרט וועגן אים. אָבער מאָנים האָט זיך געשראַקן פאַר יענער וועלט. ער איז אפילו געווען זיכער, אַז ער איז שוין גענוג אַפגעקומען דאָ אויף דער וועלט. אָבער טאַמער טוט מען אים אַ פרעג, וואָס האַסטו דאָרט עפעס אויפגעטון, רײַ מאָנים ז ער האָט אַליין אפילו געהאַט דאָרט אין הימל גאַנצע דורות מיט צדיקים. זיין משפחה האָט זיך געזיכט אַזש ביז צום מהרל פון פראַג. און זיין עלטער-זיידע, נחום דעם תהילים-זאָגער, דער פראַסטער תהילים-זאָגער אַליין איז געווען גענוג. אָבער מאָנים האָט זיך נישט געוואָלט פאַרלאָזן אויף יענעם. און עס האָט אים געטון פֿלוצלינג אַזוי ווי אַ ברען מיט אַ פונק פייער און באַלד איז באַ אים געבוירן געוואָרן די מחשבה פון שרייבן אַ ספר.

ער ווייסט, אַז קיינער באַדאַרף נישט זיין ספר. אָבער אים אַליין איז דאָס ספר אַזוי נייטיק, אַזוי ווי עס איז נייטיק פאַר אַ מענטש לײַפּט צום אַטעמען. נישט קונדיק, וואָס עס איז אים אָפּטמאָל זייער נישט גוט, טוט ער זיך אָבער באַלד אַ דערמאָן — אוי, איך שרייב דאָך אַ ספר. און עס ווערט אים ווידער גוט. אמת, קיינעם פעלט נישט אַזאַ ספר. אָבער בשעת מאָנים זעצט זיך אַמאָל אַנידער און שרייבט מיט די קליינע אותיות-לעך פון רשיי-כתב, איז ער דעמאָלט אין זיכעטן הימל. ער הייבט זיך אויף פון דער ערד און אין יעדער אות גיסט ער אַריין זיין ביטער האַרץ. און פון יעדער אות ווינקט צו אים אַרויס אַ האַפּנונג און אַ דערלייכטע-

רונג. ער טיילט זיך דעמאלט אָפּ פּוֹן דער זינדיקער ערד און איז מוחל
אָלע שלעכטע מענטשן. און עס אַנטפלעקן זיך פאַר אים סודות, וואָס קיין
שום בן-אדם ווייסט פּוֹן זיי נישט. ער זעט, וואָס עס טוט זיך אין יעדן
מענטש נשמה און איז מסוגל אַריינצובלאָזן אין דעם וואָרט דעם לעבע-
דיקן אָטעם פּוֹן אַ מענטש לעבן. און ער שפּאַנט אַרום דער וועלט, און
די וועלט איז דעמאלט פאַר זיינע אויגן און ער שטייט און קוקט אויף
איר. און אָט איז ער אויף דער ערד. און אָט מיט איין שפּרונג שפּאַנט
ער אַרויף אין הימל, און מיט איין שפּרונג איז ער צוריק אויף דער ערד.
וויי, ווי קליין ער איז באַ זיך, אַז ער פילט אפילו נישט, אַז ער איז דאָ.
ער הערט אויף צו זיין און ער באַהעפט זיך מיט דער מחשבה און גיט
זיך איבער אין אירע הענט — דאָס אַלץ און זיכער נאָך מער פילט מאַ-
ניס, בשעת ער שרייבט זיין ספר.

און ער האָט צו קיינעם נישט קיין טענות. ער וויל דערפאַר גאָר-
נישט. וואָרים וויבאלד עס איז אים אַזוי באַשערט, נעמט ער עס אָן מיט
אַן איינגעבויענעם קאָפּ. און ווער איז ער דען אַזעלכע, אַז ער זאָל זיך
דערוועגן אַרויסצולאָזן אַ פּיפּס אָדער אַ שלעכט וואָרט קעגן זיין גורל?
און וואָס וואָלט אים שוין דען בעסער געווען, ווען ער האָט אַ שענערן
גורל דאָ אויף דער וועלט?

און ווען עס איז טאָקע באַ אים אַליין אין די הענט אויסצוקלייבן
זיין אייגענעם גורל, ווייסט ער אויף געוויס, אַז ער וואָלט זיך געשעמט
אויסצוקלייבן פאַר זיך זאָס בעסטע. ער וואָלט אפשר אויסגעקלייבן נאָך
אַן ערגערן גורל פאַר זיך.

מאָניס האָט איצט זייער אַ סך צייט צו טראַכטן וועגן זיין ספר. אין
שאַפּ איז גישטאָ קיין מלאכה. זיצט ער אין אַ ווינקל פּוֹן שאַפּ און
טראַכט וועגן אַ וואָרט אָדער וועגן אַ גאַנצער שורה, אָדער וועגן אַ
גאַנצן ענין. מאָניס מישט זיך נישט אויס מיט די אַרבעטער אין שאַפּ. און
זיי שטערן אים נישט. נישט דערפאַר, וואָס די אַרבעטער ווילן אים נישט
שטערן, נאָר דערפאַר, וואָס זיי באַמערקן אים נישט. מאָניס איז פאַר זיי
כמעט אַזוי ווי נישטאָ.

די אַרבעטער כוּדען זיך וועגן עפעס. סעם, דער הויכער, האָט גע-
האַלטן אַז דרשה פאַר די אַרבעטער, פאַרשטענדלעך אויסגעקלייבן אַזא
צייט, ווען דער באַלעבאָס איז אין שאַפּ נישט געווען.

— ליסען, חברה — האָט סעם אויסגעשטרעקט איינעם פון זיינע
גראַבע פינגער צו דער סטעליע — ליסען, אזוי ווי דער באַס איז איצט
נישטאָ, וויל איך באַ אייך פרעגן, וואָס עס וועט זיין דאָ דער סוף, די
ענדע, מיין איך. קיין אַרבעט איז נישטאָ. פאַרדיגען פאַרדינט מען נישט.
רענט דאַרף מען צאָלן. דעם „אומגליק“ פיידע באַדאַרף מען ברענגען —
און וואָס טראַכט איר צו טון? איר האָט מיך אויסגעקליבן אַלס אייער דע-
לעגאַט. רעד איך צו אייך אין אייער נאָמען — אַ נאָמען נאָך אייך — וואָס
שוויגט איר? דאָס לעצטע האָט סעם שוין אָן אויפגערגעטער אויסגע-
שריגן — וואָס שוויגט איר?!

— וואָס דען זאָל מען טון? — האָט געפרעגט דער רויטער און
קרום געטון אַ קוק צו מאַניסן, וועלכער איז געזעסן אין אַ ווינקל.
— טאַקע, בראַדערס און סיסטערס, וואָס זאָלן מיר טון? — האָט
טשאַלי, דער שטעפער, זיך אָנגערופן.
— מען באַדאַרף אַרויס מיט לשון — האָט סעם אַריינגעשאַסן מיט
כעס.

— לאַמיר זען, דו ביסט דאָך עפעס אַ דעלעגאַט, פאַרוואָס רעדסטו
נישט מיט דזשייקאַפן.

— וואָס וועט העלפן דאָס רעדן — האָט סעם זיך געהיצט — אז
עס איז נישטאָ קיין מלאכה. דער שאַפ גייט אונטער און דאט'ס אַלץ!
געפגרט דער שאַפ. זאָל ער פאַרשוילט ווערן.

— טאָ וואָס-זשע ווילסטו פון אונז?

— איך וויל וויסן, וואָס מיר זאָלן טון? — האָט סעם אָנגעשטעלט
אַ פנים, ווי באַ אַ האָן, וואָס איז פאַרטיק צימ שלאַגן זיך.
— וואָס דער דעלעגאַט וועט הייסן, וועלן מיר טון — זאָגט דער
רויטער מיט אַ קוויטשיקל אין זיין שטים.

— איך הייס אייך אַלע גיין אין דער ערד אַריין — טאַקע שוין! —
האָט סעם באַלד צום רויטן אָפגענומפערט.

— קאָן איך זיך אַריינמישן? — האָט פון דער זייט זיך אָנגערופן
איסאַק.

— ניין! דו ביסט אַ גריגער. שאַראַפ! — האָט סעם באַלד איסאַקן
איבערגעשלאַגן די רייד.

— לאַמיר הערן. טאַקע אַ גרינער, אָבער אַפּער האָט ער אַ גוט
וואָרט אַ דער אַ גוטע עצה — האָט טשאַלי געזאָגט.
— נו, לאַמיר הערן! — שטימט איין סעם, דער דעלעגאַט.
— איך וויל וויסן, וואָס דאָ איז. — האָט איסאַק אָן אויפגערעגטער
אין אַ דערשראָקענער, מיט אַ ציטער אין זיין קול, געזאָגט — וואָס איז דאָ?
זענען דאָ אין גי-יאַרק מער קיין שעפּער נישטאָ!
— מאַווי, מאַווי, מאַק! אַנדערע שעפּער — האָט סעם געזאָגט און
פאַרקרימט זיין פנים — אין די אַנדערע שעפּער זענען דאָך דאָ אַנדערע
אַרבעטער. קאַלומבוסעס פאַרדער וואָס דו ביסט. אזא מוזל האָט שוין קאַ-
לומבוס צו די קלויגע פאַרדערס. כאַ, כאַ, זאָג נאָר, דו גרינער פאַ-
נענע, קאַנסט שוין האַלטן אַ פּרעסל אין האַנט? — האָט זיך סעם גע-
ווענדט דירעקט צו איסאַקן.

— און אז נישט?

— קאַנסט נישט.

— און אז נישט?

— שאַראַפ! מאַנדזשוראַם ביזנעס!

איסאַקן האָט שטאַרק פאַרדראָסן אזא מיין פאַציונג פון אַרבעטער צו
אים. נאָך אַלעם, איז ער דאָך איינער פון זיי. ער איז נאָך נישט קיין
גוטער מעכאַניק, אָבער ער איז דאָך אויך דאָ אין שאַפּ און עס רירט אים
אויך אָן, אַ ביסל ווינציקער, אָבער עפעס טוט דאָך אים אויך וויי. ער
האַט פון אַ האַרץ, פיל מיט ווייטיק, אַריינגעשרינגן אין שאַפּ אַריין:

— און אַ שטרייק קאַנען מיר נישט מאַכן!

— אַ וואָס? — האָט סעם צוגעלייגט אַ האַנט צום אויער, ער
זאָל בעסער קאַנען הערן, וואָס איסאַק זאָגט. ער האָט אפילו געהערט, וואָס
איסאַק האָט געזאָגט, נאָר צוליב הוּזק מאַכן. האָט ער צוגעלייגט אַ האַנט
צום אויער.

— אַ שטרייק! אַ שטרייק, ווי מען רופט עס אין ענגליש! —
זאָגט איסאַק און זיינע גרויסע ברוינע אויגן ווערן בשעת מעשה גרויס
און דערשראָקן פון דעם, וואָס עס האָט געטון אַ ווייע פון דעם וואָרט
סטרייק...

— וואָס מיינט עס? — פּרעגט איבער סעם מיט איראַניע אין זיין

שטים.

— עס מיינט... נו, איר וויסט. וואָס עס מיינט...
 — וויסטו, טשאַלי? — ווענדט זיך סעם צו טשאַלין.
 — ניין!
 — וויסטו, רויטער אינדיק, וואָס ס'מיינט?
 — פּונוואָנען זאָל איך וויסן?
 — היי, מיטטער מאָניס, מיטטער מאָניס! — שרייט סעם.
 — הערט! — שפּרינגט צו איסאַק צו סעמען — איר זענט שטאַר-
 קער פון מיר, אָבער מיט מיין זיידן וועל איך אייך נישט לאָזן מאַכן
 קיין שטיק! — איסאַק האָט געהאַלטן אַ ציטערדיקן קולאַק גלייך אונטער
 סעמס אויגן.
 סעם האָט געטון אַ שמיר מיט זיין האַנט איבער איסאַקס ציטער-
 דיקן קולאַק און אים אַראָפּגעשטופּט נידעריקער צו דער ערד.
 — דו גרינער!... די שיף שמעקט נאָך פון דיר!... איך האָב ליב
 דיין זיידן, ווי ער וואָלט געווען מיין אייגענער זיידע. איך האָב נאָר
 געדושאַקט... מיינסט טאַקע אין אמתן, אַז כ'ווייס נישט. וואָס שטרייק איז.
 אַז די בעקער שטרייקן, האָט עס כאָטש אַ ריוואָן. אָבער אַז מיר וועלן
 שטרייקן, וועט זיך דען די וועלט איבערקערן? ווער וועט האָבן סימפּאַטיע
 מיט אונז?... קען יו ביט אַיט, מיר וויל ער מאַכן אַ בלוזי אויג... האַסט
 לאַק, וואָס בין איך אין דיין זיידן איינגעגלויבט.
 איסאַק איז געווען זייער אויפגערגט און עטלעכע פון די אַרבע-
 טער זענען געשטאַנען אַרום אים און אים באַשיצט און אָפּגעטיילט פון
 סעמען, און דער רויטער האָט זיך געביטן די ליפּן פון גרויס נהת.

מ.

ש ו נ א י ם

נאכדעם ווי מאַניס איז געוויזר געוואָרן פון זיין אייניקל איסאָק.
וואָס עס הייסט שטרייקן, איז אים דער ענין שטרייקן שטאַרק נישט
געפעלן.

עס איז געווען נאָך וועטשערע באַ מאַניסן אין שטוב. שבע איז גע-
זעסן אויף איר בענקל, וואָס איז אַלע מאָל געשטאַנען נאָענט לעבן איי-
זערנעם אויוון. דאָס געפעס איז נאָך נישט געווען אויסגעוואָשן. און באַם
טיש זענען געזעסן דריי מאַנסבילן: מאַניס, איסאָק און אייברעם. איסאָק
און אייברעם זענען געזעסן אַז הימלען אויף די קעפּ. און מאַניס האָט
געטראָגן אַ סאַמעטענע יאַרמולקע, שטאַרק פאַרהויבן איבער העכער אַ האַלב
פון זיין קאַפּ. און זיין גרויסער שטערן האָט איצט אויסגעוויזן נאָך גרע-
סער ווי ער איז. די הויט פון שטערן פיל מיט קליינע קנייטשן אין דער
ברייט און אויך אין דער לענג. און פּינקט אינמיטן פון מאַניסעס שטערן
איז געווען אַ טיפער קאַרב, וואָס איז געלאָפן אין אַ גלייכער ליניע מיט
זיין נאָז. פון איין זייט פון אַט דעם קאַרב איז געזעסן אַ גרויסע בראַ-
דאווקע. אין דער בראַדאווקע איז געלעגן אַ סך קלוגשאַט.
אַבער מאַניס האָט נישט געקאַנט פאַרשטיין די גערעכטיקייט פון אַ
סטרייק.

— מר. מאַניס, — האָט אייברעם זיך אַריינגעמישט, — איר פאַר-
שטייט דען נישט, אַז אַרבעטער זענען אויך מענטשן? אַרבעטער ברויך

מען נישט טרעטן מיט די פיס. ווען איך בין אן ארבעטער, וואָלט איך זיי געוויזן, וואָס עס הייסט אן ארבעטאָרער !
 — זיידע, איר זאָלט וויסן זיין, אַז סטרייק איז זייער מענטשלעך און יושרדיק. — האָט איסאָק געזאָגט מיט אַ וואַרעמער באַטאָווער שטים און מיט זיכערקייט. — עס זענען פאַראַן צוויי שונאים — דער אַרבע-טער און דער באַלעבאַס. דער באַלעבאַס וויל מער אַרבעט פאַר דעם קלענסטן לוי; דער אַרבעטער, פאַרקערט, וויל דווקא אַרבעטן. ער וויל נישט אַרומגיין ליידיק. ניין, ער וויל שטענדיק אַרבעטן. אָבער פאַר זיין אַרבעט וויל ער אַ גוטן לוי. עס קומט אים !
 — ווער זאָגט דען, אַז ניין ? — כאַפט אונטער מאַניס. און אין דער אייגענער צייט, האָט ער ווילד הגאה פון זיין אייניקלס רייד.

— איצט, זיידע, אויב איר גיט מיר צו, אַז דעם אַרבעטער קומט אַ גוטער לוי, פאַרוואָס-זשע זענען די באַלעבאַטים. אַזוינע שונאים — דעם שונאים דעם אַרבעטער. עס איז אפילו אין די באַלעבאַטימס נייטיקסטע אינטערעסן, אַז דער אַרבעטער זאָל זיין געוונט און זאָל קאָנען אַרבעטן; לאַזט זיך גאָר אויס, אַז זיי, דאָס הייסט, די באַלעבאַטים, זענען דעם אַרבעטער גאָר שונאים. און נישט גאָר ווילן זיי נישט באַ-צאָלן אַ לוי דעם אַרבעטער, גאָר זיי וואַלטן וועלן זעען, אַז דער אַר-בעטער זאָל זיך אָפּאַרבעטן פון די פּוּחות וואָס גיכער און זאָל כאַטש אויסגיין פון הונגער.

— אמת — טראַגט-אונטער אייברעם.

— פּוּנוואַנען ווייסטו אַט די אַלע זאכן ? — וויל טאַקע מאַניס וויסן צי עס איז טאַקע אמת אַט דאָס אַלץ, וואָס איסאָק האָט דאָ גאָר-וואָס געזאָגט. — ביסט'ך דיין גאַנץ לעבן קיין אַרבעטער נישט געווען. ערשט גאָר-וואָס געקומען קיין אַמעריקע און ערשט איצט אָנגעהויבן צו אַרבעטן — און ווייסט שוין אַזוי פיל.

— זיידע, איך האָב געלעזן.

— געלעזן ? — האָט מאַניס זיך אָנגעשפּאַרט אַן ווענטל פון בענקל און זיך געווישט דעם שמערן מיט איין האַנט. — איך טראַכט אָבער, אַז עס איז נישט אַזוי. עס זענען מסתם טאַקע פאַראַנען שלעכטע באַלע-באַטים, אָבער עס זענען אויך דאָ שלעכטע אַרבעטער.

— איך גיב צו, אז יא. איז וואָס? וואָס איז דערפון גע-
דרונגען?
— אָבער אַרבעטער זאָלן זיך צוגויפנעמען און אַפּרערן קעגן זייער
באַלעבאַס, און אויב ער גיט נישט נאָך וואָס זיי ווילן, לייגט מען אַוועק
די אַרבעט. דאָס איז שוין פּמעט ווי רציחה.
— איר קאָנט עס רופן, וואָס איר ווילט, זיידע, אָבער עס איז דאָ
שיינקייט אין דעם.
— פּא אונז אין אַמעריקע, — מישט זיך אַרײן אייברעם, — גייט
נישט אָן קיין בלאַס. דאָ שטרייקט מען — און דער באַלעבאַס מוז נעבעך
זיך אונטערגעבן. איי מוז ער!
— איך פאַרשטיי נישט, — מישט זיך אַרײן שבע פון איר ווינקל
באַם אויוון, — איבער וואָס קרייגט איר זיך? — נאָר קיינער פון די דריי
מאַנסבילן האָט נישט געהערט, וואָס שבע האָט געפּרעגט. קיינער האָט שבען
נישט געענטפּערט.
מאַניס האָט אַ ביסל געטראַכט און דערנאָך האָט ער געזאָגט:
— עס איז פאַר אַ רציחה. מען נעמט יענעם אָן באַם גאַרגל און
מען זאָגט אים: ווילסט נאָכגעבן, אַנישט ווערנט מען דיך. דאָס איז שוין
רציחה.
— איר וועט עס נאָך אַליין טון, מר. מאַניס — רייצט זיך מיט אים
אייברעם.
— איך? — קוקט אים אָן מאַניס — איך — קיינמאָל נישט.
— איר וועט בעסער ווערן.
— זיידע, איר וועט נישט אַפּשטיין פון אַנדערע — וועט
איר?
— עס האַלט נאָך נישט דערביי.
— לאַמיר זאָגן, אז יא, אז עס האַלט שוין דערביי, וואָס וואָלט איר
געטון? — פּרעגט איסאַק.
— איך וואָלט... איך וואָלט... פאַרשטענדלעך, אז איך וואָלט געהאַלטן
מיט דעם גערעכטן.
— דאָס הייסט, חלילה, נאָך אייער מיינונג, אז דער באַלעבאַס איז
דער גערעכטער — וואָלט איר געהאַלטן מיטן באַלעבאַס?
מאַניס האָט אָבער באַלד דערשמעקט אין איסאַקס טאָן, אז דאָ מוז

זיין אזא ענין, וואָס ער, מאַניס, פאַרשטייט אים נישט. מאַניס האָט דער-
טאָר זיך דערפילט זייער אומבאַהאַלפֿן און ער האָט זיך אפילו פאַרשעמט
אויך, און ער האָט זיך אָנגערופן :
— פאַרשטענדלעך, אז איך וואָלט געהאַלטן מיט מייניקע, דאָס הייסט
מיט די אַרבעטער.

— אזוי, האָב איך אייך, זיידע, ליב. — האָט איסאַק אויסגעשריגן
פון פיל פרייד, הויך אויף אַ קול.

נאָך דעם שמועס איז מאַניס אַרומגעגאַנגען און אַליין נישט גע-
וויסט אויף וואָס פאַר אַ וועלט ער איז. אז ער איז אַן אַרבעטער, האָט
ער געוויסט; אז ער זיצט אָפּ טעג אין שאַפּ, איז אים אויך קלאָר גע-
ווען. ער האָט באַמערקט, אז די איבעריקע אַרבעטער אין שאַפּ סודען
זיך. האָט אים פאַרדראָסן, פאַרוואָס מען דערציילט אים אויך נישט. ער
האָט זיך אפילו געפילט דערשלאָגן, פאַרוואָס מען היט זיך און מען דער-
ציילט אים גאַרנישט. פּרעגן באַ זיי, האָט ער נישט געוואָלט. עס איז אים
נישט אָנגעשטאַנען. אים האָט זיך אויסגעדאַכט, אז זיי, די אַרבעטער,
האַבן אים, מאַניסן, הייסט עס, שוין מבטל געווען. און עס האָט אים
שטאַרק געקלעמט באַם האַרץ פון דעם געפיל, אז ער מוז שוין זיין אַלט.
ער האָט זיך אָבער צוריק אויסגעערעדט דאָס האַרץ, אז עס איז נישט
אמת. ער איז נאָך נישט אזוי אַלט; ער וועט זיי נאָך באַווייזן, אז זיי
וועלן נאָכאַמאָל קומען צו אים מיט שאַלות און זיך מיט אים האַלטן
עצות. כאַטש דאָס איז ער זיי מוחל. ער וויל נישט זיין קיין עצה-געבער;
ער וויל זיין מיט זיי גלייך; ער וויל וויסן, וואָס דאָ אין שאַפּ קומט
פאַר. וואָס סודעט מען זיך ?

דאָס סודען זיך פון די אַרבעטער אין דזשייקאַבס שאַפּ האָט גע-
דייערט אַ שטיק צייט. און דערווייל איז דער ווינטער אָנגעקומען אַראָפּ
אויף דילענסי סטריט פון ערגעץ, אַן אומגעריכטער און בייזער. איבער
דילענסי סטריט האָט געפלאָזן אַ קאַלטער ווינט און געטראָגן שטיקער
פאַפיר איבער דער גאַנצער לענג פון דער גאַס; די שטיקער פאַפיר
אָנגעזאַמלט אין אַ באַרג אַ גרויסן און געטון אַ פיף און זיי אויפגעהויבן
אין דער הייך איבער די דעכער. אינדרויסן איז געווען קאַלט און דער
הימל האָט זיך געפלאָזן און געוואָלקנט, צייטנווייז האָט עס אויסגעוויזן,
אז עס וועט באַלד אָנהייבן שנייען. עס האָט טאַקע אָנגעהויבן צו פליען

אין דער לופטן איינציקע שטיקלעך שניי. עס איז געווען אזוי : מאַניס
האַט געטון אַ קוק, און עס פליען שטיקלעך שניי, האָט ער אויפגעוויבן
זיינע אויגן צום הימל און געטון אַ זאַג צו זיך אַליין : עס וועט באלד
אויספאלן אַ שניי. האָבן אויפגעהערט צו פאלן די שטיקלעך שניי. דער
ווינט האָט געטראָגן די גרויע וואַלקנס ; אומענדלעך געטריבן זיי ערגעץ
אין דער ווייטקייט.

מאַניס האָט שוין געוואַלט זעען דעם אַמעריקאַנישן שניי. עפעס
האַט זיך אים גישט געגלייבט, און דאָ קאָן אויספאלן אַ שניי.

אין דילענסי סטריט אַ שניי — אוממעגלעך ! וווּ וועט זיך דער
שניי דאָ אַהינגטון ? און וואָס עפעס פלוצלינג אינמיטן דעריבען אַ שניי ?
עס איז שייך אַ שניי, דאָרט וווּ עס איז דאָ אַ בוים, אָדער אַ שטיקל
פעלד מיט גראָס.

און ווידער האָט זיך מאַניס געוואַרגט, און אויב דער שניי וועט טאָ-
קע אָנהייבן צו גיין און עס וועט טאַקע זיין קאַלט. באַדאַרף מען דאָך
טאַקע אַ ווינטער-מאַנטל, אָדער אַ פיטערל. און שבע מוז אויך האָבן אַ
וואַרימע זאַך. און איסאַק מוז אויך האָבן אַ פאַרטאַ — אָבער אַלס איז
אַפגעהאַנגען אַן דעם שניי. צי עס וועט זיין אַ שניי ווי אומעטום, אָדער
עפעס אַ פאַרשעפעניש, און אויסגעדאַרטער שניי, אַ וואַסערדיקער — מאַ-
ניס גלייבט גאַרנישט, און דאָ זאָלן זיין שנייען !

אָבער אין שאַפּ באַ דזשיקאַבן איז שוין זיכער אַלץ וואַסערדיק און
איינגעדאַרט. מאַניסן ווייזט זיך אויס, און אפילו די טעג פון אַ גאַנצער
וואָך זענען געוואָרן קליין און פּיצניקע.

מאַניס זיצט און קוקט אַרויס די אויגן אויף אַ ביסל מלאכה און
איידער וואָס-ווען גייט אַוועק דער טאַג און אימגעזעענער. מאַניס זיצט
אין שאַפּ אין אַ ווינקל און האָט מורא אַרויסצורעדן אַ הויך וואָרט —
טאַמער וועט זיך די שאַפּ דערשרעקן און אַנטלויפן. ער האַלט דעם שאַפּ
באַ אַ ברעג פון אַ שטרוי, און ער זאָל זיך נישט אַרויסגליטשן פון זיינע
הענט.

דער רויטער, מאַניסעס שכן, איז זיך שוין נוהג גאַר אַנדערש. ער
קומט אַריין אין שאַפּ, טוט אַ שמעק מיט זיין נאַז. נישטאַ קיין אַרבעט : —
קערט ער זיך צוריק אום און גייט אַרויס פון שאַפּ.
ווהיין גייט דער רויטער ?

ער גייט איבער די גאסן. ער האט פיינט צו זיצן אינדערהיים; ער האט פיינט צו זיצן אין שאפ; ער האט לייב צו גיין איבער די גאסן. שמעקן מיט דער נאז, הערן וואס מענטשן רעדן, זעען וואס יענער טוט, דער עיקר — וואס עס טוט זיך בא יענעם. דער רויטער איז געווען א בעלן נאכצוקוקן דזשיקאבן. בא אים איז גישטא אוא זאך, ווי אפלאזן יענעם גלאט אזוי אין דער וועלט אריין.

האט ער עטלעכע טעג נאכגעקוקט דזשיקאבן, וואס יענער טוט א גאנצן טאג. ווהיין דזשיקאב איז געגאנגען, איז אים „דער רויטער“ נאכגעגאנגען.

ביז איינמאל האט דער רויטער באמערקט, אז דזשיקאב גייט צוויי מאל אריין אין דעם אייגענעם הייז אויף א באשטימטער גאס.

דער רויטער האט געטון א שמעק מיט זיין נאז און האט פאשלאסן בא זיך, אז דא מוז עפעס זיין. אדער דזשיקאב האט דא נאך א ווייב. אדער טאמער גייט דא דזשיקאב צו עמעצן לייען געלט. ער דארף דאך איצט נעבעך האבן געלט. די שאפ האלט שמאל; קלאפט שוין מיט די פליגל; באלד, באלד און די שאפ וועט אויסלאזן דעם לעצטן אטעם.

דער רויטער האט זיך אנדערגעשטעלט און באטראכט דאס הויז, ווהיין דזשיקאב איז צוויי מאל אין איין טאג אריינגעגאנגען. אויף דעם ארימען אויטקוק פון דרויסן, קאן מען זיך נישט פארלאזן. מען מוז אריינגיין איבערווייניק.

דער רויטער גייט אריין איבערווייניק, שמעקט מיט דער נאז און הערט זיך צו צו יעדן שארף. ער קריכט ארויף מיט די טרעפ. שווער ארויפצוקריכן. אויף יעדן שטאק שטעלט ער זיך אפ און כאפט אפ דעם קאטעם. אין ער הערט זיך איין און שמעקט מיט זיין נאז.

אלץ, וואס זיין נאז שמעקט, איז ריח פון געפרעגלטע ציבעלעס און פלייש. עס דערמאנט אים אן א געשמאק מאלצייט. שוין א לאנגע צייט האט ער נישט געהאט קיין איין גוט מאלצייט.

דאס ווייב זיינס טרייבט אים פון שטוב. זי דראט אינגאנצן אים נישט אריינצולאזן אין שטוב, אויב ער וועט נישט ברענגען א גאנצע וואך „פידע“.

זיין ווייב האט דאס גליק, וואס זי טראגט א קינד אין איר בויך.

באם רויטן וואָלט זי נישט אָפגעקומען מיט שווייגן, ווען נישט דאָס קינד אין בויך.

זאָל זי נאָר איבערקומען, וועט ער מיט איר זיך אָפּרעכענען. דער-
ווייל קומט שוין צו נאָך אַ פּרעסער. און דושייקאַב איז אין דער ערד
מיט די ביינער! אַט האַסטו דיר אַ באַס! אַלץ איז אַ באַס אין אַמעריקע!
מען קאָן באַ אים נישט פאַרדינען אויף צום לעבן. אי ער איז אַליין אין
דער ערד, אי זיינע אַרבעטער ליגן אין דער ערד. אַ, ווען גאַט העלפט
אים עפעס אַ גוטן שאַפּ, וווּ ער זאָל קאָנען פאַרדינען אַזוינע ריכטיקע
„וויידושעס“. ערשט דעמאָלט, וואָלט זיין ווייב באַקומען רעספעקט פאַר
אים. אַ, באַי, וואָלט זי געהאַט רעספעקט!

און פּלוצלינג, ווי דער רויטער שטייט אַזוי אין דעם פּרעמדן הויז

און טראַכט, עפנט זיך איינע פון די טירן און עס קומט אַרויס דייוו.
אויף דער מינוט פלייבן ביידע, אי דער רויטער, אי דייוו, אַזוי ווי
פאַרשטיינערטע, דערנאָך קומען זיי ביידע צו זיך. און דייוו וויל זיך שוין
אומקערן צוריק אין שטוב אַריין אַן אומדערקענטער.

אַבער דער רויטער לויפט מיט איין שפּרונג צו צו דייוו און כאַפט
אים אָן באַ די הענט:

— דייוו! דייווקע! דייוועלע! וואָס טוסטו דאָ? — שרייט דער
רויטער און פּאַנפעט אַ ביסל מיט דער נאָז, וואָס עס מאַכט דעם איינ-

דרוק, אַז ער איז ברוגו און רעדט מיט פעס.

— און וואָס, צו-אַלדע ריחות, טוסטו דאָ?

— איך זוך מיינס אַ לאַנדסמאַן.

— און איך בין געווען מיט אַ וויזיט באַ מיין שוועסטער. זי וויזיט

דאָ.

— אינמיטן טאָג אַ וויזיט, — קרימט זיך דער רויטער, — וואָס-

זשע, דו אַרבעטסט אויך נישט?

— וואָס דען איך אַרבעט? אַ כאַלערע אין דושייקאַבן. איך האָב

נישט קיין אַרבעט.

— ער גייט אַ גאַנג...

— ווער?

— דיין דושייקאַב.

— מיין דושייקאַב!...

— וועדליג דו האַסט זיך אַוועקגעלייגט פון זיינעטוועגן.
 — איצט איז ער שוין נישט מיינער... טרייסלט זיך דייוו די
 הויזן מיט איין האַנט.
 — וואָס-זשע מאַכסטו?
 — אַט, גאַרנישט. — ענטפערט דייוו און נעמט אָן דאָס הענטל פון
 דער טיר. בעג יור פאַרדאָן. איך גיי אַריין צוריק צו מיין שוועסטער.
 גוד באַי!

דער רויטער איז געבליבן אַליין פון יענער זייט טיר. ער האָט
 אויסגעשטרעקט דעם מיטלסטן פינגער פון זיין האַנט און צוגעלייגט צו
 זיין נאָז. עפעס האָט אים אָנגעהויבן קלאָר צו ווערן.

ער איז גיך אַראָפּ מיט די טרעפּ און איז געגאַנגען איבער די גאַסן
 און זיך אַלע ווילע אָפּגעשטעלט און זיך צעלאַכט אויף אַ קול צו זיך
 אַליין. פרעמדע פאַרבייגער האָבן אים אָנגעקוקט, ווי מען קוקט אויף אַ
 משוגענעם. אָבער דער רויטער איז שוין גאַרנישט געווען משוגע. ער האָט
 זיך נישט געקאַנט איינהאַלטן נישט צו לאַכן. אַזאַ מין אידעע! ער איז
 שוין צום צווייטן טאָג געשטאַנען נישט ווייט פון יענעם הויז און געהיט.
 ער האָט געווען דזשייקאַפּן דאָרט אַריינגיין אַ פאַר מאָל. און אפילו דייוו
 אַליין איז אַראָפּגעלאָפּן, נאָכדעם ווי דזשייקאַב איז אַוועק פון יענעם הויז,
 און געטראָגן אַ פעקל.

דער רויטער איז אים נאָכגעגאַנגען. דייוו טראָגט דאָס פעקל און
 דער רויטער גייט הינטער אים פון ווייטן. אויף ראַטגער סטריט איז דייוו
 אַריין אין אַ טיר. דער רויטער האָט שוין מורא געהאַט נאָכצוגיין דייוו
 אין הויז אַריין. מען קאָן נאָך אים צעברעכן די ביינער. איז ער געשטאַ-
 בען, ביז דייוו איז צוריק אַראָפּגעקומען מיט אַ פעקל — דאָס מאָל האָט
 דייוו געטראָגן אַ גרעסערן פאַק.

עס איז דעם רויטן עפעס קלאָר געוואָרן. ער איז אַוועק אין שאַפּ
 און דערציילט סעמען, דעם הויכן. עס איז געוואָרן אַ טומל אין שאַפּ. סעם,
 דער הויכער, האָט צונויפגענומען אַלע זיינע אַרבעטער, זיין גאַנצע טשע-
 רדע, און איז געגאַנגען אַ קוק טון. צי עס איז דאָ אמת אין דעם, וואָס
 דער רויטער האָט דערציילט.

סעם איז געגאַנגען פאַראויס און נאָך אים זענען נאָכגעגאַנגען אַלע
 אַרבעטער. איבער דער גאַס האָבן זיך מענטשן אָפּגעשטעלט און געוואָלט

וויסן וואָס דאָס איז. פאָרוואָס גייען אַזויפיל מענטשן אין איין בונט ? איך
ווהין גייט מען ? און וואָס האָט געטראָפֿן ? אָבער עס איז נישט געווען
קיין צייט צו בלייבן שטיין און דערציילן.

אויף ראַטגער סמריט איז סעם געבליבן שטיין באַ דעם הויז, ווי
דער רויטער האָט אָנגעוויזן.
— אָט דאָ איז עס !

— חברה, ליסען, — האָט סעם געקאָמאָדירט — מיר וועלן אַלע
אינאיינעם אַריינגיין און אַ קוק טון. גייט אַלע נאָך הינטער מיר.
אַ ייד מיט געקרייזלטע פאות, ווי צוויי פראַבקע ציערס, און מיט
אַ שוואַרצן קאָפעלש אויף זיין קאָפּ און אין די הויזע אַרבל איז געקומען
מען אַרויס אַקעגן דער גאַנצער חברה און האָט זיך געשטעלט מיט ביידע
הענט צעשפרייט אין דער ברייט פון דער אָפענער טיר :

— וועמען דאַרפט איר ? איך בין דזשעניטאַר. זאָנסט לאָז איך נישט
דעריבען.

נאָר סעם האָט דעמדאָזיקן ייד געזאָגט אַ וויש אָפּ מיט איין האַנט
אין דער ייד איז שיער נישט געפאלן. דער ייד האָט געשאַלטן סעם, זעט
הויכן, אַז עס זאָל, איבען אָפּדאַרן פּיס און הענט, און אַז ער וועט
באַלד ברענגען אַ פּאַליצמאַן.

דערווייץ איז סעם מיט זיין חברה אַריין אין קאַרידאָר פון הויז,
און אויך אַרויף מיט די טרעפּ. דער טומל, וואָס איז געוואָרן פון אַזוי
פיל פּיס איבער די טרעפּ, האָט אַרויסגעפראַכט אַלע איינוווינער פון די
טירן.

— ווער אַרבעט דאָ העמדער באַ זיך אין די רומס ? — האָט סעם
געפרעגט באַ די מענטשן, וואָס זענען געשטאַנען אין די אָפענע טירן.
און דערווייץ האָט סעם געהייסן זיין חברה, אַז זיי זאָלן אַריינגיין אין די
שטיבער איבערווייניק און זוכן.

און מען האָט געפונען. עס איז געזעסן אַ גאַנץ הויז-געזונט און
געאַרבעט העמדער. אינדערמיט פון שטוב איז געשטאַנען אַ ניי-מאַשין.
דאָס גלאַטע, אָפּגעבליאָקירטע קעפּל פון מאַשין האָט אויסגעקוקט ווי אַ
קליין פערדל, וואָס שטייט אינמיטן שטוב. אַ קליין פערדל מיט אַ דיך
העלזעלע. די מענטשן אַרום זענען געשטאַנען און געקוקט אויף דעם
קליינעם פערדעלע און געוואָלט זען עפעס אַ חכמהלע דערפון. איינער

פון סעמט חברה האָט געטון אַ בריק מיטן פּוס אָט דעם קליינעם פּערדעלע.
— אָן קיין שום שאַדן! — האָט סעם געטון אַ געשריי — דאָס איז
אַרים געלט! אַרים בלוט!

און סעם האָט זיך אומגעקערט מיטן פנים צו דעם באַלעבאַס פון
הויז, וועלכער איז געשטאַנען באַ דער זייט אַ דערשראָקענער.

— מיסטער, ווער ברענגט אייך אַהער אַרבעט?

— איך וועל ענטפערן — מישט זיך אַריין דעם יידס ווייב. —

מיין מאַן איז אַ שוואַכער און ער ווייסט נישט וואָס צו ענטפערן.

— נו, ענטפערט! — שמייכלט סעם פון דעם, מסתם, וואָס דער

יידענעס מאַן איז אַ שוואַכער מענטש און קאָן נישט ענטפערן. — ווער
ברענגט אייך אַהער אַרבעט?

— אַ יונגערמאַן.

— ווי אַזוי הייסט ער?

— דייוו.

— און ווער נאָך קומט אַהער אַרויף צו אייך?

— ווייטער קיינער נישט.

— איר זענט זיכער?

— געוויס.

— דאָס אַלץ, — הייבט סעם אויף זיין האַנט אינדערהייך, — איצט

וועלן מיר אייך לאָזן צורו, מיר זענען אַרבעטער און מיר זענען אַלע
טאַטעס פון קינדער. אָבער דייוו וועלן מיר אַרויסלאָזן די קישקעס, חברה,
קומט!

עס האָט זיך געהערט דאָס קלאַפן פון אַ סך פיס איבער די טרעפּ.

דערנאָך איז ווידער שטיל געוואָרן. אַזא שטילקייט שרעקט מער ווי דאָס

גרעסטע געוואַלט-געשריי. באַם ייד אין שטוב איז געווען אַ שטאַרק גע-

פאַלנקייט. עס איז זיי דאָ אין אַמעריקע נישט אויסגעקומען צו ליידן אַזא

בושה, אַז מען זאָל זיי באַפאַלן אינמיטן העלן טאַג גאָר אָן אַ פאַרוואַס.

און דאָ קומט קיינער נישט אַריין פון די שכנים, אפילו איינער נישט,

מיט וועמען מען זאָל זיך קאַנען האַלטן אַן עצה. עס האָט זיך געפילט

אין שטוב, אַז עס איז עפעס אַ גרויס אומגליק אַראַפגעפאַלן אויף די

מענטשן. דאָס מאַשינדל איז געשטאַנען מיטן פאַלירטן קעפּל אין מיטן

שטוב. אַ שטיק לייוונט איז געווען באַ דער מאַשין אין מויל. און די

מאמע פון הויז האָט עטלעכע מאָל געפרוּווט זיך זעצן צו דער אַרבעט
און נישט געקאָנט. און דער טאָטע האָט געקוקט דורך דעם פענצטער.
אַקעגן איז געשטאַנען אַ גרויע וואָנט מיט פֿלעקן. די ערד איז ערגעץ גע-
ווען זייער טיף. און דער הימל איז ערגעץ געווען זייער הויך. און דאָרט
וועט מען באַלד כאַפֿן אַ מענטש און מען וועט אים אַרויסלאָזן די קיש-
קעס. ווי אזוי קאָן מען דאָ ראַטעווען אַ מענטש ? ווהיין לויפט מען
ערגעץ ? אָט, דאָכט זיך, שרייט שוין דער מענטש נישט מיט זיינע
קולות.

— שאַ, ווער שרייט ? — פרעגט איבער דער טאָטע.
— מען שרייט ? ! — פרעגט איבער די מאַמע.
— דאָכט זיך, מען שרייט.
עס איז שטיל אַ מינוט. אַלע האַלטן איין זייער אַטעם.
— עס דאָכט זיך דיר !
— וואָס איז דאָ געווען ? — פרעגט דער טאָטע.
— איך זאָל אזוי וויסן פון ביזו ! — ענטפערט די מאַמע.
— דו פאַרשטייסט ?
— פונדאָנען זאָל איך ?
— וואָס האָבן זיי געוואָלט דאָ ?
— אזוי איז אַ פרעמד אַרט — טרייסט די מאַמע.
— ווען וועלן מיר קומען אַהיים ? — פרעגט אַ בלאַס מיידעלע.
— נאָך אַ יאָר, נאָך אַ יאָר... שוין אינגיכן, קינד. — ענטפערט
די מאַמע.

— נאָך אַ יאָר און נאָך אַ יאָר. ווען וועט עס שוין זיין? מיסט זיך
אַריין דאָס יינגל.

פון גאָס דערהערט זיך אַ גרויסער טומל. אַלע אין שטוב לויפן צו
דער פאַרמאָכטער טיר. זיי עפענען נישט די טיר ; זיי שטייען אין אַ
בינטל באַ דער פאַרמאָכטער טיר און טויליען זיך אזוי, ווי בלינדע קע-
צעלעך איינס אין דאָס אַנדערע.

אין גאָס האָבן סעמס חברה געכאַפט דייוון.
דייוו האָט זיך געוואָלט אַרויסרייסן פון זיי און אפילו איבערגע-
ריסן די אַרבל פון זיין ראַק. אָבער עס איז אים נישט געגאַנגען. די גאַנ-
צע גאָס איז געווען שוואַרץ מיט מענטשן.

אייניקע האָבן געשריגן, אז מען האָט געכאַפּט אַ קעשענע-גנב; אַנדערע האָבן געשריגן, אז דאָ האָט מען געכאַפּט אַ לאַנדסמאַן, וואָס איז אַנטלאָפּן פּוֹן זײַן ווייב. אין דער לופטן איז געשטאַנען דאָס זשומען פּוֹן אַ סך געשרײען. הענט האָבן זיך געהויבן אין דער לופטן. און פּוֹן דעם, וואָס יעדער איינער האָט זיך געוואָלט צושטופּן נענטער, איז געווען אַ גרויס געדראַנג, און עס האָט אויסגעוויזן, אז איינער וויל אַריבערקריכן דעם אַנדערן.

עס האָט זיך דערהערט דאָס אָפהילכן פּוֹן אַ שווערן קלאַפּ. דאָס האָט סעם געגעבן דייוון אַ טראַך איבער דעם קאַפּ. דייוו האָט זיך פּוֹן דעם קלאַפּ באַליד געוואָלט אַגידערלייגן אויף דער ערד, אָבער עס איז נישט געווען גענוג אַרט דאָס צו טון. איז דייוו געבליבן אַזוי הענגען אין דער לופטן אויף די פלייצעס פּוֹן אַנדערע מענטשן.

דער צווייטער קלאַפּ האָט דייוון אָפּגעמוזנטערט.
 — וואָס טוט אַ בעסטעד אַט-דאָ-אַ אין ראַטקע-סטריט ? ! — האָט סעם געשריגן און דייוון דערווייַל געטון אַ פאַרפאַר מיט אַ קילאַק אין מויל אַריין.

— עפּן אים דעם קאַפּ !

— וואָס איז דאָ ?

— וואָס האָט ער געטון ?

— נעם אים מיט אין שאַפּ אַריין

— אין שאַפּ אַריין !

— רופּט אַ פּאַליסמאַן !

— אַט גייט ער שוין !

דייוו איז שוין געהאַנגען באַ אַ סך מענטשן אויף די הענט. בלוט האָט געגאַסן פּוֹן זײַן נאַז, אויגן און מויל. זיינע האַר פּוֹן קאַפּ זענען גע- ווען צעשויערט און אַליץ, וואָס אויף אים — פּוֹן דעם ראַק בין צום קאַלנער פּוֹן העמד — איז געווען צעריסן און איינגעטונקען אין בלוט.

סעם, דער הויכער, און זײַן הברה האָבן זיך אויסגעמישט צווישן עולם און זענען אַנטרווען געוואָרן.

זײ זענען דערנאָך געקומען אין שאַפּ אַריין און גראַד געטראָפּן דזשייקאַבן אין שאַפּ. דזשייקאַב איז געשטאַנען און געשמעסט מיט מאַ- ביסן און אַסאַקן. מאַניס מיט אַסאַקן זענען געווען די איינציקע, וואָס

זענען געבליבן אין שאפ. און דזשייקאב האָט גאַרנישט געוואָסט, וואָס דאָ
קומט אויף זיין קאַפּ. די אַרבעטער, אונטער דער קאַמאַנדע פון סעם, דעם
הויכן, זענען אַריין אין שאַפּ, ווי אַ שטאַרקער ווינט רייסט זיך אַריין אומ-
געריכט דורך אַן אַפּן פענצטער.

— מיר ווילן אַרבעט!

— אַדער אַרבעט, אַדער סטרייק!

— סטרייק! — האָט סעם געקלאַפּט מיט זיין שווערער האַנט אויף
דעם טיש מיט אזאָ קראַפּט, אַז אַלץ, וואָס איז געשטאַנען אויף דעם טיש,
איז פון דעם קלאַפּ אַראָפּגעשרונגען.

איסאַק האָט זיך איבערגעקוקט מיט זיין זיידן מאַניס און זיין פּנים
האַט זיך באַלד אָנגעצונדן מיט אויפּרעגונג.

— וואָס האָב איך דיר געזאָגט ?

— וואָס זאָגסטו, דזשייקאַב ? ! — ווענדט זיך סעם גלייך צו אים.

— וואָס ווילט איר פון מיר ? — צענעמט דזשייקאַב ביידע הענט.

— אונזער אַרבעט ! אונזער בלוט ! — שרייען אַרבעטער.

— דאָס איז אונזער האַרעוואַניע ! — לויפט צו איינער פון די

שטעפּער און טוט אַ כאַפּ אַן אַ מאַשין און קערט זי איבער מיט די פיס
אַרויף.

— קיין שאַדן ! — שרייט סעם.

— עס איז אונזערס !

— עס איז מיינס ! — שרייט דזשייקאַב.

— וואָס איז דיינס, איז דיינס, אַבער מיר ווילן אַרבעט, אַנישט רוף

איך אַלע אַרבעטער אין סטרייק.

— וועמען אַרט עס, רוף ! — שרייט דזשייקאַב.

— קומט, קינדער, איך רוף אייך סטרייקן.

— ווער דאַרף אייך דאָ ? — שרייט דזשייקאַב — איר וועט שוין

קיינער פון אייך באַ מיר נישט קאַנען אַרבעטן.

— וועסט נאָך קומען אונז בעטן.

— דיין דייוו איז שוין אין האַספּיטאַל !

— ער מיינט, אַז דייוו — — — אין האַספּיטאַל !

סעם האָט פּריער אַרויסגעטריבן אַלע אַרבעטער, נאָכדעם האָט ער
אונטערגעטריבן מאַניסן מיט איסאַקן. איסאַק האָט עפעס געוואַלט זאָגן

סעמען, נאָר סעם האָט אים געטון אַ שטופ אַרויס דורך דער טיר. און
אַליין האָט סעם געטון אַ קוק אָן דושייקאַבן און אַ שאַקל געטון מיט זיין
קאַפּ מיט פיל שנאה און איז אויך פון שאַפּ אינדרויסן אַרויסגעלאָפּן.
דושייקאַב איז געבליבן אַליין אין שאַפּ. הענט און פיס האָבן באַ
אים געציטערט. ער האָט געפרוּווט אויפהייבן די איבערגעקערטע מאַשין
און עס איז איצט גישט געווען גענוג כוח אין אים דאָס צו טון.

מא.

ווייסער שניי

דער ערשטער שניי איז אויסגעפאלן באנאכט. און מאַניס איז אויט-געשטאנען גאנץ פרי און האָט דערזען די בלויע וויסקייט דורך זיינע פענצטער. די שאַלעוואַניעס פון די פענצטער זענען געווען אויסגעבעט מיט שניי און דאָס שטריקל, אויף וועלכן שבע הענגט גרעט, איז אויך געווען אויסגעבעט מיט שניי. מאַניס האָט זיך שטאַרק דערפרייט און אַ באַרוועסער און נאָך נישט קיין אַנגעטווענער, איז ער צוגעלאָפן צו דעם פענצטער און אַרויסגעקוקט אינדרויסן. צום אַלעם ערשטן האָט ער אַראָפּגעקוקט אויף דער גאס און דערזען, אַז די גאס איז אינגאנצן אויסגעבעט מיט שניי. דערנאָך האָט מאַניס אַ קוק געטון אויף די שטיבער, וואָס זע-נען געשטאנען אַקעגן זיינע פענצטער. די דאָזיקע שטיבער זענען געווען אינגאנצן איינגעטונקען אין שניי. וווּ עס איז נאָר געווען ערגעץ אַ פּיצל אָרט אויף אַנצושפּאַרן, האָט דער שניי זיך דאָרט אַנידערגעלייגט. אויף שטריקלעך, אויף געזימסן, אויף קאַרבן פון די ציגל, אויף די אייזערנע גאַניקעס. און עס איז געווען אַזוי שטיל אינדרויסן, אַזוי ווי אַ שטיי-גער די גאַנצע גאס וואָלט געגאַנגען אין פעדערנע ווייכע שטעקשיך אַנגעטון.

מאַניס האָט זיך נישט געקאַנט קאָנטראָלירן. ער האָט געגעבן אַ געשריי :

— שבע, שטיי אויף און זע וואָס פאַר אַ שניי עס האָט אַנ-

געשאַטן.

שבע האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף אין זיך אויפגעוועצט אין בעט און מיט ביידע הענט געריבן אירע אויגן.
— וואָס, אַ שניי? זיך געלייגט שלאָפן נעכטן, איז געווען אויסגעשטערנט און אָט האָסטו דיר גאָר אַ שניי. פּונוואַנען האָט ער זיך גענומען?

— פּונוואַנען? פון הימל!
— גיי, נאַרסט מיך אָפּ — האָט שבע נישט געוואָלט גלייבן, כאָטש זי האָט שוין געזען, אַז עפעס שיינט אינדרויסן אַ ווייסע בלויקייט.
— גיי אַראָפּ און טו אַ קוק, נאַר איינע, ווילסט מיר נישט גלייבן. גיי אַליין אַראָפּ און טו אַ קוק.

— איז וואָס איז אויף דיר אַזוי די גדולה?
— ווער פרייט זיך דען? — האָט מאַניס געפרוּווט באַהאַלטן זיין פרייד מיט דעם, וואָס ער האָט אָנגעהויבן אַנצויטן.
— איצט וועט זיין אַ שייגע חתונה — האָט שבע געזאָגט און באַלד חרטה באַקומען — כּהאַב געמיינט, וואָס וועלן מיר טון אין אַזאַ שניי?
קיין קאַלאָשן האָבן מיר ביידע נישט. וועק נאַר אויף איציקלען, מאַניס, און זאָל ער אויך זעען, וואָס פאַר אַ שניי עס איז אויסגעפאַלן.

— גערעכט. כּוועל אים באַלד אויפוועקן — האָט מאַניס זיך מחיה געווען מיט דעם, וואָס שבע פרייט זיך אויך מיטן שניי — איך האָב דיר נאָך נעכטן געזאָגט, אַז איך שמעק אין דער לופטן, אַז עס וועט גיין אַ שניי, און קאַלאָשן... מבוה קאַלאָשן... וועלן מיר אַ טראַכט טון שפעטער.

מאַניס האָט זיך דערוויייל אָנגעטון און איז אַריין אין צווייטן צימער און אויפגעוועקט איציקלען.

— שטיי אויף, איציק, אַ גוואַלדאָונער שניי אויסגעפאַלן! ...

— טאַקע?!

— נאָך ווי אַזוי!

— ווען?

— ווען, ווייט איך נישט. נאַר ער ליגט שוין, גיי, גיב אַ קוק.

— ערשט נעכטן אַהיימגעקומען שפעט און אפילו נישט קיין סימן

פון שניי.

— גאטס ווונדער! דער שניי איז שוין דאָ און האָט אַלץ איינ-
געדעקט.

— אַ שניי... מען באַדאַרף אַ קוק טון — האָט איסאַק זיך געטון
אַ הייב אויף פון בעט און איז כמעט ווי אַריינגעשפרונגען אין זיינע הויזן
מיט ביידע פיס. און אזוי גיך ווי ער איז שוין געווען מיט ביידע פיס אין
די הויזן, איז ער אַוועקגעלאָפן מיט די באַרוועסע פיס צום פענצטער אַ
קוק צו טון אויף דעם שניי.

ער האָט געטון אַ שפרונג פון פרייד און איז צוריק אַריין
צו זיך אין צימער, עס האָט אים נישט גענומען זייער אַ סך צייט צום
אַנטון.

באַלד איז די פּאַבע שבע אויך אויפגעשטאַנען, אין שטוב איז
געוואָרן וואָס אמאָל וויסער און ליכטיקער. דאָס ווייסקייט האָט אין זיך
אַפגעשפיגלט דעם בליאַסק פון שניי. עס האָט געבלענדט אין די אויגן און
אַלץ אין שטוב האָט אויסגעוויזן ווי פאַרשנייעט. אין שטוב איז געווען אַ
ביסל קאַלט. און איידער שבע האָט איינגעהייצט אין אויוון און איידער דאָס
פּייער אין אויוון האָט זיך צעברענט, זענען אַלע דריי אַרומגעגאַנגען אין
געציטערט. און פונדעסטוועגן האָט מאַניס זיך נישט געקאַנט איינהאַלטן
און אויפגעעפנט דאָס פענצטער און אַנגענומען אַ פולע האַנט מיט שניי
און צוריק פאַרמאַכט דאָס פענצטער.

מיט פולע הענט מיט שניי האָט זיך מאַניס אַנידערגעשטעלט פאַם
טיש און גענומען, ערשטנס און אַ שמעקגעטון צום שניי. דערנאָך האָט ער
מיט צוויי פינגער גענומען אַ ביסל שניי און צווישן די פינגער דעם שניי
געריבן און געלאָזט אים זיך צעשמעלצן.

— וואָס טוטטו, מאַניס, וואָס איז דאָס פאַר אַ נייעס פאַ
דיר? — האָט שבע געוואָלט וויסן — שניי, וואָס איז דאָס פאַר אַ נייעס
פאַ דיר?

— הע! שניי צו שניי איז נישט גלייך — שמייכלט מאַניס און
שאַקלט מיט זיין קאַפ און נעמט בשעת מעשה נישט אַראָפ זיינע אויגן
פון דעם ביסל שניי, וואָס ער האַלט אין זיין האַנט — דיר דאַכט זיך, אַז
שניי איז שניי. ניין, מיר דאַכט זיך, אַז דער היגער שניי איז גאָר אַן אַנ-
דערער. דאָס איז אַן עכט אַמעריקאַנישער שניי. אַט. גיב אַ קוק, דו, אי-
ציקל, מענטש אויך אַ קוק טון, זעסט.

איסאק איז צוגעקומען נאָענט און געקוקט. ער האָט גאַרנישט גע-
זען קיין שום חילוק אין דעם אַמעריקאַנישן שניי. אָבער ער האָט נישט
געוואָלט פאַרשעמען זיין זיידן. ער האָט געוואָגט :

— זע נאָר, איז דער אַמעריקאַנער שניי אָן אַנדערער ?

— נו, וואָס האָב איך געוואָגט ? איך זאָג, אַז דאָס איז אָן אַנדער
מיין שניי. אַ גרויפֿלדיקער, הע. דאַכט זיך, אַ גרויפֿלדיקער. אָבער די
שטיקלעך זענען נישט קיילעכדיק. זיי זענען פירעקעכדיקע. און קוק נאָר
אָן ווי ער האַלט זיך. ער וויל גאַרנישט צעלאָזן זיך. עס איז אָן אַנדער
מיין שניי. אַזאַ שניי, ווען ער ווערט פאַרפרוירן, וועט ער שוין ליגן און
ליגן און ליגן. אַט האַסטו דיר אַמעריקע.

— נעם בעסער און עפן דאָס פענצטער און וואַרף אַרויס דעם
שניי — בעסט זיך שבע באַ מאַניסן.

— וואָס אַרט עס דיך ? איך וויל חיסן, צי עס איז דאָ פאַראַן אָן
אַנדער מיין שניי, צי נישט.

— און ווען ס'איז חלילה נישטאָ ? — לאַכט שבע.

— אויך נישט קיין אומגליק.

— שניי איז געזונט — מישט זיך אַריין איסאָק — שניי איז זייער
אַ געזונטע און פריידיקע זאַך. אַ מענטש פרייט זיך מיט שניי. מיך, הייס
איך, נישט נאָר עס דערפרייט, נאָר מיך דערוועקט דער שניי צו אַלער-
ליי שיינע זאַכן, עס ווערט מיר ליכטיק אין די אויגן און איך ווער אַ
בעסערער מענטש. אַזוי מסתמא מיט איטלעכן.

— מעגסט זיך נעמען אַ פאַר מיט דיין זיידן — לאַכט שבע.

— קום, איציקל, וועלן מיר טרינקען טיי און אַרויסגיין אין גאַס.

— ניין, זיידע, איר קאַנט זיין אינדערהיים. כ'וועל אַליין אַרויסגיין

און טון אַ קוק, וואָס דאָרטן טוט זיך.

— און מיך באַדאַרף מען נישט ? — פרענט מאַניס און עס פילט

זיך אין זיין טאָן. אַז ער איז נישט צופרידן צו בלייבן ויצן אין
שטוב.

— אויב מען וועט אייך באַדאַרפן, וועט מען אייך רופן.

איציקל איז אַוועק באַלד נאָך טיי. דער שניי איז נישט געווען קיין
זייער טיפער, אָבער איסאָק האָט געפילט זייער נישט באַקוועם מיט זייער
איידעלע שיך אין שניי. די קעלט איז דורכגעגאַנגען ביז צו זי ביינער.

איסאק האָט נישט געקענט זיך אָנוועטיקן מיט דער וויסקייט. איבער די גאַסן זענען געלאָפֿן לאַנגע שטעגן אויסגעשניטענע אין שניי. די שטעגן זענען שוין געווען שוואַרץ. מענטשן זענען געגאַנגען צו איינציקווייז איבער די שטעגן. ווייסע פעלדער מיט אויסגעטרעטענע שטעגן און שורות מענטשן שאַקלען זיך און וויגן זיך איבער די שטעגן.

איסאק איז צוגעקומען צו דזשייקאָבס פּאַבריק פֿון העמדער. איג. דרויסן באַ דער פּאַבריק זענען געשטאַנען די אַרבעטער פֿון פּאַבריק. זיי ערע פּנימער שטאַרק באַלאָדן מיט זאַרג און אומרויקייט.

— גוט מאַרגן, קינדער — האָט איסאק צו זיי אויסגעשריגן מיט פּריילעכקייט.

— גוט מאַרגן!

— גוט מאַרגן!

באַלד זענען אַלע געשטאַנען אַרום איסאקן.

— וווּ איז דער זיידע?

— איך האָב אים געבעטן, אַז ער זאָל זיצן אינדערהיים.

— גלייך געטון.

— און וואָס וועט זיין?

— און וואָס וועט זיין?

— מען וועט שטיין און היטן דזשייקאָבן.

— וווּהיז ער גייט דאַרף מען אים נאַכגיין.

— איז ער שוין היינט אַרויסגעגאַנגען פֿון זיין פּאַבריק?

— דערווייל נאָך נישט.

— מיר וועלן אים ווייזן.

— נאָר זיך האַלטן אינאיינעם, — בעט זיך איסאק.

— ווער עס וועט זיך אַפּרייסן, וועלן מיר אַפּרייסן די קישקעס —

זאָגט סעם, דער הויכער.

אין דער גאַס, וווּ די העמדער-פּאַבריק איז געווען, האָבן מענטשן גערוימט שניי. מיט קאָטשערעס און מיט לאַפעטעס זענען מענטשן גע- שטאַנען און אַוועקגערייניקט דעם שניי פֿון די שטיבער. זיי זון איז אויפֿ- געגאַנגען און געוואַרעמט דעם שניי. פֿון די קאַרניזן און דעכער האָט געטריפט דאָס וואַסער טראָפּנווייז. און די טראָפּנס האָבן זיך מיט קראַפט און ריטם אָפּגעשלאָגן אָן שטיינערנעם טראָטוואַר. פּייגל האָבן זיך געפּרייט.

טויבן ווייסע און געפֿלעקטע זענען אַרומגעפֿלויגן איבער די דעכער און קינדער האָבן זיך געשפּילט אין שניי און געשריגן אויף אַלערליי קולות און אַלץ אינאיינעם האָט זיך אויסגעמישט אין איין פּריילעכן, האַרציקן געפּילדער.

אַ יידענע, איינגעוויקלט אין אַ טערקישן שאַל, איז צוגעקוי-
צו דעם אָרט, וווּ די אַרבעטער פּוין דושיקאַבס פּאַבריק זענען גע-
שטאַנען. איר אַלט פּנים איז געווען בלוי און ביינערדיק. זי האָט
געפרעגט :

— וואָס איז דאָ, עמעצער געשטאַרבן ? — דאָס וואָרט געשטאַרבן,
האָט זי אויסגעזווגען און אויסגעצויגן.

— דערווייל נאָך נישט, באַבעשי, — האָט סעם, דער הויכער, גע-
זאָגט און געטוין אַ ווונק מיט איין אויג צו זיינע חברים.

— עס האַלט שמאַל ? ! — האָט די יידענע ווידעראַמאָל געצויגן
אירע ווערטער.

— זייער !

— אַזאַ שיינער טאַג... — האָט די יידענע געזאָגט מיט אַ קרעכץ
און איז געבליבן שטיין און אויפגעהויבן מיט פּיל מי איר קאַפּ אינדער-
הייך צו די הויכע שטיבער.

עס זענען דורכגעגאַנגען מענטשן. ווער עס האָט זיך אָפּגעשטעלט
און ווער נישט.

— וואָס איז דאָ ?

— זייער שמאַל ! — ענטפּערט שוין די יידענע אין טערקישן שאַל
און זי באַגלייט אירע ווערטער מיט אַזאַ מין בלאָז פּוין איר נאָז, וואָס אַז
מען וויל, קאָן עס הייסן אַ טרער.

— ווער ?

— ס'פאַראַן צו פרעגן, ווער ? אַ מענטש !

דערווייל ווערט צו ביסלעך אַ היפש רעדל מיט מענטשן. עס שטייען
גרופעס פּוין דריי און פּוין פיר אין מען שמועסט. אויף אַלעמענס פּנימער
ליגט אויסגעגאַסן אַ טרויער. דער שמועס צווישן די גרופעס מענטשן איז
פּמעט איינער און דער זעלבער, עס האַנדלט זיך וועגן דעם טרויעריקן
מזל פּוין אַן אויבאַוווטטן מענטש, וואָס האַלט באַם שטאַרבן, אַדער איז

שוין געשטארבן. דאָס ראָד פון נייגיריקע מענטשן ווערט גרעסער און גרעסער.

דערווייל האָט דזשייקאַב דערוען דורך זיינע פענצטער, וואָס עס טוט זיך אין גאס. האָט ער זיך מיישב געווען, אַז איצט איז די צייט, ווייל עס איז אַזאַ טומל אין גאס, אַז ער זאָל זיך אַרויסכאַפן פון שטוב.

אַבער אַזוי גיך ווי ער איז אַרויס פון שטוב האָבן אים די אַרבע-טער דערוען. דזשייקאַב לויפט און די אַרבעטער לויפן נאָך אים.

די נייגיריקע מענטשן זעען ווי מענטשן לויפן נאָך איינעם, לאָזן זיי זיך אויך נאַכלויפן. ווער עס שפּרינגט אויף בערג מיט שניי און ווער איבער יענעם קאַפּ. די יידענע אין אַטערקישן שאַל פאַלט אַנידער אין שניי אַרײַן. עס דאַכט זיך איר אויס, אַז זי איז אַראָפּגעפאַלן אין אַ טיף, טיפן גרוב. זי ווײַל זיך אָן עפעס אָנכאַפן. זי כאַפט זיך אָן מיט ביידע הענט אָן דעם ווייכן שניי. דער עולם נייגיריקע מענטשן לויפן פאַרביי דער געפאַלענער אַלטיטשקער. מען פּרוּווט זי אויפהייבן. זי שטעלט זיך אויף די פּיס. זי איז אויסגעשמירט פון קאַפּ ביז די פּיס מיט שניי.

און דערווייל לויפט דזשייקאַב איבער דער גאס און זיינע אַרבע-טער לויפן אים נאָך, און אַ טשערעדע מיט מענטשן נאָך זיי.

סעם, דער הויכער, מיט זיינע לאַנגע פּיס יאַנט אָן דזשייקאַבן אין שטעלט זיך אַוועק מיט צוויי צעשפּרייטע פּיס, אַזוי ווי אָן אַפּענע גרויסע שער מיט צוויי שפיצן אַריינגעשטעקט אין דער טיפּער ערד.

— ווזהין גייסטו, ברודער? — פּרעגט סעם.

— מיינע ביזנעס, נישט דיינע.

— עס איז יאָ מיינע! — שרייט סעם.

— ווײַל איך נישט זאָגן!

— וועסט יאָ זאָגן!

— כ'וועל נישט!

— וועסט יאָ! הייבט סעם אַ האַנט.

איסאַק, וועלכער איז שוין אויך געווען דערביי נאָענט, האָט צוגעהאַלטן סעמס אויפגעהויבענע האַנט. סעם האָט זיין האַנט אויס-געריסן און זי אַראָפּגעוואָרפן מיט דער שווערקיט פון אַ האַמער אויף דזשייקאַבן.

— איצט וועסטו שוין זאָגן!

דושייקאָב האָט זיך געטון אַ בויג מיט ביידע פיס און עס האָט
אויסגעוויזן, אַז אָט באַלד פאַלט ער. אָבער ער איז נישט געפאַלן.
— געוואַלט, יידן! — האָט דושייקאָב אָנגעהויבן צו שרייען און
מיט זיינע אויגן געוואַרפן אין אַלע זייטן. — געוואַלט, יידן! מען וויל
הרגענען אַ טאָטן פון קינדער!
— עס איז געווען אַ מאַדנער געשריי. און עס האָט אָפגעקלונגען
אין דער שנייאיקער לופט, אַזוי ווי דאָס געשריי אין אַ טיפן וואַלד.
— וואָס איז דאָ?
— באַרנישט! — שרייט סעם, דער הויכער.
— מען וויל מיך הרגענען! — וויינט דושייקאָב.
— פאַרוואָס?
— עס איז אַ סטרייק!
— אַ סטרייק!
— וואָס האָט איר געוואַלט פון אים?
— ער סקעפט מסתם?
— ניין. דאָס איז דער באַלעבאַס אַליין.
— באַגראַבט אים!
— גיין!
— און אַז אַ באַלעבאַס, איז וואָס?
— געוואַלט, יידן, מען וויל מיך הרגענען! — שרייט דושייקאָב.
— וועסט זאָגן, ווהיין די גייסט, צי ניין? — הייבט סעם די האַנט
זיינע און לאָזט זי שווער אַראָפּ אויף דושייקאָבן. אָבער פון דעם גרויסן
טוימל אין פון דעם, וואָס עס איז זיך אָנגעלאָפן אַזאַ גרויסער עולם, ווייסט
שוין סעם נישט, וואָס ער טוט. זיין האַנט הייבט זיך און פאַלט, אָבער זי
טרעפט נישט קיינעם. אַלעמאַל כאַפט עמעצער פון עולם אָן סעמס האַנט
און דער שווערער קלאַפּ גייט אַוועק אַ פאַרלוירענער. עס איז אַזאַ מיס-
מאַש פון קילות.
— פאַרוואָס עפעס שלאָגן?
— מיט גוטן איז בעסער.
— נאָר מיט פענטש.
— אין אַזאַ קעלט אַרויסטרייבן אַרבעטער!
— עס איז אַ רציחה!

— אין הרגענען א מענטש מעג מען ?
— געוואלט, יידן. מען וויל מיך הרגענען ! — שרייט נאך אלץ
דושייקאב. אין זיין קול הערט זיך די צעשראָקנקייט פון א מענטש, וואָס
ווערט באַפאלן פון גולנים אין אַ פאַרוואַרפן אָרט. עס זעט אויס אַ ביסל
חוקלעך, אַז אַ מענטש זאָל אַזוי שרייען אינמיטן העלן טאָג אינמיטן גאַט.
דאָ און דאָרט טוט איינער אַדער אַן אנדערער אַ צעפן דאָס מויל און
לאַכט ברייטלעך און מיט פיל הנאה פון דושייקאָבס געשריי.
— ווער איז דער, וואָס שרייט ?

— אַ באַס !

— אַ באַס ?

— באַ אים סטרייקט מען.

— אַזוי !

— טפו ! — שפייט אויס אַ פאַרוואַרגטע, אויסגעגלעטע פרוי אין נישט
זייער קיין וואַרעמע קליידער, און איר גאַנץ וועזן ציטערט פון קעלט. און
זי האָט, ווייזט אויס, שטאַרק הנאה פון דעם, וואָס זי שפייט אויס, און זי
באַגלייט יעדעס וואָרט אירס מיט אַ שפיי — אַ באַס ! טפוי ! אַסטרייק —
טפוי ! אַ כאַליערע אויף זיי ! טפוי ! און איר דאַרע פיגור ווערט העכער.
זי ציטערט פון דער קילער לופט אינדרויסן אין אין אירע אויגן איז דאָ
אסך שפילדיקער גיפט.

— מען דאַרף זיי אויסרוימען פונדאָנען !

— צעלייגט זיך דאָ אין זייגן דאָס בלוט פון אונזערע קינדער ! —
צענעמט אַ פרוי ביידע הענט און מיינט מיט דעם צו באַווייזן ווי אַזוי די
באַלעבאַטים פון די פאַבריקן זייגן דאָס בלוט פון אירע קינדער.
— אייערע קינדער אַרבעטן ? — פרעגט אַן אנדערע פרוי באַ דער,
וואָס צענעמט די הענט.

— מיינע קינדער, דאַנקען גאַט, אַרבעטן נישט.

— וואָס דען טוען אייערע קינדער ?

— מיינע קינדער זענען אַליין באַסעס.

— אַזוי !

— דאַנקען גאַט, אַליין באַסעס.

— און מאַכן אויס גוט ?

— דאַנקען גאַט. אין איר האָט קינדער אין אמעריקע ?

- דאנקען גאט, אכט. זיי זאלן מיר געשענקט זיין.
 — אכט ?
 — אכט. פינף זין און דריי מיידלעך.
 — און וואס טוען זיי ?
 — ארבעטן.
 — אוי ! אלע ארבעטן !
 — דאנקען גאט, זיי ארבעטן. וואס דען האט איר חלילה געוואלט ?
 — זיי זאלן נישט ארבעטן ?
 — גאט באוואר, ווער וויל.
 — אלע ארבעטן.
 — און ברענגען אהיים פיי'ע.
 — אלע וואך.
 — פונקט צו דער מינוט, — ציט די פרוי צונויף אירע ליפן און איר מויל ווערט אזוי קליין ווי א מינוט אויפן זייגער איז קליין.
 — און וויפיל איז דער שיעור, אז קינדער זאלן ארבעטן ? — קאן שוין די אנדערע פרוי נישט אויסהאלטן פון דעם געפיל פון קנאה.
 — וואס הייסט וויפיל ? — זאגט די מאמע פון די אכט קינדער מיט א שמייכל. — מען וועט ארבעטן, ביז מען וועט צונויפלייגן א פענע, און נאכדעם וועט מען גיין אין ביזנעס. וואס מיינט איר, מיר זענען גרינע ?
 — מיינע קינדער זענען שוין לאנג אין ביזנעס — קאן די אג-דערע פרוי נישט אויסהאלטן אזן זי פילט ווי זי וועט באלד פלאצן פון קנאה.
 — איז טאקע אייך ווייל.
 — וואס דען, אייך איז ווייל ?
 — מיר איז בעסער פון אייך.
 — אט דאס א אייך בעסער ! — ווייזט די אנדערע א פייג.
 — נעמט עס אהיים צו אייער מאן !
 — דו פאסקודסטווע !
 — דו שיינע צורה אין בארשטש !
 — און דו ביסט א וואזשנער פארשוין !
 — דאט געשריי פון די צוויי ווייבער האט צוגעצויגן די אויפמערק-

זאמקייט פון דעם עולם. אלע דרייען אויס די קעפ און לאָזן שטיין דזשיי-
קאַבן מיט סעמען און רינגלען אַרום די צוויי ווייבער.

— אזא מיאוסקייט !

— זיצערקע !

— העסטער סטריט !

— אַרטשאַרד סטריט !

— איך ווין, דאנקען גאָט, אין גרענד סטריט ! — שרייט איינע.

— ס'א ליגנט !

— דיך וועט מען אויף גרענד סטריט נישט אַריינלאָזן !

— טפוי אויף דיין קאַפ !

— אויף דיין קאַפ !

וואָס עס איז געשעען, ווייסט קיינער נישט. מען זעט נאָר ווי איין
פּרוי מיט אַ שווערן קויש אין אירע הענט גייט אין טיפן שניי און שפייט.
און אַ צווייטע פּרוי, אויך מיט אַ שווערן קויש, גייט אין אַן אַנדערער
ריכטונג און שלעפט די פיס אין שניי און שפייט.

— וואָס איז דאָס ?

— ווייבער !

— אומוויסט ?

— ווער ווייסט ?

— ס'דאגה באַ ווייבער, — זאָגט פּילאָזאָפּיש אַ ייד מיט אַ גרויער

שוין לאַנג נישט געשוירענער באַרד אויף זיין פנים און טיזילט זיך טיף
אין זיין אָפּגעטראַגענעם ווינטער-מאַנטל.

— אזא פּאָלק אָט די ווייבער, — היסט אונטער אַ צווייטער ייד

און קען נישט אָפּכאַפּן דעם אָטעם, און יעדעס וואָרט קומט באַ אים אַרויס
מיט אַ כאַרכל, אָבער ווי עס ווייזט אויס גייט אים אין לעפּן צו צייגן
דאָס, וואָס ער וויל זאָגן און ער הוסט און שנייצט די נאָז זיינע גלייך
אין שניי אַריין. ער ווערט פאַרטיק מיט דער אַרבעט פון אויסרייניקן זיין
נאָז און ער גלייכט זיך אויס און זאָגט: — מײן ווייב איז נאָך אין
יִרְאָפּ.

— ווער פּרעגט באַ אייך ? — ענטפּערט יענער, וואָס מיט דעם

שטעכיקן בערדל.

— אַ ייד אַ פּעסן ! איך רעד אַזוי זיך אויט דאָס האַרץ.

— אז קיינער פרעגט בא אייך נישט.
— ווי געזעלט אייך? — ווענדט זיך דער הויסטנדיקער ייד צו
זייטיקע מענטשן, — נאט אייך אזא גוט מארגן!
— כא, כא, כא! — קלינגען אפ עטלעכע שטימען מיטאמאל.
אינדרויסן איז דערווייל געווען זייער שיין. די זון האט זיך גע-
שפילט אויף א ריינעם בלויען הימל. עס איז געווען שטארק ליכטיק, אזש
צום פארבלענדט ווערן. דער שניי איז צוביסלעך צעגאנגען געווארן. ווא-
סער האט געגאסן פון אלע שטיבער פון דעם צעלאָזטן שניי. די קומט
האט געשמעקט מיט אזא מין שארפן ריינעם ריח, וואָס איז זייער זעלטן.
דער ריח פון צעשמאלצנעם שניי; דער ריח פון זון-שטראַלן; דער ריח
פון בלויע הימלען; דער פון וואַסער טראָפנט. עס האָט געשמעקט פון די
קליידער פון מענטשן מיט פרישקייט. דער אָטעם פון מענטשן האָט גע-
שמעקט מיט דעם זיסן טעם פון ריין בלוז און וואַרעמען זאָפּט.

מ.ב.

א ק א מ ך

דזשייקאָב איז אוועקגעגאָנגען און זיינע אַרבעטער זענען אים נאָכ-
געגאָנגען. ער האָט זיך אַלעמאַל אומגעקערט צו זיינע אַרבעטער און בייז
צו זיי צוגעוואָרפן: — „איך האָב פאַר אייך קיין מורא נישט!“ — און
איז ווייטער געגאָנגען.

פון די אַלע אַרבעטער, וואָס האָבן געאַרבעט באַ דזשייקאָבן, זענען
איצט געבליבן נאָר עטלעכע. די איבעריקע זענען זיך אין טומל ערגעץ
צעלאָפן אַהיים, אָדער אַזוי איבער די גאָסן.
איסאַק האָט אוועקגענומען סעם, דעם הויכן, אָן אַ זייט און צו אים
אַזוי געזאָגט:

— הערט אויס! פון שלאָגן וועט גאַרנישט אַרויסקומען. מיר וועלן
פרוּוּן אַן אַנדער מיטל.

— וואָס אַ שטייגער?

— מיר וועלן דערציילן דער גאַנצער וועלט, וואָס דאָ איז. ווי אַזוי
איין מענטש האַלט אין זיינע הענט דאָס לעבן פון אַ סך מענטשן. איר
פאַרשטייט?

— וואָס-זשע וועט דערפון אַרויסקומען? — פאַרשטייט נישט סעם.

— צוויי זאַכן.

— לאַמיר הערן.

— ערשטנס, וועט די וועלט וויסן, אַז באַ דזשייקאָבן איז אַ סטרייק.
וועט מען באַ אים נישט קויפן קיין העמדער.

— און צווייטנס ? ! — וויל סעם וויסן.
— און צווייטנס : אויב מען וועט בא אים קיין העמדער נישט קויפן,
וועט ער מוזן צו אונז אָנקוימען. ער וועט זיך נאָך בא אונז בעטן. איר
וועט זעען.

— עס איז אַ שכל ! — קלאַפט סעם מיט איין האַנט איסאַקן אי-
בער דער פלייצע.

און איסאַק מיט סעמען זענען אַוועקגעגאַנגען אין דער רעדאַקציע
פון דעם „בלאַט“. זיי זענען אַריין אינעווייניק. באַם טיש, ווו עס זענען
געזעסן מענטשן אָן היטלען, נאָר מיט שוואַרצע יאַרמולקעס אויף די קעפּ
און געשריבן, האָט זיי איינער אויסגעהערט און צו זיי געזאָגט, אַז מיט
אַזאַ זאַך מוזן זיי אַראָפּגיין אין קעלער. דאָרט געפינט זיך דער באַלע-
באַס פון דעם „בלאַט“ און אים נאָך זיי דערציילן.

אין קעלער איז געווען האַלב פינצטער, דאָס ביסל ליכט איז גע-
קומען פון דער אָפּענער טיר, וואָס צום דרויסן. עס אין אין אַ ווינקל
געשטאַנען אַ קליינער שטענדער. אויף דעם שטענדער — אַ טינטער מיט
טינט, און אַ פעדער האָט געשטעקט אין טינטער. פאַפירן זענען געלעגן
אַנגעוואָרפן אויף דעם שטענדער. באַם שטענדער איז געשטאַנען אַ הויכער
ייד מיט גרויע האָר. דאָס פנים זיינס אויסגעפילט מיט אַ סך פלייש און
דאָס שפיציקע בערדל האָט אים צוגעגעבן אַ ביסל איידעלייט. אָבער דאָס
קול זיינס איז געווען פון איינעם, וואָס האַנדלט נישט מיט אַ צייטונג, נאָר
אפשר מיט שטייף.

אויף דער פּאָדלעגע זענען געלעגן הויפנס מיט צייטונגען. איסאַקן
האָט דאָסדאָזיקע בילד אַ ביסל טרויעריק אָנגעשטימט.

— וואָס האָבן יידן געוואָלט ?

— מיר ווילן לאָזן וויסן דער וועלט, אַז מיר סטרייקן.

— האָ וואָ, אַ געפערלעכע נייעס ! — לאַכט דער ייד מיטן שפי-
ציקן בערדל.

— קאָנט איר אפשר אַריינשטעלן אין בלאַט, אַז מיר סטרייקן ?

— פאַרוואָס נישט ? אויב איר וועט באַצאָלן, וועלן מיר אַריינ-
שטעלן.

— באַצאָלן ? — דערשרעקט זיך איסאַקן.

— וואָדען, אומזיסט ? קיין פאָפּיר קאָסט נישט ? טינט קאָסט אויך.
און רענט זאַל איך אויך, ברוך השם.

— אַלרייט. מירן באַזאַלן — מישט זיך אַריין סעם.

— אזוי האָב איך לײב — רייבט זיך דער באַלעבאַס פון בלאַט ביי-

דע הענט — באַ וועמען סטרייקט איר ?

— באַ דזשייקאַפּן, — ענטפערט סעם. איסאַק איז איצט נישט גע-

ווען געשטימט צו רעדן. ער האָט בעסער געוואָלט באַטראַכטן די דאָזיקע

רעדאַקציע מיט די קופּעס צייטונגען אויפן פּאַל. אין ווי אזוי דער רע-

דאַקטאָר האָט פאַרשריבן דאָס, וואָס סעם האָט געזאָגט. איסאַק האָט זיך

אויסגעוויזן, אַז דער רעדאַקטאָר איז זייער אַ קאַרגער, וואָרים אפילו

דאָס שטיקל פאַפּיר האָט דער רעדאַקטאָר צעשניטן אויף עטלעכע שטיק-

לעך און אויף איינעם פון אַט די קליינע שטיקלעך האָט ער אָנגעשריבן

מיט קליינע אותיות דאָס, וואָס סעם האָט אים דערציילט.

און גאָר אין אָנהייב האָט איסאַק שטאַרק פאַרדראָסן פאַרוואָס באַ

יידן פירט זיך אזוי, אַז מען דאַרף באַזאַלן פאַר נייַעס. אָבער אַז ער

האָט געזען, ווי אזוי דער רעדאַקטאָר האַלט זיך, איז איסאַק קלאַר גע-

וואָרן, אַז עס האָט גאַרנישט צו טון מיטן יידישן פּאַלע. עס איז אַן איינצלי-

גער עקזעפּליאַר.

באַזאַלט און אוועק אין אַן ענגלישער רעדאַקציע. דאָ איז ווידער

סעם געווען דער וועג-ווייזער און אויך דער רעדנער. וואָרים איסאַק האָט

נאָך נישט געקאַנט רעדן קיין ענגליש. אָבער כאָטש די ענגלישע רע-

דאַקציע איז געווען אין אַ גרויסן מויער פון גראַניט מיט גרויסע פענצ-

טער, און כאָטש עס איז צו זיי אַרויסגעקומען אַ יונגער מענטש מיט

שיינע פאַרקעמטע האָר און מיט בלויע מילדע אויגן, פונדעסטוועגן האָט

נאָך אַלץ איסאַק נישט געפונען אויך דאָ, דאָס, וואָס ער האָט פאַרשטאַ-

נען, אַז אַ רעדאַקציע באַדאַרף זיין. ער האָט געשוויגן און זיך אַליין

פמעט געביסן די ליפּן פון ווייטיק. דערווייַל האָט סעם פאַר דעם יונגענ-

מאַן מיט די בלויע אויגן אַלץ דערציילט און יענער האָט גיך געשריבן

אויף פאַפּיר.

און אַז זיי זענען אַרויס און געגאַנגען צוריק אין גאַס, איז שוין

פמעט נישט געווען קיין זכר פון שניי. די טראַטוואָרן זענען נאָך געווען

נאָס און די שטאַט איז געגאַנגען כאַדאַראַם. וועגן אַהין און וועגן אַהער.

מען האָט געשריגן אויף אַ קול וועגן צייטונגען. באַנען זענען געלאָפֿן
אויף בריקן אינדערהײך, טריט פֿון פֿערדן אויף די שטיינער און טריט
פֿון מענטשן אויף די גאַסן. שווערע האַמערס האָבן געקלאַפט אין אייזער-
נע באַלקנס און די שיפֿן פֿון די נאַענטסטע וואַסערן האָבן געבלאָזן פֿון
זייערע קוימענס. דורך פֿענצטער און אַפֿענע טירן האָט זיך געקנוילט דער
אויפֿרייסנדיקער געשרײַ פֿון מאַשיגען. דאָס געקלאַפֿעריי פֿון געפעס פֿון
רעסטאָראַציעס און דאָס געבראַזגעריי פֿון גלאַז אין די טרינק-הייזער.
מענטשן גייען איבער די גאַסן און רעדן. הערן זיי אַבער נישט, וואָס מען
רעדט צו זיי. שרייען זיי.

— סעם האָט איך געשריגן צו איסאַק. און איסאַק האָט אויך
געמוזט שרייען צו סעמען, אויב ער האָט געוואָלט צו אים רעדן. און
רעדן, איז געווען וואָס.

— דאָס ערשטע מאָל, וואָס איך בין געווען באַם „פייפֿער“ —
האָט סעם פֿראַכט זיך מודה געווען — נישטאָ קיין צייט צו לייענען. אַן
אַרבעטער. אַבער איצט בין איך אַליין געווען באַם „פייפֿער“.

— נאָרישקייטן. איצט וועלן מיר בעסער אויסטראַכטן וואָס צו טון
ווייטער — האָט איסאַק זיך נישט געמאַכט וויסנדיק. כאַטש ער האָט זיך
נישט געקאַנט איינהאַלטן פֿון צו זינדיקן מיט אַ שמייכל אויף סעמס
חשבון.

— עס איז נישט קיין גוטע זאַך, אַז מיר זאָלן זיך אַרומשלעפֿן
איבער די גאַסן.

— וואָס דען זאָלן מיר טון? — פֿרעגט סעם קינדיש.
— מיר דאַרפֿן האָבן אַ זאַל, וווּ מיר זאָלן זיך צונויפֿנעמען אַלע
טאָג און דאַרפֿן דיסקוטירן, איבערשמועסן.

— טאַקע אַ שלעדיקע זאַך — שמייכלט סעם.
— אפשר באַ מיין זיידן אין שטובֿ? — פֿרוווט איסאַק — איך
וועל רעדן מיט מיין זיידן.

— אַפֿרייט. רעדט איבער מיט אייער זיידן. דערווייל וועלן מיר
גיין אַ קיך טון, וואָס אונזערע באַיעס טוען.

אויף דעם אנדערן טאָג פֿון סטרייק, וועלכן די אַרבעטער האָבן גע-
פֿירט אין דזשייבאָס פֿאַבריק, זענען אַרויס צוויי צייטונגען — דאָס פֿלאַם
אין אויך דער ענגלישער קיריער מיט נאַטיצן און באַשרייבונגען. אין

קוריער איז געווען אָפגעדרוקט אויפן סאַמע אויבנאָן מיט גוואַלְטֶאָונע
 גרויסע אותיות: אַ סטרייק באַ העמדער. דערנאָך אַ באַמערקונג: עס
 סטרייקן צוויי טויזנט העמדער-אַרבעטער. דערנאָך נאָך אַ באַמערקונג: עס
 האַלט היליכה דערביי, אַז ניו-יאָרק וועט בלייבן אָן אַ העמד. אין דערנאָך
 אַ באַשרייבונג. וואָס האָט פאַרנומען צוויי, דריי צייטונגס-זייטן. אין דער
 באַשרייבונג דערצייילט זיך, ווי אַזוי די אַרבעטער שוואַרצן זייערע טעג
 באַ דער אַרבעט. ווי אַזוי זיי נייען העמדער פאַר ניו-יאָרק און אַליין
 האָבן זיי נישט קיין העמד אויף זיך. ווי אַזוי זיי אַרבעטן אין נישט קיין
 סאַניטאַרע קאַנדיציעס. און ווי אַזוי די העמדער, וואָס זיי נייען פאַר דער
 שטאַט, ווערן אָנגעשטעקט מיט אַלערליי באַצילן. און די אַרבעטער סטרייקן
 איצט, ערשטנס צו געווינען בעסערע פאַרדינסטן, צווייטנס, ריינערע, גע-
 זונטערע פאַבריקן. דריטנס, מענטשלעכע באַנעמונג. און איבער דער גאַנ-
 צער צייטונג האָט דער קאַרטוויניסט, טעד געמאַלן, ווי אַזוי ניו-יאָרקער
 בירגער האָבן שוין נישט קיין העמד אָנצוטוין. עס איז געווען אַ קאַריקאַ-
 טור פֿון איינעם אַ בירגער אָנגעטוין אין זיין ווייבס יאַקעץ; פֿון אַ צווייטן
 בירגער נאָר אין הויזן מיט שיך און מיט אַ קאַפּעאַזש, אָבער אָן אַ
 העמד; פֿון אַ ייד אַ שמאַטע-קלויבער, וועלכער שטייט באַ זיינע בערג
 שמאַטעס אין עס באַפּאַלן אים די ניו-יאָרקער בירגער אין מען רייסט פֿון
 אים דאָס אַלְטוואַרג און מען צאָלט וויפיל ער וויל.

די ניו-יאָרקער בירגער זענען מסתם אויפגעשטאַען אינדערפרי און
 געלעזן דעם קוריער און אָנגעקוקט די קאַריקאַטורן און זיך מסתם ווינציק
 וואָס דערשראָקן. די אַרבעטער אָבער פֿון דזשייקאַבס פאַבריק זענען שוין
 פֿון גאַנץ פרי אָן געשטאַנען פאַרזאָרגטע און דערשלאָגענע באַ דער פאַ-
 בריק אינדרויסן. עס איז געווען נישקשהדיק קאַלט, אַזוי, אַז עס האָט
 געוואָרפן אַ צאָן מיט אַ צאָן. אין עלען סטריט איז איצט געווען האַלב-
 טונקל. די זון האָט קוים געשאַנקען עטלעכע קאַלטע שטראַלן דורך די
 שפאַרזעס פֿון די הויך-באַן, וואָס לויפט איבער עלען סטריט. נאָר אין
 אָנהייב האָבן דער אַרבעטער זיך געפילט אַזוי דערשלאָגן, וואָרים עס איז
 נישט געווען צו זען קיין נפש איבער עלען סטריט. און עס האָט אויס-
 געוויזן, אַז איבער נאַכט זענען די מענטשן פֿון עלען סטריט ערגעץ אַנט-
 לאָפן. און דזשייקאַב איז אויך מסתם אַנטלאָפן מיט זיין פאַבריק און אויך
 מיטגענומען עלען סטריט מיט זיך. אַזוי האָבן די אַרבעטער געפילט

און מורא געהאט ארויסצורעדן א וואָרט וועגן דעם, טאַמער איז דאָס
טאַקע אמת ?

אַבער באַלד האָט גאָט געוויזן אַ ווונדער. עס האָבן אָנגעהויבן גיין
מענטשן איבער דער גאַס. שורות מענטשן. פֿיס האָבן געקלאַפֿט אין טראַג-
טואַר. מענטשן מיט קליינע פּעקעלעך אין זייערע הענט. איילנדיקע, צו
צוויי אין אַ שורה, צו דריי אין אַ שורה. עלען סנריג, איז לעבעדיק.
דער וואַרעמער אָטעם פֿון די מענטשן באַוואַרעמט אויך דעם דרויסן.
עס איז שוין נישט קאַלט. עס איז שוין עלען סטריט נישט טויט.
די אַרבעטער באַ דזשייקאַבס פּאַבריק שטייען אין אַ בינמל. איסאַק האָט
געקויפט דאָס בלאַט און אויך דעם קוריער. אין בלאַט איז פּאַראַן אַ פּאַר
שורות, אַז ערגעץ אין אַ פּאַבריק אויף עלען סטריט סטרייקט מען. איי-
טאַק ווייזט די אַרבעטער דעם ענגלישן קוריער.

— ווער קאָן לייענען ענגליש.

— איך ! איך ! — שרייען עטלעכע אַרבעטער מיטאַמאַל.

און טשאַלי נעמט לייענען. ער לייענט די גרויסע אותיות זייער פּאַ-
וואַליע און ווען ער קומט צו צו די קלענערע אותיות, קאָן ער נישט
אַרויסקריכן. עס שווינדלט אים אין די אויגן. איין אות שווימט זיך צונויף
מיט דעם אַנדערן. ער קאָן נישט כאַפֿן דעם אָטעם און פּילט ווי עס ברענט
זיין פנים. די אַרבעטער שטייען אַרום אים, שטאַפֿן זיך און קוקן אין ציי-
טונג. טשאַלי טוט אַ וואָרף די צייטונג און זאָגט ביין.

— איך קאָן ענגליש. אַבער זיי שרייבן זייער אייגענעם ענגליש.

גיי, זיי אַ נביא, וואָס זיי מיינען.

— קאָנסטו ענגליש, דזשייקעלע ? — פּרעגט סעם.

— איך קאָן ענגליש — ענטפערט דזשייקעלע שטימפער — אַבער

אויב זיי שרייבן זייער אייגענעם ענגליש, בין איך נישט משוגע זיי צו
גיין פּאַרשמיין.

— ווער זשע קאָן אונז דאָס איבערלייענען ? — פּרעגט סעם.

דער הייכער, און עס הערט זיך פּאַרצווייפּלונג אין זיין קול. און ער
ווענדט זיך צו איסאַקן, אַבער נישט זיכער, און אַזוי ווי האַלב אין חוּק —
אפשר דו ?

— איך קאָן אַ ביסל — זאָגט איסאַק, — איך וועל פּרוּוון.

איסאַק נעמט לייענען. ער פּילט, ווי ער וואַלט איצט געהאַלטן עק-

זאמען און ער פלייסט זיך יעדעס וואָרט אויסצורעדן שאַרף און קלאַר. ער אַליין פאַרשטייט נישט, וואָס ער לייענט: „שוירטס“. דאָסדאָזיקע וואָרט קומט באַ אים אַרויס שאַרף מיט דער רייש. ער ווייסט, וואָס עס מיינט. שרייט ער אויס אין דער הויך. אָבער אַנדערע ווערטער, וואָס איסאָק פאַר-שטייט נישט, קומען באַ אים אַרויס שטילער. אָבער איסאָק האָט איבער-געלייענט די גאַנצע באַשרייבונג.

— שעמען מעגן מיר זיך אַלע! — האָט סעם געשאַקלט מיט זיין קאַפּ — ער, אַ גרינער, און לייענט ענגליש. איצט וועט שוין דזשייקאַב קומען אונז בעטן. מען פאַדאַרף אים אַריינשיקן דעם פייפער. זאָל ער אַ קיק טון ווי אַזוי די פייפערס באַשרייבן אים.

— ער קאָן דען לייענען? — פּרעגט דער רויטער.

— און דו קאַנסט? — ענטפערט אים אַן אַנדערער אַרבעטער.

— דיינע ביזנעס? — ווערט דער רויטער אין פּעס.

— פונקט ווי דיינע! —

— שאַראַפּ! — שרייט סעם, דער הויכער.

מען פאַלגט אים און מען הערט זיך אויף צו קריגן.

סעם, דער הויכער, נעמט די צייטונגען. הייבט אויף זיינע אויגן צו דעם איינציקן פענצטער פון דזשייקאַבס היים, וואָס קוקט אַרויס צו דער גאַס. ער זעט דאָרט אין פענצטער קיינעם נישט. דאָס פענצטער איז פאַר-האַנגען מיט אַ ווייס פאַרהענגל. ער גייט אַריין דורך דעם קאַרידאָר. אין פינצטערן קאַרידאָר באַגעגנט סעם אַ קאַץ מיט צוויי פייערדיקע אויגן. דער הויכער סעם האָט זיך דערשראַקן פאַר דיראַזיקע צוויי אויגן פון דער קאַץ. ער האָט געטון אינסטינקטיוו אַ טופּע מיט זיינע פיס און די קאַץ איז אַנטלאָפּן. סעם האָט געעפנט אַ הינטער-טיר פון קאַרידאָר און איז אַרויס אין אַ הויף. אין דער לופטן איבער דעם הויף זענען גע-האַנגען שטריק און אויף די שטריק — אויסגעוואַשענע וועש-ציקן. לייכע-כער, העמדער, גאַטקעס, נאָזטיכלעך, טישטיכער, האַנטיכער און ווינדעלעך פון קליינע קינדערלעך. עס איז סעמען געוואָרן ליכטיק אין די אויגן פון דעם ריינעם. אויסגעוואַשענעם גרעט. און ער האָט זיך געשאַרט צווישן די זייער נידעריק הענגענדיקע לייכעכער און טישטיכער, ביז ער איז צוגעקו-מען צו דער אייזערנער טיר פון דזשייקאַבס פאַבריק.

סעם וויל עפענען די טיר. די טיר איז פאַרמאַכט פון איבערווייניק.
 ער קלאַפט אָן אין דער טיר.
 — ווער איז? — שרייט אַ פרויען-שטימע פון איבערווייניק.
 — איך.
 — ווער, איך?
 — איך, סעם, דער פרעסער.
 — באַלד.

דער באַלד האָט געדויערט לאַנג. סעם האָט געהערט, ווי די פֿוֹי
 איז אַוועקגעגאַנגען מיט וויכע טריט און שפעטער איז צוגעקומען אַ פער-
 זאָן מיט שווערע טריט. האָט זיך סעם משער געווען, אַז דאָס איז מסתם
 דזשייקאַב. סעם האָט אָנגעקלאַפּט נאַכאַמאָל אין טיר.
 — ווער איז דאָרט? — ביזערט זיך דזשייקאַב. דאָסמאָל הערט
 שוין סעם דזשייקאַבס שטימע. סעם ענטפערט:

— איך, סעם, דער פּרעסער!
 — וואָס האָסטו געוואָלט?
 — עפן די טיר.
 — וואָס דאַרפסטו דאָ?
 — איך וויל מיט דיר רעדן.
 — האָסט נישט וואָס צו רעדן.
 — איך וויל דיר עפעס ווייזן.
 — האָסט נישט וואָס צו ווייזן.
 — איך הייס דיך עפענען — שרייט סעם און קלאַפט מיט איין
 פּוס אין דער אייזערנער טיר.

— הער אויף צו קלאַפן און פאַרנעם זיך פונדאָנען.
 — וועסט עפענען צי ניין? — קלאַפט סעם גאָך שטאַרקער אין
 דער טיר.

— איך וועל נישט עפענען!
 סעם האָט אין דער מינוט דערפילט אַ פּוח אין זיך אויפצוברעכן די
 טיר. אָבער אַזוי ווי עמעצער וואָלט אים אינטערגעוואַנט, אַז דאָס איז ער
 נישט געקומען אליין, נאָר אין שליוחות פון אַנדערע. דאָס האָט שוין סעם
 געטראַכט, איז שוין עפעס אַנדערש. ער וועט די טיר נישט אויפברעכן.
 ער האָט נאָר געטון אַ געשריי, אַוועקגייענדיק ווייט פון דער טיר,

מורא האַבנדיק, אַז מיט זיין געשריי זאָל ער חלילה די טיר נישט
דורכלעכערן :

— וועסט נאָך פאלן צו מיינע פיס, דו חזיר !
סעם איז צוריקגעקומען צו די אַרבעטער, וואָס זענען געשטאַנען
אין גאַס. עס איז שוין געוואָרן אַרום זיי אַ היפש רעדל מיט מענטשן.

— אַ סטרייק !

— אַ סטרייק !

— וואָס איז דאָס !

— מען עסט דאָס ! — האָט מאַניס זיך געוויצלט. מאַניס איז
היינט אויך אַרויסגעקומען גלייך מיט איסאַקן. אין זיין אַלטן, געבראַכטן
פונדערהיים, פון יענער זייט ים, ווינטער-פאַלטאָ, האָט ער אויסגעוויזן
טאַקע נישט ווי אינדערהיים, פון יענער זייט ים, עפעס אַ ייד, וואָס לעבט
פון לופט און וואָס דרייט זיך אַרום מיט אַ פאַלטאָ מיט אַ סאַמעטענעם קאַל-
נער, נאָר אויך נישט ווי אַן אַרבעטער דאָ אין אַמעריקע. ער האָט גי-
כער אויסגעוויזן ווי אַ נאַכשלעפעניש אין דעמדאָזיקן פאַלטאָ און מיט דעם
אַמעריקאַנישן האַרטן קאַפעלוש. מאַניס האָט טאַקע אַזוי געפילט. ער האָט
זיך נישט געקאַנט צוטויליען צו איינעם פון די אַרבעטער און זיך פילן,
אַז ער איז אויך איינער פון זיי. אַלע האָפן זיך געמוזלט אין געשטאַנען
אַרומגערינגלט מיט מענטשן פון דער גאַס און גערעדט און דערציילט,
נאָך ער, מאַניס, איז אַרומגעגאַנגען מיט ביידע הענט פאַרשטעקט אין
זיינע אַרבל, די פיס האָבן באַ אים שיער נישט אָפגעפרוירן און קיינמאַל
אין זיין לעבן האָט ער נאָך אַזוי פרעמד און איבעריק נישט געפילט.
ער איז איצט געווען שלעכט ביז אין די טיפסטע ווינקלען פון זיין נשמה.
אויף וועמען ער האָט איצט געטון אַ קוק, האָט ער אויף יענעם געזען
קרומע אַדער שלעכטע זאַכן. ער האָט זיך איינגעהערט צום געשפרעך
פון די אַרבעטער און פון די זייטיקע מענטשן און האָט זיי נאַכגעקרימט
יעדעס וואָרט, יעדן ריר פון זייערע הענט און דאָס אויסזען פון זייערע
פנימער.

— מיסטער, איר זענט אויך אַ סטרייקער ? — פרעגט באַ מאַניסן

איינער פון די זייטיקע מענטשן.

— מיסטער, איר זענט אויך אַ סטרייקער ! — קרימט אים נאָך

מאַניס און קלאַפט מיט ביידע פיס אין שטיינערנעם טראַטואַר — וואָס

דען בין איך. זעט איר דען גישט, אז איך בין איך א סטרייקער. זענט איר פלינד?

— א בייזער סטרייקער — באשליסט יענער.

— געפעלט איך גישט? — קרימט אים מאַניס נאָך, ווי אזוי יע-

נער רעדט אונטער דער נאָז.

אין גאס זענען דערווייף זיך צונויפגעקומען אזוי פיל מענטשן, אז עס איז גישט געווען ווי צו וואַרפן אַ שפּילקע. עס איז געווען אַ גרוי-טער רעש. אַלע האָבן געשריגן און געגעבן עצות און יעדער איינער פון זיי סטרייקער איז דאָ אין דער מינוט אויסגעוואַקסן אין אַ פיגור, מיט וועלכער טויזנטער מענטשן זענען פאַראינטערעסירט. יעדער ריר פון אַט דער פיגור איז געווען אַ געשעעניש. איז אַ סטרייקער ערגעץ געגאַנגען, איז מען אים נאָכגעלאָפּן אין גרויסע בינט און מען איז אים באַפּאַלן און באַ אים אויסגעפרעגט אַלערליי זאַכן:

— אַ סטרייק ?

— יאָ.

— באַ וועמען ?

— באַ דזשייקאַפּן.

— וועלכער דזשייקאַפּ ?

— אַט-דאָ. די פאַבריק פון העמדער — ווייזט מען אָן.

— אַ שלעכטער באַט ?

— פרעגט שוין גישט.

— סטרייקט, באַיעלעך, סטרייקט, וועט איר אים אָנפּרענען.

— דאָס טוען מיר.

— ביזוואַנען וועט איר סטרייקן ?

— ביז מ'עט געווינען.

— ביז מ'עט געווינען, באַיעלעך ! — גיט דער פרעמדער מוט.

— ווער ווייסט ? — צווייפלט שוין דער סטרייקער.

— עס באַצאָלט זיך שוין צו פאַרלירן — פּילאָזאָפּירט יענער —

גיט אַ קוק, וואָס פאַר אַ קראַוד מיט מענטשן עס איז דאָ.

— וואָס-זשע האָב איך דערפּון ?

— ער וועט זיך שעמען און וועט אייך צוריק-עמען.

— און טאַמער גישט ?

— קיין קאנטראקט האָב איך מיט אייך נישט געמאַכט — דרייט זיך דער פרעמדער אַוועק און גייט זיך זיין וועג.

און אַט אַזוי אַ גאַנצן טאַג. יידן שטייען און קוקן אויפן בייז-וויג-דער, וואָס הייסט „סטרייק“. זינט זיי וווינען אַט דאָ אין עלען סטריט, האָבן זיי נאָך אַזוינס נישט געזען און נישט געהערט, אַז מענטשן, אַרבע-טער, זאָלן איבערלאָזן דעם שאַפּ און שטיין בעסער אינדרויסן, איידער אינעווייניק, אין שאַפּ. און דאָס רופן זיי סטרייקן. אין יעדן איינעם פֿון די אָנעלאַפּענע לייגט באַהאַלטן אַ דערוואַרטונג. דאָ מוז עפעס געשען. אָדער דאָ איז שוין עפעס געשען. וואָס איז דאָ עפעס אַזוי שטיל? דאָ דאַרף באַלד אַנלאָיפן פּאָליציי. דאָ וועט באַלד זיין אַ שחיטה... עפּעס איז דאָ זייער שטיל. און דאָס רופט זיך אויף זייער לשון אַ סטרייק. דאָ איז אַמעריקע, נישט יוראַפּ. אין יוראַפּ סטרייקט מען. דאָ איז אַמעריקע... האָט איר שוין געהערט, אַז אין אַמעריקע זאָל מען סטרייקן? דאָ, אין אַמערי-קע, וווּ מען האָט אַ שעה דינערטיים, וווּ מען גייט אַריין אין שאַפּ פּונקט אַכט און מען גייט אַהיים פּונקט זעקס, און אַז מען אַרבעט נאָך זעקס, הייסט עס שוין אַווערטיים און מען קריגט עקסטראַ באַצאַלונג. דאָ, אין אַמעריקע, וווּ דער פּאַס וווינט אין עלען סטריט גלייך מיט זיינע אַרבע-טער און באַלאַנגט מיט זיינע אַרבעטער צו איין אונטערשטיצונג-פאַררין. און „וואוט איין טיקעט“ מיט זיין אַרבעטער און פאַרט אין איין סטריט-קאַר מיט זיין אַרבעטער. דאָ דאַרף מען סטרייקן?

אַט אַזוי טענהט איין העלפּט פֿון עלען סטריט און שטייט דאָ אין קוקט גויפן בייז-וויגדער פֿון די, וואָס זענען געקומען פֿון יוראַפּ. פאַר-קערט, נישט נאָר האָט די צווייטע העלפּט עלען סטריט טענות, נאָר זי שטייט און גאַפט, האַלט איין דעם אַטעם און האַלט מיט די אַרבעטער. האַסטו געהערט אַזעלכעס? דאַכט זיך דאָ, אין אַמעריקע, איז דעם אַרבע-טער גוט? וואָס פעלט אים דאָ? הע, הע... אַ טרוקן שטיקל ברויט אין יוראַפּ איז בעסער פֿון אַ סטיק מיט פּאַטייטאַס אין אַמעריקע. דאַרט איז אַזוי גוט. מען זיצט זיך און מען אַרבעט זיך וויפיל מען וויל און ווען מען וויל. און דאָ מוז מען אויפשטיין פּונקט זיבן. האַסטו עפעס לייב אָיפּ-אַושטיין אַלע אינדערפרי מיט דעם גלאַק? די אויגן קלעפּן זיך דיר צו שלאַפּן נאָך אַ ביסל. נעם צו מיין גאַנץ לעבן, אַבער לאָז מיך כאַטש שלאַפּן נאָך אַ ביסל. און מען מוז אויפשטיין. אַנישט — אַנישט — און

אין שאפּ האַרײַאָפּ. יאָג זיך ברוּדער. ביסטו אַ וואָך-האַנט, איז אַך און וויי... ביסטו אַ שטיק-האַנט, איז וויי און אַך. איז ווער שטעלער, איך צי דו? איך צי דו? און ווען איז שוין דינערטיים? ווען? ביסטו אַ וואָך-האַנט, איז דינערטיים אַזוי ווייט און אַזוי ווייט, אַז עס ווערט דיר גע-שוואַלן דער מאַגן פון הונגער. ביסטו אַ שטיק-האַנט, איז דינערטיים אַזוי גיך, אַז איידער מען קוקט זיך אַרום, קומט אַן דינערטיים. נאָך גאַרנישט פאַרדינט. ווער איז שטעלער, איך צי דו? איך צי דו? אַמעריקע איז גאַרנישט פאַר אונז. דאָ אַהער, דאַרפן אַראַפּפאַלן מענטשן גלייך פון הימל אָדער אַרויסוואַקסן פון דער ערד... אַבער נישט פאַר אונז. פינאוואַ-נען מיר קומען, איז מען נישט געווינט צו אַזוינע זאַכן. דערפאַר זאָגן מיר: „אַ קלאַג צו אייך — מיר וועלן מיט אייך אַ סטרייק טון. כאַטש איינמאַל אַראַפּוואַרפן פון זיך דעם יאָך און אַרויסגיין אין גאַס און שמעקן גאַטס פרישע לופט און זיך וואַרעמען אין גאַטס שיינער זון און הערן דעם „עלעווייטער“ לויפן. ס'אַ מחיה, ווען מען ס'טרייקט!“

צעטיילט איז עלען סטרייט אויף צווייען. עס איז אזא מאַדע באַ דער פאַרטונקלעכער, האַלב-באַגראַבענער עלען סטרייט. אַזוי ווי זי אַליין איז ביז צו די דעכער פּינאָטער און איבער די דעכער איז ליכטיק, אַזוי איז באַ איר אַלץ. איין האַלב אַזוי, די אַנדערע האַלב אַזוי. כאַטש אַז מען זאָל איבערוויפן גאַנץ עלען סטרייט, וועט מען נישט געפינען קיין שלעכטס. און דאָ זענען אַלע אַרים; און דאָ זענען אַלע דורכגעוויקט פון צרות און ליידי; און דאָ זענען אַלע פּראַסט און אַפּנהאַרציק; דאָ זענען אַלע אַרים; און דאָ זענען אַלע דורכגעוויקט פון קיין פאַלשקייטן; דאָ ווייסט מען נישט פון קיין איבערשפיציקייט; דאָ זאָגט מען יענעם אין די אויגן, וואָס מען טראַכט; דאָ איז נישטאָ קיין צייט איבערצו-טראַכטן צי מען מעג יענעם זאָגן דאָס, וואָס מען טראַכט; דאָ טראַכט מען בשעת מען זאָגט; דאָ באַהאַלט מען זיך נישט אין קיין קאַפינעטן; דאָ טראַגט מען אַרויס אַלץ אין גאַס אַריין; דאָ איז נישט פאַראַן קיין סודות; דאָ נאַרט מען נישט איינס דאָס אַנדערע. אין עלען סטרייט אַ סטרייק. וויל מען וויסן וואָס דאָט איז; פאַרוואָס דאָס איז, און ביז ווען וועט עס אַזוי זיין, און פאַרוואָס זאָל עס אַזוי זיין? דאָ קען מען זיך נישט באַ די נעמען. אַבער דאָ קען מען זיך באַ דעם אַנבליק פון זי קליידער; דאָ דערשמעקט מען זיך באַ דעם ריח פון דער לופט. אין דער

לופט האָט מען שוין דערשמעקט, אז סעם, דער הויכער, איז דער גאַנצער מאַכער פון סטרייק.

און ווי באַלד דער גאַנצער מאַכער, האָט מען פאַר אים גרויס דרך-ארץ. סעם האָט זיך אַרומגעפירט מיט איסאַקן. מיט איסאַקן האָט ער געהאַלטן עצות. און ווהיין זיי זענען געגאַנגען, האָט מען צווישן דעם גרויסן עולם געמאַכט פאַר זיי אַ וועג.

אַז סעם האָט נישט געקאַנט איבערגעבן דזשייקאַפן די צייטונגען, האָט ער געהאַלטן אַן עצה מיט איסאַקן. איסאַק האָט געזאָגט, אַז מען זאָל אים צושיקן די צייטונגען דורך פאַסט. דער בריוו-טרעגער וועט זיי אים איבערגעבן.

— דאָס איז אַ גוטער איינפאַל, באַי! אַ, באַי! — האָט מען זיך געפרייט.

— הערט, סעם, וואָס וועט זיין, טאַמער אַנטלויפט דזשייקאַב היינט באַנאַכט? — האָט איסאַק געפרעגט.

— וואָס הייסט? — פאַרשטייט נישט סעם.

— איצט שטייען מיר באַ זיין פאַבריק. אָבער באַנאַכט. איר פאַר-שטייט, באַנאַכט. ער קאַן דאָך פונדאָנען אַנטלויפן אין מאָרגן וועלן מיר קומען און עס וועט שוין נישט מער זיין קיין דזשייקאַב...

— וואָס זשע טוט מען? — רייבט זיך סעם מיט איין האַנט דעם שאַערן.

— מען דאַרף היטן אַ גאַנצע נאַכט — זאָגט איסאַק.

— און ווען וועט מען שלאָפן?

— מען דאַרף זיך צעטיילן. איין חלק וועט שטיין באַטאַג און איין חלק באַנאַכט.

— האַסטו אַ טייערן קאַפּ, טאַקע אַן אמתן קאַפּ פון די יוראַפישע קעפּ! — קלאַפט מען איסאַקן איבער דער פלייצע — מען דאַרף צו-גויפנעמען די חברה און זיי איינטיילן אין צווייען.

— נאָר מען דאַרף עס טון שטיל, אַז קיינער זאָל נישט געווייר ווערן — זאָגט איסאַק.

— פאַרקערט, זאָל מען יאָ וויסן, אַז מען וועט שטיין באַנאַכט אויך.

— אָבער נישט דאָס מיין איד — זאָגט איסאַק מיט פיל מי און עס מערקט זיך אין זיין שטים, אַז ער איז מיד פון צופיל אַנשטרעב-
383

בונג — איך מיין, אז די, וואָס זענען זיך דאָ צונויפגעפלאָסן... וואָס ווילן זיי דאָ, לאַמיר זיי פונדאָנען אוועקטרייבן. וואָס איז מען אויב דאָ באַפאלן, יידן, גייט אייך אַהיים!

— גיראַרי היר! — שרייט סעם און שטופט פון אַרום זיך, ווע-מען ער קאָן. דער עולם גיט זיך אַ גיב צוריק. עס ווערט אַ געשטופערדיי. פרויען מיט קינדער אויף די הענט שרייען, אז מען וועט נאָך זייערע קינדער צעטרעטן. אָבער אליין ווילן זיי זיך נישט רירן פון אַרט. עלען סטריט באַמערקט ווי דער הויכער סעם האָט געשמועסט מיט איסאַקן. וויל מען וויסן, וואָס די צוויי האָבן גערעדט.

באלד זענען שוין אַלע סטרייקער געשטאַנען אין אַ בינט.

סעם, דער הויכער, אינדערמיט פון בינט.

— קינדער, עס איז גוט, וואָס מיר שטייען און היטן דזשיקאַבן — האָט סעם אָנגעהויבן מיט אַ הויך קול, פדי אַלע זאָלן הערן — אָבער ווער וועט אים היטן באַנאַכט? טאַמער אַנטלויפט ער באַנאַכט מיט זיין גאַנצן שאַפ. וועמען וועלן מיר מאַרגן דאָ קומען היטן? דעם ליידיקן שאַפ? — אפשר איז ער שוין נאָך נעכטן באַנאַכט אַנטלאָפן? — פרעגט דער רויטער.

— איך האָב מיט אים גערעדט דורך דער פאַרמאַכטער טיר — זאָגט סעם — ער איז נאָך דאָ און דאָ וועט ער באַ אונז ליגן באַגראָבן. ביז ער וועט נאָכגעבן.

— הוריי! שרייט אַלע הוריי! — האָט טשאַלי אויסגעקרייעט דעם „הוריי“ און אויפגעהויבן צו די אָנגעלאַפענע זיינע הענט, אז זיי זאָלן אויך אויסקרייען „הוריי“.

מען האָט נישט באַדאַרפט לאַנג בעטן. עס האָט זיך דערהערט אַ געשריי און איבערגעשניטן די לויפט און ערגעץ אוועקגעפלאָיגן: הוררריי! — באַנאַכט דאַרף מען האָבן די שטאַרקע חברה — האָט סעם ווי-דעראַמאַל אָנגעהויבן צו רעדן, נאָכדעם ווי דער אויסגעשריי פון דער מאַ-סע מענטשן האָט אָפגעהילכט אין דער לופטן — ווער וויל מיט מיר שטיין דאָ אַ גאַנצע נאַכט?

— איך! איך! איך! איך! איך! איך!

— שרייט נישט אַלע מיטאַמאָל, דו, טשאַלי, דו, רויטער, דו, דזשיי-קעלע. גענוג. מיר פיר זענען גענוג. און די איבעריקע וועלן היטן באַזאָגן.

איך גיב אייך איבער אלע אין די הענט פון פריינט איסאקן. ער איז מיין
אסיסטענט. ער וועט זיין אייער מענעדזשער באטאג. און איך וועל מיט
מיינע חברה היטן דזשייקאבן באנאכט.

— קאן איך האבן דאס וואָרט ? — שטעלט דער רויטער אויף זיין
רעכטע האַנט אינדערהײך.

— יעס ! וואָס ווילסטו זאָגן ?

— ווי איך זע. פריינדע, נעמט איר זיך פאַר אַ לאַנגע רייזע. נאָך
מיין מיינונג, דארפן דאָ עקטען זייער גיך. נאָך מיין מיינונג, וואָלטן מיר
באדארפט עפעס טון, וואָס זאָל דזשייקאבן דערשטיקן. און ער זאָל ציטערן
אין זיינע הויזן, מיינע פריינדע, און ער זאָל קומען און אויבן היטן. נישט
מיר זאָלן אים היטן, מיינע פריינדע.

— מאַך אַ פאַרשלאַג — ענטפערט סעם — לאַמיר הערן עפעס אַ
גוטן פאַרשלאַג.

— מיין פאַרשלאַג איז, אַז מיר זאָלן ברענגען אונזערע ווייבער מיט
די קינדער טאקע מאַרגן אינדערפרי, מיינע פריינדע — האָט דער רויטער
אויסגעשריגן און זיין פנים איז געוואָרן פול אָנגענאַסן מיט בלוט. ער האָט
אַבער נישט געקאָנט ענדיקן זיינע רייד, ווייל עס איז געוואָרן אַ גרויס
געלעכטער צווישן עולם. סעם האָט אויך נישט געקאָנט זיך איינהאַלטן.
אויך די איבעריקע אַרבעטער האָבן געלאַכט.

דער רויטער האָט געפילט ווי אַן אונטערגעשאַסענער פון דעם גע-
לעכטער אויף זיין חשבון. אַבער אַ פרוי פון דער גאַס מיט אַ פאַרשמירט
קינד אויף אירע הענט, האָט פלוצלינג זיך אָנגערופן מיט כעס :

— אינדיאַנער ! וואָס לאַכט איר ! אונדאי איז ער גערעכט. נאָר פרויען
מיט די קינדער אַהערברענגען. זאָל די וועלט זען, וואָס אַ באַנדיט קאָן
טון. פרויען מיט קינדער האָבן נישט וואָס צו עסן, און זייערע מענער
סטרייקן — דאָ האָט די פרוי זיך שטאַרק צעכליפּעט. טרערן זענען גע-
לאָפן ריטשקעסווייז פון אירע אויגן.

און די מאַסע, וואָס האָט ערשט פריער געלאַכט, האָט פאַרגעסן איצט
צו לאַכן. דער פרויס טרערן האָבן גערירט. עס האָט זיך געהערט אויס-
געשרייען פון אלע זייטן :

— פרויען מיט קינדער !

— ברענגט אייערע ווייבער !

— האל די העלט זען !

— אלע קינדערלעך !

דער רויטער האט דערפילט, ווי א ווארעמקייט צעגייט זיך אין זיין ברוסט און דאס בלוט האט בא אים אָנגעהויבן צו שלאָגן פון דעם קאָפּ צו די פיס. עס האָט אים אָנגעהויבן צו רוישן אין קאָפּ. ער האָט געזען מיט זיינע אויגן א סך מענטשן, אָבער ער האָט געפילט, אז זיינע אויגן וועלן באַלד פון אים אַוועקפליען. עס איז אים געוואָרן גוט. ווען ער שעמט זיך נישט, שמעלט ער זיך אַוועק אויף זיינע קני אָדער שטרעקט זיך אינגאַנצן אויס אויף דער ערד און לאָזט זיך טרעטן מיט די פיס. סעם האָט אויפגעהויבן זיינע ווענט אינדערווייך. הויך איז ער געווען סיי ווי און בשעת ער האָט אויפגעהויבן זיינע הענט, איז ער געוואָרן פארשטענדלעך, נאָך העכער. זיינע שווערע האַרטיקע הענט און יעדער פינגער זיינער, וואָס האָט כמעט אויסגעוויזן, ווי אַ האַנט, האָבן איינגע-שמילט דעם עולם. נישט מיט זייער שטאַרקייט, נאָר דווקא מיט דעם, וואָס עס איז געווען אַ מחיה צו קוקן אויף אַזוינע גרויסע הענט.

— באַשלאָסן, אז מיר ברענגען אונזערע ווייבער מיט די קינדער ! — האָט סעם אָן חכמות פראָסט געזאָגט : „באַשלאָסן“. ער האָט אפילו באַ קיינעם פון די סטרייקער נישט גערעגט, צי זיי ווילן, צי ניין, אָבער ער האָט געזאָגט, נאָכקריימענדיק דאָס וואָרט „באַשלאָסן“ ; מסתם האָט ער דאָס וואָרט ערגעץ געהערט.

נאָך דעם פאראד פון די סטרייקערס ווייבער און קינדער, האָט דזשייקאָב געמוזט נאָכגעבן זיינע אַרבעטער. עלען סטריט האָט אים כמעט ווי געצוהנגען. נישט נאָר ער האָט אַליין נישט געטאַרט אַרויסגיין אויף דער גאַס, נאָר זיין ווייב און קינדער האָבן אויך נישט געטאַרט זיך ווייזן אין גאַס. עס איז דער פאַמיליע דזשייקאָב אויסגעקומען אז זיצן אין שטוב און נישט אנדערש, נאָר אויסגיין פון זונגער. וואָרים קיין שום קרעמער האָט דזשייקאָבן נישט געוואָלט פאַרקויפן קיין עסנוואַרג. דזשייקאָב האָט אַ קוק געטון, אז עס איז שלעכט, האָט ער זיך און-

טערגעגעבן. די ארבעטער זענען צוריק אריין אין פאבריק ארבעטן. עס איז ווידער אוועקגעשטעלט געווארן אזוי ווי עס איז אלעמאל געווען. דזשיי-קאב איז געווען גוט צו זיינע ארבעטער. און די ארבעטער האבן געארבעט געטריי. און מאַניס האָט זיך שוין געפילט ווי אַ תּוֹשֵׁב און אויך איסאק האָט שוין געקאָנט זיין ארבעט.

אינדדריסן איז איצט געווען ווינטער. דער אַמעריקאַנער ווינטער. אויף דעמדאָזיקן ווינטער האָט מאַניס געקרעכצט. אָבער זיין קרעכצן האָט ווינציק וואָס געהאַלפֿן. פאַרקערט, וואָס מער מאַניס האָט געקרעכצט, איז אַלץ מער דער ווינטער געווען אַן איבערגעקערטער. אָט איז געווען קאַלט און אָט איז באַלד צוריק געוואָרן וואַרעם. איסאק האָט געוווּן אַ „קוּנץ“ און אפילו קיין וואַרעמען פּאַלטאַ נישט אָנגעטון.

איסאק האָט געלערנט ענגליש און אויך געלעזן די אַמעריקאַנער ליטעראַטור. ער האָט געפילט, אַז עס איז דאָ אַנדערשקייט אין די אַמעריקאַנער ביכער. ער איז געוווּנט געווען צו דעם רוסישן טיפֿן בוך; צו דעם בוך, וואָס דערציילט ווינציק און גראַבט אין די טיפֿסטע וואַרצלען פֿון דער נשמה. און דאָ איז ער געקומען איבער די אַמעריקאַנער ביכער, וואָס דערציילן און דערציילן און אים איז פֿון זייער דערציילן באַרנישט איבערגעבליבן. האָט איסאק נישט געוווּסט וועמענס שולד עס איז. צי עס איז די שולד פֿון די אַמעריקאַנער שרייבער, צי עס איז זיין אייגענע שולד. ער האָט געוווּסט, אַז ער קאָן נאָך נישט אזוי גוט ענגליש.

איסאק האָט צוביסלעך אויפֿגעהערט רעדן רוסיש. ער האָט אָנגע-הויבן לייב צו האַבן יידיש. אים איז שרעקלעך שטאַרק געפעלן ווי אזוי לאה, דעם שוחטס מיידל, רעדט יידיש. עס איז געווען, דאַכט זיך, דער אייגענער יידיש, וואָס זיין זיידע און באַבע רעדן. אָבער לאה האָט געהאַט איר חן אין דעם יידיש, וואָס זי האָט גערעדט. די ווערטער אירע זענען געווען זיס און געשמאַק, אזוי ווי אמת צייטיקע טרויבן. אַז מען קוקט אויף אזוינע טרויבן, ווערט זיס אין גומען. אזוי איז געווען דאָס געפיל פֿאַ אים-סאַקן, ווען ער האָט געהערט לאהן רעדן.

אַלעמאַל, אויף זייער שפּאַציר, האָט איסאק געשוויגן און געקוקט אויף די ווייטע שטערן אין הימל און געהערט, וואָס לאה האָט צו דער-ציילן. לאה האָט אלעמאַל דערציילט אָפּגעהערציק פֿון איר טאַג-טעגלעכען לעבן. דאָס האָט זי דערציילט פֿון איר שאַפּ און אַן אַנדערשטמאַל האָט זי

דערציילט פון דער היים, און אלעמאל פלעגט זי ענדיקן : פארוואס דער-
ציילט איר נישט עפעס ?

איסאק האט אלעמאל אנגעקוקט לאהן מיט זיינע גרויסע אויגן און
געטון א צי מיט זיינע אקסלען און געזאגט : — איך ווייס אליין נישט
פונדאמען אנצוהייפן. שוין בעסער שווייגן.

אויף דעם פלעגט לאה ענטפערן : — הע, איר האלט זיך ברויס
אקעגן מיר. איסאק פלעגט טון א שמיכל : — איך, גרויס ? פארקערט,
איך האב נישט וואס צו דערציילן. און איסאק פלעגט זיך פאלד דער-
פילן שטארק פארשעמט. טאקע. ער האט נישט וואס צו דערציילן. עס איז
געווען צייטן, ווען איסאק האט זיך געגרייט א גאנצן טאג, אז אויב ער
וועט זיך טרעפן מיט לאהן אין אונט, וואל ער האבן וואס צו דערציילן.
ער האט זיך אייניקע מאל געגרייט אמילי זיך איר דערקלערן אין
ליבע. דאס האט ער געוואלט טון זייער פיל מאל. ער האט א סך גע-
טראכט וועגן לאהן אלס זיין צוקונפט. אבער אז עס איז געקומען צו דעם
אויספירן פון זיינע טראכטונגען, איז איסאק אלעמאל געבליבן בא דעם
טראכטן.

אפטמאל האט איסאק געהאט דאס געפיל, ווי ער וואלט מורא בא-
קומען און עס פלעגט אים אנכאפן א שרעק, טאמער כאפט עמעצער און-
דערש בא אים אוועק לאהן. ער פלעגט באנעמען דעמאנדיקן ענין און אפ-
מאכן זיך, אז אויב ער פאגעגנט זיך מיט איר, וועט ער לאהן זאגן, אז
ער האט זי ליב. אבער אזוי גיך ווי ער פאגעגנט זיך מיט לאהן, רעדט
לאה און ער אליין שווייגט. לאה פירט אים איבער ברענד טטריט. זיי
שטעלן זיך אפ בא די פענצטער פון די מעבל-קראמען. לאה זאגט מבלינות,
דאסדאזיקע מעבל געפאלט איר. גיט דער טיש איז א זייער שיינער טיש.
און זי נאר דאסדאזיקע בעט. אדיר מען שטעלט זיך אפ בא א קראם
פון טעפ. לאה ווערט אלעמאל אנטציקט פון עפעס אנדערש פון די שיינע
זאכן אין די קראמען. איסאק אליין איז אויך אנטציקט פון די אייגענע
זאכן. זיי שטייען אפ ביידע שעה-לאנג בא די דאזיקע פענצטער. זיי פאר-
געסן זיך, אז זיי זענען נאך דערווייל „טרעמדע“ און זיי רעדן שוין וועגן
זאכן, וואס „פרעמדע“ טאגן נישט רעדן. א שטייער וועגן א בעט. לאה
זאגט, אז זי האט מינט איין בעט פאר מאן אין ווייב. א, יא, איסאק,
עס איז בעסער באזונדערע בעטן ? פרעגט זי איסאקן. איסאק שאקלט

מיטן קאפ אויף יא. „באזונדערע בעטן איז געזונטער“ — זאגט ווייטער
לאה. „זיכער“ — ענטפערט איסאק. „דא אין אמעריקע איז אבער נישטא
גענוג אָרט פאר באזונדערע בעטן“ — ציט ווייטער לאה דאס געשפרעך.
אין אזוי ווייטער.

עס גייט אַוועק דער ווינטער.

בא לאהן אין שטוב וויסט מען שוין אויף זיכער, אז לאה מיט
איסאקן וועלן חתונה האָבן. לאהס מוטער איז שוין אזוי איינגעוויגט מיט
דעם געדאַנק, אז זי טראַכט שוין פון איסאקן, אזוי ווי פון אן אייגן קינד.
דער פאָטער לאָרס מישט זיך נישט אין זאכן פון שטוב. דאָס הייסט, ער
וואַלט זיך יאָ געוואַלט מישן, אָבער מען לאָזט אים נישט. פונדעסטוועגן
טוט אים הנאה, אזאָ איידעם ווי איכאָק. .. זאָל נאָר גאָט העלפן אין עס
זאָל זיין אמת.

אין גאָט האָט געהאָלפן, עס איז געוואָרי אמת.